

วารสารปัญญาปณิธาน

Pañña Panīthan Journal

P-ISSN : 2672-9679 ปีที่ 9 ฉบับที่ 1 มกราคม-มิถุนายน 2567

E-ISSN : 2697-5122 Vol.9 No.1 January – June 2024

วัตถุประสงค์

วารสารปัญญาปณิธาน เป็นวารสารวิชาการของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย เลขมาตรฐาน ISSN : 2672-9679 (Print) และ ISSN : 2697-5122 (Online) มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้าและเผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการแก่นักวิจัย นักวิชาการ ในมิติทางด้านพระพุทธศาสนา และสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ทุกบทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อย 2 ท่าน ในลักษณะปกปิดรายชื่อ (Double blind peer reviewed) เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยรับพิจารณาตีพิมพ์ต้นฉบับของบุคคลทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย มีกำหนดออกวารสารปีละ 2 ฉบับ คือ ฉบับที่ 1 เดือน มกราคม-มิถุนายน / ฉบับที่ 2 เดือน กรกฎาคม-ธันวาคม (ราย 6 เดือน) ผลงานที่ส่งมาจะต้องไม่เคยเสนอหรือกำลังเสนอตีพิมพ์ในวารสารวิชาการใดมาก่อน

ที่ปรึกษา

พระพรหมบัณฑิต,ศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระธรรมวัชรบัณฑิต,ศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระเทพปวรเมธี,รศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระราชวัชรสารบัณฑิต,รศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร,รศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระเทพวชิรคุณ,รศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย
พระครูภาวนาธรรมโอสถ,ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย
พระครูโพธิชยานุสิฐ	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย
พระครูปริยัติรัตนาลงกรณ์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย
ดร.ชนันวัฒน์ คำเหลือง	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

บรรณาธิการบริหาร

พระมหาประหยัด ปญญาโว,ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

หัวหน้ากองบรรณาธิการ

พระมหาสมเด็จ มหาสมิทธิ,ผศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

กองบรรณาธิการ

ผศ.ดร.สุกัญต์ แสงโชติ	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย
พระเดชขจร ขนติธโร	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย
นายอภิวัฒน์ชัย พุทธจร	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย
รศ.ดร.มนตรี วิวาท์สุข	มหาวิทยาลัยบูรพา
ผศ.ดร.ปาริชาติ ทุมนันท์	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ผศ.ดร.สมบัติ มั่งมีสุขศิริ	มหาวิทยาลัยศิลปากร
ผศ.ดร.กนิษฐ์กานต์ ปันแก้ว	มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
ผศ.ดร.อัมเรศ เนตาสีทธิ	มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

ดร.สกุล อ้นมา
ดร.จุฬารัตน์ วิชาวนาติ
ดร.จิตาภา เร่งมีศรีสุข
ดร.สมพงษ์ เกษานุช
ดร.ฐิติวรรณ สิ้นธุ์นอก
ดร.ขวัญฤดี เคนราช
ผศ.ดร.เกษภา ผาทอง
ว่าที่ร้อยตรีเอกสิทธิ์ สนามทอง

มหาวิทยาลัยบูรพา
มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ
สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ผู้ช่วยกองบรรณาธิการ

นางอิงอร บุตรศรีผา
นายปัญญา ไชยสุข

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

ฝ่ายประสานงานและจัดการ

พระวันชัย ภูริทตฺโต,ดร.
ดร.กัมพล นะวัน
นายอนันต์ คติยะจันทร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

ฝ่ายกฎหมาย

ดร.เพิ่ม หลวงแก้ว

มหาวิทยาลัยขอนแก่น วิทยาเขตหนองคาย

ออกแบบปก

นายเทวราช เจริญเวทย์

จัดรูปเล่ม

นายกิตติศักดิ์ พรหมกุล

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

พิสูจน์อักษร

นายสุวิทย์ ขาวนอก

นักวิชาการอิสระ

พิมพ์ที่

โรงพิมพ์อักษรสัมพันธ์

ถนนประจักษ์ศิลปาคม ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย 43000

โทรศัพท์ : 042-460082

เจ้าของ

สำนักวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

อาคารหอสมุดและเทคโนโลยีสารสนเทศ ชั้น 3

219 หมู่ที่ 3 ตำบลค่ายบกหวาน อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย 43100

โทรศัพท์ : 042- 495333, 08-7853-1097 โทรสาร : 042-495222

บทบรรณาธิการ

วารสารปัญญาปณิธานฉบับนี้ เป็นปีที่ 9 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน 2567) และวารสารฉบับนี้ ได้ขยายจำนวนบทความ จาก 20 บทความ เป็น 30 บทความ เนื่องจากมีบทความที่ได้รับการกลั่นกรองจากผู้ทรงคุณวุฒิแล้ว จำนวนมาก เพื่อการเผยแพร่งานบทความให้ทันต่อสถานการณ์ปัจจุบัน บรรณาธิการบริหารจึงได้ทำหนังสือแจ้งไปยังหัวหน้าศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (TCI) เพื่อขอเพิ่มจำนวนบทความ จาก 20 เป็น 30 บทความต่อฉบับ ตั้งแต่ปีที่ 9 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน 2567) เป็นต้นไป

บทความที่ได้รับการพิจารณาตีพิมพ์เผยแพร่ในฉบับนี้ มีบทความทั้งหมด 30 บทความ แบ่งเป็น บทความวิชาการจำนวน 2 บทความ และบทความวิจัย จำนวน 28 บทความ โดยแบ่งเนื้อหาสาระออกเป็น 3 กลุ่มคือ กลุ่มที่ 1 บทความวิชาการและบทความวิจัยเกี่ยวกับด้านบริหารการศึกษา จำนวน 12 บทความ กลุ่มที่ 2 บทความวิจัยเกี่ยวกับการตลาดและการบริหารจัดการ จำนวน 10 บทความ กลุ่มที่ 3 บทความวิชาการและบทความวิจัยเกี่ยวกับด้านกฎหมาย จำนวน 8 บทความ

บทความจำนวน 30 บทความ ได้รับการกลั่นกรองและการประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิในด้านสาขาวิชานั้น ๆ และผู้พิมพ์ได้แก้ไขตามที่ผู้ทรงคุณวุฒิได้แนะนำแล้ว โดยกองบรรณาธิการได้บริหารจัดการบทความตามกระบวนการของศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (TCI) ทุกขั้นตอน

กองบรรณาธิการขอขอบคุณผู้พิมพ์ ที่ได้ส่งบทความเข้ามาตีพิมพ์ในวารสารปัญญาปณิธานฉบับนี้ และขอขอบคุณคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่าน ที่ได้สละเวลาในการอ่านบทความและชี้แนะผู้พิมพ์ เพื่อนำไปแก้ไข ปรับปรุง ทำให้บทความมีความสมบูรณ์ และมีคุณภาพยิ่งขึ้น ขอขอบคุณกองบรรณาธิการและคณะทำงานที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ที่ได้ทำงานด้วยความวิริยะอุตสาหะ พุ้มเท เสียสละ ดำเนินงานวารสารฉบับนี้จนสำเร็จลุล่วงด้วยดี

(พระมหาประหยัด ปญญาโร,ดร.)

บรรณาธิการบริหาร

วารสารปัญญาปณิธาน

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
กองบรรณาธิการ	(ก)-(ง)
บทบรรณาธิการ	(จ)-(จ)
สารบัญ	(ฉ)-(ฐ)
บทความวิชาการ : Academic Articles	
มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการพื้นที่ภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรม LEGAL MEASURES ON PUBLIC PARTICIPATION IN THE ADMINISTRATION OF CULTURAL LANDSCAPES อุมาพร กาฟแสน, สุเมธ จานประดับ	1-14
การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และประยุกต์ใช้กับรายวิชาหน้าที่พลเมืองของครูสังคมศึกษา PHENOMENON-BASED LEARNING MANAGEMENT TO PROMOTE LEARNING AND APPLICATION TO THE CIVIC DUTIES COURSE OF SOCIAL STUDIES TEACHERS พระครูสมุห์หัตถพร คำเพชรดี	15-28
บทความวิจัย : Research Articles	
รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา A MODEL OF SPIRITUAL LEADERSHIP DEVELOPMENT ACCORDING TO BRAHMA VIHARA IV OF SCHOOL PRINCIPAL ADMINISTRATION UNDER THE OFFICE OF PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA พระศักดิ์ดา ขนาสโณ (สมณวัทนา), ระวิง เรืองสังข์, อินดา ศิริวรรณ	29-42

สารบัญ (ต่อ)

แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงบูรณาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1 GUIDELINES FOR ADMINISTRATOR'S INTEGRATED LEADERSHIP DEVELOPMENT IN SCHOOL UNDERNONGKHAI PRIMARY EDUCATION SERVICE AREA OFFICE 1 ปนัดดา ศิลปชัย, ทนงศักดิ์ คุ่มไชนะ	43-56
การพัฒนาทักษะการพูดภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยการ จัดการเรียนการสอนแบบเน้นประสบการณ์เสริมด้วยบอร์ดเกม THE DEVELOPMENT OF GRADE 6 STUDENT'S ENGLISH SPEAKING SKILLS USING EXPERIENTIAL LEARNING WITH BOARD GAME พัชรา พากุล, เรวณี ชัยเชาวรัตน์	57-70
ผลการจัดประสบการณ์โดยใช้ผังกราฟิกที่มีต่อทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ของเด็กปฐมวัย โรงเรียนวัดลาดชะโด จังหวัดพระนครศรีอยุธยา THE EFFECTS OF EXPERIENCES PROVISION USING GRAPHIC ORGANIZERS ON SCIENCE PROCESS SKILLS OF PRESCHOOL CHILDREN AT WAT LATCHADO SCHOOL IN PHRA NAKHON SI AYUTTHAYA PROVINCE จุฬาลักษณ์ อันทอง, กัญจนา ศิลปกิจยาน, ปุริมปรัชญ์ คณินพศุทธิ์	71-84
ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมทางการบริหารการศึกษาของสถานศึกษานำร่องพื้นที่ นวัตกรรมการศึกษาระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาเชียงใหม่เขต 3 THE LEADERSHIP OF EDUCATION ADMINISTRATION INNOVATION AREA OF PRIMARY SCHOOLS UNDER CHIANG MAI PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 3 ปภาณิน กินาวงศ์	85-98

สารบัญ (ต่อ)

สมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ 99-112

ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย

DIGITAL COMPETENCY OF SCHOOL ADMINISTRATORS AFFECTING
PROFESSIONAL LEARNING COMMUNITY IN SCHOOLS UNDER THE NONG
KHAI SECONDARY EDUCATION SERVICE AREA OFFICE

ภคพล ชันทอง, สุชาดา บุปผา

ความท้อแท้ในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา 113-126
ประถมศึกษาเลย เขต 2

TEACHERS BURNOUT UNDER LOEI PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA
OFFICE 2

สุชาร์ตน์ แก้วอุดร, ทนงค์ดี คุ่มไข่น้ำ

ภาวะผู้นำอย่างยั่งยืนที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตการทำงานของครู สังกัดสำนักงานเขต 127-140
พื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคายเขต 1

SUSTAINABLE LEADERSHIP AFFECTING QUALITY OF WORK LIFE OF TEACHERS
UNDER NONGKHAI PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 1

นันทนา มลาตรี, สิทธิชัย สอนสุภี

ภาวะผู้นำทางวิชาการวิถีใหม่กับโรงเรียนคุณภาพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ 141-154
การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย

INSTRUCTIONAL LEADERSHIP IN THE NEW NORMAL AFFECTING THE
QUALITY SCHOOL UNDER THE SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE AREA
OFFICE NONG KHAI

จุฑามาศ ผิวบาง, วัลลภา อารีรัตน์

สารบัญ (ต่อ)

- ภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการดำเนินงานตาม 155-168
เกณฑ์รางวัลคุณภาพโรงเรียนมาตรฐานสากล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
มัธยมศึกษาอุดรธานี

THE PARTICIPATIVE LEADERSHIP OF SCHOOL ADMINISTRATORS AFFECTING
OPERATING ACCORDING OFFICE OF THE WORLD CLASS STANDARD UNDER
THE SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE UDONTHANI

ยุทธนา ไชยราช, พชรินทร์ ชมพูวิเศษ, นวัตร หอมสิน

- ภาวะผู้นำแบบร่วมพลังของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการดำเนินงานประกัน 169-182
คุณภาพการศึกษาโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดอุดรธานี

THE COLLABORATIVE LEADERSHIP OF ADMINISTRATORS AFFECTING THE
EFFECTIVENESS OF EDUCATIONAL QUALITY ASSURANCE PRIVATE SCHOOL
UNDER THE UDON THANI PROVINCIAL EDUCATION OFFICE

ปราธิญา ศิรินิกร, เสาวณี สิริสุขศิลป์, ปารย์พิชชา ก้านจักร

- แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา 183-196
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2

GUIDELINE FOR INNOVATIVE LEADERSHIP OF SCHOOL ADMINISTRATORS
UNDER THE OFFICE OF KHONKAEN PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA 2

สมพงษ์ ดันเจริญ, เสาวณี สิริสุขศิลป์, ปารย์พิชชา ก้านจักร

- กลยุทธ์ธุรกิจของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมผักและผลไม้แปรรูป 197-210
ในประเทศไทยภายใต้บริบท Next Normal

BUSINESS STRATEGIES OF MICRO SMALL AND MEDIUM-SIZED ENTERPRISES,
VEGETABLES AND PROCESSED FRUITS IN THAILAND UNDER THE CONTEXT
OF NEXT NORMAL

วรินทร์ ณ นคร, ปาลิดา ศรีศรกำพล

สารบัญ (ต่อ)

- การพัฒนาตราและบรรจุภัณฑ์ผลิตภัณฑ์ข้าวของกลุ่มสหกรณ์ชุมชนอำเภอบ้านฝาง
จังหวัดขอนแก่น 211-224

BRAND AND RICE PRODUCT PACKAGING DEVELOPMENT OF BAN FANG
DISTRICT COMMUNITY COOPERATIVE GROUP KHON KAEN

ณอมศิลป์ จันคนากิติกุล, ทรัพย์ อมรภิญโญ, ณัฐ อมรภิญโญ,
รักชนก แสงภักดีจิต, นิยุทธิ์ สืบสาย

- ปัจจัยส่วนประสมการตลาดบริการและปัจจัยผู้มีอิทธิพลทางสื่อสังคมออนไลน์ที่มี
อิทธิพลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์บำรุงผิวหน้านำเข้าจากประเทศเกาหลี
ใต้ของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร 225-238

SERVICE MARKETING MIX FACTORS AND SOCIAL MEDIA INFLUENCER
FACTORS INFLUENCING ON THE CONSUMER'S BUYING DECISION PROCESS
OF FACIAL SKINCARE IMPORTED FROM SOUTH KOREA OF CONSUMERS IN
BANGKOK

วันเฉลิม ศรีรัตนะ, ปาลิดา ศรีศรกำพล

- ภูมิปัญญาช่างศิลป์พื้นถิ่นไทใหญ่และชาติพันธุ์ในจังหวัดแม่ฮ่องสอน 239-252

LOCAL WISDOMS OF SHAN AND ETHNIC ARTISTS IN MAE HONG SON
PROVINCE

บุษกร สืบตระกูล, วัชร วีระแก้ว, กันทนา ใจสุวรรณ

- การเปรียบเทียบความพึงพอใจต่อองค์การระหว่างผู้บริหารกับผู้ปฏิบัติงาน
ของเทศบาลตำบลบ้านเตี้อ อำเภอมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย 253-266

THE COMPARISON OF ORGANIZATION SATISFACTION BETWEEN EXECUTIVES
AND OFFICERS OF BAN DUEA SUBDISTRICT MUNICIPALITY, MUEANG NONG
KHAI DISTRICT, NONG KHAI PROVINCE

ณัฐธยาณี จันทพลาบูรณ์, พัทธนันท์ ตลาดทรัพย์

สารบัญ (ต่อ)

พงศาวดารน่าน: ประวัติพัฒนาการและการพัฒนาสู่การเรียนรู้ชุมชนน่าน	267-280
NAN CHRONICLE: HISTORY OF DEVELOPMENT AND DEVELOPMENT TOWARDS LEARNING OF NAN COMMUNITY	
จิตติพร สะสม, อนันต์ จิตอารี, สิทธิชัย อุ่นสวน	
การพัฒนาเครือข่ายการบริหารจัดการขยะเพื่อผลสำเร็จของโครงการกรุงเก่าเมืองสะอาด อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	281-294
THE WASTE MANAGEMENT NETWORK DEVELOPMENT FOR SUCCESS OF THE OLD CAPITAL-CLEAN CITY PROJECT, PHRA NAKHON SI AYUTTHAYA DISTRICT, PHRA NAKHON SI AYUTTHAYA PROVINCE	
ภัทรภร จำเริญ, วัชรพิพัฒน์ ศิลปรัตน์	
ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสุขในชีวิตของบุคลากรทหาร กรมเสมียนตราสำนักงาน ปลัดกระทรวงกลาโหม	295-308
FACTORS AFFECTING THE HAPPINESS IN LIFE OF MILITARY PERSONNEL, DEPARTMENT OF CLERK TRAK OFFICE OF THE PERMANENT SECRETARY FOR DEFENSE	
ปฐมพงษ์ อินทนจินท์, วัชรินทร์ สุทธิชัย, รังสรรค์ อินทนจินท์	
รูปแบบการให้บริการสาธารณะด้านงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย	309-322
MODEL OF PUBLIC SERVICE, DISASTER PREVENTION AND MITIGATION WORK OF LOCAL GOVERNMENT ORGANIZATION IN MUENAG NONG KHAI DISTRICT NOING KHAI PROVINCE	
ภัณฑิลา น้อยเจริญ, พระครูปริยัติรัตนาลงกรณ์ (สิงหา มุ่งหมาย), พระครูสุตสารบัณฑิต (จำนงค์ ผมไผ่), อริย์ธัช เลิศรวมโชค, อภิวัฒน์ชัย พุทธิจร	

สารบัญ (ต่อ)

ปัญหาความเหลื่อมล้ำและการใช้ดุลพินิจในการเรียกหลักประกันการปล่อยชั่วคราว 323-336

ผู้ต้องหาหรือจำเลยโดยใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์

THE PROBLEM OF INEQUALITY AND THE USE OF DISCRETION IN CALLING
FOR COLLATERAL TEMPORARY RELEASE OF THE ACCUSED OR DEFENDANT
USING THE ELECTRONIC MONITORING

นิตยา อุดหล้า, วิชาญ จันทรอินทร์, จันทรสม จันทรอินทร์

ปัญหาคู่ความไม่เข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยในคดีครอบครัว 337-350

PROBLEMS OF PARTIES NOT ENTERING THE MEDIATION PROCESS IN FAMILY
CASES

กนกวรรณ จีระสุนา, จันทรสม จันทรอินทร์, วิชาญ จันทรอินทร์

การถ่วงดุลในงานสอบสวนของพนักงานสอบสวน 351-364

CHECKS AND BALANCES IN THE INVESTIGATIVE WORK OF INVESTIGATORS

กชพร ทรัพย์โสม, บัณฑิต ขวายุธา

ปัญหาทางกฎหมายในเรื่องการกำหนดผู้ทำหน้าที่แทนกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน กรณีการยก 365-378

ฐานะท้องถิ่นเป็นเทศบาลเมือง หรือเทศบาลนคร

LEGAL PROBLEMS RELATED TO REPLACING DUTIES AND FUNCTIONS OF
A VILLAGE CHIEF AND A VILLAGE HEADMAN REGARDING THE PROMOTION OF
LOCAL ADMINISTRATIVE ORGANIZATION TO CITY MUNICIPAL OR TOWN
MUNICIPAL

อัญชนา สุริยะ, อัจฉราพร สีหวัฒน์

มาตรการทางกฎหมายในการเยียวยาประชาชนผู้ได้รับผลกระทบจากการสร้างทาง 379-392

ไม่แล้วเสร็จตามสัญญา

LEGAL MEASURES AFFECTING ROAD CONSTRUCTION NOT COMPLETED
ACCORDING TO THE CONTRACT

กริชแก้ว แก้วพรม, เพ็ญ หลวงแก้ว

สารบัญ (ต่อ)

มาตรการทางกฎหมายเพื่อกำกับดูแลผู้ให้บริการอินเทอร์เน็ตในฐานะสื่อกลาง 393-406
กรณีการกลั่นแกล้งออนไลน์

LEGAL MEASURES TO REGULATE INTERMEDIARY SERVICE PROVIDERS IN
CASE OF CYBERBULLYING

อุษณีย์ ตันสูงเนิน, สุมาลี วงษ์วิฑิต

มาตรการทางกฎหมายสิ่งแวดล้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น : ศึกษากรณี 407-420
การป้องกันและควบคุมขยะมูลฝอยโดยเทศบาลเมืองวารินชำราบ
จังหวัดอุบลราชธานี

ENVIRONMENTAL LEGAL MEASURES OF LOCAL ADMINISTRATIVE
ORGANIZATIONS: A CASE STUDY OF SOLID WASTE PREVENTION AND
CONTROL IN WARIN CHAMRAP MUNICIPALITY, UBON RATCHATHANI
PROVINCE

ดิเรก บวรสกุลเจริญ

ขั้นตอนการดำเนินงานวารสารปัญญาปณิธาน 421-421

คำแนะนำสำหรับผู้นิพนธ์บทความ 422-435

มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน
ในการบริหารจัดการพื้นที่ภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรม*
LEGAL MEASURES ON PUBLIC PARTICIPATION
IN THE ADMINISTRATION OF CULTURAL LANDSCAPES

อุมพร กาฬแสน

Umaporn Kalasaen

สุเมธ จานประดับ

Sumate Janpradab

มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ประเทศไทย.

Ramkhamhaeng University, Thailand.

E-mail: Umaporn7829@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการพื้นที่ภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรม เนื่องด้วยการเปลี่ยนแปลงของสังคมในยุคปัจจุบัน ที่มุ่งเน้นในการพัฒนาทางด้านเทคโนโลยีและอุตสาหกรรม ทำให้เกิดผลกระทบกับสิ่งแวดล้อมตามมา มาตรการส่งเสริมให้ประชาชนมีความตระหนักรู้และให้ความสำคัญกับสิ่งแวดล้อม จึงมีความจำเป็นที่ทุกภาคส่วนต้องมีส่วนร่วมในการดูแลและบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมร่วมกัน โดยเฉพาะในบริเวณพื้นที่ที่มีความผสมผสานระหว่างทางวัฒนธรรมและทางธรรมชาติ อันเป็นความเชื่อมโยงที่มีความแน่นแฟ้นระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ ที่อยู่ในอาณาบริเวณพื้นที่ภูมิประเทศหรือภูมิทัศน์เดียวกัน ซึ่งคือภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรม และเพื่อให้พื้นที่ภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรมได้รับการคุ้มครองและอนุรักษ์อย่างเหมาะสม จึงต้องมีการกำหนดบทบัญญัติของกฎหมายเข้ามาเป็นหลักเกณฑ์หรือแนวทางในการปฏิบัติงาน รวมทั้งการดำเนินการเพื่อคุ้มครองและอนุรักษ์พื้นที่ภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรม ทั้งในส่วนบทบาทของหน่วยงานของรัฐหรือในส่วนการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนให้มีความชัดเจน ครอบคลุม และมีความเหมาะสมกับสถานการณ์ในปัจจุบัน

* Received: 19 February 2024; Revised: 17 June 2024; Accepted: 21 June 2024

จากการศึกษาพบว่า ปัจจุบันยังไม่มีกฎหมายที่ใช้เฉพาะเพื่อการบริหารจัดการพื้นที่ภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรม และประชาชนในพื้นที่ขาดการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการพื้นที่ภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรม ดังนั้น จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องศึกษาปัญหากฎหมาย เพื่อแก้ไขปรับปรุงเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการพื้นที่ภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรมอันเป็นบริเวณพื้นที่ทางสิ่งแวดล้อมที่มีความผสมผสานระหว่างทางวัฒนธรรมและทางธรรมชาติ เพื่อให้มีความยั่งยืนและดำรงอยู่อย่างมีคุณค่า

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วมของประชาชน, การบริหารจัดการ, ภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรม

Abstract

This study aimed to examine the problem and legal measure on public participation in the administration of cultural landscapes. Because of the changes in modern society that have focused on technological and industrial development that have subsequent effects on the environment, the promotion of public awareness and priority for the environment is therefore necessary for all sectors to participate in the care and management of the environment together. This is particularly true in regions where cultural and natural elements coexist. Humans and nature, residing in the same territorial area or landscape, form a close link, known as the cultural landscape. To ensure the proper protection and preservation of the cultural area, we must define legal provisions as criteria or practices, and implement actions to preserve and protect these areas. Both in the role of state agencies and in the participation of the public sector, be clear, comprehensive, and appropriate to the current situation.

The study found that, at present, there are no laws applicable exclusively to the administration of cultural landscapes and that the population in the area lacks participation in the management of cultural and natural landscape areas. Therefore, it is imperative to study the legal issues to address improvements in the public's participation in the administration of cultural, natural, and environmental areas in order to ensure that they are sustainable and livable in a valuable way.

Keywords: public participation, administration, cultural landscapes.

บทนำ

ประเทศไทยมีพื้นที่ทางสิ่งแวดล้อมอุดมสมบูรณ์ในหลายพื้นที่ แต่ด้วยการเปลี่ยนแปลงของสังคมในยุคปัจจุบัน ที่มุ่งเน้นในการพัฒนาทางด้านเทคโนโลยี อุตสาหกรรม การสื่อสาร คมนาคมและการท่องเที่ยว ทำให้เกิดผลกระทบกับสิ่งแวดล้อม และเกิดปัญหาหลายอย่างตามมา การตระหนักรู้และให้ความสำคัญกับสิ่งแวดล้อม จึงมีความจำเป็นที่ประชาชนทุกภาคส่วนต้องมีส่วนร่วมในการดูแลและบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมร่วมกัน โดยเฉพาะในพื้นที่ที่ควรแก่การอนุรักษ์ให้มีความยั่งยืนดำรงอยู่อย่างมีคุณค่า ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีความผสมผสานโดยมีทั้งด้านธรรมชาติและทางวัฒนธรรมรวมกัน คือภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรม

แหล่งภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรม เริ่มเป็นที่รู้จักแพร่หลายสืบเนื่องจากในอนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองมรดกโลกทางวัฒนธรรมและธรรมชาติ (Convention Concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage) ได้กำหนดคุณลักษณะของสิ่งต่าง ๆ ที่ถือว่าเป็นมรดกโลก (UNESCO, 1972) ในหมวดที่ 1 นิยามของมรดกทางวัฒนธรรมและทางธรรมชาติ ดังนี้ (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สำนักจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม, 2561)

1) มรดกทางวัฒนธรรม มีความหมายครอบคลุมถึงอนุสรณ์สถาน ผลงานทางสถาปัตยกรรม ประติมากรรมหรือจิตรกรรม ส่วนประกอบหรือโครงสร้างของโบราณคดีธรรมชาติ กลุ่มของอาคารที่แยกจากกันหรือเชื่อมต่อกัน มีความสอดคล้องกลมกลืน หรือโดยสถานที่จากสภาพภูมิทัศน์ และแหล่งผลงานที่เกิดจากมนุษย์ หรือการผสมผสานที่เกิดจากมนุษย์และธรรมชาติ โดยที่กล่าวมาทั้งหมดนั้นจะต้องมีคุณค่าโดดเด่นระดับสากล ในมิติด้านประวัติศาสตร์ ศิลปะหรือวิทยาศาสตร์

2) มรดกทางธรรมชาติ มีความหมายครอบคลุมถึงสภาพทางธรรมชาติ ที่เป็นลักษณะทางกายภาพและชีวภาพ สภาพองค์ประกอบทางธรณีวิทยาหรือธรณีสัณฐาน ว่าเป็นถิ่นที่อยู่อาศัยของสายพันธุ์สัตว์และพืชที่กำลังได้รับการคุกคาม หรือบริเวณที่พิสูจน์ทราบอย่างชัดเจนว่ามีคุณค่าโดดเด่นในระดับสากล มิติทางวิทยาศาสตร์ การอนุรักษ์ และความงามตามธรรมชาติ

ต่อมาในปีพ.ศ. 2535 หรือ ค.ศ 1992 คณะกรรมการมรดกโลกขององค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติหรือองค์การยูเนสโก ได้ตกลงกันแก้ไขอนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองมรดกโลกทางวัฒนธรรมและทางธรรมชาติจากเดิม โดยเพิ่มในส่วนของมรดกทางวัฒนธรรมแบบผสมระหว่างวัฒนธรรมและธรรมชาติ และมีการดำเนินการคุ้มครองภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรมขึ้น

โดยปรากฏในเอกสารแนวทางการอนุรักษ์ตามอนุสัญญาคุ้มครองมรดกโลก Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention ได้เพิ่มเติมแหล่งมรดกที่มีคุณลักษณะแบบผสมระหว่างวัฒนธรรมและธรรมชาติ ดังนั้น ประเภทของแหล่งมรดกโลกจึงมีทั้งหมด 3 ประเภทคือ (กองจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2561)

- 1) มรดกโลกทางวัฒนธรรม (Culture World Heritage)
- 2) มรดกโลกทางธรรมชาติ (Natural World Heritage)
- 3) แหล่งมรดกโลกแบบผสมระหว่างทางวัฒนธรรมและทางธรรมชาติ (Mixed culture and Natural World Heritage)

มรดกโลกประเภทสุดท้ายที่เป็นแบบผสมระหว่างทางวัฒนธรรมและทางธรรมชาติ (Mixed culture and Natural World Heritage) เป็นความเชื่อมโยงที่มีความแน่นแฟ้นระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติที่ อยู่ในอาณาบริเวณพื้นที่ภูมิประเทศหรือภูมิทัศน์เดียวกัน (Hartel Tibor, author, et al, 2014)

ในอนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองมรดกโลกทางวัฒนธรรมและทางธรรมชาติ และเอกสารแนวทางการอนุรักษ์ตามอนุสัญญาคุ้มครองมรดกโลกได้ให้ความหมายภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรม (culture landscape) ว่าเป็นผลผลิตทางวัฒนธรรมที่แสดงถึงการบูรณาการระหว่างกันของธรรมชาติและสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้น (UNESCO, 1972) โดยสิ่งเหล่านั้นได้แสดงออกถึงวิวัฒนาการทางสังคมและการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ที่ผ่านมายาวนาน อยู่ภายใต้อิทธิพลของสภาพแวดล้อมทางกายภาพ และโอกาสที่สภาพแวดล้อมทางกายภาพเปิดให้มนุษย์เข้าไปปฏิสัมพันธ์ ตลอดจนเงื่อนไขจากวิวัฒนาการของสังคม เศรษฐกิจและวัฒนธรรม ทั้งที่เกิดจากปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกพื้นที่ (UNESCO, 2017)

ภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรมอาจหมายถึง ภูมิทัศน์ทุกแห่งไม่ว่าจะเป็นในเมืองหรือชนบท แสดงถึงความสัมพันธ์อันทรงพลังระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติที่พัฒนาขึ้นตามกาลเวลา ภูมิทัศน์เหล่านี้มีความสำคัญทั้งทางวัฒนธรรมและทางธรรมชาติ โดยกิจกรรมของมนุษย์ในพื้นที่เหล่านี้มักจะรวบรวมความรู้ที่จำเป็นสำหรับการจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน ความรู้นี้จะต้องได้รับการปกป้องคุ้มครองและอนุรักษ์ แต่ลักษณะเฉพาะของแต่ละภูมิประเทศนั้นถูกกำหนดโดยการแทรกแซงของมนุษย์และข้อจำกัดทางธรรมชาติเช่นภูมิศาสตร์และสภาพภูมิอากาศ ในขณะที่มนุษย์ต้องปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อม

และการปรับตัวให้อยู่ร่วมกันอย่างกลมกลืนกับธรรมชาติ เพื่อให้มั่นใจว่าพวกเขาจะอยู่รอดและมีส่วนทำให้เกิดความโดดเด่นของสภาพแวดล้อมในท้องถิ่น (หทัยภัทร บุญชูดวง, 2562)

ทั้งนี้ ภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรมแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภท (กองจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2561) ได้แก่

1) ภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นจากการออกแบบสร้างสรรค์อย่างตั้งใจ เป็นแบบแผนที่จำแนกได้ชัดเจนโดยมีลักษณะเป็นผลลัพธ์ของการออกแบบสร้างสรรค์ โดยผ่านการพิจารณาของมนุษย์ ครอบคลุมถึงสวนและภูมิทัศน์ สิ่งก่อสร้างที่มีคุณลักษณะของการเป็นอนุสรณ์สถานเพื่อการระลึกถึง

2) ภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรมที่เกิดจากพัฒนาการอย่างค่อยเป็นค่อยไป อันเป็นผลมาจากความเปลี่ยนแปลงปัจจัยทางสังคมเศรษฐกิจการปกครองและหรือศาสนา สามารถจำแนกได้เป็น 2 กลุ่มย่อยคือ

2.1) ภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรมที่เป็นซากมรดกวัฒนธรรม หรือซากโบราณสถาน หรือซากดึกดำบรรพ์ ทั้งนี้ เป็นแหล่งที่มีคุณลักษณะของภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรม ที่กระบวนการพลวัตได้สิ้นสุดลงแล้วในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่งในอดีต

2.2) ภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรมที่มีความสืบเนื่อง และยังคงดำรงบทบาทอยู่ในบริบทสังคมร่วมสมัย ที่สัมพันธ์กับประเพณีและวิถีชีวิตอย่างใกล้ชิด

3) ภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่าเชิงบริบทสัมพันธ์ เป็นภูมิทัศน์ที่เกี่ยวข้องกัน และสัมพันธ์กับอิทธิพลอันทรงพลังทางศาสนา หรือวัฒนธรรมที่ผสมผสานกับองค์ประกอบสำคัญทางธรรมชาติ

ภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรมดั้งเดิมที่ดี จะเป็นแหล่งรวมทุนทางธรรมชาติและทุนทางวัฒนธรรมของประเทศไว้ เพราะในภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรมดั้งเดิมที่พบ โดยส่วนมากมักจะมีการเพาะปลูกหรือการทำเกษตรกรรมเป็นกิจกรรมหลักของคนในชุมชน มีการควบคุมพื้นที่เพาะปลูกโดยใช้วิธีการแบ่งพื้นที่บริเวณที่เพาะปลูกว่าควรอยู่ ณ ที่ใด ตรงไหน บริเวณพื้นที่ไหนควรเหลือหรือบริเวณพื้นที่ไหนควรให้เป็นป่าธรรมชาติไว้ โดยใช้บทบาทในเชิงวัฒนธรรม เกิดเป็นข้อห้าม ความเชื่อ ตำนาน วิธีการดำรงชีพ เช่น ป่าปูด ป่าขุนน้ำ ที่ลุ่มก็เหลือบริเวณหนองน้ำ โดยมักตั้งชื่อตามตำนาน เช่น หนองน้ำนางสิบสอง มินาของครัวเรือนหรือมินารวม และส่วนที่เป็นของชุมชนไว้ให้ใช้ร่วมกัน ซึ่งการอนุรักษ์พื้นที่เหล่านี้ทำให้เป็นแหล่งรวบรวมพันธุ์กรรมพืชและสัตว์หลายชนิด ก่อให้เกิดความหลากหลายทางชีวภาพ

(สมศักดิ์ สุขวงศ์, 2565) เกิดความสมบูรณ์ของระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อมที่ดั้นด้นเอง ซึ่งการอนุรักษ์ภูมิทัศน์วัฒนธรรม จึงจำเป็นต้องอาศัยหลักการมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อใช้ในการบริหารจัดการพื้นที่ภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรม และต้องเรียนรู้ถึงหลักการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืนด้วย โดยในแต่ละพื้นที่ที่มีความสนใจและให้ความสำคัญในภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรมแตกต่างกัน และอาจถูกมองเข้าไปในบางพื้นที่ แม้มีวัฒนธรรมและทรัพยากรทางธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ก็ตาม (Katapidi, Ioanna, 2014) และในประเทศไทยก็ไม่ปรากฏชัดเจนว่า คำว่า ภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรม เริ่มมีมาแต่เมื่อใด หากพิจารณาจากรากศัพท์แล้ว เป็นการแปลความหมายจากคำว่า Cultural landscape ซึ่งเป็นคำศัพท์ที่เริ่มใช้เป็นการแพร่หลายในช่วงที่แนวคิดนี้ได้บรรจุเข้าสู่อนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองมรดกโลกทางวัฒนธรรมและธรรมชาติ ปี 2535 (อนุวัฒน์ การถักและทรงยศ วีระทวีมาศ, 2558)

ปัจจุบันมีแหล่งภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรมอีกมากมาย เช่น อนุสรณ์สถานแหล่งต่าง ๆ และภูมิทัศน์วัฒนธรรมของเชียงใหม่ นครหลวงของล้านนา อุทยานประวัติศาสตร์ภูพระบาท จังหวัดอุดรธานี (กองจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2561) ชุมชนริมน้ำ ภูมิทัศน์วัฒนธรรมบริเวณลุ่มน้ำเสียว ภูมิทัศน์วัฒนธรรมศาลปู่ตา ภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชนริมฝั่งหนองหาน ภูมิทัศน์วัฒนธรรมเมืองเก่าเชียงแสน ภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชนริมน้ำจันทบูร ภูมิทัศน์วัฒนธรรมของชาวภูไท และภูมิทัศน์วัฒนธรรมเมืองจังหวัดเชียงใหม่ ได้แก่ หออินทขิล หอพญามังราย ไม้หมายเมือง ศาลเจ้าพ่อประตูเมือง แจ่งเมือง อนุสาวรีย์สามกษัตริย์ ดอยสุเทพ (โครงการจัดการปฏิบัติการทำแผนด้านการอนุรักษ์ และพัฒนาพื้นที่ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมเมืองเชียงใหม่ตามแนวทางมรดกโลก, 2565) เป็นต้น และยังขาดมาตรการทางกฎหมายให้ความคุ้มครอง เพื่อเป็นหลักประกันในการปกป้องคุ้มครองในฐานะที่เป็นแหล่งภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรมได้อย่างแท้จริง ซึ่งการที่ประเทศไทยได้เข้าร่วมเป็นภาคีกับอนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองมรดกโลกทางวัฒนธรรมและธรรมชาติ (Convention Concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage) ย่อมมีความมุ่งหมายเพื่อจะอนุรักษ์และปกป้องคุ้มครองแหล่งมรดกทางวัฒนธรรม แหล่งมรดกทางธรรมชาติและแหล่งมรดกแบบผสม อันหมายความว่ารวมถึงแหล่งภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรมด้วย แต่เนื่องจากสังคมไทยยังไม่เคยมีแนวคิดในเรื่องนี้มาก่อน จึงเกิดความสับสนในการนำไปใช้ (ทำนอง ภูเกิตพิมพ์, 2562) ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของความเข้าใจเกี่ยวกับความหมาย ประเภทหรือรูปแบบ รวมถึงการให้ความสำคัญเกี่ยวกับภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรมอย่างแท้จริง ประกอบกับประเทศไทยยังไม่มีกรอบรวบรวบเรียบเรียงองค์ความรู้ที่มีอย่างเป็นระบบ

การจัดทำฐานข้อมูล การศึกษา การวิจัยที่มีการเชื่อมโยงข้อมูล และมีการปรับปรุงให้ทันสมัย เพื่อทำความเข้าใจในภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรมอย่างถ่องแท้และกว้างขวาง รวมถึงขาดการบูรณาการทางด้านวิชาการที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาใช้ในการอนุรักษ์ภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรมอย่างเหมาะสม และขาดการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนที่อยู่ในเขตพื้นที่ภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรม เพื่อที่จะบริหารจัดการปกป้องคุ้มครองและอนุรักษ์พื้นที่ภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรมอย่างเพียงพอ

ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการพื้นที่ภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรม

การมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการบริหารจัดการพื้นที่ มีความสำคัญที่จะก่อให้เกิดความเข้มแข็งในการอนุรักษ์คุ้มครองและรักษาสีงแวดล้อม ทั้งที่มีตามธรรมชาติและสิ่งแวดลอมที่มนุษย์ได้สร้างขึ้น ในที่นี้คือภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรมในพื้นที่ของตน อันเนื่องมาจากประชาชนในพื้นที่ย่อมมีความเข้าใจในระบบและบริบททางวัฒนธรรมในพื้นที่ของตนเองเป็นอย่างดี ส่งผลให้เกิดการอนุรักษ์ที่เหมาะสม และในการคุ้มครองมรดกโลกทางวัฒนธรรมและทางธรรมชาติ รวมถึงสิ่งแวดลอมที่มนุษย์ได้สร้างขึ้น ยังได้ปรากฏในเอกสารกฎหมาย ปฏิญญาริโอ (THE RIO DECLARATION ON ENVIRONMENT AND DEVELOPMENT 1992) มาตรา 22 บัญญัติว่า “ชนพื้นเมืองและชุมชนร่วมตลอดจนคนในท้องถิ่นกลุ่มอื่น ๆ มีบทบาทสำคัญในการจัดการและการอนุรักษ์สิ่งแวดลอม โดยเฉพาะแหล่งมรดกโลกทางธรรมชาติมีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากความรู้และประเพณีอันอุดมสมบูรณ์ที่จัดขึ้นโดยชุมชนท้องถิ่น ที่สืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่น เป็นความรับผิดชอบของรัฐในการสนับสนุนเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและความได้เปรียบของชุมชนเหล่านี้้อย่างเพียงพอ เพื่อให้พวกเขาสามารถมีส่วนร่วมในการพัฒนาที่ยั่งยืน ดังนั้น จึงเป็นข้อกำหนดทางกฎหมายสำหรับชุมชนที่จะต้องมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์แหล่งมรดกโลกโดยความร่วมมือกับรัฐบาลตามนโยบายการดำเนินงานของรัฐในการคุ้มครองมรดกโลกทางธรรมชาติ (วรพรรณ เชื้อสุนทรโสภณ, 2562)

สำหรับแนวคิดในการบริหารงานแบบมีส่วนร่วม นั้น เป็นการเปิดโอกาสให้ภาคส่วนทุกระดับมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการภายในหน้าที่ของตน (สมเดช สีแสง, 2563) ในส่วนความหมายนั้น การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม หมายถึง การทำงานร่วมกันเพื่อบรรลุเป้าหมายร่วมกัน โดยการมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันเป็นสิ่งสำคัญในการส่งเสริมการทำงานเป็นทีมให้แข็งแกร่งขึ้น การเป็นกลุ่มที่มีประสิทธิภาพสูง ถือเป็นสิ่งสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนา เนื่องจากช่วยให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้าใจ

สถานการณ์อย่างลึกซึ้งยิ่งขึ้น และส่งเสริมการอุทิศตนเพื่อจุดประสงค์นี้มากขึ้น (ทำนอง ภูเก็ตพิมพ์, 2562)

ในบทบาทของท้องถิ่นเกี่ยวกับการบริหารจัดการพื้นที่ภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรมนั้น องค์การปกครองท้องถิ่นถือเป็นหน่วยงานภาครัฐที่มีบทบาทสำคัญในการบริหารสาธารณะภายในเขตพื้นที่ เพื่อแบ่งเบาภาระการบริหารราชการส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ตามหลักการกระจายอำนาจเพื่อประโยชน์ของประชาชน ภายใต้ท้องถิ่นพื้นที่ที่รับผิดชอบ เนื่องจากมีความใกล้ชิดกับพื้นที่และสามารถตอบสนองความต้องการเฉพาะของแต่ละชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ การปกครองส่วนท้องถิ่นครอบคลุมการบริหารงานของตำบลภายในประเทศ โดยไม่ขึ้นอยู่กับการดำเนินงานกำกับดูแลส่วนกลาง แนวทางการกระจายอำนาจนี้ ช่วยให้บุคคลในแต่ละท้องถิ่นมีส่วนร่วมอย่างแข็งขัน แม้กระทั่งในการเลือกตั้งผู้นำของตนเอง ด้วยการปฏิบัติหน้าที่ด้านการบริหารอย่างราบรื่น รัฐบาลท้องถิ่นจึงสามารถจัดการกับข้อกังวลและสถานการณ์ของประชาชนได้อย่างรวดเร็วและครอบคลุม ปรับแต่งแนวทางแก้ไขให้ตรงตามความต้องการเฉพาะของพวกเขา และรับประกันผลลัพธ์ที่ทันต่อเวลาที่และเป็นรูปธรรม (นภาพร จิระนนท์ ประวัติ, 2565)

“สิทธิชุมชน ชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม” หรือประชาชนที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการพื้นที่ภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรมและการอนุรักษ์ และฟื้นฟูจารีตประเพณีภูมิปัญญาท้องถิ่นศิลปหรือวัฒนธรรม ปรากฏความหมายครั้งแรกตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 46 และ 56 รับรองและคุ้มครองสิทธิชุมชนและสิทธิของบุคคล ซึ่งรวมตัวกันเป็นชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมในทางกฎหมาย โดยมีส่วนร่วมกับการอนุรักษ์และฟื้นฟูจารีตประเพณีภูมิปัญญาท้องถิ่นศิลปหรือวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นและของชาติ ทำให้ชุมชนในหมู่ ขณะที่แยกตัวออกมาจากบุคคลธรรมดา กลายเป็นผู้ทรงสิทธิตามกฎหมายเพื่อประโยชน์และความมุ่งหมายบางประการ (ขรรค์เพชร ชายทวีป, 2552) และภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ยังได้บัญญัติรับรองถึงสิทธิชุมชนให้มีการเข้าไปจัดการทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมภูมิปัญญาขนบธรรมเนียม จารีตประเพณี ซึ่งมีความจำเป็นต่อการดำรง และยังขยายการรับตัวตนของผู้ส่งสิทธิในชุมชน โดยขยายความถึงชุมชนและชุมชนท้องถิ่นและชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมไว้ด้วยตามมาตรา 66 และ 67 (ชาติริ มหันตรัตน, 2563)

ในส่วนรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ได้มีการกล่าวถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์และฟื้นฟูจารีตประเพณีภูมิปัญญาท้องถิ่นศิลปหรือวัฒนธรรม ตามบทบัญญัติ

มาตรา 57 รัฐต้อง (1) อนุรักษ์ พื้นฟู และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม และจารีตประเพณีอันดีงามของท้องถิ่นและของชาติ และจัดให้มีพื้นที่สาธารณะสำหรับกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชน ชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้ใช้สิทธิ และมีส่วนร่วมในการดำเนินการด้วย (2) อนุรักษ์ คุ่มครอง บำรุงรักษา พื้นฟู บริหารจัดการ และใช้หรือ จัดให้มีการใช้ประโยชน์ จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพ ให้เกิดประโยชน์อย่างสมดุลและยั่งยืน โดยต้องให้ประชาชนและชุมชนในท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง มีส่วนร่วม ดำเนินการและได้รับประโยชน์ จากการดำเนินการดังกล่าวด้วย ตามที่กฎหมายบัญญัติ และมาตรา 58 การดำเนินการใดของรัฐหรือที่รัฐจะอนุญาตให้ผู้อื่นดำเนินการ ถ้าการนั้น อาจมีผลกระทบต่อ ทรัพยากรธรรมชาติ คุณภาพสิ่งแวดล้อม สุขภาพ อนามัย คุณภาพชีวิต หรือส่วนได้เสีย สำคัญอื่นใดของ ประชาชนหรือชุมชนหรือสิ่งแวดล้อมอย่างรุนแรง รัฐต้องดำเนินการให้มีการศึกษา และประเมินผล กระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชนหรือชุมชน และจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็น ของผู้มีส่วนได้เสียและประชาชนและชุมชนที่เกี่ยวข้องก่อน เพื่อนำมาประกอบการพิจารณา ดำเนินการ หรืออนุญาตตามที่กฎหมายบัญญัติ บุคคลและชุมชนย่อมมีสิทธิได้รับข้อมูล คำชี้แจง และเหตุผลจาก หน่วยงานของรัฐก่อนการดำเนินการ หรืออนุญาตตามวรรคหนึ่ง ในการดำเนินการหรืออนุญาตตาม วรรคหนึ่ง รัฐต้องระมัดระวังให้เกิดผลกระทบต่อประชาชน ชุมชน สิ่งแวดล้อม และความหลากหลาย ทางชีวภาพน้อยที่สุด และต้องดำเนินการให้มีการเยียวยา ความเดือดร้อนหรือเสียหายให้แก่ประชาชน หรือชุมชนที่ได้รับผลกระทบอย่างเป็นธรรมและโดยไม่ชักช้า

จากที่กล่าวมาข้างต้นตามกฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ตั้งแต่ฉบับปี 2540 ถึงฉบับปัจจุบัน มีบทบัญญัติรับรองให้ชุมชนมีสิทธิในการอนุรักษ์ พื้นฟูหรือส่งเสริมภูมิปัญญา ศิลปวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมและจารีตประเพณีอันดีงามทั้งของท้องถิ่นและของชาติ การบำรุงรักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุลและ ยั่งยืนตามวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ ขณะเดียวกันก็ให้เป็นหน้าที่ของรัฐที่จะส่งเสริมให้ชุมชน มีส่วนร่วม ในการดำเนินการดังกล่าวด้วย (ธাত্রี มหันตรัตน, 2563)

เพื่อให้เกิดการอนุรักษ์และการคุ้มครองทรัพยากรธรรมชาติและภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรม ควรมี การส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน ส่งเสริมให้ประชาชนได้รู้ระเบียบ ข้อกฎหมาย ที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนบทบาทและความรับผิดชอบในส่วน of หน่วยงานของรัฐหรือของประชาชนนั้น เพื่อสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับการจัดการพื้นที่ทางสิ่งแวดล้อมอย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนส่งเสริม

ความร่วมมือกับชุมชนและหน่วยงานของรัฐในการบริหารจัดการเพื่ออนุรักษ์และการคุ้มครองทรัพยากรธรรมชาติและภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรม ด้วยความเข้าใจที่เพิ่มขึ้นและการดูแลที่เหมาะสม

ปัจจุบันกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรม ได้แก่ การบัญญัติถึงบุคคลและชุมชน ย่อมมีสิทธิด้านศิลปวัฒนธรรมและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 การกำหนดเขตพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อม ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ในเรื่องเขตอนุรักษ์เพื่อส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมไทยในผังเมืองรวม และการกำหนดบริเวณอนุรักษ์เมืองเก่าในผังเมืองเฉพาะตามพระราชบัญญัติผังเมือง พ.ศ. 2518 ในเรื่องเขตของโบราณสถานตามพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 และกฎหมายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งมีอำนาจในการบริหารจัดการมรดกทางวัฒนธรรมที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ของตนได้ แต่ก็พบว่ากฎหมายเหล่านี้ยังไม่ครอบคลุม เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการพื้นที่ภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรมอย่างเพียงพอ ดังนี้

1. ปัญหาสิทธิและการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการพื้นที่ภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรม มาตรา 43 ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 บัญญัติไว้ว่า บุคคลและชุมชนย่อมมีสิทธิ (1) พื้นฟูหรือส่งเสริมภูมิปัญญา ศิลปวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมและจารีตประเพณีอันดีงาม ทั้งของท้องถิ่นและของชาติ (2) จัดการบำรุงรักษาและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมและความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุลและยั่งยืนตามวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ (3) เข้าชื่อกันเพื่อเสนอแนะต่อหน่วยงานของรัฐ ให้ดำเนินการใดอันจะเป็นประโยชน์ต่อประชาชน หรือชุมชน หรือดเว้นการดำเนินการใดอันจะกระทบต่อความเป็นอยู่อย่างสงบสุขของประชาชนหรือชุมชน และได้รับแจ้งผลการพิจารณาโดยเร็ว ทั้งนี้ หน่วยงานของรัฐต้องพิจารณาข้อเสนอแนะนั้น โดยให้ประชาชนที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการพิจารณาด้วยตามวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ (4) จัดให้มีระบบสวัสดิการของชุมชน และสิทธิของบุคคลและชุมชน ตามที่กล่าวมาให้ความหมายรวมถึงสิทธิที่จะร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือรัฐในการดำเนินการดังกล่าวด้วย

บทบัญญัติในรัฐธรรมนูญได้กล่าวถึงสิทธิชุมชนและการมีส่วนร่วมของประชาชน เกิดจากอำนาจกฎหมายมีการใช้อำนาจกับชุมชนและประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการกำกับดูแล ตระหนักถึงความสำคัญของสิทธิชุมชนและการมีส่วนร่วมของประชาชน อันเนื่องมาจากอำนาจของกฎหมาย อำนาจในการปกครองนั้นถูกใช้เหนือชุมชน และการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้นมีคุณค่าเมื่อ

กำหนดขอบเขตที่ควรใช้อำนาจนี้ เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ชัดเจนยิ่งขึ้นเกี่ยวกับสิทธิของชุมชนและบทบาทของประชาชนที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วม ในการบริหารจัดการพื้นที่ภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรม และการอนุรักษ์และฟื้นฟูจารีตประเพณีภูมิปัญญาท้องถิ่นศิลปะหรือวัฒนธรรม ควรมีการทบทวนบัญญัติของกฎหมายที่มีความชัดเจนในการกำหนดเขตพื้นที่ ว่าเป็นเขตพื้นที่ที่มีความสำคัญและจัดเป็นพื้นที่ภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรมและการอนุรักษ์และฟื้นฟูจารีตประเพณีภูมิปัญญาท้องถิ่นศิลปะหรือวัฒนธรรม ซึ่งจะช่วยอำนวยความสะดวกในการตีความและการบังคับใช้กฎหมาย ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ช่วยให้หน่วยงานและบุคคลสามารถทำงานร่วมกับรัฐในลักษณะที่ยุติธรรม และส่งเสริมสิทธิของชุมชนและการมีส่วนร่วมของประชาชน (วรพรรณ เชื้อสุนทรโสภณ, 2562)

2. ปัญหาการพิจารณาคัดเลือกเพื่อบรรจุไว้ในบัญชีรายชื่อเบื้องต้น (Tentative List) หรือบัญชีรายชื่อมรดกโลก ให้เป็นไปตามอนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองมรดกโลกทางวัฒนธรรมและธรรมชาติ

เนื่องจากภูมิทัศน์วัฒนธรรม มีลักษณะเป็นบริเวณพื้นที่หรือภูมิประเทศที่มนุษย์ได้สร้างความเปลี่ยนแปลงให้เกิดขึ้นกับสภาพภูมิประเทศที่เป็นธรรมชาติ แสดงความสัมพันธ์ของมนุษย์กับธรรมชาติ สะท้อนให้เห็นถึงการดำรงชีวิต คติความเชื่อ หรือความศรัทธาในศาสนา จนเกิดความเป็นเอกลักษณ์ (สมาคมไอโคโมสไทย ICOMOS Thailand, 2554)

การพิจารณาคัดเลือกเพื่อบรรจุไว้ในบัญชีรายชื่อเบื้องต้น (Tentative List) หรือบัญชีรายชื่อมรดกโลก ให้เป็นไปตามอนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองมรดกโลกทางวัฒนธรรมและธรรมชาติ กรณีดังกล่าว เป็นอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการแห่งชาติ ว่าด้วยอนุสัญญาคุ้มครองมรดกโลกทางวัฒนธรรมและธรรมชาติ ตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการดำเนินงานตามอนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองมรดกโลกทางวัฒนธรรมและทางธรรมชาติ พ.ศ. 2559 ซึ่งมีอำนาจเสนอแนะนโยบายเกี่ยวกับการคุ้มครองป้องกันและอนุรักษ์มรดกโลก ที่สอดคล้องตามอนุสัญญาต่อคณะรัฐมนตรีเพื่อให้ความเห็นชอบ กำหนดแผนงานมาตรการและกลไกคุ้มครองป้องกันและอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมมรดกทางธรรมชาติและมรดกแบบผสมที่ตั้งอยู่ในประเทศ ซึ่งเมื่อพิจารณาตามกฎหมายที่มีอยู่นั้น ได้มีการกำหนดองค์ประกอบและบทบาทของคณะกรรมการที่มีอำนาจหน้าที่ตามที่กฎหมายให้คณะกรรมการส่วนใหญ่เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ ทำหน้าที่ในการอนุรักษ์ภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรมนั้น ไม่มีความเหมาะสม ควรให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วม เพราะภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรมเป็นความสัมพันธ์ของมนุษย์กับธรรมชาติที่สะท้อนให้เห็นถึงวิถีการดำรงชีวิต แต่กลับขาดการมีบทบาทของภาคประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วม และเข้าไปพิจารณาคัดเลือกเพื่อเสนอบัญชีรายชื่อเบื้องต้น หรือบัญชีรายชื่อมรดกโลก

ดังนั้น จากปัญหาดังกล่าว จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องส่งเสริมให้ภาคประชาชนตระหนักรู้ให้มีความสำคัญกับสิ่งแวดล้อม และจะต้องมีการกำหนดมาตรการทางกฎหมาย เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการบริหารจัดการพื้นที่ภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรมอย่างเหมาะสม มีความยั่งยืนและดำรงอยู่อย่างมีคุณค่า

สรุป

ผู้เขียนมีความเห็นว่า การส่งเสริมให้ภาคประชาชนตระหนักรู้และให้ความสำคัญกับสิ่งแวดล้อม เพื่อพัฒนาให้มีความยั่งยืนและดำรงอยู่อย่างมีคุณค่า นั้น จะต้องมีการกำหนดมาตรการทางกฎหมาย เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการพื้นที่ภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรมอย่างเหมาะสมกับประเทศไทย อันประกอบด้วยมาตรการทางกฎหมาย ดังนี้

1. ควรกำหนดให้มีมาตรการในทางกฎหมาย เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการพื้นที่ภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรมอย่างเหมาะสม

2. ควรมีการตราบทบัญญัติของกฎหมาย ที่มีความชัดเจนในการกำหนดเขตพื้นที่ ว่าเป็นเขตพื้นที่ที่มีความสำคัญ และจัดเป็นพื้นที่ภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรมและการอนุรักษ์และฟื้นฟูจารีตประเพณีภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะหรือวัฒนธรรม ซึ่งจะช่วยอำนวยความสะดวกในการตีความและการบังคับใช้กฎหมาย ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ช่วยให้หน่วยงานและบุคคลสามารถทำงานร่วมกับรัฐในลักษณะที่ยุติธรรม และส่งเสริมสิทธิของชุมชนและการมีส่วนร่วมของประชาชน

3. ควรบัญญัติกฎหมายโดยกำหนดบทบาทอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการแห่งชาติ ว่าด้วยอนุสัญญาคุ้มครองมรดกโลกทางวัฒนธรรม หากเรื่องใดเป็นบริเวณพื้นที่หรือภูมิประเทศที่มนุษย์ได้สร้างความเปลี่ยนแปลงให้เกิดขึ้นกับสภาพภูมิประเทศที่เป็นธรรมชาติ อันถึงแสดงความสัมพันธ์ของมนุษย์กับธรรมชาติ สะท้อนให้เห็นถึงการดำรงชีวิต คติความเชื่อ หรือความศรัทธาในศาสนา ควรให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมการบริหารจัดการพื้นที่นั้นด้วยเนื่องเป็นพื้นที่ภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรม

ดังนั้น การกำหนดมาตรการทางกฎหมายเพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการบริหารจัดการพื้นที่ภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรม จะส่งผลให้มีการจัดการและอนุรักษ์ภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรมในประเทศไทยได้อย่างเหมาะสมด้วย พร้อมทั้งมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับอนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองมรดกโลกทางวัฒนธรรมและธรรมชาติ (Convention Concerning the Protection of the

World Cultural and Natural Heritage) อันจะเป็นประโยชน์ต่อสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อมและเป็นที่ยอมรับจากนานาประเทศต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กองจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2561). *คู่มือการนำเสนอแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมและแหล่งมรดกทางธรรมชาติเป็นแหล่งมรดกโลก*. กรุงเทพมหานคร: อี.ที.พับลิชชี.
- ขรรค์เพชร ชายทวีป. (2552). ผู้ทรงสิทธิชุมชนตามรัฐธรรมนูญ. ใน *วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์*. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- โครงการจัดการปฏิบัติการทำแผนด้านการอนุรักษ์ และพัฒนาพื้นที่ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมเมืองเชียงใหม่ ตามแนวทางมรดกโลก. (2563). *ข้อมูลและความรู้เบื้องต้นมรดกโลก และการขับเคลื่อนเชียงใหม่สู่มรดกโลก เอกสารประกอบงานแถลงข่าว เพื่อสนับสนุนเชียงใหม่สู่เมืองระดับโลก*. เรียกใช้เมื่อ 30 เมษายน 2565 จาก <https://shorturl.asia/CYg39>.
- ทำนอง ภูเกดพิมพ์. (2551). *แนวคิดการบริหารแบบมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของชุมชน*. เรียกใช้เมื่อ 1 เมษายน 2562 จาก <http://gotoknow.org/blog/mathu/334443>.
- ธাত্রี มหันตรัตน. (2563). ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนและท้องถิ่นในการบริหารจัดการพื้นที่มรดกโลก : นครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา. *วารสารวิชาการอยุธยา*, 12(2), 38-51.
- นภาพร จิระนนท์ประวัติ. (2557). *การปกครองท้องถิ่น-ประชาธิปไตยใกล้มือประชาชน*. เรียกใช้เมื่อ 30 เมษายน 2565 จาก <https://shorturl.asia/TXmb>.
- วรพรรณ เชื้อสุนทรโสภณ. (2562). สิทธิชุมชนและการมีส่วนร่วมของประชาชนในการคุ้มครองบริเวณพื้นที่มรดกโลกทางธรรมชาติ. *วารสารวิชาการวิทยาลัยสันตพล*, 5(2), 226-239.
- สมเดช สีแสง. (2553). *การบริหารงานแบบมีส่วนร่วม*. เรียกใช้เมื่อ 1 เมษายน 2563 จาก www.Gotoknow.org/posts/33443.
- สมศักดิ์ สุขวงศ์. (2563). *ภูมิทัศน์วัฒนธรรมกับโลกใบนี้*. เรียกใช้เมื่อ 1 เมษายน 2565 จาก www.pttinternet.pttplc.com/greenglobe/pdf/docPTT.

- สมาคมอิคอมอสไทย ICOMOS Thailand. (2554). *กฎบัตรประเทศไทยว่าด้วยการบริหารจัดการแหล่งมรดกวัฒนธรรม*. สมาคมอิคอมอสไทย ICOMOS Thailand.
- สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สำนักจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม. (2561). *อนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองมรดกโลกทางวัฒนธรรมและทางธรรมชาติ*. กรุงเทพมหานคร: บริษัท โมนोगราฟสตูดิโอ จำกัด .
- หทัยภัทร บุญชูดวง. (2562). มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองมรดกทางวัฒนธรรม: กรณีศึกษาภูมิทัศน์วัฒนธรรมนาเกลือ ตำบลโคกขาม อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร. *วารสารร่มพญักษ์*, 37(3), 7-17.
- อนุวัฒน์ การถักและทรงยศ วีระทวีมาศ. (2558). ภูมิทัศน์วัฒนธรรม:ความหมาย พัฒนาการทางแนวคิดและทิศทางการศึกษาวิจัย. *วารสารวิชาการคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น*, 14(2), 1-12.
- Hartel Tibor, author, et al. (2014). The Importance of Ecosystem Services for Rural Inhabitants in a Changing Cultural Landscape in Romania. *Ecology and Society*, no. 2.
- Katapidi, Ioanna. (2014). Does Greek Conservation Policy Effectively Protect the Cultural Landscapes? A Critical Examination of Policy's Efficiency in Traditional Greek Settlements. *European Spatial Research & Policy*, vol. 21, no. 2, pp. 97-113.
- UNESCO. (1972). *Convention Concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage*. Paris: 1972: Article 1-2.
- UNESCO. (2017). *Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention*. Paris: 2017: Annex 3.

การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และ
ประยุกต์ใช้กับรายวิชาหน้าที่พลเมืองของครูสังคมศึกษา*

PHENOMENON-BASED LEARNING MANAGEMENT TO PROMOTE LEARNING
AND APPLICATION TO THE CIVIC DUTIES COURSE OF SOCIAL
STUDIES TEACHERS

พระครูสมุห์หัตถพร คำเพชรดี

Phrakhusumu Hattaporn Kumphetdee

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย.

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

E-mail: Hattaporn.kum@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

การจัดการเรียนรู้รายวิชาหน้าที่พลเมือง เป็นการจัดการเรียนรู้ที่ต้องสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับการใช้ชีวิตในสังคม การปฏิบัติตนเพื่อเป็นพลเมืองที่ดีของสังคม ตลอดจนตระหนักถึงสิทธิเสรีภาพ และความสำคัญของการปฏิบัติตามกฎหมายในชีวิตประจำวัน ผู้สอนจึงต้องออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในเนื้อหาดังกล่าว ผูกพันกระบวนการคิดวิเคราะห์จากสถานการณ์ต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับเนื้อหา และสร้างความตระหนักถึงความสำคัญของการเรียนรู้เรื่องดังกล่าว การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐาน เป็นการนำสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในโลกความจริงมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนได้วิเคราะห์ เชื่อมโยงเนื้อหาที่เรียนกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในสังคม การจัดการเรียนรู้จำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงจากกระบวนการที่คุ้นเคยมาสู่กระบวนการที่ใหม่ การจัดการเรียนการสอนที่ช่วยส่งเสริมความตระหนักในหน้าที่ของความเป็นพลเมือง เช่น การบริการสังคม การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคม เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ค้นคว้าหาข้อมูลด้วยตนเอง การลงมือปฏิบัติทดลอง การฝึกกระบวนการคิด กระบวนการทำงาน การสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง และมีการผลงานที่มีความภูมิใจให้กับนักเรียน บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอ 1) เนื้อหารายวิชาหน้าที่พลเมือง 2) ความหมายของการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐาน 3) องค์ประกอบของการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐาน 4) กระบวนการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐาน และ 5) การประยุกต์ใช้วิธีการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานในรายวิชาหน้าที่พลเมือง ผู้สอนรายวิชาสังคมศึกษาสามารถนำวิธีการดังกล่าวไปออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ได้อย่างหลากหลาย เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้และสามารถนำองค์ความรู้ไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน ต่อไป

* Received: 10 April 2024; Revised: 27 June 2024; Accepted: 29 June 2024

คำสำคัญ: การจัดการเรียนรู้, ปรากฏการณ์เป็นฐาน, สังคมศึกษา, หน้าที่พลเมือง

Abstract

Organizing learning about civic duties It is a learning arrangement that must create knowledge about living in society. Practicing oneself to be a good citizen of society as well as being aware of rights and freedoms and the importance of following the law in everyday life Therefore, teachers must design learning activities for students to understand the content. Practice analytical thinking processes from various situations that are consistent with the content. and create awareness of the importance of learning about such matters Management of learning using phenomena as a basis It involves using situations that occur in the real world to organize learning activities. For students to analyze Connect the content learned with actual events in society. Learning management needs to change from the old paradigm to the new paradigm. Organizing teaching and learning that helps promote awareness of the duties of citizenship, such as social service. Organizing learning activities by serving society Provide opportunities for students to research and find information on their own. Experimental practice thought process training work process Creating knowledge yourself and there are works that students are proud of. This article aims to present 1) the content of the civic duties course 2) the meaning of phenomena-based learning management 3) components of phenomenon-based learning management 4) the process of learning using phenomena. as a base, and 5) the application of phenomenon-based learning methods in the subject of civic duties. Social studies instructors can use this method to design a variety of learning activities to develop learning management and be able to apply the knowledge in daily life.

Keyword: Phenomenon-based learning; Citizenship Education; Secondary school students

บทนำ

การพัฒนาทางการศึกษา เพื่อเป็นการเตรียมคนให้พร้อมรับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง โดยการศึกษาจะต้องเปลี่ยนจุดเน้นจากเนื้อหาในแต่ละวิชาไปสู่การเรียนรู้ทักษะเพื่อการดำรงชีวิต ซึ่งครูจะต้องเปลี่ยนบทบาทจากผู้สอนให้กลายเป็นผู้ออกแบบและอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ โดยเน้นให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้จากการลงมือทำด้วยตนเอง ซึ่งจะเป็นการเรียนรู้

ที่ยั่งยืนสำหรับตัวของนักเรียน ส่งผลให้นักเรียนมีความสามารถในการเรียนรู้ และมีทักษะการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้ (วิจารณ์ พานิช, 2555) สังคมที่แปรเปลี่ยนกับความท้าทายจากเทคโนโลยีสมัยใหม่ ส่งผลให้เกิดความพยายามที่จะปรับเปลี่ยนในหลายภาคส่วน การศึกษาต้องเตรียมคนให้พร้อมที่จะรับมือกับสภาพการเปลี่ยนแปลงที่คาดเดาได้ยาก คำว่า “ปรากฏการณ์” หมายถึง สิ่งที่เกิดขึ้นได้ ข้อเท็จจริง หรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในจักรวาล ปรากฏการณ์เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นทุกวัน เช่น สภาพอากาศ ฤดูกาลที่เปลี่ยนไป วงจรชีวิตของพืชและสัตว์ เป็นต้น

การจัดการเรียนรู้ในสถาบันการศึกษา จึงจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงจากกระบวนทัศน์แบบเก่ามาสู่กระบวนทัศน์ใหม่ ในลักษณะของ Service Learning Model หรือ SL เป็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการบริการสังคม ซึ่งเป็นวิธีการในการจัดการเรียนการสอนที่ช่วยส่งเสริมความตระหนักรู้ในหน้าที่ของความเป็นพลเมือง เช่น การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นการบริการสังคม ซึ่งการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคม ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ค้นคว้าหาข้อมูลด้วยตนเอง การลงมือปฏิบัติ การทดลองเพื่อฝึกทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ การฝึกกระบวนการคิด กระบวนการทำงาน การสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง และมีการแสดงผลงานที่ช่วยสร้างความภูมิใจให้กับนักเรียน นักเรียนได้แสดงศักยภาพของตนเองออกมาในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การอภิปราย แสดงความคิดเห็น วิเคราะห์ วิพากษ์วิจารณ์ นำเสนอผลงาน การเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี กระตือรือร้น สามัคคี มีความรับผิดชอบ มีวินัยและตรงต่อเวลาในการเรียนรู้ เพราะผู้เรียนทุกคนตระหนักดีว่าผลงานและความสำเร็จของกลุ่มขึ้นอยู่กับสมาชิกทุกคน (กิ่งกาญจน์ กลิ่นจันทร์, 2556)

ประเทศที่จัดระบบการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพเป็นอันดับต้น ๆ ของโลก คือ ประเทศฟินแลนด์ ได้นำเสนอแนวความคิดใหม่ทางการศึกษาที่เรียกว่า การเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐาน โดยมีแนวคิดพื้นฐานมาจากแนวคิดทฤษฎีการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง เป็นรูปแบบของการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active learning) ที่เน้นให้นักเรียนมีบทบาทสำคัญที่สุดในกระบวนการจัดการเรียนรู้ ถือเป็นรากฐานของวิธีการสอนหลายรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นการเรียนรู้แบบร่วมมือ การเรียนรู้แบบค้นพบ การเรียนรู้โดยการทดลอง การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน การเรียนรู้แบบสืบเสาะ การเรียนรู้แบบโครงงาน เป็นต้น (พงศธร มหาวิจิตร, 2560) การจัดการเรียนรู้รายวิชาหน้าที่พลเมืองมีความจำเป็นอย่างยิ่ง ผู้สอนรายวิชาสังคมศึกษา ต้องมีการดำเนินการวางแผนเนื้อหาและออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ให้เหมาะสม ซึ่งธรรมชาติของรายวิชาหน้าที่พลเมืองนั้น เป็นวิชาที่มีทั้งเนื้อหาที่ต้องอาศัยการเรียนรู้จากสถานการณ์ต่าง ๆ ในสังคม เพื่อสร้างความเข้าใจให้แก่ผู้เรียน และการนำองค์ความรู้และทักษะที่ได้ไปปรับใช้เมื่อดำรงชีวิตอยู่ในสังคม ตลอดจนการปลูกฝังทัศนคติที่ดีต่อการใช้ชีวิตในสังคม และการเรียนรู้ในรายวิชารายวิชาหน้าที่พลเมืองของผู้เรียน

การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่านักเรียนทุกคน มีความสามารถที่จะเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และมีความสำคัญที่สุด กระบวนการศึกษาต้องส่งเสริมให้นักเรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ มาตรา 24 ว่าด้วยการจัดกระบวนการศึกษา เน้นให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ดำเนินการ ดังนี้ การจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล มีการฝึกทักษะ กระบวนการคิด การเผชิญสถานการณ์ และประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ปัญหา จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริงที่ จัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุล รวมทั้งปลูกฝัง คุณธรรม ค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา รวมทั้งส่งเสริม สนับสนุนให้ครู สามารถจัดบรรยากาศสภาพแวดล้อม สื่อการเรียนและอำนวยความสะดวก เพื่อให้นักเรียนเกิดการ เรียนรู้และมีความรอบรู้ ครูกับนักเรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกันจากสื่อ และการจัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ ทุกเวลา ทุกสถานการณ์ ที่มีการประสานความร่วมมือกับบิดา มารดา ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชน เพื่อร่วมกันพัฒนานักเรียนอย่างมีศักยภาพ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551)

การศึกษาซึ่งเป็นรากฐานของการเตรียมความพร้อมคนในการออกไปดำรงชีวิตในสังคม จึงต้อง มีจุดมุ่งเน้น พัฒนาทักษะการคิดเหล่านี้ ครูผู้สอนจึงควรตื่นตัวในการออกแบบวิธีการจัดการเรียนรู้ให้ นักเรียนมีทักษะการดำรงชีวิต สอดคล้องกับการพัฒนานักเรียนตามหลักสูตรแกนกลางขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ที่กล่าวถึงความสำคัญของการคิดในด้านสมรรถนะนักเรียนว่า การจัดการเรียนการสอนมุ่งพัฒนา นักเรียนให้เกิดสมรรถนะในด้านการคิด โดยสามารถคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ คิดอย่างสร้างสรรค์ คิด อย่างมีวิจารณญาณ และคิดอย่างเป็นระบบ เพื่อนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้ รวมทั้งตัดสินใจเกี่ยวกับ ตนเองและสังคมได้อย่างเหมาะสม (ชนาพร แสนสมบัติ, 2559)

กล่าวโดยสรุปได้ว่า การเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐาน คือการนำเอาปรากฏการณ์ในชีวิต จริงมาเป็นจุดเริ่มต้นของการเรียนรู้ เพื่อนำไปสู่การค้นหาคำตอบอย่างรอบด้าน นอกจากนั้น นักเรียน จะได้ฝึกนำเสนอองค์ความรู้ หรือแนวทางการแก้ปัญหาของตนเอง เป็นต้น

เนื้อหาด้านสังคมศึกษา

หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม จัดอยู่ในสาระที่ 2 ของรายวิชาสังคม ศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม โดยหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้อธิบาย รายละเอียดเกี่ยวกับสาระการเรียนรู้หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคมไว้ว่า เป็น การศึกษาระบบการเมืองการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ลักษณะและความสำคัญการเป็นพลเมืองดี ความแตกต่างและความหลากหลายทางวัฒนธรรม ค่านิยม ความเชื่อ ปลูกฝังค่านิยมด้านประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข สิทธิ หน้าที่ เสรีภาพ การดำเนินชีวิตอย่างสันติสุขในสังคมไทยและสังคมโลก โดยสาระดังกล่าวถูกกำหนดมาตรฐานการ เรียนรู้ไว้ 2 มาตรฐาน ได้แก่ มาตรฐาน ส 2.1 เข้าใจและปฏิบัติตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองที่ดี มีค่านิยมที่ดีงาม และดำรงรักษาประเพณีและวัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทย และ สังคมโลกอย่างสันติสุข และมาตรฐาน ส 2.2 เข้าใจระบบการเมืองการปกครองในสังคมปัจจุบัน ยึดมั่น

ศรัทธา และดำรงรักษาไว้ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560)

การจัดการเรียนรู้รายวิชาหน้าที่พลเมืองระดับชั้นมัธยมศึกษา ผู้สอนจะต้องออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง ซึ่งในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้กำหนดตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลางในระดับชั้นมัธยมศึกษาไว้ โดยผู้เขียนสามารถสรุปได้ ดังต่อไปนี้

1. การอธิบายหลักการ เจตนารมณ์ โครงสร้าง และสาระสำคัญของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับปัจจุบัน โดยสังเขป
2. การวิเคราะห์บทบาทการถ่วงดุลอำนาจอภิปไตยในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับปัจจุบัน
3. การปฏิบัติตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับปัจจุบัน ที่เกี่ยวข้องกับตนเอง
4. การอธิบายกระบวนการในการตรากฎหมาย
5. การปฏิบัติตามกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิของบุคคล
6. การอธิบาย วิเคราะห์ และปฏิบัติตนตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับตนเอง ครอบครัว ชุมชน และประเทศ
7. การวิเคราะห์ข้อมูล ข่าวสารทางการเมือง การปกครองที่มีผลกระทบต่อสังคมไทยสมัยปัจจุบัน
8. การอธิบายระบอบการปกครองแบบต่าง ๆ ที่ใช้ในยุคปัจจุบัน
9. การวิเคราะห์ปัญหาทางการเมือง เสนอแนวทางทางการเมืองการปกครองที่นำไปสู่ความเข้าใจและการประสานประโยชน์ร่วมกันระหว่างประเทศ
10. การเสนอแนวทางและการมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการใช้อำนาจอรัฐ
11. การวิเคราะห์ความสำคัญของโครงสร้างทางสังคม การขัดเกลาทางสังคม และการเปลี่ยนแปลงทางสังคม
12. การระบุความสามารถของตนเองในการทำประโยชน์ต่อสังคมและประเทศชาติ
13. การเห็นคุณค่าในการปฏิบัติตนตามสถานภาพ บทบาท สิทธิเสรีภาพ หน้าที่ในฐานะพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตยของประเทศไทยและสังคมโลก
14. การอภิปรายเกี่ยวกับคุณค่าทางวัฒนธรรมไทยและวัฒนธรรมของประเทศในภูมิภาคเอเชียเพื่อนำไปสู่ความเข้าใจอันดีระหว่างกัน
15. การประเมินสถานการณ์สิทธิมนุษยชนในประเทศไทย และเสนอแนวทางพัฒนา
16. การวิเคราะห์ความจำเป็นที่จะต้องมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงและอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย และเลือกรับวัฒนธรรมสากลที่เหมาะสม

17. การวิเคราะห์ปัจจัยที่ก่อให้เกิดปัญหาความขัดแย้งในประเทศ เสนอแนวคิดในการลดความขัดแย้ง และการดำรงชีวิตอย่างมีความสุขในประเทศ และสังคมโลก ต่อไป
18. การแสดงออกถึงการเคารพในสิทธิเสรีภาพของตนเองและผู้อื่น
19. การวิเคราะห์บทบาท ความสำคัญ และความสัมพันธ์ของสถาบันทางสังคม (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560)

ความหมายของการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐาน

การเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐาน หรือ Phenomenon-Based Learning เป็นการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้เรียน เน้นการศึกษาปรากฏการณ์เป็นองค์รวมแบบบูรณาการหลายวิชา สำหรับความหมายของการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐาน ได้มีนักวิชาการทำการศึกษาและได้ให้นิยามของการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานไว้แตกต่างกันออกไป ซึ่งสามารถสรุปความได้ ดังนี้

การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐาน (Phenomenon – based learning) เป็นการจัดการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นที่ประเทศฟินแลนด์เมื่อปี ค.ศ. 1980 โดยมีแนวคิดเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้ในระดับปฐมวัยจนถึงระดับมัธยมศึกษา ผ่านปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคม เพื่อฝึกทักษะการเชื่อมโยงองค์ความรู้และความสามารถในการแก้ไขปัญหาของผู้เรียน แนวคิดดังกล่าวถูกพัฒนา ทดลองและนำไปใช้ในหลักสูตรการศึกษาฉบับใหม่ของประเทศฟินแลนด์ในปี ค.ศ. 2014 การจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดดังกล่าว ส่งผลให้นักเรียนในประเทศฟินแลนด์สามารถทำคะแนนมาตรฐาน (PISA) ได้ระดับสูงสุดของโลกติดต่อกันยาวนานหลายปี แนวคิดดังกล่าวจึงได้รับความนิยมในวงกว้างและถูกนำมาใช้แก้ไขปัญหาและพัฒนาการจัดการเรียนรู้ในรายวิชาต่าง ๆ ปรากฏการณ์ที่นำมาศึกษาเรียนรู้ นั้น จะต้องสอดคล้องกับบริบทของผู้เรียน ผ่านกิจกรรมทางสังคมและกระบวนการเรียนรู้ ส่วนผู้สอนมีบทบาทเป็นผู้อำนวยความสะดวกชี้แนะและจัดระเบียบการเรียนรู้มากกว่ามุ่งให้ความรู้ในเชิงทฤษฎี (ศศิณัฐ์ สรรคบุรณารักษ์ และคณะ, 2563)

สุชานันท์ วรพัฒนานนท์ และสกนธ์ชัย ชะนูนันท์ ได้ให้ความหมายว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐาน หมายถึง การจัดการเรียนรู้ที่นำปรากฏการณ์เข้ามาเป็นส่วนช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ซึ่งเป็นแนวทางที่ทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้การประยุกต์ใช้ความรู้ในสถานการณ์จริง ช่วยให้ผู้เรียนมองเห็นความเชื่อมโยงระหว่างการเรียนรู้ในแต่ละด้านที่แตกต่างกัน (สุชานันท์ วรพัฒนานนท์ และสกนธ์ชัย ชะนูนันท์, 2566) นอกจากนี้จะเน้นทักษะที่จำเป็นสำหรับการทำงานในศตวรรษที่ 21 ยังเน้นความสำคัญของการเชื่อมโยงองค์ความรู้ การแก้ปัญหาในสถานการณ์ต่าง ๆ ทำให้ผู้เรียนได้รับมุมมองแบบองค์รวมเกี่ยวกับปรากฏการณ์ต่าง ๆ ภายใต้กระบวนการวิเคราะห์

อรพรรณ บุตรกตัญญู ได้ให้ความหมายว่า การเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐาน หมายถึง การนำปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในโลกแห่งความเป็นจริง มาเป็นจุดเริ่มต้นของกระบวนการเรียนรู้ นำไปสู่การสำรวจด้วยมุมมองที่หลากหลายในเชิงสหวิทยาการของปรากฏการณ์ที่ศึกษา (อรพรรณ บุตรกตัญญู,

2561) โดยใช้เทคนิควิธีการและเครื่องมือต่าง ๆ มาสร้างความรู้และพัฒนาทักษะของผู้เรียนจากการศึกษาแบบข้ามพรมแดนระหว่างวิชา เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนมีการเรียนรู้ที่มีสัมพันธ์กับชีวิตจริง สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้ให้ความหมายว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐาน (Phenomenal-based learning : PhBL) หมายถึง การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์ต่าง ๆ มาเป็นจุดเริ่มต้นในการกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ และเกิดการเรียนรู้โดยอาศัยแนวคิดพื้นฐาน ที่ผู้เรียนสามารถสร้างองค์ความรู้ได้เอง (Constructivism) ผ่านกระบวนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active learning) เช่น การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem based learning) การเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน (Project based learning) โดยการจัดการเรียนรู้แบบ PhBL เป็นการบูรณาการแบบสหวิทยาการ (Interdisciplinary Integration) คือ มีการบูรณาการหลากหลายวิชาเข้าด้วยกัน เป็นต้น (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2567)

นักวิชาการศึกษาได้ให้คำจำกัดความของการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานไว้ว่าเป็นการจัดการเรียนรู้โดยนำปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในโลกความจริงมากระตุ้นการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดทักษะการคิดและแก้ไขปัญหา ผ่านการเชื่อมโยงปรากฏการณ์กับชีวิตจริง ตลอดจนบูรณาการเทคนิค วิธีการเพื่อให้ผู้เรียนสามารถสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง (ตะวัน ไชยวรรณ, และกุลธิดา นกุลธรรม, 2564) นอกจากนี้ ยังมีนักวิชาการที่กล่าวถึงการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานในมุมมองที่ต่างออกไป โดยกล่าวถึงการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานในกลุ่มสหวิทยาการจะสามารถสร้างองค์ความรู้แบบองค์รวมให้แก่ผู้เรียนได้มากกว่าการเรียนรู้ในรายวิชาใดวิชาหนึ่ง (พงศธร มหาวิจิตร, 2562)

กล่าวโดยสรุปได้ว่า ความหมายของการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐาน หมายถึง การจัดการเรียนรู้โดยนำปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจริง มากระตุ้นการเรียนรู้ให้ผู้เรียนคิดวิเคราะห์ แก้ไขปัญหา เชื่อมโยงหาความสัมพันธ์ของปรากฏการณ์กับชีวิตจริง และตรวจสอบแนวคิดด้วยมุมมองที่หลากหลาย โดยผู้สอนสามารถจัดการเรียนรู้ โดยบูรณาการสาระและรายวิชาเพื่อสร้างความรู้องค์รวม และสามารถออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความรู้ และทักษะผ่านกิจกรรมดังกล่าวตามความสนใจของผู้เรียน เป็นต้น

องค์ประกอบสำคัญในการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐาน

นักวิชาการศึกษา อธิบายถึงองค์ประกอบสำคัญในการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานในลักษณะที่แตกต่างกัน โดยผู้เขียนสามารถสรุปได้ดังตารางต่อไปนี้

องค์ประกอบ	Silander (2015)	Daehler, K. & Folsom (2016)	Kompa (2017)	ชลาริป สมานิติ (2562)
กระบวนการเรียนรู้โดยการลงมือปฏิบัติ	/	/	/	/
ตัวปรากฏการณ์ที่นำมาศึกษา	/	/		/
การฝึกกระบวนการแก้ไขปัญหาของผู้เรียน	/	/		/
ประเด็นหรือคำถามกระตุ้นการเรียนรู้		/	/	
การทำงานร่วมกันระหว่างผู้เรียน			/	/
การผสมผสานการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจภาพรวมของปรากฏการณ์ที่ศึกษา	/	/		
การแสดงความคิดเห็นหรือการวิพากษ์			/	
การเชื่อมโยงองค์ความรู้เดิม		/		
การร่วมกันแสวงหาความรู้จากแหล่งข้อมูล				/
สภาพจริงของปรากฏการณ์	/			

จากการวิเคราะห์องค์ประกอบสำคัญในการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐาน สามารถสังเคราะห์องค์ประกอบที่สำคัญในการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานได้ 4 องค์ประกอบ ดังนี้

1. ตัวปรากฏการณ์ที่นำมาศึกษา (Phenomenon) เป็นเหตุการณ์หรือสถานการณ์ที่น่าสนใจ มีความหมายสอดคล้องกับเรื่องที่เรียน เป็นเรื่องที่ไม่ไกลตัวผู้เรียน และเกิดขึ้นจริงในสังคม ซึ่งเป็นแนวทางในการเชื่อมโยงความคิดจากประสบการณ์เดิมของผู้เรียน กับปรากฏการณ์ที่ผู้สอนนำมาจัดกิจกรรมการเรียนรู้

2. ประเด็นหรือคำถามกระตุ้นการเรียนรู้ (Question-Based Learning) เป็นการกำหนดประเด็นหรือการใช้คำถามเพื่อกระตุ้นกระบวนการคิดของผู้เรียน ในการแสวงหาคำตอบเกี่ยวกับปรากฏการณ์ที่น่าสนใจ

3. กระบวนการเรียนรู้โดยเน้นการลงมือปฏิบัติ (Learning process) เป็นกระบวนการที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนลงมือปฏิบัติกิจกรรมหรือชิ้นงานที่ผู้สอนสร้างขึ้น เพื่อเกิดการเรียนรู้ด้านทักษะกระบวนการ โดยการกำหนดปัญหาผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ ให้ผู้เรียนได้ฝึกกระบวนการแก้ไขปัญหา ผู้สอนจะต้องกระตุ้นให้ผู้เรียนใช้ทักษะการคิด เพื่อวางแผนในการแก้ไขปัญหาและมีส่วนร่วมในการ

แสดงความคิดเห็น เพื่อพิจารณาประเด็นต่าง ๆ ร่วมกัน นับเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้การช่วยเหลือกัน และยอมรับในมุมมองที่แตกต่าง ทั้งนี้ ผู้สอนจะต้องเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสวงหาความรู้จากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ร่วมกัน เพื่อการกำหนดแนวทางในการแสวงหาคำตอบเกี่ยวกับปรากฏการณ์ที่ศึกษา

4. การผสมผสานการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจภาพรวมของปรากฏการณ์ที่ศึกษา เป็นการบูรณาการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้เข้าใจสถานการณ์อย่างเป็นภาพรวม เพื่อเชื่อมโยงแต่ละศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับปรากฏการณ์เข้าด้วยกัน

กระบวนการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐาน

การออกแบบกระบวนการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐาน โดยกำหนดขั้นตอนการจัดการเรียนรู้อย่างแตกต่างกันออกไป โดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้สอนควรเลือกปรากฏการณ์ที่ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2567) ที่สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดในระดับชั้นของผู้เรียนและประสบการณ์ของผู้เรียน โดยไม่จำเป็นต้องมีเพียงประสบการณ์เดียว (ตะวัน ไชยวรรณ, และ กุลธิดา นกุลธรรม, 2564) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในชั้นแรก ผู้เรียนสังเกตและสำรวจปรากฏการณ์ โดยมีผู้สอนคอยกระตุ้นการเรียนรู้ ผู้เรียนสังเกตปรากฏการณ์ร่วมกันเพื่อสร้างมุมมองแบบองค์รวมที่มีต่อปรากฏการณ์ดังกล่าว ในขณะที่เวลานักวิชาการศึกษาทุกท่าน ได้กล่าวถึงขั้นตอนการปฏิบัติกิจกรรมไว้คล้ายคลึงกัน (อรพรรณ บุตรกตัญญู, 2561)

สรุปได้ว่า ผู้เรียนดำเนินการตรวจสอบปรากฏการณ์โดยการแสวงหาข้อมูลเพื่อเชื่อมโยงประสบการณ์ องค์ความรู้เดิมกับความจริงที่ปรากฏ ผ่านกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลายผ่านการลงมือปฏิบัติ โดยเน้นการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองและการประยุกต์ใช้องค์ความรู้นั้น ผ่านปรากฏการณ์ที่ศึกษา เป็นต้น

จากการวิเคราะห์กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของนักวิชาการศึกษา สามารถอธิบายขั้นตอนในการจัดกระบวนการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานได้ 6 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1. ขั้นการเลือกปรากฏการณ์ ผู้สอนต้องคัดเลือกปรากฏการณ์ที่สอดคล้องกับหลักสูตร เนื้อหา รายวิชา ประสบการณ์ และความสนใจของผู้เรียน เพื่อนำไปสู่กระบวนการเชื่อมโยงองค์ความรู้ให้ผู้เรียนได้คิดวิเคราะห์ และสังเคราะห์ความรู้ใหม่ในลำดับต่อไป

2. ขั้นการสังเกตปรากฏการณ์ ผู้เรียนสังเกตและสำรวจปรากฏการณ์ โดยมีผู้สอนคอยกระตุ้นความคิดและเชื่อมโยงประเด็นที่ได้จากการสังเกตกับศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างมุมมองแบบองค์รวมที่มีต่อปรากฏการณ์ดังกล่าว

3. ขั้นการกำหนดประเด็นการเรียนรู้ ผู้สอนตั้งคำถามและกำหนดปัญหาเกี่ยวกับปรากฏการณ์ เพื่อให้ผู้เรียนวิเคราะห์และแสวงหาคำตอบเกี่ยวกับปรากฏการณ์

4. ขั้นการตรวจสอบปรากฏการณ์ ผู้สอนใช้กระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลายผ่านการลงมือปฏิบัติ โดยเน้นการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง เชื่อมโยงประสบการณ์และองค์ความรู้เดิมกับความจริงที่ปรากฏ และการประยุกต์ใช้องค์ความรู้นั้นผ่านปรากฏการณ์ที่ศึกษา เพื่อนำไปสู่การหาข้อสรุปของปรากฏการณ์ที่ศึกษา

5. ขั้นการแลกเปลี่ยนแนวคิด ผู้เรียนร่วมกันแลกเปลี่ยนข้อสรุปที่ได้จากการแสวงหาคำตอบ วิพากษ์วิจารณ์ข้อมูลที่ได้ อย่างมีเหตุผลและสัมพันธ์กับปรากฏการณ์

6. ขั้นการประเมิน ผู้สอนตรวจสอบความเข้าใจของผู้เรียนผ่านการอภิปรายและประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง และสะท้อนประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง กับปรากฏการณ์

กล่าวโดยสรุปได้ว่า การจัดการเรียนการสอนที่มีการนำปรากฏการณ์ หรือนำปัญหาที่เกิดขึ้นจริงมากระตุ้นให้นักเรียนสามารถสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง โดยใช้วิธีการที่หลากหลายในการทำ ความเข้าใจและแก้ปัญหา มีการเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ทำงานเป็นกลุ่ม แลกเปลี่ยนความคิด มีการบูรณาการความรู้แต่ละวิชามาใช้ในการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้นักเรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้กับสถานการณ์จริงได้ เป็นต้น

วิธีการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐาน

การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐาน ผู้เขียนสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอน ผู้เขียนสามารถสรุปได้ ดังนี้ (วิภาดา พินลา และคณะ, 2566; Daehler, K. and Folsom, J, 2023)

1. เลือกปรากฏการณ์สังคมที่น่าสนใจ (Choose an Interesting Social Phenomenon) ครูเป็นผู้เลือกเนื้อหาที่สามารถจัดการเรียนรู้ร่วมกันตามมาตรฐานและตัวชี้วัด โดยเลือกที่ผู้เรียนให้ความสนใจ ครูผู้สอนสามารถปรับประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับระดับสติปัญญา ความถนัด และความสนใจของผู้เรียน อาจมีการเชิญผู้เชี่ยวชาญมาบรรยาย หรือครูเลือกข้ามสาระ เพื่อนำไปสู่การสำรวจ ศึกษา ค้นคว้า หรือทดลองในการหาคำตอบปัญหาของผู้เรียน

2. วิเคราะห์คุณค่าของบทเรียนที่มีอยู่ (Plan a sequence of activities) ผู้สอนต้องตั้งคำถามกับตนเองว่า ผู้เรียนได้อะไรจากกิจกรรม และการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นสามารถเชื่อมโยงกับปรากฏการณ์ได้หรือไม่ ผู้เรียนได้เรียนรู้อะไรบ้างจากปรากฏการณ์นี้ อันเป็นการเชื่อมโยงศาสตร์บูรณาการ เป็นต้น

3. กำหนดลำดับขั้นตอนของกิจกรรม (Plan a sequence of activities) ตั้งคำถามและปัญหาให้ผู้เรียนทำกิจกรรมที่สอดคล้องกับปรากฏการณ์และบริบทรอบข้างเป็นสำคัญ ดึงให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมกับกิจกรรมความสนใจของผู้เรียน เพื่อนำไปสู่กระบวนการเชื่อมโยงองค์ความรู้ให้ผู้เรียนและปิดท้ายด้วยการสรุปสิ่งที่ได้เรียนรู้ร่วมกันจากกิจกรรมทั้งหมด เป็นต้น

4. ดำเนินการตามแผนที่วางไว้ (Implementation as Planned) ปฏิบัติการตามวิธีการที่ได้ระบุไว้ โดยการสำรวจ ศึกษา ค้นคว้า ทดลอง การหาคำตอบ ให้ผู้เรียนเขียนบรรยาย นำเสนอปากเปล่า

หรือโปสเตอร์การสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองและการประยุกต์ใช้องค์ความรู้นั้น ผ่านปรากฏการณ์ เพื่อให้ทราบถึงความเข้าใจของผู้เรียน เป็นต้น

กล่าวโดยสรุปได้ว่า ครูเป็นผู้เลือกเนื้อหาที่สามารถจัดการเรียนรู้ร่วมกันตามมาตรฐานและตัวชี้วัด โดยเลือกที่ผู้เรียนให้ความสนใจ ผู้เรียนได้เรียนรู้อะไรบ้างจากปรากฏการณ์นี้ อันเป็นการเชื่อมโยงศาสตร์บูรณาการ การศึกษา ค้นคว้า ทดลอง การหาคำตอบ ให้ผู้เรียนเขียนบรรยาย นำเสนอ ปากเปล่า หรือโปสเตอร์การสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองและการประยุกต์ใช้องค์ความรู้นั้น ผ่านปรากฏการณ์ เพื่อให้ทราบถึงความเข้าใจของผู้เรียน เป็นต้น

ข้อดีของการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐาน

ข้อดีของการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐาน ผู้เขียนสามารถสรุปได้ ดังนี้

1. นักเรียนสามารถเรียนรู้ด้วยความสุข เพราะองค์ความรู้ที่ได้จะได้รับ เกิดจากความต้องการของนักเรียนที่สนใจในประเด็นที่เกิดขึ้นจากปรากฏการณ์ มีความสอดคล้องกับสาระการเรียนรู้
2. นักเรียนมีทัศนคติต่อการเรียนรู้ เพราะนักเรียนได้เรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติ จะทำให้นักเรียนมีแรงจูงใจในการเรียนมากขึ้น
3. นักเรียนจะตระหนักรู้ในสิ่งที่ได้เรียนรู้ เพราะเป็นสิ่งที่นักเรียนสนใจ และมีความหมาย เนื่องจากการเรียนรู้ผ่านปรากฏการณ์ที่เป็นสถานการณ์จริง
4. นักเรียนมีสังคมเพราะได้ทำงานร่วมกันกับเพื่อน มีการปฏิสัมพันธ์กับบุคคลรอบตัว ทำให้เกิดการเรียนรู้ที่จะปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่น ที่มีความคิดเห็นที่แตกต่างไปจากตนเอง
5. นักเรียนจะรักการสืบค้นหาความรู้ และได้รับการพัฒนาทักษะการแสวงหาความรู้ ซึ่งเป็นทักษะที่สำคัญในศตวรรษที่ 21
6. นักเรียนได้พัฒนาทักษะที่สำคัญในศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วย ทักษะการสื่อสาร ทักษะการคิด ทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น ทักษะการรู้และการใช้เทคโนโลยีเพื่อการสื่อสาร
7. การส่งเสริมและพัฒนาการที่นักเรียนจะได้รับจากการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐาน ตอบสนองเป้าหมายในการพัฒนานักเรียนตามตัวบ่งชี้และสภาพที่พึงประสงค์ในหลักสูตรการศึกษา
8. นักเรียนจะได้รับประสบการณ์การเรียนรู้ที่เหมาะสมกับวัยอย่างเป็นองค์รวม ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์สังคม และสติปัญญา

กล่าวโดยสรุปได้ว่า ข้อดีของการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐาน ผู้เรียนได้เรียนรู้การประยุกต์ใช้ความรู้ในสถานการณ์จริง ผู้เรียนมีความสนใจกระตือรือร้นในการเรียนรู้ การบูรณาการองค์ความรู้ นักเรียนได้พัฒนาทักษะการทำงานเป็นกลุ่ม การแก้ปัญหา เป็นต้น

การประยุกต์ใช้การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานในชั้นเรียน

การประยุกต์ใช้การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานในชั้นเรียน อาจแตกต่างกันไป ผู้เขียนสามารถสรุปได้ ดังนี้

1. การตั้งคำถาม (Enquiry Question) เริ่มต้นจากการตั้งคำถามจะเกิดอะไรขึ้น ถ้าคำถามลักษณะนี้ จะกระตุ้นให้ผู้เรียนใช้จินตนาการและเกิดการคิดอย่างสร้างสรรค์ เป็นคำถามที่กระตุ้นทักษะการคิดขั้นสูง เป็นต้น

2. สร้างความอยากรู้อยากเห็นของผู้เรียน สอนการเรียนรู้พลเมืองที่ตื่นรู้ในบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบต่อสังคม เช่น หากผู้คนในสังคมไม่เคารพกฎกติกา หรือกฎหมายของบ้านเมือง จะเกิดผลอย่างไรในมิติใดบ้าง ทั้งชั้นเรียนก็จะได้เรียนรู้ในการศึกษาปรากฏการณ์ครั้งนี้ เป็นต้น (เรวณี ชัยเชาวรัตน์, 2567)

3. การค้นคว้าหาข้อเท็จจริงอย่างมีแบบแผนและการเรียนรู้ร่วมกัน (Research and Collaborative work) เปิดโอกาสให้ผู้เรียนค้นคว้าข้อมูล และศึกษาด้วยตนเองผ่านกระบวนการแบบกลุ่ม เป็นต้น

4. การสะท้อนการเรียนรู้ (Reflection on Learning) ให้ผู้เรียนมีโอกาสทบทวนและสะท้อนการเรียนรู้ของตนเอง โดยในขั้นนี้ผู้สอนอาจถามคำถาม เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนสำรวจ ทบทวน และประเมินการเรียนรู้ของตนเอง เป็นต้น

5. ใช้เหตุการณ์ปัจจุบันให้นักเรียนนำเสนอประเด็นจากสถานการณ์ปัจจุบันที่มีความสำคัญ หรือผู้เรียนเกี่ยวข้องกับปัญหาเหล่านั้น เช่น ให้นักเรียนนำคลิปข่าวหรือจากสิ่งพิมพ์ที่มีประเด็นน่าสนใจ มาแลกเปลี่ยน หากหัวข้อนั้นสำคัญต่อโรงเรียน

กล่าวโดยสรุปได้ว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานและการประยุกต์ใช้การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานในชั้นเรียน ครูสามารถประยุกต์ใช้ในการเชื่อมโยงปรากฏการณ์กับศาสตร์ต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เรียนได้สืบค้นข้อมูล ได้เข้าถึงความรู้อย่างแท้จริง และสามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตจริงได้ เป็นต้น

สรุป

การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐาน (Phenomenon-based learning) เป็นแนวคิดการจัดการเรียนรู้ที่ประกาศใช้ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานของฟินแลนด์ใน ค.ศ. 2014 โดยได้นำเสนอโมดูลการเรียนรู้แบบพหุวิทยาการ (Multidisciplinary Learning Modules: MLs) เพื่อส่งเสริมการพัฒนาสมรรถนะข้ามพหุวิทยาการของผู้เรียน การเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐาน คือ ทฤษฎีการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง มีหลักการสำคัญนักเรียนคือผู้สร้างองค์ความรู้ด้วยตัวเอง จากการเชื่อมโยงความรู้ใหม่เข้ากับความรู้เดิม การนำปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจริง หรือที่นักเรียนสนใจมาเป็นจุดเริ่มต้นของกระบวนการเรียนรู้ และเป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ การจัดการเรียนรู้ที่มีพื้นฐานจาก

ทฤษฎีการสร้างความรู้เน้นการให้ผู้เรียนมีบทบาทสำคัญที่สุดในกระบวนการจัดการเรียนรู้มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นประสบการณ์ การรวบรวมข้อมูล และสรุปความเห็น โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายและน่าสนใจ ซึ่งจะช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนประยุกต์ใช้ความรู้และประสบการณ์เดิมของตน และเชื่อมโยงองค์ความรู้ใหม่ จากการมีปฏิสัมพันธ์ในการเรียนรู้ร่วมกันเพื่อสร้างความรู้ด้วยตนเอง

นอกจากนี้เป็นการบูรณาการองค์ความรู้หลายวิชามาใช้ร่วมกัน ช่วยให้ผู้เรียนมองเห็นความเชื่อมโยงระหว่างการเรียนรู้ในแต่ละด้านที่แตกต่างกัน เน้นให้ผู้เรียนสามารถสร้างองค์ความรู้และทักษะได้ด้วยตนเอง เป็นแนวทางที่ทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้การประยุกต์ใช้ความรู้ในสถานการณ์จริง ดังนั้นรูปแบบวิธีการจัดการเรียนรู้ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน การเรียนรู้แบบโครงงาน การสืบเสาะความรู้ การเรียนรู้ปรากฏการณ์ที่นำมาใช้ ควรเป็นปรากฏการณ์ที่ผู้เรียนมีความสนใจร่วมกัน และเป็นประเด็นที่ท้าทาย ไม่กว้างและแคบจนเกินไป สรุปได้ว่า กระบวนการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐาน ซึ่งแตกต่างไปจากการจัดการเรียนรู้แบบเดิม คือ ตอบสนองต่อความต้องการของนักเรียนมากกว่าครูผู้สอน โดยที่นักเรียนจะได้ศึกษาปรากฏการณ์จริงที่เกิดขึ้นในสังคม ปรับเปลี่ยนจากความรู้เดิมที่นำไปสู่ความรู้ใหม่ ดังนั้น ผู้สอนจึงควรหมั่นแสวงหาความรู้และพัฒนาตนเองอยู่เสมอ เพื่อเป็นแบบอย่างในการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนได้พัฒนาตนเองต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). *ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และสาระภูมิศาสตร์ ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์และเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- กึ่งกาญจน์ กลิ่นจันทร์. (2556). การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นการบริการสังคมเรื่องปรากฏการณ์ทางธรณีวิทยาและธรณีประวัติสำหรับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4. *วารสารวิชาการ Veridian E-Journal*, 6(3), 80-91.
- ชนาพร แสนสมบัติ. (2559). การสอนทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณเพื่อการดำรงชีพในศตวรรษที่ 21. *วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง*, 5(2) 1-11.
- ตะวัน ไชยวรรณ, และกุลธิดา นกุลธรรม. (2564). การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐาน: การเรียนรู้แบบบูรณาการเพื่อส่งเสริมความรู้ของผู้เรียนในโลกแห่งความจริง. *วารสารบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์*, 15(2), 251-263.
- พงศธร มหาวิจิตร. (2560). นวัตกรรมการเรียนรู้จากฟินแลนด์. *วารสาร สสวท*, 46(209), 40-45.

- พงศธร มหาวิจิตร. (2562). การประยุกต์ใช้แนวคิดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานร่วมกับการเรียนแบบเชิงรุกในรายวิชาการประถมศึกษาเพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21. *วารสารศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยขอนแก่น*, 42(2), 73-90.
- เรวณี ชัยเขาวรัตน์. (2564). *Phenomenon - Based Learning: การเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐาน*. เรียกใช้เมื่อ 25 มกราคม 2567 จาก <https://shorturl.asia/JvgcM>.
- วิจารณ์ พานิช. (2555). *วิธีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพมหานคร: ตลาดาพับลิเคชั่น.
- วิภาดา พินลา และคณะ. (2566). การจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดการเรียนรู้เชิงรุกที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาประวัติศาสตร์และทักษะการคิดขั้นสูง สำหรับนักเรียนโรงเรียนขนาดเล็ก. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ*, 23(2), 1-14.
- ศศิณัฐ สรรคบุรณรักษ์ และคณะ. (2563). การพัฒนาทักษะการเรียนรู้ที่สัมพันธ์กับชีวิตจริงด้วยการสอนแบบปรากฏการณ์เป็นฐาน รูปแบบการเรียนรู้จากประเทศฟินแลนด์. *วารสารจีนศึกษา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์*, 13(1), 61-81.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2562). *รายงานการอบรมหลักสูตร Science Education for Science and Mathematically Gifted Learner The Normal Lyceum of Helsinki*. <https://www.obec.go.th/wp-content/uploads/2019/06/Finland-สวก.pdf>.
- สุชานันท์ วรรณานันท์ และสกนธ์ชัย ชะนูนันท์. (2566). การจัดการเรียนรู้แบบปรากฏการณ์เป็นฐานเพื่อพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหา เรื่องปรากฏการณ์ของโลกและภัยธรรมชาติของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. *Journal of Roi Kaensarn Academi*, 8(1), 136-149.
- อรพรรณ บุตรกตัญญู. (2561). การเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานเพื่อการสร้างมุมมองแบบองค์รวมและการเข้าถึงโลกแห่งความจริงของผู้เรียน. *วารสารครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*, 46(2), 348-365.
- Daehler, K. and Folsom, J. (2016). *Understanding science: learning from phenomena*. Retrieved January 15, 2023 from <http://www.WestEd.org/mss>.

รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณตามหลักพรหมวิหาร 4
ของผู้บริหารโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา*

A MODEL OF SPIRITUAL LEADERSHIP DEVELOPMENT ACCORDING TO
BRAHMA VIHARA IV OF SCHOOL PRINCIPAL ADMINISTRATION UNDER THE
OFFICE OF PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA

พระศักดิ์ดา ชนาสโก (สมณวัทนา)

Phra Sakda Chanasapo (Sommanawattana)

ระวิง เรืองสังข์

Rawing Ruangsanka

อินถา ศิริวรรณ

Intha Siriwan

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย.

Mahchulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

E-mail: 6301102047@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา 2) เพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา 3) เพื่อนำเสนอรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี เครื่องมือการวิจัยประกอบด้วย 1) การศึกษาเอกสาร 2) ใช้แบบสอบถามสภาพปัจจุบันและปัญหา กลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้อำนวยการสถานศึกษา หรือหัวหน้าฝ่ายหรือครูจำนวน 400 คน ได้รับแบบสอบถามกลับคืนมา 390 คน 3) สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิโดยเลือกเฉพาะเจาะจง จำนวน 5 คน 4) การสนทนากลุ่ม ผู้ทรงคุณวุฒิ 9 รูป/คน และ 5) ใช้แบบสอบถาม สอบถามกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้อำนวยการสถานศึกษาหรือรักษาการในตำแหน่งผู้อำนวยการสถานศึกษาจำนวน 395 คน ได้รับ

* Received: 19 February 2024; Revised: 17 June 2024; Accepted: 21 June 2024

แบบสอบถามกลับคืนมา 356 คน และได้วิเคราะห์เนื้อหา หาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็น

ผลการวิจัย พบว่า 1) โดยภาพรวม พบว่า (1) มีความจำเป็นเท่ากันสองด้าน คือ ด้านความไว้วางใจ และด้านความศรัทธา (2) ด้านความหวัง และ (3) ด้านวิสัยทัศน์ 2) โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านความเป็นประโยชน์ ด้านความถูกต้อง ส่วนด้านความเหมาะสม และด้านความเป็นไปได้ อยู่ในระดับมากตามลำดับ 3) ส่วนประกอบของรูปแบบ 5 ส่วน ประกอบด้วย ส่วนที่ 1 หลักการ ส่วนที่ 2 วัตถุประสงค์ ส่วนที่ 3 ตัวแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณตามหลักพรหมวิหาร 4 ส่วนที่ 4 การนำรูปแบบไปใช้ ส่วนที่ 5 เงื่อนไขแห่งความสำเร็จ

คำสำคัญ: รูปแบบการพัฒนา, ภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณ, หลักพรหมวิหาร 4, ผู้บริหารโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

Abstract

This research article The objectives are 1) to study the condition of spiritual leadership according to the 4 brahmavihāra principles of school administrators under the Primary Educational Service Area Office 2) to create a model for developing spiritual leadership according to the 4 brahmavihāra principles of school administrators. Under the jurisdiction of the Office of Primary Educational Service Areas 3) To present a model for developing spiritual leadership according to the four Brahmavihāra principles of school administrators under the Office of Primary Educational Service Areas. This research is a combined methods research. Research tools include 1) studying documents 2) using questionnaires on current conditions and problems Sample group of educational institution directors or 400 department heads or teachers received 390 questionnaires back. 3) Interviews with specific experts, 5 people selected. 4) Group discussions. 9 experts/person and 5) used a questionnaire to ask a sample group of 395 educational institution directors or acting directors of educational institutions. 356 questionnaires

were returned and the content was analyzed to find percentages, averages, and deviations. standard ben and analysis of necessary needs.

The results of the research found that: 1) Overall, it was found that (1) there were equal needs in two areas: trust and the faith aspect (2) is the hope aspect and (3) is the vision aspect. 2) overall is at the highest level. When considering each aspect from greatest to least, namely, usefulness. Aspect of correctness As for suitability and the possibility side are at a very high level, respectively 3) Components of the 5-part model, consisting of Section 1: Principles, Section 2: Objectives, Section 3: Spiritual Leadership Development Model according to the 4 Brahmavihāra Principles, Section 4: Application of the Model, Section 5: Conditions for Success.

Keywords: A Model of Development, Spiritual Leadership, 4 Brahmavihāra, School Principal Administration Under the Office of Primary Educational Service Area

บทนำ

กระทรวงศึกษาธิการซึ่งมีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานไว้ว่า การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นการจัดการศึกษาเพื่อให้ผู้สำเร็จการศึกษา มีพัฒนาการทางร่างกาย สติปัญญา จิตใจ อารมณ์และสังคม เหมาะสมกับวัย มีความรู้คู่คุณธรรมที่จะดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข บนพื้นฐานความเป็นไทยอย่างมีศักดิ์ศรีและภาคภูมิใจ สามารถพึ่งตนเอง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2542) มีทักษะที่จะแสวงหาความรู้อย่างต่อเนื่อง มีทักษะเบื้องต้นในการประกอบอาชีพ มีวิสัยทัศน์อันกว้างไกลพอที่จะรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในสังคมโลก มีจิตสำนึกที่ถูกต้องทางการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข และมีความมุ่งมั่นในการอนุรักษ์สืบสานวัฒนธรรมไทย และภูมิปัญญาไทย โดยรัฐจะจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่า 12 ปีอย่างทั่วถึงให้กับทุกคนอย่างมีคุณภาพ โดยไม่เก็บค่าใช้จ่ายด้วย หลักการกระจายอำนาจ การมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและเอกชน และการใช้นวัตกรรมตลอดจนรูปแบบที่หลากหลายให้สอดคล้องกับสภาพความแตกต่างของแต่ละบุคคลและความแตกต่างของแต่ละท้องถิ่น ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 39 กำหนดให้กระทรวงกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาทั้งทางด้าน

วิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไป ไปยังเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาโดยตรง แต่ทั้งนี้ สิ่งที่จะทำให้การปฏิรูปการศึกษาประสบผลสำเร็จ เกิดจากผู้บริหาร (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545) ผู้บริหารหรือหัวหน้าสถานศึกษาจึงเป็นปัจจัยภายในที่สำคัญในการบริหาร มีบทบาทและหน้าที่ในการบริหารโรงเรียน เป็นตัวแทนของโรงเรียน โดยเฉพาะต่อผู้ได้บังคับบัญชาและตัวผลงานโดยส่วนรวมของโรงเรียน เป็นที่น่าสังเกตว่าไม่ใช่ผู้บริหารทุกคนที่สามารถเป็นผู้นำที่ดีได้ ผู้บริหารควรหลีกเลี่ยงการใช้อำนาจ (Authority) ที่มีอยู่ แต่สร้างศรัทธาบารมีโน้มน้าวให้ผู้ได้บังคับบัญชาปฏิบัติตามด้วยความเต็มใจเต็มศักยภาพ ผู้นำจึงเป็นเรื่องตัวบุคคล และผู้นำที่ดีต้องมีภาวะผู้นำ

ดังนั้น ภาวะผู้นำจึงเป็นพฤติกรรมของผู้นำซึ่งสามารถพัฒนาโดยการสร้างศรัทธาบารมีให้เกิดขึ้นในตนเอง ผู้นำที่มีความสามารถจะทำให้โรงเรียนประสบผลสำเร็จได้เกิดจากภาวะผู้นำ เพราะเป็นสิ่งจำเป็นและมีอิทธิพลต่อโรงเรียนเป็นอย่างมาก ผู้บริหารที่จะประสบผลสำเร็จหรือผู้บังคับบัญชาที่ดี คือผู้ที่สามารถใช้ความเป็นผู้นำหรือภาวะผู้นำในการบริหารงาน โดยสามารถปรับสภาวะแวดล้อมเพื่อให้ผู้ได้บังคับบัญชาหรือผู้ร่วมงาน มีจิตใจร่วมกันปฏิบัติงานให้เกิดประโยชน์ต่อการปฏิบัติงานให้มากที่สุด ส่วนผู้บริหารมีภาวะผู้นำได้จากความเชื่อมั่นและความไว้วางใจในตัวผู้บังคับบัญชา การให้ความสนับสนุนเกื้อกูลจากผู้ได้บังคับบัญชา การให้อิสระในการปฏิบัติงานและการรับฟังความคิดเห็นจากผู้ได้บังคับบัญชา ภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณยังส่งเสริมวัฒนธรรมในองค์กร สภาพแวดล้อมของการทำงานที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพในองค์กรในยุคปัจจุบัน เนื่องจากภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณจะให้ความสำคัญของวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป็นการส่งเสริมความสมดุลในด้านความต้องการในการทำงาน ที่ทำให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการรับผิดชอบงานของตนเสมือนอยู่ที่บ้าน ความเชื่อในเรื่องของการพัฒนาบุคลากร จึงเป็นเป้าหมายสำคัญขององค์กร ในยุคปัจจุบันผู้คนให้ความสำคัญในเรื่องของความหมายคุณค่าชีวิต (Highett, 1998)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณ ซึ่งเป็นกระบวนการทัศนคติใหม่ที่สามารถนำไปสู่การนำสมาชิกในองค์กรให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในพฤติกรรมในเจตคติ การสร้างแรงบันดาลใจ สร้างความผูกพันของสมาชิกให้มีต่อองค์กร มีความรัก ความสามัคคีการทำงานเป็นทีมรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ตลอดจนความร่วมมือกันที่จะส่งเสริม สนับสนุนให้เกิดการบรรลุผลตามเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา
2. เพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา
3. เพื่อนำเสนอรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) โดยการวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร ตำรา ข้อมูล สถิติ รายงานการวิจัย รายงานของหน่วยงานต่าง ๆ บทความทางวิชาการ วิทยานิพนธ์ ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศ ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยตามลำดับวิธีดำเนินการวิจัย 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาเอกสารเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณตามหลักพรหมวิหาร 4 คือ

- 1) ศึกษาสภาพภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณตามหลักพรหมวิหาร 4 จากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบ, ภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณ, หลักพรหมวิหาร 4 ข้อมูลเกี่ยวกับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา
- 2) ศึกษาจากการแจกแบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารโรงเรียน ศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารโรงเรียน โดยการแจกแบบสอบถาม
- 3) ศึกษาจากการสัมภาษณ์เกี่ยวกับสภาพภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารโรงเรียน การสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับสภาพภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารโรงเรียน

ขั้นตอนที่ 2 สร้างรูปแบบการพัฒนามี 4 ขั้นตอน ดังนี้

- 1) ศึกษาจากการสัมภาษณ์ 2) การยกร่างรูปแบบฯ 3) การพัฒนารูปแบบฯ โดยการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) 4) การประเมินรูปแบบ (1) การสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับแนวทางการแก้ปัญหาภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารโรงเรียน (2) ยกร่าง

รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา (3) การพัฒนารูปแบบฯ โดยการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) (4) ประเมินความคิดเห็นเกี่ยวกับความเป็นประโยชน์ ความเป็นไปได้ ความเหมาะสม และความถูกต้องของร่างรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารโรงเรียนโดยการแจกแบบสอบถาม

ขั้นตอนที่ 3 แกไข ปรับปรุง รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา แกไข ปรับปรุง รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการศึกษาสภาพภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิด เกี่ยวกับรูปแบบ เกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณเกี่ยวกับหลักธรรมพรหมวิหาร 4 ข้อมูลโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้สภาพปัญหาภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จากนักวิชาการต่าง ๆ ได้วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อนำมาสร้างเครื่องมือสำหรับนำไปใช้ในการศึกษาสภาพปัญหาภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัญหาภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จากการแจกแบบสอบถามผู้บริหารโรงเรียน ครูจำนวน 395 คน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา โดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Systematic Random Sampling) ได้รับแบบสอบถามกลับมาจำนวน 390 คน คิดเป็น 98.5%

2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการพัฒนารูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา บทสรุปจากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี สภาพปัญหาการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา โดยการศึกษาเอกสาร การใช้

แบบสอบถาม และการสัมภาษณ์ผู้บริหาร ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณตามหลักเมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา ดังนี้ **ด้านวิสัยทัศน์** ผู้บริหารควรมีทักษะในการรู้จักบริหารงาน โครงการกิจกรรม ด้านวิชาการมีความรักในงานที่รับผิดชอบ แสดงถึงการนำ การสั่งการ การบริหารงานในสถานศึกษา ในด้านการจัดการเรียนการสอน ให้ประสบความสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุจุดหมายของ หลักสูตร ต้องมีศิลปะในการครองใจคน สามารถจูงใจคนให้เต็มใจร่วมมือกันสร้างผลงานให้มี ประสิทธิภาพ **ด้านความหวัง** ผู้บริหารควรกำหนดทักษะการปฏิบัติงานที่สามารถส่งเสริมให้สถานศึกษา มีประสิทธิภาพที่สูงขึ้น วิเคราะห์บุคลากรที่จะพัฒนาให้เกิดความเหมาะสม เช่น ความรู้ ประสบการณ์ ทักษะทัศนคติ และแรงจูงใจ ให้ความเคารพ บากบั่น กล้าเผชิญปัญหาและอุปสรรคในการทำงานได้เป็น อย่างดี ไม่ควรมีความสลับซับซ้อนมากเกินไป สามารถเข้าใจและง่ายต่อการปฏิบัติให้เกิดผลสำเร็จได้ **ด้านความไว้วางใจ** ผู้บริหาร ควรมีการออกแบบหลักสูตรและการพัฒนา เป็นการออกแบบที่พิจารณา ครอบคลุมตั้งแต่การกำหนดวัตถุประสงค์เฉพาะของหลักสูตร วิธีการพัฒนาเนื้อหาสาระของการพัฒนา และกิจกรรมของหลักสูตร ซึ่งการออกแบบหลักสูตรการพัฒนาจะต้องมีความชัดเจนสามารถนำไปสู่ ผลสำเร็จของหน่วยงาน **ด้านศรัทธา** ผู้บริหารสามารถนำเทคนิคไปใช้ในการบริหารให้เกิดความมั่นคง ให้เกิดความรัก ความสามัคคี ลดปัญหาข้อขัดแย้งในสถานศึกษา สามารถนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ในการ ปฏิบัติราชการ มีความเข้าใจหลักธรรมขั้นพื้นฐาน ทำให้การดำเนินชีวิตอยู่บนพื้นฐานคุณธรรม

3. การนำเสนอรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณตามหลักพรหมวิหาร 4 ของ ผู้บริหารโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า จากการ ตรวจสอบรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารโรงเรียนใน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ผู้วิจัยได้นำมาปรับปรุง แก้ไข และนำเสนอรูปแบบได้ ดังต่อไปนี้ ดังภาพ

ภาพที่ 1 รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณตามหลักพรหมวิหาร 4 (ฉบับสมบูรณ์)

อภิปรายผล

ผู้วิจัยนำประเด็นที่น่าสนใจนำมาอภิปรายผล 2 ประเด็นที่สำคัญ ได้แก่ ประเด็นแรกสภาพปัจจุบัน และปัญหาสภาพภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ประเด็นที่สอง รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาโดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. สภาพปัญหาของการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

ผลการวิจัยการศึกษาปัญหาสภาพภาวะผู้นำเชิงจิตตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา พบว่า ด้านวิสัยทัศน์ ผู้บริหารควรมีทักษะในการมองเห็นภาพอนาคตในการวางแผนการพัฒนางานด้านบริหารงานวิชาการ เพื่อให้สอดคล้องกับ

เป้าหมายขององค์กร เพื่อสร้างความเข้มแข็งทางวิชาการให้บรรลุความต้องการ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้ ผู้บริหารควรใช้หลักการสื่อสารทำความเข้าใจกับผู้ปกครอง ครูและนักเรียน ถึงวิสัยทัศน์ให้ชัดเจน และที่สำคัญต้องให้ความสำคัญกับการติดตาม ตรวจสอบเพื่อการบรรลุผลว่าเป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ในแผนยุทธศาสตร์ ซึ่งสอดคล้องกับไชยา ภาวะบุตร กล่าวว่า ผู้บริหารสถานศึกษาที่เป็นผู้นำจะต้องทำให้เกิดผลดีต่อชีวิตนักเรียนและครู ตลอดจนสร้างความเชื่อมั่นของผู้ปกครอง เพื่อพัฒนางานวิชาการและมีการสื่อสารสร้างความเข้าใจกับนักเรียนและครู เกี่ยวกับวิสัยทัศน์ เป้าหมาย และพันธกิจ (ไชยา ภาวะบุตร, 2555) สอดคล้องกับสิรรานิ วสุภัทร กล่าวว่า ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีภาวะผู้นำที่จะต้องแสดงออก เช่น การอำนวยความสะดวกในการกำหนดวิสัยทัศน์ ได้แก่ การสร้างความเข้าใจในกระบวนการพัฒนาวิสัยทัศน์ของสถานศึกษา เปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีส่วนร่วมในการพัฒนา กระตุ้นให้มีการเชื่อมโยงวิสัยทัศน์ไปสู่การปฏิบัติให้สร้างความเข้าใจ ทบทวนวิสัยทัศน์ ให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้ามีส่วนร่วม (สิรรานิ วสุภัทร, 2551) สอดคล้องกับฤทัยทรัพย์ ดอกคำ ใต้ระบุว่า ภาวะผู้นำของสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา เรียงตามลำดับความสำคัญ คือ การสร้างวิสัยทัศน์ ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน การกระตุ้นการใช้ปัญญา จึงสรุปได้ว่า การพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ได้รับการพัฒนาเป็นประเด็นสำคัญ ที่กล่าวไว้ว่า ด้านการมีวิสัยทัศน์ พันธกิจและเป้าหมายการพัฒนาการศึกษา เป็นองค์ประกอบหนึ่งของภาวะผู้นำทางวิชาการ (ฤทัยทรัพย์ ดอกคำ, 2553)

สรุปได้ว่า ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาด้านการมีวิสัยทัศน์ ผู้บริหารควรมองเห็นภาพในอนาคตในวิธีการปฏิบัติการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษาอย่างจริงจังและต่อเนื่อง สนับสนุนผลงานทางวิชาการของสถานศึกษามีประสิทธิภาพและประสิทธิผล มีค่าเฉลี่ยสภาพปัญหาน้อยสุด กล่าวได้ว่า วิธีการปฏิบัติการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษาอย่างจริงจังและต่อเนื่อง สนับสนุนผลงานทางวิชาการของสถานศึกษามีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ซึ่งสอดคล้องกับประภาศรี สุขเงิน ระบุว่า สิ่งแวดล้อมที่ดี บรรยากาศที่เอื้ออำนวยจะช่วยให้การจัดการเรียนการสอนมีคุณภาพ นักเรียนบรรลุวัตถุประสงค์ โดยอยู่ในสภาพห้องและสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ การสร้างบรรยากาศในโรงเรียนที่สนับสนุนให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ควรมีหลายลักษณะ เช่น บรรยากาศที่ทำหาย บรรยากาศที่เป็นอิสระ บรรยากาศที่มีการยอมรับซึ่งกันและกัน (ประภาศรี สุขเงิน, 2547)

2. ผลการวิจัยการพัฒนา การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา พบว่า เป็นรูปแบบเชิงสัญลักษณ์ (Semantic Model) เป็นเครื่องมือในการสร้างนโยบายใหม่ในการนำหลักธรรมพรหมวิหาร 4 มาใช้กับการบริหารและพัฒนาในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา โดยมีขั้นตอนพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารโรงเรียน ดังต่อไปนี้ 1) การวิเคราะห์ความจำเป็นในการพัฒนา 2) กำหนดวัตถุประสงค์โดยยึดเป้าหมายในการพัฒนา 3) การเตรียมการดำเนินงาน (Prepare for Operation) 4) การปฏิบัติตามแผนงาน (Implement) 5) การประเมินผล (Evaluation) ให้ประสบความสำเร็จ 6) การติดตามผลเพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์

ขั้นตอนที่ 1 การวิเคราะห์ความจำเป็นในการพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ผู้เข้ารับการพัฒนานำเสนอประสบการณ์และปัญหาเพื่อการพัฒนา เพื่อกำหนดทักษะการปฏิบัติงานที่สามารถนำไปส่งเสริมให้สถานศึกษามีประสิทธิภาพที่สูงขึ้น เป็นการวิเคราะห์บุคลากรก่อนที่จะพัฒนา ให้เกิดความเหมาะสม เช่น ความรู้ ประสบการณ์ ทักษะ/ทัศนคติ และแรงจูงใจ สอดคล้องกับวรรณลัดดา ถิ่นกลาง กล่าวว่า การศึกษาสำรวจตนเองเพื่อให้เข้าใจตนเองอย่างลึกซึ้ง โดยใช้วิธีการสำรวจ การวิเคราะห์ตนเอง สรุปให้เห็นจุดแข็ง จุดอ่อน ที่ควรพัฒนาภายใต้บริบทของการจัดการศึกษาและอุดมคติ อุดมการณ์ของตน (วรรณลัดดา ถิ่นกลาง, 2556) สอดคล้องกับ Dessler ระบุว่า การวิเคราะห์บุคลากรที่จะพัฒนา เพื่อให้เกิดความเหมาะสมกับโปรแกรมการพัฒนาด้านใดด้านหนึ่ง เช่น ความรู้ ประสบการณ์ ทักษะ ทัศนคติ และแรงจูงใจในส่วนนี้ บุคลากรทุกคนจำเป็นต้องมี (Dessler, 2002) สอดคล้องกับ MC Cavleg & Velser ระบุว่า การพัฒนาภาวะผู้นำ คือ การเพิ่มสมรรถนะของบุคคลให้มีประสิทธิภาพในบทบาทและกระบวนการพัฒนาภาวะผู้นำ (Mc Cauley & Velser, 1988)

ขั้นตอนที่ 2 กำหนดวัตถุประสงค์โดยยึดเป้าหมายในการพัฒนา สอดคล้องกับวรรณลัดดา ถิ่นกลาง กล่าวว่า เพื่อตอบให้ได้ว่า คุณลักษณะที่ต้นต้องการเปลี่ยนแปลงนั้น จะทำให้ชีวิตมีจุดแข็งอย่างไร และก้าวพัฒนาหลังส่งผลดีอย่างไรต่อภาวะผู้นำ (วรรณลัดดา ถิ่นกลาง, 2556) สอดคล้องกับ Dessler ระบุว่า ขั้นตอนการออกแบบหลักสูตรและการพัฒนา เป็นการออกแบบที่ครอบคลุมตั้งแต่การกำหนดวัตถุประสงค์เฉพาะหลักสูตร ทำให้ผู้เข้ารับการอบรมมีเป้าหมายเบื้องต้นในการแก้ไขปัญหาที่เหมาะสมกับตนเอง (Dessler, 2002)

ขั้นตอนที่ 3 การเตรียมการดำเนินงาน (Prepare for Operation) เป็นการเตรียมงานที่พิจารณาครอบคลุม ตั้งแต่การกำหนดวัตถุประสงค์เฉพาะของหลักสูตร วิธีการพัฒนา เนื้อหาสาระของการพัฒนาจะต้องมีความชัดเจน สามารถนำไปสู่วัตถุประสงค์ของการเรียนรู้โดยตรง สอดคล้องกับวรรณคดี ถิ่นกลาง ระบุว่า การค้นคว้าตำรา การปรึกษาผู้รู้เลือกใช้เทคนิควิธีและจัดทำแผนปฏิบัติการที่สามารถดำเนินการได้อย่างต่อเนื่อง ให้ระบุ วัน เวลา ที่จะปฏิบัติ ช่วงเวลาที่จะใช้ทั้งหมด วิธีการที่กำหนดขั้นตอนไว้ชัดเจน (วรรณคดี ถิ่นกลาง, 2556) สอดคล้องกับ The Traener's Library ระบุว่า โครงสร้างรูปแบบความสัมพันธ์ของแต่ละขั้นตอนในองค์ประกอบ รูปแบบจะต้องเชื่อมโยงอย่างสมเหตุสมผล สามารถบูรณาการและนำเสนอรูปแบบของหลักสูตรในแต่ละขั้นตอนขององค์ประกอบของรูปแบบ ต้องสามารถดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามหลักสูตรได้อย่างอิสระ (The Traener's Library, 2007)

ขั้นตอนที่ 4 การปฏิบัติตามแผนงาน (Implement) สอดคล้องกับ Dessler ระบุว่า การปฏิบัติตามแผนงาน เพื่อให้การพัฒนาภาวะผู้นำเกิดความถูกต้อง เหมาะสม และการประเมินผลการฝึกอบรม และการพัฒนาเป็นขั้นตอน เพื่อพัฒนาผลลัพธ์ที่ได้จากการฝึกอบรม ทำให้การพัฒนาบรรลุวัตถุประสงค์ของการพัฒนาได้หรือไม่ ในด้านต่าง ๆ เช่น ปฏิกริยาตอบสนองของผู้เข้ารับการพัฒนาศึกษา/พฤติกรรมและผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นกับผู้อบรม (Dessler, 2002) สอดคล้องกับ The Traener's Library ระบุว่า การสร้างรูปแบบการพัฒนา ผู้บริหารจะต้องมีกระบวนการดำเนินการ ดังนี้ คือ ขั้นตอนเตรียมการขั้นประเมินก่อนการดำเนินการ ขั้นพัฒนา ขั้นประเมินผลหลังการดำเนินงานเสร็จสิ้น (The Traener's Library, 2007)

ขั้นตอนที่ 5 การประเมินผล (Evaluation) ให้ประสบความสำเร็จ สอดคล้องกับ Dessler กล่าวว่า เน้นการทำงานให้ประสบความสำเร็จ ด้วยการฝึกอบรมที่แสดงให้เห็นถึงความสามารถและทักษะในการนำเสนองานที่ดี นอกเหนือจากความรู้ในเนื้อหาที่อบรม (Dessler, 2002) สอดคล้องกับ MC Cavleg & Velser กล่าวว่า การเพิ่มสมรรถนะของบุคคลให้มีประสิทธิภาพในบทบาทและกระบวนการภาวะผู้นำในการพัฒนาผลักดันให้กลุ่มสามารถทำงานโดยความร่วมมือ เพื่อให้เกิดประสิทธิผลอย่างมีคุณค่า (Mc Cauley & Velser, 1988) สอดคล้องกับวีณา เอื้อศิรินุเคราะห์ กล่าวว่า การพัฒนาเนื้อหาของหลักสูตรและวิทยากรให้มีความรู้ที่หลากหลาย ผู้เข้ารับการอบรมจะได้ประโยชน์อย่างมากจากการฝึกอบรมตามโครงการ ตลอดจนได้นำแนวคิดไปประยุกต์ใช้ในการบริหาร (วีณา เอื้อศิรินุเคราะห์ และคณะ, 2545)

ขั้นตอนที่ 6 การติดตามผลเพื่อพัฒนาผลลัพธ์ สอดคล้องกับวีณา เอื้อศิรินุเคราะห์ กล่าวว่า เพื่อให้ทราบว่าผู้บริหารสถานศึกษาสามารถนำความรู้ที่อบรมมาประยุกต์ใช้ มีความรู้ความเข้าใจและมีทักษะ (วีณา เอื้อศิรินุเคราะห์ และคณะ, 2545) สอดคล้องกับฤทัยทรัพย์ ดอกคำ ระบุว่า ระยะการติดตามผลโดยการประชุมและใช้แบบประเมินพฤติกรรมภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา (ฤทัยทรัพย์ ดอกคำ, 2553) สอดคล้องกับวีณา เอื้อศิรินุเคราะห์ ที่ระบุว่า เป้าหมายสำคัญในการพัฒนาภาวะผู้นำ คือ ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องมีความรู้ความเข้าใจ มีทักษะความรู้ความสามารถ มีภาวะผู้นำ มีคุณลักษณะภาวะผู้นำที่ดี ด้านความเหมาะสม ขั้นตอนการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณ จากผลการวิจัย พบว่า ประเมินความก้าวหน้าที่มีการดำเนินงานเป็นไปตามแผน ตามขั้นตอน ตามกฎเกณฑ์ และตามเวลาที่กำหนดระหว่างการทำกิจกรรม จากการฝึกอบรมว่า การพัฒนาได้บรรลุวัตถุประสงค์ของการพัฒนาในด้านต่าง ๆ หรือไม่ เช่น ปฏิบัติตอบสนองของผู้เข้ารับการพัฒนา การเรียนรู้/พฤติกรรม และผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นกับผู้เข้ารับการพัฒนา (วีณา เอื้อศิรินุเคราะห์ และคณะ, 2545)

องค์ความรู้ที่ได้จากงานวิจัย

ผู้วิจัยได้เสนอองค์ความรู้ใหม่จากผลการวิจัยรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเป็นรูปแบบเชิงสัญลักษณ์ (Semantic Model) โดยมีการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณตามหลักพรหมวิหาร 4 เป็นตัวขับเคลื่อนในภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณตามหลักพรหมวิหาร 4 ดังภาพ

ภาพที่ 2 ตัวแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณตามหลักพรหมวิหาร 4 (OMIE-LCSE)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การศึกษารูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา สรุปได้ว่า 1. ผู้บริหารสถานศึกษาดูแลหรือรับผิดชอบและบริหารงานวิชาการ 2. ขาดการปรับปรุงแก้ไขบริบทให้สอดคล้องกับยุคสมัยปัจจุบัน 3. สถานศึกษาบางแห่งยังขาดเทคโนโลยี คอมพิวเตอร์ 4. ด้านวิสัยทัศน์ของผู้บริหาร 5. ยังขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถเฉพาะทางการวิจัย ด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีใหม่ ๆ 6. ยังขาดระบบแบบแผนที่ชัดเจน 7. องค์ประกอบของภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณที่ควรได้รับการพัฒนา ได้แก่ หลักเมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา ด้านวิสัยทัศน์ ด้านศรัทธา ด้านความหวัง และด้านความไว้วางใจ เป็นองค์ประกอบที่ควรได้รับการพัฒนา และรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ในระดับมากที่สุด ได้แก่ ด้านความเป็นประโยชน์ และด้านความถูกต้อง และด้านที่มีค่าเฉลี่ยในระดับมาก ด้านความเหมาะสม และ ด้านความเป็นไปได้

ข้อเสนอแนะ

1) ข้อเสนอแนะด้านนโยบาย

จากผลการวิจัยพบว่า สภาพภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ที่มีความต้องการจำเป็นในการพัฒนาหลักเมตตา ด้านวิสัยทัศน์ ประกอบด้วย

1. ผู้บริหารควรสร้างการสื่อสารที่ชัดเจนในการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา
2. ผู้บริหารควรสนับสนุนทุนเพื่อการพัฒนาสถานศึกษา มีความเป็นไปได้จริงอันจะนำไปสู่ความสำเร็จในการปฏิบัติงานของบุคลากรทางการศึกษา
3. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาควรนำไปกำหนดเป็นนโยบาย

2) ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ในบริบทของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาทั่วประเทศ ซึ่งมีความแตกต่างกันไปตามบริบท จึงควรทำการวิจัยเพื่อศึกษาแนวทางการนำรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณตามหลักพรหมวิหาร 4 ด้านการแก้ปัญหาของบุคลากรในสถานศึกษา
2. ควรทำการศึกษาวิจัยต่อไปโดยการพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณสำหรับบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2542). *ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2543*. [ม.ป.ท.]: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- ไชยา ภาวะบุตร. (2555). ภาวะผู้นำทางวิชาการในสถานศึกษา. ใน *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- ประภาศรี สุขเงิน. (2547). การสร้างบรรยากาศในโรงเรียน. *วารสารข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา*, 24(1).
- ฤทัยทรัพย์ ดอกคำ. (2553). รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กที่ส่งผลต่อประสิทธิผลโรงเรียน. ใน *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาวะผู้นำทางการบริหารการศึกษา*. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- วรรณลัดดา ถิ่นกลาง. (2556). การเป็นผู้นำทางวิชาการการบริหารจัดการทางการศึกษา. ใน *รายงานการวิจัย*. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.
- วิณา เอื้อศิรินุเคราะห์ และคณะ. (2545). ทิศทางในการพัฒนาทักษะทางการบริหารของผู้บริหารมหาวิทยาลัยมหิดล. ใน *รายงานการวิจัย*. นครปฐม: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สิร์รานิ วสุภัทร. (2551). ภาวะผู้นำและสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน. ใน *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- Dessler. (2002). *Seven Steps to Effective Instructional Leadership*. California: Carwin Press, inc.
- Hightt. (1998). *School effectiveness and ineffective parents' principle's and superintendent's perspectives*. University of Alberta Edmonton: unpublished doctoral dissertation.
- Mc Cauley & Velser. (1988). *Effective Leadership*. 4 th ed Canada: Nelson Education, Ltd.
- The Traener's Libray. (1998). *Developing Instructional Leaders*. Retrieved June 1, 2007 From <http://www.vtaide.com/png/ERIC/Developing-Instuctionl-Leaders.html..>

แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงบูรณาการของผู้บริหารสถานศึกษา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1*
GUIDELINES FOR ADMINISTRATOR'S INTEGRATED LEADERSHIP
DEVELOPMENT IN SCHOOL UNDER NONGKHAI PRIMARY
EDUCATION SERVICE AREA OFFICE 1

ปนัดดา ศิลปชัย

Panadda Sinlapachai

ทองศักดิ์ คุ่มไข่น้ำ

Tanongsak Koomkhainam

มหาวิทยาลัยขอนแก่น วิทยาเขตหนองคาย, ประเทศไทย.

Khon Kean University, Nong Khai Campus, Thailand.

E-mail: panadda.sin@kku.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพที่เป็นจริง สภาพที่พึงประสงค์ และศึกษาแนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงบูรณาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1 ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน โดยระยะที่ 1 ใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูในโรงเรียน จำนวน 310 คน การสุ่มตัวอย่าง โดยการแบ่งชั้น กำหนดกลุ่มตัวอย่างด้วยตารางของเครซีและมอร์แกน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มีค่าความตรงเชิงเนื้อหาอยู่ระหว่าง 0.67 -1.00 มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.968 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ ระยะที่ 2 ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง กลุ่มเป้าหมายจำนวน 5 คน เลือกแบบเจาะจง วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาและนำเสนอด้วยวิธีการบรรยาย

ผลการวิจัยพบว่า สภาพที่เป็นจริงของภาวะผู้นำเชิงบูรณาการของผู้บริหารสถานศึกษาในภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.90$) สภาพที่พึงประสงค์ในภาพรวมพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.65$) ค่าดัชนีความต้องการจำเป็นภาพรวม พบว่าค่า $PNI_{Modified}$ อยู่ระหว่าง 0.224 ถึง 0.277 ด้านที่มีความต้องการจำเป็นสูงสุด คือ ด้านการมุ่งมั่นสู่ความสำเร็จ ค่า ($PNI_{Modified} = 0.277$) ผลการศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงบูรณาการของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่า ผู้บริหารควรพัฒนาตนเองและบุคลากร โดยการจัดสรรงบประมาณและสิ่งอำนวยความสะดวก เพื่อการพัฒนา

* Received: 15 January 2024; Revised: 18 June 2024; Accepted: 21 June 2024

ยุทธ์ในการดำเนินงานในเชิงบูรณาการ ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารงาน และส่งเสริมการสร้างสิ่งแวดล้อมทางการเรียนรู้ โดยใช้สื่อเทคโนโลยีดิจิทัล และชุมชนแห่งการเรียนรู้ในสถานศึกษา

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำเชิงบูรณาการ, ผู้บริหารสถานศึกษา, ความต้องการจำเป็น

Abstract

This research aims to study actual conditions, desirable conditions, necessary needs to examine the directions to develop the Integrative leadership of school administrators under Nongkhai Primary Educational Service Area Office 1 by mixed method. The first phase used quantitative research. The sample group was 310 school administrators and teachers, derived by using Stratified Random Sampling, and determining the sample group size from Krejcie and Morgan's Table. The research instrument used in this phase was 5-point-Likert-scale questionnaire which the content validity value was between 0.67-1.00, and the reliability value was at 0.968. The collected data were analyzed by using a statistical package. The second phase was qualitative research. The research instrument was semi-structured interview. The target group of this phase was 5 people selected with Purposive Sampling. Moreover, in the process of data analysis, the contents were analyzed and presented by description.

The results of this study revealed that the average of the actual conditions on the integrative leadership of school administrators was at Agree level in hi level ($\bar{X} = 3.90$) For the desirable conditions on the integrative leadership of the school administrators, the average of the desirable conditions was at the Strongly Agree level in overall. ($\bar{X} = 4.65$) The most necessary need was Having a Passion for Success which had $PNI_{Modified} = 0.277$ Directions to develop the integrative leadership of school administrators should implement this process as follows: 1) Having a Passion for Success – the administrators should improve themselves and their personnel by providing budgets and facilities to develop strategies for the integrative operation. Additionally, they should apply good governance in administration, and promote professional learning community in school.

Keywords: Integrated leadership, School administrators, Necessary needs

บทนำ

ยุคโลกาภิวัตน์ในศตวรรษที่ 21 เทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามามีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนกระแสความเปลี่ยนแปลงของสังคมทั้งในด้านวัฒนธรรม ความเป็นอยู่ เศรษฐกิจ การเมือง ตลอดจนการศึกษา ซึ่งส่งผลให้ต้องมีการขับเคลื่อนการพัฒนาในทุกด้าน โดยเฉพาะด้านการศึกษา ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชาติ การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึง จึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างคน สร้างสังคม และสร้างชาติ และเป็นกลไกหลักในการพัฒนาประเทศให้เป็นสังคมแห่งความรู้ (Knowledge Based Society) หรือขับเคลื่อนประเทศด้วยสังคมฐานความรู้ ซึ่งจะสามารถพัฒนาคนหรือประชากรให้มีศักยภาพสูงขึ้น จนสามารถแข่งขันกับประเทศอื่น ๆ ทั่วโลกได้ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560)

การศึกษาขั้นพื้นฐานและการพัฒนาผู้นำคือ การพัฒนาครู ผู้บริหารสถานศึกษาและชุมชน ตลอดจนผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยได้กำหนดให้ครูและบุคลากรทางการศึกษา ต้องได้รับการพัฒนาให้มีคุณลักษณะและสมรรถนะความเป็นผู้นำในการจัดการสถานศึกษา นอกจากนี้ ภาวะผู้นำเชิงบูรณาการยังเป็นหนึ่งในคุณลักษณะที่ครูและผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องมี ทั้งนี้ เพื่อสร้างความตระหนักและปรับเปลี่ยนทัศนคติ รวมทั้งความสามารถในการเปลี่ยนแปลงตนเองให้เป็นผู้นำเชิงบูรณาการ สามารถเรียนรู้ทักษะใหม่ ๆ มีกรอบการทำงานที่จะพัฒนาตนเองให้เป็นผู้นำเชิงบูรณาการ ที่สามารถนำเชื่อมโยงประสบการณ์เดิมและองค์ความรู้ใหม่เข้าด้วยกัน เพื่อให้เกิดประโยชน์กับสถานศึกษา โดยคำนึงถึง 2 ประเด็นหลัก คือการนำวิธีการใหม่ ๆ มาใช้เพื่อให้เกิดภาวะผู้นำและการเป็นผู้นำเชิงบูรณาการที่มุ่งเน้นการสร้างบรรยากาศในการทำงานและส่งเสริมการพัฒนาคน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2559)

กระบวนการทัศน์ทฤษฎีภาวะผู้นำเริ่มเปลี่ยนเข้าสู่กระบวนการทัศน์ทฤษฎีภาวะผู้นำเชิงบูรณาการ ซึ่งเป็นการรวมกระบวนการทัศน์ทฤษฎีภาวะผู้นำเชิงคุณลักษณะ กระบวนการทัศน์ทฤษฎีภาวะผู้นำเชิงพฤติกรรม และกระบวนการทัศน์ทฤษฎีภาวะผู้นำตามสถานการณ์เข้าด้วยกัน ผลการศึกษาพบว่า คุณลักษณะและพฤติกรรมของผู้นำ ต่างมีอิทธิพลต่อภาวะผู้นำที่มีประสิทธิผล และในสถานการณ์ที่แตกต่างกัน จะส่งผลให้คุณลักษณะและพฤติกรรมของผู้นำต่อผู้ตามแตกต่างกันออกไปอีกด้วย (วิโรจน์สารรัตน์, 2557) ภาวะผู้นำเชิงบูรณาการพัฒนามาจากแนวคิดหลากหลายที่มีความเหมาะสมกับสถานการณ์ โดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างสรรค์ปรับปรุงและยืดหยุ่น เพื่อให้องค์กรประสบความสำเร็จ (Hatala, R. J., & Hatala, L. M, 2005) กระบวนการทัศน์ทฤษฎีใหม่ในเรื่องภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 พบว่าภาวะผู้นำเชิงบูรณาการเป็นกระบวนการเชิงทัศน์ทฤษฎีที่ช่วยให้ผู้นำมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะภาวะผู้นำเชิงบูรณาการ ซึ่งเป็นการผสมผสานทฤษฎีภาวะผู้นำร่วมสมัย อันจะช่วยให้ผู้นำสามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างครอบคลุมและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อองค์กร (Yukl, G, 2010)

ผู้บริหารสถานศึกษานับเป็นกลไกสำคัญและมีอิทธิพลสูงต่อคุณภาพของผลลัพธ์ที่ได้จากระบบการศึกษา ทั้งในด้านประสิทธิภาพของการบริหารการศึกษาและประสิทธิผลขององค์กรทางการศึกษา อีกทั้งประสิทธิผลของสถานศึกษา จะเป็นเครื่องบ่งชี้ความสำเร็จของสถานศึกษาได้เป็นอย่างดีว่า

สถานศึกษาได้ดำเนินการบริหารจัดการประสบความสำเร็จตามจุดมุ่งหมาย จะส่งผลโดยตรงต่อประสิทธิภาพของสถานศึกษาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ โดยเฉพาะผู้บริหารทุกระดับของโรงเรียน เพราะเป็นกลไกสำคัญที่จะทำให้การดำเนินงานของโรงเรียนมีประสิทธิภาพ และสามารถบรรลุเป้าหมายได้

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1 เป็นหน่วยงานทางการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีวิสัยทัศน์ในการบริหารจัดการโดยพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐานให้มีคุณภาพ ครูและบุคลากรทางการศึกษาได้รับการพัฒนาให้เป็นมืออาชีพสู่สังคมอนาคตที่ยั่งยืน จากรายงานแผนปฏิบัติการประจำปี 2564 พบว่า ผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานเนื่องจากสภาพบริบทของแต่ละสถานศึกษา การบริหารจัดการของผู้บริหารสถานศึกษา การจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอน ความสามารถในการเรียนรู้ของตัวนักเรียน ซึ่งการที่จะทำให้ความสามารถในการเรียนรู้ของนักเรียนดีขึ้น นักเรียนต้องคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ จนเกิดความคิดเชิงสร้างสรรค์ และครูต้องมีความคิดสร้างสรรค์ มีวิธีการจัดการเรียนการสอนที่หลากหลายอย่างมีคุณภาพ ผู้บริหารถือเป็นปัจจัยที่สำคัญที่จะทำให้สถานศึกษามีความพร้อมในการเปลี่ยนแปลงกระแสของการศึกษาใหม่ สามารถบริหารจัดการได้อย่างมีคุณภาพ ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาต้องได้รับการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงบูรณาการ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการบริหารสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุด (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1, 2564)

จากปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการบริหารจัดการสถานศึกษาที่มีส่วนในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงบูรณาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1 เพื่อเป็นแบบแผนหรือแบบจำลองในการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาให้มีความรู้ความสามารถและเกิดทักษะในการบริหารงานโรงเรียน และได้แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงบูรณาการของผู้บริหารสถานศึกษา ที่สามารถนำไปต่อยอดในการวิจัยในอนาคตให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาสภาพที่เป็นจริง สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นของภาวะผู้นำเชิงบูรณาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1
- 2) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงบูรณาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1

วิธีดำเนินการวิจัย

ระยะที่ 1 เป็นการศึกษาสภาพที่เป็นจริงและสภาพที่พึงประสงค์ของภาวะผู้นำเชิงบูรณาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ระยะที่ 1 คือ สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1 จำนวน 156 โรงเรียน ผู้ให้ข้อมูลคือ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 156 คน และครูจำนวน 1,453 คน รวมจำนวนทั้งสิ้น 1,609 คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยระยะที่ 1 คือ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1 ประกอบด้วยผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 28 คนและครู จำนวน 282 คน รวมจำนวนทั้งสิ้น 310 คน กำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางของเครซี มอร์แกน (จตุภูมิ เขตจัตุรัส, 2555)

2. เครื่องมือและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยระยะที่ 1 เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงบูรณาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1 แบบสอบถามประกอบด้วย 2 ตอน ตอนที่ 1 เป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) สอบถามเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ดังนี้ เพศ อายุ อายุราชการ ตำแหน่งปัจจุบัน ระดับการศึกษา และขนาดของสถานศึกษา ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและปัญหาของการบริหารงาน โดยใช้ภาวะผู้นำเชิงบูรณาการแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ระหว่าง 0.67 – 1.00 ทุกข้อมีความเชื่อมั่น (Reliability) เท่ากับ 0.968

3. การวิเคราะห์ข้อมูล สำหรับการวิเคราะห์ในตอนที่ 2 ใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปแปลผลการวิเคราะห์ข้อมูล จำแนกตามขอบข่าย รายข้อและรวมทุกด้าน โดยพิจารณาจากคะแนนเลขคณิต ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S. D.) ของมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (บุญชุม ศรีสะอาด, 2554) การจัดเรียงลำดับความต้องการจำเป็นเรียงจากมากไปหาน้อย ใช้วิธี Priority Need Index ($PNI_{Modified}$) (สุวิมล ว่องวานิช, 2558)

ระยะที่ 2 เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงบูรณาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1

ผู้วิจัยได้นำข้อค้นพบที่ได้จากระยะที่ 1 มาสรุปเพื่อร่วมกำหนดประเด็นข้อคำถาม โดยเรียงลำดับความสำคัญตามค่าความต้องการจำเป็น ($PNI_{Modified}$) และนำมากำหนด (ร่าง) แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงบูรณาการของผู้บริหารสถานศึกษา จากนั้น ผู้วิจัยสร้างแบบสอบถามแบบกึ่งโครงสร้าง เพื่อจะนำไปใช้สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ ดังรายละเอียด ดังนี้

1. กลุ่มเป้าหมายในการสัมภาษณ์ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกแบบเจาะจง ประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 10 คน

2. การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ เครื่องมือวิจัยคือ ข้อคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ แนวพัฒนาภาวะผู้นำเชิงบูรณาการของผู้บริหารสถานศึกษา เป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview)

3. การเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลในระยะที่ 2 เป็นการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างและแบบประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ โดยดำเนินการสัมภาษณ์ด้วยตนเอง ดำเนินการเก็บข้อมูลในรูปแบบการจดบันทึก

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงบูรณาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1 สามารถสรุปผลการวิจัยตอบวัตถุประสงค์ทั้ง 2 ข้อ ดังนี้

1. ผลการศึกษาสภาพที่เป็นจริงและสภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นภาวะผู้นำเชิงบูรณาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1

ภาวะผู้นำเชิงบูรณาการของผู้บริหารสถานศึกษา	ระดับสภาพที่เป็นจริง			ระดับสภาพที่พึงประสงค์			PNI	ลำดับความต้องการจำเป็น
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล		
1 ด้านการมุ่งมั่นสู่ความสำเร็จ	3.86	1.07	มาก	4.93	0.15	มากที่สุด	0.277	1
2. ด้านความคิดสร้างสรรค์	3.88	0.94	มาก	4.89	0.26	มากที่สุด	0.260	2
3. ด้านการมีวิสัยทัศน์เชิงบูรณาการ	3.88	0.97	มาก	4.86	0.33	มากที่สุด	0.253	3
4. ด้านการทำงานเป็นทีม	3.99	0.92	มาก	4.87	0.30	มากที่สุด	0.224	4
รวม	3.90	0.90	มาก	4.65	0.26	มากที่สุด		

จากตาราง พบว่า สภาพที่เป็นจริงของภาวะผู้นำเชิงบูรณาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1 ในภาพรวมพบว่า ค่าเฉลี่ยของระดับสภาพที่เป็นจริง อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.90) เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยรายด้าน พบว่า ด้านการทำงานเป็นทีม มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{X}$ = 3.99) ประเด็นรายข้อรองลงมา คือ ด้านการมีวิสัยทัศน์เชิงบูรณาการและด้านความคิดสร้างสรรค์ ($\bar{X}$ = 3.88) และประเด็นด้านการมุ่งมั่นสู่ความสำเร็จ ($\bar{X}$ = 3.86) มีค่าเฉลี่ยรายด้านต่ำที่สุด

สภาพที่พึงประสงค์ของภาวะผู้นำเชิงบูรณาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1 ในภาพรวมพบว่า ค่าเฉลี่ยของระดับสภาพที่พึงประสงค์ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.65) เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยรายด้าน พบว่า ด้านการมุ่งมั่นสู่ความสำเร็จ มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.93) ประเด็นรายข้อรองลงมา ด้านความคิดสร้างสรรค์ ($\bar{X}$ = 4.89) ด้านการ

ทำงานเป็นทีม ($\bar{X} = 4.87$) และประเด็นการมีวิสัยทัศน์เชิงบูรณาการ ($\bar{X} = 4.86$) มีค่าเฉลี่ยรายด้านต่ำที่สุด

ค่าดัชนีความต้องการจำเป็นของภาวะผู้นำเชิงบูรณาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1 ภาพรวม พบว่า ค่า $PNI_{Modified}$ อยู่ระหว่าง 0.224 ถึง 0.277 ความต้องการจำเป็นสูงสุด คือ ด้านการมุ่งมั่นสู่ความสำเร็จ ค่า ($PNI_{Modified} = 0.277$) ลำดับที่ 2 คือ ด้านความคิดสร้างสรรค์ ลำดับที่ 3 คือ ด้านการรู้มีวิสัยทัศน์เชิงบูรณาการ ลำดับที่ 4 คือ ด้านการทำงานเป็นทีม

2. แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงบูรณาการของผู้บริหารสถานศึกษา ควรมีการดำเนินการ ดังนี้ 1) ด้านการมุ่งมั่นสู่ความสำเร็จ ผู้บริหารควรพัฒนาตนเองและบุคลากร โดยการจัดสรรงบประมาณและสิ่งอำนวยความสะดวก เพื่อการพัฒนากลยุทธ์ในการดำเนินงานในเชิงบูรณาการ ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารงานและส่งเสริมชุมชนแห่งการเรียนรู้ในสถานศึกษา 2) ด้านความคิดสร้างสรรค์ ผู้บริหารควรมีการแสวงหาองค์ความรู้ใหม่เข้ากับประสบการณ์เดิม เพื่อแก้ปัญหาและพัฒนานวัตกรรมในการบริหารอย่างสร้างสรรค์และมีวิจารณ์ญาณ โดยสามารถประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างเหมาะสมและทันต่อสถานการณ์ 3) ด้านการมีวิสัยทัศน์เชิงบูรณาการ ผู้บริหารควรมีการสร้างแบบแผนที่ชัดเจนในการนำกลยุทธ์ลงสู่การปฏิบัติงานในสถานศึกษาอย่างครอบคลุม และสอดคล้องกับแนวคิดการปฏิบัติงานเชิงบูรณาการของสถานศึกษา 4) ด้านการทำงานเป็นทีม ผู้บริหารควรมีการกำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จของการปฏิบัติงาน เน้นการมีส่วนร่วมและกระจายอำนาจการตัดสินใจ และสร้างสัมพันธภาพที่ดีระหว่างบุคลากรภายในสถานศึกษา พร้อมทั้งส่งเสริมการทำวิจัยเพื่อพัฒนานวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ในชั้นเรียนของครู

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยเรื่อง ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงบูรณาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1 ผู้วิจัยขอเสนอการอภิปรายผลการวิจัยในประเด็นสำคัญ ดังนี้

ผลการศึกษา พบว่า สภาพที่เป็นจริงโดยรวม อยู่ในระดับมาก และสภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมากที่สุด โดยสภาพที่เป็นจริงด้านการทำงานเป็นทีม มีการปฏิบัติสูงที่สุด ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1 ได้ดำเนินการพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยใช้กลุ่มเครือข่ายเป็นฐาน โดยมีการพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุก โดยอาศัยการทำงานเป็นทีม (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1, 2564) และสอดคล้องกับแนวคิดของการเป็นผู้นำองค์กรสมัยใหม่ Wilson เสนอว่า ผู้นำองค์กรสมัยใหม่จะต้องมีทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น โดยมุ่งเน้นความสนใจที่ตัวบุคคลและความต้องการของเขา ซึ่งจะก่อให้เกิดความเข้าใจในองค์กรได้ดี และนำไปสู่การทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ (Wilson Learning Worldwide Incorporation,

2015) รวมทั้งสอดคล้องกับงานวิจัยของปทุมพร เปียถนอม ที่ได้ศึกษารูปแบบภาวะผู้นำเชิงบูรณาการสำหรับผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัจจุบันขององค์ประกอบด้านการทำงานเป็นทีม ผู้บริหารพร้อมให้ความร่วมมือกับบุคลากรเพื่อความสำเร็จของงาน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก (ปทุมพร เปียถนอม, 2554) และสอดคล้องกับผลการวิจัยของทิพมาศ เสวตวรโรชิตี ที่ศึกษาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำแบบบูรณาการสำหรับผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า ตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำแบบบูรณาการสำหรับผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา องค์ประกอบหลักด้านการทำงานเป็นทีม มีค่าเฉลี่ยและค่าสัมประสิทธิ์การกระจายเพื่อคัดสรรไว้ในโมเดลความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างของตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงบูรณาการสำหรับผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานเหมาะสมตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ คือ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับหรือสูงกว่า 3.00 และค่าสัมประสิทธิ์การกระจายเท่ากับหรือต่ำกว่า 20% ตามที่กำหนดไว้ (ทิพมาศ เสวตวรโรชิตี, 2559)

ส่วนด้านการมุ่งมั่นสู่ความสำเร็จ มีการปฏิบัติต่ำที่สุด ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะความแตกต่างระหว่างโรงเรียนขนาดใหญ่และขนาดเล็ก แม้จะมีสถานศึกษากระจายไปทุกหมู่บ้าน/ตำบล แต่มีโรงเรียนขนาดเล็กจำนวนมากที่ขาดความพร้อมในด้านผู้บริหารสถานศึกษา ครู วัสดุ ครุภัณฑ์และการพัฒนาวิชาการ รวมทั้งมีความแตกต่างในคุณภาพและมาตรฐานของโรงเรียนแต่ละแห่ง โดยเฉพาะโรงเรียนขนาดเล็กที่ไม่มีผู้บริหารสถานศึกษาหรือขาดแคลนจำนวนครู ส่งผลให้ไม่สามารถที่จะบริหารโรงเรียนให้ไปไกลกว่ามุ่งมั่นสู่ความสำเร็จได้ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1, 2564) ดังผลการวิจัยของศักดิ์ดา พรหมกุล และเสาวณี สิริสุขศิลป์ ได้ศึกษาระดับภาวะผู้นำเชิงบูรณาการของผู้บริหารสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน พบว่า ผลการวิเคราะห์ระดับภาวะผู้นำเชิงบูรณาการของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก พิจารณารายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ด้านการมุ่งความสำเร็จ (ศักดิ์ดา พรหมกุล, 2563) สอดคล้องกับงานวิจัยของรสสุคน หนูงาม ศึกษาภาวะผู้นำแบบบูรณาการของผู้บริหารกับการปฏิบัติงานวิชาการของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 10 ที่กล่าวถึงการมุ่งผลสำเร็จของงาน โดยผู้บริหารสร้างความสำเร็จให้กับโรงเรียนด้วยการอุทิศร่างกายและแรงใจ ความรู้ความสามารถ ประสพการณ์การทำงานด้วยความเต็มใจ (รสสุคนธ์ หนูงาม, 2559) และสอดคล้องกับผลการวิจัยของปทุมพร เปียถนอม ที่ศึกษาสภาพจริงของภาวะผู้นำเชิงบูรณาการของผู้บริหาร ผลการวิจัยพบว่า สภาพจริงของภาวะผู้นำเชิงบูรณาการประเด็นผู้บริหารเป็นแบบอย่างชี้นำทางความคิด ที่มุ่งมั่นต่อการทำงานและเปี่ยมไปด้วยความมุ่งมั่นที่จะบริหารงานให้เป็นไปตามเป้าหมายของมหาวิทยาลัย มีระดับค่าเฉลี่ยการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ซึ่งมีสภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมากที่สุด (ปทุมพร เปียถนอม, 2554)

สภาพที่พึงประสงค์ภาวะผู้นำเชิงบูรณาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1 ในภาพรวม พบว่า ค่าเฉลี่ยของระดับสภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยรายด้าน พบว่า ควรจะมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับสูงสุดทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ด้านการมุ่งมั่นสู่ความสำเร็จ รองลงมาคือ ด้านความคิดสร้างสรรค์ และด้านการทำงานเป็นทีม และค่าเฉลี่ยรายด้านต่ำสุด คือ ด้านการมีวิสัยทัศน์เชิงบูรณาการ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะสภาพการบริหารงานโรงเรียนในปัจจุบัน มีความคาดหวังว่าจะต้องเป็นไปตามกรอบการบริหารงานของหน่วยงานภาครัฐที่ต้องมีความเป็นระบบ แบบแผนที่ชัดเจนและโปร่งใส ในการเข้ารับตำแหน่งผู้บริหารสถานศึกษานั้น ต้องมีกระบวนการคัดเลือกอีกครั้ง การเป็นผู้บริหารต้องมีวุฒิการศึกษา ด้านการบริหารการศึกษาในระดับปริญญาโท ทำให้ได้บุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ มีความพร้อม และศักยภาพในการปฏิบัติหน้าที่ และระหว่างดำรงตำแหน่งเป็นผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหารยังได้รับการพัฒนาอบรมเพื่อเพิ่มพูนความรู้ความสามารถอยู่เสมอจากหน่วยงานต้นสังกัด รวมถึงมีการประเมินทั้งภายในและภายนอกของสถานศึกษาในแต่ละปีการศึกษา ทั้งนี้ ผู้บริหารอาจมีการวางแผนการปฏิบัติงานของโรงเรียนอย่างเป็นขั้นตอน และมีการตรวจสอบด้วยการวัดและประเมินผลอยู่เสมอ รวมถึงการปฏิบัติงานที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ที่ตั้งไว้ สอดคล้องกับแผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2566 -2570 ได้กำหนดพันธกิจและเป้าประสงค์ว่า พัฒนาบุคลากรในสังกัดให้มีทักษะที่เหมาะสม และมีวัฒนธรรมการทำงานที่มุ่งผลสัมฤทธิ์ สอดคล้องกับผลการวิจัยของนารี น้อยจินดา ที่ได้ศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงบูรณาการสำหรับผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบด้านการมุ่งความสำเร็จ มีความสำคัญโดยที่ผู้นำจะต้องมีการกระตุ้นให้ผู้ตามตั้งเป้าหมายด้วยตนเอง คือการกระตุ้นให้ผู้ตามแสดงความเชื่อมั่นต่อศักยภาพของตนเองในการกำหนดเป้าหมายงานและสร้างวิสัยทัศน์ร่วม เพื่อกำหนดเป้าหมายขององค์กรจึงต้องตั้งจุดมุ่งหมายที่มีความมุ่งหมายที่มีความท้าทายคืออะไร และสามารถทำให้สำเร็จได้อย่างไร (นารี น้อยจินดา, 2559)

ผลการจัดลำดับความต้องการจำเป็นของภาวะผู้นำเชิงบูรณาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1 พบว่า ด้านที่มีความต้องการจำเป็นสูงสุด คือ ด้านการมุ่งมั่นสู่ความสำเร็จ รองลงมาคือ ด้านความคิดสร้างสรรค์และการมีวิสัยทัศน์เชิงบูรณาการ และต่ำสุด คือ ด้านการทำงานเป็นทีม เมื่อพิจารณาผลการวิจัยดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า องค์ประกอบด้านการการมุ่งมั่นสู่ความสำเร็จและด้านความคิดสร้างสรรค์ เป็นองค์ประกอบที่ควรเร่งพัฒนาให้ผู้บริหาร มีระดับภาวะผู้นำเชิงบูรณาการด้านการมุ่งมั่นสู่ความสำเร็จและด้านความคิดสร้างสรรค์ เพื่อรักษาเพิ่มระดับภาวะผู้นำเชิงบูรณาการให้สูงขึ้น ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1 เล็งเห็นความสำคัญของการพัฒนาตนเองตามยุทธศาสตร์ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1 ที่มุ่งส่งเสริมให้ผู้บริหารรู้จักพัฒนาตนเอง แลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันระหว่างผู้บริหาร รวมถึงบุคลากรในโรงเรียนเพื่อหาแนวทางในการพัฒนาโรงเรียน เมื่อเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ย่อมเกิดมุมมองใหม่ ๆ

ทำให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ที่จะนำมาพัฒนาและแก้ปัญหาได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของศักดา พรหมกุล ที่ได้ศึกษารูปแบบภาวะผู้นำเชิงบูรณาการที่ส่งต่อการเป็นโรงเรียนคุณภาพ ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงบูรณาการด้านการมุ่งมั่นสู่ความสำเร็จ เป็นด้านที่มีค่าเฉลี่ยการปฏิบัติต่ำที่สุด ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเป็นด้านที่สถานศึกษาควรส่งเสริมและพัฒนาให้ผู้บริหารมีระดับภาวะผู้นำเชิงบูรณาการด้านการมุ่งความสำเร็จให้สูงขึ้น (ศักดา พรหมกุล, 2563) และสอดคล้องกับงานวิจัยของนารี น้อยจินดา ที่ได้ศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงบูรณาการสำหรับผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบด้านการมุ่งความสำเร็จ มีความสำคัญโดยที่ผู้นำจะต้องมีการกระตุ้นให้ผู้ตามตั้งเป้าหมายด้วยตนเอง คือการกระตุ้นให้ผู้ตามแสดงความเชื่อมั่นต่อศักยภาพของตนเองในการกำหนดเป้าหมายงานและสร้างวิสัยทัศน์ร่วม เพื่อกำหนดเป้าหมายขององค์กร จึงต้องตั้งจุดมุ่งหมายที่มีความมุ่งหมายที่มีความท้าทายคืออะไร และสามารถทำให้สำเร็จได้อย่างไร (นารี น้อยจินดา, 2559)

ความต้องการจำเป็นของผู้นำเชิงบูรณาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1 ด้านที่มีความต้องการจำเป็นต่ำสุด คือ การรู้ทำงานเป็นทีมเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่า $PNI_{Modified}$ ต่ำสุด คือ ผู้บริหารมีเป้าหมายในการบริหารงานที่ชัดเจน เมื่อพิจารณาผลการวิจัยดังกล่าว ที่เป็นเช่นนี้ อาจเป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1 ผ่านการฝึกอบรมผู้บริหารสถานศึกษาตามมาตรฐานวิชาชีพ ซึ่งเป็นการฝึกอบรมภาคทฤษฎีและการประยุกต์ในสมรรถนะที่ 7 การชี้นำจากผู้นำองค์กรที่จะประสบความสำเร็จได้ ต้องมาจากการทำงานของกลุ่มบุคคลที่ทำงานร่วมกัน เพื่อบรรลุเป้าหมายขององค์กรภายใต้การนำของผู้นำการทำงานเป็นทีม จะต้องยึดถือเป็นกรอบเพื่อทำงานร่วมกัน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของสมพงษ์ ฝูงชน ได้กล่าวไว้ว่า องค์ประกอบของการทำงานเป็นทีม จะต้องมียุทธศาสตร์ของบทบาท การมีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนและกำหนดเป้าหมายเป็นที่ยอมรับ มีการเปิดกว้างและเผชิญหน้าอย่างสร้างสรรค์ มีการช่วยเหลือสนับสนุนและไว้วางใจซึ่งกันและกัน มีการพัฒนารายบุคคล มีภาวะผู้นำที่เหมาะสม และมีการติดต่อสื่อสารกันอย่างมีประสิทธิภาพ (สมพงษ์ ฝูงชน, 2549) สอดคล้องกับผลการวิจัยของรสสุคนธ์ หนูงาม ที่ได้ศึกษาภาวะผู้นำแบบบูรณาการของผู้บริหารกับการปฏิบัติงานวิชาการของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 10 พบว่า ภาวะผู้นำแบบบูรณาการของผู้บริหาร ด้านการเป็นผู้ปฏิบัติ กรณีรายด้านผู้บริหารกำหนดเป้าหมายและวางแผนกิจกรรมให้กับบุคลากรอย่างชัดเจน มีค่ามัธยฐานเลขคณิต ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) อยู่ในระดับมาก (รสสุคนธ์ หนูงาม, 2559) และสอดคล้องกับผลการวิจัยของปทุมพร เปี้ยถนอม ที่ศึกษาเรื่อง รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงบูรณาการสำหรับผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ผลการวิจัยพบว่า ผลการประเมินความเหมาะสมของลักษณะภาวะผู้นำเชิงบูรณาการ ด้านภาวะผู้นำเชิงคุณลักษณะ และผลการศึกษาสภาพที่เป็นจริง สภาพที่พึงประสงค์และค่าดัชนีความต้องการจำเป็นในการพัฒนาลักษณะภาวะผู้นำเชิงบูรณาการสำหรับผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พบว่า ภาวะผู้นำ

เชิงคุณลักษณะผู้บริหารมีเป้าหมายในการบริหารงานที่ชัดเจน มีความเหมาะสมมากที่สุด มีผลการศึกษาสภาพที่เป็นจริงอยู่ในระดับปานกลาง ผลการศึกษาสภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมากที่สุด และค่าดัชนีความต้องการจำเป็น $PNI_{Modified}$ คิดเป็นร้อยละ 26.74 ซึ่งคิดเป็นค่าต่ำสุด (ปทุมพร เปียถนอม, 2554)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้มีข้อค้นพบที่สำคัญทั้งจากการศึกษาเอกสาร การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม และการเก็บรวบรวมข้อมูลการสัมภาษณ์ (Individual Interview) สรุปได้ ดังนี้

1. ความต้องการจำเป็นของภาวะผู้นำเชิงบูรณาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1

สภาพที่เป็นจริงของภาวะผู้นำเชิงบูรณาการของผู้บริหาร โดยรวมอยู่ในระดับมาก รองลงมา คือ ด้านการมีวิสัยทัศน์เชิงบูรณาการและด้านความคิดสร้างสรรค์และประเด็นด้านการมุ่งมั่นสู่ความสำเร็จ มีค่าเฉลี่ยรายด้านต่ำที่สุด สภาพที่พึงประสงค์ของภาวะผู้นำเชิงบูรณาการของผู้บริหารสถานศึกษาภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านการมุ่งมั่นสู่ความสำเร็จ มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมา ด้านความคิดสร้างสรรค์และด้านการทำงานเป็นทีม การมีวิสัยทัศน์เชิงบูรณาการ มีค่าเฉลี่ยรายด้านต่ำที่สุด

ค่าดัชนีความต้องการจำเป็นของภาวะผู้นำเชิงบูรณาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคายเขต 1 ภาพรวม พบว่า ค่า $PNI_{Modified}$ อยู่ระหว่าง 0.224 ถึง 0.277 ความต้องการจำเป็นสูงสุด คือ ด้านการมุ่งมั่นสู่ความสำเร็จ ลำดับที่ 2 คือ ด้านความคิดสร้างสรรค์ ลำดับที่ 3 คือ ด้านการรู้มีวิสัยทัศน์เชิงบูรณาการ ลำดับที่ 4 คือ ด้านการทำงานเป็นทีม

2. แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงบูรณาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1

ผู้ทรงคุณวุฒิเสนอแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงบูรณาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1 ดังนี้ 1) ด้านการมุ่งมั่นสู่ความสำเร็จ ผู้บริหารควรพัฒนาตนเองและบุคลากร โดยการจัดสรรงบประมาณและสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อการพัฒนากลยุทธ์ในการดำเนินงานในเชิงบูรณาการ ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารงานและส่งเสริมชุมชนแห่งการเรียนรู้ในสถานศึกษา 2) ด้านความคิดสร้างสรรค์ ผู้บริหารควรมีการแสวงหาองค์ความรู้ใหม่เข้ากับประสบการณ์เดิม เพื่อแก้ปัญหาและพัฒนานวัตกรรมในการบริหารอย่างสร้างสรรค์ และมีวิจรรย์ญาณ โดยสามารถประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างเหมาะสมและทันต่อสถานการณ์ 3) ด้านการมีวิสัยทัศน์เชิงบูรณาการ ผู้บริหารควรมีการสร้างแบบแผนที่ชัดเจนในการนำกลยุทธ์ลงสู่การปฏิบัติงานในสถานศึกษาอย่างครอบคลุม และสอดคล้องกับแนวคิดการปฏิบัติงานเชิงบูรณาการของสถานศึกษา 4) ด้านการทำงานเป็นทีม ผู้บริหารควรมีการกำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จของการปฏิบัติงาน เน้นการมี

ส่วนร่วมและกระจายอำนาจการตัดสินใจ และสร้างสัมพันธภาพที่ดีระหว่างบุคลากรภายในสถานศึกษา พร้อมทั้งส่งเสริมการทำวิจัยเพื่อพัฒนานวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ในชั้นเรียนของครู

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลวิจัยไปใช้

การวิจัยในครั้งนี้ มีข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้ ดังต่อไปนี้

1.1 จากผลการวิจัยพบว่า สภาพที่เป็นจริงของภาวะผู้นำเชิงบูรณาการของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1 มีค่าเฉลี่ยด้านการมุ่งมั่นสู่ความสำเร็จต่ำสุด ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาควรพัฒนาตนเองศึกษาวิเคราะห์สภาพบริบทของสถานศึกษา และสนับสนุนให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้ร่วมกำหนดวิสัยทัศน์ พร้อมทั้งมีการสื่อสารสร้างความเข้าใจ สร้างความตระหนักในวิสัยทัศน์ให้กับผู้ร่วมงานเพื่อให้วิสัยทัศน์บรรลุเป้าหมาย

1.2 จากผลการวิจัยพบว่า สภาพที่พึงประสงค์ภาวะผู้นำเชิงบูรณาการของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1 มีค่าเฉลี่ยด้านการมีวิสัยทัศน์เชิงบูรณาการต่ำที่สุด ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาควรพัฒนาตนเองศึกษาวิเคราะห์สภาพบริบทของสถานศึกษา และสนับสนุนให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้ร่วมกำหนดวิสัยทัศน์ พร้อมทั้งมีการสื่อสารสร้างความเข้าใจ สร้างความตระหนักในวิสัยทัศน์ให้กับผู้ร่วมงานเพื่อให้วิสัยทัศน์บรรลุเป้าหมาย

1.3 จากผลการวิจัยพบว่า ดัชนีความต้องการจำเป็นในการผู้นำเชิงบูรณาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1 ด้านการมุ่งมั่นสู่ความสำเร็จ มีความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสูงสุด ดังนั้น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1 ควรพัฒนาภาวะผู้นำเชิงบูรณาการด้านนี้ โดยกำหนดเป็นนโยบายหรือยุทธศาสตร์เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติให้เกิดประสิทธิภาพต่อผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1

1.4 สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1 สามารถนำแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงบูรณาการของผู้บริหารสถานศึกษาไปเป็นแนวทางในการวางแผนและดำเนินการพัฒนาส่งเสริมผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอนตลอดจนบุคลากรในสถานศึกษาให้มีภาวะผู้นำเชิงบูรณาการเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ ประสิทธิผลสูงสุดต่อการพัฒนาสถานศึกษาและผู้เรียนเป็นสำคัญ

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 การศึกษาครั้งนี้ได้พิจารณาองค์ประกอบของภาวะผู้นำเชิงบูรณาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1 ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ คือ 1) การทำงานเป็นทีม 2) การมีวิสัยทัศน์เชิงบูรณาการ 3) ความคิดสร้างสรรค์ 4) การ

มุ่งมั่นสู่ความสำเร็จ ซึ่งในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไปควรมีการวิเคราะห์องค์ประกอบอื่น ๆ ที่เหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทและพื้นที่ศึกษา

2.2 ผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรมและสังเคราะห์องค์ประกอบของภาวะผู้นำเชิงบูรณาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1 ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบข้างต้น ซึ่งมีการนำเอาทักษะความฉลาดทางอารมณ์และความสามารถในการแก้ปัญหาไปผนวกรวมกับองค์ประกอบอื่น โดยผู้ทำการวิจัยครั้งต่อไปควรนำทักษะนี้มาวิเคราะห์เป็นองค์ประกอบหลักของภาวะผู้นำเชิงบูรณาการของผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ตรงกับภาวะผู้นำเชิงบูรณาการมากยิ่งขึ้น

2.3 การวิจัยในครั้งนี้เป็นแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงบูรณาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1 ซึ่งได้ผ่านการเก็บข้อมูลและพิเคราะห์ร่างแนวทางโดยผู้ทรงคุณวุฒิแล้ว ผู้ทำการวิจัยครั้งต่อไปควรนำแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงบูรณาการของผู้บริหารสถานศึกษานี้ ไปสร้างเป็นรูปแบบและทดลองใช้จริง เพื่อให้เกิดประโยชน์อย่างแท้จริง

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2559). *คู่มือการประชุมเชิงปฏิบัติการชี้แจงแนวทางการดำเนินงานโครงการโครงการสานพลัง ประชาธิปไตย ด้านการศึกษาพื้นฐานและการพัฒนาผู้นำ*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- จตุภูมิ เขตจัตุรัส. (2555). *การวิจัยทางการศึกษา: วิจัยสู่การปฏิบัติ*. ขอนแก่น: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ทิพมาศ เสวตรวรโชติ. (2559). *ตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำแบบบูรณาการสำหรับผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา*. ใน *ดัชนีนิพนธ์ปริญาคุรุศาสตร์ดุสิตบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*. มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- นารี น้อยจินดา. (2559). *การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงบูรณาการสำหรับผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร*. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยรัตนบัณฑิต*, 10(2), 69-80.
- บุญชุม ศรีสะอาด. (2554). *การวิจัยเบื้องต้น*. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.
- ปทุมพร เปียถนอม. (2554). *รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงบูรณาการสำหรับผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษาเอกชน*. ใน *วิทยานิพนธ์ปริญาคุรุศาสตร์ดุสิตบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- รสสุคนธ์ หนุงาม. (2559). *ภาวะผู้นำแบบบูรณาการของผู้บริหารกับการปฏิบัติงานวิชาการโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 10*. ใน *วิทยานิพนธ์ปริญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*. มหาวิทยาลัยศิลปากร.

- วิโรจน์ สารรัตน์. (2557). *กระบวนการทัศน์ใหม่ทางการศึกษา กรณีศึกษาคณะต่อการศึกษาศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพมหานคร: ทิพยวิสุทธิ.
- ศักดิ์ดา พรหมกุล. (2563). โมเดลสมการโครงสร้างภาวะผู้นำเชิงบูรณาการที่ส่งผลต่อโรงเรียนคุณภาพของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน. ใน *วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สมพงษ์ ฝูงชน. (2549). การวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อการทำงานร่วมกัน กรณีศึกษา: บุคลากรครูโรงเรียนยาวลักษณ์วิทยาทางดง อำเภอดงดง จังหวัดเชียงใหม่. ใน *วิทยานิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1. (2564). *แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ 2564 (SAR) ปีการศึกษา 2563*. หนองคาย: กลุ่มนโยบายและแผนสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1. (2564). *แผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน (พ.ศ. 2564-2565)*. หนองคาย: กลุ่มนโยบายและแผนสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2560 – 2579 กระทรวงศึกษาธิการ*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการสภา.
- สุวิมล ว่องวานิช. (2558). *การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Hatala, R. J., & Hatala, L. M. (2005). *Integrative leadership*. Altona, MB. Canada: Friesens Corporation.
- Wilson Learning Worldwide Incorporation. *Integrated leadership: Wilson Learning's Point-of-view on Effective Leadership: Balance of Essence and form*. Accessed January 16, 2015. Available from www.wilsonlearning.com.
- Yukl, G. (2010). *Leadership in organizations*. (7th ed.) New Jersey: Pearson.

การพัฒนาทักษะการพูดภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดย
การจัดการเรียนการสอนแบบเน้นประสบการณ์เสริมด้วยบอร์ดเกม*

THE DEVELOPMENT OF GRADE 6 STUDENT'S ENGLISH SPEAKING SKILLS
USING EXPERIENTIAL LEARNING WITH BOARD GAME

พัชรา พากุล

Patchara Pakul

เรวณี ชัยเชาวรัตน์

Rewanee Chaichaowarat

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี, ประเทศไทย.

Udonthani Rajabhat University, Thailand.

E-mail: patchara2160@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาประสิทธิภาพของการจัดการเรียนการสอนแบบเน้นประสบการณ์เสริมด้วยบอร์ดเกมในการพัฒนาทักษะการพูดภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ตามเกณฑ์ 80/80 2) เพื่อเปรียบเทียบทักษะการพูดภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยการจัดการเรียนการสอนแบบเน้นประสบการณ์เสริมด้วยบอร์ดเกม การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2565 จำนวน 31 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบกลุ่ม เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบวัดทักษะการพูดภาษาอังกฤษนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งมีลักษณะเป็นข้อสอบแบบปรนัยจำนวน 10 ข้อ และแบบสัมภาษณ์จำนวน 5 ข้อ โดยแบบสัมภาษณ์ผู้เรียนจะต้องจับสลากเพื่อตอบคำถามจำนวน 2 ข้อ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เกณฑ์ประสิทธิภาพ E_1/E_2 และการทดสอบค่า ที แบบไม่เป็นอิสระ

ผลการวิจัยพบว่า 1. ประสิทธิภาพกิจกรรมการจัดการเรียนการสอนแบบเน้นประสบการณ์เสริมด้วยบอร์ดเกมเพื่อพัฒนาทักษะการพูดภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีประสิทธิภาพ E_1/E_2 เท่ากับ 80.21/80.83 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ 80/80_2. ก่อนเรียนโดยการจัดการเรียนการสอนแบบเน้น

* Received: 23 February 2024; Revised: 18 June 2024; Accepted: 24 June 2024

ประสบการณ์เสริมด้วยบอร์ดเกมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีคะแนนก่อนเรียนเฉลี่ยเท่ากับ 13.78 และหลังเรียนเท่ากับ 25.24 เมื่อทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยพบว่า ผู้เรียนมีทักษะการพูดภาษาอังกฤษ โดยการจัดการเรียนการสอนแบบเน้นประสบการณ์เสริมด้วยบอร์ดเกมหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: การเรียนรู้แบบเน้นประสบการณ์, บอร์ดเกม, ทักษะการพูดภาษาอังกฤษ

Abstract

The purposes of the research were 1) to study the effectiveness of experiential learning with Board Games in grade 6 students' English-speaking skills according to the criteria 80/80. 2) to compare the English-speaking skills of grade 6 students by using experiential learning with Board Games. This study was an experimental research design. The sample consisted were 31 people of grade 6 students in the academic year 2022. They were selected using cluster random sampling. The research was a one-group pre-test and post-test design research instrument is the grade 6 English speaking skills test that consists of a multiple-choice test of ten questions and an interview of five questions. Two of the interview questions must be draw lots and answering questions to measure English speaking skills. The mean, standard deviation E1/E2 efficiency criteria, and independent t-test were used in data analysis.

The research findings were as follows: 1) The experiential learning with Board Games in grade 6 students' English-speaking skills were appropriate at a high level, and efficiency 80.21/80.83 which is higher than the 80/80. 2) Before learning through experiential learning with Board Games, grade 6 students have an average score of 13.78 before learning and 25.24. After learning, the English language through experiential learning with Board Games was higher than before the statistical significance at the .05 level.

Keywords: Experiential Learning, Broad Games, English-speaking Skills

บทนำ

การจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษในบริบทห้องเรียนไทยในปัจจุบัน มีรูปแบบที่ผู้สอนเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้เพียงทางเดียว ผู้เรียนจึงอาจไม่ได้สร้างองค์ความรู้ด้วยการเรียนรู้ผ่านตนเอง ทำให้การจัดการเรียนการสอนวิชาภาษาอังกฤษ อาจไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร จากข้อความข้างต้น สถาบันการศึกษาในประเทศไทยจึงได้มีการออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับทักษะต่าง ๆ ในภาษาอังกฤษ ทั้งจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษของผู้เรียนให้พัฒนาขึ้น การที่ระบบการศึกษามีการวางรากฐานที่ดีให้ผู้เรียนมีทักษะภาษาอังกฤษ ย่อมง่ายต่อการขับเคลื่อนประเทศในด้านต่าง ๆ ดียิ่งขึ้น ด้วยเหตุนี้ กระทรวงศึกษาธิการจึงได้กำหนดให้วิชาภาษาอังกฤษเป็นวิชาบังคับและเป็นอีกหนึ่งในแปดกลุ่มสาระที่กำหนดให้เรียนตลอดหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551) ทั้งการส่งเสริมทักษะภาษาอังกฤษให้ผู้เรียนมีทักษะที่มีประสิทธิภาพ ยังช่วยให้ผู้เรียนเกิดความมั่นใจและเชื่อมั่นในตนเอง โดยเฉพาะทักษะการพูดที่ใช้สื่อสารกับบุคคล ทักษะการพูดในการเรียนการสอนภาษาอังกฤษ นับว่าเป็นทักษะที่สำคัญและจำเป็นเพราะผู้ที่พูดได้ ย่อมสามารถฟังผู้อื่นพูดได้เข้าใจ (ยุทธพงษ์ บุญญา, 2550) และยังเป็นทักษะที่ผู้เรียนทุกคนมุ่งหวังที่จะให้ประสบความสำเร็จ แต่ความเป็นจริงแล้วการพูดภาษาอังกฤษของคนไทย ยังไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร รวมทั้งทักษะการพูดภาษาอังกฤษ ยังเป็นทักษะที่ยากต่อการจัดการเรียนการสอน จากสถิติที่ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากผลการทดสอบการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) (โรงเรียนบ้านดงบังหนองเขื่อน, 2564) นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2564 มีผลคะแนนวิชาภาษาอังกฤษ 41.69 ซึ่งจะเห็นได้ว่า ยังมีคะแนนเฉลี่ยต่ำเมื่อเทียบกับวิชาอื่น ทั้งนี้ อาจมีสาเหตุจากการที่นักเรียนมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อการเรียนภาษาอังกฤษ เนื่องจากผู้เรียนเห็นว่าเป็นวิชาเรียนรู้ที่ยากไม่สามารถสื่อสารได้ ทำให้ผู้เรียนมีความเครียด รวมถึงไม่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียนเอง และระหว่างครูผู้สอนกับผู้เรียนในระหว่างการจัดการเรียนการสอนเรียน

ผู้วิจัยได้ศึกษาเกี่ยวกับทักษะการพูดภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่านักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านดงบังหนองเขื่อน ส่วนใหญ่ยังมีข้อจำกัดในด้านการพูดภาษาอังกฤษตามระดับความสามารถทางภาษาและพัฒนาการของผู้เรียน ตามระดับช่วงชั้นที่ 2 ระดับต้น (Beginner Level) เพราะในระดับช่วงชั้นนี้ ผู้เรียนควรจะพูดสื่อความหมายและเข้าใจความหมายที่ผู้อื่นสนทนาได้ และค้นพบว่า ผู้เรียนให้ความร่วมมือในระหว่างการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนการค่อนข้างน้อย ผู้เรียนขาดความกระตือรือร้นในการทำกิจกรรมที่กำหนดให้ เมื่อผู้สอนนำเสนอกิจกรรมที่

ต้องให้ผู้เรียนทุกคนมีปฏิสัมพันธ์ในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อเป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในชั้นเรียน ผู้เรียนมีพฤติกรรมไม่กล้าแสดงออก ไม่สามารถโต้ตอบโดยการพูดเป็นภาษาอังกฤษได้ ทั้งนี้ อาจเนื่องจากผู้สอนจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ไม่เหมาะสมกับการเรียน อาจไม่ส่งเสริมด้านทักษะการพูด ภาษาอังกฤษ จึงทำให้ผู้เรียนขาดทักษะในการพูด

การจัดการเรียนการสอนในปัจจุบัน จำเป็นต้องจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง การคิดค้นวิธีการจัดการเรียนการสอน จึงมีการพัฒนามากขึ้น เพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนมีประสิทธิภาพทางการเรียนไปพร้อมกับความสามารถในการนำเอาความรู้ไปใช้ใน ชีวิตประจำวัน ดังนั้น วิธีการสอนสมัยใหม่จึงเน้นการเรียนการสอนที่ผู้เรียนได้ลงมือกระทำ มีส่วนร่วมใน ทุกกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งถือเป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียนอยากรู้ อยากเรียน อยากคิด และอยากลงมือทำ ด้วยตนเอง และก่อให้เกิดเป็นประสบการณ์ในการเรียนรู้ กล่าวได้ว่า ประสบการณ์นั้นถือเป็นรากฐาน สำคัญในการพัฒนาความคิดและคุณค่าในด้านอื่น ๆ ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้ที่น่าสนใจทฤษฎี หนึ่งนั้นคือ ทฤษฎีการเรียนรู้แบบประสบการณ์ของ Kolb (Kolb, D, 1984)

ทฤษฎีการเรียนรู้แบบประสบการณ์ของ Kolb (Kolb, D, 1984) มีผู้ให้ความสนใจนำทฤษฎีนี้ ไปใช้ในการทำวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ในหลาย ๆ ด้าน รวมไปถึงในด้านการศึกษาที่พบว่ามีการวิจัยที่ สนับสนุนในหลายสาขาวิชา เช่น งานวิจัยของอำไพ แกว้วชัย ที่ศึกษาเกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ก่อนและหลังเรียน ทักษะการฟัง การพูด และเจตคติต่อการเรียนวิชาภาษาอังกฤษ นักเรียนชั้น ประถมศึกษาปีที่ 3 ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ของทักษะการฟัง ทักษะการพูด และเจตคติต่อการ เรียนวิชาภาษาอังกฤษของนักเรียน ที่ได้เรียนรู้ด้วยรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบเน้น ประสบการณ์ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังการเรียนสูงกว่าก่อนเรียน และยังพบงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ การเรียนรู้แบบประสบการณ์ ที่ให้ความสำคัญกับความแตกต่างของผู้เรียน โดยเฉพาะการเรียนรู้ ภาษาอังกฤษที่ผู้เรียนในทุก ๆ ระดับการศึกษาในทุกกระบวนการศึกษา ยังมีความสามารถในการใช้ภาษา ที่อยู่ในเกณฑ์ที่น่าพอใจ การใช้วิธีการจัดการเรียนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติจริง ได้ฝึก จึงจะ ทำให้ผู้เรียนเกิดทักษะที่ติดมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะทักษะการพูดภาษาอังกฤษ (อำไพ แกว้วใจ, 2548)

นอกจากการจัดการเรียนการสอนแบบเน้นประสบการณ์ บอร์ดเกมการศึกษาก็เป็นอีกวิธีการ หนึ่งที่จะเป็นตัวช่วยให้ผู้สอนสามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อเพิ่มทักษะการพูดภาษาอังกฤษของ ผู้เรียน โดยงานวิจัยของวชิรวิทย์ เอี่ยมวิลัย (วชิรวิทย์ เอี่ยมวิลัย, 2563) และอำไพ แกว้วใจ (อำไพ แกว้วใจ, 2548) มีวัตถุประสงค์เกี่ยวกับการพัฒนาบอร์ดเกมการศึกษาเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการ

พูดภาษาอังกฤษ ผลการวิจัยพบว่า การจัดการเรียนการสอนโดยใช้บอร์ดเกมผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ นอกจากนี้ ยังเพิ่มแรงจูงใจในการพูดภาษาอังกฤษกระตุ้นและเพิ่มการมีส่วนร่วม ยังเปิดโอกาสใหม่สำหรับผู้เรียนในการพูดภาษาอังกฤษและการทำงานเป็นทีม

จากปัญหาและแนวคิดข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะพัฒนาทักษะการพูดภาษาอังกฤษสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้การจัดการเรียนการสอนแบบเน้นประสบการณ์เสริมด้วยบอร์ดเกม ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนมีทักษะการพูดภาษาอังกฤษ มีความสามารถในการสื่อสาร ความคล่องแคล่วในการสื่อสาร และความสามารถในการออกเสียง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประสิทธิภาพของการจัดการเรียนการสอนแบบเน้นประสบการณ์เสริมด้วยบอร์ดเกมในการพัฒนาทักษะการพูดภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ตามเกณฑ์ 80/80
2. เพื่อเปรียบเทียบทักษะการพูดภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ก่อนและหลังเรียนโดยการจัดการเรียนการสอนแบบเน้นประสบการณ์เสริมด้วยบอร์ดเกม

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง มีวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 3 จำนวน 110 (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานีเขต 3, 2566) โรงเรียนที่มีบริบทการจัดการเรียนการสอนใกล้เคียงกัน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2565 จำนวน 31 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling) จากนักเรียน 2 โรงเรียนในกลุ่มโรงเรียนหนองหาน 4 อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี ได้แก่ โรงเรียนบ้านดงบังหนองเขื่อนและโรงเรียนธาตุดอนตูม

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างแบบทดสอบวัดทักษะการพูดภาษาอังกฤษ ดังนี้

1. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

แบบทดสอบที่ใช้ในการวัดทักษะการพูดภาษาอังกฤษก่อนและหลังเรียน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง

2.1 แผนการจัดการเรียนรู้ 12 แผน

2.2 บอร์ดเกม 3 บอร์ด

ขั้นตอนในการพัฒนาและหาคุณภาพเครื่องมือ ผู้วิจัยดำเนินการดังนี้

1. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบวัดทักษะการพูดภาษาอังกฤษแบบปรนัย จำนวน 10 ข้อ ข้อละ 2 คะแนน และแบบสัมภาษณ์จำนวน 5 ข้อ ตัวอย่างเช่น What is your birthday? /Can you tell me about 3 words of noun? /What time do you get up? โดยแบบสัมภาษณ์ผู้เรียนจะต้องจับสลาก 2 ข้อ เพื่อวัดทักษะการพูด ข้อละ 5 คะแนน รวม 30 คะแนน ซึ่งแบบวัดมีความสอดคล้องกับเนื้อหา (IOC) โดยผู้เชี่ยวชาญให้คะแนนอยู่ระหว่าง 0.67-1.00

2. เครื่องมือในการทดลอง

2.1 แผนการจัดการเรียนการสอน จำนวน 12 แผน แผนละ 1 ชั่วโมง ซึ่งแผนการจัดการเรียนการสอน ซึ่งตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสมของเนื้อหา ความถูกต้องของจุดประสงค์ การเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ และการประเมินโดยขอให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบพิจารณาประเมินและให้ข้อเสนอแนะ และนำคะแนนมาคำนวณหาค่าเฉลี่ยรายองค์ประกอบ ได้ค่าเฉลี่ย 3.80 – 4.87 ทุกแผน ซึ่งมีระดับความเหมาะสมมาก

2.2 บอร์ดเกม 3 บอร์ด มีลักษณะเป็นเกมกระดาน เรื่อง Days and Months ใช้เป็นสื่อการสอนในแผนการจัดการเรียนการสอนที่ 1-4 Noun and Noun ใช้เป็นสื่อการสอนในแผนการจัดการเรียนการสอนสัปดาห์ที่ 5-8 และ How to say the Time ใช้เป็นสื่อการสอนในแผนการจัดการเรียนการสอนที่ 9-12 ซึ่งนำบอร์ดเกมมาวิเคราะห์เกี่ยวกับองค์ประกอบของบอร์ดเกม และนำคะแนนมาคำนวณหาค่าเฉลี่ยรายองค์ประกอบ ได้ค่าเฉลี่ย 4.54-5.00 ทุกบอร์ดเกม ซึ่งมีระดับความเหมาะสมมากที่สุด

การดำเนินการทดลองและการเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการขอรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ จากมหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี ใบรับรองเลขที่ อว 0622.7/031 รับรองเมื่อวันที่ 6 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2566 และดำเนินการทดลองและเก็บรวบรวมข้อมูลโดยมีขั้นตอนวิธีการ ดังนี้

1. ปฐมนิเทศนักเรียนพร้อมชี้แจงวัตถุประสงค์ในการจัดการเรียนการสอนแบบเน้นประสบการณ์เสริมด้วยบอร์ดเกม เพื่อพัฒนาทักษะการพูดภาษาอังกฤษของนักเรียน และดำเนินการกำหนดปฏิทินการเก็บข้อมูลในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2565

2. เก็บรวบรวมข้อมูลก่อนการทดลอง โดยใช้แบบวัดทักษะการพูดภาษาอังกฤษตามแผนการเรียนรู้ภาษาอังกฤษแบบเน้นประสบการณ์เสริมด้วยบอร์ดเกม จากแบบทดสอบก่อนเรียนแบบสัมภาษณ์จำนวน 5 ข้อ โดยผู้เรียนจับสลากจำนวน 2 ข้อ ตัวอย่างเช่น What is your birthday? /Can you tell me about 3 words of noun? /What time do you get up? รวม 30 คะแนน

3. เก็บรวบรวมข้อมูลขณะดำเนินการทดลอง

3.1 ดำเนินการสอนตามแผนการจัดการเรียนการสอน จำนวน 12 แผน แผนละ 1 คาบ รวม 12 ชั่วโมง โดยทำการประเมินหลังการสอน 4 คาบต่อ 1 ครั้ง โดยมีทั้งหมด 3 ครั้ง ครั้งละ 10 ข้อ จำนวน 30 คะแนน เพื่อนำข้อมูลไปหาประสิทธิภาพของการจัดการเรียนการสอน

3.2 นำข้อมูลที่ได้จากการทดสอบความสามารถในการพูดภาษาอังกฤษไปวิเคราะห์เพื่อแปลผลต่อไป

4. เก็บรวบรวมหลังการทดลอง

เก็บรวบรวมข้อมูลหลังการทดลอง โดยใช้แบบวัดทักษะการพูดภาษาอังกฤษตามแผนการเรียนการสอนภาษาอังกฤษแบบเน้นประสบการณ์เสริมด้วยบอร์ดเกม จากแบบวัดทักษะการพูดภาษาอังกฤษซึ่งมีลักษณะเป็นข้อสอบแบบปรนัยจำนวน 10 ข้อ และแบบสัมภาษณ์จำนวน 5 ข้อ โดยแบบสัมภาษณ์ผู้เรียนจะต้องจับสลากเพื่อตอบคำถามจำนวน 2 ข้อ ซึ่งเป็นแบบวัดชุดเดียวกันกับก่อนเรียน

5. ผู้วิจัยตรวจสอบข้อสอบ และนำข้อมูลที่ได้ทั้งหมดมาวิเคราะห์และหาค่าทางสถิติ

วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่เลือกใช้

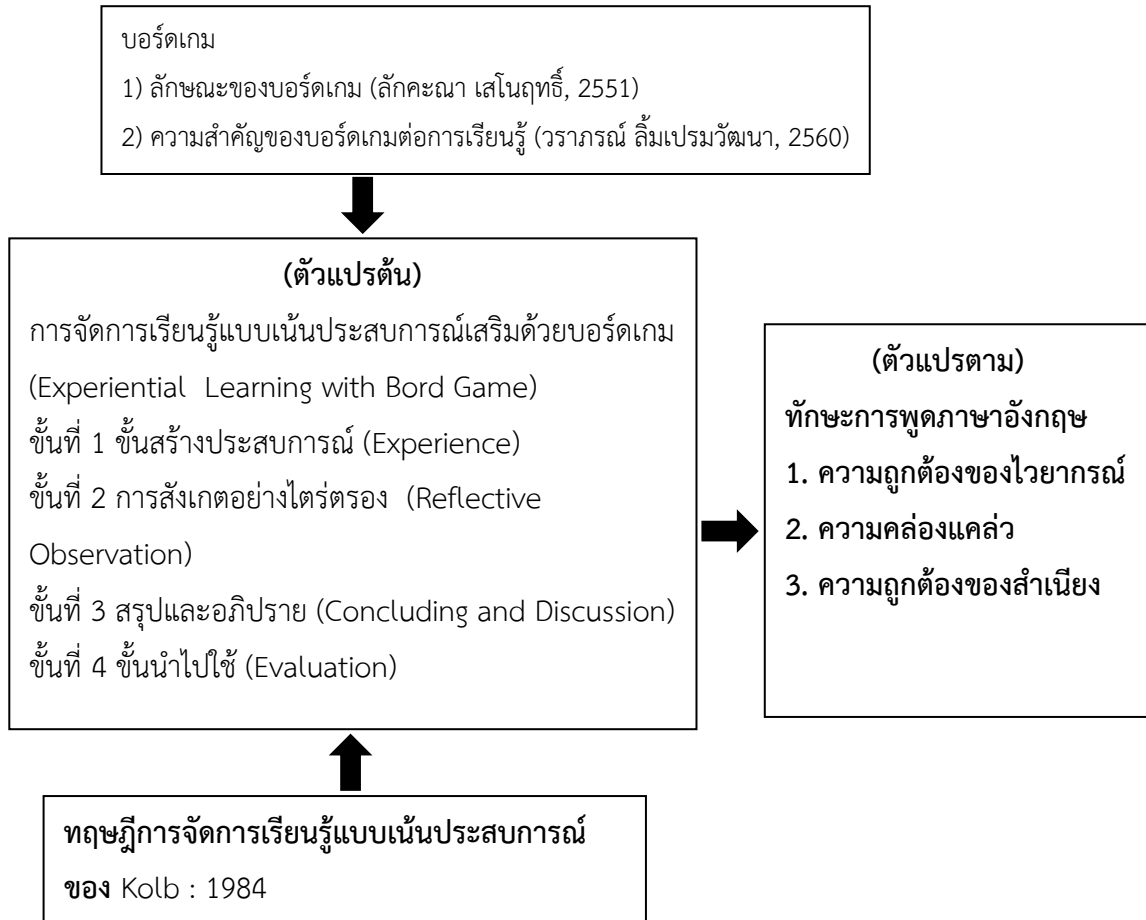
ในการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1. ศึกษาประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนแบบเน้นประสบการณ์เสริมด้วยบอร์ดเกมเพื่อพัฒนาทักษะการพูดภาษาอังกฤษนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่มีประสิทธิภาพ E_1/E_2 กำหนดตามเกณฑ์ 80/80 ด้วยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)

2. เปรียบเทียบทักษะการพูดภาษาอังกฤษ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ก่อนและหลังเรียนโดยใช้การทดสอบค่า ที แบบไม่เป็นอิสระ (dependent t-test)

กรอบแนวคิดการวิจัย

ผลการวิจัย

การดำเนินการวิจัย เรื่องการพัฒนาทักษะการพูดภาษาอังกฤษนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยการจัดการเรียนการสอนแบบเน้นประสบการณ์เสริมด้วยบอร์ดเกม สามารถสรุปผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. ประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนแบบเน้นประสบการณ์เสริมด้วยบอร์ดเกมเพื่อพัฒนาทักษะการพูดภาษาอังกฤษนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีประสิทธิภาพ E_1/E_2 เท่ากับ 80.21/80.83 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ 80/80 ดังแสดงในตาราง 1

กิจกรรมการเรียนรู้	ประสิทธิภาพ กระบวนการ (E_1)	ประสิทธิภาพ ผลลัพธ์ (E_2)
แผนการจัดการเรียนการสอนที่ 1-4	23.02	
แผนการจัดการเรียนการสอนที่ 5-8	26.15	
แผนการจัดการเรียนการสอนที่ 9-12	31.04	
เฉลี่ย/รวม	$E_1 = 80.21$	$E_2 = 80.83$

2. ก่อนการจัดการเรียนการสอนแบบเน้นประสบการณ์เสริมด้วยบอร์ดเกมนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีคะแนนทักษะการพูดภาษาอังกฤษเฉลี่ยเท่ากับ 13.78 และหลังการจัดการเรียนการสอนแบบเน้นประสบการณ์เสริมด้วยบอร์ดเกมเท่ากับ 25.24 เมื่อทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยพบว่า ผู้เรียนมีทักษะการพูดภาษาอังกฤษโดยการจัดการเรียนการสอนแบบเน้นประสบการณ์เสริมด้วยบอร์ดเกมหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ดังแสดงตาราง 2

การทดสอบ	N	$\bar{X}$	S.D	t	sig
ก่อนเรียน	31	13.78	2.31	14.35	.000
หลังเรียน	31	24.25	3.26		

* $p < 0.05$

3. นักเรียนที่เรียนรู้โดยการจัดการเรียนการสอนแบบเน้นประสบการณ์เสริมด้วยบอร์ดเกม มีความพึงพอใจหลังเรียนอยู่ในระดับ มากที่สุด ดังแสดงในตาราง 3

ข้อที่	รายการประเมิน	$\bar{X}$	S.D	ระดับความเหมาะสม
1	ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมแบบกลุ่ม	4.33	0.58	มาก
2	ผู้เรียนได้นำความรู้ที่ได้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน	4.67	0.58	มากที่สุด
3	ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหาที่เรียน	4.33	1.15	มาก
4	หลังจากเรียนรู้แล้วผู้เรียนมีทักษะการพูดที่ดีขึ้น	4.33	1.15	มาก

ข้อที่	รายการประเมิน	$\bar{x}$	S.D	ระดับความเหมาะสม
5	ผู้เรียนชื่นชอบในการทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อนในชั้นเรียน	3.67	1.53	มาก
6	การทำกิจกรรมทำให้เข้าใจบทเรียนได้ดีขึ้น	4.33	0.58	มาก
7	เกมสามารถใช้งานง่าย	4.00	1.00	มาก
8	บอร์ดเกมช่วยกระตุ้นการเรียนรู้ของผู้เรียน	5.00	0.00	มากที่สุด
9	บอร์ดเกมมีความน่าสนใจและสีสันสวยงาม	5.00	0.00	มากที่สุด
10	บอร์ดเกมมีความทนทาน	4.00	1.00	มาก
11	เนื้อหาในกิจกรรมมีประโยชน์สามารถนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้	4.00	1.00	มาก
เฉลี่ย		4.38	0.74	มาก

อภิปรายผล

จากการพัฒนาทักษะการพูดภาษาอังกฤษนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยการจัดการเรียนการสอนแบบเน้นประสบการณ์เสริมด้วยบอร์ดเกม ผู้วิจัยมีประเด็นในการอภิปราย ดังนี้

1. ประสิทธิภาพของการจัดการเรียนการสอนแบบเน้นประสบการณ์เสริมด้วยบอร์ดเกมเพื่อพัฒนาทักษะการพูดภาษาอังกฤษนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีประสิทธิภาพ 80.21/80.83 ทั้งนี้ เนื่องจากผู้วิจัยได้พัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบเน้นประสบการณ์เสริมด้วยบอร์ดเกมอย่างเป็นระบบ และผู้เรียนที่อยู่ในกลุ่มทดลองมีการเรียนรู้ตามกระบวนการจัดการเรียนการสอนแบบเน้นประสบการณ์เสริมด้วยบอร์ดเกม ได้ฝึกปฏิบัติจริงผ่านกระบวนการเรียนรู้ในกลุ่มและนำไปใช้ในการปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวัน จากขั้นตอนการบวนการดังกล่าว จะเห็นว่า การจัดการเรียนการสอนแบบเน้นประสบการณ์เสริมด้วยบอร์ดเกม มีความเหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ รพิสรา กันสุข (2564) ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ภาษาอังกฤษโดยใช้บอร์ดเกมเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการพูดภาษาอังกฤษ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ผลวิจัยพบว่า การ

พัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ภาษาอังกฤษโดยใช้บอร์ดเกมเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการพูดภาษาอังกฤษ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีประสิทธิภาพเท่ากับ 75.52/76.04 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ 75/75 เนื่องจากการจัดกิจกรรมดังกล่าวมีความเหมาะสมในระดับมากและเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ทำให้ผู้เรียนเกิดความสนุกสนาน และได้ทำกิจกรรมเพื่อสร้างประสบการณ์ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวรวิทย์ คุณประทุม ได้ทำวิจัยเรื่อง การพัฒนาทักษะการพูดภาษาอังกฤษเพื่อพัฒนาทักษะการพูดภาษาอังกฤษ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 มีทักษะการพูดภาษาอังกฤษเพิ่มขึ้น โดยมีคะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้นภาพรวมอยู่ในระดับดี คิดเป็นร้อยละ 81.05 ด้วยเหตุผลข้างต้น ทำให้การจัดการเรียนการสอนแบบเน้นประสบการณ์เสริมด้วยบอร์ดเกม ทำให้นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านดงบังหนองเขื่อนและโรงเรียนธาตุดอนตูม มีทักษะการพูดภาษาอังกฤษอยู่ในระดับมาก และประสิทธิภาพของกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นประสบการณ์เสริมด้วยบอร์ดเกมที่สร้างขึ้นมีประสิทธิภาพ 80.21/80.83 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ 80/80 (วรวิทย์ คุณประทุม, 2561)

2. นักเรียนที่เรียนโดยการจัดการเรียนการสอนแบบเน้นประสบการณ์เสริมด้วยบอร์ดเกม มีทักษะการพูดภาษาอังกฤษก่อนเรียนสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 75 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผู้วิจัยได้อภิปรายตามลำดับ ดังนี้

ประการแรก การจัดการเรียนการสอนแบบเน้นประสบการณ์ ช่วยพัฒนาทักษะการพูดภาษาอังกฤษนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 กล่าวคือ เนื่องจากระบวนการจัดการเรียนการสอนแบบเน้นประสบการณ์เป็นการสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ที่เกิดจากการสร้างประสบการณ์ของผู้เรียนเอง โดยแต่ละขั้นตอนการจัดการเรียนการสอน จะมุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีบทบาทที่ชัดเจน ได้ลงมือปฏิบัติจริง จนทำให้ผู้เรียนเกิดทัศนคติที่ดีต่อวิชาภาษาอังกฤษ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของอารีย์ ศรีสุกอง ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับผลการจัดการเรียนรู้แบบประสบการณ์ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องความน่าจะเป็น สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนรู้แบบประสบการณ์ สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 80 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นอกจากนี้ การที่ผู้เรียนได้เกิดองค์ความรู้จากการได้รับจากประสบการณ์ของตนเอง จะช่วยพัฒนาทักษะการพูดภาษาอังกฤษแล้วยังทำให้ผู้เรียนมีเจตคติที่ดีต่อการเรียนวิชาภาษาอังกฤษ เกิดความสนุกสนานและมีความมุ่งมั่นที่จะเรียนรู้ (อารีย์ ศรีสุกอง, 2562)

ประการที่สอง บอร์ดเกมการศึกษาช่วยพัฒนาทักษะการพูดภาษาอังกฤษนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 กล่าวคือ บอร์ดเกมที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนในครั้งนี้ ได้แก่ Day and Month's, Noun and Noun และ What time is it? ซึ่งทั้ง 3 บอร์ดเกม มีประโยชน์ที่ผู้เรียนสามารถนำไปใช้กับประสบการณ์จริงของตนเอง ทั้งในห้องเรียน โรงเรียน หรือแม้กระทั่งในชุมชนของตนเอง และยังมีกติการูปแบบการเล่นที่เหมือนกัน ทำให้การเรียนรู้ผ่านบอร์ดเกมเป็นไปได้ง่าย การที่ผู้เรียนได้ศึกษากระบวนการในการเล่นที่เหมือนกัน ทำให้การเรียนรู้ผ่านบอร์ดเกมเป็นไปได้ง่าย การที่ผู้เรียนได้ศึกษากระบวนการในการเล่นที่เหมือนกัน ทำให้การเรียนรู้ผ่านบอร์ดเกมเป็นไปได้ง่าย การที่ผู้เรียนได้ศึกษากระบวนการในการเล่นที่เหมือนกัน ทำให้การเรียนรู้ผ่านบอร์ดเกมเป็นไปได้ง่าย การที่ผู้เรียนได้ศึกษากระบวนการในการเล่นที่เหมือนกัน ทำให้การเรียนรู้ผ่านบอร์ดเกมเป็นไปได้ง่าย

ด้วยเหตุผลสองประการข้างต้น ทำให้การจัดการเรียนการสอนแบบเน้นประสบการณ์เสริมด้วยบอร์ดเกม ทำให้นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านดงบังหนองเขื่อนและโรงเรียนธาตุดอนตูม มีคะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนร้อยละ 75 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่อง การพัฒนาทักษะการพูดภาษาอังกฤษนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยการจัดการเรียนการสอนแบบเน้นประสบการณ์เสริมด้วยบอร์ดเกม สรุปได้ว่า เครื่องมือที่มีคุณภาพ มีการพัฒนาเครื่องมือโดยผ่านกระบวนการที่เป็นระบบ มีการหาคุณภาพเครื่องมือ และตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือจากผู้เชี่ยวชาญที่นำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน จะส่งผลถึงคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนที่ดี และรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง จากประสบการณ์การเรียนรู้ของตนเอง รวมถึงการเรียนรู้ผ่านกระบวนการกลุ่ม ส่งผลในการพัฒนาทักษะการพูดภาษาอังกฤษของผู้เรียนได้ดีขึ้น

จากผลการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้และข้อเสนอแนะในการทำวิจัยในครั้งต่อไป ดังนี้

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. การนำจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ประสบการณ์เสริมด้วยบอร์ดเกมไปใช้จะต้องมีขั้นตอนที่ง่ายต่อการเรียนรู้ มีขั้นตอนไม่ซับซ้อน ผู้เรียนจะต้องมีพื้นฐานความรู้ในเนื้อหาที่เรียน และมีโครงสร้างประโยคที่นำมาใช้ในบอร์ดเกมที่ไม่ยากจนเกินไป ซึ่งทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดียิ่งขึ้น
2. ผู้สอนจะต้องจัดเตรียมอุปกรณ์ให้พร้อมสำหรับการเรียนรู้ และง่ายต่อการเข้าใจ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ขั้นตอนการเล่นเกมนด้วยตนเอง
3. การออกแบบบอร์ดเกมจะต้องมีสีสันที่น่าสนใจ และแปลกใหม่

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. หากต้องการทำการวิจัยเพื่อหาประสิทธิภาพของกระบวนการจัดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาทักษะการพูดภาษาอังกฤษ ควรใช้เกณฑ์การหาประสิทธิภาพที่ 75/75
2. ควรมีการวิจัยและพัฒนากิจกรรมการจัดการเรียนการสอนแบบเน้นประสบการณ์เสริมด้วยบอร์ดเกมเพื่อพัฒนาทักษะการพูดภาษาอังกฤษสำหรับนักเรียนระดับชั้นอื่นๆต่อไป
3. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบเน้นประสบการณ์เสริมด้วยบอร์ดเกม เป็นกิจกรรมที่สามารถนำไปใช้กับวิชาอื่น ๆ ได้ เช่น วิชาวิทยาศาสตร์ที่ต้องอาศัยกระบวนการกลุ่ม

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพมหานคร: สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษานักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- ยุทธพงษ์ บุญภา. (2550). *การพัฒนาทักษะการพูดภาษาอังกฤษ โดยใช้เกมสื่อสารนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5. ใน วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรการสอน. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.*
- รพิสา กันสุข. (2564). *การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ภาษาอังกฤษโดยใช้บอร์ดเกมเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการพูดภาษาอังกฤษ. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการเรียนการสอน. มหาวิทยาลัยนเรศวร.*
- โรงเรียนบ้านดงบังหนองเขื่อน. (2564). *รายงานผลการประเมินตนเอง. อุตรธานี.*

- วชิรวิทย์ เอี่ยมวิลัย. (2563). การพัฒนาบอร์ดเกมตามแนวทางการคิดอย่างมีวิจารณญาณส่งเสริมการเป็นพลเมืองดิจิทัลของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1. ใน *วิทยานิพนธ์ศึกษามหาบัณฑิต สาขาเทคโนโลยีการศึกษา*. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วรวิมล คุณประทุม. (2561). การพัฒนาทักษะการพูดภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยใช้บอร์ดเกม. ชัยภูมิ: โรงเรียนบ้านแท่นวิทยา.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานีเขต 3. (2566). ระบบจัดการข้อมูลนักเรียน. เรียกใช้เมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม 2566 จาก <https://portal.bopp-obec.info/obec66/>.
- อารี ศรีสุทอง. (2562). ผลการจัดการเรียนรู้แบบเน้นประสบการณ์ที่มีผลต่อสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่องความน่าจะเป็นสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3. ใน *ปริญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการเรียนการสอน*. มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.
- อำไพร แก้วใจ. (2548). การพัฒนาทักษะการพูดและเจตคติต่อการเรียนวิชาภาษาอังกฤษ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3. ใน *วิทยานิพนธ์ปริญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาหลักสูตรการเรียนการสอน*. มหาวิทยาลัยมหาสารคามศรีนครินทรวิโรฒ.
- Kolb, D. (1984). *Experiential learning: Experience as the source of learning process*. City: Prentice Hall.

ผลการจัดประสบการณ์โดยใช้ผังกราฟิกที่มีต่อทักษะกระบวนการทาง
วิทยาศาสตร์ของเด็กปฐมวัย โรงเรียนวัดลาดชะโด จังหวัดพระนครศรีอยุธยา*
THE EFFECTS OF EXPERIENCES PROVISION USING GRAPHIC ORGANIZERS
ON SCIENCE PROCESS SKILLS OF PRESCHOOL CHILDREN AT WAT
LATCHADO SCHOOL IN PHRA NAKHON SI AYUTTHAYA PROVINCE

จุฑาลักษณ์ อันทอง

Jutarluk Anthong

กัญจนา ศิลปภักยาน

Kanjana Silpakityan

บุริมปรัชญ์ คณินพศุตย์

Purimpratch Khaninphasut

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช, ประเทศไทย.

Sukhothai Thammathirat Open University, Thailand.

E-mail: bee.sono.narak@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เปรียบเทียบทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์โดยใช้ผังกราฟิก ก่อนและหลังการจัดประสบการณ์ และ 2) ศึกษาความพึงพอใจของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์โดยใช้ผังกราฟิก การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่าง คือ เด็กปฐมวัย ที่ศึกษาอยู่ในชั้นอนุบาลปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2565 ของโรงเรียนวัดลาดชะโด จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 1 ห้องเรียน มี 15 คน ได้มาโดยใช้การสุ่มแบบกลุ่ม เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ 1) แผนการจัดประสบการณ์โดยใช้ผังกราฟิก 2) แบบวัดทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ของเด็กปฐมวัย และ 3) แบบประเมินความพึงพอใจของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์โดยใช้ผังกราฟิก สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบเครื่องหมาย

* Received: 23 February 2024; Revised: 19 June 2024; Accepted: 24 June 2024

ผลการวิจัยพบว่า 1) ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์โดยใช้ผังกราฟิก หลังการทดลองสูงขึ้นกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาเป็นรายทักษะ พบว่า ทักษะการจำแนก มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด และทักษะการเปรียบเทียบ และทักษะการจัดกระทำและสื่อความหมายข้อมูล มีค่าเฉลี่ยเท่ากัน และ 2) เด็กปฐมวัยมีความพึงพอใจในการจัดประสบการณ์โดยใช้ผังกราฟิกอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่ 1.3 หนูมีความสุขในการทำกิจกรรม มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาคือข้อที่ 2.1 หนูชอบใช้ผังกราฟิกประกอบการทำกิจกรรมในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ และข้อที่ 1.2 หนูมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด

คำสำคัญ: การจัดประสบการณ์, ผังกราฟิก, ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์, ความพึงพอใจ, เด็กปฐมวัย

Abstract

This research article aims to 1) compare the science process skills of the preschool children who were first exposed to graphic organizers before and after the experience, and 2) study the satisfaction of preschool children who received the experience using a graphic organizer. This research is quantitative. The sample 1 classroom comprised 15 preschool children, studying at the kindergarten 3 level in Wat Latchado School, Phra Nakhon Si Ayutthaya province during the second semester of the 2022 academic year, obtained by cluster sampling. The research instruments consisted of 1) a graphic-based experience plan, 2) a measurement of science process skills for preschool children, and 3) a satisfaction assessment for preschool children who were provided experiences using graphic organizers assessment scale. Statistics for data analysis were the mean, standard deviation, and sign test.

The research findings showed that 1) the science process skills of preschool children who were organized through experiences using graphic organizers after the experiment it was higher than before the experiment in statistically significant at the .05. When considering each skill, it was found that classifying skills have the most average, in

case of comparing skills and organizing data and communicating skills have the same average level, and 2) preschool children are satisfied with organizing experiences using graphic organizers at a high level. When considering each item, it was found that item 1.3 I'm happy doing activities has the most average, then is item 2.1 I like to use graphic diagrams to accompany activities in each learning unit, and item 1.2 I participate in activities continuously. has the lowest average.

Keywords: Experiences Provision, Graphic Organizers, Science Process Skills, Satisfaction, Preschool Children

บทนำ

วิทยาศาสตร์มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ เพราะมนุษย์ได้นำความรู้ทางวิทยาศาสตร์ที่ผ่านการคิดสร้างสรรค์ การคิดอย่างมีเหตุผล การคิดอย่างเป็นระบบ มาช่วยพัฒนาเทคโนโลยี ส่งผลให้เกิดการพัฒนาสื่อและเทคโนโลยีต่าง ๆ เพิ่มขึ้น และความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีเหล่านี้ ช่วยให้การศึกษาค้นคว้าหาความรู้ รวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ที่มีอย่างหลากหลายให้เป็นระบบ อีกทั้งยังช่วยให้มนุษย์มีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์ การดูแลรักษา ตลอดจนการพัฒนาสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติอย่างสมดุลและยั่งยืน (สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2563) และเพื่อเป็นการตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีข้างต้น เราจึงต้องพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ให้กับเด็กปฐมวัย เพื่อให้เด็กปฐมวัยสามารถคิดหาเหตุผล แสวงหาความรู้เพื่อนำมาสู่การแก้ปัญหา หาคำตอบในเรื่องที่เด็กสงสัย โดยให้เด็กได้เรียนรู้ผ่านการลงมือกระทำด้วยตนเองจากสิ่งแวดล้อมรอบ ๆ ตัว ผ่านการใช้ประสาทสัมผัสทั้งห้าในการสัมผัส ทดลองด้วยเครื่องมือและอุปกรณ์ต่าง ๆ ด้วยตนเอง ทำให้เด็กเกิดความคิดรวบยอด มีความรู้ความเข้าใจในสิ่งที่ได้ลงมือปฏิบัติจริง เด็กจึงเกิดความมั่นใจในตนเอง สามารถแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสม พร้อมทั้งเชื่อมโยงประสบการณ์ในการทำกิจกรรมทางวิทยาศาสตร์ในชีวิตประจำวันได้ (Nugroho, T. A. T., & Surjono, H. D, 2019)

เนื่องจากสถานการณ์ในปัจจุบันพบว่า การส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยจะเน้นส่งเสริมเด็กในเรื่องการอ่าน การเขียนเพิ่มมากขึ้น เพื่อสนองความต้องการของผู้ปกครอง และสังคมรอบข้างที่มีความคาดหวังให้เด็กปฐมวัยอ่านออก เขียนได้ เพื่อเตรียมความพร้อมในการเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1

ทำให้เด็กไม่ได้รับการจัดประสบการณ์ที่เน้นให้เด็กได้เรียนรู้ผ่านการลงมือกระทำด้วยตนเอง ซึ่งนับเป็นการลดทอนเวลาสำคัญที่ถือเป็นช่วงวัยทองของชีวิต ที่เด็กควรจะได้เล่นและเรียนรู้ผ่านการเสริมประสบการณ์ต่าง ๆ อย่างหลากหลาย มากกว่าต้องใช้เวลาทำแบบฝึกหัดที่เน้นการเขียนจำนวนมาก (นรรชต์ ฝันเชียร, 2566) อีกทั้งจากการติดตามพัฒนาการของเด็กไทยพบว่า มีพัฒนาการที่ล่าช้าทั้งทางด้านสติปัญญา การคิดวิเคราะห์ และทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ เนื่องจากเด็กปฐมวัยได้รับการสนับสนุนที่ไม่เหมาะสมกับธรรมชาติของวัย โดยผู้ปกครองยังให้เด็กเรียนกวดวิชาเพื่อสอบเข้าโรงเรียนชั้นประถมศึกษาที่มีชื่อเสียง และอีกปัญหาหนึ่งที่สำคัญ คือการที่โรงเรียนในระดับอนุบาลจำนวนมาก เปิดสอนพิเศษเพิ่มเติมในช่วงวันหยุดภาคเรียน โดยเร่งเรียน เขียน และอ่านเกินพัฒนาการของเด็ก ซึ่งเป็นความเข้าใจที่คาดเคลื่อนในการจัดการศึกษาปฐมวัย ทำให้การศึกษาปฐมวัยในวันนี้มุ่งเน้นแต่การท่องจำความรู้ เพื่อสอบแข่งขัน และเน้นเฉพาะด้านเนื้อหาสาระมากกว่าการพัฒนาด้านทักษะกระบวนการ เช่น การคิดแก้ปัญหา การให้เหตุผล ซึ่งเป็นทักษะกระบวนการสำคัญที่จะช่วยส่งเสริมทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ของเด็กให้ดีขึ้นได้ และจากบันทึกหลังการสอนในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ในห้องเรียน ปีการศึกษา 2565 ในภาคเรียนที่ 1 พบว่า ทักษะด้านการจำแนก เด็กไม่สามารถแบ่งสิ่งต่าง ๆ ตามเกณฑ์ที่ผู้อื่นกำหนดหรือตามเกณฑ์ที่ตนเองกำหนดได้ เพราะเด็กขาดทักษะการคิดแก้ปัญหาในการแบ่งสิ่งต่าง ๆ ตามเกณฑ์ สำหรับทักษะการเปรียบเทียบ เด็กไม่สามารถบอกความเหมือนกับความแตกต่างของสิ่ง 2 สิ่งได้ หรือบอกได้เพียงความเหมือนหรือความแตกต่างได้อย่างเดียว เพราะเด็กขาดทักษะการให้เหตุผล ไม่สามารถคิดรวบยอดในเรื่องที่กำลังเรียนรู้ได้ และทักษะการจัดกระทำและสื่อความหมายของข้อมูล เด็กไม่สามารถเลือกรูปแบบในการนำเสนอข้อมูลพร้อมบรรยายลักษณะของสิ่งต่าง ๆ ให้ผู้อื่นเข้าใจได้ เพราะเด็กขาดทักษะในการคิดวิเคราะห์ ขาดทักษะในการทำงานร่วมกับคนอื่น จึงไม่สามารถสื่อความหมายให้ผู้อื่นเข้าใจได้

ผังกราฟิกเป็นแผนผังทางความคิด ซึ่งประกอบด้วยความคิดหรือข้อมูลสำคัญ ๆ ที่เชื่อมโยงกันอยู่ในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจโครงสร้างของความรู้ หรือเนื้อหาสาระนั้น ๆ ได้ง่ายขึ้น และจดจำได้นาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากเนื้อหาสาระข้อมูลต่าง ๆ นั้นอยู่ในลักษณะกระจัดกระจาย ผังกราฟิกจะเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้ผู้เรียนจัดการข้อมูลเหล่านั้นให้เป็นระบบจนเกิดความเข้าใจ และจดจำได้ง่ายขึ้น (ทศนา แคมมณี, 2566) และจากการศึกษาของวรนาท รักสกุลไทย และคณะ พบว่า ผังกราฟิกช่วยให้ผู้เรียนจดจำเนื้อหาที่เรียนได้ง่ายขึ้น โดยการเชื่อมโยงความรู้ใหม่กับความรู้เดิมด้วยตนเอง เรียนรู้สิ่งที่เรียนรู้เป็นรูปธรรมและเห็นเป็นภาพได้ชัดเจนขึ้น ผังกราฟิกจึงเหมาะสมเป็น

เครื่องมือที่จะช่วยส่งเสริมทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ของเด็กปฐมวัย (วรนาท รักสกุลไทย และคณะ, 2561)

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาผลการจัดประสบการณ์ โดยใช้ผังกราฟิกที่มีต่อทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์และความพึงพอใจของเด็กปฐมวัย เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดประสบการณ์เพื่อส่งเสริมทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ของเด็กปฐมวัยต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์โดยใช้ผังกราฟิกก่อนและหลังการจัดประสบการณ์
2. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์โดยใช้ผังกราฟิก

วิธีดำเนินการวิจัย

1. การวิจัยเรื่อง ผลการจัดประสบการณ์โดยใช้ผังกราฟิกที่มีต่อทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ของเด็กปฐมวัย โรงเรียนวัดลาดชะโด จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นการวิจัยแบบกลุ่มเดียว วัดก่อนและหลังการทดลอง ซึ่งผู้วิจัยดำเนินการวิจัย โดยแบ่งออกเป็น 4 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ผู้วิจัยวัดทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ของเด็กปฐมวัย ก่อนทดลอง (Pretest) ด้วยแบบวัดทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ของเด็กปฐมวัย จำนวน 12 ข้อ โดยทดสอบเป็นรายบุคคลกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 15 คน ใช้เวลาในการทดสอบคนละ 36 นาที

ระยะที่ 2 ผู้วิจัยดำเนินการการจัดประสบการณ์โดยใช้ผังกราฟิกที่มีต่อทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ของเด็กปฐมวัยกับกลุ่มตัวอย่าง รวม 8 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 3 วัน วันละ 30 นาที ระหว่างเวลา เวลา 08.30 – 09.00 น. ซึ่งแบ่งเป็นขั้นนำเข้าสู่บทเรียน เป็นขั้นที่ครูใช้เพลง คำคล้องจอง หรือเกมในการกระตุ้นความสนใจของเด็ก จากนั้นขั้นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เป็นขั้นที่ครูนำสื่อการเรียนรู้มาทบทวนเนื้อหาตามหน่วยการเรียนรู้แล้วกระตุ้นให้เด็กคิด โดยการใช้คำถามปลายเปิดเพื่อให้เด็กสามารถเชื่อมโยงประสบการณ์เดิมกับข้อมูลหรือสิ่งที่เรียนรู้ใหม่ จากนั้นครูแนะนำ และอธิบายวิธีการใช้ผังกราฟิกให้แก่เด็ก แล้วครูเปิดโอกาสให้เด็กได้ใช้ผังกราฟิกในการจัดกระทำข้อมูล ส่วนขั้นสรุปและประเมินผล เป็นขั้นที่เด็กและครูนำผังกราฟิกที่เด็กใช้ในการจัดระบบข้อมูลมาสรุป และพิจารณาเนื้อหา

ที่ได้เรียนรู้จากการทำกิจกรรมร่วมกัน โดยครูใช้คำถามเพื่อทบทวนการเรียนรู้ของเด็ก ร่วมกับการใช้ผังกราฟิก โดยครูใช้การวาดภาพหรือเขียนบันทึกคำตอบของเด็ก

ระยะที่ 3 ผู้วิจัยวัดทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ของเด็กปฐมวัยหลังการทดลอง (Posttest) กับกลุ่มตัวอย่างเมื่อเสร็จสิ้นการจัดกิจกรรมทั้ง 8 สัปดาห์ ด้วยแบบวัดทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ของเด็กปฐมวัย ซึ่งเป็นชุดเดียวกับแบบทดสอบก่อนการทดลอง

ระยะที่ 4 ผู้วิจัยประเมินความพึงพอใจของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์ โดยใช้ผังกราฟิกหลังการทดลอง (Posttest) กับกลุ่มตัวอย่างเมื่อเสร็จสิ้นการจัดกิจกรรมทั้ง 8 สัปดาห์ ด้วยแบบประเมินความพึงพอใจของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์โดยใช้ผังกราฟิก ซึ่งมีข้อคำถามทั้งหมด 8 ข้อ โดยประเมินเด็กเป็นรายบุคคล จำนวน 15 คน โดยครูอ่านข้อคำถามให้เด็กฟัง แล้วให้เด็กแสดงความคิดเห็นที่ละข้อ

2. ประชากรที่ใช้ในการศึกษา เป็นเด็กปฐมวัยอายุระหว่าง 5-6 ปี ที่ศึกษาอยู่ชั้นอนุบาลปีที่ 3 โรงเรียนวัดลาดชะโด จำนวน 2 ห้องเรียน มี 29 คน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ คือ เด็กปฐมวัยที่มีอายุระหว่าง 5-6 ปี จำนวน 1 ห้องเรียน มี 15 คน ที่ศึกษาอยู่ชั้นอนุบาลปีที่ 3/1 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2565 โรงเรียนวัดลาดชะโด จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้มาโดยการสุ่มแบบกลุ่ม

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แผนการจัดประสบการณ์โดยใช้ผังกราฟิกที่มีต่อทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ของเด็กปฐมวัย จำนวน 24 แผน ผลการประเมินคุณภาพ ได้ค่าความสอดคล้อง อยู่ระหว่าง 0.80 – 1.00 2) แบบวัดทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ของเด็กปฐมวัย จำนวน 12 ข้อ การให้คะแนน 0 คะแนน หมายถึง เด็กไม่ทำหรือทำไม่สอดคล้องกับเกณฑ์ที่กำหนด 1 คะแนน หมายถึง เด็กทำได้บางส่วน/เด็กทำได้โดยมีผู้อื่นชี้แนะ และ 2 คะแนน หมายถึง เด็กทำได้ครบตามเกณฑ์ที่กำหนด/เด็กทำได้ด้วยตนเอง มีค่าความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.60 – 1.00 ค่าความเชื่อมั่นได้เท่ากับ 0.79 และ 3) แบบประเมินความพึงพอใจของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์โดยใช้ผังกราฟิก มี 8 ข้อ เกณฑ์การประเมินความพึงพอใจ มี 3 ระดับ คือ 3 คะแนน หมายถึง พึงพอใจมาก 2 คะแนน หมายถึง พึงพอใจปานกลาง และ 1 คะแนน หมายถึง พึงพอใจน้อย มีค่าความสอดคล้องอยู่ที่ 1.00

4. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบเครื่องหมาย

ผลการวิจัย

ตอนที่ 1 ผลการเปรียบเทียบทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ของเด็กปฐมวัย ก่อนและหลังการจัดประสบการณ์โดยใช้ผังกราฟิก

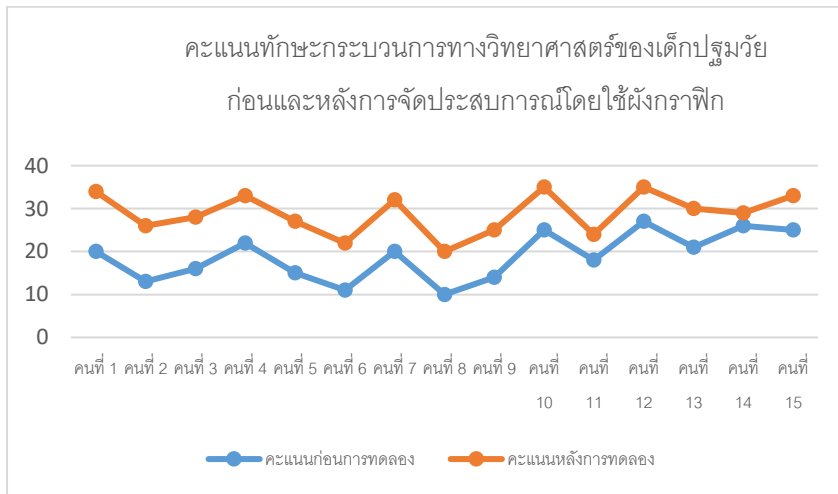
ผู้วิจัยได้นำเสนอคะแนนทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ของเด็กปฐมวัย ก่อนและหลังการจัดประสบการณ์โดยใช้ผังกราฟิกเป็นรายบุคคล ใช้สถิตินอนพารามेटริก (Nonparametric Statistics) โดยใช้การทดสอบเครื่องหมาย (Sign test) ผลการวิเคราะห์ข้อมูล แสดงดังตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 การเปรียบเทียบคะแนนทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ของเด็กปฐมวัย ก่อนและหลังการจัดประสบการณ์โดยใช้ผังกราฟิก

คนที่	คะแนนก่อน การทดลอง (36)	คะแนนหลัง การทดลอง (36)	ความต่าง	เครื่องหมาย
1	20	34	14	+
2	13	26	13	+
3	16	28	12	+
4	22	33	11	+
5	15	27	12	+
6	11	22	11	+
7	20	32	12	+
8	10	20	10	+
9	14	25	11	+
10	25	35	10	+
11	18	24	6	+
12	27	35	8	+
13	21	30	9	+
14	26	29	3	+
15	25	33	8	+
รวม	283	433	150	
ค่าเฉลี่ย($\bar{x}$)	18.87	28.87	10	
ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	5.55	4.81	2.85	

ตารางที่ 1 เมื่อทดสอบความแตกต่างของคะแนนก่อนและหลังการทดลอง โดยใช้การทดสอบเครื่องหมาย พบว่า ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ของเด็กปฐมวัยในช่วงก่อนและหลังการจัดประสบการณ์โดยใช้ผังกราฟิก มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ภาพที่ 1 การเปรียบเทียบคะแนนทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ของเด็กปฐมวัยก่อนและหลังการจัดประสบการณ์โดยใช้ผังกราฟิกเป็นรายบุคคล

ภาพที่ 1 เป็นการแสดงกราฟเพื่อเปรียบเทียบคะแนนทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ของเด็กปฐมวัยก่อนและหลังการจัดประสบการณ์โดยใช้ผังกราฟิกเป็นรายบุคคล พบว่า คะแนนหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง

ตอนที่ 2 ผลการประเมินความพึงพอใจของเด็กปฐมวัยในการจัดประสบการณ์โดยใช้ผังกราฟิก

ผู้วิจัยนำคะแนนที่ได้จากการประเมินความพึงพอใจของเด็กปฐมวัยในการจัดประสบการณ์โดยใช้ผังกราฟิกมาเปรียบเทียบกันในแต่ละด้าน แสดงดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 คะแนนความพึงพอใจของเด็กปฐมวัยในการจัดประสบการณ์โดยใช้ผังกราฟิก

ความพึงพอใจของเด็กปฐมวัยในการจัดประสบการณ์โดยใช้ผังกราฟิก	$\bar{X}$	S.D.	ผ่านเกณฑ์
1. ด้านการจัดการเรียนรู้			
1.1 ครูเปิดโอกาสให้หนูได้มีการพูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างหนูกับครูและหนูกับเพื่อน	2.73	.44	มาก
1.2 หนูมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง	2.67	.47	มาก
1.3 หนูมีความสุข / สนุกในการทำกิจกรรม	2.87	.34	มาก
1.4 หนูและครูร่วมกันสรุปบทวนเนื้อหาที่ได้จากการเรียนรู้ในแต่ละหน่วยการเรียนรู้	2.73	.44	มาก
รวม	2.75	.42	มาก
2. ด้านการใช้ผังกราฟิก			
2.1 หนูชอบใช้ผังกราฟิกประกอบการทำกิจกรรมในแต่ละหน่วยการเรียนรู้	2.80	.40	มาก
2.2 ผังกราฟิกช่วยให้หนูจำแนกสิ่งต่าง ๆ ตามเกณฑ์ที่กำหนดได้	2.73	.44	มาก
2.3 ผังกราฟิกช่วยให้หนูบอกความเหมือนหรือความแตกต่างของสิ่งต่าง ๆ ได้	2.73	.44	มาก
2.4 ผังกราฟิกช่วยให้หนูเรียงลำดับภาพจากเรื่องราวหรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ได้	2.73	.44	มาก
รวม	2.75	.43	มาก

ตารางที่ 2 พบว่า เด็กปฐมวัยมีความพึงพอใจในการจัดประสบการณ์โดยใช้ผังกราฟิกในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการจัดการเรียนรู้อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.75 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .42 สำหรับด้านการใช้ผังกราฟิกภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.75 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .43

อภิปรายผล

ตอนที่ 1 การอภิปรายผลการจัดประสบการณ์โดยใช้ผังกราฟิกที่มีต่อทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ของเด็กปฐมวัย

การวิจัยเรื่อง ผลการจัดประสบการณ์โดยใช้ผังกราฟิกที่มีต่อทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ของเด็กปฐมวัย พบว่า เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์โดยใช้ผังกราฟิกมีทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ในภาพรวมและจำแนกเป็นรายด้าน ซึ่งได้แก่ ทักษะด้านการจำแนก ด้านการเปรียบเทียบ และด้านการจัดกระทำและสื่อความหมายข้อมูลหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งการจัดประสบการณ์โดยใช้ผังกราฟิก ช่วยพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ของเด็กปฐมวัยได้ด้วยเหตุผล ดังต่อไปนี้

1. การใช้ผังกราฟิกประกอบการจัดการเรียนการสอน เนื่องจากผังกราฟิกสำหรับเด็กปฐมวัยมีหลากหลายประเภท ครูจึงเลือกใช้ผังกราฟิกให้เหมาะกับการพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ของเด็กปฐมวัย โดยการที่ครูได้มีการวิเคราะห์เนื้อหาการเรียนรู้ในแต่ละวัน เพื่อเอื้อต่อการใช้ผังกราฟิกประกอบจัดการเรียนการสอนในการส่งเสริมทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ทั้ง 3 ทักษะ คือ ทักษะการจำแนก ทักษะการเปรียบเทียบ และทักษะการจัดกระทำและสื่อความหมายข้อมูล ดังนี้

ทักษะการจำแนก จากการใช้ผังกราฟิกครู พบว่า ในช่วงแรกของการจัดหน่วยการเรียนรู้ เด็กยังไม่ค่อยมีความมั่นใจในการใช้ผังกราฟิกทั้ง 2 แบบในการจำแนกมากนัก แต่เมื่อเด็กได้เริ่มเรียนรู้ในหลาย ๆ กิจกรรม เด็กก็เริ่มใช้ผังกราฟิกทั้ง 2 แบบได้อย่างคล่องแคล่วมากขึ้น และจากพฤติกรรมที่เด็กได้จำแนกรวดเร็วขึ้น แสดงให้เห็นว่าทักษะการจำแนกของเด็กมีเพิ่มมากขึ้น สอดคล้องกับสถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ที่ระบุถึงความสามารถที่แสดงให้เห็นว่าเด็กเกิดทักษะการจำแนก คือ เด็กสามารถจำแนกแบ่งสิ่งต่างๆ จากเกณฑ์ที่ผู้อื่นกำหนดหรือตามเกณฑ์ของตนเองได้ (สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2563)

ทักษะการเปรียบเทียบ เริ่มแรกพบว่าเด็กยังไม่มั่นใจในการใช้ผังกราฟิก แต่เมื่อมีการจัดกิจกรรมในลักษณะนี้ไปเรื่อย ๆ อย่างสม่ำเสมอ เด็กจึงเกิดความเข้าใจในการบันทึกความเหมือน และความแตกต่างลงบนผังกราฟิกมากขึ้น แสดงให้เห็นว่าทักษะการเปรียบเทียบของเด็กพัฒนาขึ้น สอดคล้องกับ Charlesworth and Lind ที่กล่าวถึงความสามารถที่แสดงให้เห็นว่าเด็กเกิดทักษะการเปรียบเทียบ คือ เด็กสามารถอธิบายหรือแสดงความคิดเห็นเปรียบเทียบความเหมือนและความแตกต่างของสิ่ง 2 สิ่ง ได้ (Charlesworth, Rosalind., & Lind, Karen K, 2020)

ทักษะการจัดกระทำและสื่อความหมายข้อมูล ในช่วงแรกของการจัดกิจกรรมเด็กใช้ผังกราฟิก ทั้ง 2 แบบ ยังไม่ถนัดนัก เด็กบางคนยังเรียงลำดับภาพเหตุการณ์ไม่เป็น เด็กบางคนเรียงลำดับภาพ เหตุการณ์ได้ถูกต้องบางภาพ การสื่อความหมายข้อมูลของเด็กยังไม่ชัดเจน เด็กบางคนยังไม่ค่อยกล้าพูด กล้าอธิบายเรื่องราวจากภาพเหตุการณ์ที่เรียงได้ แต่เมื่อเด็กได้รับการส่งเสริมและจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง เด็กสามารถเรียงลำดับภาพเหตุการณ์ก่อน-หลังได้ถูกต้อง พร้อมทั้งสามารถเล่าเรื่องจากภาพที่ เรียงตามลำดับก่อนหลังได้ จากพฤติกรรมดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า เด็กได้มีการพัฒนาทักษะการจัด กระทำและสื่อความหมายข้อมูลมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับพรรณวิไล ชมชิด ที่กล่าวว่า ทักษะการจัด กระทำสื่อความหมายข้อมูล สามารถส่งเสริมให้เด็กได้โดยการเปิดโอกาสให้เด็กนำข้อมูลที่จัดกระทำแล้ว มานำเสนอในรูปแบบแผนภาพหรือภาพวาดได้ (พรรณวิไล ชมชิด, 2557)

2. การใช้คำถามประกอบผังกราฟิก การใช้คำถามเป็นสิ่งสำคัญในการช่วยให้เด็กได้ใช้ความคิด ในการหาคำตอบของเรื่องราวที่เด็กกำลังเรียนรู้ และยังเป็นการกระตุ้นให้เด็กมีความตื่นตัวในการเรียนรู้ อีกด้วย โดยคำถามที่ครูใช้ในการถามควรเน้นให้เด็กได้ใช้ความคิดเชื่อมโยงกับประสบการณ์เดิม มาเป็น พื้นฐานในการหาคำตอบจากสิ่งที่เด็กเรียนรู้ลักษณะของคำถาม ควรเป็นคำถามปลายเปิดที่เด็กสามารถ ตอบได้หลายคำตอบ ไม่จำกัดคำตอบที่ถูกต้องเพียงคำตอบเดียว ซึ่งการใช้คำถามประกอบผังกราฟิกใน ทักษะการจำแนก ควรเป็นคำถามที่ส่งเสริมให้เด็กได้จัดหมวดหมู่ของสิ่งต่าง ๆ ตามเกณฑ์ของตนเอง หรือที่ผู้อื่นกำหนดให้ ตัวอย่างเช่น เด็ก ๆ คิดว่าสัตว์เลื้อยมีอะไรบ้าง และสัตว์ปามีอะไรบ้าง เป็นต้น สำหรับทักษะการเปรียบเทียบ ควรเป็นคำถามที่让孩子ใช้ความคิดเปรียบเทียบสิ่งของสองสิ่งว่า มีความ เหมือนกันหรือแตกต่างกันอย่างไร ตัวอย่างเช่น เด็ก ๆ คิดว่า จานกับชามเหมือนกันและแตกต่างกัน อย่างไร และทักษะการจัดกระทำและสื่อความหมายข้อมูล ควรเป็นคำถามที่让孩子ได้ทบทวนข้อมูลที่ เด็กได้จัดกระทำข้อมูลโดยใช้ผังกราฟิก โดย让孩子ได้พูดสื่อความหมายข้อมูลจากผังกราฟิกที่เด็กได้จัด กระทำข้อมูลไว้ ยกตัวอย่าง เด็กใช้ผังกราฟิกแบบวงจรในการเรียงลำดับวงจรชีวิตของผีเสื้อ ครูใช้คำถาม ในการทบทวนความรู้ของเด็กในขั้นสรุป เช่น 1) ผีเสื้อเกิดมาเป็นไข่หรือเป็นตัว 2) จากไข่กลายร่างเป็น อะไร เป็นต้น ซึ่งจากการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการใช้คำถามประกอบผังกราฟิก แสดงให้เห็นว่า การใช้ คำถามช่วยกระตุ้นความคิดของเด็ก ส่งผลให้เด็กมีทักษะการจำแนก ทักษะการเปรียบเทียบ และทักษะ การจัดกระทำและสื่อความหมายข้อมูลเพิ่มมากขึ้น สอดคล้องกับณัฐติยาภรณ์ หยกอุบล ที่กล่าวถึงการ ส่งเสริมทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ว่า การจัดการเรียนรู้ที่เน้นการใช้คำถามจะช่วยพัฒนา ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ได้ (ณัฐติยาภรณ์ หยกอุบล, 2555)

ตอนที่ 2 ผลความพึงพอใจของเด็กปฐมวัยในการจัดประสบการณ์โดยใช้ผังกราฟิก

เด็กปฐมวัยมีความพึงพอใจในการจัดประสบการณ์โดยใช้ผังกราฟิกในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 2.75 และมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ที่ 0.43 ซึ่งเป็นไปตามสมมุติฐานที่กำหนดไว้ เมื่อวิเคราะห์ความพึงพอใจรายด้าน พบว่า ด้านการจัดการเรียนรู้เด็กมีความพึงพอใจในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 2.75 และมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ที่ 0.42 และด้านการใช้ผังกราฟิก เด็กมีความพึงพอใจในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 2.75 และมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ที่ 0.43 เนื่องมาจากในด้านการจัดการเรียนรู้ในขั้นนำเข้าสู่บทเรียน ครูใช้คำคล้องจอง เพลง นิทาน เกม ในการดึงความสนใจเด็กในการเข้าสู่บทเรียน ทำให้เด็กมีความสุขในการทำกิจกรรม ในขั้นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ครูมีการนำสื่อการสอนที่หลากหลาย มาใช้ประกอบการสอนพร้อมใช้คำถามปลายเปิดกระตุ้นความคิดของเด็ก และให้เด็กมีส่วนร่วมในการตอบคำถาม จากนั้นครูจึงอธิบายวิธีการใช้ผังกราฟิกก่อนทุกครั้ง เพื่อให้เด็กใช้ผังกราฟิกได้อย่างถูกต้อง แล้วให้เด็กได้ใช้ผังกราฟิกในการจัดกระทำข้อมูล จากนั้นครูใช้คำถามในการกระตุ้นความคิดของเด็ก จากผังกราฟิกที่เด็กจัดกระทำข้อมูลแล้วมาทบทวนอีกครั้งในขั้นสรุป ซึ่งการจัดประสบการณ์โดยใช้ผังกราฟิกตามที่กล่าวมาแล้วข้างต้น สอดคล้องกับ Joyce, Weil and Showers ที่กล่าวถึงขั้นตอนในการจัดประสบการณ์โดยใช้ผังกราฟิกว่า ครูต้องนำเสนอผังกราฟิกที่เหมาะสมกับลักษณะของเนื้อหา แล้วครูอธิบายวิธีการใช้ผังกราฟิกให้เด็กมีความเข้าใจ แล้วให้เด็กใช้ผังกราฟิกในการจัดกระทำข้อมูล เมื่อเด็กจัดกระทำข้อมูลแล้วให้เด็กทบทวนข้อมูลที่ได้จัดกระทำจากผังกราฟิก โดยครูคอยซักถาม ขยายความจนผู้เรียนเกิดความเข้าใจในเรื่องที่เรียน ซึ่งจากการจัดประสบการณ์โดยใช้ผังกราฟิก เด็กจึงมีความพึงพอใจในการจัดประสบการณ์ โดยใช้ผังกราฟิกอยู่ในระดับมาก (Joyce, B et al., 1992)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง ผลการจัดประสบการณ์โดยใช้ผังกราฟิกที่มีต่อทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ของเด็กปฐมวัย พบว่า เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์โดยใช้ผังกราฟิก มีทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์หลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และผลการประเมินความพึงพอใจของเด็กปฐมวัยในการจัดประสบการณ์โดยใช้ผังกราฟิกทั้งในด้านการจัดการเรียนรู้ และด้านการใช้ผังกราฟิก พบว่า เด็กมีความพึงพอใจในระดับมาก

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ครูที่จะใช้ผังกราฟิกในการจัดประสบการณ์ให้แก่เด็ก ควรมีทักษะในการวาดภาพเพื่อจะได้ผังกราฟิกที่มีความเหมาะสม น่าสนใจ และกระตุ้นการเรียนรู้ของเด็ก

1.2 ครูควรจัดประสบการณ์โดยใช้ผังกราฟิก ทั้งในลักษณะกลุ่มใหญ่ และกลุ่มย่อยเพื่อให้เด็กได้ใช้ผังกราฟิกทุกคน

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาวิธีการจัดประสบการณ์โดยใช้ผังกราฟิกที่ส่งผลต่อทักษะด้านอื่น ๆ ของเด็กปฐมวัย เช่น ทักษะกระบวนการทางคณิตศาสตร์ ทักษะการอ่าน และทักษะการเขียน เป็นต้น

2.2 ควรเพิ่มการจัดกิจกรรมแบบกลุ่มย่อยเข้าไปในการจัดประสบการณ์ เพื่อให้เด็กได้ใช้ผังกราฟิกอย่างทั่วถึงทุกคน

เอกสารอ้างอิง

ณัฐติยาภรณ์ หยกอุบล. (2555). *สอนให้คิดด้วยจิตวิทยาศาสตร์*. นนทบุรี: บั๊ค พอยท์.

ทศนา แคมมณี. (2566). *ศาสตร์การสอน : องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ*.

(พิมพ์ครั้งที่ 23). กรุงเทพมหานคร: ด่านสุทธาการพิมพ์.

นรรีชต์ ผืนเชียร. (2565). *เหตุผลที่ไม่ควรเร่งให้เด็กเขียน*. เรียกใช้เมื่อ 24 พฤษภาคม 2566 จาก

<https://www.truelookpanya.com/education/content/91398-teaartedu-teaart->

พรณวิไล ชมชิด. (2557). *พฤติกรรมการสอนวิทยาศาสตร์*. มหาสารคาม: ตักสิลาการพิมพ์.

วรรณาท รักสกุลไทย และคณะ. (2561). *การใช้ผังกราฟิก (Graphic Organizer) เพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัย*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แฮปปี้เลิร์นนิ่ง.

สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (2563). *กรอบการเรียนรู้และแนวทางการจัดประสบการณ์การเรียนรู้บูรณาการวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และคณิตศาสตร์ในระดับปฐมวัยตามหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560*. กรุงเทพมหานคร: บริษัท โกโก้พรีนซ์ (ไทยแลนด์) จำกัด.

-
- Charlesworth, Rosalind., & Lind, Karen K. (2020). Math and science for young children. *8th ed. The United State of America: Wadsworth Cengage Learning. and science process skills in children regarding external elements, Research*, 8(4A), 55.
- Joyec, B et al. (1992). *Models of teaching*. Boston: Allyn and Bacon.
- Nugroho, T. A. T., & Surjono, H. D. (2019). The effectiveness of mobile-based interactive learning multimedia in science process skills. *Journal of Physics:Conference Series*, 10(2),1.

ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมทางการบริหารการศึกษา
ของสถานศึกษานำร่องพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาระดับประถมศึกษา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่เขต 3*

THE LEADERSHIP OF EDUCATION ADMINISTRATION INNOVATION AREA OF
PRIMARY SCHOOLS UNDER CHIANG MAI PRIMARY EDUCATIONAL
SERVICE AREA OFFICE 3

ปาณิน กินาวงศ์

Paparnin Kinawong

มหาวิทยาลัยนอร์ท-เชียงใหม่, ประเทศไทย.

North-Chiangmai University, Thailand.

E-mail: paparnin@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมทางการบริหารการศึกษา 2) ศึกษาปัญหาการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมทางการบริหารการศึกษา 3) ศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมทางการบริหารการศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษานำร่องพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา ระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่เขต 3 การวิจัยนี้ใช้การวิจัยแบบผสมผสาน ข้อมูลเชิงปริมาณได้จาก กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูของสถานศึกษานำร่องพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา ซึ่งได้มาโดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจากตารางประมาณขนาดกลุ่มตัวอย่างของเครซีและมอร์แกน ได้กลุ่มตัวอย่าง 183 คน รวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วยค่าความถี่ ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และข้อมูลเชิงคุณภาพได้จากการสนทนากลุ่มผู้บริหารสถานศึกษานำร่องพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 8 คน

* Received: 15 January 2024; Revised: 17 June 2024; Accepted: 21 June 2024

ผลการวิจัยพบว่า 1) ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมทางการบริหารการศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก 2) ปัญหาและอุปสรรคของการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมทางการบริหารการศึกษา พบว่าผู้บริหารสถานศึกษามีการปรับปรุง แก้ไขและพัฒนาองค์การตามทิศทางการเปลี่ยนแปลงด้านการศึกษา ไม่สม่ำเสมอ ไม่มีการใช้ ICT เป็นฐานในการจัดการและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ขาดการติดต่อสื่อสารประสานงานที่ดีพอ 3) แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมทางการบริหารการศึกษา คือผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการวางแผน การดำเนินการ การตรวจสอบ และการประเมินผล โดยใช้กระบวนการ PDCA ในการพัฒนา ควรมีนโยบายในการปฏิบัติงานตามทิศทางการจัดการศึกษาที่เปลี่ยนแปลงไป เปิดโอกาสให้ทุกคนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาองค์กรและพัฒนานวัตกรรม

คำสำคัญ: การพัฒนา, ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม, สถานศึกษานำร่องพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา

Abstract

This research aimed 1) to study innovative leadership in the educational administration, 2) to study the problem of developing innovative leadership in educational administration, and 3) to study the guidelines for developing innovative leadership in the educational administration of pilot schools in the educational innovation area of primary schools under Chiang Mai Primary Educational Service Area Office 3. This research used a mixed research method. Quantitative data were obtained from the sample used in the study were school administrators and teachers of the pilot school in the educational innovation area, which was obtained by determining the sample size from the table, and estimating the sample size of Krazy and Morgan with 183 samples. The data were collected using questionnaires. The statistical methods used to analyze the data consisted of frequency, mean, and standard deviation. Qualitative data were obtained from a group discussion with school administrators of the pilot schools in the educational innovation area of primary schools under Chiang Mai Primary Educational Service Area Office 3, a sample group of 8 people.

The results showed that 1) the innovative leadership in educational administration was at a high level. 2) Problems and obstacles to developing innovative

leadership in education administration were found that the school administrators did not regularly improve, correct, and develop the organization according to the direction of educational change, in addition, ICT was not used as a base for managing and exchanging learning resulting in the school administrators lacked sufficient communication and coordination. 3) The guidelines for developing innovative leadership in education management were that school administrators should have planning, implementation, monitoring, and evaluation by using the PDCA process to develop and there should be a policy to operate following the changing educational management direction, allowing everyone to be involved in the development of the organization, and develop innovation.

Keywords: development, innovative leadership, pilot schools in the educational innovation area

บทนำ

โลกยุคศตวรรษที่ 21 มีการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็ว พลิกผัน รุนแรง ส่งผลให้เกิดความเปลี่ยนแปลงของสังคมในหลาย ๆ ด้าน รวมทั้งด้านการจัดการศึกษาเพราะเป็นกลไกหลักในการพัฒนากำลังคนให้มีคุณภาพ ระบบการจัดการศึกษาจึงถือเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะพัฒนาคนให้มีคุณลักษณะตามที่สังคมต้องการ จึงต้องมีการปรับเปลี่ยนทิศทางการให้ตอบสนองและเท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลง การจะจัดการศึกษาในปัจจุบันให้เป็นไปตามผลที่คาดหวังได้นั้น การศึกษาจึงจำเป็นที่จะต้องมีการปฏิรูปให้เป็นการศึกษา 4.0 สถานศึกษาและผู้บริหารจำเป็นต้องมีการปรับตัวและมีความเป็นมืออาชีพ ผู้บริหารที่เป็นมืออาชีพนั้นจึงถือเป็นบุคคลสำคัญนำพาองค์กรให้ก้าวต่อไปข้างหน้าอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องมีภาวะผู้นำสูง ควบคู่ไปกับการบริหารงานขององค์กรในทุก ๆ ด้าน โดยผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องมีภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม (Innovative Leader) และทักษะทางการคิดที่แตกต่างอย่างสร้างสรรค์ เรียกว่า ทักษะการคิดเชิงนวัตกรรม (Innovative Thinking) ซึ่งเป็นทักษะความคิดพื้นฐานเพื่อให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ยุคใหม่ (อภิฤดี โทนา, 2565)

จากความสำคัญของนวัตกรรมดังกล่าวในยุค 4.0 จึงถือเป็นจุดเริ่มต้นของพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา มาจากข้อเสนอของภาคีเพื่อการศึกษาไทย (Thailand Education Partnership: TEP)

ที่ก่อตั้งขึ้นจากการรวมตัวกันขององค์กรภาคเอกชน ภาครัฐ และภาคประชาสังคม ที่มีจุดร่วมกันในการมุ่งปฏิรูปการศึกษาไทย ภายใต้แนวคิดระบบการศึกษาที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของทุกคนในสังคม โดยกำหนดให้มีพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา ซึ่งเป็นพื้นที่ปฏิรูปการบริหารและการจัดการการศึกษาขึ้น เพื่อสนับสนุนการสร้างนวัตกรรมการศึกษา อันเป็นการนำร่องในการกระจายอำนาจ และให้อิสระแก่หน่วยงานทางการศึกษาและสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ให้เกิดการพัฒนาคูณภาพและประสิทธิภาพและลดความเหลื่อมล้ำ รวมทั้งมีการขยายผลนวัตกรรมจัดการเรียนการสอนและวิธีการปฏิบัติที่ดีไปใช้ในสถานศึกษาอื่น (กระทรวงศึกษาธิการ, 2561)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 อยู่ในจังหวัดเชียงใหม่ เป็นหนึ่งในจำนวน 6 พื้นที่นวัตกรรมการศึกษา (Education Sandbox) ซึ่งมีทั้งหมด 8 จังหวัด เพื่อให้เกิดรูปแบบการบริหารจัดการการศึกษารูปแบบใหม่ ซึ่งเป็นการทดลองการกระจายอำนาจการบริหารจัดการส่วนกลางไปยังจังหวัด มีระบบกลไกการบริหารจัดการพื้นที่ด้วยตนเอง ผู้บริหารจึงจำเป็นต้องมีความรู้ความสามารถด้านนวัตกรรมมามีส่วนช่วยในการส่งเสริมพัฒนาสถานศึกษาในด้านต่าง ๆ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียนให้เหมาะสม จากที่กล่าวมาข้างต้น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 มีบริบทพื้นที่และสภาพแวดล้อมเป็นภูเขา ซึ่งตั้งอยู่บนดอยพื้นที่สูงและอยู่ในพื้นที่ห่างไกล ผู้เรียนส่วนใหญ่มีหลากหลายชาติพันธุ์ อีกทั้งเทคโนโลยี และทรัพยากรที่จำเป็นต่อการจัดการเรียนรู้ไม่เพียงพอต่อการพัฒนาผู้เรียน ผู้บริหารสถานศึกษาจึงต้องมีภาวะความเป็นผู้นำสูงมาก เพื่อแสวงหาโอกาสในการพัฒนาทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดผลประโยชน์สูงสุด แก้ไขปัญหา รวมถึงคิดค้นนวัตกรรมที่สามารถช่วยพัฒนาผู้เรียนให้เรียนรู้และเท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลง ดังนั้นงานวิจัยนี้จึงได้ทำการศึกษาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมทางการบริหารการศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษานำร่องพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา ระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 เพื่อช่วยให้ผู้บริหารสามารถนำไปประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาสถานศึกษาให้เป็นองค์กรนวัตกรรม และเป็นแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมทางการบริหารการศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษานำร่องพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา ระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3

2. เพื่อศึกษาปัญหาการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมทางการบริหารการศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษานำร่องพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา ระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3

3. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมทางการบริหารการศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษานำร่องพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา ระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและบุคลากรทางการศึกษาของสถานศึกษานำร่องพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 จำนวนทั้งสิ้น 19 โรงเรียน รวมประชากรทั้งสิ้น 348 คน โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจากตารางประมาณขนาดของกลุ่มตัวอย่างของเครซีและมอร์แกน โดยใช้วิธีการคำนวณตามสัดส่วนประชากรและการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ได้กลุ่มตัวอย่าง 183 คน และผู้ให้ข้อมูลในการสนทนากลุ่ม ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษานำร่องพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างจากสถานศึกษาทั้งหมด 19 สถานศึกษา รวมทั้งหมด 8 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ 1) แบบสอบถาม ซึ่งนำมาคำนวณหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence: IOC) ระหว่างข้อคำถามกับเนื้อหาได้ค่าความสอดคล้องเท่ากับ 1.00 โดยแบ่งออกเป็น 3 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ประสบการณ์ทำงาน ลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List) ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมทางการบริหารการศึกษา 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการมีวิสัยทัศน์การเปลี่ยนแปลง ด้านการทำงานเป็นทีมและมีส่วนร่วม ด้านการมีทักษะความคิดสร้างสรรค์ นวัตกรรม ด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร และด้านการสร้างบรรยากาศแห่งองค์การ นวัตกรรม เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) แบ่งเป็น 5 ระดับ ได้ค่าความเที่ยงของแบบสอบถามเท่ากับ 0.97 ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหาอุปสรรคของการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมทางการบริหารการศึกษาเป็นลักษณะคำถามแบบปลายเปิด 2) การสนทนากลุ่ม (Focus

group discussion) ผู้วิจัยศึกษารวบรวมข้อมูล โดยนำประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดในแต่ละด้านของแบบสอบถามและประเด็นปัญหาจากแบบสอบถามปลายเปิด มาจัดทำเป็นประเด็นในการสนทนากลุ่ม

3. การวิเคราะห์ข้อมูล ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมมาวิเคราะห์ โดยการหาค่าความถี่ (f) ค่าร้อยละ (Percentage) หาค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และวิเคราะห์เนื้อหาแล้วนำเสนอโดยวิธีการเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

การศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมทางการบริหารการศึกษาของสถานศึกษานำร่องพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา ระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 สามารถนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ตามลำดับ ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมทางการบริหารการศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษานำร่องพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา ระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 พบว่า ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมทางการบริหารการศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษานำร่องพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา ระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.37$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมทางการบริหารการศึกษาสูงสุด คือ ด้านการมีทักษะความคิดสร้างสรรค์นวัตกรรม ($\bar{X}=4.61$) รองลงมา คือ ด้านการสร้างบรรยากาศแห่งองค์การนวัตกรรม ($\bar{X}=4.46$) ด้านการทำงานเป็นทีมและมีส่วนร่วม ($\bar{X}=4.40$) ด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ($\bar{X}=4.34$) และภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมทางการบริหารการศึกษาต่ำสุด คือ ด้านการมีวิสัยทัศน์การเปลี่ยนแปลง ($\bar{X}=4.02$)

2. ผลการวิเคราะห์ปัญหาการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา ระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 พบว่า จากจำนวนแบบสอบถามทั้งหมด 183 ฉบับ มีผู้ตอบแบบสอบถามปลายเปิดทั้งหมด 100 คน คิดเป็นร้อยละ 54.64 สรุปปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดแต่ละด้านที่จะนำไปทำประเด็นสนทนากลุ่ม มีดังนี้ 1) ด้านการมีวิสัยทัศน์การเปลี่ยนแปลง คือ ผู้บริหารสถานศึกษามีการปรับปรุง แก้ไขและพัฒนาองค์การตามทิศทางการเปลี่ยนแปลงด้านการศึกษาอย่างไม่สม่ำเสมอ ส่งผลให้องค์กรเกิดความล่าช้า 2) ด้านการทำงานเป็นทีมและมีส่วนร่วม คือ ผู้บริหารสถานศึกษาขาดการติดต่อสื่อสาร ประสานงานที่ดีพอ ทำให้บุคลากรเกิดความเข้าใจที่ผิดพลาด ทำให้การบริหารสถานศึกษาไม่สามารถบรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3) ด้านการมีทักษะความคิดสร้างสรรค์นวัตกรรม คือ ผู้บริหารสถานศึกษาขาดการส่งเสริมสนับสนุนให้บุคลากร คิดสร้างสรรค์พัฒนางานใหม่เพื่อให้เกิดนวัตกรรม 4) ด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร คือ ผู้บริหารสถานศึกษาไม่มีการใช้ ICT เป็นฐานในการจัดการและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ทำให้การจัดทำระบบงานข้อมูลสารสนเทศไม่เป็นปัจจุบัน 5) ด้านการสร้างบรรยากาศแห่งองค์การนวัตกรรม คือ ผู้บริหารไม่มีการเปลี่ยนแปลงทั้งสภาพแวดล้อมภายใน และสภาพแวดล้อมภายนอกที่ทันสมัย ทำให้การใช้นวัตกรรมไม่มีความคล่องตัวในการจัดการศึกษา

3. ผลการวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมทางการบริหารการศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษานำร่องพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา ระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 สรุปผลการสนทนากลุ่มได้ ดังนี้ 1) ด้านการมีวิสัยทัศน์การเปลี่ยนแปลง ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการศึกษาแผนนโยบายการปฏิบัติงานอย่างจริงจัง โดยเริ่มต้นจากการศึกษาแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ มีความตื่นตัว ตระหนักรู้ กล้าเสี่ยง สามารถวิเคราะห์แนวโน้มทิศทางการเปลี่ยนแปลงจากการไปศึกษาดูงาน อบรมเชิงปฏิบัติการ หรือจากข่าวสารบ้านเมืองต่าง ๆ อย่างเท่าทันและกว้างไกล 2) ด้านการทำงานเป็นทีมและมีส่วนร่วม ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการวางแผนและกำหนดบทบาทหน้าที่ของแต่ละคนที่ได้รับผิดชอบตรงอย่างตามความสามารถ เปิดอิสระให้บุคลากรได้มีส่วนร่วมเสนอปัญหาที่แต่ละคนเผชิญและมีการสื่อสารสองทิศทาง 3) ด้านการมีทักษะความคิดสร้างสรรค์นวัตกรรม ผู้บริหารสถานศึกษาควรกล้าวางแผนในการคิดสร้างสรรค์ทำสิ่งใหม่ ๆ ที่ไม่เหมือนคนอื่น กล้าคิด กล้าเสี่ยง กล้าตัดสินใจเพื่อให้เกิดนวัตกรรมใหม่ ภายใต้บริบทของโรงเรียน และกระตุ้นให้ครูได้มีความกล้าในการคิดสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ ที่สอดคล้องกับปัญหาในปัจจุบัน โดยจะต้องสร้างความเชื่อมั่นให้ทุกคนเห็นว่าปัญหาทุกอย่างต้องมีวิธีแก้ไข 4) ด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องมีการวางแผนการจัดการงบประมาณและทรัพยากรทาง ICT ต่าง ๆ โดยการนำเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาใช้ในการบริหารจัดการองค์กรให้มีความเป็นระบบและทันสมัย มีการจัดเก็บข้อมูลที่เป็นปัจจุบันและมีฐานส่วนกลางที่สามารถเข้าถึงได้ทุกที่ ทุกเวลา 5) ด้านการสร้างบรรยากาศแห่งองค์การนวัตกรรม ผู้บริหารสถานศึกษาควรวางแผนกำหนดนโยบาย และสามารถชี้แนะให้บุคลากรเห็นคุณค่าของนวัตกรรมและเกิดความตระหนักต่อการพัฒนาโรงเรียน

อภิปรายผล

จากผลการศึกษางานวิจัย ผู้วิจัยมีประเด็นที่สามารถนำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมทางการบริหารการศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษานำร่องพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา ระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมทางการบริหารการศึกษาสูงสุด คือ ด้านการมีทักษะความคิดสร้างสรรค์นวัตกรรม อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ ด้านการสร้างบรรยากาศแห่งองค์การนวัตกรรม อยู่ในระดับมาก ด้านการทำงานเป็นทีม และมีส่วนร่วม อยู่ในระดับมาก ด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร อยู่ในระดับมาก และภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมทางการบริหารการศึกษาดำสุด คือ ด้านการมีวิสัยทัศน์การเปลี่ยนแปลง สอดคล้องกับจิราภา ประพันธ์พัฒน์ ที่ศึกษาเรื่อง การศึกษาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี ผลการศึกษา พบว่า ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาประกอบด้วย 6 ด้าน คือ 1) ด้านการมีวิสัยทัศน์การเปลี่ยนแปลง 2) ด้านการทำงานเป็นทีมและมีส่วนร่วม 3) ด้านการคิดสร้างสรรค์ 4) ด้านการบริหารความเสี่ยง 5) ด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร 6) ด้านการสร้างบรรยากาศองค์การนวัตกรรม เป็นองค์ประกอบซึ่งมีความเหมาะสมเป็นไปได้มีประโยชน์และมีความถูกต้อง (จิราภา ประพันธ์พัฒน์, 2560)

2. ปัญหาการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมทางการบริหารการศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษานำร่องพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา ระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 พบว่า ด้านการมีวิสัยทัศน์การเปลี่ยนแปลง คือ ผู้บริหารสถานศึกษามีการปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาองค์การตามทิศทางการเปลี่ยนแปลงด้านการศึกษาอย่างไม่สม่ำเสมอ ส่งผลให้องค์กรเกิดความล่าช้า มีการสื่อสารวิสัยทัศน์ไม่เพียงพอ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวัชรพรณ จันทร์หอม ศึกษาเรื่อง พฤติกรรมการบริหารที่ส่งผลต่อวิสัยทัศน์ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาส จังหวัดเชียงราย ผลงานวิจัยพบว่า ผู้บริหารสามารถนำวิสัยทัศน์ที่สร้างไปสู่การปฏิบัติได้ โดยการหลอมรวมวิสัยทัศน์ของตนเองไปสู่ปรัชญา นโยบาย เป้าหมาย ตลอดจนโครงการต่าง ๆ เพื่อให้วิสัยทัศน์ที่สร้างขึ้นดำเนินไปเป็นผลสำเร็จ หากผู้บริหารมีการสร้างวิสัยทัศน์ เผยแพร่วิสัยทัศน์แล้ว แต่ไม่นำไปปฏิบัติ ผลก็จะไม่เกิดขึ้น (วัชรพรณ จันทร์หอม, 2560)

ด้านการทำงานเป็นทีมและมีส่วนร่วม คือ ผู้บริหารสถานศึกษาขาดการติดต่อสื่อสารประสานงานที่ดีพอ ทำให้บุคลากรเกิดความเข้าใจที่ผิดพลาด ทำให้การบริหารสถานศึกษาไม่สามารถบรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของธนายุ ภู่วิทยาธร ศึกษาเรื่องการทำงานเป็นทีมส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานธนาคารในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ผลการวิจัยพบว่า การทำงานเป็นทีมซึ่งจำแนกออกเป็น 5 ด้าน คือ 1) ด้านการมีเป้าหมายร่วมกัน 2) ด้านการยอมรับนับถือกัน 3) ด้านความร่วมมือพร้อมใจในการทำงาน 4) ด้านการแบ่งงานตามความสามารถของบุคคล และ 5) ด้านความรับผิดชอบ ส่งผลกระทบเชิงบวกกับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานธนาคารแห่งหนึ่งในจังหวัดสุราษฎร์ธานี (ธนายุ ภู่วิทยาธร, 2561)

ด้านการมีทักษะความคิดสร้างสรรค์นวัตกรรม คือ ผู้บริหารสถานศึกษาขาดการส่งเสริมสนับสนุนให้บุคลากรคิดสร้างสรรค์พัฒนางานใหม่เพื่อให้เกิดนวัตกรรมและขาดความรู้ความเข้าใจและขาดการปฏิบัติอย่างต่อเนื่องในเรื่องนวัตกรรม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของฐิตินันท์ นันทะศรี ได้ทำการศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา ผลงานวิจัยพบว่า การมีทักษะการคิดสร้างสรรค์นวัตกรรม จะส่งผลให้เกิดผลงานที่มีคุณภาพ 3 ด้าน ดังนี้ 1) การมีจินตนาการที่ลึกซึ้ง 2) การมีความคิดริเริ่ม 3) การมีความคิดหลากหลายและยืดหยุ่น (ฐิตินันท์ นันทะศรี และคณะ, 2563)

ด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร คือ ผู้บริหารสถานศึกษาไม่มีการใช้ ICT เป็นฐานในการจัดการและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ระบบงานข้อมูลสารสนเทศไม่เป็นปัจจุบัน รวมถึงขาดการสนับสนุนทรัพยากรและมีงบประมาณไม่เพียงพอในการบริหารจัดการเทคโนโลยี ส่งผลให้การเรียนการสอนเกิดความล้าหลัง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของศศิจันทร์ ปัญจทวี ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อการยอมรับการใช้ระบบสารสนเทศ กรณีศึกษาสถาบันการพลศึกษา วิทยาเขตเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการยอมรับการใช้ระบบสารสนเทศของบุคลากรสถาบันการพลศึกษาวิทยาเขตเชียงใหม่ มี 3 ปัจจัย ได้แก่ ปัจจัยการได้รับการสนับสนุนการใช้ระบบสารสนเทศจากผู้บังคับบัญชา ปัจจัยความคาดหวังจากประสิทธิภาพของเทคโนโลยีสารสนเทศ และปัจจัยการรับรู้ประโยชน์ของเทคโนโลยีสารสนเทศ (ศศิจันทร์ ปัญจทวี, 2560)

ด้านการสร้างบรรยากาศแห่งองค์การนวัตกรรม คือ ผู้บริหารไม่มีการเปลี่ยนแปลงทั้งสภาพแวดล้อมภายในและสภาพแวดล้อมภายนอกที่ทันสมัย ทำให้การใช้นวัตกรรมไม่มีความคล่องตัวในการจัดการศึกษา ทุกคนในองค์กรไม่เห็นถึงความสำคัญของนวัตกรรมจนเกิดเป็นวัฒนธรรมซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของรณกร ประทุมเกษร ศึกษาเรื่อง ปัจจัยขององค์การนวัตกรรมและองค์การ

แห่งการเรียนรู้ที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการทำงานตามสมรรถนะหลักของพนักงาน: กรณีศึกษา บริษัทหลักทรัพย์จัดการกองทุน จำกัด ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยองค์การนวัตกรรม ด้านนวัตกรรมผลิตภัณฑ์ และปัจจัยองค์การแห่งการเรียนรู้ ด้านการเป็นบุคคลรอบรู้ มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการทำงานตามสมรรถนะ หลักของพนักงานของบริษัทหลักทรัพย์จัดการกองทุน จำกัด (ธณกร ประทุมเกสร, 2561)

3. แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมทางการบริหารการศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษานำร่องพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา ระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 แต่ละด้านสามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

ด้านการมีวิสัยทัศน์การเปลี่ยนแปลง ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการศึกษาแผนนโยบาย โดยเริ่มต้นจากการศึกษาแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ เพื่อการปฏิรูปการจัดการศึกษาให้เป็นไปตามมาตรฐานและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน (P) มีความตื่นตัว ตระหนักรู้ กล้าเสี่ยง สามารถวิเคราะห์แนวโน้มทิศทางการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ อย่างเท่าทัน เพื่อให้เกิดการพัฒนาภายใต้บริบทของโรงเรียน (D) มีการติดตามและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สร้างความเข้าใจกับคณะครู บุคลากรโดยให้ทุกคนได้มีส่วนร่วมในการรับมือการเปลี่ยนแปลง เพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างนวัตกรรม (C) และเกิดการขับเคลื่อนลงสู่การปฏิบัติอย่างจริงจัง เพื่อให้บรรลุผลลัพธ์ที่ตั้งไว้ แสวงหาโอกาสทางเลือกอื่นจากหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อหาโอกาสในการพัฒนา ปรับปรุง ต่อยอดต่อไป (A) สอดคล้องกับงานวิจัยของจรูญ แก้วเอียน ได้ทำการวิจัยเรื่อง คุณลักษณะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาในบริบทของสังคมพหุวัฒนธรรม พบว่า ผู้นำเชิงนวัตกรรมหรือผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีความทันสมัยและทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม (จรูญ แก้วเอียน, 2556)

ด้านการทำงานเป็นทีมและมีส่วนร่วม ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการวางแผนและกำหนดบทบาทหน้าที่ของแต่ละคน โดยชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของงานที่ได้รับมอบหมาย เพื่อเสริมสร้างศรัทธาและความมั่นใจในการปฏิบัติงาน (P) แสดงให้เห็นว่าเข้าใจและยอมรับถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล เปิดอิสระให้บุคลากรได้มีส่วนร่วมเสนอปัญหาที่แต่ละคนเผชิญ แบ่งปันความเป็นผู้นำหาพื้นที่ให้ทุกคนได้แสดงความคิดเห็นออกมา เพื่อให้เกิดภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมที่หลากหลาย มีการแสดงออกซึ่งความเอื้ออาทร เอาใจใส่ซึ่งกันและกัน (D) มีการสื่อสารสองทิศทาง แบ่งปันความรู้และมีการจัดการด้วยการเดินดูรอบ ๆ (Management by walking around) มีปฏิสัมพันธ์กับครูเป็นการส่วนตัว เชื่อมโยงความรู้ เพื่อเป็นการสังเกต กำกับติดตามและดูแลอยู่เสมอ (C) ใช้คำถามปลายเปิด

แสดงความคิดเห็น และตอบโต้เพื่อให้แง่คิดในด้านต่าง ๆ เพื่อสามารถนำไปปรับปรุง แก้ไขและปรับปรุงยุคที่ใช้ในองค์กรจนเกิดเป็นวัฒนธรรม (A) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของอรอนงค์ โรจน์วัฒนบูลย์ กล่าวถึง ปัจจัยด้านทีมงาน ในด้านสังคมประกอบด้วย การใส่ใจผู้อื่น การสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ มีวุฒิภาวะทางอารมณ์ มีความรับผิดชอบต่อสังคม การสร้างเครือข่ายและสายสัมพันธ์ (อรอนงค์ โรจน์วัฒนบูลย์, 2566)

ด้านการมีทักษะความคิดสร้างสรรค์นวัตกรรม ผู้บริหารสถานศึกษาควรกล่าววางแผนในการคิดสร้างสรรค์ทำสิ่งใหม่ ๆ เพื่อให้เกิดนวัตกรรมที่ไม่เหมือนคนอื่นภายใต้บริบทของโรงเรียน โดยผสมผสานระหว่างข้อเท็จจริงกับประสบการณ์ของชีวิต (P) จะต้องสามารถใช้ทักษะการพูด การเขียน การคิดอย่างมีระบบและการปฏิบัติอย่างมีเหตุผล และหาแนวทางให้บุคลากรแต่ละคนได้พัฒนาตนเองตามศักยภาพ เช่น การอบรมหรือการศึกษาดูงาน เพื่อกระตุ้นให้มีความกระตือรือร้นในการคิดค้นหาแนวทางวิธีการใหม่ ๆ สร้างสรรค์กระบวนการคิด การเรียนรู้ ผ่านการระดมสมอง เพื่อนำมาต่อยอดพัฒนาระบบการศึกษาให้มีประสิทธิภาพและทรงคุณค่ายิ่งขึ้น (D) ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีการติดตาม ประเมินผล ถึงความคืบหน้าในการพัฒนา หรือคิดค้นนวัตกรรมใหม่อยู่เสมอ เพื่อลดความผิดพลาดจากการนำลงสู่การปฏิบัติ (C) และจะต้องหมั่นปรับปรุงและพัฒนานวัตกรรมที่คิดอย่างสม่ำเสมอ โดยอาศัยการนำเทคโนโลยีเข้ามามีส่วนช่วยในการพัฒนาปรับปรุงให้มีเสถียรภาพและประสิทธิภาพ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของสถานศึกษา (A) ซึ่งสอดคล้องกับอนุสรฯ สุวรรณวงศ์ ได้กล่าวถึงบทบาทของผู้บริหารในฐานะผู้นำเชิงนวัตกรรม ว่าควรมีบทบาทดังต่อไปนี้ 1) ผู้บริหารมีบทบาทในการกำหนดเป้าหมายและตัวชี้วัดผลการปฏิบัติงานที่มุ่งเน้นนวัตกรรม 2) ผู้บริหารมีบทบาทในการสนับสนุน บรรยากาศการทำงานที่เอื้อต่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ 3) ผู้บริหารควรสร้างสภาพแวดล้อมการทำงานของครูที่มุ่งเน้นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (Learning & Sharing) เน้นการทำงานแบบร่วมมือ (Collaboration) ของครูและบุคลากรทุกคนในสถานศึกษาในลักษณะของเครือข่ายการเรียนรู้ครูนวัตกรรม (Teacher Innovation Network : TIN) (อนุสรฯ สุวรรณวงศ์, 2566)

ด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องมีการวางแผน กำหนดทิศทางในการบริหารจัดการ เปิดโอกาสให้ทุกคนได้มีส่วนร่วมตั้งแต่การวางแผนโครงสร้าง การจัดการงบประมาณและทรัพยากรทาง ICT ต่าง ๆ (P) นำเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามามีใช้ในการบริหารจัดการองค์กร มีการปรับปรุงยุคให้สอดคล้องกับสถานศึกษา มีฐานส่วนกลางที่สามารถเข้าถึงได้ทุกที่ ทุกเวลา รวมทั้งมีการนำระบบเทคโนโลยีและการสื่อสารหรือแอปพลิเคชันต่าง ๆ เช่น Facebook

Line E-mail มาเป็นเครื่องมือในการติดต่อข่าวสารแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน สามารถเข้าถึงและเชื่อมโยงนำข้อมูลไปใช้ได้ทันที เพื่อนำไปสู่การสร้างสรรค์นวัตกรรมในสถานศึกษาอย่างทันสมัย (D) รวมถึงมีการติดตาม ประเมินความปลอดภัยและดูแลรักษาระบบอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้เกิดความปลอดภัยของการเข้าถึงข้อมูล (C) อีกทั้งยังมีการสะท้อนคิดประเมินผล เพื่อให้ทุกคนได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาและเกิดประโยชน์สูงสุด (A) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของกุลชลี จงเจริญ ได้กล่าวถึงการบริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล สำหรับผู้บริหารสถานศึกษามีอาชีพ ไว้ว่า ทักษะที่ผู้บริหารต้องมีในยุคดิจิทัล ประกอบด้วย 1) ความสามารถในการใช้เครื่องมือเทคโนโลยีดิจิทัลให้เกิดประโยชน์ 2) ความสามารถในการค้นหาและใช้งาน 3) การสอนและเรียนรู้ 4) ความสามารถด้านการสื่อสารและความร่วมมือและ 5) ความสามารถในการสร้างและนวัตกรรม (กุลชลี จงเจริญ, 2561)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมทางการบริหารการศึกษาของสถานศึกษานำร่องพื้นที่นวัตกรรม การศึกษาระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่เขต 3 สรุปได้ว่า 1) ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมทางการบริหารการศึกษาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก 2) ปัญหาและอุปสรรคของการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมทางการบริหารการศึกษา พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาไม่เท่าทันต่อการปรับปรุง แก้ไขและพัฒนาองค์การตามสภาวะปัจจุบัน ไม่มีการใช้ ICT เป็นฐานในการจัดการและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ขาดการติดต่อสื่อสารประสานงานในช่องทางที่หลากหลายและขาดการส่งเสริมสนับสนุนทั้งในด้านสภาพแวดล้อมและบุคคลากรในการเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรม 3) แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมทางการบริหารการศึกษา คือ ผู้บริหารสถานศึกษาควรนำระบบวงจรคุณภาพ โดยประกอบด้วย P (Plan) การวางแผน D (Do) การปฏิบัติ C (Check) การตรวจสอบ A (Action) การปรับปรุงแก้ไขมาปรับใช้ในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

1.1 ควรศึกษาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมทางการบริหารการศึกษาของสถานศึกษานำร่องพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา ระดับประถมศึกษา ในจังหวัดเชียงใหม่

1.2 ควรศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมทางการบริหารการศึกษาของสถานศึกษานำร่องพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา ระดับประถมศึกษา ในจังหวัดเชียงใหม่

2. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

2.1 ผู้บริหาร ควรนำองค์ประกอบ ตัวชี้วัดที่มีผลต่อภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมทางการบริหาร การศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษาจากการศึกษาในครั้งนี้ ไปใช้ประกอบเป็นข้อมูลในการบริหารที่ เกี่ยวเนื่องกับการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมเพื่อให้องค์กรสามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.2 ด้านการมีวิสัยทัศน์การเปลี่ยนแปลง จากการวิจัยพบว่า มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ดังนั้น ผู้บริหาร สถานศึกษาควรมีการศึกษาและวิเคราะห์แนวโน้มทิศทางการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาอย่างต่อเนื่อง และควรกำหนดวิสัยทัศน์ เป้าหมาย พันธกิจที่ครอบคลุมบริบทพื้นที่การศึกษา เพื่อการปฏิรูปการจัด การศึกษาให้เป็นไปตามมาตรฐานและเป็นไปในทิศทางเดียวกันตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้น พื้นฐานที่เป็นหลักสูตรฐานสมรรถนะกับหลักสูตรในระบบการศึกษาขั้นนำ

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2561). “ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่องการจัดตั้งพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา จังหวัดเชียงใหม่”. 2 ตุลาคม 2561.
- กุลชลี จงเจริญ. (2561). หน่วยที่ 12 ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม. (เอกสารไม่ได้ตีพิมพ์): ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- จรูณี แก้วเอียน. (2556). คุณลักษณะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาในบริบทของสังคมพหุ วัฒนธรรม. ใน รายงานวิจัย. มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.
- จิราภา ประพันธ์พัฒน์. (2560). การศึกษาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาตามความ คิดเห็นของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี. ใน วิทยานิพนธ์ ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล ธัญบุรี.
- ฐิตินันท์ นันทะศรี และคณะ. (2563). ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา. วารสาร บัณฑิตศึกษา, 17(79), 11-20.
- ธนายุ ภู่วิทยาธร. (2561). การทำงานเป็นทีมส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงาน ธนาคารในจังหวัดสุราษฎร์ธานี. วารสารการบัญชีและการจัดการมหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 10(2), 198-208.
- รณกร ประทุมเกสร. (2561). ปัจจัยขององค์การนวัตกรรมและองค์การแห่งการเรียนรู้ที่มีอิทธิพลต่อ การทำงานตามสมรรถนะหลักของพนักงาน: กรณีศึกษาบริษัทหลักทรัพย์จัดการกองทุน จำกัด.

ใน การศึกษาค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

วัชรพรรณ จันทร์หอม. (2560). พฤติกรรมการบริหารที่ส่งผลต่อวิสัยทัศน์ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาส จังหวัดเชียงราย. วารสารสาขามนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์และศิลปะ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 10(1), 1-10.

ศศิจันทร์ ปัญจทวี. (2560). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการยอมรับการใช้ระบบสารสนเทศกรณีศึกษาสถาบันการพลศึกษา วิทยาเขตเชียงใหม่. ใน การค้นคว้าอิสระหลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารธุรกิจ. มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.

อนุสรฯ สุวรรณวงศ์. (2559). *ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม (Innovative Leadership)*. เรียกใช้เมื่อ 1 กุมภาพันธ์ 2566 จาก <https://www.trueplookpanya.com/education/content/52233>

อภิฤดี โทนา. (2565). ทักษะการคิดเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารกับการปฏิบัติงานตามมาตรฐานวิชาชีพของครู ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต1. ใน วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยศิลปากร.

อรอนงค์ โรจน์วัฒนบุลย์. (2553). *การพัฒนาตัวแบบผู้นำเชิงนวัตกรรม*. เรียกใช้เมื่อ 1 กุมภาพันธ์ 2566 จาก https://doi.nrct.go.th/ListDoi/listDetail?Resolve_DOI=10.14457/NIDA.the.2010.6.

สมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ
ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย*
DIGITAL COMPETENCY OF SCHOOL ADMINISTRATORS AFFECTING
PROFESSIONAL LEARNING COMMUNITY IN SCHOOLS UNDER THE NONG
KHAI SECONDARY EDUCATION SERVICE AREA OFFICE

ภคพล ขันทอง

Pakkapon Khuntong

สุชาดา บุษพา

Suchada Boobpha

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี, ประเทศไทย.

Udon Thani Rajabhat University, Thailand.

E-mail: deaexile@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับสมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา 2) ศึกษาระดับชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพในสถานศึกษา 3) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษากับชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพในสถานศึกษา 4) สร้างสมการพยากรณ์สมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพในสถานศึกษา การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ได้แก่ ครูผู้สอนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย จำนวน 287 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มีค่าอำนาจจำแนก .482-.836 ค่าความเชื่อมั่น .962 และชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพในสถานศึกษา มีค่าอำนาจจำแนก .247-.776 ค่าความเชื่อมั่น .936 โดยหาความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สันและวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน

ผลการวิจัยพบว่า 1. สมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา ตามความคิดเห็นของครูโดยรวมอยู่ในระดับมาก 2. ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพในสถานศึกษา ตามความคิดเห็นของครูโดยรวมอยู่ในระดับมาก 3. สมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษากับชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพในสถานศึกษามีความสัมพันธ์กัน 4. สมการพยากรณ์สมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษากับชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพในสถานศึกษา ตัวแปรพยากรณ์ที่ดีที่สุด 4 ตัวแปร คือ สมรรถนะการสื่อสาร ใช้ดิจิทัล การแก้ปัญหา การสร้างนวัตกรรม ส่งผลต่อชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพในสถานศึกษา นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มีค่าอำนาจการพยากรณ์เท่ากับ 37.50 เขียนสมการได้ ดังนี้

* Received: 3 May 2023; Revised: 1 June 2024; Accepted: 7 June 2024

สมการพยากรณ์ในรูปแบบคะแนนดิบ

$$\hat{Y} = 2.208 + .390(X_1) + .207(X_5) - .226(X_3) + .078(X_2)$$

สมการพยากรณ์ในรูปแบบคะแนนมาตรฐาน

$$\hat{Z} = .542(X_1) + .300(X_5) - .256(X_3) + .101(X_2)$$

คำสำคัญ: สมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา, ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพในสถานศึกษา, สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย

Abstract

This research article aims to 1) study the levels of digital competency of school administrators 2) study the levels of professional learning community in schools 3) study the relationship between digital competency of school administrators and professional learning community in schools 4) create a predictive equation for digital competency of school administrators and professional learning community in schools. This research is quantitative. The sample consisted of 287 teachers in schools under the Nongkhai Secondary Education Service Area Office. The research instrument was a 5 level-rating-scale a discriminative power of .482 - .836, reliability at .962, and professional learning community in schools with a discriminative power of .247 - .776 reliability at .936 By finding frequency percentage, mean, standard deviation, Pearson product-moment correlation coefficient and stepwise multiple regression analysis.

The results were as follows: 1. Overall, the level of digital competency of school administrators was found at a high level. 2. Overall, the level of professional learning community in schools was found at a high level. 3. The relationship between the digital competency of school administrators and the professional learning community in schools was related. 4. The analysis of the multiple regression and creating a predictive equation of digital competency of school administrators and professional learning community in schools; the 4 best predictive parameters were communication competency, using digital, problem-solving, innovation creating, affecting professional learning community at the .01 level of significance. The predicting power was 37.50.

Predictive equation of raw scores:

$$\hat{Y} = 2.208 + .390(X_1) + .207(X_5) - .226(X_3) + .078(X_2)$$

Predictive equation of standard score:

$$\hat{Z} = .542(X_1) + .300(X_5) - .256(X_3) + .101(X_2)$$

Keywords: Digital Competency of School Administrators, Professional Learning Community in Schools, Nong Khai Secondary Educational Service Area Office.

บทนำ

ปัจจุบันโลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในทุกมิติทั้งทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และเทคโนโลยี อันเป็นผลมาจากการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศ และการปรับเปลี่ยนโครงสร้างเศรษฐกิจ การเมืองโลก เกิดเชื่อมโยงของข้อมูลข่าวสารระหว่างกันมากขึ้น มนุษย์สามารถเข้าถึงข้อมูลได้จากหลายช่องทางในเวลาอันรวดเร็ว โดยเทคโนโลยีดิจิทัลที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างก้าวกระโดด อีกทั้งก่อให้เกิดวิทยาการทางความรู้และนวัตกรรมใหม่ ๆ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) ยุทธศาสตร์ที่ 8 ให้ความสำคัญกับองค์ความรู้ในการวิจัยและพัฒนาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิจัย และนวัตกรรม สนับสนุนเทคโนโลยีการศึกษา เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เพื่อลดความเหลื่อมล้ำ และยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการ เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี, 2559) กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม มีนโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยการพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม โดยมุ่งหวังให้ประเทศไทย ทันต่อบริบทการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมที่กำลังเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ไปสู่ยุคดิจิทัล การสร้างระบบเศรษฐกิจและสังคมดิจิทัล ที่ทุกหน่วยงานมีส่วนร่วมตามแนวทางประชารัฐ ให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างศักยภาพของผู้บริหารระดับสูงในหน่วยงานของรัฐ ให้เป็นผู้มีความรู้ ความเข้าใจในศักยภาพของเทคโนโลยีดิจิทัล และนำเทคโนโลยีดิจิทัล มาประยุกต์ใช้ในงานตามภารกิจ ของหน่วยงานให้บรรลุเป้าหมายการพัฒนาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ควบคู่ไปกับการยกระดับความรู้และ สมรรถนะของบุคลากรของรัฐ ให้มีความรู้ความสามารถในการสร้างสรรค์นวัตกรรม (สำนักงาน คณะกรรมการดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม, 2559) อีกทั้งมีการร่วมมือกับสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน ในการวางแผนและพัฒนากำลังคน ดิจิทัลของรัฐ ให้สอดคล้องกับความต้องการตามบริบทการพัฒนาของประเทศ โดยกำหนดสมรรถนะ ด้านดิจิทัลของข้าราชการและบุคลากรภาครัฐ 7 ด้าน ได้แก่ ด้านความเข้าใจและใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ด้านการควบคุมกำกับและการปฏิบัติตามกฎหมาย นโยบาย และมาตรฐานการจัดการด้านดิจิทัล ด้านเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อยกระดับศักยภาพองค์กร ด้านการออกแบบกระบวนการ ด้านการจัดการ โครงการและการบริหารกลยุทธ์ ด้านผู้นำดิจิทัล และด้านการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงด้านดิจิทัล (สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน, 2564) สอดคล้องกับนโยบายและจุดเน้นของ กระทรวงศึกษาธิการ ปีงบประมาณ 2565 ที่มุ่งปฏิรูประบบการบริหารจัดการและการพัฒนากำลังคน โดยนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาช่วยในการบริหารงานและการจัดการศึกษา

ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาการศึกษาให้มีประสิทธิภาพ และเกิด ประสิทธิภาพของสถานศึกษา ซึ่งในยุคดิจิทัลจึงจำเป็นต้องมีความรู้ความสามารถ สมรรถนะและ

ประสบการณ์ทางการบริหารการศึกษา เพื่อพัฒนาสถานศึกษาให้ทันสมัยเหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงของโลก นอกจากนั้น การขับเคลื่อนให้เกิดการพัฒนา ต้องอาศัยความร่วมมือจากครู สมรรถนะของผู้บริหารจึงมีความสำคัญในการพัฒนาตัวผู้บริหารให้สามารถนำพาสถานศึกษาไปสู่เป้าหมายที่วางไว้ โดยสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครู และบุคลากรทางการศึกษา ได้กล่าวถึงสมรรถนะไว้ 5 องค์ประกอบ ได้แก่ ความรู้ (Knowledge) สมรรถนะ (Skill) ความคิดเห็นเกี่ยวกับตนเอง (Self-concept) บุคลิกลักษณะประจำตัวของบุคคล (Traits) และแรงจูงใจหรือเจตคติ (Motive and attitude) (สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา, 2565) เนื่องจากปัญหาสมรรถนะดิจิทัล ส่วนใหญ่มีปัญหาในเรื่องบุคลากรผู้ใช้งานดิจิทัล ขาดสมรรถนะความสามารถในการใช้งานเทคโนโลยีดิจิทัล จากการศึกษาของอมรรัตน์ จินดา ศึกษาเรื่อง สภาพปัญหาและแนวทางการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการศึกษาสำหรับสถานศึกษา พบว่า การขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ และสมรรถนะด้านการจัดการใช้เครื่องมือเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการศึกษา เป็นองค์ประกอบสำคัญในความไม่ประสบความสำเร็จของการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ทำให้ผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องเข้าถึงเข้าใจสมรรถนะดิจิทัลที่มีส่วนช่วยในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา (อมรรัตน์ จินดา, 2558)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย นำนโยบายของภาครัฐที่ส่งเสริมสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและการสร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพมากำหนดแผนพัฒนาการศึกษา พ.ศ. 2564-2568 กลยุทธ์ที่ 4 สร้างภาคีเครือข่ายขยายชุมชนแห่งการเรียนรู้ สนับสนุนผู้บริหาร ครูและบุคลากร ให้มีวิสัยทัศน์ที่สูงขึ้น ส่งเสริมเครือข่ายการเรียนรู้ แลกเปลี่ยนประสบการณ์จากผู้ร่วมประกอบอาชีพ ให้เกิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ อีกทั้งส่งเสริมให้ผู้บริหาร ครู บุคลากร และนักเรียน สร้างสรรค์และพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ในรูปแบบแพลตฟอร์มการเรียนรู้ดิจิทัล (Digital Learning Platform) ส่งเสริมให้นักเรียนแสวงหาความรู้ด้วยตนเองจากสื่อดิจิทัลและสื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) ปลุกฝังให้นักเรียนมีพฤติกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเองตลอดเวลา (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย, 2564) สอดคล้องกับ Balyer et al. ที่มีความเชื่อว่าพลังของครูมีความสำคัญในการที่จะพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน การศึกษาจะเกิดการปฏิบัติขึ้นอยู่กับแรงจูงใจ สมรรถนะการพัฒนา การเรียนรู้ วัฒนธรรมองค์กร ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษาควรจะให้มีความสำคัญในการสร้างความร่วมมือในการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ (Balyer et al, 2015)

จากความเป็นมาและความสำคัญดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยในฐานะที่เป็นบุคลากรทางการศึกษา จึงมีความสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับสมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา ที่ส่งผลต่อชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย เพื่อนำข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาสมรรถนะด้านดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับสมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย
2. เพื่อศึกษาระดับชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษากับชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย
4. เพื่อสร้างสมการพยากรณ์สมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา ที่ส่งผลต่อชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย

สมมติฐานของการวิจัย

1. สมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษามีความสัมพันธ์กับชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย
2. สมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาอย่างน้อย 1 สมรรถนะ สามารถพยากรณ์ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคายได้

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงสำรวจ

ประชากร ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ครูผู้สอน ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย ปีการศึกษา 2564 จำนวน 1,136 คน

กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ครูผู้สอน ภายใต้อำเภอการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย จำนวน 287 คน โดยข้อมูลข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษา จากรายงานผลการดำเนินงานประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2564 โดยมีวิธีการ ดังนี้

กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจากการใช้ตารางสำเร็จรูปของเครซซี่และมอร์แกน โดยได้กลุ่มตัวอย่างครู จำนวน 287 คน (Krejcie & Morgan, 1970) แล้วกำหนดสัดส่วนของกลุ่มตัวอย่างตามขนาดของโรงเรียน และสุ่มตัวอย่าง โดยใช้การสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) โดยจำแนกตามขนาดของโรงเรียน ได้แก่ ขนาดเล็ก ขนาดกลาง ขนาดใหญ่ และขนาดใหญ่พิเศษ เพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างที่มีความกระจายและครอบคลุมตามขนาดของโรงเรียน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม (Questionnaires) ที่ผู้วิจัยพัฒนาจากการศึกษาเอกสาร หลักการ แนวคิด ทฤษฎี ตลอดถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบตรวจสอบรายการ (Check List) สอบถามข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย เพศ ระดับการศึกษา ประสบการณ์การปฏิบัติงาน และขนาดของสถานศึกษา

ตอนที่ 2 แบบสอบถามสมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพในสถานศึกษา จำนวน 5 สมรรถนะ ได้แก่ สมรรถนะในการสืบค้น สมรรถนะการสร้างนวัตกรรมสมรรถนะการแก้ปัญหา สมรรถนะการสื่อสาร และสมรรถนะการใช้ดิจิทัล แบบสอบถามเกี่ยวกับชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพในสถานศึกษา 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการมีค่านิยมและวิสัยทัศน์ร่วม ด้านการเรียนรู้ร่วมกัน ด้านการสนับสนุนทางโครงสร้าง ด้านการสนับสนุนทางชุมชน และด้านการสนับสนุนส่งเสริมภาวะผู้นำ โดยใช้แบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) ของบุญชม ศรีสะอาด (บุญชม ศรีสะอาด, 2560)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยมีขั้นตอนการเก็บข้อมูล ดังนี้

1. ผู้วิจัยขอหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี ถึงผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย เพื่อขออนุญาตเก็บข้อมูลและส่งแบบสอบถามไปยังกลุ่มตัวอย่างทางไปรษณีย์
2. ผู้วิจัยนำแบบสอบถามพร้อมสำเนาหนังสือขอความร่วมมือในการทำวิจัยไปยังสถานศึกษา เพื่อขอความอนุเคราะห์จากกลุ่มตัวอย่างในการตอบแบบสอบถาม
3. การเก็บรวบรวมแบบสอบถาม ผู้วิจัยเก็บรวบรวมทางไปรษณีย์ภายหลังจาก 3 สัปดาห์ หากยังไม่ได้รับคืน จะติดตามโดยการโทรศัพท์ไปสอบถาม เพื่อขอรับแบบสอบถามคืนตามจำนวนที่ได้กำหนดไว้

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามที่ได้รับคืนมาตรวจสอบความสมบูรณ์ แล้วนำมาวิเคราะห์หาค่าสถิติ โดยใช้โปรแกรมสถิติสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ (Statistical Package for the Social Sciences: SPSS) ในการวิเคราะห์ค่าสถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่

1. วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 1 เกี่ยวกับสภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม
2. วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 ซึ่งเป็นข้อมูลเกี่ยวกับสมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา นำมาวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย (Mean)

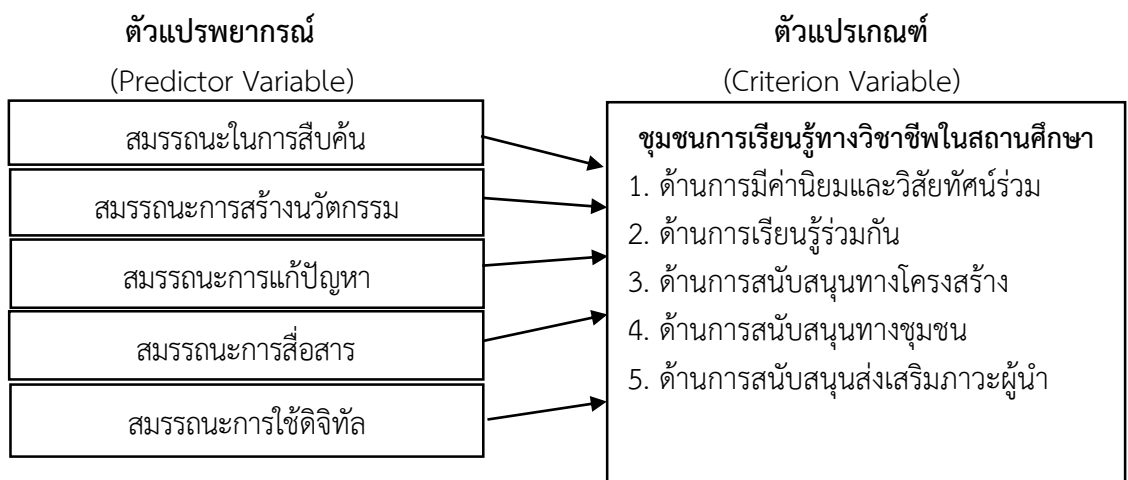
และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) แล้วนำมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ของบุญชม ศรีสะอาด เพื่อแปลผล

3. วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 3 ซึ่งเป็นข้อมูลเกี่ยวกับชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพในสถานศึกษา นำมาวิเคราะห์ระดับชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพในสถานศึกษา โดยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน แล้วนำมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ของบุญชม ศรีสะอาด เพื่อแปลผล

4. นำค่าเฉลี่ยจากข้อ 2 และ 3 มาวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ระหว่างสมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษากับชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพในสถานศึกษา โดยใช้การหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient) โดยใช้เกณฑ์การวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) แล้วแปลความหมายตามเกณฑ์ของบุญชม ศรีสะอาด

กรอบแนวคิดการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับสมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาและชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพในสถานศึกษาประกอบไปด้วย โดยสังเคราะห์ตัวแปรพยากรณ์ได้ 5 ตัวแปร และตัวแปรเกณฑ์ 5 ตัวแปร ซึ่งผู้วิจัยคาดว่า สมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาน่าจะมีความสัมพันธ์กับชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย ตามกรอบแนวคิดการวิจัย ดังภาพที่ 1

ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลผลการวิเคราะห์ข้อมูลสมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลกระทบต่อชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย ทั้ง 5 สมรรถนะ ได้แก่ สมรรถนะในการสืบค้น สมรรถนะการสร้างนวัตกรรม สมรรถนะการ

แก้ปัญหา สมรรถนะการสื่อสาร และสมรรถนะการใช้ดิจิทัล วิเคราะห์โดยหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และแปลผลระดับสมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย โดยรวม

สมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. สมรรถนะในการสืบค้น	3.93	0.69	มาก
2. สมรรถนะการสร้างนวัตกรรม	3.82	0.64	มาก
3. สมรรถนะการแก้ปัญหา	4.03	0.56	มาก
4. สมรรถนะการสื่อสาร	4.04	0.49	มาก
5. สมรรถนะการใช้ดิจิทัล	4.11	0.72	มาก
รวม	3.99	0.62	มาก

จากตารางที่ 1 สมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.99$) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยสมรรถนะการใช้ดิจิทัล ($\bar{X} = 4.11$) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา สมรรถนะการสื่อสาร ($\bar{X} = 4.04$) สมรรถนะการแก้ปัญหา ($\bar{X} = 4.03$) สมรรถนะในการสืบค้น ($\bar{X} = 3.93$) และสมรรถนะการสร้างนวัตกรรม ($\bar{X} = 3.82$) ตามลำดับ

2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพในสถานศึกษาทั้ง 5 ด้าน ด้านการมีค่านิยมและวิสัยทัศน์ร่วม ด้านการเรียนรู้ร่วมกัน ด้านการสนับสนุนทางโครงสร้าง ด้านการสนับสนุนทางชุมชน และ ด้านการสนับสนุนส่งเสริมภาวะผู้นำ วิเคราะห์โดยหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และแปลผลชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย

ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพในสถานศึกษา	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านการมีค่านิยมและวิสัยทัศน์ร่วม	3.92	0.72	มาก
2. ด้านการเรียนรู้ร่วมกัน	4.02	0.75	มาก
3. ด้านการสนับสนุนทางโครงสร้าง	3.95	0.63	มาก
4. ด้านการสนับสนุนทางชุมชน	3.88	0.64	มาก
5. ด้านการสนับสนุนส่งเสริมภาวะผู้นำ	4.02	0.70	มาก
รวม	3.96	0.69	มาก

จากตารางที่ 2 ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพในสถานศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.96$) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านการเรียนรู้ร่วมกัน ($\bar{X}=4.02$) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา ด้านการสนับสนุนส่งเสริมภาวะผู้นำ ($\bar{X}=4.02$) ด้านการสนับสนุนทางโครงสร้าง ($\bar{X}=3.95$) ด้านการมีค่านิยมและวิสัยทัศน์ร่วม ($\bar{X}=3.92$) และ ด้านการสนับสนุนทางชุมชน ($\bar{X}=3.88$) ตามลำดับ

3. ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างสมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษากับชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพในสถานศึกษา วิเคราะห์โดยใช้สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน

ตารางที่ 3 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างสมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษากับชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย

ตัวแปร	X ₁	X ₂	X ₃	X ₄	X ₅	Y	Tolerance	VIF
X ₁	1.000	.203**	.783**	.065	.481**	.507**	.306	3.268
X ₂		1.000	.063	-.033	.089	.222**	.933	1.072
X ₃			1.000	.101	.314**	.270**	.369	2.709
X ₄				1.000	.035	.034	.988	1.012
X ₅					1.000	.490**	.757	1.321
Y						1.000		

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 3 พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างสมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา มีความสัมพันธ์ทางบวกกับชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพในสถานศึกษา (Y) โดยมีสมรรถนะในการสืบค้น (X₁) ($r = 0.507$) มีความสัมพันธ์ในระดับสูงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 รองลงมา คือ สมรรถนะด้านการใช้ดิจิทัล (X₅) ($r = 0.490$) สมรรถนะการแก้ปัญหา (X₃) ($r = 0.270$) สมรรถนะการสร้างนวัตกรรม (X₂) ($r = 0.222$) และสมรรถนะการสื่อสาร (X₄) ($r = 0.034$) สมรรถนะด้านการใช้ดิจิทัล (X₅) มีความสัมพันธ์ทางบวกกับชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 ซึ่งมีความสัมพันธ์กันสูงทั้ง 5 สมรรถนะ เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรพยากรณ์ด้วยกัน พบว่า มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ระหว่าง -.033 ถึง .783 ซึ่งมีค่าไม่เกิน 0.80 จึงทำให้ไม่เกิดปัญหาภาวะความสัมพันธ์เชิงพหุคูณ (Multicollinearity)

4. ผลการวิเคราะห์สมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพในสถานศึกษา วิเคราะห์โดยใช้วิธีสมการถดถอย (Enter Regression Analysis) จากนั้นใช้วิธีการถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis)

ตารางที่ 5 การวิเคราะห์สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ สัมประสิทธิ์การถดถอยและความคลาดเคลื่อนของการประมาณค่าตัวแปร (Stepwise Multiple Regression Analysis)

ลำดับขั้นตัวพยากรณ์	R	R ²	Adj-R ²	S.E.	F	P-values
(X ₁)	.507	.257	.254	.42854	98.564	.000**
(X ₁) (x ₅)	.579	.336	.331	.40594	71.730	.000**
(X ₁) (x ₅) (X ₃)	.605	.366	.359	.39733	54.399	.000**
(X ₁) (x ₅) (X ₃) (X ₂)	.613	.375	.366	.39506	42.336	.001**

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ลำดับขั้นที่ 4 ตัวแปรที่ถูกเลือกเข้าสู่สมการมี 4 สมรรถนะ เรียงตามสัมประสิทธิ์การถดถอยของตัวแปรพยากรณ์ได้ ดังนี้ สมรรถนะการสื่อสาร (X₁) สมรรถนะด้านการใช้ดิจิทัล (x₅) สมรรถนะการแก้ปัญหา (X₃) และสมรรถนะการสร้างนวัตกรรม (X₂) เป็นตัวแปรพยากรณ์ที่ส่งผลต่อชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ (R) เท่ากับ .613 สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ การตัดสินใจ (R²) เท่ากับ .375 หรือมีอำนาจการพยากรณ์ ร้อยละ 37.50 และมีสัมประสิทธิ์การถดถอย (Adj R²) เท่ากับ .366 หรือร้อยละ 36.60 นั่นคือ เมื่อมีตัวแปร (X₁) (x₅) (X₃) (X₂) มาร่วมพยากรณ์ สามารถร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของตัวแปร (Y) ได้ ซึ่งหมายความว่า ตัวแปรพยากรณ์ทั้ง 4 ตัวสามารถเพิ่มประสิทธิภาพการพยากรณ์ตัวแปรเกณฑ์ได้ร้อยละ 37.50

อภิปรายผล

จากการศึกษา สมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย มีข้อค้นพบที่ควรนำมาอภิปรายตามวัตถุประสงค์และสมมติฐานการวิจัย ดังนี้

1. สมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครูผู้สอน โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านจะพบว่า สมรรถนะการใช้ดิจิทัลมากที่สุด รองลงมาสมรรถนะการสื่อสาร สมรรถนะการแก้ปัญหา สมรรถนะในการสืบค้น และทักษะการสร้างนวัตกรรม สอดคล้องกับงานวิจัยของภสุ เขียวสอาด (ภสุ เขียวสอาด, 2562) และสอดคล้องกับ Alessandro B ได้ศึกษาและได้กำหนดกรอบสมรรถนะดิจิทัลของบุคลากรทางการศึกษาประกอบไปด้วย สมรรถนะการใช้ข้อมูลและการรู้ข้อมูล สมรรถนะการสื่อสารและการร่วมมือ สมรรถนะการสร้างสื่อทางดิจิทัล สมรรถนะความปลอดภัย และสมรรถนะการแก้ปัญหา (Alessandro B, 2018)

2. ระดับชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพในสถานศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านการเรียนรู้ร่วมกัน และด้านการสนับสนุนส่งเสริมภาวะผู้นำมากที่สุด รองลงมา ด้านการ

สนับสนุนทางด้านการมีค่านิยมและวิสัยทัศน์ร่วม และด้านการสนับสนุนทางชุมชน ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย ได้กำหนดกลยุทธ์ในการสร้างภาคีเครือข่ายขยายชุมชนแห่งการเรียนรู้ สอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในสถานศึกษา ได้แก่ วิสัยทัศน์ร่วม ทีมร่วมแรงร่วมใจ ภาวะผู้นำร่วม การเรียนรู้และการพัฒนาวิชาชีพ ชุมชนกัลยาณมิตร และโครงสร้างสนับสนุนชุมชน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ, 2560) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Hord กล่าวว่า ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในสถานศึกษามีองค์ประกอบ 5 องค์ประกอบ ดังนี้ การมีวิสัยทัศน์ร่วม ความเป็นผู้นำ การสนับสนุนและแบ่งปัน การเรียนรู้ร่วมกัน และการประยุกต์ใช้เงื่อนไขสนับสนุน (Hord, 1997) และสอดคล้องกับงานวิจัยของจุลลี ศรีชะโคตร ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพในสถานศึกษา ที่สำคัญวิเคราะห์และรวบรวมจากเอกสารทั้งในและต่างประเทศ ได้แก่ วิสัยทัศน์ร่วม ทีมและเครือข่ายการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้ การส่งเสริมแหล่งเรียนรู้และเทคโนโลยีสารสนเทศ (จุลลี ศรีชะโคตร, 2557)

3. ความสัมพันธ์ระหว่างสมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษากับชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพในสถานศึกษา โดยรวมมีความสัมพันธ์กัน เป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 1 สมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษามีความสัมพันธ์กับชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพในสถานศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของณิศรนนท์ ชันทอง ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ทักษะดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย พบว่าความสัมพันธ์ระหว่างทักษะดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา กับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย ทั้ง 5 ทักษะ คือ ทักษะการปฏิบัติงานอย่างจริงจัง ทักษะในการสืบค้น ทักษะการสร้างนวัตกรรม ทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อยกระดับศักยภาพองค์กร ทักษะการใช้ช่องทางดิจิทัลในการสื่อสารความร่วมมือ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องมีการพัฒนาการสื่อสารจากช่องทางเทคโนโลยีดิจิทัลให้มีความชัดเจนตรงไปตรงมา ใช้ภาษาที่ถูกต้อง เหมาะสม เน้นการเกิดแรงจูงใจและร่วมมือในการทำงาน เปิดใจยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่างเพื่อลดความขัดแย้งในองค์กร (ณิศรนนท์ ชันทอง, 2563)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่องสมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย สรุปได้ว่า 1. สมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครูโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านจะพบว่า สมรรถนะการใช้ดิจิทัลมากที่สุด รองลงมาสมรรถนะการสื่อสาร การแก้ปัญหา การสืบค้น และการสร้างนวัตกรรม อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ 2. ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพในสถานศึกษาตามความ

คิดเห็นของครูโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านการเรียนรู้ร่วมกัน และการสนับสนุนส่งเสริมภาวะผู้นำมากที่สุด รองลงมา ด้านการสนับสนุนทางโครงสร้างอยู่ในระดับมาก 3. สมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษามีความสัมพันธ์กับชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพในสถานศึกษา โดยรวมมีความสัมพันธ์กัน 4. สมรรถนะการสื่อสาร การใช้ดิจิทัล การแก้ปัญหา และการสร้างนวัตกรรม เป็นตัวแปรพยากรณ์ที่ส่งผลต่อชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพในสถานศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 จากผลการศึกษาระดับสมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยผลการวิเคราะห์ข้อมูลแสดงให้เห็นว่า สมรรถนะการสร้างนวัตกรรม อยู่ในระดับต่ำที่สุดเมื่อเทียบกับด้านอื่น ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาควรพัฒนาตนเองให้เป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ มีความคิดสร้างสรรค์ สร้างสรรค์นวัตกรรมมาเพื่อเป็นแนวปฏิบัติที่ดี (Best Practice) ของสถานศึกษา

1.2 จากผลการศึกษาระดับชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพในสถานศึกษา พบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยผลการวิเคราะห์ข้อมูลแสดงให้เห็นว่า ด้านการสนับสนุนทางชุมชน อยู่ในระดับต่ำที่สุดเมื่อเทียบกับด้านอื่น ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาควรให้ความสำคัญในการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน โดยการเข้าร่วมกิจกรรมชุมชนอย่างสม่ำเสมอ เพื่อการพัฒนาการบริหารสถานศึกษาให้มีคุณภาพและเข้าถึงความต้องการของชุมชน ก่อให้เกิดความร่วมมืออันดีและบรรยากาศที่เหมาะสมแก่การพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพในสถานศึกษา

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 จากผลการวิจัยที่พบว่า สมรรถนะการสร้างนวัตกรรมเป็นด้านที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับต่ำที่สุดเมื่อเทียบกับด้านอื่น ดังนั้น การศึกษาวิจัยครั้งต่อไปจึงควรหาแนวทางการพัฒนาสมรรถนะการสร้างนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา

2.2 ควรมีการศึกษาเชิงคุณภาพเกี่ยวกับสมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพในสถานศึกษาเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกและหลากหลาย

เอกสารอ้างอิง

- จุลลี ศรีษะโคตร. (2557). บรรยาการขององค์การที่ส่งผลต่อชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพครูในสังกัดเทศบาลนคร ขอนแก่น. ใน *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ณิศรนนท์ ชันทอง. (2563). สมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย. ใน *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*. มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2560). *การวิจัยเบื้องต้น: ฉบับปรับปรุงใหม่*. (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.
- ภสุ เขียวสะอาด. (2562). สมรรถนะทางดิจิทัลของข้าราชการและบุคลากรกรมศุลกากร ต่อความท้าทายใน การพัฒนาองค์กรสู่การเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัล. ใน *วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารรัฐกิจและกิจการสาธารณะ*. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย. (2564). *รายงานผลการดำเนินงาน ประจำปี 2564*. หนองคาย: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). *คู่มือประกอบการอบรม การขับเคลื่อนกระบวนการ PLC (Professional Learning Community) “ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ” สู่สถานศึกษา*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา. (2564). *มาตรฐานตำแหน่งและมาตรฐานวิทยฐานะของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา*. เรียกใช้เมื่อ 26 ธันวาคม 2565 จาก https://otepc.go.th/images/00_YEAR2563/04_PV2/circular_document/v3-2564.pdf
- สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน. (2560). *สมรรถนะด้านดิจิทัลของข้าราชการและบุคลากรภาครัฐเพื่อการ ปรับเปลี่ยนเป็นรัฐบาลดิจิทัล ตาม (ว6/2561)*. เรียกใช้เมื่อ 13 พฤศจิกายน 2564 จาก https://www.ocsc.go.th/digital_skills2.
- สำนักงานคณะกรรมการดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม. (2559). *แผนปฏิบัติการ 4 ปี พ.ศ. 2558–2561 กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม*. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานกฤษฎามนตรี. (2559). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

- อมรรัตน์ จินดา. (2558). สภาพปัญหาและแนวทางการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เพื่อการศึกษาสำหรับสถานศึกษา. ใน *วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีการศึกษา*. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- Alessandro B. (2018). *Digital Skills and Competence, and Digital and Online Learning. European Training*. Turin: Foundation.
- Balyer et al. (2015). *School principals' transformational leadership behaviours and their effects on teacher commitment. 1st International Conference on Lifelong Education and Leadership for All*. Olomouc: Czech Republic.
- Hord. (1997). *Professional learning communities: Communities of continuous inquiry and improvement*. Austin. TX: Southwest Educational Development Laboratory.
- Krejcie & Morgan. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607-610.

ความท้อแท้ในการปฏิบัติงานของครู
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2*
TEACHERS BURNOUT UNDER LOEI PRIMARY EDUCATIONAL
SERVICE AREA OFFICE 2

สุชารัตน์ แก้วอุดร

Sucharat Kaewudon

ทณงศักดิ์ คุ่มไข่น้ำ

Tanongsak Koomkhainam

มหาวิทยาลัยขอนแก่น วิทยาเขตหนองคาย, ประเทศไทย

Khon Kaen University NongKhai Campus, Thailand.

E-mail: prattana69@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาระดับความท้อแท้ในการปฏิบัติงานของครู 2) เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการและป้องกันการเกิดความท้อแท้ในการปฏิบัติงานของครู ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงบรรยาย กลุ่มตัวอย่างคือ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูจำนวน 312 คน การวิจัยแบ่งออกเป็นระยะที่ 1 การศึกษาระดับความท้อแท้ในการปฏิบัติงานของครู เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.978 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระยะที่ 2 การศึกษาแนวทางการจัดการและป้องกันการเกิดความท้อแท้ในการปฏิบัติงานของครู โดยการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 6 คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหาและนำเสนอโดยการพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1) ความท้อแท้ในการปฏิบัติงานของครู โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับน้อยทุกด้าน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านความไม่สมหวังในผลสำเร็จของตน 2) แนวทางการจัดการและป้องกันการเกิดความท้อแท้ในการปฏิบัติงานของครู พบว่า ผู้บริหารควรใช้โครงสร้างการบริหารในการแก้ไขปัญหา สร้างความสัมพันธ์และบรรยากาศองค์กรที่ดี เสริมสร้างขวัญและกำลังใจ ส่งเสริมให้ครูพัฒนาตนเองอย่างเต็มศักยภาพ มีการมอบหมายงานตามความรู้ ความสามารถ สร้างแรงจูงใจให้ครูเห็นคุณค่าในตนเอง สร้างความเชื่อมั่นว่าทุกคนมีความสำคัญและเป็นส่วนหนึ่งขององค์กร ให้ความสำคัญกับบุคลากรอย่างเท่าเทียม กำหนดเป้าหมายในการปฏิบัติงาน ติดตามการทำงานและแก้ปัญหาร่วมกัน สร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ดีเพื่อให้งานบรรลุเป้าหมาย

* Received: 23 February 2024; Revised: 19 June 2024; Accepted: 24 June 2024

คำสำคัญ: ความท้อแท้ในการปฏิบัติงาน, การป้องกันความท้อแท้

Abstract

The objectives of this research were 1) to study teacher burnout under Loei Primary Educational Service Area Office 2, and 2) to find the approach to managing and preventing teacher burnout under Loei Primary Educational Service Area Office 2. The research is divided into 2 phases. Phase 1, is to study the level of teacher burnout. The sample consisted of 312 administrators and teachers by stratified random sampling. The research instrument was a questionnaire with a reliability of 0.958. The data were analyzed by frequency, percentage, mean, and standard deviation. Phase 2, is to find the approach management and prevention of teacher burnout by interviewing 6 experts using semi-structured interviews. The data was analyzed by content analysis and presented by description.

Research findings were as follows; 1) Overview of teacher burnout indicated a low level of performance. The lowest mean score was lack of personal accomplishment, followed by exhaustion and the highest mean score was lack of personal accomplishment. 2) Guidelines for management and prevention of teacher burnout were as follows; (1) exhaustion, firstly, the administrator should use structures of school management to solve problems, secondly, establish a good relationship, thirdly, have a good organizational climate, and fourthly, improve teacher morale. (2) depersonalization, firstly, the administrator should assign roles fairly, secondly, give teachers the chance to work with all their abilities, thirdly, encourage teachers to develop themselves, fourthly, give priority to everyone fairly, fifthly, assign tasks according to knowledge, ability, and aptitude, sixthly, motivate teachers to see their self-worth, and seventhly, create a positive organizational climate and everyone is a part of the organization. 3) lack of personal accomplishment, firstly, the administrator and teachers set the goal of the organization together, secondly, to promote teachers to have potential, thirdly, there is supervision and follow-up, and fourthly, take responsibility and find the solutions together.

Keywords: Teacher Burnout, Discouragement in Work, Prevention of Discouragement

บทนำ

ครูเป็นบุคคลที่สำคัญในการพัฒนามนุษย์ด้านต่าง ๆ ครูคือองค์ประกอบที่สำคัญ ครู มีหน้าที่รับผิดชอบในการใช้วิชาความรู้ เทคนิคการเรียนรู้ตลอดจนศาสตร์ต่าง ๆ ให้นักเรียนเกิดความรู้ และการพัฒนาคนทุกด้าน เพื่อให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีในสังคม ความสำเร็จหรือความล้มเหลวของการจัดการศึกษานอกจากจะขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้บริหารโรงเรียนแล้ว ยังต้องเกิดจากความร่วมมือร่วมแรงจากครู ซึ่งปฏิบัติหน้าที่อยู่ในโรงเรียน ทุ่มหาความรู้ความสามารถในการพัฒนาการจัดการศึกษาในโรงเรียน ให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้อย่างมีประสิทธิภาพ (วรารคนา พนาสันต์ และสุภารัตน์พิชา ปิยะธรรมวรากุล, 2561) การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในปัจจุบันในด้านการศึกษามีการวางรากฐานของอนาคตเพื่อตอบสนองต่อเป้าหมายในการพัฒนาการศึกษา อาจทำให้สถานศึกษาสร้างปัจจัยที่ทำให้เกิดแรงกดดันหลาย ๆ อย่างให้กับบุคลากร ไม่ว่าจะเป็นความตึงเครียดที่เกิดจากการทำงาน การแบกรับภาระงานที่มากเกินไป ซึ่งส่งผลกระทบต่อเวลาส่วนตัวหรือเวลาพักผ่อน และปัจจัยอื่น ๆ อีกมากมาย จึงทำให้บุคลากรอาจเผชิญกับภาวะเครียด เกิดผลเสียหรือปัญหาไม่ว่าจะเป็นปัญหาด้านสุขภาพ เกิดการเจ็บป่วยทั้งด้านร่างกายและจิตใจ ภาวะเครียดที่อาจนำไปสู่โรคซึมเศร้า อาการนอนไม่หลับ หลับไม่สนิท หลับยากตื่นง่าย ซึ่งเป็นผลจากความเครียดจากการทำงาน ปัญหาครอบครัว ปัญหาชีวิตคู่หรือปัญหาด้านความสัมพันธ์ ด้านการงาน อาจส่งผลกระทบต่อการปฏิบัติงานการสร้างสรรค์ผลงานที่นำไปสู่ความสำเร็จขององค์กร และการที่ได้ทำงานอยู่กับความกดดันเป็นประจำหรือเวลานาน ๆ อาจทำให้เกิดภาวะเครียดสะสมจนเรื้อรัง จนเกิดการอ่อนล้าทั้งกายและใจ หดเหี่ยวแรง ท้อแท้ จิตใจห่อเหี่ยว ความกระตือรือร้นในการทำงานและความอดทนต่องานลดลง ไม่อยากทำงาน อาจถึงขั้นอยากลาออก อาการเหล่านี้เรียกว่า ความท้อแท้ในการปฏิบัติงาน (Stepanski, E. J, 2002)

ความท้อแท้ในการปฏิบัติงาน เป็นอาการป่วยที่มีแนวความคิดว่าเป็นผลลัพธ์ที่เกิดจากความเครียดเป็นระยะเวลานาน และมีความต่อเนื่องในการทำงานที่เกิดจากไม่สามารถประสบความสำเร็จหรือทำให้ประสบความสำเร็จได้ยาก โดยมีลักษณะ 3 มิติ คือ การเกิดความรู้สึกว่าพลังงานลดลงหรือเกิดความเหนื่อย เพิ่มระยะห่างจากงานของตนเองหรือมีความคิดทางลบหรือความเย็นชาที่เกี่ยวข้อง มีความสัมพันธ์กับการทำงานของตนเอง และส่งผลให้มีความมีประสิทธิภาพในการทำงานลดลง (World Health Organization, 2022) ผู้ที่มีความท้อแท้ในการปฏิบัติงาน มักเป็นผลมาจากการสะสมความเครียดจากการทำงานอย่างต่อเนื่องยาวนาน จนมีอาการแสดงออกที่ผิดปกติทางด้านร่างกายและจิตใจ เช่น มีความรู้สึกเหนื่อยล้า หดเหี่ยวแรง อ่อนเพลีย นอนไม่หลับ หดหู่ หดห้วง ท้อแท้ หงุดหงิด โมโหง่าย รู้สึกตนเองไม่มีคุณค่า เริ่มเกิดภาวะหมดไฟ ประกอบด้วยด้านร่างกายมีอาการเหนื่อยล้า ไม่สดชื่น การนอนผิดปกติ หลับยาก น้ำหนักเพิ่ม หรือลดอย่างมาก อาการปวดกล้ามเนื้อและภูมิคุ้มกันโรคน้อยลง ด้านพฤติกรรมจะมีอาการแยกตัวชอบอยู่คนเดียว หวาดระแวงสงสัยผู้อื่นและขาดความรับผิดชอบในงาน ด้านอารมณ์จะมีความรู้สึกหดหู่ เศร้า หงุดหงิด โกรธง่าย คับแค้นใจ น้อยใจ

และไม่พอใจในงานที่ทำ ด้านความคิดจะเริ่มมองงานหรือคนอื่นในแง่ร้าย หวาดระแวง โทษคนอื่น สงสัยความสามารถของตนเองและอยากเลี่ยงปัญหา (โรงพยาบาลราชวิถี, 2567)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 เป็นหน่วยงานในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งจากภาระงานหรือนโยบายต่าง ๆ และการที่ได้ทำงานอยู่ด้วยความกดดันเป็นประจำหรือเวลานาน ๆ อาจทำให้เกิดภาวะเครียดสะสมจนเรื้อรัง ทำให้บุคลากรอาจเกิดการอ่อนล้าทั้งกายและใจ หหมดเรี่ยวแรง ท้อแท้ จิตใจท้อเหี่ยว ความกระตือรือร้นในการทำงานและความอดทนต่องานลดลง ไม่อยากทำงาน อาจถึงขั้นอยากลาออก ปักจ้ายต่าง ๆ เหล่านี้เป็นสาเหตุของความท้อแท้ในการปฏิบัติงานและผลกระทบจากการเกิดความท้อแท้ในการปฏิบัติงาน ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาวิจัยเกี่ยวกับความท้อแท้ในการปฏิบัติงานของครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 ดังนั้น การศึกษาถึงสาเหตุและปัจจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อป้องกันความท้อแท้ในการปฏิบัติงานหรือหากเกิดก็ให้เกิดขึ้นน้อยที่สุดในระดับที่สถานศึกษาสามารถรับมือได้

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความท้อแท้ในการปฏิบัติงานของครู ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2
2. เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการและป้องกันการเกิดความท้อแท้ในการปฏิบัติงานของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องความท้อแท้ในการปฏิบัติงานของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยออกเป็น 2 ดังนี้

1. ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพความท้อแท้ในการปฏิบัติงานของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2

โดยในระยะที่ 1 เป็นการศึกษาสภาพความท้อแท้ในการปฏิบัติงานของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 เป็นการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับความท้อแท้ในการปฏิบัติงานของครูเป็นแบบประเมินค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ผู้วิจัยได้ทำการออกแบบการวิจัยที่ครอบคลุมใน 3 ส่วน ได้แก่ 1) ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง 2) เครื่องมือและการพัฒนาเครื่องมือวิจัย และ 3) การเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูลมีรายละเอียดของเนื้อหา แต่ละส่วนดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้างนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครู ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 ปีการศึกษา 2565 จำนวน 155 โรงเรียน จำนวน 1,534 คน แยกเป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 155 คน และข้าราชการครูจำนวน 1379 คน

2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี ใช้โรงเรียนเป็นหน่วยวิเคราะห์ จำนวน 108 โรงเรียน ผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและข้าราชการครู ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 ปีการศึกษา 2565 โดยกำหนดกลุ่มตัวอย่างด้วยตารางเครซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan) ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 312 คน โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Stratified Sampling) และใช้ขนาดโรงเรียนเป็นเกณฑ์ในการแบ่งชั้น

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. ลักษณะของเครื่องมือ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัยในระยะที่ 1 คือ แบบสอบถามที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นจากการสังเคราะห์เอกสาร แนวคิดทฤษฎี ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามสภาพภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ ตำแหน่ง เพศ อายุ ประสบการณ์ทำงาน ระดับการศึกษา ขนาดโรงเรียน มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List)

ตอนที่ 2 แบบสอบถามระดับความท้อแท้ในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 ประกอบด้วย 1) ความอ่อนล้าทางอารมณ์ 2) การลดคุณค่าความเป็นบุคคล และ 3) ความไม่สมหวังในผลสำเร็จของตน โดยแบบสอบถามเกี่ยวกับระดับความท้อแท้ในการปฏิบัติงานของครู มีลักษณะเป็นมาตรวัดประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ

2. การสร้างและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

2.1 สร้างแบบสอบถามโดยการศึกษาจากเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับความท้อแท้ในการปฏิบัติงานของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 เพื่อกำหนดกรอบการสร้างแบบสอบถามและดำเนินการสร้างแบบสอบถามตามกรอบแนวคิดในการวิจัยให้ครอบคลุมเนื้อหา

2.2 นำแบบสอบถามเสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) และปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อความถูกต้องสมบูรณ์ในแบบสอบถาม โดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือกข้อคำถามที่มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (Item-Objective Congruence Index) ที่คำนวณได้มากกว่า 0.5 ซึ่งทุกข้อได้ค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.8 - 1.0

2.3 ตรวจสอบความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามโดยนำไปทดลองใช้ (Try Out) กับผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 ซึ่งมีบริบทใกล้เคียง

กับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน แล้วหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยการคำนวณหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α -Coefficient) ของครอนบาค (Cronbach) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.95

2.4 นำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบ จัดพิมพ์เป็นแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ เพื่อนำไปใช้เก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างต่อไป

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 ผู้วิจัยนำหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากคณะสหวิทยาการมหาวิทยาลัยขอนแก่น เพื่อขอความอนุเคราะห์ ในการเก็บรวบรวมข้อมูลถึงผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2

3.2 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 ออกหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลไปยังผู้อำนวยการสถานศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง

3.3 ผู้วิจัยนำหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 พร้อมทั้งแบบสอบถามส่งถึงผู้อำนวยการสถานศึกษาและครูที่เป็นกลุ่มตัวอย่างทางไปรษณีย์ และขอให้ทางสถานศึกษาส่งแบบสอบถามกลับทางไปรษณีย์เช่นกัน

3.4 ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลและติดตามแบบสอบถามที่ยังไม่ได้รับคืน โดยขอรับแบบสอบถามคืนด้วยตนเอง

3.5 ผู้วิจัยได้รับแบบสอบถามคืนด้วยตนเองและไปรษณีย์ครบทุกฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ซึ่งมีการดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

4.1 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลในแบบสอบถามตอนที่ 1 แบบสอบถาม สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ใช้ค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) โดยนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบคำบรรยาย

4.2 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลในแบบสอบถามตอนที่ 2 แบบสอบถามความท้อแท้ในการปฏิบัติงานของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 ใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) โดยนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบคำบรรยาย

2. ระยะที่ 2 การศึกษาแนวทางการจัดการและป้องกันการเกิดความท้อแท้ในการปฏิบัติงานของครู

ผู้วิจัยได้นำข้อค้นพบที่ได้จากระยะที่ 1 มาสรุป เพื่อร่วมกำหนดประเด็นข้อคำถามในการสร้างแบบสัมภาษณ์ เพื่อจะนำไปใช้สัมภาษณ์ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 6 ท่าน ดังรายละเอียด ดังนี้

2.1 กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายในการสัมภาษณ์ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกแบบเจาะจง ประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นผู้บริหาร จำนวน 6 ท่าน ซึ่งมีเกณฑ์ในการคัดเลือกเพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์สูงสุด ดังนี้

2.1.1 กลุ่มผู้บริหารการศึกษาและนโยบาย ประกอบด้วยผู้อำนวยการเขตพื้นที่การศึกษา หรือรองผู้อำนวยการเขตพื้นที่การศึกษา หรือผู้อำนวยการกลุ่มในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา หรือศึกษานิเทศก์สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จำนวน 2 ท่าน

2.1.2 กลุ่มผู้บริหารสถานศึกษาที่ประสบความสำเร็จในการบริหารสถานศึกษา ซึ่งมีผลงานเป็นที่ประจักษ์ โดยมีประสบการณ์การทำงานมากกว่า 20 ปี และมีวิทยฐานะชำนาญการพิเศษ ขึ้นไป สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จำนวน 4 ท่าน

2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi Structured Interview) ที่ผู้วิจัยได้ข้อค้นพบในระยะที่ 1 มาสร้างประเด็นคำถามเพื่อหาแนวทางการทางการป้องกันการเกิดความท้อแท้ในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2

2.2.1 การหาคุณภาพของแบบสัมภาษณ์ ดังนี้

2.2.2 ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง กรอบแนวคิดการวิจัยและสรุปประเด็นข้อค้นพบจากผลการศึกษาในระยะที่ 1

2.2.3 กำหนดโครงสร้างคำถาม

2.2.4 ดำเนินการสร้างแบบสัมภาษณ์ตามโครงสร้างคำถามที่กำหนด

2.2.5 นำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบความถูกต้องและเหมาะสม

2.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลในระยะที่ 2 เป็นการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพโดยดำเนินการสัมภาษณ์ดังต่อไปนี้

2.3.1 ผู้วิจัยขอหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลจากคณะสภามหาวิทยาลัยขอนแก่น วิทยาเขตหนองคาย เพื่อขอความอนุเคราะห์จากกลุ่มเป้าหมายในการสัมภาษณ์

2.3.2 ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ด้วยตนเอง ตามวัน เวลา สถานที่ที่นัดหมาย ซึ่งผู้วิจัยแนะนำตัวเอง ชี้แจงวัตถุประสงค์ในการสัมภาษณ์และขออนุญาตบันทึกเสียงในการสัมภาษณ์

2.3.3 ดำเนินการเก็บข้อมูลในรูปแบบการจดบันทึก และได้รับอนุญาตให้บันทึกเสียง และการบันทึกภาพจากผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์ครั้งนี้ เพื่อให้มั่นใจว่าที่รวบรวมได้มีความถูกต้อง ผู้วิจัยได้สรุปและทวนคำถาม คำตอบก่อนสิ้นสุดการสัมภาษณ์แต่ละคน

2.3.4 ผู้วิจัยตรวจสอบความถูกต้องครบถ้วนสมบูรณ์ของข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ การสังเกต การตรวจสอบเอกสาร และการถอดบทสัมภาษณ์จากการบันทึกเสียง พร้อมรวบรวมข้อมูลและสรุปผลการสัมภาษณ์ในแต่ละคน

2.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูล โดยนำข้อมูลที่ได้จากเอกสารการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และนำเสนอโดยการบรรยายในรูปแบบความเรียง

ผลการวิจัย

1. ความท้อแท้ในการปฏิบัติงานของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 ทั้ง 3 ด้าน โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับน้อย เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านความไม่สมหวังในผลสำเร็จของตน รองลงมา คือ ด้านความอ่อนล้าทางอารมณ์ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านการลดคุณค่าความเป็นบุคคล

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย $\bar{X}$ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การแปลผลความท้อแท้ในการปฏิบัติงานของครูโดยภาพรวมและรายด้าน

องค์ประกอบความท้อแท้ใน การปฏิบัติงานของครู	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	การแปลผล
ความอ่อนล้าทางอารมณ์	1.63	0.54	น้อย
การลดคุณค่าความเป็นบุคคล	1.92	0.37	น้อย
ความไม่สมหวังในผลสำเร็จของตน	1.44	0.53	น้อยที่สุด
รวม	1.66	0.42	น้อย

จากตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ความท้อแท้ในการปฏิบัติงานของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 พบว่า ความท้อแท้ในการปฏิบัติงานของครู โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X}=1.66$, S.D.=0.42) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านความไม่สมหวังในผลสำเร็จของตน ($\bar{X}=1.44$, S.D.=0.53) รองลงมา คือ ด้านความอ่อนล้าทางอารมณ์ ($\bar{X}=1.63$, S.D.=0.54) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านการลดคุณค่าความเป็นบุคคล ($\bar{X}=1.92$, S.D.=0.37)

2. ผลการศึกษาแนวทางการจัดการและป้องกันการเกิดความท้อแท้ในการปฏิบัติงานของครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้วิจัยจึงเลือกระดับที่มีความท้อแท้ ตั้งแต่ระดับปานกลาง - ระดับมากที่สุด มาเป็นประเด็นในการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อหาแนวทางในการป้องกันการเกิดความท้อแท้ ในระยะที่ 2

2.1 ผู้บริหารใช้โครงสร้างการบริหารในการแก้ไขปัญหา สังเกตพฤติกรรมของผู้ร่วมงานเพื่อประเมินสถานการณ์ไปในตัว สร้างบรรยากาศแวดล้อมทางอ้อม หาทงออกและแก้ไขปัญหาร่วมกัน ผู้บริหารสร้างความสัมพันธ์ที่ดี บรรยากาศองค์กรที่ดีเป็นกลไกสำคัญในการลดความท้อแท้ การทำงานแบบมีส่วนร่วม ทำงานเป็นทีมให้เป็นวัฒนธรรมองค์กรที่ดี เพื่อให้ทุกคนทำงานร่วมกัน ผู้บริหารจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างขวัญและกำลังใจ ให้ความสำคัญกับวันสำคัญต่าง ๆ ของบุคลากร ผู้บริหารสร้างแรงจูงใจ ปลุกอุดมการณ์ความเป็นครู สร้างบรรยากาศสภาพแวดล้อมเชิงบวกในการทำงาน ส่งเสริมให้ครูแสดงศักยภาพอย่างเต็มความสามารถ ผู้บริหารมีการรับฟัง พูดคุยถึงปัญหาและสาเหตุที่ทำให้เกิดความอ่อนล้าทางอารมณ์ของบุคลากร ให้กำลังใจและสร้างบรรยากาศสภาพแวดล้อมที่ดี

2.2 ผู้บริหารให้กำลังใจและสร้างแรงจูงใจให้ครูได้เห็นคุณค่าในตนเอง ไม่ทำให้เขารู้สึกว่าไม่มีคุณค่าหรือลดคุณค่าของเขา ชื่นชม และให้ความสำคัญให้ทุกคนรู้สึกมีความสำคัญและส่งเสริมให้กำลังใจเพื่อนร่วมงาน ผู้บริหารสร้างบรรยากาศเชิงบวกในองค์กร และสร้างความเชื่อมั่นว่าทุกคนมีความสำคัญและเป็นส่วนหนึ่งขององค์กร

2.3 มีการกำหนดเป้าหมาย ภาพลักษณ์ขององค์กรร่วมกัน ส่งเสริม พัฒนาคูให้มีความสามารถในการปฏิบัติงาน และมีการนิเทศ กำกับ ติดตาม และให้กำลังใจ ผู้บริหารช่วยหาแนวทางในการแก้ไขปัญหา ร่วมกัน อย่าให้รู้สึกหนักอยู่คนเดียว ไม่โทษคนใดคนหนึ่ง ดูปัจจัยแวดล้อมและสาเหตุ ปัญหาที่เกิดขึ้นได้เสมอ รับผิดชอบและหาทางออกร่วมกัน ผู้บริหารมีการส่งเสริมให้ครูพัฒนาตนเอง และทำงานร่วมกันเป็นทีม ผู้บริหารให้กำลังใจ ยอมรับกับความผิดพลาด เอาความรู้สึกที่ไม่ประสบความสำเร็จเป็นประสบการณ์และนำมาปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้การทำงานบรรลุเป้าหมาย

อภิปรายผล

1. ผลการศึกษาความท้อแท้ในการปฏิบัติงานของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาเลย เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า ระดับความท้อแท้ในการปฏิบัติงานของครู โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับน้อยทุกด้าน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านความไม่สมหวังในผลสำเร็จของตน ที่เป็นเช่นนี้ อาจเพราะครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 มีความมุ่งมั่นตั้งใจ มีอุดมการณ์ที่จะทำงานให้สำเร็จตามเป้าหมาย เพื่อสนองนโยบายของโรงเรียนตามที่กำหนดไว้ ครูจึงมีความคาดหวังในผลสำเร็จของงานไว้มาก ทั้งในเรื่องของการจัดการศึกษา และงานอื่น ๆ ที่ได้รับมอบหมาย แต่เมื่อผลที่ได้ไม่เป็นไปตามที่คาดหวังอันเกิดจากความไม่ชัดเจนในงานที่ได้รับมอบหมาย มีความไม่แน่ใจว่าจะทำงานสำเร็จตามเป้าหมายได้อย่างไร ทำงานไปเพื่ออะไร รู้สึกตนเองไม่มีความสามารถในการปฏิบัติงาน ไม่สามารถแก้ปัญหาได้สำเร็จ บางครั้งต้องปฏิบัติงานหลายอย่างพร้อมกัน จนไม่สามารถทำอะไรให้ได้ดี รู้สึกว่าตนเองไร้ความสามารถ ยังมีความสามารถไม่เพียงพอ มีความสำเร็จในงานลดลงเมื่อเปรียบเทียบกับผู้อื่น จึงทำให้ความไม่สมหวังในผลสำเร็จของตนอยู่ในระดับน้อย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของจิรัชยา ศรีทา กล่าวว่า ความไม่สมหวังในผลสำเร็จของตน

หมายถึง ความรู้สึกว่าตนเองยังไม่ประสบความสำเร็จในการปฏิบัติงานในหน้าที่ที่รับผิดชอบ รู้สึกว่าตนเองไร้ความสามารถหรือยังมีความสามารถ ไม่เพียงพอ ไม่สามารถทำให้นักเรียนประสบผลสำเร็จในด้านต่าง ๆ ตามที่ได้คาดหวังหรือตามที่วางเป้าหมายไว้ (จิรัชยา ศรีทา, 2560)

ผลการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 ด้านความอ่อนล้าทางอารมณ์ ที่เป็นเช่นนี้ อาจเพราะครูมีความตระหนักถึงความเป็นครู ซึ่งครูต้องเป็นแบบอย่างที่ดีของศิษย์ เพราะถือว่าครูคือผู้สร้างสมาชิกใหม่ของสังคมให้เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพ อาชีพครูเป็นอาชีพที่ต้องเกี่ยวข้องกับเด็กโดยตรง ผู้ประกอบอาชีพครูจึงต้องเป็นบุคคลที่มีความหนักแน่นมั่นคงในด้านของจิตใจ มีวุฒิภาวะทางอารมณ์ที่เหมาะสม มีอารมณ์มั่นคงเสมอต้นเสมอปลาย ไม่เช่นนั้นความอ่อนล้าทางอารมณ์ของครูผู้สอนจะแสดงออกให้เห็นทางสีหน้า แววตา ท่าทาง และอาจทำให้นักเรียนได้รับรู้ ส่งผลให้เกิดความเครียดกับนักเรียน ทำให้มีผลต่อการเรียนโดยตรง และอาจทำให้พฤติกรรม การตั้งใจเรียนของนักเรียนลดต่ำลง จากบทบาทภาระหน้าที่ของครูที่เป็นผู้พัฒนาให้นักเรียนมีคุณภาพทั้งด้านความรู้ ทักษะ การใฝ่หาความรู้ การแก้ปัญหา การคิดวิเคราะห์แยกแยะ ตลอดจนการสั่งสอนให้มีคุณธรรมจริยธรรมให้เป็นพลเมืองดี ครูจะต้องไม่ย่อท้อต่อปัญหาและอุปสรรค ในฐานะที่ครูเป็นผู้ทำคุณประโยชน์ให้กับสังคม ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับการสอนเป็นผู้นำด้านวิชาการในชุมชน ท่ามกลางสภาพสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านนโยบายของรัฐบาล การเพิ่มหลักสูตรการเรียนรู้อย่างต่าง ๆ ทำให้ครูมีภาระงานนอกเหนือจากการสอนเพิ่มมากขึ้น จึงส่งผลให้ครูเกิดความรู้สึกจิตใจท้อเหี่ยวในการทำงาน หมดความอดทนที่จะปฏิบัติงานในโรงเรียน รู้สึกหมดแรงหลังจากเลิกงานในทุกวัน เหตุผลดังกล่าว จึงทำให้ครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 ผู้ซึ่งมีจิตวิญญาณความเป็นครู เป็นที่พึ่งพาของนักเรียน มีความหนักแน่น มั่นคง มีวุฒิภาวะทางอารมณ์ที่เหมาะสม มีความท้อแท้ ในการปฏิบัติงานด้านความอ่อนล้าทางอารมณ์ อยู่ในระดับน้อย สอดคล้องกับงานวิจัยของสุภัค วงศ์ภักดี ได้ให้ความหมายไว้ว่า ความอ่อนล้าทางอารมณ์ (Exhaustion) หมายถึง ความรู้สึกเหนื่อยอ่อน หมดกำลังใจหรือหมดเรี่ยวแรงที่จะทำงาน ตลอดจนเกิดความวิตกกังวลและความเครียดที่จะปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบ (สุภัค วงศ์ภักดี, 2560)

ผลการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 ด้านการลดคุณค่าความเป็นบุคคล ที่เป็นเช่นนี้ อาจเพราะนโยบายการด้านการศึกษาที่แต่ละโรงเรียนจัดการศึกษา ให้ได้ตามเป้าประสงค์ของโรงเรียน โรงเรียนจึงต้องมีการวางแผนการทำงาน การตั้งกฎกติกา ระเบียบของการทำงานเพื่อให้ครูได้ปฏิบัติตาม จึงส่งผลให้เมื่อครูต้องทำงานกับผู้บังคับบัญชาที่ขาดความโปร่งใสในการทำงาน เพื่อนร่วมงานที่ไม่เคารพกฎระเบียบ และเพื่อนร่วมงานมีแนวทางการปฏิบัติงานที่ไม่สอดคล้องกัน ทำให้เกิดความรู้สึกไม่อยากทำงานร่วมกับผู้อื่น และเกิดความขัดแย้งในการทำงานได้ ซึ่งจากปัญหาและความกดดันในหลาย ๆ ด้าน จึงทำให้ครูมีความเครียดสะสมเป็นเวลานาน หรือเป็นประจำทุกวัน ย่อมก่อให้เกิดความอ่อนล้าทั้งร่างกายและจิตใจ รู้สึกหมดเรี่ยวแรง มีความอดทนต่องานที่รับผิดชอบต่ำลง ไม่อยากทำงาน ขาดความกระตือรือร้น จนถึง

ชั้นขาดพลังในการดำเนินชีวิต แต่หากครู เพื่อนร่วมงาน รวมถึงผู้บังคับบัญชาทุกคนนั้น มีเป้าหมายในการทำงานเดียวกัน ทุกคนในโรงเรียนร่วมกันวางแผนการทำงาน มีการทำงานเป็นทีม คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัวของบุคคลในบุคคลหนึ่ง มีความไว้วางใจซึ่งกันและกัน หันหน้าเข้าหากัน เพื่อให้งานสำเร็จตามเป้าหมายเป็นไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อนร่วมงานจะต้องมีความเป็นกันเอง เป็นกัลยาณมิตร มีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน อีกทั้งการใช้เหตุผล ความเที่ยงธรรมของผู้บริหาร นโยบายที่ชัดเจน โปร่งใส อันเป็นที่เข้าใจและยอมรับได้ของทั้งครู นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน จึงทำให้ครูมีความท้อแท้ในด้านด้านการลดคุณค่าความเป็นบุคคล อยู่ในระดับน้อย สอดคล้องกับงานวิจัยของเบนเอม และแอลเลน (Benaim, S., Allen, I, 1967) กล่าวว่า การคบหาเพื่อนเพื่อก่อให้เกิดมิตรภาพในวัยผู้ใหญ่ นั้น ก่อให้เกิดความสนิทสนมความชื่นชมยินดี เป็นการสร้างความพึงพอใจกับตนเอง ช่วยให้มีการยอมรับตนเองมากขึ้น ช่วยในการสร้างกำลังใจ เป็นผู้คอยปลอบหรือให้กำลังใจในยามที่ผิดหวังและโศกเศร้าเหงาใจ สอดคล้องกับงานวิจัยของเหมือนขวัญ จรงค์หนู และนนทิรัตน์ พัฒนภักดิ์ กล่าวว่า ความรู้สึกลดค่าความเป็นบุคคล คือ ความรู้สึกทางลบที่บุคคลมีต่อบุคคลอื่น เกิดจากการตอบสนองต่อการงานหนัก ความรู้สึกเหนื่อยหน่ายและการป้องกันตนเอง ความรู้สึกลดค่าความเป็นบุคคลเป็นองค์ประกอบในด้านความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น (เหมือนขวัญ จรงค์หนู และนนทิรัตน์ พัฒนภักดิ์, 2563)

2. ผลการศึกษาแนวทางการจัดการความท้อแท้ในการปฏิบัติงานของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 สรุปพบว่าผู้บริหารควรดำเนินการในเรื่องต่อไปนี้

1) ด้านความอ่อนล้าทางอารมณ์ ได้แก่ (1) ผู้บริหารใช้โครงสร้างการบริหารในการแก้ไขปัญหาสังเกตพฤติกรรมของผู้ร่วมงานเพื่อประเมินสถานการณ์ไปในตัว สร้างบรรยากาศแวดล้อมทางอารมณ์ทางออกและแก้ไขปัญหาพร้อมกัน (2) ผู้บริหารสร้างความสัมพันธ์ที่ดี มีบรรยากาศองค์กรที่ดีเป็นกลไกสำคัญในการลดความท้อแท้ การทำงานแบบมีส่วนร่วม ทำงานเป็นทีมให้เป็นวัฒนธรรมองค์กรที่ดีเพื่อให้ทุกคนทำงานร่วมกัน (3) ผู้บริหารจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างขวัญและกำลังใจ ให้มีความสำคัญกับวันสำคัญต่าง ๆ ของบุคลากร (4) ผู้บริหารสร้างแรงจูงใจ ปลุกอุดมการณ์ความเป็นครู สร้างบรรยากาศสภาพแวดล้อมเชิงบวกในการทำงาน ส่งเสริมให้ครูแสดงศักยภาพอย่างเต็มความสามารถ และ (5) ผู้บริหารมีการรับฟัง พูดคุยถึงปัญหาและสาเหตุที่ทำให้เกิดความอ่อนล้าทางอารมณ์ของบุคลากร ให้กำลังใจและสร้างบรรยากาศสภาพแวดล้อมที่ดี

2) ด้านการลดคุณค่าความเป็นบุคคล ได้แก่ (1) ผู้บริหารมีหน้าที่ในการกระจายบทบาทมอบหมายงานให้ทุกคนอย่างยุติธรรม (2) ผู้บริหารไว้วางใจให้โอกาสครูทำงานอย่างเต็มความสามารถ มีการส่งเสริมให้พัฒนาตนเองอยู่เสมอ ให้มีความสำคัญกับบุคลากรอย่างเท่าเทียมกัน มีการมอบหมายงานตามความรู้ ความสามารถ ความถนัดของแต่ละบุคคล (3) ผู้บริหารให้กำลังใจและสร้างแรงจูงใจให้ครูได้เห็นคุณค่าในตนเอง ไม่ทำให้เขารู้สึกว่าไม่มีคุณค่าหรือลดคุณค่าของเขา ซินชม และให้ความสำคัญให้ทุกคนรู้สึกมีความสำคัญและส่งเสริมให้กำลังใจเพื่อนร่วมงาน และ (4) ผู้บริหารสร้างบรรยากาศเชิงบวกในองค์กร และสร้างความเชื่อมั่นว่าทุกคนมีความสำคัญและเป็นส่วนหนึ่งขององค์กร

3) ด้านความไม่สมหวังในผลสำเร็จของตน ได้แก่ (1) มีการกำหนดเป้าหมาย ภาพลักษณ์ขององค์กรร่วมกัน ส่งเสริม พัฒนาครูให้มีศักยภาพในการปฏิบัติงาน และมีการนิเทศ กำกับ ติดตาม และให้กำลังใจ (2) ผู้บริหารช่วยหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาพร้อมงาน อย่าให้รู้สึกหนักอยู่คนเดียว ไม่โทษคนใดคนหนึ่ง คุบปัจจัยแวดล้อมและสาเหตุ ปัญหาเกิดขึ้นได้เสมอ รับผิดชอบและหาทางออกร่วมกัน (3) ผู้บริหารมีการส่งเสริมให้ครูพัฒนาตนเอง และทำงานร่วมกันเป็นทีม และ (4) ผู้บริหารให้กำลังใจ ยอมรับกับความผิดหวัง เอาความรู้สึกละที่ไม่ประสบความสำเร็จเป็นประสบการณ์และนำมาปรับปรุงแก้ไข เพื่อให้การทำงานบรรลุเป้าหมาย

จากผลการนำเสนอแนวทางการจัดการความท้อแท้ในการปฏิบัติงานของครู พบว่า สอดคล้องกับบริบทการจัดการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 มีนโยบายพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้สามารถปฏิบัติงานได้เต็มตามศักยภาพ เพื่อจัดการและป้องกันการเกิดความท้อแท้ในการปฏิบัติงานของครูในสังกัด โดยการพยายามค้นหาสาเหตุที่ก่อให้เกิดความเครียดและวิธีการปรับตัวเมื่อต้องเผชิญกับความเครียด การตั้งเป้าหมายและความคาดหวังตามความเป็นจริง เพื่อลดความกดดันในการทำงาน การปรึกษา ขอความคิดเห็น ความช่วยเหลือ การพูดคุยกับเพื่อนร่วมงานเพื่อคลายความเครียด การพบปะสังสรรค์ ทำกิจกรรมนอกงานกับเพื่อนร่วมงานเพื่อผ่อนคลายความเครียด มีความยืดหยุ่นต่อสถานการณ์ต่าง ๆ และยอมรับฟังความคิดเห็น และจัดการเวลาอย่างมีประสิทธิภาพ ทำงานอดิเรก พักผ่อนให้เพียงพอ ซึ่งสอดคล้องกับโยธิน วิเชษฐวิชัย ที่ได้ศึกษาเรื่องรู้ก่อนป้องกันได้ หากสังเกตพบว่าอยู่ในข่ายเกิดความท้อแท้ในการทำงานควรเริ่มปรับสมดุลให้ชีวิต ดังนี้ 1) พักผ่อนให้เพียงพอ 2) รับประทานอาหารที่มีประโยชน์ หลีกเลี่ยงสิ่งกระตุ้น 3) หากมีเวลาพักผ่อนเพื่อห่างไกลจากงานสัปดาห์ 4) สร้างความสมดุลให้ชีวิตและการทำงาน จัดระเบียบการทำงานให้ลุล่วงตามลำดับความสำคัญ 5) กำหนดเวลาการทำงานให้เหมาะสมในแต่ละวัน ไม่เสียเวลาจัดการงานที่ทำไม่ได้หรือติดขัดนานเกินไป จนส่งผลให้ทำงานไม่สำเร็จสักชิ้นเดียว 6) ขอความเห็น ความช่วยเหลือ แม้กระทั่งการพูดคุยกับเพื่อนร่วมงานเพื่อคลายความเครียด 7) ไม่ควรนำงานกลับมาทำต่อที่บ้าน 8) หากิจกรรมผ่อนคลายทำในช่วงวันหยุด 9) ออกกำลังกายอย่างน้อยวันละ 30 นาที 5 ครั้งต่อสัปดาห์ และ 10) ลดการสื่อสารในโลกโซเชียลลง เพราะนอกจากจะเบียดบังเวลาแล้ว การทอ้งโลกโซเชียลมาก ๆ ส่งผลให้เกิดความเครียดจากการรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่มากเกินไป (โยธิน วิเชษฐวิชัย, 2565) ซึ่งสอดคล้องกับโรงพยาบาลราชวิถี ได้กล่าวถึงวิธีการรักษาและป้องกันดังนี้ 1) การขอความช่วยเหลือ การพูดคุยระบายความเครียด การปรึกษาหารือคนที่อาจช่วยได้ ซึ่งอาจจะเป็นเพื่อนร่วมงาน หัวหน้า ลูกน้อง หรือครอบครัว 2) การพบปะสังสรรค์ มีกิจกรรมนอกงานกับเพื่อนร่วมงานบ้าง ทั้งช่วงพักทานอาหารกลางวันและช่วงนอกเวลางาน ในขณะเดียวกันให้ลดการพบปะสังสรรค์พูดคุยกับคนที่ทำให้รู้สึกแย่หรือเป็นลบ 3) การเข้าร่วมกลุ่มที่อาจจะช่วยให้รู้สึกดีขึ้น ชีวิตมีความหมายมากขึ้น เช่น กลุ่มศาสนา กลุ่มทางสังคม จิตอาสาต่าง ๆ ซึ่งจะทำให้ได้เพื่อนใหม่ด้วย ทั้งนี้การเป็นผู้ให้หรือช่วยเหลือผู้อื่น จะมีส่วนช่วยให้เกิดความปลื้มใจและช่วยลดความเครียด แถมยังช่วยให้มีเพื่อนเพิ่มขึ้นด้วย 4) การ

ปรับเปลี่ยนมุมมองต่องานที่ทำ มองหาคุณค่าในงานที่ทำ พยายามทำให้งานและชีวิตอื่น ๆ มีความสมดุล 5) การผูกมิตรกับเพื่อนร่วมงาน จะช่วยลดความเครียดในการทำงานและได้รับความช่วยเหลือ มีโอกาสทำงานได้ผลดีขึ้น และผ่านเวลาที่ยากลำบากในการทำงานได้ง่ายขึ้น และ 6) หยุดพักบ้างพาตัวออกจากสภาพแวดล้อมที่ไม่พึงประสงค์ เพื่อฟื้นฟูสภาพร่างกายและจิตใจให้ดีขึ้น (โรงพยาบาลราชวิถี, 2567)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การศึกษาความท้อแท้ในการปฏิบัติงานของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 สรุปว่า ความท้อแท้ในการปฏิบัติงานของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 ทั้ง 3 ด้าน โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับน้อย เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านความไม่สมหวังในผลสำเร็จของตน รองลงมา คือ ด้านความอ่อนล้าทางอารมณ์ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านการลดคุณค่าความเป็นบุคคล

ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

1.1 ผลการวิจัยด้านความอ่อนล้าทางอารมณ์ ผู้บริหารควรให้การส่งเสริมให้ครูร่วมทำกิจกรรม สันทนาการหลังเลิกงาน เพื่อเป็นการผ่อนคลายความอ่อนล้าทางอารมณ์ สนับสนุน ช่วยเหลือและให้ความยุติธรรมแก่ครูผู้สอน ตลอดจนจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงานของครู ให้กำลังใจและชมเชยในการปฏิบัติงานของครูผู้สอน

1.2 ผลการวิจัยด้านการลดคุณค่าความเป็นบุคคล ผู้บริหารควรเปิดโอกาสให้ครูทุกคนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานอย่างทั่วถึง ให้ครูได้ทำงานร่วมกันเป็นทีม ร่วมกันแสดงความคิดเห็นร่วมสร้างความสัมพันธ์อันดีให้ครูทุกคนมีแรงจูงใจที่จะทุ่มเทให้กับการทำงานร่วมกัน

1.3 ผลการวิจัยด้านความไม่สมหวังในผลสำเร็จของตนเอง ผู้บริหารควรกำหนดแนวทางภาระงานในการปฏิบัติงานของครูอย่างทั่วถึงและชัดเจน และควรให้ครูมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นร่วมกันแก้ไขปัญหาในการปฏิบัติงาน อีกทั้งต้องสร้างขวัญและกำลังใจให้แก่ครูเพื่อสร้างความมั่นใจ รวมถึงการฝึกอบรมเพื่อเพิ่มศักยภาพตามตำแหน่งหน้าที่เพื่อให้เกิดผลสำเร็จในตนเอง

1.4 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 ควรนำแนวทางการจัดการความท้อแท้ในการปฏิบัติงานของครู ที่ได้จากการวิจัยนี้ ไปกำหนดเป็นนโยบาย/ กลยุทธ์ เพื่อขับเคลื่อนสู่การปฏิบัติ และมีการกำกับติดตามอย่างต่อเนื่องจนเกิดผลสำเร็จเป็นรูปธรรมในสถานศึกษา

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ผลการศึกษาครั้งนี้ ได้แนวทางการจัดการความท้อแท้ในการปฏิบัติงานของครูในสถานศึกษา ดังนั้น จึงควรนำแนวทางนี้ สู่การปฏิบัติในโรงเรียนด้วยการวิจัยแบบกรณีศึกษา

(Case Study Research) เพื่อหาแนวการดำเนินงานที่เป็นเลิศ (Best Practice) ซึ่งจะเป็นประโยชน์สำหรับสถานศึกษาอื่นที่มีบริบทใกล้เคียงกันนำไปใช้ให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล

2.2 คุรศึกษำป้จยัที่มีผลกระทบตอความท้อแท้ในการปฏิบัติงำนของคุรสังกัดสำนังำนเขตพื้นที่การศึกษำประถมศึกษำเลย เขต 2

เอกสารอ้างอิง

- จิรชยา ศรีทา. (2560). ความสัมพันธ์ระหว่างการใช้อำนาจของผู้บริหารกับความท้อแท้ในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนกลุ่มบ้านนางพัฒนา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1 จังหวัดระยอง. ใน *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- โยธิน วิเชษฐวิชัย. (2561). รู้ก่อนป้องกันได้ Burnout Syndrome ภาวะหมดไฟในการทำงาน. เรียกใช้เมื่อ 20 ตุลาคม 2565 จาก <https://www.samitivejhospitals.com/th/article/detail>.
- โรงพยาบาลราชวิถี. (2564). สัญญาณ Burnout Syndrome อาการของคน เบื่องาน หมดไฟ และวิธีจัดการ. เรียกใช้เมื่อ 18 มิถุนายน 2567 จาก <https://www.rajavithi.go.th/rj/?p=16953>.
- วารางคณา พนาสัมพันธ์ และสุภารัตน์พิชา ปิยะธรรมวรากุล. (2561). ความท้อแท้ในการปฏิบัติงานของครูผู้สอนในโรงเรียนเรียนร่วมเขตบางกะปิ สังกัดกรุงเทพมหานคร. *วารสารรัชต์ภาคย์*, 12(7), 141-151.
- สุภัค วงศ์ภักดี. (2560). ปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตในการทำงานของครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 4. ใน *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- เหมือนขวัญ จรงค์หนู และนนทิรัตน์ พัฒนภักดี. (2563). ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะหมดไฟและประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรสายสนับสนุนวิชาการในมหาวิทยาลัย. *วารสารวิชาการศิลปศาสตร์ประยุกต์*, 13(2), 48-61.
- Benaim, S., Allen, I. (1967). *The middle years*. London: England: T. V. Publications L.
- Stepanski, E. J. (2002). *Etiology of insomnia*. In T. L. Lee-Chiong, M. J. Sateia, M. A. Carskadon (Eds.). *Sleep medicine* (pp. 161-168). Philadelphia: Hanley & Belfus.
- World Health Organization. (2019). *Burn-out an occupational phenomenon: International classification of diseases*. Retrieved October 20, 2022 from <https://www.who.int/news/item/28-05-2019-burn-out-an-occupational-phenomenon-international-classification-of-diseases>.

ภาวะผู้นำอย่างยั่งยืนที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตการทำงานของครู
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1*
SUSTAINABLE LEADERSHIP AFFECTING QUALITY OF WORK LIFE
OF TEACHERS UNDER NONGKHAH PRIMARY EDUCATIONAL
SERVICE AREA OFFICE 1

นันทนา มลาตรี

Nanthana Malatree

สิทธิชัย สอนสุภี

Sittichai Sonsupee

มหาวิทยาลัยขอนแก่น วิทยาเขตหนองคาย, ประเทศไทย.

Khon Kaen University, Nong Khai Campus, Thailand.

E-mail: Nanthana.m@kkumail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาภาวะผู้นำอย่างยั่งยืนของผู้บริหาร 2) เพื่อศึกษาคุณภาพชีวิตการทำงานของครู 3) เพื่อศึกษาภาวะผู้นำอย่างยั่งยืนของผู้บริหารที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตการทำงานของครู ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1 การวิจัยนี้เป็น การวิจัยเชิงสาเหตุ ประชากร จำนวน 1,609 คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหาร สถานศึกษาและครู จำนวน 310 คน ซึ่งได้จากการสุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางของเครชีและมอร์แกน และการสุ่มแบบแบ่งชั้น เครื่องมือวิจัยเป็นแบบสอบถาม ซึ่งมีค่าความเชื่อมั่น 0.986 การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน และวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน

ผลการวิจัยพบว่า 1) ภาวะผู้นำอย่างยั่งยืนของผู้บริหาร โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับ มากทุกด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือด้านการกระจายอำนาจ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือด้านการ จัดการความหลากหลาย 2) คุณภาพชีวิตการทำงานของครู โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากทุก ด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านความผูกพันของครู ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้าน ค่าตอบแทนที่เป็นธรรม 3) วิเคราะห์ภาวะผู้นำอย่างยั่งยืนที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตการทำงานของครูใน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1 ได้แก่ ด้านการกระจายอำนาจ ด้าน ความมุ่งมั่นในองค์ความรู้ และด้านความยุติธรรม สามารถร่วมกันพยากรณ์คุณภาพชีวิตการทำงานของ

* Received: 22 January 2023; Revised: 25 June 2024; Accepted: 27 June 2024

ครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคายเขต 1 ร้อยละ 61.1 ซึ่งมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำอย่างยั่งยืน, คุณภาพชีวิตการทำงาน, ผู้บริหาร, ครู

Abstract

This research article aimed 1) to study the sustainable leadership of administrators, 2) to study the quality of work life of teachers, and 3) to study sustainable leadership affecting the quality of work life of teachers under Nong Khai Primary Educational Service Area Office 1. This is causal research toward a population is 1,609 people. The sample group used in the research was 310 school administrators and teachers obtained by random sampling using Krejcie and Morgan tables with stratified randomization. The research instrument was a questionnaire and the reliability of the questionnaire was 0.986 by using stepwise multiple regression analysis methods for calculating

The results of the research were as follows: 1) Overview of sustainable leadership of educational institute administrators' overall averages were at a high level in all aspects. The aspect with the highest average was the decentralization aspect, on the other hand, the aspect with the lowest average was the management of diversity. 2) Overview of quality of work life of teachers overall averages were at high levels in all aspects. The aspect with the highest mean was the teacher engagement aspect, on the other hand, the aspect with the lowest average was the fair compensation aspect. 3) Overview of analyzing sustainable leadership that affects the quality of working life of teachers, including decentralization. Depth of knowledge and justice were able to jointly predict the quality of working life of teachers under Nong Khai Primary Educational Service Area Office 1 at 61.1 percent, which was statistically significant at the 0.05 level

Keywords: Sustainable Leadership, Quality of Work Life, Administrator, Teacher

บทนำ

ภายใต้การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสภาพสังคมโลกปัจจุบัน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เมื่อองค์การและระบบงานทรัพยากรบุคคล รวมทั้งบริบททางเศรษฐกิจเกิดการเปลี่ยนแปลง จึงควรมีการปรับปรุงการจัดการทรัพยากรบุคคลของภาครัฐ เพื่อการขับเคลื่อนแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ สนับสนุนแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 โดยเฉพาะหมวดหมายที่

12 ไทยมีกำลังคนสมรรถนะสูง มุ่งเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ตอบโจทย์การพัฒนาแห่งอนาคต ทำให้บุคลากรต้องปรับตัวและพัฒนาคุณภาพชีวิต หรือเป็นแรงผลักดันที่เอื้อต่อการทำงานที่มีประสิทธิภาพสูงสุดขององค์กร (กระทรวงศึกษาธิการ, 2566) ซึ่งนโยบายการจัดการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ตระหนักถึงความสำคัญของยุทธศาสตร์ชาติด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ ทำให้โรงเรียนต้องตระหนักถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นและพร้อมที่จะยกระดับการศึกษาในโรงเรียน พัฒนาศักยภาพทางวิชาชีพของครู เพื่อนำไปสู่การพัฒนานักเรียนให้มีความพร้อมทั้งความรู้ ความสามารถ ตอบสนองความต้องการของสังคมในอนาคตได้ (สุวิตรา บุญแจ้ง, วิสุทธิ์ วิจิตรพัชรภรณ์, และกานดา สกุลธนะศักดิ์ มัวร์, 2563) การที่สถานศึกษาจะประสบความสำเร็จได้นั้น คุณภาพชีวิตของครูในองค์กรต้องดีด้วย เพราะถ้ามีคุณภาพชีวิตการทำงานที่ดีแล้ว ก็จะมีขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานให้ประสบความสำเร็จและมีประสิทธิภาพ

คุณภาพชีวิตในการทำงานเป็นสิ่งสำคัญอย่างมากในสถานที่ทำงานในปัจจุบัน เนื่องจากคนเป็นทรัพยากรที่สำคัญที่จะช่วยให้องค์กรเจริญเติบโต การได้บุคลากรที่มีคุณสมบัติเหมาะสมเข้ามาทำงาน การสร้างขวัญและกำลังใจที่ดี การปลูกฝังความจงรักภักดี และลดปัญหาความขัดแย้ง สามารถพัฒนาให้มีระบบบริหารจัดการแรงงานที่ดี เทียบได้กับมาตรฐานแรงงานสากล โดยมุ่งเน้นการยกระดับคุณภาพชีวิต อันเป็นการประกอบการอย่างมีจริยธรรม มีความรับผิดชอบต่อสังคม (กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน [กสร.], 2566) ในอดีตที่ผ่านมา ปัญหาได้รับการแก้ไขแล้ว แต่ยังไม่เพียงพอต่อการปรับเปลี่ยน ดังนั้น ความรู้เรื่องความเป็นผู้นำ และความยั่งยืนจึงมีความจำเป็นมากขึ้นในปัจจุบัน และมากขึ้นในอนาคต โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ความรู้และมุมมองใหม่ ๆ เกี่ยวกับผู้นำอย่างยั่งยืน ที่มีความสามารถในการนำองค์กรให้สนองความต้องการของคนรุ่นปัจจุบัน โดยไม่เสียสิทธิของคนรุ่นต่อไป

ภาวะผู้นำอย่างยั่งยืน เป็นแนวความคิดที่วิงวอนกันไปกับการรักษาสภาพแวดล้อมให้คงทนถาวร ซึ่งช่วยปรับเปลี่ยนพฤติกรรมองค์กรให้เข้าสู่รูปเขารอย ภาวะผู้นำอย่างยั่งยืนจึงมีความสำคัญในเรื่องการพัฒนาที่ยั่งยืนมากขึ้น ด้วยองค์การสหประชาชาติได้ประกาศเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน Sustainable Development Goals (SDGs) เพื่อให้ประเทศสมาชิกรับไปเป็นเป้าหมายพัฒนาประเทศของตนให้ยั่งยืน ซึ่งแนวทางดังกล่าว ถือเป็นสิ่งที่ประเทศไทยได้ดำเนินการมาอย่างยาวนาน ตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร หรือที่ทุกคนรู้จักดีในนาม “ศาสตร์ของพระราชา” ศาสตร์อันเกี่ยวเนื่องกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน ที่ใช้เพื่อแก้ไขพัฒนาให้สามารถดำรงชีพได้อย่างสมดุลในมิติต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปัจจุบันที่โลกกำลังเผชิญภาวะย่อนแอในโลก ระหว่างมุมมองสุดขั้วในการบริหารจัดการองค์กร องค์กรที่จะประสบความสำเร็จอย่างยั่งยืน ส่วนใหญ่ผู้นำต้องมีภาวะผู้นำอย่างยั่งยืน (Hallinger, P and Suriyankietkaew, S, 2018) สิ่งบ่งชี้ให้เห็นถึงความเป็นผู้นำในฐานะพื้นฐานที่สำคัญในการบรรลุองค์การอย่างยั่งยืน ภาวะผู้นำที่ยั่งยืนสามารถทำให้เกิดการตอบสนองที่รวดเร็วและยืดหยุ่น ซึ่งเป็นการแข่งขันและดึงดูดผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งหมด

ความสัมพันธ์ของภาวะผู้นำอย่างยั่งยืนกับคุณภาพชีวิตการทำงาน ในการจัดการโดยเฉพาะคุณภาพชีวิตการทำงานของครูนั้น มีภาวะผู้นำของสถานศึกษาเป็นตัวแปรสำคัญที่ต้องปรับเปลี่ยนไปตามบริบทของสภาวะการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เพื่อลดผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับการบริหารจัดการศึกษาในสถานศึกษา สร้างกระบวนการและเป้าหมายการพัฒนาที่คงอยู่เพื่ออนาคตอย่างยั่งยืนได้ (วสันต์ ศักดาศักดิ์, มินมาส พรานป่า และเบญจวรรณ ศรีมารุต, 2565) แต่เหนือไปกว่านั้นคือ ความต้องการให้องค์การประสบความสำเร็จและยั่งยืน เมื่อเวลาผ่านไป องค์กรจะประสบความสำเร็จเช่นเดิมได้อย่างไรหากองค์กรต้องเปลี่ยนผู้นำคนใหม่ เมื่อผู้นำจัดการทรัพยากรโดยมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของผู้ตาม เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการ ภาวะผู้นำเกิดขึ้นเมื่อผู้บริหารมีแรงจูงใจ และนำความพึงพอใจมาสู่ผู้ตาม พิจารณาเป้าหมายที่เหมาะสมเพื่อนำองค์กรไปสู่ความสำเร็จ (วาสนา รังสร้อย, 2564) คุณภาพชีวิตการทำงานที่สูงจะเกี่ยวข้องกับผลผลิตที่สูงขึ้นด้วย เพราะคุณภาพชีวิตการทำงานและผลผลิตที่สูงขึ้นนั้น เป็นสิ่งที่เสริมแรงซึ่งกันและกัน

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1 มีนโยบายในการส่งเสริมคุณภาพชีวิต โดยมีกลยุทธ์ในการขับเคลื่อนสู่การปฏิบัติ ได้แก่ กลยุทธ์ที่ 3 พัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ กลยุทธ์ที่ 5 จัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และกลยุทธ์ที่ 6 พัฒนาระบบการบริหารจัดการศึกษา ซึ่งกลยุทธ์และเป้าหมายในยุทธศาสตร์ที่ 2 มีเป้าหมายว่ากำลังคนมีทักษะที่สำคัญจำเป็นและมีสมรรถนะ ตรงตามความต้องการของตลาดงานและการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ยุทธศาสตร์ที่ 5 มีเป้าหมายว่า คนทุกช่วงวัย มีจิตสำนึกรักสิ่งแวดล้อม มีคุณธรรม จริยธรรม และนำแนวคิดตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติ ส่งเสริมคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1, 2566)

จากความสำคัญและสภาพปัญหาที่ได้กล่าวมาข้างต้น ภาวะผู้นำอย่างยั่งยืนและบริบทคุณภาพชีวิตการทำงาน นับได้ว่าเป็นบทบาทที่ทำทายเป็นอย่างยิ่ง ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาภาวะผู้นำอย่างยั่งยืนที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตการทำงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคายเขต 1 ซึ่งองค์ความรู้และสารสนเทศที่ได้จากการวิจัย จะนำไปใช้ประโยชน์สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย นำไปใช้เป็นข้อมูลประกอบการกำหนดนโยบาย วางแผนกลยุทธ์การพัฒนาภาวะผู้นำอย่างยั่งยืนและการดำเนินงานที่ส่งเสริมคุณภาพชีวิตการทำงานของครู

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำอย่างยั่งยืนของผู้บริหาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคายเขต 1
2. เพื่อศึกษาคุณภาพชีวิตการทำงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1

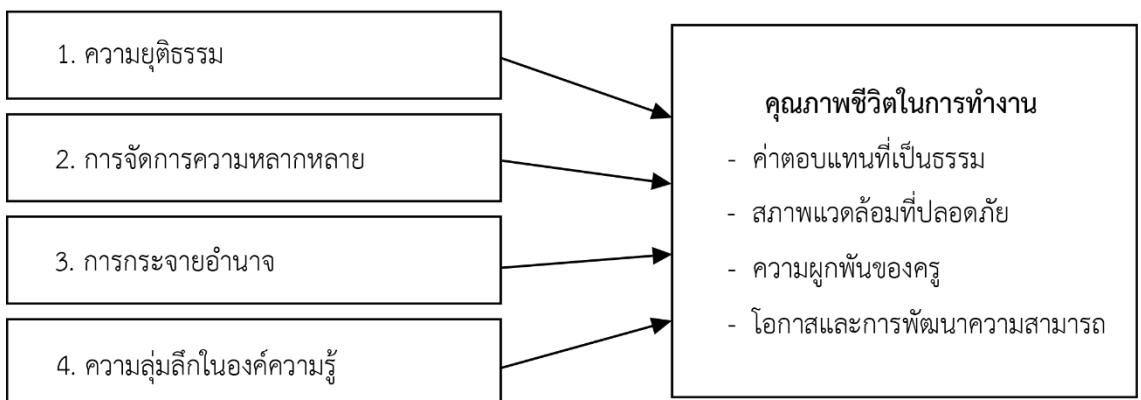
3. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำอย่างยั่งยืนของผู้บริหารที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตการทำงานของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ใช้โรงเรียนเป็นหน่วยในการวิเคราะห์จำนวน 156 โรงเรียน ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้บริหาร 156 คน และครู 1,453 คน รวมประชากรทั้งสิ้น 1,609 คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารและครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1 โดยกำหนดกลุ่มตัวอย่างด้วยตารางของเครชีและมอร์แกน (นครินทร์ อิ่มสวาสดี, 2561) โดยใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) ใช้ขนาดโรงเรียนเป็นชั้นในการแบ่งตามขนาดโรงเรียน ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 310 คน

2. ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ คือ ตัวแปรต้น ภาวะผู้นำอย่างยั่งยืนของผู้บริหาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1 ประกอบด้วย 1) ความยุติธรรม 2) การจัดการความหลากหลาย 3) การกระจายอำนาจ และ 4) ความลุ่มลึกในองค์ความรู้ ตัวแปรตาม คุณภาพชีวิตการทำงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1 ประกอบด้วย 1) ค่าตอบแทนที่เป็นธรรม 2) สภาพแวดล้อมที่ปลอดภัย 3) ความผูกพันของครู และ 4) โอกาสและการพัฒนาความสามารถ แสดงเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

ภาวะผู้นำอย่างยั่งยืน

รูปที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม โดยตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ด้วยค่าดัชนีความสอดคล้อง (Item-Objective Congruences Index : IOC) จากการสอบถามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน และตรวจสอบความเชื่อมั่น (Reliability) ด้วยค่า

สัมประสิทธิ์อัลฟา (Alpha coefficient) ของครอนบาค (Cronbach) มีค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามภาวะผู้นำอย่างยั่งยืนและคุณภาพชีวิตการทำงานของครูในภาพรวมเท่ากับ 0.987, 0.959 โดยค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ 0.986 ใช้แบบสอบถาม ซึ่งมี 3 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม (Checklist) ตอนที่ 2 แบบสอบถามภาวะผู้นำอย่างยั่งยืน มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) และตอนที่ 3 แบบสอบถามคุณภาพชีวิตการทำงานของครูมีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale)

4. การวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้สถิติที่เหมาะสม โดยสถิติพื้นฐานในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำอย่างยั่งยืนส่งผลต่อคุณภาพชีวิตการทำงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ภาวะผู้นำอย่างยั่งยืน ที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตการทำงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1 ใช้การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis)

ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ภาวะผู้นำอย่างยั่งยืนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1

ผลการวิเคราะห์ระดับภาวะผู้นำอย่างยั่งยืนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1 ทั้ง 4 ด้าน ซึ่งประกอบด้วย ความยุติธรรม การจัดการความหลากหลาย การกระจายอำนาจ และความลุ่มลึกในองค์ความรู้ ผลปรากฏดังตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย $\bar{X}$ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ผลการวิเคราะห์ภาวะผู้นำอย่างยั่งยืนของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวม

ด้าน	องค์ประกอบภาวะผู้นำอย่างยั่งยืน ของผู้บริหารสถานศึกษา	ระดับปฏิบัติ		การแปลผล
		$\bar{X}$	S.D.	
1	ความยุติธรรม	4.41	0.59	มาก
2	การจัดการความหลากหลาย	4.36	0.58	มาก
3	การกระจายอำนาจ	4.42	0.58	มาก
4	ความลุ่มลึกในองค์ความรู้	4.41	0.56	มาก
รวม		4.40	0.54	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า ภาวะผู้นำอย่างยั่งยืนของผู้บริหารสถานศึกษาโดยภาพรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากทุกด้าน ($\bar{X} = 4.40$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การกระจายอำนาจ ($\bar{X} = 4.42$) รองลงมา คือ ความยุติธรรมและความลุ่มลึกในองค์ความรู้ ($\bar{X} = 4.41$) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ การจัดการความหลากหลาย ($\bar{X} = 4.36$)

2. ผลการวิเคราะห์คุณภาพชีวิตการทำงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1 โดยภาพรวม

ผลการวิเคราะห์ระดับคุณภาพชีวิตการทำงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1 ทั้ง 4 ด้าน ซึ่งประกอบด้วย ค่าตอบแทนที่เป็นธรรม สภาพแวดล้อมที่ปลอดภัย ความผูกพันของครู และโอกาสและการพัฒนาความสามารถ ผลปรากฏดังตารางที่ 2 ดังนี้

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย $\bar{X}$ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ผลการวิเคราะห์คุณภาพชีวิตการทำงานของครูโดยภาพรวม

ด้าน	องค์ประกอบคุณภาพชีวิต การทำงานของครู	ระดับปฏิบัติ		การแปลผล
		$\bar{X}$	S.D.	
1	ค่าตอบแทนที่เป็นธรรม	4.11	0.77	มาก
2	สภาพแวดล้อมที่ปลอดภัย	4.28	0.67	มาก
3	ความผูกพันของครู	4.44	0.55	มาก
4	โอกาสและการพัฒนาความสามารถ	4.36	0.53	มาก
รวม		4.30	0.56	มาก

จากตารางที่ 2 พบว่า คุณภาพชีวิตการทำงานของครู โดยภาพรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากทุกด้าน ($\bar{X} = 4.30$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ความผูกพันของครู ($\bar{X} = 4.44$) รองลงมา คือ โอกาสและการพัฒนาความสามารถ ($\bar{X} = 4.36$) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ค่าตอบแทนที่เป็นธรรม ($\bar{X} = 4.11$)

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ภาวะผู้นำอย่างยั่งยืนที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตการทำงานของครู

ตัวแปรพยากรณ์	คะแนนดิบ		คะแนนมาตรฐาน	t	P-values
	b	S.E.	β		
ค่าคงที่	0.756	0.164	-	4.617*	.000
การกระจายอำนาจ (X_1)	0.356	0.067	0.372	5.303*	.000

ตัวแปรพยากรณ์	คะแนนดิบ		คะแนนมาตรฐาน	t	P-values
	b	S.E.	β		
ความลุ่มลึกในองค์ความรู้ (X_4)	0.298	0.072	0.301	4.122*	.000
ความยุติธรรม (X_1)	0.148	0.060	0.157	2.469*	.014
$R = 0.781$, $R^2 = 0.610$, Adjusted $R^2 = 0.606$, S.E. = 0.349, F = 159.698					

* $p < .05$

จากตารางที่ 3 ผลการศึกษาพบว่า เมื่อนำตัวแปรต้นภาวะผู้นำอย่างยั่งยืน ทั้ง 3 ด้าน ด้านการกระจายอำนาจ (X_3) ความลุ่มลึกในองค์ความรู้ (X_4) และด้านความยุติธรรม (X_1) เข้าสู่สมการถดถอยแล้วจะได้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์หาคู่คูณเท่ากับ 0.781 ($R = 0.781$) ซึ่งมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 มีค่าประสิทธิ์อำนาจพยากรณ์คุณภาพชีวิตการทำงานของครู ร้อยละ 61.1 ($R^2 = 0.610$) โดยค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของภาวะผู้นำอย่างยั่งยืน ที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตการทำงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1 มากที่สุดคือ ด้านการกระจายอำนาจ (X_3) โดยค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยในรูปแบบของคะแนนมาตรฐาน (Beta) เท่ากับ 0.372 รองลงมาคือ ความลุ่มลึกในองค์ความรู้ (X_4) และความยุติธรรม (X_1) โดยค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยในรูปแบบของคะแนนมาตรฐาน (Beta) เท่ากับ 0.301 และ 0.157 ตามลำดับ ซึ่งสามารถสร้างสมการถดถอยโดยการคำนวณหาค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของตัวพยากรณ์ที่อยู่ในรูปแบบคะแนนดิบ (b) และรูปแบบคะแนนมาตรฐาน (B) ดังนี้

สมการในรูปคะแนนดิบ

$$Y = 0.756 + 0.356(X_3) + 0.298(X_4) + 0.148(X_1)$$

สมการพยากรณ์ในรูปแบบคะแนนมาตรฐาน

$$Z_y = 0.372(ZX_3) + 0.301(ZX_4) + 0.157(ZX_1)$$

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยภาวะผู้นำอย่างยั่งยืนส่งผลต่อคุณภาพชีวิตการทำงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคายเขต 1 ผู้วิจัยได้พบข้อประเด็นที่น่าสนใจ และนำมาอภิปรายผลและนำเสนอดังต่อไปนี้

1. ภาวะผู้นำอย่างยั่งยืนของผู้บริหาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1

จากผลการศึกษาภาวะผู้นำอย่างยั่งยืนของผู้บริหาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคายเขต 1 โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากทุกด้าน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน

พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการกระจายอำนาจ ทั้งนี้ เนื่องมาจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาหนองคาย เขต 1 เห็นความสำคัญของผู้บริหารสถานศึกษาว่าส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพการจัดการศึกษา จึงมีการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีคุณภาพตามมาตรฐาน บรรลุเป้าหมาย การพัฒนาอย่างยั่งยืน และเสริมสร้างคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม แม้จะมีการปรับเปลี่ยนผู้นำ หรือภายใต้การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา ส่งผลให้ผลลัพธ์เปลี่ยนแปลงไป สามารถใช้เครื่องมือ ทักษะ สมรรถนะ เทคโนโลยีใหม่ ๆ เข้ามาแก้ไขปัญหาหรืออุปสรรคที่เกิดขึ้น เพื่อให้มีประสิทธิภาพเกิด ประสิทธิภาพ (วสันต์ ศักดาศักดิ์, มินมาส พรานป่า และเบญจวรรณ ศรีมารุต, 2565) ซึ่งสอดคล้องกับ อัครเดช นิละโยธิน และคณะ ที่ได้ศึกษาระดับภาวะผู้นำแบบกระจายอำนาจของผู้บริหารโรงเรียน ประถมศึกษาตามทัศนะของครู จังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาใน จังหวัดขอนแก่น มีระดับภาวะผู้นำแบบกระจายอำนาจของผู้บริหาร โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ดังนั้น การกระจายอำนาจจึงเป็นปัจจัยสำคัญของผู้บริหารสถานศึกษาในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของครู เพื่อใช้ในการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน (อัครเดช นิละโยธิน, รัชนิ จรุงศิริวัฒน์, และภัทรพร อธิธูมาลา , 2560)

ผลการศึกษาภาวะผู้นำอย่างยั่งยืนของผู้บริหาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาหนองคาย เขต 1 ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านการจัดการความหลากหลาย แม้จะเป็น ตัวบ่งชี้สำคัญของการพัฒนาภาวะผู้นำอย่างยั่งยืนสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา แต่สำคัญเป็นลำดับ สุดท้ายอาจเนื่องจากว่า การที่สถานศึกษามีความหลากหลายมากนั้น ย่อมต้องมีการบริหารจัดการให้ เกิดความเหมาะสม เพื่อให้ความหลากหลายที่รวมตัวกันนั้นสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างปกติ สอดคล้อง กับทิวากานต์ ศรีสวัสดิ์ และกนกอร สมปราชญ์ ได้ศึกษาภาวะผู้นำแบบยั่งยืนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 19 พบว่า ภาวะผู้นำแบบยั่งยืนของผู้บริหาร สถานศึกษา ต้องมีความหลากหลายในวิธีการเพื่อให้ประสบความสำเร็จ ไม่ว่าจะเป็นด้านการแสวงหา แนวทาง หรือการปฏิบัติที่มีความหลากหลายและเหมาะสมกับสภาพสถานศึกษา ดังนั้น ผู้บริหาร สถานศึกษาจึงควรให้ความสำคัญกับการจัดการความหลากหลาย บริหารงานภายใต้ความหลากหลาย วางแผนงานที่สอดคล้องกับบริบทและบุคคลจะช่วยนำพาองค์กรไปสู่ความเจริญอย่างยั่งยืนต่อไป (ทิวากานต์ ศรีสวัสดิ์ และกนกอร สมปราชญ์, 2558)

2. คุณภาพชีวิตการทำงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา หนองคาย เขต 1

จากผลการวิจัยระดับคุณภาพชีวิตการทำงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาหนองคายเขต 1 พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านความผูกพันของครู ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากผู้บริหารสถานศึกษา ได้ตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาภาวะผู้นำที่สอดคล้องกับคุณภาพชีวิตการทำงานของครู ที่สมดุลกัน มีการส่งเสริมให้ครูมีคุณภาพชีวิตการทำงานที่ดี จากพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพล

เรือนสามัญ พ.ศ. 2551 ในมาตรา 34 บัญญัติไว้ว่า “การจัดระเบียบข้าราชการพลเรือนต้องเป็นไปเพื่อผลสัมฤทธิ์ต่อภารกิจของรัฐ ความมีประสิทธิภาพและความคุ้มค่า โดยให้ข้าราชการปฏิบัติราชการอย่างมีคุณภาพ คุณธรรม และมีคุณภาพชีวิตที่ดี” (สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน [ก.พ.], 2566) สอดคล้องกับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1 มีนโยบายในการส่งเสริมคุณภาพชีวิต โดยมีกลยุทธ์ในการขับเคลื่อนสู่การปฏิบัติ สอดคล้องกับศิริวรรณ จันรจนาและ กฤษดา เขียววัฒนสุข ได้ศึกษาคุณภาพชีวิตในการทำงานและสภาพแวดล้อมในการทำงาน ที่ส่งผลต่อความผูกพันต่อองค์กรของพนักงาน พบว่า คุณภาพชีวิตในการทำงานอยู่ในระดับมาก โดยด้านการทำงานร่วมกันและความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นมีค่าเฉลี่ยสูงสุด และความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานอยู่ในระดับมาก โดยความผูกพันด้านจิตใต้สำนึกมีค่าเฉลี่ยสูงสุด (ศิริวรรณ จันรจนา และกฤษดา เขียววัฒนสุข, 2563)

ผลการศึกษาศึกษาคุณภาพชีวิตการทำงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1 ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ค่าตอบแทนที่เป็นธรรม ที่เป็นเช่นนี้ อาจเป็นเพราะสภาพเศรษฐกิจในปัจจุบัน ค่าครองชีพสูงขึ้น จึงทำให้ค่าใช้จ่ายสูง สอดคล้องกับทศพร ทานะมัย และศรากุล สุโคตรพรหมมี ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพชีวิตในการทำงานและความผูกพันต่อองค์กรของครูโรงเรียนรัฐบาล ในจังหวัดชลบุรี พบว่า คุณภาพชีวิตในการทำงานของครูด้านผลตอบแทนที่เพียงพอและยุติธรรม มีระดับความสำคัญ ปานกลาง และยังเป็นด้านที่มีความสัมพันธ์น้อยที่สุด คือ ด้านผลตอบแทนที่เป็นธรรมและเพียงพอ จัดในความสัมพันธ์ระดับค่อนข้างต่ำ (ทศพร ทานะมัย และศรากุล สุโคตรพรหมมี, 2561) อีกทั้งยังสอดคล้องกับวิรัช สงวนวงค์วาน และณัฐนิชา ปิยปัญญา ได้ศึกษาคุณภาพชีวิตในการทำงานของพยาบาลในโรงพยาบาลเอกชนกรุงเทพมหานคร พบว่า ด้านการได้รับผลตอบแทนที่ยุติธรรมและเพียงพอ อยู่ในระดับปานกลาง เป็นระดับต่ำที่สุด ดังนั้นองค์ประกอบที่ต้องให้ความสำคัญอีกด้านหนึ่งคือ ค่าตอบแทนที่เป็นธรรม ผู้บริหารต้องปฏิบัติงานโดยหลักคุณธรรม ด้วยกระบวนการที่เปิดเผย และไม่ลำเอียง กล้าตัดสินใจด้วยเหตุผล เพื่อการแก้ปัญหาและพัฒนาคุณภาพชีวิตการทำงานของครูอย่างมีประสิทธิภาพ (วิรัช สงวนวงค์วาน และณัฐนิชา ปิยปัญญา, 2560)

3. ภาวะผู้นำอย่างยั่งยืนของผู้บริหารที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตการทำงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1

จากผลการวิจัยภาวะผู้นำอย่างยั่งยืนของผู้บริหารที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตการทำงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1 พบว่า มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับ 0.781 มีอำนาจในการพยากรณ์คุณภาพชีวิตการทำงานของครู ร้อยละ 61.1 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยด้านการกระจายอำนาจ ด้านความลุ่มลึกในองค์ความรู้ และด้านความยุติธรรมเข้าสมการในการพยากรณ์คุณภาพชีวิตการทำงานของครูตามลำดับ ดังนี้

ด้านแรก คือ ด้านการกระจายอำนาจ เป็นตัวแปรแรกที่เข้าสมการในการพยากรณ์การคุณภาพชีวิตการทำงานของครู โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยของตัวแปรในรูปคะแนนมาตรฐาน 0.372 เนื่องจากผู้นำอย่างยั่งยืนจะมีภาวะซึ่งมีอิทธิพลและสนับสนุนบุคคลอื่นให้ทำงานได้ เปิดโอกาสให้ครูมีส่วนร่วม แสดงความคิดเห็นในการพัฒนาโรงเรียน วางแผน กำหนดแนวทางการดำเนินงาน อีกทั้งยังมีการกระจายอำนาจในการรับผิดชอบ เปิดโอกาสให้ครูมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ประเมินและติดตามผล คล้องกับงานวิจัยของวรรณานันท์ และคณะ ที่ได้ศึกษา ธรรมชาติของผู้บริหารสถานศึกษากับแรงจูงใจในการทำงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร ผลการวิจัยพบว่า ด้านหลักการกระจายอำนาจอยู่ในระดับมากที่สุด ดังนั้น แสดงให้เห็นว่าผู้บริหารให้ความสำคัญ และเห็นประโยชน์ของภาวะผู้นำอย่างยั่งยืนด้านการกระจายอำนาจ ซึ่งจะทำให้ครูและผู้บริหารมีความรับผิดชอบและตระหนักถึงบทบาทของตนเองในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน เพื่อพัฒนาโรงเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ (วรรณานันท์, นุชนภา รัตนศิริประภา, และสายสุตา เตียเจริญ, 2561)

ด้านความคล่องตัวในองค์ความรู้ ตัวแปรภาวะผู้นำอย่างยั่งยืนของผู้บริหาร โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยของตัวแปรในรูปคะแนนมาตรฐาน 0.301 ทั้งนี้ เนื่องจากก่อนที่ผู้บริหารทุกคนจะก้าวขึ้นมาเป็นผู้บริหาร จะต้องได้รับการอบรมเกี่ยวกับขอบข่ายงานบทบาทและหน้าที่ของผู้บริหาร จำเป็นจะต้องมีการแสวงหาความรู้อย่างต่อเนื่อง มีแนวทางการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง มีความรู้เชิงลึก ทักษะ ประสบการณ์และค่านิยมที่สะสมนำไปสู่ความรอบรู้ความชำนาญและความเชี่ยวชาญ เป็นการผสมผสานที่ก่อให้เกิดกรอบความรู้ใหม่ อันจะนำไปสู่การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ (Dubrin, A. J., 2010) สอดคล้องกับทัศนะของ ศรีบุญญา น้อยพิมาย ที่กล่าวว่า ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีทักษะด้านความรู้ ความคิด ความเข้าใจในเรื่องการบริหารงาน และต้องสนับสนุนให้ครูรู้จักใช้ความรู้ความสามารถที่มีอยู่ เพื่อเพิ่มสมรรถภาพในการปฏิบัติงาน (ศรีบุญญา น้อยพิมาย, 2562)

ด้านความยุติธรรม ตัวแปรภาวะผู้นำอย่างยั่งยืนของผู้บริหาร โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยของตัวแปรในรูปคะแนนมาตรฐาน 0.157 เนื่องจากผู้บริหารมีการส่งเสริมให้ครูได้รับการปฏิบัติต่อความเป็นพลเมืองไทยภายในโรงเรียน และผู้บริหารมีความซื่อสัตย์และมีความรับผิดชอบต่อการปฏิบัติงาน เคารพสิทธิส่วนบุคคล ความเท่าเทียมตามหลักสิทธิมนุษยชน กล้าตัดสินใจ โดยใช้กระบวนการที่เปิดเผย และไม่ลำเอียง สอดคล้องกับงานวิจัยของวิไลภรณ์ เตชะ ได้ศึกษาโมเดลสมการโครงสร้างเชิงเส้นภาวะผู้นำแบบยั่งยืนของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า ระดับภาวะผู้นำอย่างยั่งยืนของผู้บริหาร อยู่ในระดับมาก มาจากปัจจัยเชิงสาเหตุ ความยุติธรรม ด้านผลลัพธ์การเสริมพลังอำนาจ ด้านการรับรู้ความหมายของงาน และด้านสมรรถนะในการทำงาน ซึ่งให้เห็นถึงความยุติธรรมในการบริหาร (วิไลภรณ์ เตชะ, 2561)

ด้านการจัดการความหลากหลาย ไม่เข้าสมการในการพยากรณ์คุณภาพชีวิตการทำงานของครู เนื่องจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1 มีนโยบายและทิศทางของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการบริหารทรัพยากรบุคคลที่มีความโปร่งใส สอดคล้องกับการขับเคลื่อนภารกิจ

ของหน่วยงานและทิศทางการปฏิรูปประเทศ และเป็นไปตามนโยบายการบริหารทรัพยากรบุคคลของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1 โดยมีผลการบริหารและพัฒนาทรัพยากรบุคคล ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2564 มีหลักเกณฑ์การพัฒนาศักยภาพในด้านต่าง ๆ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1, 2566) ซึ่งจากรายงานผลการดำเนินการประจำปี พ.ศ. 2564 ชี้ให้เห็นถึงแนวทางในการดำเนินงานในด้านการจัดการความหลากหลายได้ดี สอดคล้องกับ Hargreaves and Fink กล่าวว่า บริษัทที่มีการจัดการที่ดีล้วนแต่ให้ความสำคัญในการบริหารความหลากหลายของบุคลากรให้กลายเป็นคุณค่าขององค์กร แต่ในทางปฏิบัติแล้ว เป็นเรื่องยากที่จะบริหารความหลากหลายกับบุคลากรทุกคนในองค์กรได้ ดังนั้น สิ่งสำคัญที่ผู้นำควรตระหนักในการบริหารความหลากหลายคือ การดำเนินงานในแบบการปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Hargreaves, A and Fink, D, 2023)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัยสอดคล้องกับสมมุติฐานที่กำหนดไว้ คือภาวะผู้นำอย่างยั่งยืนของผู้บริหารอย่างน้อย 1 ด้าน ที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตการทำงานของครู ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ ภาวะผู้นำอย่างยั่งยืนของผู้บริหารประกอบด้วยความยุติธรรม การกระจายอำนาจ และความลุ่มลึกในองค์ความรู้ สามารถส่งผลต่อคุณภาพชีวิตการทำงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1 โดยมีความสัมพันธ์ทางบวกกับคุณภาพชีวิตการทำงานของครู และสามารถพยากรณ์คุณภาพชีวิตการทำงานของครูได้เรียงลำดับจากตัวพยากรณ์ที่ดีที่สุดคือการกระจายอำนาจ ความลุ่มลึกในองค์ความรู้ และความยุติธรรม ตามลำดับ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 จากการศึกษาพบว่า ภาวะผู้นำอย่างยั่งยืนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1 ด้านการจัดการความหลากหลาย มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ดังนั้นผู้บริหารควรให้ความสำคัญกับการบริหารงานภายใต้ความหลากหลาย เข้าใจความแตกต่างของแต่ละบุคคล สามารถพัฒนาความเป็นเลิศของสถานศึกษาในหลายรูปแบบ ให้โอกาสผู้คนในการแลกเปลี่ยนความรู้ สร้างความสัมพันธ์ในการทำงานร่วมกัน และประเมินศักยภาพของบุคลากรในการใช้ข้อมูล เพื่อวางแผนการจัดการความหลากหลายที่เหมาะสมอย่างสม่ำเสมอ เพื่อประสิทธิภาพและผลที่เกิดแก่สถานศึกษา

1.2 จากการศึกษาพบว่า คุณภาพชีวิตการทำงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1 ค่าตอบแทนที่เป็นธรรม มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด โดยสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา ควรมีการกำหนดนโยบาย แนวทางในการพัฒนาระบบบริหารงานด้วยระบบยุติธรรม

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีพัฒนารูปแบบหรือแนวทางในการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตการทำงานของครู โดยใช้กระบวนการวิจัยและพัฒนา (Research and Development)

2.2 ควรพัฒนารูปแบบในการทำวิจัยโดยใช้โมเดลสมการโครงสร้าง (Structural Equation Modeling: SEM) เพื่อหาความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างตัวแปรภาวะผู้นำอย่างยั่งยืนที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตการทำงานของครู

เอกสารอ้างอิง

- กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน [กสร.]. (2565). *วิสัยทัศน์ พันธกิจ และแผนปฏิบัติราชการ*. เรียกใช้เมื่อวันที่ 2 เมษายน 2566 จาก <https://www.labour.go.th/index.php/about/about-m5>.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2565). *นโยบายและจุดเน้นของกระทรวงศึกษาธิการ ปีงบประมาณ พ.ศ. 2565*. เรียกใช้เมื่อวันที่ 2 เมษายน 2566 จาก <https://shorturl.asia/Ripcn>.
- ทศพร ทานะมัย และศรากุล สุโคตรพรหมมี. (2561). ความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพชีวิตในการทำงานและความผูกพันต่อองค์กรของครูโรงเรียนรัฐบาล ในจังหวัดชลบุรี. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยปทุมธานี*, 10(2), 152-160.
- ทิวากานต์ ศรีสวัสดิ์ และกนกอร สมปราชญ์. (2558). ภาวะผู้นำแบบยั่งยืนของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 19. *วารสารศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยขอนแก่น*, 38(4), 57-64.
- นครินทร์ อิมสวาสดี. (2561). การศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี. *วารสารการศึกษาและการพัฒนาสังคม*, 15(1), 83-93.
- วรรณ นิมนวล, นุชนภา รัตนศิริประภา, และ สายสุตา เตียเจริญ. (2561). ธรรมชาติของผู้บริหารสถานศึกษากับแรงจูงใจในการทำงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร. *วารสารการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร*, 9(2), 139-15.
- วสันต์ ศักดาศักดิ์, มินมาส พรานป่า และเบญจวรรณ ศรีมารุต. (2565). แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำที่ยั่งยืนกับประสิทธิภาพการบริหารงานวิชาการโรงเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 19. *วารสารครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*, 50(1), 1-14.
- วาสนา รังสร้อย. (2564). ภาวะผู้นำและวัฒนธรรมองค์กรที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตการทำงานของบุคลากรครูโรงเรียนวัดลานบุญ สำนักงานเขตลาดกระบัง กรุงเทพมหานคร. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏ*, 8(2), 60-74.

- วิรัช สงวนวงศ์วาน และณัฐนิชา ปิยปัญญา. (2560). คุณภาพชีวิตในการทำงานของพยาบาลในโรงพยาบาลเอกชนกรุงเทพมหานคร. *วารสารวิชาการเซาธ์อีสท์บางกอก*, 3(2), 77-90.
- วิไลภรณ์ เตชะ. (2561). โมเดลสมการโครงสร้างเชิงเส้นภาวะผู้นำแบบยั่งยืนของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. ใน *วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*, มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด.
- ศรัญญา น้อยพิมาย. (2562). ทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2. ใน *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม*, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- ศิริวรรณ จันรจนา และกฤษดา เขียววัฒนสุข. (2563). คุณภาพชีวิตในการทำงานและสภาพแวดล้อมในการทำงานที่ส่งผลต่อความผูกพันต่อองค์กรของพนักงาน. *วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยวิทยาเชิงพุทธ*, 5(4), 160-174.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1. (2565). เรียกใช้เมื่อวันที่ 2 เมษายน 2566 จาก <https://www.ocsc.go.th/>.
- สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน [ก.พ.]. (2565). ยุทธศาสตร์ 20 ปี สำนักงาน ก.พ.. เรียกใช้เมื่อวันที่ 2 เมษายน 2566 จาก <https://shorturl.asia/4zc9s>.
- สุวิตรา บุญแจ้ง, วิสุทธิ์ วิจิตรพัชรภรณ์, และ กานดา สกุลณะศักดิ์ มัวร์. (2563). ภาวะผู้นำที่ยั่งยืนของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวรี เขต 1. *การประชุมวิชาการระดับชาติ มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล*, นครราชสีมา.
- อัครเดช นิละโยธิน, รัชนิ จรุงศิริวัฒน์, และภัทราพร อรัญมาลา. (2560). ภาวะผู้นำแบบกระจายอำนาจของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา ตามทัศนะของครูจังหวัดขอนแก่น. *วารสารศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, 11(3), 208-219.
- Dubrin, A. J. (2010). *Principles of leadership*(6th Ed.). Canada: South-Western Cengage Learning.
- Hallinger,P and Suriyankietkaew, S. (2018). Science Mapping of the Knowledge Base on Sustainable Leadership, 1990-2018. *sustainability journal*, 10, 1-22.
- Hargreaves, A and Fink, D. (2003). *The Seven Principles of Sustainable Leadership*. Retrived April 2, 2023 from <https://shorturl.asia/BTXue>.

ภาวะผู้นำทางวิชาการวิถีใหม่กับโรงเรียนคุณภาพ
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย*
INSTRUCTIONAL LEADERSHIP IN THE NEW NORMAL AFFECTING THE
QUALITY SCHOOL UNDER THE SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE
AREA OFFICE NONG KHAI

จุฑามาศ ผิวบาง

Jutamat Piwbang

วัลลภา อาริรัตน์

Wallapha Ariratan

มหาวิทยาลัยขอนแก่น วิทยาเขตหนองคาย, ประเทศไทย.

Khon Kaen University, Nong Khai Campus, Thailand.

E-mail: Jutamat.p@kkumail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำทางวิชาการวิถีใหม่ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย 2) เพื่อศึกษาระดับโรงเรียนคุณภาพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย 3) เพื่อศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการวิถีใหม่ที่ส่งผลต่อโรงเรียนคุณภาพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้บริหารสถานศึกษาและครู จำนวน 285 คน ซึ่งได้จากการสุ่มแบบแบ่งชั้น เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม มีค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งหมดเท่ากับ 0.923 โดยการวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบมีขั้นตอน

ผลการวิจัยพบว่า 1) ระดับภาวะผู้นำทางวิชาการวิถีใหม่ของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการเรียนรู้แบบผสมผสานวิธี และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการพัฒนาความเป็นครูมืออาชีพ 2) ระดับโรงเรียนคุณภาพ โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการพัฒนาศักยภาพผู้เรียน และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านผู้บริหารมืออาชีพ 3) ภาวะผู้นำทางวิชาการวิถีใหม่ที่ส่งผลต่อโรงเรียนคุณภาพ มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สันทุกองค์ประกอบมีความสัมพันธ์ในทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ได้แก่ ด้านการเรียนรู้แบบผสมผสานวิธี ด้านวิสัยทัศน์ผู้นำวิถีใหม่ ด้านการพัฒนาความเป็นครูมืออาชีพ และด้านบรรยากาศ

* Received: 23 February 2024; Revised: 19 June 2024; Accepted: 24 June 2024

การเรียนรู้และเทคโนโลยีดิจิทัล สามารถร่วมกันพยากรณ์โรงเรียนคุณภาพ ได้ร้อยละ 55.70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำทางวิชาการวิไลใหม่, โรงเรียนคุณภาพ, ผู้บริหารสถานศึกษา

Abstract

The objectives of the research were: 1) to study the level of instructional leadership in the new normal of school administrators affecting the quality of schools under the Secondary Educational Service Area Office Nong Khai, 2) to study the level of quality of schools under the Secondary Educational Service Area Office Nong Khai, and 3) to study the instructional leadership in the new normal of school administrators affecting the quality of school under the Secondary Educational Service Area Office Nong Khai. This research was qualitative. The samples consisted of 285 school administrators and teachers, which were selected using a stratified random sampling method. The instrument was a questionnaire with a reliability was 0.923. The statistics used to analyze data were by mean, standard deviation, and stepwise multiple regression analysis.

Results of the research were; 1) the instructional leadership in the new normal, overall, the average was at the highest level, however, when considering each aspect, it was found that the aspect with the highest average was the blended learning method, on the other hand, the aspect with the lowest average was the professional teachers' development. 2) The quality of school, overall, the average was at a high level, however, when considering each aspect, it was found that the aspect with the highest average was the development of student potential, on the other hand, the aspect with the lowest average was the professional teachers. 3) The instructional leadership in the new normal of school administrators affecting the quality of school, the Pearson Correlation Coefficient result was positive with a statistical significance level of 0.01, including blended learning, new normal of leadership's vision, professional development of teachers, and a learning and technology cooperation atmosphere that can together predict quality of schools was 55.70 percent with statistical significance at the 0.05 level.

Keywords: Instructional Leadership in the New Normal, Quality Schools, School Administrators

บทนำ

ปัจจุบันสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา (COVID-19) ได้ส่งผลกระทบต่อระบบการศึกษา จึงมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อการแก้ปัญหา การจัดการเรียนรู้วิธีใหม่จึงได้มีการนำระบบการเรียนการสอนออนไลน์เข้ามาปรับใช้ เพื่อให้สอดคล้องกับมาตรการ Social Distancing หรือการเพิ่มระยะห่างระหว่างกันในสังคม เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนตั้งอยู่บนพื้นฐานของความปลอดภัย และเพื่อลดผลกระทบที่จะเกิดขึ้นในด้านการเรียนรู้และการรับรู้ของผู้เรียน รวมถึงเพื่อช่วยให้การจัดการเรียนรู้อย่างดำเนินต่อไปได้ (กมลวรรณ พันธุ์คำหรี, 2564)

การจัดการเรียนการสอนในภาวะปกติใหม่หรือวิถีใหม่ (New Normal) ส่งผลต่อการเรียนรู้และประสิทธิผลของผู้เรียน สถานศึกษาต้องมีการวัดและประเมินผลผู้เรียน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงได้กำหนดนโยบายโรงเรียนคุณภาพวิถีใหม่ กำหนดตัวชี้วัดการขับเคลื่อนโรงเรียน 4 ข้อหลัก ประกอบด้วยคุณภาพผู้เรียน คุณภาพครูและผู้บริหาร หลักสูตรการจัดการเรียนการสอน และการมีส่วนร่วมพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การศึกษาเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพ โรงเรียนจึงจำเป็นต้องพัฒนาคุณภาพผู้เรียนรอบด้าน “โครงการโรงเรียนคุณภาพ” จึงเป็นนโยบายสำคัญของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ที่มุ่งหวังให้โรงเรียนได้รับการพัฒนาให้มีคุณภาพและปลอดภัย ที่ได้ดำเนินการโดยพัฒนาต่อยอดจากโครงการเดิมคือ โรงเรียนคุณภาพประจำตำบล โรงเรียนคุณภาพของชุมชน โรงเรียนมัธยมดีสี่มุมเมือง และโรงเรียนที่สามารถดำรงอยู่ได้อย่างมีคุณภาพ โดยได้มีการกำหนดทิศทางการขับเคลื่อนโครงการ ภายใต้กรอบการดำเนินงานและจุดเน้น 7 ด้าน ได้แก่ ความปลอดภัยของผู้เรียน ระบบประกันคุณภาพ การพัฒนาครู การเรียนการสอน การวัดและประเมินผล การนิเทศกำกับและติดตาม Big Data (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2565)

การที่โรงเรียนคุณภาพจะประสบความสำเร็จได้นั้น ผู้บริหารมีบทบาทสำคัญในการจัดการด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ในชั้นเรียน ควบคู่กับการยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนการสอนของครู ซึ่งผู้บริหารจะต้องมีภาวะผู้นำทางวิชาการ มีทักษะในศตวรรษที่ 21 ซึ่งเป็นช่วงที่เกิดการเปลี่ยนแปลง เนื่องมาจากวิถีใหม่เน้นการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาบูรณาการในการจัดการเรียนการสอน สถานศึกษาในยุควิถีใหม่ จึงมีการพัฒนารูปแบบการเรียนรู้แบบผสมผสาน (Blended Learning) ในวิถีใหม่ ผู้บริหารสถานศึกษาจึงมุ่งปรับการเรียนเปลี่ยนแปลงการสอน โดยสนับสนุนให้สถานศึกษาปรับหลักสูตรฐานสมรรถนะ กำหนดวิธีการสอนแบบ Active Learning กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง จัดรูปแบบการเรียนรู้แบบผสมผสาน Blended Learning ทำให้การเรียนการสอนมีความสะดวก รวดเร็วในการเข้าถึงบทเรียน และยังช่วยพัฒนาผู้เรียนให้เกิดทักษะทางเทคโนโลยีสารสนเทศในการสืบค้นข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต ได้เข้ามามีผลกระทบต่อการบริหารสถานศึกษาอย่างมาก (กุลธิตา พุ่งคาโน, 2564)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย เป็นหน่วยงานการศึกษาที่ดูแลโรงเรียนทั้งสิ้น 31 โรงเรียน เป็นองค์กรที่มีคุณภาพในการบริหารจัดการการศึกษา มีวิสัยทัศน์ในการบริหารการศึกษาคือ “บริหารจัดการด้วยวิถีใหม่ วิถีคุณภาพใช้พื้นที่เป็นฐาน มุ่งมาตรฐานสากล สร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ บูรณาการด้วยศาสตร์พระราชา พัฒนาสู่ความเป็นเลิศอย่างยั่งยืน” สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย จึงมีนโยบายส่งเสริมให้ผู้บริหารทำงานร่วมกับครู กระตุ้นครูให้ครูทุกคนทำงานร่วมกันด้วยเทคนิควิธีที่มีคุณภาพ เพื่อให้การบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาเกิดประสิทธิผลสูงสุด เนื่องจากงานวิชาการจะเกี่ยวข้องกับการปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอน ซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายหลักของสถานศึกษา และเป็นเครื่องชี้ความสำเร็จของผู้บริหาร หากผู้บริหารสถานศึกษามีความสามารถในการบริหารวิชาการ และเป็นผู้นำตลอดจนกระตุ้นให้ครูพัฒนาตนเองในการปรับเปลี่ยนวิธีการจัดการเรียนรู้ และกลวิธีการสอนที่หลากหลาย และจากรายงานผลการทดสอบระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ประจำปีการศึกษา 2564 ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 พบว่า มีค่าคะแนนเฉลี่ยต่ำกว่าระดับประเทศทุกรายวิชา โดยค่าเฉลี่ยระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ประกอบด้วย 4 รายวิชา คือ วิชาภาษาไทย วิชาคณิตศาสตร์ วิชาคณิตศาสตร์ และวิชาภาษาอังกฤษ ค่าเฉลี่ยต่ำกว่าระดับชาติร้อยละ 1.70 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ประกอบด้วย 5 รายวิชา คือ วิชาภาษาไทย วิชาคณิตศาสตร์ วิชาคณิตศาสตร์ วิชาสังคมศึกษา และวิชาภาษาอังกฤษ ค่าเฉลี่ยต่ำกว่าระดับประเทศร้อยละ 3.12 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย จึงมีเป้าหมายมุ่งพัฒนาผลสัมฤทธิ์ผู้เรียนและพัฒนาสถานศึกษาให้มีศักยภาพ และความพร้อมในการยกระดับคุณภาพผู้เรียนจากวิกฤตการณ์การแพร่ระบาดของไวรัส โควิด 19 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย ได้ดำเนินการปรับปรุงรูปแบบการบริหารงานวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการจัดการหลักสูตรและการเรียนรู้ในสถานศึกษา โดยกระจายอำนาจให้สถานศึกษาทุกแห่งดำเนินการอย่างอิสระภายใต้ นโยบายของ สพม. หนองคาย ที่เน้นให้สอดคล้องกับวิถี New Normal กล่าวคือโรงเรียนสามารถปรับหลักสูตรและเนื้อหาวิชาให้สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญและหลากหลายรูปแบบ และวิธีการรวม ทั้งเน้นการบูรณาการผ่านเทคโนโลยีดิจิทัล และแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดจะต้องสื่อสารสร้างความเข้าใจ ส่งเสริม และสนับสนุนให้ครูพัฒนาตนเองให้มีความสามารถและทักษะในการจัดการเรียนการสอน ผู้นำจึงต้องมีภาวะผู้นำทางวิชาการ เน้นการปฏิบัติให้ครูและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนการสอน การสร้างสิ่งแวดล้อมในการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุตามเป้าหมายของหลักสูตร เน้นการพัฒนาครูวิถีใหม่ที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลง การส่งเสริมกำลังใจครูในการปฏิบัติงานให้เกิดความก้าวหน้าในวิชาชีพเพื่อยกระดับคุณภาพครู และยกระดับการจัดการคุณภาพในสถานศึกษา ผู้บริหารจึงต้องปรับเปลี่ยนมุมมองในการจัดการหลักสูตรและการเรียนการสอนหลังวิถีใหม่ (The Next Normal) ที่สอดคล้องกับนโยบายและบริบทที่เปลี่ยนแปลงในการจัดการศึกษา ภาวะผู้นำ

ทางวิชาการวิธีใหม่ของผู้บริหารจึงมีความสำคัญต่อการพัฒนาผู้เรียนและครูสู่การเป็นโรงเรียนคุณภาพ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย, 2565; พันธ์ จันทรศรีทอง, 2565)

ภาวะผู้นำทางวิชาการวิธีใหม่ของผู้บริหาร จึงมีความสำคัญต่อการขับเคลื่อนโรงเรียนคุณภาพ เพื่อให้สถานศึกษามุ่งเน้นการปฏิบัติตามแนวนโยบายภาครัฐ รวมถึงการใช้กลไกความร่วมมือของผู้ปกครองและชุมชนในการดูแลนักเรียน โดยคำนึงถึงความปลอดภัยสูงสุดภายใต้สถานการณ์วิกฤติที่เกิดขึ้น การจัดการเรียนการสอนในภาวะปกติใหม่หรือวิธีใหม่ (New Normal) ย่อมส่งผลต่อการเรียนรู้และประสิทธิผลของผู้เรียน ซึ่งสถานศึกษาต้องมีการวัดและประเมินผลผู้เรียน ผู้บริหารสถานศึกษาจึงจำเป็นต้องมีภาวะผู้นำทางวิชาการวิธีใหม่ในการขับเคลื่อนโรงเรียนคุณภาพ ตามนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2561

จากเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการวิธีใหม่ที่ส่งผลต่อโรงเรียนคุณภาพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย โดยจะศึกษาระดับภาวะผู้นำทางวิชาการวิธีใหม่และระดับโรงเรียนคุณภาพอยู่ในระดับใด และพิจารณาว่าภาวะผู้นำทางวิชาการวิธีใหม่ด้านใดที่ส่งผลต่อโรงเรียนคุณภาพ องค์ความรู้ที่ได้จะเป็นประโยชน์สำหรับผู้บริหารสถานศึกษาในการพัฒนาและส่งเสริมภาวะผู้นำทางวิชาการวิธีใหม่สำหรับผู้บริหาร เพื่อนำไปใช้ในการบริหารจัดการสถานศึกษาสู่โรงเรียนคุณภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำทางวิชาการวิธีใหม่ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย
2. เพื่อศึกษาระดับโรงเรียนคุณภาพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย
3. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการวิธีใหม่ที่ส่งผลต่อโรงเรียนคุณภาพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย

วิธีดำเนินการวิจัย

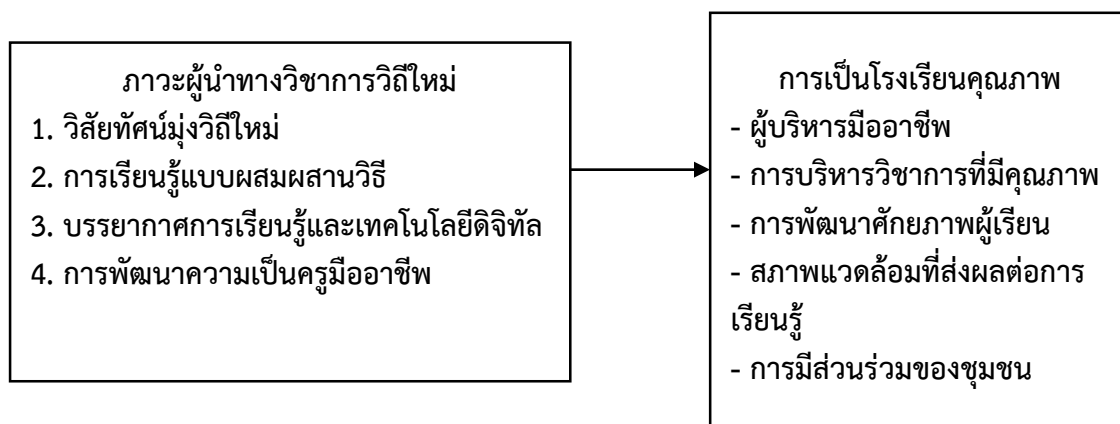
1. ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ใช้โรงเรียนเป็นหน่วยในการวิเคราะห์ ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้บริหารและครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย จำนวน 31 โรงเรียนจำนวน 1,076 คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารและครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย โดยกำหนดกลุ่มตัวอย่างด้วยตารางของเครชีและมอร์แกน โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Sampling) ใช้ขนาดโรงเรียนเป็นชั้นในการแบ่งตามขนาดโรงเรียน ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 285 คน

2. ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 1) ตัวแปรต้น ได้แก่ ภาวะผู้นำทางวิชาการวิธีใหม่ ประกอบด้วย (1) วิสัยทัศน์มุ่งวิธีใหม่ (2) การเรียนรู้แบบผสมผสานวิธี (3) บรรยายภาคการเรียนรู้และ

เทคโนโลยีดิจิทัล (4) การพัฒนาความเป็นครูมืออาชีพ 2) ตัวแปรตาม คือ โรงเรียนคุณภาพ ประกอบด้วย (1) ผู้บริหารมืออาชีพ (2) การบริหารวิชาการที่มีคุณภาพ (3) การพัฒนาศักยภาพผู้เรียน (4) สภาพแวดล้อมที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ (5) การมีส่วนร่วมของชุมชน แสดงเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) โดยตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Item-Objective Congruence Index : IOC) จากการสอบถามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน มีค่าระหว่าง 0.67 -1.00 และตรวจสอบความเที่ยง (Reliability) ด้วยค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha coefficient) ของครอนบาค (Cronbach) มีค่าความเที่ยงเท่ากับ 0.923 โดยแบบสอบถามจำแนกเป็น 3 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปและสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามเป็นแบบสำรวจรายการ ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับภาวะผู้นำทางวิชาการวิถีใหม่ เป็นแบบมาตรวัดประมาณค่า 5 ระดับ และตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับระดับโรงเรียนคุณภาพ เป็นแบบมาตรวัดประมาณค่า 5 ระดับ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัย โดยใช้สถิติที่เหมาะสม ดังนี้ 1) การศึกษาระดับภาวะผู้นำทางวิชาการวิถีใหม่ และ 2) การศึกษาระดับโรงเรียนคุณภาพ ใช้การวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) 3) การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการวิถีใหม่กับโรงเรียนคุณภาพ ใช้การทดสอบค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson' Correlation)

ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ภาวะผู้นำทางวิชาการวิถีใหม่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย พบว่า โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.24$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการเรียนรู้แบบผสมผสานวิธี ($\bar{x} = 4.32$) รองลงมา คือ ด้านวิสัยทัศน์ผู้นำวิถีใหม่ ($\bar{x} = 4.27$) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการพัฒนาความเป็นครูมืออาชีพ ($\bar{x} = 4.17$) ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของภาวะผู้นำทางวิชาการวิถีใหม่

ด้าน	องค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการวิถีใหม่	ระดับการปฏิบัติ		
		$\bar{x}$	S.D.	การแปลผล
1	ด้านวิสัยทัศน์ผู้นำวิถีใหม่	4.27	0.25	มาก
2	ด้านการเรียนรู้แบบผสมผสานวิธี	4.32	0.40	มาก
3	ด้านบรรยากาศการเรียนรู้และเทคโนโลยีดิจิทัล	4.21	0.22	มาก
4	ด้านการพัฒนาความเป็นครูมืออาชีพ	4.17	0.38	มาก
รวม		4.24	0.28	มาก

2. ผลการวิเคราะห์ความเป็นโรงเรียนคุณภาพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย พบว่า โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.25$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการพัฒนาศักยภาพผู้เรียน ($\bar{x} = 4.35$) รองลงมา คือ ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน ($\bar{x} = 4.33$) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านผู้บริหารมืออาชีพ ($\bar{x} = 4.12$) ดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของโรงเรียนคุณภาพ

ด้าน	องค์ประกอบโรงเรียนคุณภาพ	ระดับการปฏิบัติ		
		$\bar{x}$	S.D.	การแปลผล
1	ด้านผู้บริหารมืออาชีพ	4.12	0.23	มาก
2	ด้านการบริหารวิชาการที่มีคุณภาพ	4.20	0.33	มาก
3	ด้านการพัฒนาศักยภาพผู้เรียน	4.35	0.40	มาก
4	ด้านสภาพแวดล้อมที่ส่งผลต่อการเรียนรู้	4.27	0.30	มาก
5	ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน	4.33	0.41	มาก
รวม		4.25	0.25	มาก

3. ผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson Product Moment Coefficient) ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการวิถีใหม่กับโรงเรียนคุณภาพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย มีความสัมพันธ์ในทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยมี ค่าความสัมพันธ์ระหว่าง 0.597 – 0.688 เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ในแต่ละด้าน พบว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการวิถีใหม่ที่มีความสัมพันธ์กับโรงเรียนคุณภาพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาหนองคาย สูงที่สุด คือ การเรียนรู้แบบผสมผสานวิธี (X_2) มีความสัมพันธ์กับโรงเรียน คุณภาพอยู่ในระดับปานกลาง ($r = 0.688$) รองลงมา คือ บรรยายภาคการเรียนรู้และเทคโนโลยีดิจิทัล (X_3) มีความสัมพันธ์กับโรงเรียนคุณภาพอยู่ในระดับปานกลาง ($r = 0.683$) และวิสัยทัศน์มุ่งวิถีใหม่ (X_1) มีความสัมพันธ์กับโรงเรียนคุณภาพอยู่ในระดับปานกลาง ($r = 0.677$) ดังแสดงในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลค่าสัมประสิทธิ์สัมพันธ์ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการวิถีใหม่กับโรงเรียน คุณภาพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย

ตัวแปร	(X_1)	(X_2)	(X_3)	(X_4)	Y
วิสัยทัศน์ผู้นำวิถีใหม่ (X_1)	1.000				
การเรียนรู้แบบผสมผสานวิธี (X_2)	0.766**	1.000			
บรรยายภาคการเรียนรู้และเทคโนโลยีดิจิทัล (X_3)	0.790**	0.833**	1.000		
การพัฒนาความเป็นครูมืออาชีพ (X_4)	0.606**	0.707**	0.594**	1.000	
โรงเรียนคุณภาพ (Y)	0.677**	0.688**	0.683**	0.597**	1.000

**ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .01

4. ภาวะผู้นำทางวิชาการวิถีใหม่ส่งผลต่อโรงเรียนคุณภาพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาหนองคาย พบว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการวิถีใหม่ ทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านการเรียนรู้แบบ ผสมผสานวิธี (X_2) ด้านวิสัยทัศน์มุ่งวิถีใหม่ (X_1) ด้านการพัฒนาความเป็นครูมืออาชีพ (X_4) และด้าน บรรยายภาคการเรียนรู้และเทคโนโลยีดิจิทัล (X_3) สามารถร่วมกันพยากรณ์โรงเรียนคุณภาพ ร้อยละ 55.70 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์หรืออำนาจพยากรณ์ $R^2 = 0.557$ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .05 ดังแสดงตามตารางที่ 4

เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยของภาวะผู้นำทางวิชาการวิถีใหม่ส่งผลต่อโรงเรียน คุณภาพ พบว่า ด้านการเรียนรู้แบบผสมผสานวิธี (X_2) ด้านวิสัยทัศน์มุ่งวิถีใหม่ (X_1) ด้านการพัฒนา ความเป็นครูมืออาชีพ (X_4) และด้านบรรยายภาคการเรียนรู้และเทคโนโลยีดิจิทัล (X_3) ส่งผลต่อโรงเรียน คุณภาพอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 มีค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยในรูปของคะแนนดิบ (b) เท่ากับ 0.268, 0.253 , 0.109 และ 0.124 ตามลำดับ ซึ่งสามารถสร้างสมการถดถอย ดังนี้

$$Y = 1.055 + 0.268(X_3) + 0.253(X_1) + 0.109 (X_2) + 0.124(X_4)$$

เมื่อเปรียบเทียบค่าสัมประสิทธิ์สมการถดถอยในรูปแบบคะแนนมาตรฐานโดยพิจารณาจากค่าเบต้า (Beta) พบว่าภาวะผู้นำทางวิชาการวิธีใหม่ที่มีความสำคัญมากที่สุด ได้แก่ ด้านวิสัยทัศน์มุ่งวิถิใหม่ (X₁) มีค่าเบต้าเท่ากับ 0.250 รองลงมาคือ ด้านบรรยากาศการเรียนรู้และเทคโนโลยีดิจิทัล มีค่าเบต้าเท่ากับ 0.231 ต่อมาด้านการพัฒนาความเป็นครูมืออาชีพ มีค่าเบต้าเท่ากับ 0.187 และด้านการเรียนรู้แบบผสมผสานวิธี มีค่าเบต้าเท่ากับ 0.171 ตามลำดับ แสดงสมการถดถอยในรูปแบบคะแนนมาตรฐาน ดังนี้

$$Zy = 0.250(ZX_1) + 0.231(ZX_3) + 0.187(ZX_4) + 0.171(ZX_2)$$

ตารางที่ 4 ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยภาวะผู้นำทางวิชาการวิธีใหม่ที่จะส่งผลต่อโรงเรียนคุณภาพ

ตัวแปรพยากรณ์	คะแนนดิบ		คะแนนมาตรฐาน	t	p-values
	b	S.E.	β		
ค่าคงที่	1.055	0.227	-	4.655*	0.001
วิสัยทัศน์มุ่งวิถิใหม่ (X ₁)	0.253	0.070	0.250	3.617*	0.001
บรรยากาศการเรียนรู้และเทคโนโลยีดิจิทัล (X ₃)	0.268	0.092	0.231	2.902*	0.004
การพัฒนาความเป็นครูมืออาชีพ (X ₄)	0.124	0.038	0.187	3.288*	0.001
การเรียนรู้แบบผสมผสานวิธี (X ₂)	0.109	0.054	0.171	2.038*	0.042
R = 0.746 , R ² = 0.557 , Adjusted R ² = 0.550 , S.E. = 0.16962, F = 0.8422					

*p < 0.05

อภิปรายผล

1. จากผลการศึกษาระดับภาวะผู้นำทางวิชาการวิธีใหม่ พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านการเรียนรู้แบบผสมผสานวิธี ทั้งนี้ เพราะสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย มุ่งส่งเสริมและพัฒนากิจการการศึกษาจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 โดยส่งเสริมให้สถานศึกษาทุกแห่งจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคโนโลยีการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสาน ทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน อีกทั้งยังมีการบริหารจัดการโดยใช้สหวิทยาเขตในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ จัดให้มีศูนย์พัฒนาวิชาการกลุ่มสาระการเรียนรู้และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเป็นฐานในการยกระดับผลสัมฤทธิ์ และพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาสู่การปฏิบัติจริง เพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนเป็นรายหน่วยสู่มาตรฐานสากล ตลอดจนส่งเสริมและพัฒนาผู้บริหาร ครูและผู้เรียน ให้สามารถสร้างแพลตฟอร์มการเรียนรู้ดิจิทัล สอดคล้องกับการศึกษาของยุคดิจิทัล ทุกคาใน พบว่า การจัดการเรียนการสอนแบบผสมผสานให้ประสบผลสำเร็จ e-Learning เข้ามาผสมผสานกับการเรียนการสอน ครูผู้สอนจะต้องออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอน บทบาทของผู้เรียน

และผู้สอนในการเรียนรู้แบบผสมผสาน ตามสถานการณ์ และยังช่วยพัฒนาผู้เรียนให้เกิดทักษะทางเทคโนโลยีสารสนเทศ (กุลธิดา พุ่งคาโน, 2564) และสอดคล้องกับผลการวิจัยของทัศนีย์ มณีวรรณ พบว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการ ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องมีวิสัยทัศน์ผู้นำแบบดิจิทัล การสร้างเครือข่ายดิจิทัลเพื่อการเรียนรู้ การพัฒนาศักยภาพบุคลากร การบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคโนโลยีการสื่อสารด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัย และการนิเทศ กำกับ ติดตาม วัดและประเมินผลด้วยเทคโนโลยี ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ด้านการพัฒนาความเป็นครูมืออาชีพ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะผลกระทบจากการระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 ที่ส่งผลกระทบให้สถานศึกษาทั่วประเทศได้ปรับวิธีการเรียน เปลี่ยนวิธีการสอน ทำให้ครูผู้สอนต้องปรับตัวในการจัดการเรียนการสอนหลากหลายรูปแบบ ทั้งแบบออนไลน์ ออนไซต์ เพื่อให้พัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตรและมาตรฐานการเรียนรู้ ปัญหาที่เกิดขึ้น คือ ความสามารถในการสอนออนไลน์ของครู ปัญหาการสร้างสื่อหรือแพลตฟอร์มในการจัดการเรียนรู้รูปแบบออนไลน์ การเสริมสร้างความเข้าใจและในการจัดการเรียนการสอนที่ใช้เทคโนโลยีเป็นฐาน และส่งเสริมการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) เพื่อให้ครูได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์อยู่เสมอ ผู้บริหารสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย ตระหนักถึงปัญหาดังกล่าว แต่ด้วยการสนับสนุนงบประมาณด้านเทคโนโลยีที่มีอย่างจำกัด ทำให้การจัดการเรียนรู้ของครูยังไม่เต็มศักยภาพ ทำให้ภาวะผู้นำทางวิชาการวิถีใหม่ ด้านการพัฒนาความเป็นครูมืออาชีพมีระดับปฏิบัติต่ำสุด (ทัศนีย์ มณีวรรณ, 2564)

2. จากศึกษาระดับโรงเรียนคุณภาพ พบว่า โดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การพัฒนาศักยภาพผู้เรียน ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย เป็นองค์กรที่มุ่งพัฒนาการศึกษาสู่มาตรฐานสากล มีการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาสู่การปฏิบัติจริง เพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนเป็นรายหน่วย และสร้างโอกาสบูรณาการศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาผู้เรียน ดังนั้น จึงก่อให้เกิดคุณภาพผู้เรียนได้ ต้องมาจากการปฏิบัติที่มีคุณภาพ วัฒนธรรมการทำงานที่มีคุณภาพ การที่ผู้บริหารมีอุดมการณ์ มีภาวะผู้นำทางวิชาการวิถีใหม่ ที่พร้อมจะปรับเปลี่ยนในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา พร้อมขยายโอกาสเข้าถึงบริการการศึกษาขั้นพื้นฐานให้ทั่วถึง ครอบคลุมนักเรียนให้ได้รับโอกาสในการพัฒนาเต็มตามศักยภาพ และอย่างทั่วถึง มีคุณภาพและเสมอภาค (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย, 2565) สอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยมีการขับเคลื่อนโรงเรียนคุณภาพ ด้านคุณภาพผู้เรียน ด้านคุณภาพครูและผู้บริหาร ด้านหลักสูตรการจัดการเรียนการสอน และด้านการมีส่วนร่วมพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การศึกษาเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพ โรงเรียนจึงจำเป็นต้องพัฒนาคุณภาพผู้เรียนรอบด้าน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2565) อีกทั้งยังสอดคล้องกับวิจัยของปารณีย์ สุทธิประภา พบว่า โรงเรียนคุณภาพเป็นเป้าหมายสำคัญในการพัฒนาโรงเรียนให้มีศักยภาพและมีความพร้อมในการพัฒนาผู้เรียนที่มีคุณภาพ อีกทั้งโรงเรียนคุณภาพยังเป็นโรงเรียนที่ประชาชนมีความเชื่อมั่นว่าสามารถให้การศึกษาแก่ผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพ

ซึ่งโรงเรียนคุณภาพต้องเน้นการพัฒนาและยกระดับคุณภาพผู้เรียน คุณภาพการเรียนการสอน คุณภาพการบริหารและการจัดการศึกษา รวมทั้งคุณภาพด้านการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ ซึ่งเป็นเป้าหมายให้เกิดเป็นโรงเรียนคุณภาพ (ปารณีย์ สุทธิประภา, 2562) ส่วนที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ด้านผู้บริหารมีอาชีพ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 ผู้บริหารต้องมีการปรับเปลี่ยนการบริหารจัดการในโรงเรียน เพื่อให้สอดคล้องกับวิถีใหม่ ผู้บริหารทุกคนจึงต้องการสร้างนวัตกรรมในการแก้ปัญหา จึงทำให้ผลการวิจัยโรงเรียนคุณภาพ ด้านผู้บริหารมีอาชีพต่ำที่เป็นเช่นนี้ เพราะผู้บริหารทุกคนมีการปฏิบัติตนและพัฒนาความเป็นมืออาชีพอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานวิถีใหม่วิถีคุณภาพ ในด้านประสิทธิภาพการบริหารจัดการสถานศึกษาที่ส่งเสริมผู้บริหารสถานศึกษาใช้นวัตกรรมในการขับเคลื่อนสู่การเป็นโรงเรียนคุณภาพ ผู้บริหารทุกคนจึงตระหนักและนำสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมอย่างต่อเนื่อง จึงทำให้การเป็นโรงเรียนคุณภาพด้านผู้บริหารมีอาชีพ อยู่ในระดับการปฏิบัติต่ำกว่าด้านอื่น (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2565)

3. ภาวะผู้นำทางวิชาการวิถีใหม่ที่ส่งผลต่อโรงเรียนคุณภาพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย พบว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการวิถีใหม่ ด้านการเรียนรู้แบบผสมผสานวิธี ด้านวิสัยทัศน์มุ่งวิถีใหม่ ด้านบรรยากาศการเรียนรู้และเทคโนโลยีดิจิทัล และด้านการพัฒนาความเป็นครูมืออาชีพ ร่วมกันพยากรณ์โรงเรียนคุณภาพ ได้ร้อยละ 55.70 แสดงให้เห็นว่าภาวะผู้นำทางวิชาการวิถีใหม่ จึงส่งผลต่อโรงเรียนคุณภาพ เช่นเดียวกับด้านการเรียนรู้แบบผสมผสานวิธี ที่ส่งผลต่อโรงเรียนคุณภาพ เนื่องมาจากภาวะวิถีใหม่ผู้บริหารมีการบริหารจัดการที่เกิดขึ้นท่ามกลางสถานการณ์ไวรัสโคโรนา 2019 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงมีนโยบายและจุดเน้น ในการมุ่งเน้นการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการเรียนรู้ทุกระดับ ซึ่งสอดคล้องกับมาตรการการดูแลความปลอดภัยของนักเรียนในการจัดการเรียนการสอนรูปแบบใหม่ ฉะนั้น โรงเรียนต้องมีการอำนวยความสะดวกเทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ เพื่อการบริหารจัดการชั้นเรียนอย่างเป็นระบบ อีกทั้งผู้บริหารต้องมีการส่งเสริมให้ครูจัดการเรียนรู้แบบผสมผสาน เช่น การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลกับการใช้แหล่งเรียนรู้นอกห้องเรียน ผู้บริหารมีการส่งเสริมให้จัดระบบนิเทศภายใน เพื่อพัฒนาครูในการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียนอย่างเป็นระบบ ซึ่งเทคโนโลยีด้านการศึกษา สร้างความแตกต่างจากการเรียนรู้แบบเดิม เพื่อให้เกิดรูปแบบการเรียนรู้ใหม่ที่เหมาะสมกับผู้เรียนทุกช่วงวัย เพื่อให้ผู้เรียนเข้าถึงการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาจะช่วยแก้ไขปัญหาการจัดการเรียนรู้ในยุควิถีใหม่ โรงเรียนนำโปรแกรมหรือแอปพลิเคชัน มาใช้ในการจัดการเรียนการสอน สำหรับด้านวิสัยทัศน์มุ่งวิถีใหม่ส่งผลต่อโรงเรียนคุณภาพ เนื่องมาจากผู้บริหารวิถีใหม่ต้องมียุทธศาสตร์ที่มุ่งการเปลี่ยนแปลงเพื่อยกระดับคุณภาพของสถานศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับวิสัยทัศน์สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย “บริหารจัดการด้วยวิถีใหม่ วิถีคุณภาพ ใช้พื้นที่เป็นฐาน มุ่งมาตรฐานสากล สร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้บูรณาการด้วยศาสตร์พระราชา พัฒนาสู่ความเป็นเลิศอย่างยั่งยืน” โดยโรงเรียนทุกแห่งจะมีการจัดทำ

กลยุทธ์ของสถานศึกษา และได้กำหนดแผนงาน โครงการต่าง ๆ เพื่อขับเคลื่อนการจัดการจัดการศึกษา ที่สอดคล้องกับภาวะปกติใหม่ ส่วนด้านการพัฒนาความเป็นครูมืออาชีพที่ส่งผลต่อโรงเรียนคุณภาพ เนื่องจาก สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย ได้มีนโยบายในการพัฒนาบุคลากร ในช่วงภาวะปกติใหม่ให้มีความรู้ ความสามารถใหม่ ๆ ในการจัดการเรียนการสอนในรูปแบบที่ หลากหลาย ตามแนวทางการจัดการเรียนการสอนของ สพฐ. อีกทั้งผู้บริหารมีการส่งเสริม สนับสนุน และให้โอกาสครูได้พัฒนาศักยภาพของตนเองอย่างต่อเนื่อง เช่น การศึกษาต่อ การเข้าอบรม/สัมมนา ต่าง ๆ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย, 2565) สอดคล้องกับวิจัยของบุญฤดี อุดม ผล พบว่า ความเป็นครูมืออาชีพ ครูจะต้องเป็นครูผู้รอบรู้ เป็นครูต้องจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียน เป็นครูผู้ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี เป็นครูผู้เรียนรู้พัฒนาตนเองและวิชาชีพ และเป็นครูผู้สร้างความสัมพันธ์กับผู้ปกครองและชุมชน (บุญฤดี อุดมผล, 2563) ส่วนด้านบรรยากาศการเรียนรู้และ เทคโนโลยีดิจิทัลที่ส่งผลต่อโรงเรียนคุณภาพ เนื่องจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา หนองคาย ได้มีนโยบายในการพัฒนาผู้บริหาร ครูและครูผู้เรียนให้สามารถสร้างแพลตฟอร์มการเรียนรู้ ดิจิทัล มีการส่งเสริมระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและระบบข้อมูลสารสนเทศเทคโนโลยี (Big Data) เพื่อนำมาใช้ในการบริหารจัดการและเรียนรู้ในโรงเรียน รวมถึงพัฒนาสิ่งแวดล้อมภายในและภายนอก ห้องเรียนให้สวยงาม เป็นระเบียบและมีความปลอดภัย สอดคล้องกับวิจัยของณิชา พิทยาพงศกร ที่กล่าวถึงความปกติใหม่ว่า เป็นการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้คนในการใช้ชีวิตประจำวัน และการ ขับเคลื่อนทางเทคโนโลยีโดยเฉพาะโลกออนไลน์ ทำให้วิถีชีวิตของทุกคนเปลี่ยนแปลง รวมทั้งการจัด การศึกษา อีกทั้งการจัดการเรียนรู้ในยุค New Normal ยังเป็นการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ แล้ว ยังต้องสรรหาสื่อ เทคโนโลยี และสร้างสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัย รวมทั้งความเป็นอยู่ของนักเรียน และครู โรงเรียนต้องสร้างความรู้สึกรักอันใจให้ทุกคนในช่วงที่ยังมีการระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 รวมถึงเมื่อโรคหยุดการระบาดลงแล้ว (ณิชา พิทยาพงศกร, 2565)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการวิธีใหม่ที่ส่งผลต่อโรงเรียนคุณภาพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย สรุปได้ว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการวิธีใหม่ ในภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ใน ระดับมากทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านการเรียนรู้แบบผสมผสานวิธี ซึ่งเป็นกระบวนการ สำคัญที่โรงเรียนส่งเสริมให้ครูจัดการเรียนรู้แบบผสมผสาน เพื่อส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล และมี การกำหนดเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ของหลักสูตรที่ให้ผู้เรียนเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง ในส่วนของ โรงเรียนคุณภาพ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ การพัฒนาศักยภาพผู้เรียน ทั้งนี้ เนื่องจากสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย เป็นองค์กรคุณภาพ มุ่งพัฒนาการศึกษาสู่มาตรฐานสากล มีการพัฒนา หลักสูตรสถานศึกษาสู่การปฏิบัติจริง เพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนเป็นรายหน่วย และสร้างโอกาส บุคลากรศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาผู้เรียน ดังนั้น จึงก่อให้เกิดคุณภาพผู้เรียนได้ต้องมาจากการ

ปฏิบัติที่มีคุณภาพ วัฒนธรรมการทำงานที่มีคุณภาพ เมื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการวิถีนวัตกรรมที่ส่งผลต่อโรงเรียนคุณภาพ พบว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการวิถีนวัตกรรม ด้านวิสัยทัศน์มุ่งวิถีนวัตกรรมมีความสัมพันธ์กับโรงเรียนคุณภาพอยู่ในระดับสูงที่สุด ทั้งนี้ เนื่องจากผู้บริหารวิถีนวัตกรรมต้องมีวิสัยทัศน์ที่มุ่งการเปลี่ยนแปลงเพื่อยกระดับคุณภาพของสถานศึกษา มุ่งพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐานวิถีนวัตกรรมมุ่งเน้นความปลอดภัยในสถานศึกษา ส่งเสริมโอกาสทางการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างเท่าเทียม และบริหารจัดการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

1. ภาวะผู้นำทางวิชาการวิถีนวัตกรรม ด้านการพัฒนาความเป็นครูมืออาชีพ มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ควรมียุทธศาสตร์ส่งเสริมและสนับสนุนให้ครูและบุคลากรได้พัฒนาตนเอง โดยการนำเทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา นำไปสู่การจัดการเรียนรู้วิถีนวัตกรรมในสถานศึกษา และมีการนิเทศ กำกับ ติดตามอย่างต่อเนื่อง
2. โรงเรียนคุณภาพ ด้านผู้บริหารมืออาชีพ มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ควรจัดทำยุทธศาสตร์ กลยุทธ์โครงการ และกิจกรรมที่ส่งเสริมให้เห็นถึงความสำคัญของการจัดการ ความเสี่ยงทุกกลุ่มงานของสถานศึกษา ผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษา ให้มีความชัดเจนมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กมลวรรณ พันธุ์ดำหริ. (2564). กลยุทธ์การบริหารโรงเรียนเอกชนนอกระบบประเภททวิชาสู่มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย. *วารสารครุศาสตร์วิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย*, 6(1), 25-44.
- กุลธิดา พุ่งคาโน. (2564). การเรียนรู้แบบผสมผสาน Blended Learning ในวิถี New Normal. *ครุศาสตร์สาร*, 15(1). 29-43.
- ณิชา พิทยาพงศกร. (2563). *New Normal ของการศึกษาไทยคืออะไร เมื่อการเรียนทางไกลไม่ใช่คำตอบ*. เรียกใช้เมื่อ 20 ตุลาคม 2565 จาก <https://tdri.or.th/2020/05/desirable-new->
- ทัศนีย์ มณีวรรณ. (2564). รูปแบบการพัฒนาผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานยุคดิจิทัล. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์*, มจร. 9(2), 551-604.
- บุญฤดี อุดมผล. (2563). การพัฒนาตัวบ่งชี้สมรรถนะความเป็นครูมืออาชีพของนักศึกษาชั้นปีที่ 5 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคกลาง. *วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์*, 7(1), 164-275.
- ปารณีย์ สุทธิประภา. (2562). ภาวะผู้นำแบบร่วมพลังของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อโรงเรียนคุณภาพ ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25. ใน *วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชาการบริหารการศึกษา*. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

- พนัส จันทรศรีทอง. (2565). ชีวิตวิถีถัดไปกับการศึกษา. วารสารครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ นครสวรรค์, 5(3), 25-36.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2563). สพฐ. *วิถีใหม่ วิถีคุณภาพ*. เรียกใช้เมื่อ 20 ตุลาคม 2565 จาก <https://shorturl.asia/TER3Y>.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย. (2565). *แผนพัฒนาการศึกษา ปี 2564-2568*. เรียกใช้เมื่อ 29 กันยายน 2565 จาก <https://shorturl.asia/aKsbf>.

ภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการดำเนินงาน
ตามเกณฑ์รางวัลคุณภาพโรงเรียนมาตรฐานสากล
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี*

THE PARTICIPATIVE LEADERSHIP OF SCHOOL ADMINISTRATORS
AFFECTING OPERATING ACCORDING OFFICE OF THE WORLD CLASS
STANDARD UNDER THE SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE
AREA OFFICE UDONTHANI

ยุทธนา ไชยราช

Yuttana Chaiyarach

พัชรินทร์ ชมภูวิเศษ

Pacharin Chompuwiset

นวัตร หอมสิน

Pacharin Chompuwiset

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี, ประเทศไทย.

Udon Thani Rajabhat University, Thailand.

E-mail: ball1411000077165@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาระดับภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษา 2. ศึกษาระดับการดำเนินงานตามเกณฑ์รางวัลคุณภาพโรงเรียนมาตรฐานสากล 3. ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษากับการดำเนินงานตามเกณฑ์รางวัลคุณภาพโรงเรียนมาตรฐานสากล 4. สร้างสมการพยากรณ์การดำเนินงานตามเกณฑ์รางวัลคุณภาพโรงเรียนมาตรฐานสากล ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงสำรวจ ประชากร คือครูในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี จำนวน 2,516 คน โดยกำหนดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สูตรของทอโรยามาเน่ ได้กลุ่มตัวอย่าง 345 คน และใช้การสุ่มแบบแบ่งชั้นโดยใช้ขนาดโรงเรียนเป็นเกณฑ์ เครื่องมือที่

* Received: 22 May 2024; Revised: 25 June 2024; Accepted: 27 June 2024

ใช้เป็นแบบสอบถาม มาตรฐานประมาณค่า 5 ระดับ โดยแบบสอบถามภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษา มีค่าอำนาจจำแนกระหว่าง 0.789 - 0.931 มีค่าความเชื่อมั่น 0.910 และแบบสอบถามการดำเนินงานตามเกณฑ์รางวัลคุณภาพโรงเรียนมาตรฐานสากล มีค่าอำนาจจำแนกระหว่าง 0.668 - 0.970 มีค่าความเชื่อมั่น 0.893 สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน และวิเคราะห์ค่าการถดถอยพหุคูณแบบมีขั้นตอน

ผลการวิจัยพบว่า 1. ระดับภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษา มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก 2. ระดับการดำเนินงานตามเกณฑ์คุณภาพโรงเรียนมาตรฐานสากล อยู่ในระดับมาก 3. ภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการดำเนินงานตามเกณฑ์รางวัลคุณภาพโรงเรียนมาตรฐานสากล ทุกองค์ประกอบมีความสัมพันธ์กันในทางบวก 4. สมการการพยากรณ์การดำเนินงานตามเกณฑ์รางวัลคุณภาพโรงเรียนมาตรฐานสากล ได้อำนาจการพยากรณ์ ร้อยละ 61.50 โดยมีสมการพยากรณ์ในรูปแบบคะแนนมาตรฐานดังนี้

$$Z' = 0.546(X_3) + 0.263(X_5) + 0.204(X_1) + 0.176(X_4) + 0.156(X_2)$$

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษา, โรงเรียนมาตรฐานสากล

Abstract

The objectives of this research were 1) to study the levels of participative leadership of school administrators, 2) to study the levels of operating according to the Office of the World Class Standard School, 3) to study the participative leadership of school administrators affecting operating according to the Office of the World Class Standard School, and 4) to create an equation for predicting operating according to the Office of the World Class Standard School. The research methodology was survey research. The samples were composed of 345 teachers under the Secondary Educational Service Area office Udonthani with stratified random sampling. Five rating scale questionnaires were used as the research and participation form of educational institution administrators. It has a discriminatory power value between 0.789 - 0.931 with a reliability value of 0.910 and the questionnaire operates according to the criteria of the Office of the World Class Standard School. It has a discriminatory power value

between 0.668 - 0.970 and a confidence value of 0.893. Analyzed by Statistical Package for Social Science: SPSS. Statistics used to analyze the data are mean and standard deviation, Pearson's product-moment correlation coefficient, and stepwise multiple regression analysis.

The conclusions were as follows; 1) the average level of participative leadership in school was found to the high level. 2) The average levels of operating according to the Office of the World Class Standard School was found at in high level. 3) Participatory leadership of school administrators that affects operating according to the Office of the World Class Standard school was positively related to each other. 4) The forecasting equation for operating according to the Office of the World Class Standard school by using participative leadership of school administrators as a predictive variable 61.50 percent power, was the standardized score as the following equation:

$$Z' = 0.546(X3) + 0.263(X5) + 0.204(X1) + 0.176(X4) + 0.156(X2)$$

Keywords: Collaborative Leadership, School Administrators, Office of the World Class Standard School

บทนำ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2545 มาตรา 6 กล่าวว่า การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ซึ่งโรงเรียนถือว่าเป็นหน่วยงานที่มีส่วนสำคัญด้านการศึกษา ที่จะต้องพัฒนาบุคคลให้เป็นผู้มีความรู้อันเป็นสากลและมีความสามารถในการสื่อสาร การคิด การแก้ปัญหา การใช้เทคโนโลยี และมีทักษะชีวิต ตามจุดหมายของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง 2560) เพื่อให้รู้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ของสังคมและโลก ตลอดจนพัฒนาทักษะทางเศรษฐกิจ ซึ่งจะช่วยเพิ่มความเท่าเทียมทางสังคมในระยะยาว สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้กำหนดนโยบายให้โรงเรียนมาตรฐานสากล เป็นนวัตกรรมการจัดการศึกษาที่ใช้เป็นยุทธศาสตร์ในการขับเคลื่อนการพัฒนายกระดับการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพมาตรฐานเทียบเท่าสากล ผู้เรียนมีศักยภาพและความสามารถ

ทัดเทียมกับผู้เรียนนานาชาติ ประเทศ โครงการโรงเรียนมาตรฐานสากล มีวัตถุประสงค์สำคัญ 3 ประการ คือ พัฒนาผู้เรียนให้มีศักยภาพเป็นพลโลก จัดการเรียนการสอนเทียบเคียงมาตรฐานสากล และบริหารจัดการด้วยระบบคุณภาพ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2553) โดยการอิงแนวทางการดำเนินงานตามเกณฑ์คุณภาพ คือ การนำองค์กร กลยุทธ์ นักเรียนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย การวัด การวิเคราะห์และการจัดการเรียนรู้ บุคลากร การปฏิบัติการ ผลลัพธ์ (สำนักงานรางวัลคุณภาพแห่งชาติ, 2564) มาพัฒนาในการบริหารจัดการองค์กร เพื่อช่วยให้องค์กรค้นพบและใช้ประโยชน์จากจุดแข็ง และเตรียมพร้อมรับมือกับความท้าทายที่เผชิญ ด้วยการบริหารสถานศึกษาที่มีวัตถุประสงค์เพื่อให้การดำเนินงานของสถานศึกษาบรรลุเป้าหมาย

ดังนั้น สถานศึกษาในฐานะหน่วยปฏิบัติงานจึงต้องมีการกำหนดหลักการและแนวทางในการบริหารสถานศึกษา ภาวะผู้นำเป็นปัจจัยที่สำคัญมากต่อคุณภาพขององค์กร การนำพาองค์กรไปสู่ความสำเร็จ ผู้บริหารจะต้องมีภาวะผู้นำที่ปรากฏได้อย่างเด่นชัด นอกจากนี้ ยังต้องมีความรู้ความสามารถในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา เพื่อสร้างความมั่นใจให้แก่นักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน สังคมและประเทศชาติได้ว่าจะสามารถจัดการศึกษาที่มีคุณภาพ ผู้เรียนมีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาของชาติที่กำหนดไว้

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี มีวิสัยทัศน์ที่ต้องการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษา ให้มีคุณภาพตามมาตรฐานสากล บนพื้นฐานของความเป็นไทยสู่สังคมอนาคตที่ยั่งยืน เร่งรัดยกระดับผลการประเมินทุกระดับทั้งการประเมิน PISA, O-NET ส่งเสริมการเรียนรู้เชิงบูรณาการแบบสหวิทยาการ เช่น สเต็มศึกษา เพื่อพัฒนาระบบการคิดที่สอดคล้องกับแผนพัฒนาประเทศไทย 4.0 แต่จากรายงานผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติด้านขั้นพื้นฐาน (O-NET) ปีการศึกษา 2565 ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และ 6 พบว่า ผลการทดสอบได้คะแนนเฉลี่ยต่ำกว่าระดับประเทศ ทุกวิชา (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี, 2566)

จากความสำคัญและการศึกษาข้อมูลข้างต้น ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่า ผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องมีภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนานักเรียนให้มีศักยภาพและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตามมาตรฐานที่กำหนดไว้ และให้เทียบเคียงมาตรฐานสากล ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษา ที่ส่งผลต่อการดำเนินงานตามเกณฑ์รางวัลคุณภาพโรงเรียนมาตรฐานสากล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี ว่ามีความสัมพันธ์กันอย่างไร ทั้งนี้ เพื่อเป็นข้อมูลและแนวทางสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาในการบริหารงานแบบมีส่วนร่วม

เพื่อให้มีการดำเนินงานตามเกณฑ์รางวัลคุณภาพโรงเรียนมาตรฐานสากล สอดคล้องกับพันธกิจของ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานีในทุกมิติ เพื่อการพัฒนาการจัดการศึกษาให้เป็น โรงเรียนมาตรฐานสากลต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี
2. เพื่อศึกษาระดับการดำเนินงานตามเกณฑ์รางวัลคุณภาพโรงเรียนมาตรฐานสากล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษากับการดำเนินงานตามเกณฑ์รางวัลคุณภาพโรงเรียนมาตรฐานสากล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี
4. เพื่อสร้างสมการพยากรณ์การดำเนินงานตามเกณฑ์รางวัลคุณภาพโรงเรียนมาตรฐานใน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี

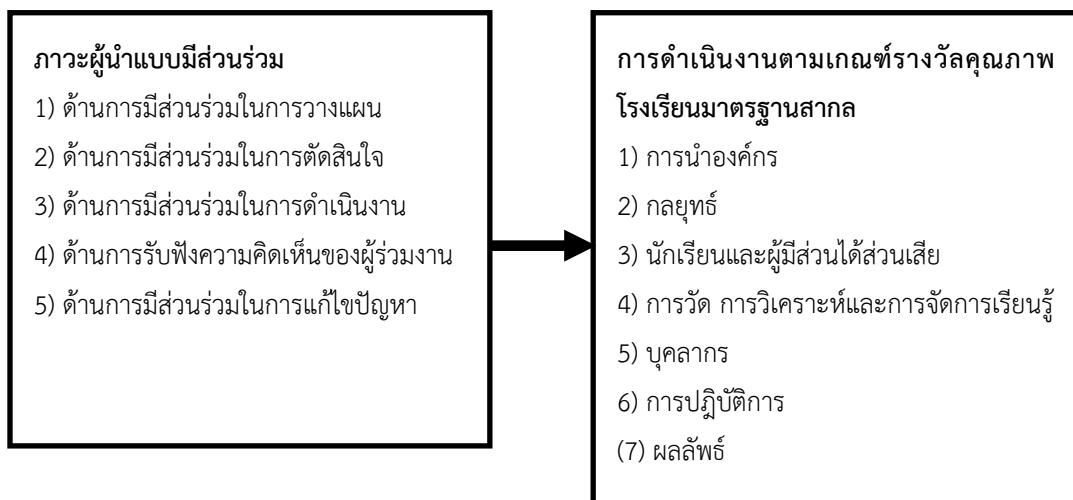
วิธีดำเนินงานวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) มีวิธีการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ครู ในสถานศึกษาสังกัด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี จำนวน 63 โรงเรียน จำนวน 2,516 คน โดยกำหนดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สูตรของ ทาโร ยามาเน่ ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 345 คน และใช้การสุ่มแบบแบ่งชั้น โดยใช้ขนาดโรงเรียนเป็นเกณฑ์ในการแบ่งชั้น (Yamane, T, 1970)
2. ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 1) ตัวแปรพยากรณ์ ภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งได้จากการสังเคราะห์เอกสารทางวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มีทั้งหมด 5 องค์ประกอบ ดังนี้ (1) ด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผน (2) ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (3) ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ด้าน (4) ด้านการรับฟังความคิดเห็นของผู้ร่วมงาน (5) ด้านการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา 2) ตัวแปรเกณฑ์ คือ การดำเนินงานตามเกณฑ์รางวัลคุณภาพโรงเรียนมาตรฐานสากล ผู้วิจัยได้นำตัวแปรเกณฑ์จากคู่มือการบริหารจัดการระบบคุณภาพโรงเรียน

มาตรฐานสากล (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2555) ทั้งหมด 7 องค์ประกอบ ดังนี้ (1) การนำองค์กร (2) กลยุทธ์ (3) นักเรียนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (4) การวัด การวิเคราะห์และการจัดการเรียนรู้ (5) บุคลากร (6) การปฏิบัติการ (7) ผลลัพธ์ แสดงเป็นกรอบแนวคิดการวิจัยได้ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถาม โดยตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา โดยให้ค่าดัชนีความสอดคล้องจากการสอบถามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน มีค่าระหว่าง 0.6 ถึง 1.0 โดยแบบสอบถามภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษา มีค่าอำนาจจำแนกระหว่าง 0.789 - 0.931 มีความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.910 และแบบสอบถามการดำเนินงานตามเกณฑ์รางวัลคุณภาพโรงเรียนมาตรฐานสากล มีค่าอำนาจจำแนกระหว่าง 0.668 - 0.970 มีความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.893 โดยแบบสอบถามมี 3 ตอน คือ ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษา และตอนที่ 3 แบบสอบถามความคิดเห็นต่อการดำเนินงานตามเกณฑ์รางวัลคุณภาพโรงเรียนมาตรฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ

4. การวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบมีขั้นตอน

ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ระดับภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี ในภาพรวมพบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับ “มาก” มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.12 และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับ “มาก” ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี

ภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วม ของผู้บริหารสถานศึกษา	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	ลำดับ
1. มีส่วนร่วมในการวางแผน (X_1)	4.10	0.63	มาก	4
2. มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (X_2)	4.11	0.62	มาก	3
3. มีส่วนร่วมในการดำเนินงาน (X_3)	4.08	0.65	มาก	5
4. รับฟังความคิดเห็นของผู้ร่วมงาน (X_4)	4.12	0.71	มาก	2
5. มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา (X_5)	4.20	0.50	มาก	1
รวม	4.12	0.86	มาก	

2. ผลการวิเคราะห์ระดับการดำเนินงานตามเกณฑ์รางวัลคุณภาพโรงเรียนมาตรฐานสากล โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับ “มาก” มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.25 และเมื่อพิจารณาแยกเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับ “มาก” ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานแสดงระดับการเป็นโรงเรียนโรงเรียนคุณภาพ โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบึงกาฬโดยภาพรวม

การดำเนินงานตามเกณฑ์รางวัลคุณภาพ โรงเรียน มาตรฐานสากล (Y)	- X	S.D.	แปลผล
1. การนำองค์กร	4.53	0.28	มากที่สุด
2. กลยุทธ์	4.50	0.27	มาก
3. นักเรียนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย	4.48	0.35	มาก
4. การวัด การวิเคราะห์ และการจัดการความรู้	4.05	0.65	มาก
5. บุคลากร	4.11	0.66	มาก
6. การปฏิบัติการ	4.36	0.32	มาก
7. ผลลัพธ์	4.07	0.62	มาก
รวม	4.25	0.80	มาก

3. ผลการวิเคราะห์ระดับความสัมพันธ์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน ระหว่างภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษา ที่ส่งผลต่อการดำเนินงานตามเกณฑ์รางวัลคุณภาพโรงเรียนมาตรฐานสากล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี ทุกองค์ประกอบมีความสัมพันธ์ในทางบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ดังแสดงตามตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ (r) ภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษา (X) กับการดำเนินงานตามเกณฑ์รางวัลคุณภาพโรงเรียนมาตรฐานสากล (Y)

ตัวแปรพยากรณ์	(X ₁)	(X ₂)	(X ₃)	(X ₄)	(X ₅)	(Y)
มีส่วนร่วมในการวางแผน (X ₁)	1.000					
มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (X ₂)	0.691**	1.000				
มีส่วนร่วมในการดำเนินงาน (X ₃)	0.597**	0.612**	1.000			
รับฟังความคิดเห็นของผู้ร่วมงาน (X ₄)	0.554**	0.587**	0.625**	1.000		

มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา (X_5)	0.394**	0.433**	0.467**	0.579**	1.000
การดำเนินงานตามเกณฑ์รางวัล	0.601**	0.609**	0.665**	0.556**	0.510**
คุณภาพโรงเรียนมาตรฐานสากล (Y)					1.000

** $p < 0.01$

4. สมการพยากรณ์การดำเนินงานตามเกณฑ์รางวัลคุณภาพโรงเรียนมาตรฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี เมื่อนำตัวแปรภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษาทั้ง 5 ด้าน มาพยากรณ์การดำเนินงานตามเกณฑ์รางวัลคุณภาพโรงเรียนมาตรฐานสากลของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี โดยวิธีวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน ได้ผลดังตารางที่ 4 ดังนี้

ตารางที่ 4 การวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของตัวพยากรณ์ที่อยู่ในรูปคะแนนดิบ (b) และที่อยู่ในรูปคะแนนมาตรฐาน (β)

ตัวแปรพยากรณ์	b	$S.E.$	β	t	$Sig.$
ค่าคงที่	2.094	0.068	-	30.706	0.000**
มีส่วนร่วมในการดำเนินงาน(X_3)	0.265	0.023	0.546	11.398	0.000**
มีส่วนร่วมในการวางแผน (X_1)	0.103	0.027	0.204	3.805	0.000**
มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา(X_5)	0.168	0.024	0.263	7.044	0.000**
รับฟังความคิดเห็นของผู้ร่วมงาน(X_4)	0.080	0.023	0.176	3.421	0.001**
มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ(X_2)	0.080	0.029	0.156	2.751	0.006**

** $p < 0.01$

จากตารางที่ 4 สามารถสร้างสมการถดถอยโดยการคำนวณค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของตัวพยากรณ์ที่อยู่ในรูปคะแนนดิบและคะแนนมาตรฐาน ดังต่อไปนี้

สมการในรูปคะแนนดิบ

$$Y' = 2.094 + 0.265 (X_3) + 0.168 (X_5) + 0.103 (X_1) + 0.080 (X_4) + 0.080 (X_2)$$

สมการพยากรณ์ในรูปแบบคะแนนมาตรฐาน

$$Z' = 0.546(X_3) + 0.263(X_5) + 0.204(X_1) + 0.176(X_4) + 0.156(X_2)$$

อภิปรายผล

1. ระดับภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี

ภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษา มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาทางด้านอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้ เนื่องจากมีการพัฒนาตนเองตามยุทธศาสตร์ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ที่เน้นย้ำให้เกิดการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับตามหลักสูตร มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับบุคลากรในโรงเรียน เพื่อหาแนวทางการพัฒนาโรงเรียน และแก้ปัญหาของสถานศึกษา ตามกลยุทธ์ที่ 4 ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการศึกษา ที่มุ่งพัฒนาระบบการบริหารงานบุคคลให้มีประสิทธิภาพ สถานศึกษามีการนำระบบข้อมูลสารสนเทศ และเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการบริหารจัดการและการให้บริการอย่างมีประสิทธิภาพ มีระบบการบริหารจัดการที่ได้มาตรฐาน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี, 2566) สอดคล้องกับงานวิจัยของอรุณ รักธรรม ได้เขียนหนังสือเรื่อง “พฤติกรรมกรรมการบริหารองค์การ” กล่าวว่า ภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วม คือ ความสามารถของผู้นำขององค์การที่จะเลือกเทคนิควิธีการจัดการอย่างไร เพื่อที่จะทำให้ทรัพยากรต่าง ๆ ที่มีอยู่อย่างจำกัดในองค์การนั้น ได้ถูกนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุด (อรุณ รักธรรม, 2560)

2. ระดับการดำเนินงานตามเกณฑ์คุณภาพโรงเรียนมาตรฐานสากล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี

ระดับการดำเนินงานตามเกณฑ์คุณภาพโรงเรียนมาตรฐานสากล พบว่า อยู่ในระดับมาก และด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการนำองค์กร ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะการดำเนินงานตามเกณฑ์คุณภาพโรงเรียนมาตรฐานสากล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี ให้ความสำคัญกับการบริหารที่เป็นพื้นฐานในการตัดสินใจเรื่อง ผลการดำเนินการจึงต้องมีการนำองค์กรไปในทิศทางที่ถูกต้อง

เพื่อบรรลุเป้าหมายที่ได้วาง ด้านการวัด วิเคราะห์และการจัดการความรู้ สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ ชนิตตา ปุยงาม ได้ศึกษาวิจัยเรื่องแนวทางการพัฒนาการบริหารโรงเรียนมาตรฐานสากลตามเกณฑ์ รางวัลคุณภาพแห่งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลวิจัยพบว่า สภาพการบริหาร โรงเรียนมาตรฐานสากล ตามเกณฑ์รางวัลคุณภาพแห่งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้ง 7 หมวด โดยสภาพการบริหารโรงเรียนมาตรฐานสากล ตามเกณฑ์รางวัล คุณภาพแห่งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้ง 7 หมวด โดย หมวด 1 การนำองค์กร มีค่าเฉลี่ยสูงสุด และความรับผิดชอบต่อสังคม (ชนิตตา ปุยงาม, 2558)

3. ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษากับการ ดำเนินงานตามเกณฑ์รางวัลคุณภาพโรงเรียนมาตรฐานสากล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาอุดรธานี

ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษามีความสัมพันธ์ทางบวกกับ การดำเนินงาน ตามเกณฑ์คุณภาพโรงเรียนมาตรฐานสากล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาอุดรธานี คือ ภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษากับการดำเนินงาน ตาม เกณฑ์รางวัลคุณภาพโรงเรียนมาตรฐานสากล มีความสัมพันธ์กัน อาจเป็นเพราะการดำเนินงานใน โรงเรียนมาตรฐานสากล จะมุ่งเน้นการพัฒนาศักยภาพผู้เรียน ผ่านกระบวนการพัฒนาหลักสูตรและการ เรียนการสอนควบคู่กับระบบการบริหารที่มีคุณภาพ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2553) สอดคล้องกับ การศึกษาของอัญชลี ประกายเกียรติ ที่ศึกษาเรื่อง การพัฒนาระบบการบริหารคุณภาพภายในสำหรับ สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยใช้เกณฑ์คุณภาพการศึกษาเพื่อการดำเนินการที่เป็นเลิศ (อัญชลี ประกาย เกียรติ, 2553) สอดคล้องกับงานวิจัยของสุริยา กิจลิขิต เรื่องภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหาร สถานศึกษาที่ส่งผลต่อการดำเนินงาน ตามเกณฑ์รางวัลคุณภาพโรงเรียนมาตรฐานสากล สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 9 การดำเนินงานตามเกณฑ์รางวัลคุณภาพโรงเรียน มาตรฐานสากล อยู่ในระดับมาก ทั้งภาพรวมและรายด้าน มีความสัมพันธ์ทางบวก (สุริยา กิจลิขิต, 2562)

4. สมการพยากรณ์การดำเนินงานตามเกณฑ์รางวัลคุณภาพโรงเรียนมาตรฐานสากล สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี

จากสมการพบว่า ตัวแปรที่เข้าสู่สมการพยากรณ์ คือ ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน (X_3) ด้านการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา (X_5) ด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผน (X_1) ด้านการรับฟังความ

ความเห็นของผู้ร่วมงาน (X_4) ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (X_2) ตามลำดับ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะผู้บริหารส่งเสริมให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้ โดยผู้บริหารมีส่วนร่วมกับบุคลากรในสถานศึกษา ดำเนินโครงการกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อพัฒนาสถานศึกษา สอดคล้องกับการศึกษาของลัดดาวัลย์ สมทน ที่กล่าวถึงการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานเป็นการที่ผู้บริหาร ส่งเสริมให้ครูมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน โดยครูสามารถใช้ทักษะและความสามารถอย่างเต็มที่ในการปฏิบัติ ผู้บริหารลงมือปฏิบัติงานร่วมกับครู (ลัดดาวัลย์ สมทน, 2561) สอดคล้องกับแนวคิดของวิรัช คุ่มกลาง ที่กล่าวถึงการวางแผน เป็นการระดมความคิดเพื่อกำหนดประเด็นการดำเนินงาน โดยมีการจัดการประชุมและกำหนด (วิรัช คุ่มกลาง, 2560) สอดคล้องกับแนวคิดของอาทิตย์ สายวังเกียง ที่กล่าวถึงการตัดสินใจว่า การเลือกทางเลือกทางใดทางหนึ่งที่ดีที่สุด จากทางเลือกที่หลากหลาย และสามารถไปสู่ปฏิบัติเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายขององค์กรที่วางไว้ (อาทิตย์ สายวังเกียง, 2555) สอดคล้องกับแนวคิดของลัดดาวัลย์ สมทน ที่กล่าวถึงการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจว่าผู้บริหารส่งเสริมให้ครูมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา ตลอดจนจัดลำดับความสำคัญของปัญหา (ลัดดาวัลย์ สมทน, 2561) สอดคล้องกับงานวิจัยของจำเริญ รัตนบุรี กล่าวว่า การที่ผู้บริหารโรงเรียนได้ดำเนินการในเรื่องวิสัยทัศน์ พันธกิจ ค่านิยม เป้าประสงค์ระยะสั้นและระยะยาว ความคาดหวังในผลการดำเนินการ ให้ความสำคัญกับผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (จำเริญ รัตนบุรี, 2557) และ สอดคล้องกับงานวิจัยของกชพร นาคทัศน์ กล่าวถึงการมีส่วนร่วมในการยอมรับความคิดเห็น หมายถึง ผู้บริหารสถานศึกษามีส่วนร่วมในการแสดงทัศนะและแลกเปลี่ยนข้อมูลจากครูทุกฝ่าย การยอมรับความคิดเห็นเพื่อแสวงหาทางเลือกและการตัดสินใจ (กชพร นาคทัศน์, 2565)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการดำเนินงานตามเกณฑ์คุณภาพโรงเรียนมาตรฐานสากล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี สรุปได้ว่า ภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษาทั้ง 5 ด้าน สามารถพยากรณ์การดำเนินงานตามเกณฑ์รางวัลคุณภาพโรงเรียนมาตรฐานสากล ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานีได้ร้อยละ 61.50

ข้อเสนอแนะ

ในการบริหารสถานศึกษาให้เป็นโรงเรียนที่มีการดำเนินงานตามเกณฑ์รางวัลคุณภาพโรงเรียนมาตรฐานสากล ต้องกำหนดนโยบายส่งเสริมให้ผู้บริหารสถานศึกษามีภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วม เพื่อขับเคลื่อนและบริหารโรงเรียนให้เป็นโรงเรียนมาตรฐานสากล โดยเน้นไปที่ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน เนื่องจากว่าด้านนี้เป็นด้านที่เข้าสู่สมการพยากรณ์ตัวแรก ส่วนด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผน ด้านการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา และด้านการรับฟังความคิดเห็นของผู้ร่วมงาน ส่งผลต่อการดำเนินงานตามเกณฑ์รางวัลคุณภาพโรงเรียนมาตรฐานสากล เป็นลำดับถัดมา ดังนั้น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี ควรบริหารจัดการและส่งเสริมให้ผู้บริหารสถานศึกษามีภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วม และพัฒนาให้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง เพื่อนำไปสู่การดำเนินงานตามเกณฑ์คุณภาพโรงเรียนมาตรฐานสากลทุกโรงเรียนอย่างสูงต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กขพร นาคทัศน์. (2565). ภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบึงกาฬ. ใน *วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.*
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2553). *แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนมาตรฐานสากล WORLD-CLASS STANDARD SCHOOL.* กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- จำเริญ รัตนบุรี. (2557). *การบริหารจัดการระบบคุณภาพตามเกณฑ์ PMQA โรงเรียนมาตรฐานสากล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 12.* กรุงเทพมหานคร: สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ.
- ชนัดดา ปุยาม. (2558). *การพัฒนาการบริหารโรงเรียนมาตรฐานสากลตามเกณฑ์ รางวัลคุณภาพแห่งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.* ใน *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.*
- ลัดดาวัลย์ สมตน. (2561). *ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมกับงานประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี*

เขต 1. ใน *วิทยานิพนธ์ปริญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหาร การศึกษา*. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.

วิรัช คุ่มกลาง. (2560). รูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหาร โรงเรียน ประถมศึกษาขนาดเล็ก ในจังหวัดนครราชสีมา. ใน *วิทยานิพนธ์ปริญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาวะผู้นำทางการบริหารการศึกษา*. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี. (2566). ข้อมูลเกี่ยวกับสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี. เรียกใช้เมื่อ 20 สิงหาคม 2566 จาก <https://www.sesaud.go.th>.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2553). *แนวทางการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน มาตรฐานสากล (ฉบับปรับปรุง)*. กรุงเทพมหานคร: ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2555). *แนวทางการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน มาตรฐานสากล (ฉบับปรับปรุง)*. กรุงเทพมหานคร: ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

สำนักงานรางวัลคุณภาพแห่งชาติ. (2564). *เกณฑ์รางวัลคุณภาพแห่งชาติ ปี 2565-2566*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ตะวันออก.

สุรียา กิจลิขิต. (2562). ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการดำเนินงานตาม เกณฑ์รางวัลคุณภาพโรงเรียนมาตรฐานสากล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 9. *วารสารการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร*, 10(1), 844-859.

อรุณ รักธรรม. (2560). *พฤติกรรมกรรมการบริหารองค์การ*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

อัญชลี ประกายเกียรติ. (2553). การพัฒนาระบบการบริหารคุณภาพภายในสำหรับสถานศึกษาขั้น พื้นฐาน โดยใช้เกณฑ์คุณภาพการศึกษาเพื่อการดำเนินการที่เป็นเลิศของบัลดริจเป็นฐาน. ใน *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อาทิตย์ สายวังเกียง. (2555). พฤติกรรมที่มีส่วนร่วมในการตัดสินใจสั่งการในการบริหารงานวิชาการ ตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูผู้สอนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2. ใน *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการ บริหารการศึกษา*. มหาวิทยาลัยบูรพา.

Yamane, T. (1970). *Statistics: an introductory analysis*. New York: Harper & Row.

ภาวะผู้นำแบบร่วมพลังของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพ
การดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาโรงเรียนเอกชน
สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดอุดรธานี*

THE COLLABORATIVE LEADERSHIP OF ADMINISTRATORS AFFECTING
THE EFFECTIVENESS OF EDUCATIONAL QUALITY ASSURANCE PRIVATE
SCHOOL UNDER THE UDON THANI PROVINCIAL EDUCATION OFFICE

ปราชีญา ศิรินิกร

Prachiya Sirinikorn

เสาวณี สิริสุขศิลป์

Saowanee Sirisooksilp

ปารย์พิชชา ก้านจักร

Parnpitcha Kanjug

มหาวิทยาลัยขอนแก่น วิทยาเขตหนองคาย, ประเทศไทย.

Khon Kean University, Nong Khai Campus, Thailand.

E-mail: prachiya.s@kkumail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำแบบร่วมพลังของผู้บริหารโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดอุดรธานี 2) เพื่อศึกษาระดับประสิทธิภาพการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดอุดรธานี 3) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างของภาวะผู้นำแบบร่วมพลังกับประสิทธิภาพการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดอุดรธานี และ 4) เพื่อศึกษาภาวะผู้นำแบบร่วมพลังที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดอุดรธานี การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสาเหตุ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียนครูและบุคลากรที่รับผิดชอบงานประกันคุณภาพการศึกษาโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานศึกษาธิการ

* Received: 23 May 2024; Revised: 25 June 2024; Accepted: 27 June 2024

จังหวัดอุดรธานี ในปีการศึกษา 2566 จำนวน 265 คน โดยการสุ่มแบบหลายขั้นตอน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม ซึ่งมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.91 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อหาค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน

ผลการวิจัยพบว่า 1) ภาวะผู้นำแบบร่วมพลังของผู้บริหารโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดอุดรธานี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก 2) ระดับประสิทธิผลการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดอุดรธานี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก 3) ภาวะผู้นำแบบร่วมพลังกับประสิทธิผลการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดอุดรธานี มีความสัมพันธ์ทางบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ 4) ภาวะผู้นำแบบร่วมพลังที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดอุดรธานี 4 ด้าน คือ ด้านวิสัยทัศน์ร่วม ด้านความไว้วางใจ ด้านการตัดสินใจร่วมกัน และด้านการแก้ปัญหาและความขัดแย้ง สามารถพยากรณ์ประสิทธิผลของโรงเรียนเอกชนได้ร้อยละ 78.30

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำแบบร่วมพลัง, ประสิทธิผลการประกันคุณภาพการศึกษา

Abstract

The purposes of this research were 1) to study the collaborative leadership effects on the Effectiveness of private schools under the Udon Thani Provincial Education Office, 2) to study the effectiveness of educational quality assurance operations in private schools under the Udon Thani Provincial Education Office, 3) to study the relationship between collaborative leadership and the effectiveness of educational quality assurance operations private schools under the Udon Thani Provincial Education Office, and 4) to collaborative leadership of executives that affects the effectiveness of educational quality assurance operations private schools under the Udon Thani Provincial Education Office. This was casual research. The samples consisted of 265 administrators and teachers in the academic year 2023, obtained using multi-stage sampling. The research instrument was a questionnaire and the reliability coefficient was

0.91. The statistics for data analysis included mean, standard deviation, and stepwise multiple regression analysis.

The findings were as follows: 1) The collaborative leadership of administrators of private schools under the Udon Thani Provincial Education Office overall at a high level. 2) The effectiveness of educational quality assurance operations in private schools under the Udon Thani Provincial Education Office overall at a high level. 3) The collaborative leadership and effectiveness of educational quality assurance operations in private schools under the Udon Thani Provincial Education Office at the level of .01. 4) The collaborative leadership that affects the effectiveness of private schools under the Udon Thani Provincial Education Office in 4 areas: shared vision, trust, decision-making, and the aspect of solving problems and conflicts describes the effectiveness of the educational institution at 78.30%.

Keywords: Collaborative Leadership, Effectiveness of Quality Assurance, Private Schools

บทนำ

การประกันคุณภาพการศึกษา เป็นการประเมินผลและติดตามตรวจสอบคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาแต่ละระดับและประเภทการศึกษา โดยมีกลไกในการควบคุมตรวจสอบระบบการบริหารคุณภาพการศึกษาที่สถานศึกษากำหนด เพื่อให้เกิดการพัฒนาและสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและสาธารณชน ที่สามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา และบรรลุเป้าประสงค์ของหน่วยงานต้นสังกัดหรือหน่วยงานที่กำกับดูแล (ราชกิจจานุเบกษา, 2561) โดยสถานศึกษาจะต้องดำเนินการจัดให้มีระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา เพื่อเป็นกลไกในการควบคุมตรวจสอบคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา ให้เกิดการพัฒนา และสร้างความเชื่อมั่นให้กับสังคม ชุมชน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง (สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน, 2566) ดังนั้นการประกันคุณภาพภายในโรงเรียนเอกชน จึงถือเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารสถานศึกษาที่ต้องมีการพัฒนาคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ เพื่อรับรองการประกันคุณภาพภายนอกต่อไป

ภาวะผู้นำของผู้บริหารเป็นปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพขององค์กร ซึ่ง Telford ได้ศึกษาผู้นำทางการศึกษาที่สามารถพัฒนาระบบการทำงานของโรงเรียนสู่การบริหารจัดการ ได้ให้แนวคิดที่ผู้นำทางการศึกษาไม่ใช่ผู้ที่บริหารจัดการองค์ความรู้ได้เสมอไป ผู้ที่ทำหน้าที่จัดการเรียนรู้และสร้างองค์ความรู้ให้กับผู้เรียน คือ ครูผู้สอน ผู้นำไม่สามารถสร้างความสำเร็จให้แก่องค์กรได้ด้วยตนเองหรือบุคคลใดบุคคลหนึ่ง หากแต่ความสำเร็จขององค์กรเกิดขึ้นจากการร่วมแรงร่วมใจของผู้นำและบุคลากรในองค์กร โดยผู้นำต้องเป็นผู้ที่สามารถสร้างแรงบันดาลใจให้แก่บุคลากร ให้ความร่วมมือกันปฏิบัติงานอย่างเต็มศักยภาพ เพื่อมุ่งไปสู่เป้าหมายที่วางไว้ (Telford, Helen, 1996) สอดคล้องกับ Hinrichs ที่กล่าวว่า ภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ผู้ซึ่งมีส่วนได้ส่วนเสียต่อความสำเร็จในอนาคตของนักเรียน และผู้นำจะต้องไม่ใช่ผู้นำแบบเดิมที่เน้นการสั่งการ จะต้องมีการบริหารงานขับเคลื่อน การทำงานร่วมกันเป็นทีมที่เข้มแข็ง ประสานงานกิจกรรมต่าง ๆ รวมถึงการบริหารงานบุคคลอื่นเพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์กร และสำคัญอย่างยิ่งกับการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ที่คุณลักษณะผู้นำที่จะสามารถบริหารงาน ที่ทันต่อการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมในการเป็นผู้นำแบบเดิมให้เป็นผู้นำในรูปแบบของการร่วมพลังนั้นคือ “ผู้นำต้องมีภาวะผู้นำแบบร่วมพลัง (collaborative leadership)” (Hinrichs, W.K, 2007) ดังนั้น ภาวะผู้นำแบบร่วมพลังจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการบริหารจัดการ เพื่อให้บุคลากรทำงานร่วมกันอย่างมีความสุขและบรรลุเป้าหมายขององค์กรได้อย่างมีคุณภาพ ซึ่งมีนักวิชาการหลายท่านศึกษาระดับภาวะผู้นำแบบร่วมพลังในการบริหารสถานศึกษา ที่ส่งผลต่อการการบริหารจัดการในหลาย ๆ ด้าน เช่น การศึกษาภาวะผู้นำแบบร่วมมือร่วมพลังของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการดำเนินงานของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของภาครัฐ (บุญไชย จันทร์ศรีนา, วราภรณ์ ไทยมา และวิญญู อยู่นิสิต, 2562) และการศึกษาภาวะผู้นำแบบร่วมมือร่วมพลังของผู้บริหารที่ส่งผลต่อคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 12 (เกศศิริรินทร์ มหรรณพ, อรรครา ธรรมาธิกุล และสร้อยญา แสงอัมพร, 2565)

จากการศึกษารายงานผลการประเมินตนเองตามมาตรฐานการศึกษา และการติดตาม กำกับและประเมินผลการดำเนินงานของโรงเรียนเอกชน ในสังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดอุดรธานี พบว่า การดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษา มีการดำเนินการไม่เป็นไปตามกฎกระทรวงที่กำหนด ผู้บริหารขาดการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ทำให้การดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษามีประสิทธิภาพอยู่ในระดับที่ไม่น่าพึงพอใจ (สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน, 2566) ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาภาวะผู้นำแบบร่วมพลังของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพ

ดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดอุดรธานี เพื่อนำไปเป็นแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาโรงเรียนเอกชนให้มีประสิทธิภาพตามมาตรฐานการศึกษาให้ดียิ่งขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำแบบร่วมพลังของผู้บริหารโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดอุดรธานี
2. เพื่อศึกษาระดับประสิทธิผลการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดอุดรธานี
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำแบบร่วมพลังกับประสิทธิผลการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดอุดรธานี
4. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำแบบร่วมพลังของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดอุดรธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำแบบร่วมพลังของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดอุดรธานี ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน ครูและบุคลากรผู้รับผิดชอบงานประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดอุดรธานี ประจำปีการศึกษา 2566 ที่จัดการศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 45 โรงเรียน ประกอบด้วย ผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 45 คน ครูและบุคลากรที่รับผิดชอบงานประกันคุณภาพภายในโรงเรียน จำนวน 329 คน รวมทั้งสิ้น 374 คน (สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน, 2566)

1.2 กลุ่มตัวอย่าง กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางเทียบหากกลุ่มตัวอย่างของเครจซี่และมอร์แกน (บุญชุม ศรีสะอาด, 2560) และการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) โดยใช้สัดส่วนขนาดสถานศึกษาเป็นชั้นในการแบ่งได้กลุ่มตัวอย่าง ผู้บริหารโรงเรียนจำนวน 38 คน ครูและบุคลากรโรงเรียนเอกชน 227 คน รวมทั้งหมดจำนวน 265 คน ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

ขนาด โรงเรียน	จำนวน โรงเรียน	ผู้บริหารโรงเรียน		ครูและบุคลากร	
		ประชากร	กลุ่มตัวอย่าง	ประชากร	กลุ่มตัวอย่าง
เล็ก	9	9	9	9	9
กลาง	17	17	14	102	80
ใหญ่	19	19	15	218	138
รวม	45	45	38	329	227

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม (Questionnaires) ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Index of item-objective Congruence: IOC) หาค่าดัชนีความสอดคล้องโดยใช้สูตรของโรบินสันและแฮมเบลตัน (พิศิษฐ์ ตัณฑวนิช และพนา จินดาศรี, 2561) โดยใช้ค่าดัชนีความสอดคล้องจากการสอบถามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน มีค่าระหว่าง 0.80 ถึง 1.00 อยู่ในเกณฑ์ใช้ได้ และนำแบบสอบถามไปทดลอง (Try Out) กับผู้บริหารและครูผู้สอน สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดหนองบัวลำภู ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน นำมาหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามด้วยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient: α) ของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.91 โดยแบบสอบถามมี 3 ตอน คือ ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List) ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับภาวะผู้นำแบบร่วมพลังของผู้บริหารโรงเรียนเอกชน มีลักษณะเป็นมาตราส่วนวัดประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ และตอนที่ 3 แบบสอบถามความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาโรงเรียนเอกชน มีลักษณะเป็นมาตราส่วนวัดประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ

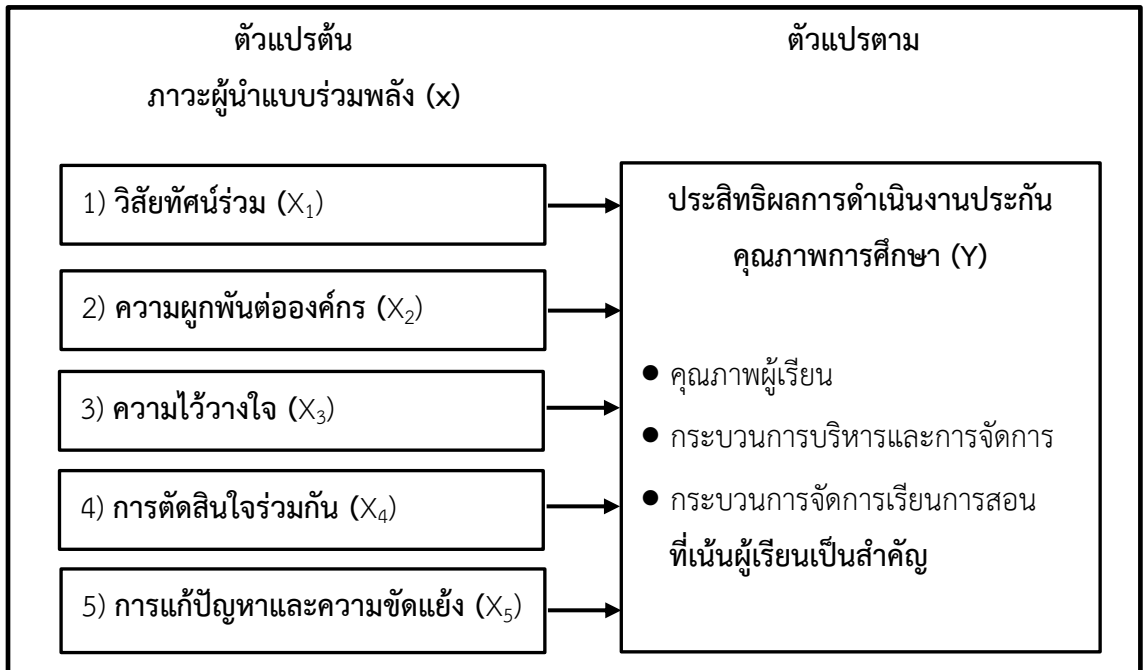
3. การวิเคราะห์ข้อมูล สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้ ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อย่างง่ายของเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient) และใช้การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบมีขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis) ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผู้วิจัยได้สังเคราะห์จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง วิเคราะห์องค์ประกอบภาวะผู้นำแบบร่วมพลังจากเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามแนวคิดของ Helen

Telford (Telford, Helen, 1996), LeadSimm (LeadSimm, 2023) และกนกอร สมปราชญ์ (กนกอร สมปราชญ์, 2562) เป็นหลัก สรุปเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ระดับภาวะผู้นำแบบร่วมพลังของผู้บริหารโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดอุดรธานี โดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากทุกด้าน มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.26 โดยด้านความไว้วางใจ มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเท่ากับ 4.36 รองลงมา คือ ด้านวิสัยทัศน์ร่วม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.29 และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านความผูกพันต่อองค์กร มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.17 ดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระดับภาวะผู้นำแบบร่วมพลังของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดอุดรธานี โดยรวมและรายด้าน

ที่	ภาวะผู้นำแบบร่วมพลัง	ระดับปฏิบัติ		
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1	ด้านวิสัยทัศน์ร่วม (X_1)	4.29	0.81	มาก
2	ด้านความผูกพันต่อองค์กร (X_2)	4.17	0.87	มาก
3	ด้านความไว้วางใจ (X_3)	4.36	0.82	มาก
4	ด้านการตัดสินใจร่วมกัน (X_4)	4.23	0.83	มาก
5	ด้านการแก้ปัญหาและความขัดแย้ง (X_5)	4.26	0.88	มาก
	รวม	4.26	0.73	มาก

2. ผลการวิเคราะห์ระดับประสิทธิผลการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาโรงเรียนเอกชนสังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดอุดรธานี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.21 โดยด้านคุณภาพผู้เรียน มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเท่ากับ 4.22 รองลงมา คือ ด้านกระบวนการบริหารและการจัดการ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.20 และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.19 ดังแสดงในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระดับประสิทธิผลการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดอุดรธานี โดยรวมและรายด้าน

ที่	การดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษา	ระดับประสิทธิผล		
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1	ด้านคุณภาพผู้เรียน	4.22	0.74	มาก
2	ด้านกระบวนการบริหารและการจัดการ	4.20	0.75	มาก
3	ด้านกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ	4.19	0.79	มาก
	รวม	4.21	0.74	มาก

3. ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบ Pearson Product Moment Coefficient ระหว่างภาวะผู้นำแบบร่วมพลังกับประสิทธิผลการดำเนินงานประกันคุณภาพ

การศึกษาโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดอุดรธานี เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำแบบร่วมพลังกับประสิทธิผลการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาโรงเรียนเอกชน มีความสัมพันธ์ทางบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) = .870 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์มีค่าอยู่ระหว่าง .783 - .857 ภาวะผู้นำแบบร่วมพลัง มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์กับประสิทธิผลการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาโรงเรียนเอกชน เรียงลำดับความสัมพันธ์จากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการแก้ปัญหาและความขัดแย้ง (X_5) มีค่าเท่ากับ .857 ด้านการตัดสินใจร่วมกัน (X_4) มีค่าเท่ากับ .839 ด้านความไว้วางใจ (X_3) มีค่าเท่ากับ .837 ด้านความผูกพันต่อองค์กร (X_2) มีค่าเท่ากับ .806 และด้านวิสัยทัศน์ร่วม (X_1) มีค่าเท่ากับ .783 ตามลำดับ ดังแสดงในตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์(r) ระหว่างภาวะผู้นำแบบร่วมพลัง (x) กับประสิทธิผลการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาโรงเรียนเอกชน (Y)

ตัวแปรพยากรณ์	(X_1)	(X_2)	(X_3)	(X_4)	(X_5)	(Y)
ด้านวิสัยทัศน์ร่วม (X_1)		.838**	.829**	.814**	.809**	.783**
ด้านความผูกพันต่อองค์กร (X_2)			.917**	.878**	.870**	.806**
ด้านความไว้วางใจ (X_3)				.879**	.866**	.837**
ด้านการตัดสินใจร่วมกัน (X_4)					.882**	.839**
ด้านการแก้ปัญหาและความขัดแย้ง (X_5)						.857**
ประสิทธิผลการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาโรงเรียนเอกชน (Y)						.870**

$p < .01^{**}$

4. ผลการวิเคราะห์ภาวะผู้นำแบบร่วมพลังของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดอุดรธานี พบว่า ภาวะผู้นำแบบร่วมพลัง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านวิสัยทัศน์ร่วม (X_1) ด้านความไว้วางใจ (X_3) ด้านการตัดสินใจร่วมกัน (X_4) และด้านการแก้ปัญหาและความขัดแย้ง (X_5) สามารถร่วมกันพยากรณ์ประสิทธิผลการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาโรงเรียนเอกชนได้ร้อยละ 78.30 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์หรืออำนาจพยากรณ์ $R^2 = 0.783$ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ดังแสดงในตารางที่ 4 และสามารถเขียนสมการพยากรณ์ในรูปของคะแนนดิบและคะแนนมาตรฐานได้ ดังนี้

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ $\hat{Y} = .759 + .323(X_5) + .199(X_3) + .185(X_4) + .105(X_1)$

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน $\hat{Z} = .388Z_{X_5} + .223Z_{X_3} + .207Z_{X_4} + .114Z_{X_1}$

ตารางที่ 5 ผลการวิเคราะห์หัตถดอยพหุคูณ (Stepwise Multiple Regression Analysis) ภาวะผู้นำแบบร่วมพลังที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดอุดรธานี

ตัวแปรพยากรณ์	B Std.	Std. Error	Beta	t	P-value
ค่าคงที่	.759	.121		6.270**	.000
ด้านวิสัยทัศน์ร่วม (X ₁)	.105	.051	.114	2.055**	.000
ด้านความไว้วางใจ (X ₃)	.199	.063	.223	3.184**	.000
ด้านการตัดสินใจร่วมกัน (X ₄)	.185	.064	.207	2.911**	.000
ด้านการแก้ปัญหาและความขัดแย้ง (X ₅)	.323	0.57	.388	5.706**	.000
R = 0.885 R ² = 0.783 Adjusted R ² = 0.780 F = 234.40** N = 265 p < .01**					

อภิปรายผล

1. ระดับภาวะผู้นำแบบร่วมพลังของผู้บริหารโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดอุดรธานี ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และทุกด้านอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ผู้บริหารโรงเรียนเอกชนมีความไว้วางใจ รองลงมา คือ ผู้บริหารมีวิสัยทัศน์ร่วม และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านความผูกพันต่อองค์กร ทั้งนี้ เนื่องจากผู้บริหารโรงเรียนเอกชนเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถและมีภาวะผู้นำแบบร่วมพลัง ซึ่งเป็นสมรรถนะที่มีความสำคัญของผู้บริหารที่จะส่งผลให้บุคลากรมีการร่วมมือร่วมพลังกันปฏิบัติงานอย่างเต็มศักยภาพ นำพาองค์กรไปสู่เป้าหมายที่วางไว้ สอดคล้องกับงานวิจัยของชญาณิศ อินทวงค์ โรเบิร์ตสัน, วัลลภา อารีรัตน์ และปาริชาติ ทูมนันท์ ได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำแบบเสริมพลังของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคายเขต 1 ผลการวิจัยพบว่า สภาพที่เป็นจริงภาวะผู้นำแบบเสริมพลังของผู้บริหารสถานศึกษา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ด้านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ ด้านการทำงานเป็นทีม และด้านการพัฒนาวิชาชีพ มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด สภาพที่พึงประสงค์ภาวะผู้นำแบบเสริมพลังของผู้บริหารสถานศึกษา ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านการพัฒนาวิชาชีพ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด

รองลงมาคือ ด้านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และด้านการสร้างเครือข่าย มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด (ชญานิศ อินทะวงศ์ โรเบิร์ตสัน, วัลลภา อาริรัตน์ และปาริชาติ ทุมนันท์, 2565)

2. ประสิทธิภาพการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดอุดรธานี ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และทุกด้านอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านคุณภาพผู้เรียน รองลงมา คือ ด้านกระบวนการบริหารและการจัดการ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ทั้งนี้ การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญส่งผลต่อคุณภาพของผู้เรียนโดยตรง จึงควรส่งเสริมและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับผลงานวิจัยของรจนา แก้วตา ที่ได้วิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานตามระบบประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาในจังหวัดกำแพงเพชร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 41 ที่พบว่า ในภาพรวมการดำเนินงานอยู่ระดับมาก (รจนา แก้วตา, 2561)

3. ภาวะผู้นำแบบร่วมพลังกับประสิทธิภาพการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาโรงเรียนเอกชน มีความสัมพันธ์ทางบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) = .870 ซึ่งมีความสัมพันธ์กันในระดับสูงมาก ทั้งนี้ การดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาเป็นการสร้างความเชื่อมั่นกับผู้ปกครองและผู้เกี่ยวข้องมีผลต่อการส่งบุตรหลานเข้าเรียนในโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง จึงเป็นการสร้างความมั่นใจด้านคุณภาพอย่างเด่นชัด สอดคล้องกับงานวิจัยของศิริรัตน์ โนจิตร และคณะ ได้ศึกษาปัจจัยการดำเนินงานที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา ตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 22 ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษากับประสิทธิภาพการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยรวมมีความสัมพันธ์เชิงบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .01 (ศิริรัตน์ โนจิตร, เพลินพิศ ธรรมรัตน์ และละม้าย กิตติพร, 2561)

4. ภาวะผู้นำแบบร่วมพลังที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดอุดรธานี 4 ด้าน คือ ด้านวิสัยทัศน์ร่วม ด้านความไว้วางใจ ด้านการตัดสินใจร่วมกัน และด้านการแก้ปัญหาและความขัดแย้ง สามารถพยากรณ์ประสิทธิภาพของสถานศึกษา ได้ร้อยละ 78.30 ทั้งนี้ เนื่องจากผู้บริหารได้ให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการดำเนินการของโรงเรียนในทุกด้าน มีความเป็นภาวะผู้นำแบบร่วมพลัง การบริหารจัดการให้มีปัจจัยที่พร้อมต่อการปฏิบัติเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ขององค์กร โดยอาศัยอำนาจหน้าที่ทางการบริหารและ

สร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้ปกครองและผู้เกี่ยวข้องอย่างเป็นระบบ สอดคล้องกับผลการวิจัยของศิริรัตน์ โนจิตร และคณะ ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัจจัยการดำเนินงานที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 22 ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาที่สามารถพยากรณ์ประสิทธิผลการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน มี 3 ปัจจัย ได้แก่ การมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง ครูรอบรู้ และชุมชน การมีอุดมการณ์และเป้าหมายที่ชัดเจนร่วมกัน และการจัดการเรียนการสอนที่มีคุณภาพสูงได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีอำนาจพยากรณ์ร้อยละ 70.90 (ศิริรัตน์ โนจิตร, เพลินพิศ ธรรมรัตน์ และละม้าย กิตติพร, 2561)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาภาวะผู้นำแบบร่วมพลังของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดอุดรธานี พบว่า ผลการวิจัยสอดคล้องกับสมมติฐานที่กำหนด คือ ภาวะผู้นำแบบร่วมพลังของผู้บริหารสถานศึกษา มีความสัมพันธ์ทางบวกกับประสิทธิผลการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดอุดรธานี และภาวะผู้นำแบบร่วมพลังของผู้บริหารอย่างน้อย 1 ด้าน ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดอุดรธานี ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ ภาวะผู้นำแบบร่วมพลังของผู้บริหารสถานศึกษา ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ ด้านวิสัยทัศน์ร่วม (X_1) ด้านความไว้วางใจ (X_3) ด้านการตัดสินใจร่วมกัน (X_4) และด้านการแก้ปัญหาและความขัดแย้ง (X_5) สามารถส่งผลต่อประสิทธิผลการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดอุดรธานี โดยทุกด้านมีความสัมพันธ์ทางบวกกับประสิทธิผลการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาโรงเรียนเอกชน และสามารถพยากรณ์ประสิทธิผลการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาโรงเรียนเอกชนได้ เรียงลำดับจากตัวพยากรณ์ที่ดีที่สุด คือ การแก้ปัญหาและความขัดแย้ง (X_5) ความไว้วางใจ (X_3) การตัดสินใจร่วมกัน (X_4) และวิสัยทัศน์ร่วม (X_1) ตามลำดับ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ ดังนี้

จากผลการวิจัย พบว่า ประสิทธิภาพการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาโรงเรียนเอกชน ด้านกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีประสิทธิภาพอยู่ในระดับต่ำที่สุด ดังนั้น สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดอุดรธานี ควรส่งเสริมและพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ และเทคนิคในการจัดกระบวนการเรียนการสอนแบบ Active Learning การศึกษาดูงานสถานศึกษาหรือแหล่งเรียนรู้ที่ประสบผลสำเร็จและมีรูปแบบในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

ข้อเสนอแนะแนวทางในการทำวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

1. ควรศึกษาวิจัยภาวะผู้นำในมิติอื่น ๆ ของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาโรงเรียนเอกชน
2. ควรศึกษาวิจัยความผูกพันต่อองค์กรส่งผลต่อประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญโรงเรียนเอกชน

เอกสารอ้างอิง

- กนกอร สมปราษฎ์. (2562). *ภาวะผู้นำกับคุณภาพสถานศึกษา*. ขอนแก่น: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- เกศศิริรินทร์ มหรรณพ, อรรครา ธรรมาธิกุล และสร้อยญา แสงอัมพร. (2565). ภาวะผู้นำแบบร่วมมือรวมพลังของผู้บริหารที่ส่งผลต่อคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 12. *วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์*, 7(2), 351-364.
- ชยานิส อินทะวงศ์ โรเบิร์ตสัน, วัลลภา อาริรัตน์ และปาริชาติ พุมนันท์. (2565). แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำแบบเสริมพลังของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคายเขต 1. *วารสารปัญญาปนิธาน*, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย, 7(2), 83-96.
- บุญชุม ศรีสะอาด. (2560). *การวิจัยเบื้องต้น ฉบับปรับปรุงใหม่*. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพมหานคร: บริษัทสุวีริยาสาส์น.
- บุญไช จันทร์ศรีนา, วราภรณ์ ไทมา และวิญญู อยู่นิสิล. (2562). การศึกษาภาวะผู้นำแบบร่วมมือรวมพลังของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการดำเนินงานของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของ

ภาครัฐ สังกัดกระทรวงศึกษาธิการและกีฬา สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว. *วารสารมนุษยสังคมสาร*, 17(1), 213-233.

ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ. (2561). เรื่อง ให้ใช้มาตรฐานการศึกษา ระดับปฐมวัย ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานศูนย์การศึกษาพิเศษ. ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 135 ตอนพิเศษ 235 ง หน้า 4-5 (24 กันยายน 2561).

พิศิษฐ์ ตัณฑวนิช และพนา จินดาศรี. (2561). ความหมายที่แท้จริงของค่า IOC. *วารสารการวัดผลการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, 24(2), 3-12.

รจนา แก้วตา. (2561). แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานตามระบบประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา ในจังหวัดกำแพงเพชร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 41. ใน *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

ศิริรัตน์ โนจิตร, เพลินพิศ ธรรมรัตน์ และละม้าย กิตติพร. (2561). ปัจจัยการดำเนินงานที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิผลการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 22. *วารสารการบริหารการศึกษาและภาวะผู้นำ*, มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, 6(23), 149-159.

สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน. (2566). *ระบบงานทะเบียนสำหรับโรงเรียนเอกชน*. เรียกใช้เมื่อ 5 มกราคม 2567 จาก <https://shorturl.asia/t7B2E>.

สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน. (2566). *ระบบสารสนเทศด้านการประกันคุณภาพการศึกษา ปีการศึกษา 2565*. เรียกใช้เมื่อ 20 กรกฎาคม 2566 จาก <https://esar.opec.go.th/>.

Hinrichs, W.K. (2007). *Education Administration: Theory, Research and Practice*. (7thed). New York: McGraw-Hill.

LeadSimm. (2011). Leadsimm Experience Leadership. Retrieved May 6, 2023 from <http://www.leadsim.com/collaborativelea.html>.

Telford, Helen. (1996). *Transforming schools through collaborative leadership*. London: Falmer.

แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2*
GUIDELINE FOR INNOVATIVE LEADERSHIP OF SCHOOL ADMINISTRATORS
UNDER THE OFFICE OF KHONKAEN PRIMARY EDUCATIONAL
SERVICE AREA 2

สมพงษ์ ดันเจริญ

Somphong Duncharoen

เสาวณี สิริสุขศิลป์

Saowanee Sirisooksilp

ปารย์พิชชา กันจักษ์

Parnpicha Kanjug

มหาวิทยาลัยขอนแก่น วิทยาเขตหนองคาย, ประเทศไทย.

Khon Kaen University, Nong Khai Campus, Thailand.

E-mail: somphong.d@kkumail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 2) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่นเขต 2 การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา ศึกษาด้านองค์ประกอบ 1) ด้านการมีวิสัยทัศน์สู่การเปลี่ยนแปลง 2) ด้านการทำงานเป็นทีม 3) ด้านความคิดสร้างสรรค์เชิงนวัตกรรม 4) ด้านการสร้างบรรยากาศองค์กรนวัตกรรม การศึกษาแบ่งออกเป็น 2 ระยะ ศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ ความต้องการจำเป็นในการพัฒนา และแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครู กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างด้วยตารางของเครซีและมอร์แกน สุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 326 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถามการเก็บรวบรวมข้อมูลตามแบบของลิเคิร์ท สถิติที่ใช้ คือ

* Received: 21 April 2024; Revised: 26 June 2024; Accepted: 27 June 2024

ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าดัชนีความต้องการจำเป็นมีค่าดัชนีความสอดคล้อง 0.60-1.00 ค่าความเชื่อมั่น 0.824 และแบบประเมินแนวทางการพัฒนา

ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัจจุบันภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมาก 2) สภาพที่พึงประสงค์ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด 3) ความต้องการจำเป็น อยู่ระหว่าง 0.249 ถึง 0.381 3) แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา มีจำนวน 14 แนวทาง ซึ่งผลประเมินแนวทางการพัฒนาอยู่ในระดับมากที่สุด ความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด และมีความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม, แนวทางการพัฒนา, ผู้บริหารสถานศึกษา

Abstract

This research article's purposes are 1) to study the current condition, desired condition, and necessary needs for the development of innovative leadership among educational institution administrators under the Office of Khon Kaen Primary Educational Service Area 2, and 2) to study the guidelines for developing innovative leadership among educational institution administrators under the Office of Khon Kaen Primary Educational Service Area 2. This research entailed a descriptive study focusing on four components: 1) having a vision for change, 2) teamwork, 3) creative and innovative thinking, and 4) creating an innovative organizational atmosphere. The study was divided into 2 phases: current situation study, desired situation study, necessary development needs, and guidelines of innovative leadership development. The sample groups are the school administrators and teachers. The sample size, determined using Krejcie and Morgan tables, was 326 individuals. The research tool used was a questionnaire based on the Likert scale, and the statistics included mean, standard deviation (S.D.), and the priority needs index modification with a consistency index of 0.60-1.00. The reliability coefficient was 0.824, and a development guidelines assessment was conducted.

The results of the research found that 1) The current state of innovative leadership among school administrators was generally high. 2) The desired condition of innovative

leadership of educational institution administrators as a whole was at the highest level. 3) The necessary development needs range from 0.249 to 0.381. 4) There were 14 development guidelines for innovative leadership among school administrators, with the assessment results showing the highest level of feasibility, achievability, and usefulness. **Keywords:** Innovative Leadership, Development Guidelines, School Administrators

บทนำ

ในยุคปัจจุบันแนวโน้มอนาคต เทคโนโลยีสารสนเทศได้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องก้าวกระโดด และเป็นไปอย่างพลิกผัน รวมถึงการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสภาพสังคม วัฒนธรรม และการแข่งขันทางเศรษฐกิจ ทั้งภายในและภายนอกองค์กร ทำให้เกิดสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงซึ่งนวัตกรรม ซึ่งเป็นสิ่งใหม่ ที่เป็นกระบวนการที่เกิดจากการใช้ความรู้ประสบการณ์ และความคิดสร้างสรรค์ พัฒนาขึ้น ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อเศรษฐกิจและสังคม รวมถึงองค์กรทางการศึกษาที่มีการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป นำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการพัฒนาการบริหารงานในด้านต่าง ๆ อย่างแพร่หลาย เพื่อให้การพัฒนาคุณภาพการศึกษามีประสิทธิภาพ (ชูชาติ พ่วงสมจิตร, 2561) ในยุคปฏิรูปการศึกษาจำเป็นต้องมีผู้บริหารสถานศึกษา ที่มีภาวะผู้นำที่เหมาะสมและเป็นมืออาชีพ มีความสามารถในการโน้มน้าวจูงใจ และกระตุ้นบุคลากรด้วยวิธีการที่หลากหลาย มุ่งให้บุคลากรเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม เพื่อการขับเคลื่อนให้บุคลากรสร้างนวัตกรรมและการให้บริการอย่างสร้างสรรค์ (กุลชลี จงเจริญ, 2562) การพัฒนานวัตกรรมจึงเป็นทางหนึ่งที่จะช่วยให้ทุกองค์กรสร้างจุดยืนที่เข้มแข็งเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรม การบริหารการศึกษาจึงจำเป็นต้องอาศัยผู้บริหารมืออาชีพ ที่จะทำให้การบริหารการศึกษามุ่งเข้าสู่ยุคนวัตกรรมดังกล่าว โดยให้มีการพัฒนาบุคลากรทั้งด้านผู้ผลิตและผู้ใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา เพื่อให้มีความรู้ความสามารถและทักษะในการผลิต รวมทั้งการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพ (ปรีชา ออกกิจวัตร, 2564) การนำเอาเทคโนโลยีอัจฉริยะอย่างปัญญาประดิษฐ์มาใช้ในการจัดการเรียนการสอน เป็นสิ่งที่มีความสำคัญซึ่งสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ ในการสร้างศักยภาพให้กับประชากรภายในประเทศ และยังเป็นการจัดการเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21 ที่ต้องพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนให้ทันสมัยกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นรอบด้าน กว้างขวาง รู้เท่าทันโลก ก้าวทันความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการและเทคโนโลยี (Parnichparinchai, T, 2017) ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมเป็นภาวะผู้นำที่สำคัญและจำเป็นอย่างมากในปัจจุบัน เนื่องจากสามารถช่วยขับเคลื่อน

สถานศึกษาให้ก้าวหน้าไปยังจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้จนสำเร็จ ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงได้ (กุลชลี จงเจริญ, 2562) การบริหารงานขององค์กรผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม จะสามารถกำหนดทิศทางขององค์กรอย่างมีกลยุทธ์เชิงนวัตกรรม เพื่อการได้เปรียบในเชิงของการแข่งขัน บุคลากรในองค์กรจะได้รับการกระตุ้นให้เกิดความร่วมมือร่วมใจในการทำงาน สามารถมองเห็นเป้าหมายในเชิงสร้างสรรค์ สามารถปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายขององค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพ เกิดวัฒนธรรมองค์กรที่เน้นการสร้างนวัตกรรมได้ ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา 5 องค์ประกอบ ได้แก่ การมีวิสัยทัศน์การทำงานเป็นทีมและการมีส่วนร่วม การมีทักษะการคิดสร้างสรรค์นวัตกรรม การแสดงบทบาทหน้าที่ และการมีบุคลิกภาพเชิงนวัตกรรม (จิตินันท์ นันทะศรี, 2563)

ในส่วน of สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 มีจำนวนสถานศึกษาทั้งสิ้นจำนวน 208 โรงเรียน เป็นสถานศึกษาขนาดเล็กจำนวนมาก ทำให้ขาดแคลนทั้งงบประมาณ บุคลากร รวมทั้งสถานศึกษาที่มีบริบทที่แตกต่างกัน ทำให้คุณภาพในการศึกษาไม่มีประสิทธิภาพ ส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยรวมต่ำกว่ามาตรฐาน จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 มีแนวนโยบายในด้านของการพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยมีจุดเน้นพัฒนาภาวะผู้นำสถานศึกษาในด้านนวัตกรรมในการบริหารสถานศึกษา รวมถึงนวัตกรรมในการจัดการเรียนการสอน มุ่งเน้นให้พัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้มีสมรรถนะตามหลักสูตรและทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 ให้มีความเป็นเลิศทางวิชาการ เพื่อสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันโดยใช้นวัตกรรม (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2, 2567)

จากสถานการณ์ดังกล่าว จะเห็นได้ว่า ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารมีความสำคัญต่อสถานศึกษาเป็นอย่างยิ่ง ผู้วิจัยจึงเกิดความสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อนำไปใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนาการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

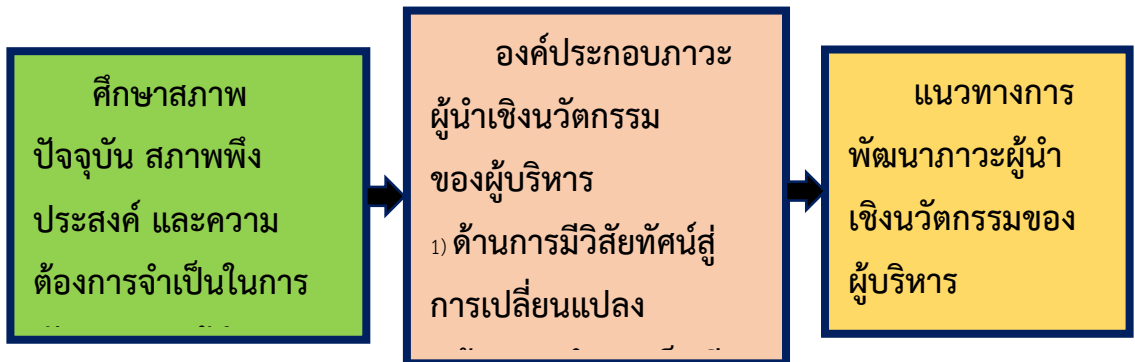
1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2

2. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2

กรอบแนวคิดการวิจัย

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องของนักวิจัย ผู้วิจัยได้ยึดหลักและองค์ประกอบกรอบแนวคิดของ Horth and Vehar (Horth, D., and Vehar, J, 2019), Cho, Y., Shin (Cho, Y., Shin, M., Billing T.K., & Bhagat, R.S, 2019), อรอนงค์ โรจน์วัฒนบุลย์ (อรอนงค์ โรจน์วัฒนบุลย์, 2553) พิสิฐวัฒน์ กลิ่นไธสง (พิสิฐวัฒน์ กลิ่นไธสงค์, ฅนอมวรณ ประเสริฐเจริญสุข, และ อัจศรา ประเสริฐสิน, 2559) และจวีรรณ จันพลา (จวีรรณ จันพลา, 2559) สั้เคราะห์องค์ประกอบของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมประกอบด้วย 1) ด้านการมีวิสัยทัศน์สู่การเปลี่ยนแปลง 2) ด้านการทำงานเป็นทีม 3) ด้านความคิดสร้างสรรค์เชิงนวัตกรรม 4) ด้านการสร้างบรรยากาศองค์กรนวัตกรรม แสดงในแผนภาพที่ 1 ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

ระยะที่ 1 ขั้นตอนการศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิง นวัตกรรมผู้บริหารสถานศึกษา

1.1 ศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็น

การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อสังเคราะห์องค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม นำองค์ประการสังเคราะห์มาใช้เป็นกรอบในการสร้างเครื่องมือแบบสอบถาม

1.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ผู้บริหารสถานศึกษาและครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 โดยการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างด้วยตารางของเครซีและมอร์แกนและวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ ได้ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 28 คน ครู จำนวน 298 คน รวมกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น จำนวน 326 คน (Krejcie, R.V. and Morgan, D.W, 1970)

1.3 การสร้างและการตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสอบถามประกอบด้วย 2 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไป ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือการวิจัยเพื่อประเมินค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ใช้เกณฑ์ Rovinelli and Hambleton (1977) มีค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC ระหว่าง 0.6-1.00 หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของครอนบาค Cronbach's Alpha Coefficient (1990) มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ เท่ากับ 0.824 (Cronbach, L.J, 1990)

1.4. การเก็บข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลแบบสอบถาม ในรูปแบบสอบถามออนไลน์โดยใช้ Google Forms ผู้วิจัยวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการที่จำเป็น หาค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: S.D.) (บุญชม ศรีสะอาด, 2554) และค่าดัชนีความต้องการจำเป็นแบบ (Priority Needs Index Modification) (สุวิมล ว่องวาณิช, 2558)

ระยะที่ 2 การศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา

ผู้วิจัยจะทำการร่างแนวทาง โดยนำข้อมูลจากการศึกษาใน ระยะที่ 1 คือค่าความต้องการจำเป็น PNI_{modified} จากนั้น ทำการตรวจสอบและยืนยันแนวทางโดยผู้ทรงคุณวุฒิ หลังจากนั้น ปรับปรุงแก้ไขแนวทางตามข้อเสนอแนะและประเมินแนวทาง 3 ด้าน ได้แก่ ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ นำเสนอผลการวิจัยในรูปแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Content Analysis) (รัตนะ บัวสนธ์, 2556)

2.1 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) ซึ่งประกอบด้วยแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา และแบบประเมินความเหมาะสม ความ

เป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ของแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2

2.2 การเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัย สัมภาษณ์ผู้บริหารที่มีความโดดเด่นด้านการบริหารเชิงนวัตกรรมโดยใช้การสัมภาษณ์เป็นรายบุคคล นำข้อมูลไปวิเคราะห์ข้อมูลสถิติในการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

ระยะที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา ดังนี้

สภาพปัจจุบันภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.61$) โดยการมีด้านวิสัยทัศน์สู่การเปลี่ยนแปลงมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}=3.86$) และด้านการสร้างบรรยากาศองค์กรนวัตกรรมมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X}=3.51$)

สภาพที่พึงประสงค์ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.78$) โดยด้านการทำงานเป็นทีมมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}=4.88$) และด้านความคิดสร้างสรรค์เชิงนวัตกรรมมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X}=4.55$)

ดัชนีความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา ในภาพรวม พบว่า ค่า $PNI_{Modified}$ อยู่ระหว่าง 0.249 ถึง 0.381 ความต้องการจำเป็นพบว่า มีค่า $PNI_{Modified}$ สูงสุด มีความสำคัญเป็นลำดับที่ 1 คือ ด้านการสร้างบรรยากาศองค์กรนวัตกรรม ($PNI_{Modified}=0.381$) ลำดับที่ 2 คือด้านการทำงานเป็นทีม ($PNI_{Modified}=0.370$) ลำดับที่ 3 คือด้านความคิดสร้างสรรค์เชิงนวัตกรรม ($PNI_{Modified}=0.285$) และลำดับที่ 4 คือ ด้านการมีวิสัยทัศน์สู่การเปลี่ยนแปลง ($PNI_{Modified}=0.249$) ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นในการภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2

ระดับการปฏิบัติ/ พฤติกรรม	ระดับสภาพที่เป็นปัจจุบัน			ระดับสภาพที่พึงประสงค์			PNI Modifi ed	ลำดับ ความ ต้องการ จำเป็น
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล		
1) ด้านการมีวิสัยทัศน์สู่การเปลี่ยนแปลง	3.86	0.22	มาก	4.82	0.21	มากที่สุด	0.249	4
2) ด้านการทำงานเป็นทีม	3.56	0.48	มาก	4.88	0.18	มากที่สุด	0.370	2
3) ด้านความคิดสร้างสรรค์เชิงนวัตกรรม	3.54	0.16	มาก	4.55	0.16	มากที่สุด	0.285	3
4) ด้านการสร้างบรรยากาศองค์กรนวัตกรรม	3.51	0.25	มาก	4.85	0.25	มากที่สุด	0.381	1
เฉลี่ย	3.61	0.25	มาก	4.78	0.19	มากที่สุด	0.321	

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ระยะที่ 2 แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2

1. ด้านการสร้างบรรยากาศองค์กรนวัตกรรม

1) ผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมการสร้างบรรยากาศที่สนับสนุนให้ครูพัฒนาตนเอง เปิดโอกาสให้ครูได้แสดงความคิดเห็น 2) ให้ความสำคัญต่อการสร้างบรรยากาศองค์กรแห่งการเรียนรู้ เพื่อให้เกิดการสร้างนวัตกรรมใหม่ ๆ การบริหารงานด้วยความยืดหยุ่น มีการปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง 3) ผู้บริหารสร้างแรงจูงใจ สร้างขวัญกำลังใจ

2. ด้านการทำงานเป็นทีม

1) ผู้บริหารสถานศึกษาให้การส่งเสริมการทำงานเป็นทีม ให้สมาชิกรู้จักบทบาทหน้าที่ของตนเอง มีเป้าหมายร่วมกัน 2) จัดทำขั้นตอนในการปฏิบัติงาน มอบหมายภาระงานตามบทบาทตรงตามความสามารถของครู 3) เปิดโอกาสให้ครูมีส่วนร่วมในการเสนอแนะ สนับสนุนให้บุคคลากรแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับนวัตกรรม 4) ส่งเสริมให้ครูพัฒนาศักยภาพตนเองอย่างต่อเนื่อง ส่งเสริมการเป็นผู้นำที่ดี และผู้ตามที่ดี รวมถึงสร้างสัมพันธ์ที่ดีในองค์กร

3. ด้านความคิดสร้างสรรค์เชิงนวัตกรรม

1) ผู้บริหารสถานศึกษา กล้าคิด กล้าตัดสินใจ กล้าทดลองริเริ่มสิ่งใหม่ ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อองค์กรอยู่เสมอ 2) ให้อิสระทางความคิดสร้างสรรค์ ส่งเสริมกระตุ้นให้ครูศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม สร้าง

ชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ 3) ส่งเสริมสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการพัฒนางาน เพื่อให้เกิดนวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์ใหม่ ๆ ในองค์กร

4. ด้านการมีวิสัยทัศน์สู่การเปลี่ยนแปลง

1) ผู้บริหารควรมีวิสัยทัศน์ที่มีทิศทางที่ชัดเจนถึงสิ่งที่ต้องการเป็นในอนาคต 2) กำหนดวิสัยทัศน์ร่วมกับสมาชิก เปิดโอกาสให้ครูแสดงความคิดเห็นในการกำหนดวิสัยทัศน์ กำหนดเป้าหมายขององค์กรร่วมกัน สร้างความรับผิดชอบร่วมกัน ให้เปรียบเสมือนสมาชิกเป็นเจ้าขององค์กร 3) สื่อสารเผยแพร่วิสัยทัศน์อย่างสม่ำเสมอ สร้างความตระหนักรู้ 4) นำวิสัยทัศน์สู่การปฏิบัติให้ครูได้ปฏิบัติจริงตามวิสัยทัศน์ มีอิสระในการวางแผนตัดสินใจการแก้ปัญหา

ผลการประเมินความเหมาะสมระดับมากที่สุด เฉลี่ยมีค่า ($\bar{X}$ =4.73) ความเป็นไปได้ระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ =4.84) และความเป็นประโยชน์ระดับมากที่สุด เฉลี่ยมีค่า ($\bar{X}$ =4.92) ผลการประเมินอยู่ในระดับมากที่สุด ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ตารางแสดงค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา

แนวทางการพัฒนาผู้นำเชิงนวัตกรรม	ความเหมาะสม		ความเป็นไปได้		ความเป็นประโยชน์	
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.
1) ด้านการมีวิสัยทัศน์สู่การเปลี่ยนแปลง	4.67	0.37	4.81	0.38	4.89	0.22
2) ด้านการทำงานเป็นทีม	4.70	0.39	4.78	0.44	4.80	0.45
3) ด้านความคิดสร้างสรรค์เชิงนวัตกรรม	4.80	0.45	4.72	0.55	4.90	0.44
4) ด้านการสร้างบรรยากาศองค์กรนวัตกรรม	4.83	0.35	4.83	0.35	4.89	0.38
เฉลี่ย	4.73	0.44	4.84	0.36	4.92	0.42

อภิปรายผล

ผู้วิจัยขอนำเสนอการอภิปรายผล สภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการที่จำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2

1. สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2

ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัจจุบันโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาสภาพปัจจุบันเป็นรายด้าน พบด้านการมีวิสัยทัศน์สู่การเปลี่ยนแปลงมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่นเขต 2 มีนโยบายที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของนโยบายกระทรวงศึกษาธิการ มีการสื่อสารนโยบายให้ผู้บริหารสถานศึกษารับรู้อย่างต่อเนื่อง ทำให้ผู้บริหารสถานศึกษามีความตื่นตัว จึงทำให้ผู้บริหารสถานศึกษามีจินตนาการ มองเห็นภาพอนาคตของสถานศึกษาที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม สอดคล้องกับงานวิจัยของภิญญา สายศิริสุข ได้ศึกษาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษากลุ่มสหวิทยาเขตปัญญาคี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 4 พบว่า ด้านการมีวิสัยทัศน์สู่การเปลี่ยนแปลง โดยรวมอยู่ในระดับมาก ด้านการสร้างบรรยากาศองค์กรนวัตกรรมมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะผู้บริหารขาดการสนับสนุนและส่งเสริมให้ครูได้แสดงความคิดเชิงสร้างสรรค์ ขาดแรงจูงใจในการดำเนินงาน ต้องใช้การบริหารงานแบบยัดเยียด สร้างบรรยากาศองค์กรแห่งการเรียนรู้ เพื่อให้เกิดการสร้างนวัตกรรมใหม่ ๆ สร้างขวัญกำลังใจให้แก่ครูอย่างสม่ำเสมอ (ภิญญา สายศิริสุข, 2561)

สภาพที่พึงประสงค์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาสภาพที่จริงเป็นรายด้านพบด้านการทำงานเป็นทีม มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากผู้บริหารส่งเสริมการทำงานเป็นทีมของบุคลากรในโรงเรียน ทำให้สมาชิกรู้จักบทบาทหน้าที่ของตนเอง มีเป้าหมายร่วมกันส่งเสริมการเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดีในการปฏิบัติงาน เปิดโอกาสให้สมาชิกมีส่วนร่วมในการเสนอแนะ สอดคล้องกับปวีณากันถิ่น ได้ศึกษาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนประชารัฐเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 5 ผลการศึกษาพบว่า ด้วยการทำงานเป็นทีมและมีส่วนร่วม โดยรวมอยู่ในระดับมาก (ปวีณากันถิ่น, 2560)

ความต้องการจำเป็น $PNI_{modified}$ มีความสำคัญเป็นลำดับที่ 1 คือ ด้านการสร้างบรรยากาศองค์กรนวัตกรรม ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่าบรรยากาศองค์กรนวัตกรรมนั้น เป็นสิ่งที่สำคัญที่ควรจะเร่งพัฒนา เพราะมีความเชื่อมโยงโดยตรงกับความคิดสร้างสรรค์เชิงนวัตกรรม เป็นสิ่งที่กระตุ้นให้ครูนั้นได้ใช้ความคิดสร้างสรรค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้บริหารควรเน้นการสร้างบรรยากาศที่สนับสนุนให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาพัฒนาตนเอง บริหารงานแบบความยืดหยุ่น มีการทำ PLC อย่างสม่ำเสมอ สอดคล้องกับวัชรพงศ์ ทศนบรรจง ได้ศึกษาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของสถานศึกษาในโครงการโรงเรียนประชารัฐ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

สมุทรสงคราม ผลการศึกษาพบว่า ด้านการสร้างบรรยากาศองค์กรนวัตกรรม โดยรวมอยู่ในระดับมาก (วัชรพงศ์ ทศนบรรจง, 2563)

2. แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2

ผลการศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 ดังนี้

1) ด้านการสร้างบรรยากาศองค์กรนวัตกรรม มีแนวทางในการพัฒนา คือ ผู้บริหารเน้นเปิดโอกาสให้ครูได้แสดงความคิดเห็นเชิงสร้างสรรค์ บริหารงานให้มีความยืดหยุ่นตามสถานการณ์ ไม่เข้มงวดจนเกินไป เปิดโอกาสให้ครูได้แสดงความคิดเห็น พร้อมสร้างแรงจูงใจเสริมพลังบวก กล่าวชมเชยให้รางวัลเชิงบวก ผู้บริหารเป็นกัลยาณมิตร ผู้บริหารบริหารงานเสมอเหมือนเป็นโค้ชชิ่ง (Coaching) ในการปฏิบัติงาน

2) ด้านการทำงานเป็นทีม มีแนวทางในการพัฒนา คือ ส่งเสริมการทำงานเป็นทีม มีเป้าหมายร่วมกัน ส่งเสริมการเป็นผู้นำที่ดีและผู้ตามที่ดี ให้อำนาจ (Empower) ของทีม มอบหมายภาระงานตามบทบาทตรงตามความสามารถของครู เปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็น สะท้อนปัญหารวมถึงการแก้ไขปัญหาร่วมกัน ไม่เข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง รับฟังความคิดเห็นต่างอย่างเป็นธรรม หาแนวทางในการแก้ปัญหาร่วมกันกับทีม ยอมรับความสามารถที่แตกต่างกันในแต่ละตัวบุคคล นำจุดแข็งแต่ละคนมาปรับใช้กับงานเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด

3) ด้านความคิดสร้างสรรค์เชิงนวัตกรรม มีแนวทางในการพัฒนา คือ ผู้บริหารต้องมีความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ มีความสามารถในการมองปัญหาแสวงหาโอกาส สามารถปรับเปลี่ยนวิธีคิดได้ตลอดเวลา ผู้บริหารเปิดกว้างรับความคิดใหม่ ๆ ให้อิสระด้านความคิดสร้างสรรค์กับครู ถ้าคิดกล้าตัดสินใจ กล้าทดลองในสิ่งใหม่ ๆ อยู่เสมอ ส่งเสริมการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการพัฒนางาน เชื่อมโยงความคิดสร้างสรรค์สู่การปฏิบัติ

4) ด้านการมีวิสัยทัศน์สู่การเปลี่ยนแปลง มีแนวทางในการพัฒนา คือ ผู้บริหารต้องมีวิสัยทัศน์ที่ชัดเจน สามารถคาดการณ์และวางแผนการปฏิบัติงานในอนาคตได้ แสวงหาความรู้ใหม่ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง กำหนดวิสัยทัศน์เป้าหมายร่วมกับสมาชิก โดยเปิดโอกาสให้ครูมีส่วนร่วมในการกำหนดวิสัยทัศน์ มีการสื่อสารชัดเจน และนำวิสัยทัศน์สู่การปฏิบัติให้ครูได้ปฏิบัติจริงตามวิสัยทัศน์ สร้างกลยุทธที่หลากหลายเหมาะสม

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 สรุปได้ ดังนี้ 1) สภาพปัจจุบันภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมาก 2) สภาพที่พึงประสงค์ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด 3) ความต้องการจำเป็น อยู่ระหว่าง 0.249 ถึง 0.381 4) แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษามีจำนวน 14 แนวทาง ซึ่งผลประเมินแนวทางการพัฒนาอยู่ในระดับมากที่สุด ความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด และมีความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

การวิจัยในครั้งนี้ มีข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้ ดังต่อไปนี้

- 1) สถานศึกษาควรกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ กลยุทธ์ กำหนดนโยบายให้ชัดเจน มีแผนงาน โครงการ กิจกรรม พร้อมจัดสรรงบประมาณในการดำเนินงาน ส่งเสริมให้ครูมีส่วนร่วมทุก ๆ กระบวนการ สื่อสารข้อความชัดเจน ส่งเสริมบรรยากาศความคิดเชิงสร้างสรรค์ในสถานศึกษา
- 2) ผู้บริหารสถานศึกษาควรสร้างวัฒนธรรมบรรยากาศในองค์กรที่ดี ให้ครูมีส่วนร่วมในการทำงานทุกฝ่าย ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยี

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยในครั้งนี้ มีข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

1. ควรศึกษาปัจจัยด้านอื่นที่มีผลต่อการบริหารด้านภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 เพราะจะทำให้ได้แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมที่หลากหลายวิธีมากขึ้น
2. ควรมีการศึกษาวิจัยและพัฒนา (Research and Development) เพื่อให้ได้รูปแบบในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมสำหรับสถานศึกษา เพื่อคุณภาพทางการบริหารการศึกษาต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กุลชลี จงเจริญ. (2562). *ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- จวีร์วรรณ จันทลา. (2559). การเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้ประกอบการในธุรกิจแปรรูปอาหาร. *วารสารเทคโนโลยีภาคใต้*, 9(1), 53-60.
- ชูชาติ พ่วงสมจิตร์. (2561). หน่วยที่ 15 การบริหารจัดการนวัตกรรมในองค์การทางการศึกษาให้ยั่งยืน. ใน *ประมวลสาระชุดวิชานวัตกรรมการบริหารการศึกษาและภาวะผู้นำ หน่วยที่ 11-15*. สาขาวิชาศึกษาศาสตร์: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ฐิตินันท์ นันทะศรี. (2563). การพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. ใน *ปริญญาดุษฐ์บัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาการศึกษา*. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2554). *หลักการวิจัยเบื้องต้น*. (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.
- ปรีชา ออกกิจวัตร. (2564). ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างองค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคการศึกษา 5.0 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในภาคกลางและภาคตะวันออก. ใน *วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฐ์บัณฑิต*. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.
- ปวีณา กันถิน. (2560). ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนพระราชรัฐ เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 5. ใน *วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- พิสิษฐวัฒน์ กลิ่นไธสงค์, ฌอนมวรรณ ประเสริฐเจริญสุข, และ อัจศรา ประเสริฐสิน. (2559). การพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา. *วารสารบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น*, 12(1), 177-186.
- ภริญา สายศิริสุข. (2561). ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารในโรงเรียนมัธยมศึกษากลุ่มสหวิทยาเขตปทุมธานีสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 4. ใน *ปริญญาศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา*. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- รัตนะ บัวสนธ์. (2556). *วิจัยเชิงคุณภาพการศึกษา*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วัชรพงศ์ ทศนบรรจง. (2563). ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพของสถานศึกษาในโครงการโรงเรียนพระราชรัฐ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

- สมุทรสงคราม. ใน *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่นเขต 2. (2566). วิสัยทัศน์สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่นเขต 2. เรียกใช้เมื่อวันที่ 10 มกราคม 2567 จาก <https://kkn2.go.th/web>.
- สุวิมล ว่องวานิช. (2558). *การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อรอนงค์ โรจน์วัฒนบุลย์. (2553). การพัฒนาตัวแบบภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม. ใน *วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์*. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- Cho, Y., Shin, M., Billing T.K., & Bhagat, R.S. (2019). Transformational Leadership, Transactional Leadership, and Affective Organizational Commitment: a closer look at their relationships in two distinct national contexts. *Asian Business & Management*, 18(3): No 2, 187-210.
- Cronbach, L.J. (1990). *Essentials of psychology testing*. 5th ed. New York: Harper Collins.relationships in two distinct national contexts. *Asian Business & Management*, 18(3): No2.
- Horth, D., and Vehar, J. (2014). Becoming a leader who fosters innovation. Retrieved November 13, 2019 from <https://shorturl.asia/g32hf>.
- Krejcie, R.V. and Morgan, D.W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30.
- Parnichparinchai, T. (2017). The study of the competencies of learning management for 21stcentury of bachelor degree students in educational project for the development of teacher in the wilderness at the Thai-Myanmar border area Tak province. *Journal of Education Naresuan University*, 19(4), 123-132. [in Thai].

กลยุทธ์ธุรกิจของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม
ผักและผลไม้แปรรูปในประเทศไทยภายใต้บริบท Next Normal*

BUSINESS STRATEGIES OF MICRO SMALL AND MEDIUM-SIZED
ENTERPRISES, VEGETABLES AND PROCESSED FRUITS IN THAILAND UNDER
THE CONTEXT OF NEXT NORMAL

วรินทร์ ณ นคร

Varunthorn Na-Nakron

ปาไลดา ศรีศรกำแพง

Palida Srisornkompon

สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์, ประเทศไทย.

Panyapiwat Institute of Management, Thailand.

E-mail: Varunthorn.nan@cpseeding.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) ศึกษาวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน อุปสรรค โอกาสของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมธุรกิจผักและผลไม้แปรรูปในประเทศไทย ภายใต้บริบท Next Normal ใช้ SWOT Analysis 2) พัฒนาแนวทางจัดทำกลยุทธ์ดำเนินธุรกิจผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมธุรกิจการผักและผลไม้แปรรูปในประเทศไทย ภายใต้บริบท Next Normal ใช้ TOWS Matrix เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือเป็นแบบสัมภาษณ์กับกลุ่มผู้ประกอบการเกษตรแปรรูป 3 กลุ่ม คือขนาดย่อม ขนาดย่อม ขนาดกลาง 27 ราย วิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มผู้ประกอบการขนาดย่อม ใช้กลยุทธ์เชิงแก้ไข เน้นการเติบโตแบบค่อยเป็นค่อยไป ไม่ตามตลาดมากเกินไป ใช้ 3rd party เสริม ใช้เทคโนโลยี สร้างพื้นฐานธุรกิจให้มั่นคง กลุ่มผู้ประกอบการขนาดย่อม ใช้กลยุทธ์เชิงรุก หาเทคโนโลยีพัฒนาผลผลิตสอดคล้องกับความต้องการตลาด มีเครือข่ายธุรกิจ สนับสนุนของรัฐ กลุ่มผู้ประกอบการขนาดกลาง ใช้กลยุทธ์เชิงป้องกัน ใช้เทคโนโลยีระยะยาว สร้างความมั่นคงให้กับธุรกิจ สามารถโยกการแข่งขันตลาดภายในประเทศไทยผูกขาดไปสู่ตลาดต่างประเทศ จากผลการวิจัยพิจารณา SWOT Analysis พัฒนากลยุทธ์หลักการ TOWS Matrix

* Received: 21 February 2024; Revised: 17 June 2024; Accepted: 21 June 2024

ดังนั้น ผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดขนาดย่อม ควรใช้แนวทางกลยุทธ์มุ่งเน้นไปที่เชิงแก้ไข (WO) ด้วยการหากลุ่ม 3rd party ช่วยสร้างกลยุทธ์การดำเนินงานใหม่ๆ เติบโตแบบค่อยเป็นค่อยไป ผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดขนาดย่อม ควรใช้กลยุทธ์เชิงรุก (SO) ดำเนินการเจาะตลาดโดยตรงตามเครือข่ายทางธุรกิจ นำเทคโนโลยีมาช่วยยกระดับขีดความสามารถ ผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลาง ใช้กลยุทธ์เชิงป้องกัน (WT) ด้วยการลงทุนเทคโนโลยีในระยะยาว และสร้างความมั่นคงให้กับธุรกิจอย่างต่อเนื่อง เพื่อยกระดับเป็นธุรกิจขนาดใหญ่หรือขยายไปตลาดอื่นในอนาคต

คำสำคัญ: ผักและผลไม้แปรรูป, กลยุทธ์ธุรกิจ, ผู้ประกอบการ, วิสาหกิจขนาดย่อม ขนาดย่อม และขนาดกลาง

Abstract

The objectives of this research article were twofold: 1) to analyze the strengths, weaknesses, threats, and opportunities of Small and Medium Enterprises (SMEs) in the Processed Vegetables and Fruit industries in Thailand under the context of the Next Normal, utilizing SWOT Analysis, and 2) to develop guidelines and formulate business strategies for SMEs in these industries under the Next Normal context using the TOWS Matrix. This qualitative research involved interviews with three groups of entrepreneurs from the processed agricultural business, including Micro-sized, Small-sized, and Medium-sized Enterprises, totaling 27 participants. Subsequently, content analysis was conducted.

The research findings revealed that Micro-sized Enterprises opted for Remedial Strategies, focusing on gradual growth rather than closely following market trends, collaborating with third-party entities, leveraging technology, and aiming to establish a stable business foundation. Small-sized Enterprises chose Proactive Strategies, seeking technologies to enhance productivity in alignment with market demand, and leveraging business networks and government support. Medium-sized Enterprises, however, adopted Defensive Strategies, prioritizing long-term technology investments, stabilizing business operations, and aiming to avoid monopolization in the Thai market while

expanding globally. Based on the SWOT Analysis evaluation, the development of strategies using the TOWS Matrix principles is outlined as follows: Micro-sized Enterprises should employ Corrective Strategies (WO) by seeking third-party assistance in creating new, effective operational strategies to facilitate gradual business growth. Small-sized Enterprises should adopt Proactive Strategies (SO) by directly penetrating the market through business networks and adapting technology to drive a paradigm shift in their business. Medium-sized Enterprises should pursue Defensive Strategies (WT) by investing in long-term technology and consistently creating business stability to enable growth into a large business or expansion internationally.

Keywords: Processed Vegetables and Fruits, Business Strategy, Entrepreneur, Micro, Small, and Medium-sized Enterprises.

บทนำ

อุตสาหกรรมเกษตรมีความสำคัญ เพราะการอุปโภคบริโภคของครัวเรือนพบว่า ที่ผ่านมามีมูลค่าการค้าระหว่างประเทศ สินค้าอุตสาหกรรมเกษตรปี พ.ศ. 2564 มีมูลค่า 1,273,761 ล้านบาท เพิ่มขึ้นเทียบกับช่วงเดียวกัน พ.ศ. 2563 มูลค่า 1,098,475 ล้านบาท (เพิ่มขึ้นร้อยละ 15.96) (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2566) ภาพรวมมูลค่าเศรษฐกิจร้อยละ 8 ของมูลค่าเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศไทย พ.ศ. 2561 มี GDP มากถึง 1.32 ล้านล้านบาท เติบโตจากปี พ.ศ. 2558 มูลค่า 1.22 ล้านล้านบาท เติบโตเฉลี่ยต่อปี (CAGR) ประมาณร้อยละ 2.1 (สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม, 2561) ภาพรวมดุลการค้า พ.ศ. 2564 ไทยส่งออกสินค้าเกษตรตลาดโลก มูลค่ามากถึง 1.3 ล้านล้านบาท เพิ่มขึ้นร้อยละ 17 เมื่อเทียบกับปี 63 ส่งผลให้ไทยได้ดุลการค้าสินค้าเกษตรรวม 813,693 ล้านบาท สถานการณ์ส่งออกสินค้าเกษตรทั่วโลกปี 2563-2564 เติบโตขึ้นร้อยละ 16 อัตราส่วนการส่งออกเพิ่มขึ้นร้อยละ 17 (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2565) ข้อมูลทะเบียนเกษตรกร พ.ศ. 2560 พบว่าประเทศไทยเกษตรกรประมาณ 12.4 ล้านราย กลุ่มผู้ประกอบการขนาดกลางและขนาดย่อมภาคธุรกิจเกษตร ทั้งหมด 66,205 ราย คิดเป็นสัดส่วนเพียงร้อยละ 0.47 ของการจ้างงาน ผู้ประกอบการขนาดกลางและขนาดย่อมทั้งประเทศ ขยายตัวจากปี พ.ศ. 2560 คิดเป็น ร้อยละ 5.06 (สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม, 2561) ภาคอุตสาหกรรมเกษตรขยายตัวส่งผลให้เศรษฐกิจเติบโต

อย่างต่อเนื่อง แต่สินค้าการเกษตรที่ประเทศไทยส่งออกกลับเป็นสินค้าที่มีมูลค่าเพิ่มไม่มากนัก เช่น สินค้าไม่ได้คุณภาพ การแข่งขันของผู้ประกอบการรายใหญ่ เป็นต้น สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม เห็นความสำคัญการเกษตรแปรรูปต่อยอดมูลค่าเศรษฐกิจ ภาพรวมอุตสาหกรรม การเกษตรขยายตัว แต่พื้นฐานอุตสาหกรรมการเกษตรไทยประสบปัญหาความแปรปรวนราคา ความเสี่ยงต่อระดับมูลค่าเกษตรตกต่ำ สภาพแวดล้อมกระทบกับผลผลิตอุตสาหกรรม ต้นน้ำมีปัญหาราคาอยู่ เสมอ (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2565) ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมแปรรูป เป็นธุรกิจต้นน้ำช่วย เศรษฐกิจจ้างงาน พ.ศ. 2565 แก้ไขปัญหาราคาสินค้าเกษตรตกต่ำตามฤดูกาล แก้ไขปัญหาสินค้าผักและ ผลไม้ล้นตลาด กระทรวงพาณิชย์และอุตสาหกรรม มีนโยบายกลุ่มผู้ประกอบการเกษตรกลุ่มผักและ ผลไม้ มุ่งเน้นสินค้าแปรรูปเพื่อเพิ่มมูลค่าสินค้า แก้ไขปัญหาราคาสินค้าตกต่ำ ตั้งเป้ากลุ่มผัก ผลไม้พื้นตัว หลังไวรัสระบาดปี พ.ศ. 2565 ที่ประมาณร้อยละ 8 ให้มีศักยภาพของผลผลิตที่สูงขึ้น (ยุพิน พงษ์ทอง, 2566)

ดังนั้น การศึกษาวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน อุปสรรค และโอกาสของธุรกิจผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมธุรกิจการเกษตรผักและผลไม้แปรรูปในประเทศไทย เพื่อพัฒนาแนวทางจัดทำกลยุทธ์การดำเนินธุรกิจของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมธุรกิจการเกษตรผักและผลไม้แปรรูปในประเทศไทย โดยกระบวนการวิเคราะห์หลัก ผู้วิจัยใช้เครื่องมือ SWOT Analysis ในการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน อุปสรรค และโอกาส เพื่อข้อมูลที่ ได้จากกระบวนการวิจัยมาพัฒนาเป็นกลยุทธ์ ผ่านการวิเคราะห์แนวทางสร้างกลยุทธ์ที่เหมาะสมด้วย เครื่องมือ TOWS Matrix เป็นเครื่องมือที่ใช้ข้อมูลจากจุดแข็ง จุดอ่อน อุปสรรค และโอกาสมาต่อยอด กลยุทธ์ที่เหมาะสมในการดำเนินธุรกิจการเกษตรผักและผลไม้แปรรูปในประเทศไทยต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน อุปสรรค และโอกาสของธุรกิจผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลาง ขนาดย่อม และขนาดย่อย ธุรกิจการเกษตรผักและผลไม้แปรรูปในประเทศไทย ภายใต้บริบท Next Normal โดยใช้ SWOT Analysis
2. พัฒนาแนวทางและจัดทำกลยุทธ์การดำเนินธุรกิจของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลาง ขนาดย่อม และขนาดย่อย ธุรกิจการเกษตรผักและผลไม้แปรรูปในประเทศไทย ภายใต้บริบท Next Normal โดยใช้ TOWS Matrix

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่มีประสบการณ์ตรงโดยเฉพาะ (ชไมพร กาญจนกิจสกุล, 2566)

2. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

กลุ่มผู้ประกอบการขนาดย่อย (Micro) ขนาดย่อม (Small) และขนาดกลาง (Medium) ในกลุ่มธุรกิจการเกษตรด้านผักและผลไม้แปรรูปในประเทศไทย กลุ่มขนาดย่อย 10 ราย (ผลไม้ 6 ราย ผัก 4 ราย) กลุ่มขนาดย่อม 10 ราย (ผลไม้ 6 ราย ผัก 4 ราย) กลุ่มขนาดกลาง 7 ราย (ผลไม้ 4 ราย ผัก 3 ราย) ขนาดกลุ่มตัวอย่างใช้หลักการอิ่มตัวของข้อมูล (Data Saturation) กำหนดขนาดความเหมาะสม (สุมิตร สุวรรณ, 2566) มีผลประกอบการระดับกลาง

3. เครื่องมือการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ใช้เครื่องมือแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) เป็นเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยที่เหมาะสม ผ่านการตรวจสอบจากผู้ทรงคุณวุฒิ โดยชุดคำถามดำเนินการแบ่งออกเป็น 2 หมวด ได้แก่

หมวดที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

หมวดที่ 2 ศึกษาและวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน อุปสรรค และโอกาสของธุรกิจผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมผักและผลไม้แปรรูปในประเทศไทย ภายใต้บริบท Next Normal หลักการ SWOT

4. การหาและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

ผู้วิจัยดำเนินการทบทวนวรรณกรรมเพื่อสรุปหมวดหมู่และรายละเอียดสำคัญในการพัฒนาเครื่องมือแบบสัมภาษณ์เชิงลึก และดำเนินการตรวจสอบคุณภาพด้วยการส่งเครื่องมือแบบสัมภาษณ์ให้ผู้ทรงคุณวุฒิ 3 รายตรวจสอบ และทำการปรับปรุงแก้ไขจนได้รับการอนุมัติโดยอาจารย์ที่ปรึกษาก่อนนำไปใช้ในการสัมภาษณ์

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัยแบบเจาะจง (Purposive selection) คัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และการสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการ โดยคัดกลุ่มเป้าหมายตามเกณฑ์ที่ตั้งเอาไว้และทำการนัดหมายไปยังกลุ่มเป้าหมายโดยตรง ผู้ประกอบการที่คัดเลือกมาทั้งหมดเป็นผู้ประกอบการที่มี

อำนาจและสิทธิดูแลกิจการด้วยตนเองโดยตรง ไม่มีผู้บริหารกิจการร่วมเพื่อการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยสามารถได้รับข้อมูลโดยตรงที่มาจากประสบการณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาที่ต้องการศึกษาจริง การทำ TOWS Matrix ได้ดำเนินการร่วมกับผู้ประกอบการ และผู้เชี่ยวชาญ สัมภาษณ์ในแต่ละกลุ่มเพื่อหาข้อสรุปกลยุทธ์ร่วมกัน

ในการศึกษาครั้งนี้ ใช้การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) (สมิตร สุวรรณ, 2566) คือ การตรวจสอบยืนยันข้อมูลที่ผู้วิจัยได้มา มีความถูกต้องมากน้อยเพียงไร โดยการตรวจสอบแหล่งข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จากแหล่งเวลาและบุคคล คือช่วงเวลาที่แตกต่างกัน ผู้วิจัยสัมภาษณ์แนวคิดหรือคำตอบที่ได้รับจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จะเหมือนหรือแตกต่างกันหรือไม่ โดยผู้วิจัยสรุปคำถามและคำตอบทั้งหมดให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญยืนยันข้อมูลอีกครั้ง เพื่อให้ทราบว่าคุณคิดเห็น หรือคำตอบที่ได้รับจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการตอบช่วงเวลาแรก หลังจากผู้วิจัยได้สรุปในตอนท้ายการสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจะมีการเปลี่ยนแปลงคำตอบอีกหรือไม่อย่างไร อีกทั้งหากมีความคิดเห็นว่าคุณให้ข้อมูลสำคัญไม่เข้าใจประเด็นสัมภาษณ์ ต้องการฟังคำอธิบาย หรือยกตัวอย่างเพิ่มเติม ผู้วิจัยสามารถอธิบายเพิ่มเติมให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญมีความเข้าใจคำถามในแบบสัมภาษณ์มากยิ่งขึ้น เพื่อเป็นการควบคุมให้สามารถวิเคราะห์ข้อมูลได้ลึกและตรงตามแนวสัมภาษณ์ให้ได้มากที่สุด

6. การวิเคราะห์ข้อมูลและแปลผลข้อมูล

ผู้วิจัยได้มีวิเคราะห์และสรุปผลการวิจัย ตามหลักการ ดังนี้

1. ตรวจสอบเอกสารบันทึกเสียง ข้อความต่าง ๆ หลังการสัมภาษณ์เพื่อให้ข้อมูลไม่สูญหาย
2. จัดชุดข้อมูลสัมภาษณ์แบ่งออกเป็นหมวดหมู่ เพื่อใช้ในการเข้าสู่กระบวนการวิเคราะห์ข้อมูล
3. วิเคราะห์ข้อมูล แบ่งเนื้อหาออกเป็นหมวดหมู่ตามการวิจัย ลำดับเนื้อหาโดยละเอียด
4. วิเคราะห์เชิงสรุปให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ กรอบการดำเนินการวิจัย โดยทำการใช้

หลักการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาแบบแบ่งหมวดหมู่เนื้อหาเพื่อให้ตอบวัตถุประสงค์ที่ศึกษา วิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน อุปสรรค โอกาส นำมาพัฒนาแนวทางจัดทำกลยุทธ์ผู้ประกอบการ หรือ Content Analysis ซึ่งเป็นหลักการวิเคราะห์ที่ช่วยในการแจกแจงข้อมูลให้มีประสิทธิภาพได้ (เอี่ยมพร หลินเจริญ, 2566)

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยในครั้งนี้ ดำเนินนำเสนอได้ดังต่อไปนี้

1. การวิเคราะห์ SWOT Analysis

จากวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน อุปสรรค และโอกาสของธุรกิจผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลาง ขนาดย่อม และขนาดย่อม ธุรกิจการเกษตรผักและผลไม้แปรรูปในประเทศไทย ภายใต้บริบท Next Normal โดยใช้ SWOT Analysis ผู้วิจัยนำหลักการ 7S จุดแข็ง (Strength) จุดอ่อน (Weakness) หลักการของ PESTEL ใช้อธิบายถึงโอกาส (Opportunity) และอุปสรรค (Threat)

1) กลุ่มผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดย่อม (Micro) ผลการวิจัยแบ่งประเด็นสำคัญ ดังต่อไปนี้

ประเด็นด้านจุดแข็งพบว่า การควบคุมการผลิตสินค้ามีมาตรฐาน โครงสร้าง ระบบการทำงาน เน้นความรวดเร็ว พนักงานทักษะทำงานดี รูปแบบการทำงานเน้นช่วยเหลือ

ประเด็นด้านจุดอ่อนพบว่า ทรัพยากรบริหารกลยุทธ์ค่อนข้างจำกัด โครงสร้างขนาดเล็กภาระการทำงานต่อคนค่อนข้างสูง ส่งผลประสิทธิภาพโดยรวม อำนาจตัดสินใจผู้บริหาร

ประเด็นด้านโอกาสพบว่า ภาพรวมทางเศรษฐกิจการซื้อจากผู้บริโภคดีขึ้น มุมมองสังคมต่อผลิตภัณฑ์แปรรูปเป็นไปในทิศทางที่ดี กลุ่ม 3rd party เล็งเห็นถึงความสำคัญของตลาดมากขึ้น

ประเด็นอุปสรรคพบว่า นโยบายส่วนใหญ่เน้นแหล่งทุน เทคโนโลยี เข้าถึงตลาดขับเคลื่อนธุรกิจขนาดกลางขึ้นไป ทำให้เข้าถึงแหล่งทุนยาก กฎหมายสนับสนุนธุรกิจขนาดย่อม

2) กลุ่มผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดย่อม (Small) จากผลการวิจัยแบ่งประเด็นสำคัญออกได้เป็นดังต่อไปนี้

ประเด็นด้านจุดแข็งพบว่า เครือข่ายทางธุรกิจมีความแข็งแกร่งโดยเฉพาะในกลุ่มท้องถิ่น โครงสร้างแบ่งการดำเนินการชัดเจน เน้นผลักดันธุรกิจตามกลยุทธ์ท้องถิ่นเครือข่ายที่แข็งแกร่งเป็นหลัก

ประเด็นด้านจุดอ่อนพบว่า ศักยภาพบุคลากร การปรับตัวตามเศรษฐกิจยังไม่พร้อมทันตลาดขนาดใหญ่ ขาดการวางระบบการพัฒนาต่อยอดบุคลากรที่ดี พนักงานเก่งเฉพาะทาง

ประเด็นด้านโอกาสพบว่า เครือข่ายตลาดเติบโตรวดเร็ว กระจายผลผลิตดีมาก รวมไปถึงข้อกฎหมายด้านแหล่งทุน เทคโนโลยี ทำให้สร้างมาตรฐานของผลผลิตได้ดีมากขึ้น

ประเด็นอุปสรรคพบว่า การแข่งขันการกีดราคาจากกลุ่มธุรกิจขนาดใหญ่ และการบังคับใช้กฎหมายจากภาครัฐยังไม่ดี ทำให้แหล่งทุน เทคโนโลยีที่ใช้ต่อยอดกลยุทธ์ยังมีข้อจำกัด

3) กลุ่มผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลาง (Medium) จากผลการวิจัยแบ่งประเด็นสำคัญออกได้เป็นดังต่อไปนี้

ประเด็นด้านจุดแข็งพบว่า โครงสร้างพื้นฐานแข็งแรง ทรัพยากรต่อยอดธุรกิจที่ดี การวางระบบวัฒนธรรมองค์กรมีความพร้อมการส่งออก

ประเด็นด้านจุดอ่อนพบว่า โครงสร้างซับซ้อน ขาดความยืดหยุ่นการบริหารทรัพยากรเพื่อต่อยอดทางการตลาดและการดำเนินการยังไม่ดีเท่าที่ควร

ประเด็นด้านโอกาสพบว่า เข้าถึงแหล่งทุน เทคโนโลยีมีประสิทธิภาพ นโยบายรัฐมาตรฐานผลิตภัณฑ์ช่วยในการต่อยอดตลาดต่างประเทศได้ง่ายยิ่งขึ้น

ประเด็นอุปสรรคพบว่า อำนาจต่อรองกลุ่มธุรกิจขนาดใหญ่สูงมาก แข่งขันด้านราคาได้ไม่ดีเท่าที่ควร แหล่งทุนที่น้อยกว่ากลุ่มดังกล่าวทำให้การต่อยอดธุรกิจไม่ดีเท่าที่ควร

จากวัตถุประสงค์พัฒนาแนวทางจัดทำกลยุทธ์ของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลาง ขนาดย่อม และขนาดย่อย ธุรกิจการเกษตรผักและผลไม้แปรรูปในประเทศไทย ภายใต้บริบท Next Normal โดยใช้ TOWS Matrix ผู้วิจัยได้พัฒนาและต่อยอดจากผลการวิจัยดังต่อไปนี้

ตารางที่ 1 TOWS Matrix จากผลการวิจัยกลุ่มย่อย

	จุดแข็ง (Strength)	จุดอ่อน (Weakness)
โอกาส (Opportunity)	SO: สร้างการรับรองคุณภาพ ผลผลิตเป็นซัพพลายเออร์มีอำนาจ ต่อรองสูง	WO: การเติบโตแบบค่อยเป็น ค่อยไป นำเทคโนโลยีมา ทำงาน
อุปสรรค (Threat)	ST: ผลิตภัณฑ์สร้างความน่าเชื่อถือ ทยอยขยายตลาด	WT: ส่งบุคลากรไปอบรมเพิ่ม ทักษะ ร่วมมือกับ 3 rd party

จากตารางที่ 1 อธิบายกลยุทธ์ที่ใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ ผู้ประกอบการวิสาหกิจกลุ่มย่อยสามารถปรับใช้ได้ดังต่อไปนี้

กลยุทธ์ที่ 1 กลยุทธ์เชิงรุก (SO Strategy) เน้นหาผลผลิตที่มีคุณภาพ รับรองคุณภาพผลิตต่อยอดตลาดเป็นซัพพลายเออร์ อำนาจต่อรองจากผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพสูงกว่าซัพพลายเออร์รายอื่น ๆ

กลยุทธ์ที่ 2 กลยุทธ์เชิงแก้ไข (WO Strategy) เน้นการเติบโตแบบค่อยเป็นค่อยไป นำเทคโนโลยีมาช่วยทำงาน

กลยุทธ์ที่ 3 กลยุทธ์เชิงรับ (ST Strategy) นำจุดแข็งของมาตรฐานผลิตภัณฑ์ได้รับการรับรอง สร้างชื่อเสียงของแบรนด์ประกอบธุรกิจแบบค่อยเป็นค่อยไป

กลยุทธ์ที่ 4 กลยุทธ์เชิงป้องกัน (WT Strategy) ส่งบุคลากรอบรมเพิ่มทักษะทางภาษา ช่วยเจรจาธุรกิจ วางระบบการขนส่ง สินค้าคงคลัง บัญชี การทำงานมีประสิทธิภาพมากขึ้น

ตารางที่ 2 TOWS Matrix จากผลการวิจัยกลุ่มย่อม

	จุดแข็ง (Strength)	จุดอ่อน (Weakness)
โอกาส (Opportunity)	SO: หาเทคโนโลยีมาพัฒนาผลผลิตสอดคล้องกับตลาด	WO: อบรมบุคลากร ปรับโครงสร้าง ขยายตลาด
อุปสรรค (Threat)	ST: ลงทุนโครงสร้างพื้นฐานมาประยุกต์ใช้ทางธุรกิจ	WT: รื้อระบบการทำงานใหม่เพื่อมุ่งเน้นความเป็นระบบ

จากตารางที่ 2 อธิบายในแต่ละกลยุทธ์ที่ใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่ผู้ประกอบการวิสาหกิจกลุ่มย่อมสามารถปรับใช้ได้ ดังต่อไปนี้

กลยุทธ์ที่ 1 กลยุทธ์เชิงรุก (SO Strategy) หาเทคโนโลยีพัฒนาผลผลิตได้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดให้ได้มากที่สุด

กลยุทธ์ที่ 2 กลยุทธ์เชิงแก้ไข (WO Strategy) เน้นอบรมพนักงาน ปรับโครงสร้าง ขยายตลาด

กลยุทธ์ที่ 3 กลยุทธ์เชิงรับ (ST Strategy) เน้นลงทุนโครงสร้างพื้นฐานการทำงาน

กลยุทธ์ที่ 4 กลยุทธ์เชิงป้องกัน (WT Strategy) รื้อระบบการทำงานมุ่งเน้นผลประโยชน์ของบริษัทให้มากที่สุด

ตารางที่ 3 TOWS Matrix จากผลการวิจัยกลุ่มกลาง

	จุดแข็ง (Strength)	จุดอ่อน (Weakness)
โอกาส (Opportunity)	SO: พัฒนาผลผลิตเข้าตลาดเชิงรุก เน้นต่อยอด ปรับโครงสร้างธุรกิจ	WO: เน้นปรับโครงสร้างธุรกิจ พัฒนาบุคลากรทักษะ ความรู้
อุปสรรค (Threat)	ST: เน้นพัฒนาบุคลากรผลักดันธุรกิจการสื่อสาร	WT ลงทุนเทคโนโลยีระยะยาว สร้างความแตกต่าง

จากตารางที่ 3 อธิบายในแต่ละกลยุทธ์ที่ใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่ผู้ประกอบการวิสาหกิจกลุ่มกลางสามารถปรับใช้ได้ ดังต่อไปนี้

กลยุทธ์ที่ 1 กลยุทธ์เชิงรุก (SO Strategy) เน้นพัฒนาผลผลิตแปรรูป เข้าตลาดแบบเชิงรุก การสนับสนุนภาครัฐไม่แน่นอน เน้นการต่อยอดโครงสร้างของธุรกิจอย่างต่อเนื่อง

กลยุทธ์ที่ 2 กลยุทธ์เชิงแก้ไข (WO Strategy) เน้นปรับโครงสร้างธุรกิจ พัฒนาบุคลากรให้ยืดหยุ่น ปรับตัวกับสถานการณ์ตลาดให้มากที่สุด ไม่ให้เสียโอกาสในการดำเนินธุรกิจช่วงขาขึ้น

กลยุทธ์ที่ 3 กลยุทธ์เชิงรับ (ST Strategy) เน้นการให้บุคลากรสื่อสารเจรจาทางธุรกิจ ทรัพยากรบุคคลมีส่วนร่วมประชาสัมพันธ์ธุรกิจ เพื่อลดการพึ่งพาจากภาครัฐและการสร้างความน่าเชื่อถือ

กลยุทธ์ที่ 4 กลยุทธ์เชิงป้องกัน (WT Strategy) เน้นการลงทุนด้านเทคโนโลยีระยะยาวเพื่อสร้างความมั่นคงให้กับธุรกิจ ขยายธุรกิจสู่ตลาดต่างประเทศ

อภิปรายผล

การอภิปรายผลการวิจัยครั้งนี้ ได้นำวัตถุประสงค์การศึกษาและวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน อุปสรรค โอกาสธุรกิจผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมธุรกิจการเกษตรผักและผลไม้แปรรูปในประเทศไทย ภายใต้บริบท Next Normal โดยใช้ SWOT Analysis พบว่า ประเด็นด้านจุดแข็งพบว่า ผู้ประกอบการโดยรวมมีศักยภาพต่อยอดผลผลิตเข้าตลาด แต่มีจุดอ่อนด้านต้นทุน อำนาจต่อรองจากซัพพลายเออร์ ลูกค้ำ ทำให้มีการแข่งขันค่อนข้างสูง ประเด็นดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของประภาศรี พงศ์ธนาพาณี และคณะ ศึกษาเรื่องความสามารถทางการแข่งขันของอุตสาหกรรมแปรรูปอาหารระดับตำบล (OTOP) ในจังหวัดนนทบุรี พบว่ากลยุทธ์คือสร้างคุณภาพมาตรฐานผลิตภัณฑ์ โครงสร้าง ระบบ รูปแบบและค่านิยมร่วม มีจุดเชื่อมโยง การต่อยอดผลิตภัณฑ์มีประสิทธิภาพ จุดแข็งพนักงานโดยรวมคือความพร้อม ทักษะการทำงานดี จุดอ่อนคือการพัฒนาบริหารบุคลากร (ประภาศรี พงศ์ธนาพาณี, สุวีณา ตั้งโพธิ์สุวรรณ และเชาว์ โรจนแสง, 2563) สอดคล้องกับงานวิจัยของวรรณ โชคบรรดาลสุข และคณะ ศึกษาเรื่องแนวทางการพัฒนาศักยภาพการแข่งขันของผลิตภัณฑ์มะพร้าวแปรรูป ในจังหวัดราชบุรีด้วยหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พบว่าศักยภาพด้านทักษะความตั้งใจทำงานเป็นได้ทั้งจุดแข็งและจุดอ่อนในการดำเนินธุรกิจด้านการผลิตมะพร้าวแปรรูป (วรรณ โชคบรรดาลสุข, กุลยา อนุโลก, วรลักษณ์ ทองประยูร และลำไย มีเสน่ห์, 2563)

โอกาส อุปสรรคประเด็นนโยบายการเมือง สภาพเศรษฐกิจ เทคโนโลยี ข้อกฎหมาย เป็นได้ทั้งโอกาสและอุปสรรค โอกาสคือการยกระดับส่งผลเชิงบวกต่อภาพรวมการดำเนินธุรกิจ อุปสรรคคือความเท่าเทียมการบังคับใช้กฎหมาย การออกแบบการเข้าถึงแหล่งทุน เทคโนโลยีที่จำกัด ทำให้ตลาดมีการแข่งขันสูง สอดคล้องกับงานวิจัยของภูวกฤษ รุ่งทิวากรกิจ ศึกษาเรื่องการส่งเสริมการแปรรูปสินค้าเกษตรประเภทผลไม้ พบว่าการออกแบบข้อกฎหมายด้านภาษีต่าง ๆ อัตราทางภาษีที่ไม่ได้แบ่งออกเป็นขั้นบันได ทำให้กลุ่มธุรกิจขนาดย่อมเสียเปรียบกว่าธุรกิจขนาดใหญ่ ต้องทำการปรับปรุงข้อกฎหมายให้เหมาะสมต่อไปในอนาคต (ภูวกฤษ รุ่งทิวากรกิจ, 2565)

ประเด็นด้านกลยุทธ์การพัฒนาด้วยหลักการ TOWS Matrix จากการวิเคราะห์ SWOT Analysis ข้อเสนอแนะสำหรับการพัฒนากลยุทธ์ตามกลุ่มผู้ประกอบการได้ดังต่อไปนี้

กลุ่มผู้ประกอบการขนาดย่อม (Micro) ผู้วิจัยเลือกใช้กลยุทธ์เชิงแก้ไข (WO) เน้นการเติบโตแบบค่อยเป็นค่อยไป พัฒนาพนักงานร่วมกับ 3rd party นำเทคโนโลยีในการบริหารจัดการ ปัญหาหลักกลุ่มย่อยคือโครงสร้างยังขยายได้ไม่มาก ขาดแหล่งทุน กลยุทธ์ที่มีความปลอดภัยและมั่นคงมากกว่าแนวทางกลยุทธ์เชิงแก้ไขคือการลงทุน พัฒนาเทคโนโลยี สอดคล้องกับงานวิจัยของฟ้างาม ชะนะมา และวินิต ชินสุวรรณ ศึกษาเรื่องแนวทางการเพิ่มยอดขายเชื่อธุรกิจ SMEs ของทีมลูกค้าผู้ประกอบการ 2 ธนาคารกสิกรไทย สาขาากาฬสินธุ์ พบว่า กลุ่มผู้ประกอบการ SMEs ในจังหวัดกาฬสินธุ์ ซึ่งเป็นกลุ่มขนาดเล็กประสบปัญหาการขอสินเชื่อไม่ผ่าน และไม่สามารถเข้าถึงแหล่งทุนได้ (ฟ้างาม ชะนะมา และวินิต ชินสุวรรณ, 2560)

กลุ่มผู้ประกอบการขนาดย่อม (Small) ผู้วิจัยเลือกใช้กลยุทธ์เชิงรุก (SO) เน้นเทคโนโลยีที่สามารถพัฒนาผลผลิตตรงความต้องการตลาด เครือข่ายธุรกิจการสนับสนุนของรัฐช่วยผลักดันให้เกิดการเติบโต ผลการศึกษาสอดคล้องกับงานวิจัยของอริย์ธัช อักษรทับ, อิศระ แพทย์เจริญ, ชาญวิทย์ จาตุประยูร และวุฒิพงษ์ ฉั่วตระกูล ศึกษาเรื่องการศึกษาการพัฒนากลยุทธ์การบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนแปรรูปลำไยเนื้อสีทอง ต.บ้านธิ อ.บ้านธิ จ.ลำพูน พบว่า กลุ่มผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนแปรรูปลำไยเนื้อสีทอง นำกลยุทธ์เชิงรุกใช้สร้างอัตลักษณ์สู่ตลาดออนไลน์ (อริย์ธัช อักษรทับ, อิศรี แพทย์เจริญ, ชาญวิทย์ จาตุประยูร และ วุฒิพงษ์ ฉั่วตระกูล, 2564)

สำหรับกลุ่มผู้ประกอบการขนาดกลาง (Medium) ผู้วิจัยเลือกใช้กลยุทธ์เชิงป้องกัน (WT) เน้นลงทุนเทคโนโลยีระยะยาวสร้างความมั่นคงให้ธุรกิจ ขยายตลาดต่างประเทศ ผลการศึกษาสอดคล้องกับงานวิจัยของพริมาล ห่มสิงห์ และชญญา อภิบาลกุล ศึกษาเรื่องกลยุทธ์ทางการตลาดเพื่อเพิ่มปริมาณ

ยอดรับซื้ออ้อยไร่พรนิรันดร์ ต.ปะโค อ.กุมภวาปี จ.อุดรธานี พบว่า SMEs ไร่อ้อย เผชิญกับผู้ประกอบการรายใหญ่โดยตรง ใช้แนวทางขายตรงกับผู้ซื้อแทนผ่านพ่อค้าคนกลาง สร้างฐานลูกค้าประจำเป็นของตนเอง (พิรามล ห่มสิงห์ และชัยญา อภิบาลกุล, 2560) ผลการศึกษาสอดคล้องกับงานวิจัยของอดิเรก วังแสง (2561) ศึกษาเรื่องการจัดการกลยุทธ์ของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผักปลอดสารพิษเพื่อการส่งออก อำเภอไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี พบว่า กลุ่มชุมชนผู้ประกอบการแปรรูปผักปลอดสารพิษการส่งออก อาศัยเทคโนโลยีพัฒนาธุรกิจ ปรับปรุงกระบวนการมาตรฐานส่งออก ใช้กลยุทธ์เชิงป้องกันการปรับปรุงโครงสร้างเพาะปลูก การจัดการกลุ่มโรงคัดบรรจุ เน้นขยายตลาดต่างประเทศ (อดิเรก วังแสง, 2561)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การศึกษากลยุทธ์ธุรกิจผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมผักและผลไม้แปรรูปในประเทศไทยภายใต้บริบท Next Normal สรุปตามวัตถุประสงค์การวิจัยได้ดังนี้

ผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดขนาดย่อม (Micro) มีจุดแข็งคือ การควบคุมคุณภาพผลผลิต การทำงานรวดเร็ว องค์กรขนาดเล็ก การดำเนินกลยุทธ์ต่าง ๆ ชัดเจน จุดอ่อน คือความยืดหยุ่นการดำเนินงาน ทรัพยากรมีจำกัด ด้านโอกาสทางธุรกิจได้รับจากการเติบโตทางเศรษฐกิจที่กำลังซื้อในตลาด ความช่วยเหลือจากภาครัฐ แต่อุปสรรคการเข้าถึงแหล่งทุนตามนโยบายรัฐ ส่งผลให้แนวทางกลยุทธ์มุ่งเน้นไปที่เชิงแก้ไข (WO) ด้วยการหากลุ่ม 3rd party ช่วยสนับสนุนกลยุทธ์การดำเนินงานต่าง ๆ

กลุ่มขนาดย่อม (Small) มีจุดแข็งคือ เครือข่ายธุรกิจ ความสามารถบุคลากร มีจุดอ่อน คือการวางระบบการพัฒนาบุคลากร ต่อยอดทางธุรกิจ เตรียมความพร้อมการส่งออก ด้านโอกาสมีเครือข่ายพันธมิตร แต่อุปสรรคการแข่งขันกลุ่มทุนขนาดใหญ่คือการแทรกแซงตลาด ส่งผลให้กลยุทธ์ควรใช้คือเชิงรุก (SO) เจาะตลาดตรงตามเครือข่ายธุรกิจเพื่อสร้างการเข้าถึงตลาดใหม่ ๆ อย่างต่อเนื่อง

และสุดท้ายกลุ่มขนาดกลาง (Medium) มีจุดแข็งคือ โครงสร้าง ความหลากหลายการดำเนินการ มีจุดอ่อนคือ โครงสร้างซับซ้อนการตัดสินใจดำเนินการช้า โดยเฉพาะการลงทุนและจุดมุ่งหมายธุรกิจ โอกาสมาจากการเข้าถึงแหล่งทุน เทคโนโลยีที่ภาครัฐสนับสนุน แต่มีอุปสรรคการแข่งขันจากกลุ่มธุรกิจขนาดใหญ่ที่เข้ามากราดราคา แนวทางกลยุทธ์ที่ควรใช้คือเชิงป้องกัน (WT) ด้วยการลงทุนเทคโนโลยีระยะยาวสร้างความมั่นคงให้กับธุรกิจอย่างต่อเนื่อง ยกฐานะเป็นธุรกิจขนาดใหญ่หรือขยายไปตลาดอื่นในอนาคต

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำงานวิจัยไปใช้

จากผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าแนวทางการพิจารณากลยุทธ์ต่าง ๆ แต่ละกลุ่มธุรกิจมีความแตกต่างกัน สิ่งสำคัญคือทำความเข้าใจศักยภาพโดยรวมของธุรกิจ จึงหาแนวทางกลยุทธ์ที่เหมาะสม โดยทำความเข้าใจผ่านจุดแข็ง และโอกาสมาสร้างศักยภาพของธุรกิจให้มีความเหมาะสมต่อไป

2. ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยในอนาคต

ผู้วิจัยนำแนวทาง 7S SWOT และ PESTEL มาใช้วิเคราะห์ร่วมกัน ซึ่งผลการศึกษาแสดงว่า ปัญหาการแข่งขันภายในตลาดเกษตรแปรรูปของไทยมีการแข่งขันกันสูงทุกระดับ แต่ละตลาดมีปัญหาเป็นของตัวเอง แนวทางการต่อยอดในอนาคตควรมีการศึกษาปัจจัยความสำเร็จ กลยุทธ์การปรับตัว และนำผลการวิจัยถึงแนวทางการนำไปใช้ประโยชน์เพื่อต่อยอดแนวทางการวิเคราะห์ทางธุรกิจรูปแบบอื่น ๆ ในอนาคตต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- ชไมพร กาญจนกิจสกุล. (2559). *ปรัชญาการวิจัย และจรรยาบรรณการวิจัย*. เรียกใช้เมื่อ 7 มกราคม 2566 จาก <http://www.research.nu.ac.th/th/signup/sigupAll/1.pdf>.
- ประภาศรี พงศ์ธนาพาณิ, สุวีณา ตังโพธิสุวรรณ และเชาว์ ไรจน์แสง. (2563). ความสามารถทางการแข่งขันของอุตสาหกรรมแปรรูปอาหารระดับตำบล (OTOP) ในจังหวัดนนทบุรี. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี*, 14(2), 114 - 127.
- พิรามล ห่มสิงห์ และชัยญา อภิบาลกุล. (2560). กลยุทธ์ทางการตลาดเพื่อเพิ่มปริมาณยอดขายซื้ออ้อยไร้พรนิรันดร์ ตำบลปะโค อำเภอกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี. *การประชุมวิชาการทางธุรกิจและนวัตกรรมทางการจัดการระดับชาติและนานาชาติประจำปี 2560*, มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ฟ้างาม ชะนะมา และวินิต ชินสุวรรณ. (2560). แนวทางการเพิ่มยอดขายเชื้อธุรกิจ SMEs ของทีมลูกค้าผู้ประกอบการ 2 ธนากรกลสิกรไทย สาขากาฬสินธุ์. *การประชุมวิชาการทางธุรกิจและนวัตกรรมทางการจัดการระดับชาติและนานาชาติประจำปี 2560*, มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ภูวกฤษ รุ่งทิวากรกิจ. (2565). การส่งเสริมการแปรรูปสินค้าเกษตรประเภทผลไม้. *วารสารวิชาการและวิจัย มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*, 12(2), 73 - 82.

- ยุพิน พงษ์ทอง. (2564). *สำรวจผลไม้ตะวันออกปี65 “มังคุด” ยอดผลผลิตพุ่ง81%.* เรียกใช้เมื่อ 7 มกราคม 2566 จาก <https://www.bangkokbiznews.com/business/979775>.
- วรรณา โชคบรรดาลสุข, กุลยา อนุโลก, วรลักษณ์ ทองประยูร และลำไย มีเสน่ห์. (2563). แนวทางการพัฒนาศักยภาพการแข่งขันของผลิตภัณฑ์มะพร้าวแปรรูปในจังหวัดราชบุรีด้วยหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. *วารสารสมาคมนักวิจัย*, 25(1), 77 - 91.
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2565). *ภาวะเศรษฐกิจการเกษตรปี 2565 และแนวโน้มปี 2566.* กรุงเทพมหานคร: ศูนย์สารสนเทศการเกษตร.
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร(2565). *สินค้าเกษตรไทยยังแข็งแกร่งในตลาดโลก เกษตรฯ เผย ปี 64 ส่งออกยังเติบโต ทั้งคู่ค้า FTA และอาเซียน.* เรียกใช้เมื่อ 7 มกราคม 2566 จาก <https://www.oae.go.th/view/1/รายละเอียดข่าว/ข่าว%20สศก./38149/TH-TH>.
- สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม. (2561). *ยุทธศาสตร์และแผนปฏิบัติการส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม: อุตสาหกรรมการเกษตร.* กรุงเทพมหานคร: สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม.
- สุมิตร สุวรรณ. (2559). *การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ.* เรียกใช้เมื่อ 7 กุมภาพันธ์ 2566 จาก <http://onzonde.mutiply.com//>.
- อดิเรก วังแสง. (2561). การจัดการกลยุทธ์ของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผักปลอดสารพิษเพื่อการส่งออกอำเภอไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี. ใน *การศึกษาค้นคว้าอิสระปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาส่งเสริมการเกษตร ภาควิชาส่งเสริมและนิเทศศาสตร์เกษตร, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.*
- อริย์ธัช อักษรทับ, อีสริ แพทย์เจริญ, ชาญวิทย์ จาตุประยูร และ วุฒิพงษ์ ฉั่วตระกูล. (2564). การถอดบทเรียนเพื่อพัฒนากลยุทธ์การบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนแปรรูปลำไยเนื้อสีทอง ตำบลบ้านธิ อำเภอบ้านธิ จังหวัดลำพูน. *วารสารสุทธิปริทัศน์*, 35(3) 44 - 61.
- เอี่ยมพร หลินเจริญ. (2566). *การวิเคราะห์และนำเสนอผลในงานวิจัยเชิงคุณภาพ.* เรียกใช้เมื่อ 7 มกราคม 2566 จาก <http://edu.tsu.ac.th/major/eva/files/journal/DataAnalysis.pdf>.

การพัฒนาตราและบรรจุภัณฑ์ผลิตภัณฑ์ข้าว
ของกลุ่มสหกรณ์ชุมชนอำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น*
BRAND AND RICE PRODUCT PACKAGING DEVELOPMENT
OF BAN FANG DISTRICT COMMUNITY COOPERATIVE
GROUP KHON KAEN

ถนอมศิลป์ จันคนากิตกุล

Thanomslp Jankanakitkul.

ทรัพย์ อมรปิญโญ

Sup Amornpinyo

ณัฐ อมรปิญโญ

Nath Amornpinyo

รักษนก แสงภักดีจิต

Rakchanok Saengpakdeejit

นิยุทธิ์ สืบสาย

Niyuth Subsai

มหาวิทยาลัยขอนแก่น วิทยาเขตหนองคาย, ประเทศไทย.

Khon Kaen University, Nong Khai Campus, Thailand.

E-mail: Thanomjan@kku.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาตราและบรรจุภัณฑ์ผลิตภัณฑ์ข้าว และประเมินความพึงพอใจของผู้บริโภคที่มีต่อบรรจุภัณฑ์ วิจัยนี้แบ่งเป็น 2 ส่วน 1) เป็นวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสัมภาษณ์ จำนวน 12 คน โดยใช้วิธีการเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักแบบเจาะจง ตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า แล้วนำข้อมูลมาสรุป และนำเสนอแบบพรรณนาความ และ 2) เป็นวิจัยเชิงปริมาณ เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสอบถาม ความพึงพอใจของผู้บริโภคที่มีต่อบรรจุภัณฑ์ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ กลุ่มผู้บริโภคผลิตภัณฑ์ข้าว จำนวน 200 คน กลุ่มผู้ประกอบการ จำนวน 10 คน และกลุ่มผู้เชี่ยวชาญผลิตภัณฑ์ข้าว

* Received: 15 January 2024; Revised: 17 June 2024; Accepted: 21 June 2024

จำนวน 5 คน รวมทั้งหมด 215 คน โดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบสะดวก ส่วนการวิเคราะห์และประมวลผล ใช้ค่าสถิติ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า ตราและบรรจุภัณฑ์ผลิตภัณฑ์ที่มีลักษณะเป็นอัตลักษณ์เฉพาะ มีสัญลักษณ์ผลิตภัณฑ์อินทรีย์ มีเครื่องหมายรับรองสินค้าเกษตรและอาหารได้มาตรฐาน และมีรูปภาพที่บอกถึงความสะอาดปลอดภัยมีคุณค่าทางโภชนาการ และยังพบว่าผู้บริโภคมีความความพึงพอใจต่อบรรจุภัณฑ์ในระดับมาก ทั้ง 3 องค์ประกอบ ได้แก่ เอกลักษณ์และการเพิ่มมูลค่า รูปแบบและความสวยงาม และประโยชน์ใช้สอย ซึ่งทั้ง 3 องค์ประกอบนี้มีความโดดเด่น 9 ด้าน ได้แก่ ออกแบบบรรจุภัณฑ์เพื่อให้สื่อสารผลิตภัณฑ์ได้เหมาะสม ใช้วัสดุที่สร้างเอกลักษณ์และเพิ่มมูลค่า บรรจุภัณฑ์มีความสะดวกในการใช้งาน บรรจุภัณฑ์มีรูปทรงที่เหมาะสม บรรจุภัณฑ์มีการออกแบบสีตัวอักษรที่เหมาะสม บรรจุภัณฑ์สามารถปกป้องผลิตภัณฑ์ไม่ให้เกิดความเสียหายได้ง่าย ออกแบบบรรจุภัณฑ์ให้มีความสะดวกในการขนส่ง บรรจุภัณฑ์มีลักษณะจดจำได้ง่าย และบรรจุภัณฑ์ใช้วัสดุที่สร้างเอกลักษณ์และเพิ่มมูลค่าได้เหมาะสม

คำสำคัญ: ตราสินค้า, บรรจุภัณฑ์, การเพิ่มมูลค่า

Abstract

This research aims to develop the brand and packaging of rice products and evaluate consumer satisfaction with the packaging. The research is divided into 2 parts: 1) Qualitative research using interviews with 12 individuals selected through the purposive sampling method was the first part, then data collected from the interviews were analyzed using the triangulation technique and summarized, and then presented descriptively. 2) Quantitative research using questionnaires to assess consumer satisfaction towards the packaging was the second part. The sample groups include 200 consumers of rice products, 10 entrepreneurs, and 5 experts in rice product manufacturing, totaling 215 individuals. A convenient sampling method was employed for sample selection. Statistical analysis and processing involved calculating the mean and standard deviation.

The research findings revealed that the brand and packaging of the product possess unique characteristics. There was a symbols of organic products, are certified to agricultural and food standards, and feature images indicating cleanliness, safety, and nutritional value. Moreover, consumers expressed high satisfaction with the packaging across three dimensions: identity and value addition, design and aesthetics, and utility. These three dimensions included nine aspects: packaging design effectively to communicate the product, utilizes materials that enhance identity and value, provides convenience in usage, features suitable shapes, employs appropriate typography, ensures product protection, facilitates transportation, easily recognizable, and employs materials that enhance identity and value appropriately.

Keywords: Brand, Packaging, Value-added.

บทนำ

ภาคการเกษตรมีความสำคัญต่อความเป็นไปของเศรษฐกิจภูมิภาค และส่งผลต่อความกินดีอยู่ดีของประชาชนเป็นอย่างมาก ดังนั้น การพัฒนาภาคการเกษตรจึงเป็นหนึ่งในเป้าหมายสำคัญของการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ (ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2564) ซึ่งข้าว นับเป็นหนึ่งในพืชเศรษฐกิจสำคัญของประเทศทั้งในด้านการบริโภค และยังเป็นสินค้าเกษตรที่มีสถิติการส่งออกอันดับหนึ่งของประเทศไทย นอกจากนี้ ข้าวยังเป็นพืชเกษตรหลักที่ครอบคลุมพื้นที่เพาะปลูกมากที่สุด ด้วยเหตุนี้ ทำให้ทุกภาคส่วนจึงมีการส่งเสริมพัฒนาและช่วยเหลือเกษตรกรผู้ปลูกข้าวมาโดยตลอดอย่างต่อเนื่อง (วิจัยกรุงศรี, 2564) และยังมีการพัฒนาด้านองค์ความรู้ การสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับมาตรฐานสินค้าเกษตรให้แก่องค์กรเกษตรกรและเกษตรกร รวมถึงการพัฒนาผลิตภัณฑ์ และบรรจุภัณฑ์เพื่อยืดอายุของสินค้าเกษตร เพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้าเกษตร ดึงดูดความสนใจและตอบสนองต่อความต้องการที่หลากหลายของผู้บริโภค (สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2564)

สำหรับข้าวเป็นผลิตภัณฑ์ที่ผู้บริโภคไม่สามารถสังเกตคุณลักษณะด้านคุณภาพของผลิตภัณฑ์ได้โดยตรง แต่ผู้บริโภคอาจอาศัยคุณลักษณะที่สามารถสังเกตได้ก่อนการบริโภคเพื่อตัดสินคุณภาพผลิตภัณฑ์ และสุดท้ายคือการตัดสินใจซื้อ ในกรณีของข้าวคุณลักษณะด้านคุณภาพ สามารถจำแนกได้เป็นคุณลักษณะภายในและภายนอก คุณลักษณะภายใน ได้แก่ สี ความสะอาด รูปร่างและขนาดของ

เมล็ดข้าว ความนุ่มนวล และกลิ่นหอม (กลิ่นหอม) คุณลักษณะด้านคุณภาพภายนอก ได้แก่ บรรจุภัณฑ์ การสร้างตราสินค้า การติดฉลาก ดังนั้น ถือได้ว่าบรรจุภัณฑ์นับเป็นก้าวแรกในการเปลี่ยนความสนใจจากคุณลักษณะด้านคุณภาพ จากภายในไปสู่คุณลักษณะด้านคุณภาพภายนอก ในการปรับปรุงภาคการค้าปลีกอาหารให้ทันสมัย เนื่องจากช่วยอำนวยความสะดวกในการสื่อสารคุณลักษณะด้านคุณภาพภายนอก ซึ่งสามารถแจ้งให้ผู้บริโภคทราบเกี่ยวกับสื่อสารคุณลักษณะผลิตภัณฑ์ ให้ผู้บริโภคทราบเกี่ยวกับคุณภาพกับคุณภาพผลิตภัณฑ์อาหาร โภชนาการ และความปลอดภัย (Packaging Design as a Brand Building Tool for, 2018; Subir Bairagia, Christopher Gustafsonb, Marie Custodioc, Jhoanne Ynionc and Matty Demont, 2021)

ดังนั้น ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงมุ่งเน้นการพัฒนาตราและบรรจุภัณฑ์ผลิตภัณฑ์ข้าว กลุ่มสหกรณ์ชุมชนอำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น เพื่อให้มีความโดดเด่น เป็นที่น่าสนใจและดึงดูดใจต่อผู้บริโภค มีอัตลักษณ์ ที่แสดงถึงสินค้าชุมชน จะเป็นการช่วยให้สินค้าได้รับการตอบรับในเชิงพาณิชย์มากยิ่งขึ้น ส่งผลให้กลุ่มผู้ผลิตมีรายได้เพิ่มขึ้น สร้างความมั่นคงให้กับชุมชนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อการพัฒนาตราและบรรจุภัณฑ์ผลิตภัณฑ์ข้าวของกลุ่มสหกรณ์ชุมชน อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น
2. เพื่อประเมินความพึงพอใจของผู้บริโภคผลิตภัณฑ์ข้าวที่มีต่อบรรจุภัณฑ์ข้าวของกลุ่มสหกรณ์ชุมชน อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น

ทบทวนวรรณกรรม

ตราสินค้า หมายถึง ชื่อ (Name), คำ (Term), สัญลักษณ์ (Symbol), การออกแบบ (Design) ที่บ่งบอกถึงที่มาของผลิตภัณฑ์ แสดงให้เห็นถึงความโดดเด่นและมีความแตกต่างจากคู่แข่ง ซึ่งตราสัญลักษณ์ประกอบด้วยคุณลักษณะหลัก 4 ประการ ดังนี้ 1) รูปร่างหน้าตาภายนอกที่จะทำให้เกิดความจดจำ (Attribute) มีความเป็นเอกลักษณ์ 2) บอกคุณประโยชน์ (Benefit) 3) ทำให้รู้สึกใช้แล้วภาคภูมิใจ คุ้มค่า (Value) และ 4) มีลักษณะบ่งบอกถึงความทันสมัย (Personality) (Philip Kotler and Alexander Rath, 1984) ซึ่งตราสินค้ามีความสำคัญในด้านภาพลักษณ์ต่อผลิตภัณฑ์ เนื่องจากเป็นสิ่งที่ลูกค้าจดจำ และเป็นสื่อกลางที่ทำให้ลูกค้าเข้าใจในตัวผลิตภัณฑ์ (Kevin Lane Keller, 2003)

ให้ความสำคัญของภาพลักษณ์ตราสินค้าว่ามีผลโดยตรงกับผลิตภัณฑ์ โดยตราสินค้าต้องเป็นภาพลักษณ์ในเชิงบวกที่สร้างความรู้สึกการรับรู้ที่ดีต่อสิ่งที่ลูกค้าคาดหวัง ลูกค้าจะใช้ประสบการณ์ตรงของตนและรายละเอียดข้อมูลของตราสินค้าสื่อสารออกมาในรูปแบบการพูดปากต่อปาก ตราสินค้าส่งผลถึงความพึงพอใจทั้งทางด้านกายภาพ และด้านอารมณ์ ดังนั้น สิ่งที่มีอิทธิพลและเป็นส่วนสำคัญของตราสินค้าก็คือความรู้สึกของผู้บริโภคที่มีต่อตราสินค้านั้น ๆ เนื่องจากถึงแม้ว่าจะเป็นตราสินค้าเดียวกัน แต่ในความรู้สึกของผู้บริโภคแต่ละคนต่างก็มีความรู้สึกที่แตกต่างกันไป

บรรจุภัณฑ์เป็นกิจกรรมทั้งหมดของการออกแบบและการผลิตภาชนะที่ใช้บรรจุหรือห่อหุ้มผลิตภัณฑ์ (Gary Armstrong, Stewart Adam, Sara Denize and Philip Kotler, 2014) ซึ่งบรรจุภัณฑ์ถือเป็นเครื่องมือสื่อสารที่ทรงพลังระหว่างผู้ผลิตหรือผู้ให้บริการกับผู้บริโภค (Ruth Rettie and Carol Brewer, 2000) โดยปัจจัยของบรรจุภัณฑ์สามารถแบ่งออกเป็น 2 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ภาพและข้อมูล 2) ภาพประกอบ สี รูปภาพ แบบอักษร รูปร่าง และขนาดของบรรจุภัณฑ์ ในการพัฒนาภาชนะและแพ็คเกจจิ้งของผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม บรรจุภัณฑ์ที่มีกราฟิกและการติดฉลากช่วยส่งเสริมให้ผลิตภัณฑ์มีประสิทธิภาพในการแข่งขัน (Rundh B, 2009) องค์ประกอบสำคัญที่ต้องคำนึงในพัฒนาบรรจุภัณฑ์ ได้แก่ ความสะดวกในการขนส่ง บรรจุได้จำนวนมาก ป้องกันผลิตภัณฑ์ไม่ให้เกิดความเสียหาย รักษาคุณภาพของผลิตภัณฑ์ได้ และใช้เป็นตัวกลางสื่อสารภาพลักษณ์และอัตลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ได้ (Bibhuti Pradhan and Priyabrata Pattanaik, 2020) ซึ่งบรรจุภัณฑ์ที่ดีทำให้ผลิตภัณฑ์มีความแตกต่างจากผลิตภัณฑ์อื่น ทำให้เกิดความรู้สึกสะดุดตา และดึงดูดผู้บริโภคด้วยความโดดเด่นและสวยงาม

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ใช้วิธีการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) เป็นการผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพ และการวิจัยเชิงปริมาณ โดยมีวิธีการขั้นตอน ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยเชิงคุณภาพ: ผู้วิจัยดำเนินการศึกษาจากกลุ่มเป้าหมายโดยอาศัยกระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วมกับกลุ่มสหกรณ์ชุมชนอำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น จำนวน 12 คน โดยใช้วิธีการเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

การวิจัยเชิงปริมาณ: ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ กลุ่มผู้บริโภคผลิตภัณฑ์ข้าวจำนวน 200 คน กลุ่มผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์ข้าว จำนวน 10 คน และกลุ่มผู้เชี่ยวชาญผลิตภัณฑ์ข้าว จำนวน 5 คน รวมทั้งหมด 215 คน โดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบสะดวก (Convenience Sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยเชิงคุณภาพ: ผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือวิจัยโดยใช้แบบสัมภาษณ์ การจัดกลุ่มสนทนา และใช้แบบบันทึกการสนทนาเป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล

การวิจัยเชิงปริมาณ: ผู้วิจัยได้พัฒนาเครื่องมือวิจัยโดยใช้ แบบสอบถาม เป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย

การวิจัยเชิงคุณภาพ: ตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation Technique) ได้แก่ ด้านข้อมูล (Data Triangulation) ด้านผู้วิจัย (Investigator Triangulation) และด้านทฤษฎี (Theory Triangulation) โดยศึกษาบนพื้นฐานแนวคิดการพัฒนาตราและบรรจุภัณฑ์ผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์ เพื่อการพัฒนาให้ตรงตามความต้องการของผู้บริโภค โดยนำแนวคิดในการพัฒนาและปรับปรุงให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดี (Kaizen) มาประยุกต์ใช้

การวิจัยเชิงปริมาณ: ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Validity) ผ่านการคำนวณหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) จากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ราย ได้ค่าความเที่ยงตรงเท่ากับ 0.88 และความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม ได้ค่าความเที่ยงตรงเท่ากับ 0.86 โดยข้อคำถามทั้งหมดใช้มาตรวัดแบบมาตราประเมินค่า (Rating scale) 5 ระดับ โดยกำหนดเกณฑ์ในการแปลความหมาย ดังนี้ ระดับ 5 หมายถึง พึงพอใจมากที่สุด ระดับ 4 หมายถึง พึงพอใจมาก ระดับ 3 หมายถึง พึงพอใจปานกลาง ระดับ 2 หมายถึง พึงพอใจน้อย และระดับ 1 หมายถึง พึงพอใจน้อยที่สุด หรือควรปรับปรุงแก้ไข

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 พัฒนตราผลิตภัณฑ์ โดยอาศัยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) จากกลุ่มสหกรณ์ชุมชนอำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น ในการให้ข้อมูล จำนวน 12 คน

ส่วนที่ 2 พัฒนابรรจุภัณฑ์ โดยอาศัยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม จากกลุ่มสหกรณ์ชุมชนอำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น ในการให้ข้อมูล จำนวน 12 คน และการประเมินความพึงพอใจของผู้บริโภคที่มีต่อบรรจุภัณฑ์ โดยการใช้แบบสอบถามความพึงพอใจผู้บริโภคต่อบรรจุภัณฑ์ผลิตภัณฑ์ข้าว กลุ่มสหกรณ์ชุมชนอำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น ได้แก่ผู้บริโภคผลิตภัณฑ์ข้าวผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์ข้าว และผู้เชี่ยวชาญผลิตภัณฑ์ข้าว จำนวน 215 คน เป็นผู้ตอบแบบสอบถาม และทำการวิเคราะห์ผลทางสถิติจากแบบสอบถาม

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเชิงคุณภาพ: เมื่อผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Search) การสนทนากลุ่ม (Focus Group) การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (Indepth Interview) ตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation Technique) แล้วนำข้อมูลมาสรุป และนำเสนอแบบพรรณนาความ

การวิจัยเชิงปริมาณ: เมื่อผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง แล้วนำข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์และประมวลผล โดยใช้ค่าสถิติ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

ผลงานวิจัยเรื่องพัฒนาตราและบรรจุภัณฑ์ผลิตภัณฑ์ข้าวกลุ่มสหกรณ์ชุมชนอำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น มี 2 ส่วน ได้แก่

ส่วนที่ 1 แสดงผลการพัฒนาตราผลิตภัณฑ์ผลิตภัณฑ์ข้าว

ส่วนที่ 2 แสดงผลการพัฒนابรรจุภัณฑ์ผลิตภัณฑ์ข้าว และผลการศึกษาความพึงพอใจของผู้บริโภคที่มีต่อบรรจุภัณฑ์ข้าว ดังนี้

ส่วนที่ 1 แสดงผลการพัฒนาตราผลิตภัณฑ์ผลิตภัณฑ์ข้าว

ผลจากปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาตราและบรรจุภัณฑ์ผลิตภัณฑ์ข้าว จะใช้ชื่อแบรนด์ “ฝางไก่อ” มีที่มาจากดอกฝางไก่อ ซึ่งเป็นดอกไม้ประจำอำเภอฟาง จังหวัดขอนแก่น จากนั้นทำการสร้างต้นแบบตราผลิตภัณฑ์ข้าว จำนวน 3 แบบ พร้อมทั้งแนวคิด ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ต้นแบบตราผลิตภัณฑ์ข้าว และแนวคิดในการออกแบบ 3 แบบ

	ต้นแบบตราสินค้า	แนวคิด
แบบที่ 1		ออกแบบเป็นรูปดอกฝางไก่อ่ และตัวอักษรฝางไก่อ่ (ดอกฝางไก่อ่ เป็นดอกไม้ประจำหมู่บ้านฝาง อำเภอฝาง จังหวัดขอนแก่น)
แบบที่ 2		จากแบบที่ 1 เพิ่มรูปรวงข้าว ที่เป็นการแสดงถึงความโดดเด่นของผลิตภัณฑ์ข้าว
แบบที่ 3		จากแบบที่ 2 ปรับแต่ง สี ตัวอักษร(ฝางไก่อ่) และปรับรูปดอกฝางไก่อ่ ให้มีความเรียบง่ายขึ้น

หมายเหตุ: ผลงานการออกแบบของนางสาวลดาวัลย์ สวดสม หลักสูตรบริหารธุรกิจบัณฑิต คณะสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ผลจากการระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในพัฒนารูปแบบตราผลิตภัณฑ์ผลิตภัณฑ์ข้าว ตารางที่ 1 พบว่า ความคิดเห็นส่วนใหญ่เลือกแบบที่ 3 (ร้อยละ 80) เลือกแบบที่ 2 (ร้อยละ 15) และเลือกแบบที่ 1 (ร้อยละ 5) ดังนั้นสรุปตราผลิตภัณฑ์แบบที่ 3 (ออกแบบที่มีการปรับแต่งตัวอักษร “ฝางไก่อ่” และรูปดอกฝางไก่อ่ให้มีความเรียบง่าย) เป็นแบบดีที่สุดที่จะนำไปใช้ในการพัฒนาบรรจุภัณฑ์ผลิตภัณฑ์ลำดับถัดไป

ส่วนที่ 2 แสดงผลการพัฒนาบรรจุภัณฑ์ และความพึงพอใจของผู้บริโภคที่มีต่อบรรจุภัณฑ์ข้าว

2.1 ผลการพัฒนาบรรจุภัณฑ์ที่มีการพัฒนาสัญลักษณ์บรรจุภัณฑ์ โดยมีรายละเอียดประกอบด้วย (1) สัญลักษณ์ผลิตภัณฑ์อินทรีย์ (2) เครื่องหมายรับรองสินค้าเกษตรและอาหารว่าเป็นไปตามมาตรฐาน (3) ดอกฝางไก่อ่เป็นดอกไม้ประจำหมู่บ้านฝาง อำเภอฝาง จังหวัดขอนแก่น (4) รรวงข้าว แสดงถึงความโดดเด่นของข้าว (5) ป่งบอกผลิตภัณฑ์ที่มีสะอาด ปลอดภัยมีคุณค่าทางโภชนาการ ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงผลการพัฒนาบรรจุภัณฑ์และแสดงความหมายของสัญลักษณ์

บรรจุภัณฑ์	ความหมายของสัญลักษณ์ที่แสดงบนบรรจุภัณฑ์	
		1.สัญลักษณ์ผลิตภัณฑ์อินทรีย์ (Organic Thailand)
		2. เครื่องหมายรับรองสินค้าเกษตรและอาหารว่าเป็นไปตามมาตรฐาน
		3. ดอกฝางไก่เป็นดอกไม้ประจำหมู่บ้านฝาง อำเภอฝาง จังหวัดขอนแก่น
		4. รีรวรวงข้าว แสดงถึงความโดดเด่นของข้าว
		5. บ่งบอกผลิตภัณฑ์ที่มีสะอาด ปลอดภัยมีคุณค่าทางโภชนาการ

หมายเหตุ: ผลงานการออกแบบของนางสาวลดาวัลย์ สวดสม (หลักสูตรบริหารธุรกิจบัณฑิต คณะสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น)

จากตารางที่ 2 แสดงผลการพัฒนาบรรจุภัณฑ์ที่แสดงถึงผลิตภัณฑ์อินทรีย์ มีเครื่องหมายรับรองสินค้าเกษตรและอาหารได้มาตรฐาน มีรูปดอกฝางไก่ที่เป็นดอกไม้ประจำหมู่บ้าน และมีรูปรีรวรวงข้าว แสดงถึงความโดดเด่นของข้าว รวมถึงมีรูปภาพที่บ่งบอกผลิตภัณฑ์ที่มีสะอาด ปลอดภัยมีคุณค่าทางโภชนาการ ดังภาพที่ 1 แสดงต้นแบบบรรจุภัณฑ์ข้าว

ภาพที่ 1 แสดงต้นแบบบรรจุภัณฑ์ข้าว

ผลจากกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาการบรรจุภัณฑ์ พบว่ามีความพึงพอใจในด้านความเป็นเอกลักษณ์ ความเหมาะสมของผลิตภัณฑ์ การจัดวางองค์ประกอบ การสื่อความหมาย และความร่วมสมัย ตามลำดับ

2.2 ผลการศึกษาความพึงพอใจของผู้บริโภคกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อบรรจุภัณฑ์ข้าว พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 61.25) มีอายุ 30-40 ปี (ร้อยละ 40.07) สมรส/อยู่ด้วยกัน (ร้อยละ 61.32) จบการศึกษาในระดับปริญญาตรี (ร้อยละ 70.65) มีรายได้ต่อเดือน 15,000 - 25,000 บาท (ร้อยละ 51.03) ความพึงพอใจด้านเอกลักษณ์และการเพิ่มมูลค่า ด้านรูปแบบและความสวยงาม และด้านหน้าที่ประโยชน์ใช้สอยดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความพึงพอใจด้านเอกลักษณ์และการเพิ่มมูลค่า ด้านรูปแบบและความสวยงาม และด้านหน้าที่ประโยชน์ใช้สอย

3.1 ด้านเอกลักษณ์และการเพิ่มมูลค่า	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1.มีการออกแบบบรรจุภัณฑ์เพื่อให้สื่อสารผลิตภัณฑ์ได้อย่างเหมาะสม	4.47	0.83	มากที่สุด
2.วัสดุที่ใช้สามารถช่วยสร้างเอกลักษณ์และเพิ่มมูลค่าได้เหมาะสม	4.21	0.72	มาก
3.บรรจุภัณฑ์มีลักษณะจดจำได้ง่าย	3.59	0.65	มาก
รวมด้านเอกลักษณ์และการเพิ่มมูลค่า	4.09	0.73	มาก
3.2 ด้านรูปแบบและความสวยงาม			
4. การออกแบบบรรจุภัณฑ์มีรูปทรงที่เหมาะสม	3.76	0.81	มากที่สุด
5. บรรจุภัณฑ์มีการออกแบบสีตัวอักษรที่เหมาะสมและ สวยงาม	3.75	0.78	มาก
6. วัสดุที่นำมาทำเป็นบรรจุภัณฑ์มีความเหมาะสม	3.50	0.55	มาก
รวมด้านรูปแบบและความสวยงาม	3.67	0.71	มาก
3.3 ด้านหน้าที่ประโยชน์ใช้สอย			
7. มีการออกแบบบรรจุภัณฑ์ให้มีความสะดวกในการถือและใช้งาน	3.89	0.82	มากที่สุด
8. บรรจุภัณฑ์ปกป้องผลิตภัณฑ์ไม่ให้เกิดความเสียหายได้เป็นอย่างดี	3.74	0.80	มากที่สุด
9. มีการออกแบบบรรจุภัณฑ์ให้มีความสะดวกในการขนส่ง	3.60	0.62	มาก
รวมด้านหน้าที่ประโยชน์ใช้สอย	3.74	0.75	มาก

ผลการศึกษาความพึงพอใจของผู้บริโภคที่มีต่อบรรจุภัณฑ์แรกเป็นรายด้านพบว่า ทั้งหมดอันประกอบด้วยด้านเอกลักษณ์และการเพิ่มมูลค่า ด้านรูปแบบและความสวยงาม และด้านหน้าที่ประโยชน์ใช้สอย ค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับมาก (มีค่า $\bar{X}$ อยู่ระหว่าง 3.67-4.09 และมีค่า S.D. อยู่ระหว่าง 0.71-0.75) โดยผลการศึกษาความพึงพอใจของผู้บริโภคที่มีต่อบรรจุภัณฑ์อยู่ในระดับมากที่สุด มี 4 ด้าน ได้แก่ 1) มีการออกแบบบรรจุภัณฑ์เพื่อให้สามารถสื่อสารผลิตภัณฑ์ได้อย่างเหมาะสม ($\bar{X} = 4.47$, S.D. = 0.83) 2) มีการออกแบบบรรจุภัณฑ์ให้มีความสะดวกในการถือและใช้งาน ($\bar{X} = 3.89$, S.D. = 0.82) 3) การออกแบบบรรจุภัณฑ์มีรูปทรงที่เหมาะสม ($\bar{X} = 3.76$, S.D. = 0.81) และ 4) บรรจุภัณฑ์สามารถปกป้องผลิตภัณฑ์ไม่ให้เกิดความเสียหายได้เป็นอย่างดี ($\bar{X} = 3.74$, S.D. = 0.80) และมีผลการประเมินความพึงพอใจของผู้บริโภคที่มีต่อบรรจุภัณฑ์ในระดับมาก 5 ด้าน ได้แก่ 1) บรรจุภัณฑ์มีการออกแบบสีตัวอักษรที่เหมาะสมและสวยงาม ($\bar{X} = 3.75$, S.D. = 0.78) 2) วัสดุที่ใช้สามารถช่วยสร้างเอกลักษณ์และเพิ่มมูลค่าได้อย่างเหมาะสม ($\bar{X} = 4.21$, S.D. = 0.72) 3) บรรจุภัณฑ์มีลักษณะจดจำได้ง่าย ($\bar{X} = 3.59$, S.D. = 0.65) 4) มีการออกแบบบรรจุภัณฑ์ให้มีความสะดวกในการขนส่ง ($\bar{X} = 3.60$, S.D. = 0.62) และ 5) วัสดุที่นำมาทำเป็นบรรจุภัณฑ์มีความเหมาะสม ($\bar{X} = 3.50$, S.D. = 0.55)

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยที่ได้ในการวิจัยเรื่อง พัฒนาตราและบรรจุภัณฑ์ผลิตภัณฑ์ข้าวกลุ่มสหกรณ์ชุมชนอำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น สามารถอภิปรายผลได้ว่า ตราและบรรจุภัณฑ์ผลิตภัณฑ์มีจุดเด่นเป็นอัตลักษณ์เฉพาะ ด้วยความโดดเด่น มีสัญลักษณ์ผลิตภัณฑ์อินทรีย์ เครื่องหมายรับรองสินค้าเกษตรและอาหารได้มาตรฐาน และมีรูปภาพที่บ่งบอกถึงความสะอาดปลอดภัยมีคุณค่าทางโภชนาการ และยังพบว่า ผู้บริโภคความพึงพอใจต่อบรรจุภัณฑ์ทั้ง 3 ด้าน (เอกลักษณ์และการเพิ่มมูลค่า รูปแบบและความสวยงาม และประโยชน์ใช้สอย) 9 ประเด็น ได้แก่ 1) มีการออกแบบบรรจุภัณฑ์เพื่อให้สามารถสื่อสารผลิตภัณฑ์ได้อย่างเหมาะสม 2) มีการออกแบบบรรจุภัณฑ์ให้มีความสะดวกในการถือและใช้งาน 3) การออกแบบบรรจุภัณฑ์มีรูปทรงที่เหมาะสม 4) บรรจุภัณฑ์สามารถปกป้องผลิตภัณฑ์ไม่ให้เกิดความเสียหายได้เป็นอย่างดี 5) บรรจุภัณฑ์มีการออกแบบสีตัวอักษรที่เหมาะสมและสวยงาม 6) วัสดุที่ใช้สามารถช่วยสร้างเอกลักษณ์และเพิ่มมูลค่าได้อย่างเหมาะสม 7) บรรจุภัณฑ์มีลักษณะจดจำได้ง่าย 8) มีการออกแบบบรรจุภัณฑ์ให้มีความสะดวกในการขนส่ง และ 9) วัสดุที่นำมาทำเป็นบรรจุภัณฑ์มีความเหมาะสม ตามลำดับ สอดคล้องกับงานวิจัยของทรัพย์ อมรวิญญู พบว่า หลักสำคัญในการ

ออกแบบบรรจุภัณฑ์มีอยู่ 16 ประการ คือ 1) ความเป็นเอกลักษณ์สื่อถึงชุมชน 2) ลวดลายและสีสันสวยงาม 3) สะดวกเหมาะสมกับการใช้งาน 4) โครงสร้างรูปทรงสวยงาม 5) ตราสัญลักษณ์มีความโดดเด่นมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว 6) ตราสัญลักษณ์มีความเหมาะสมกับผลิตภัณฑ์ 7) ตราสัญลักษณ์มีความเรียบง่าย สื่อความหมายได้รวดเร็ว 8) ตราสัญลักษณ์มีความสากล ร่วมสมัย 9) บรรจุภัณฑ์มีความโดดเด่นมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว 10) บรรจุภัณฑ์สะอาดสามารถปกป้องและรักษาคุณภาพของผลิตภัณฑ์ 11) บรรจุภัณฑ์สามารถช่วยส่งเสริมการขาย และสร้างมูลค่าเพิ่ม 12) บรรจุภัณฑ์สามารถขนส่งและเคลื่อนย้ายสะดวก 13) การจัดวางองค์ประกอบที่เหมาะสม 14) สื่อความหมายได้ชัดเจน 15) มีเอกลักษณ์ โดดเด่น มีความน่าสนใจ 16) มีความคิดสร้างสรรค์ มีความร่วมสมัย และแนวทางออกแบบบรรจุภัณฑ์ให้ตอบโจทยนั้น ต้องออกแบบให้ตรงกับกลุ่มเป้าหมาย ควรออกแบบให้มีความเป็นเอกลักษณ์และชัดเจนน่าสนใจ ให้สอดคล้องกับภูมิปัญญาไทย ความเป็นพื้นบ้านในแต่ละพื้นที่เพื่อสร้างความเป็นเอกลักษณ์ให้กับสินค้า เลือกใช้สีสันทันและรูปภาพทั้งสัญลักษณ์ ตัวอักษร รูปภาพและลวดลาย (ทรัพย์ อมรวิญญู, 2564) และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของศรัญญูทิตา ชนะชัยภูวพัฒน์ ที่กล่าวถึงปัจจัยผลึกที่เหมาะสมว่าต้องมีสีสันสวยงาม สะดุดตา จดจำง่าย และมีรายละเอียดของผลิตภัณฑ์ (ศรัญญูทิตา ชนะชัยภูวพัฒน์, 2562)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การศึกษาพัฒนาตราและบรรจุภัณฑ์ผลิตภัณฑ์ข้าวกลุ่มสหกรณ์ชุมชนอำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น สรุปได้ว่า

1. ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้บริโภคผลิตภัณฑ์ข้าว ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 61.25 มีอายุ 30-40 ปี คิดร้อยละ 40.07 สมรส/อยู่ด้วยกัน คิดเป็นร้อยละ 61.32 จบการศึกษาในระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 70.65 มีรายได้ต่อเดือน 15,000 - 25,000 บาท คิดร้อยละ 51.03 ความพึงพอใจด้านเอกลักษณ์และการเพิ่มมูลค่า ด้านรูปแบบและความสวยงาม และด้านหน้าที่ประโยชน์ใช้สอย
2. การพัฒนาตราและบรรจุภัณฑ์ที่แสดงถึงจุดเด่นของผลิตภัณฑ์ อัตลักษณ์เฉพาะ เป็นรูปดอกฝางไก่ที่เป็นดอกไม้ประจำหมู่บ้าน มีตัวอักษรฝางไก่ มีรูปข้าวรวงข้าวอยู่รอบดอกฝางไก่แสดงถึงความโดดเด่นของข้าว นอกจากนี้ บรรจุภัณฑ์ยังออกแบบให้มีสัญลักษณ์แสดงผลิตภัณฑ์อินทรีย์ มีเครื่องหมายรับรองสินค้าเกษตรและอาหารได้มาตรฐาน และมีรูปภาพที่บ่งบอกผลิตภัณฑ์ที่มีสะอาดปลอดภัยมีคุณค่าทางโภชนาการเป็นต้น

3. ผู้บริโภคความพึงพอใจที่มีต่อบรรจุภัณฑ์ (เอกลักษณ์และการเพิ่มมูลค่า รูปแบบและความสวยงาม และหน้าที่ประโยชน์ใช้สอย) อยู่ในระดับมากที่สุด มี 4 ด้าน ได้แก่ 1) มีการออกแบบบรรจุภัณฑ์เพื่อให้สามารถสื่อสารผลิตภัณฑ์ได้อย่างเหมาะสม ($\bar{X}$ = 4.47, S.D. = 0.83) 2) มีการออกแบบบรรจุภัณฑ์ให้มีความสะดวกในการถือและใช้งาน ($\bar{X}$ = 3.89, S.D. = 0.82) 3) การออกแบบบรรจุภัณฑ์มีรูปทรงที่เหมาะสม ($\bar{X}$ = 3.76, S.D. = 0.81) และ 4) บรรจุภัณฑ์สามารถปกป้องผลิตภัณฑ์ไม่ให้เกิดความเสียหายได้เป็นอย่างดี ($\bar{X}$ = 3.74, S.D. = 0.80) และมีผลการประเมินความพึงพอใจของผู้บริโภคที่มีต่อบรรจุภัณฑ์ในระดับมาก 5 ด้าน ได้แก่ 1) บรรจุภัณฑ์มีการออกแบบสีตัวอักษรที่เหมาะสมและสวยงาม ($\bar{X}$ = 3.75, S.D. = 0.78) 2) วัสดุที่ใช้สามารถช่วยสร้างเอกลักษณ์และเพิ่มมูลค่าได้อย่างเหมาะสม ($\bar{X}$ = 4.21, S.D. = 0.72) 3) บรรจุภัณฑ์มีลักษณะจดจำได้ง่าย ($\bar{X}$ = 3.59, S.D. = 0.65) 4) มีการออกแบบบรรจุภัณฑ์ให้มีความสะดวกในการขนส่ง ($\bar{X}$ = 3.60, S.D. = 0.62) และ 5) วัสดุที่นำมาทำเป็นบรรจุภัณฑ์มีความเหมาะสม ($\bar{X}$ = 3.50, S.D. = 0.55)

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับนำผลการวิจัยไปใช้
 1. ส่งเสริมการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้า เพื่อแสดงถึงการยกระดับมาตรฐานสินค้า
 2. ส่งเสริมให้ความรู้เรื่องการสร้างแบรนด์และความสำคัญของบรรจุภัณฑ์มากยิ่งขึ้น
2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป
 1. พัฒนาบรรจุภัณฑ์ให้มีรูปแบบที่มีความหลากหลาย และมีหลายขนาด เพื่อเป็นแนวทางในการขยายช่องทางการจัดจำหน่ายไปยังกลุ่มเป้าหมายที่มากขึ้น
 2. ผู้วิจัยควรศึกษาเพื่อพัฒนาบรรจุภัณฑ์สามารถเก็บรักษาสินค้าได้นานยิ่งขึ้นกว่าเดิม

เอกสารอ้างอิง

- ทรัพย์ อมรภิญโญ. (2564). การยกระดับผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์โดยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านกองนาง อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย. *วารสารคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี*, 3(6), 103-121.
- ธนาคารแห่งประเทศไทย. (2564). *การปรับปรุงระบบฐานข้อมูลเศรษฐกิจการเกษตรและดัชนีภาคเกษตรระดับจังหวัด*. เรียกใช้เมื่อ 5 เมษายน 2564 จาก <https://shorturl.asia/5RV06>.

- วิจัยกรุงศรี. (2564). แนวโน้มธุรกิจ/อุตสาหกรรม 2562-2564: อุตสาหกรรมข้าว. เรียกใช้เมื่อ 25 มีนาคม 2564 จาก <https://www.krungsri.com/industry/industry->.
- ศรัญญูทิศา ชนะชัยภูวพัฒน์. (2562). บรรจุภัณฑ์ ตราสัญลักษณ์ และแผนกลยุทธ์การสื่อสารพลาสติกบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ. *วารสารวิจัยเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่*, 11(3), 250-269.
- สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (2564). ยุทธศาสตร์เกษตรและสหกรณ์ ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560 - 2579). เรียกใช้เมื่อ 25 มีนาคม 2564 จาก <https://www.opsmoac.go.th>.
- Bibhuti Pradhan and Priyabrata Pattanaik. (2020). Investigating the effect of procurement coordination on success in supply chain management. *PalArch's Journal of Archaeology of Egypt/Egyptology*, 17(6), 5278-5286.
- Gary Armstrong, Stewart Adam, Sara Denize and Philip Kotler. (2014). *Principles of marketing (The 6th edition)*. Pearson Australia.
- Kevin Lane Keller. (2003). Brand synthesis: The multidimensionality of brand knowledge. *Journal of consumer research*, 29(4), 595-600.
- Philip Kotler and Alexander Rath. (1984). Design: A powerful but neglected strategic tool. *Journal of business strategy*, 5(2), 16-21.
- Rundh B. (2009). Packaging design: creating competitive advantage with product packaging. *British Food Journal*, 111(9), 988-1002.
- Ruth Rettie and Carol Brewer. (2000). The verbal and visual components of package design. *Journal of product & brand management*, 9(1), 56-70.
- Subir Bairagia, Christopher Gustafsonb, Marie Custodioc, Jhoanne Ynionc and Matty Demont. (2021). What drives consumer demand for packaged rice? Evidence from South and Southeast Asia. *Food Control*, 129 (2021) 108261.

ปัจจัยส่วนประสมการตลาดบริการและปัจจัยผู้มีอิทธิพลทางสื่อสังคมออนไลน์
ที่มีอิทธิพลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์บำรุงผิวนำ
นำเข้าจากประเทศเกาหลีใต้ของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร*
SERVICE MARKETING MIX FACTORS AND SOCIAL MEDIA INFLUENCER
FACTORS INFLUENCING ON THE CONSUMER'S BUYING DECISION PROCESS
OF FACIAL SKINCARE IMPORTED FROM SOUTH KOREA
OF CONSUMERS IN BANGKOK

วันเฉลิม ศรีรัตน์

Wanchalerm Srirattana

ปาลิดา ศรีศรกำแพง

Palida Srisornkompon

สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์, ประเทศไทย.

Panyapiwat Institute of Management, Thailand.

E-mail: wanchalerm.srirattana@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนบุคคล 2) เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนประสมการตลาดบริการ 3) เพื่อศึกษาปัจจัยผู้มีอิทธิพลทางสื่อสังคมออนไลน์ ที่มีอิทธิพลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์บำรุงผิวนำนำเข้าจากประเทศเกาหลีใต้ของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถามในการเก็บข้อมูล กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา คือ ผู้ที่มีอายุ 20–50 ปี ที่เคยซื้อผลิตภัณฑ์บำรุงผิวนำนำเข้าจากประเทศเกาหลีใต้ในเขตกรุงเทพมหานคร อย่างน้อย 1 ครั้งขึ้นไป ภายในระยะเวลา 12 เดือน ที่เคยใช้สื่อสังคมออนไลน์ และติดตามผู้มีอิทธิพลทางสื่อสังคมออนไลน์ที่มียอดผู้ติดตามมากกว่า 1,000 คน ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายหลักของผลิตภัณฑ์ ใช้วิธีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน ตามสัดส่วนประชากร ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 409 คน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์การถดถอยเชิงเส้นแบบพหุคูณ (MRA) ด้วยวิธี Stepwise โดยกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ผลการวิจัย พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 20–30 ปี ระดับการศึกษาปริญญาตรี สถานภาพโสด ประกอบอาชีพพนักงานบริษัทเอกชน มีรายได้ต่อเดือน 10,000–

* Received: 15 January 2024; Revised: 15 June 2024; Accepted: 19 June 2024

19,999 บาท จากผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลที่แตกต่างกันมีผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อไม่แตกต่างกัน ($p>0.05$) ปัจจัยส่วนประสมการตลาดบริการ ด้านลักษณะทางกายภาพ ด้านกระบวนการ ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา และด้านพนักงาน มีอิทธิพลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อ ($p<0.05$) และปัจจัยผู้มีอิทธิพลทางสื่อสังคมออนไลน์ ด้านความน่าเชื่อถือ ด้านความน่าเชื่อถือ และด้านเนื้อหา มีอิทธิพลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อ ($p<0.05$)

คำสำคัญ: ผลลัพธ์การวิจัยพบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลที่แตกต่างกันมีผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อ, ส่วนประสมการตลาดบริการ, ผู้มีอิทธิพลทางสื่อสังคมออนไลน์, กระบวนการตัดสินใจซื้อ

Abstract

The objectives of this research were to carry out research content 1) personal factors 2) service marketing mix factors and 3) social media influencer factors influencing the consumer's buying decision process of facial skincare imported from South Korean consumers in Bangkok. This is quantitative research using questionnaires to collect data. Samples used in this research were the consumers in Bangkok aged 20 to 50 years old who ever bought facial skincare imported from South Korea at least once within the past 12 months and ever used any social media platforms and followed social media influencers that have more than 1,000 followers, who were main target customers of the product. A multi-stage sampling method was applied to choose populations of 409 people. The statistics used for data analysis were percentage, mean, standard deviation, and multiple linear regression analysis, stepwise method, with hypothesis testing with the level of significance at 0.05.

The research results found that most of the respondents were female, age 20 to 30 years old. Their highest education was a bachelor's degree. Most of them were single and were private company employees having monthly income between 10,000 to 19,999 Baht. The hypothesis testing results indicated that the differences of personal factors had insignificant differences in influencing the consumer's buying decision process ($p>0.05$). Physical evidence, process, product, price and people factor of the service marketing mix had significant influencing on the consumer's buying decision process ($p<0.05$). In addition, attractiveness, credibility and content factors of social media influencer also had significant influencing on the consumer's buying decision process ($p<0.05$).

Keywords: Facial Skincare Imported from South Korea, Service Marketing Mix, Social Media Influencer, Buying Decision Process

บทนำ

ด้วยยุคสมัยที่เปลี่ยนไป การดูแลเอาใจใส่ผิวพรรณไม่ใช่เรื่องเฉพาะของเพศหญิงเท่านั้น ปัจจุบันไม่ว่าเพศใดในทุกช่วงวัย ต่างให้ความสำคัญกับสุขภาพความงามและผิวพรรณ จึงส่งผลให้อุตสาหกรรมและธุรกิจด้านความงาม เครื่องสำอางประเภทบำรุงผิว เติบโตขึ้นอย่างต่อเนื่อง ถึงแม้ว่าสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส COVID-19 จะส่งผลให้อุตสาหกรรมและธุรกิจชะลอตัว แต่อุตสาหกรรมและธุรกิจด้านความงาม พบว่า ผู้บริโภคหันมาใส่ใจสุขภาพความงามและผิวพรรณมากขึ้น (ไทยรัฐออนไลน์, 2564) กล่าวถึง COVID-19 กำลังเปลี่ยนแปลงโลกแห่งความงาม จะเห็นได้จากหลายอุตสาหกรรมปรับเปลี่ยนการผลิตเพื่อ “ผลิตภัณฑ์ใหม่ด้านความงาม”

เกศมณี เลิศกิจจา ประธานกลุ่มอุตสาหกรรมเครื่องสำอาง สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย และนายกสมาคมผู้ผลิตเครื่องสำอางไทย ได้ประเมินแนวโน้มตลาดเครื่องสำอางปี 2564 จะเติบโตอย่างน้อยร้อยละ 3 เพราะผู้บริโภคยังรักสวยรักงามและดูแลสุขอนามัย ส่งผลให้ผลิตภัณฑ์หมวดหมักดูแลผิวพรรณ และดูแลเส้นผมยังคงขยายตัว และเชื่อมั่นว่าตลาดเครื่องสำอางยังคงเติบโตต่อเนื่องจากปีนี้จนถึงปี 2565 ซึ่งคาดว่าจะเติบโตร้อยละ 4 และปี 2566 จะเติบโตได้ร้อยละ 5 (กรุงเทพธุรกิจ, 2564)

ข้อมูลจาก Euromonitor (Marketing Oops!, 2564) แสดงให้เห็นถึงมูลค่าของตลาดความงามในประเทศไทย ผลิตภัณฑ์ดูแลผิวที่มีอัตราที่เติบโตขึ้นร้อยละ 7.4 ในปี 2562 มีมูลค่ารวม 9.19 หมื่นล้านบาท และจากส่วนแบ่งการตลาดของกลุ่มผลิตภัณฑ์ดูแลผิวร้อยละ 42 นั้น มีผลิตภัณฑ์ดูแลผิวหน้าที่มีส่วนแบ่งการตลาดสูงถึงร้อยละ 81 (ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร, 2564) ระบุว่าประเทศไทยมีสถิติการนำเข้าเครื่องสำอางจากประเทศเกาหลีใต้ในปี 2563 ร้อยละ 14.49 มีมูลค่าถึง 2,789 ล้านบาท จากมูลค่าตลาดนำเข้ารวมทุกประเทศ 19,245 ล้านบาท

ผลิตภัณฑ์บำรุงผิวหน้า ผู้บริโภคให้ความสำคัญต่อการค้นหาข้อมูลก่อนการตัดสินใจซื้อ ดังนั้นผู้มีอิทธิพลทางสื่อสังคมออนไลน์ จึงมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อเป็นอย่างมาก (วสุธิดา นุริตมนต์และคณะ, 2563) ผู้มีอิทธิพลทางสื่อสังคมออนไลน์จึงมีบทบาทในเรื่องของการกระจายข่าวสาร เนื่องจากเป็นบุคคลที่มีกลุ่มผู้ติดตามที่ให้ความสนใจ ซึ่งสามารถช่วยกระจายข่าวสารได้อย่างรวดเร็ว และส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อของกลุ่มผู้ติดตาม นอกจากนี้ การใช้ผู้มีอิทธิพลทางสื่อสังคมออนไลน์ พบว่ามีผลลัพธ์ที่ดี ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Nielsen ว่า ร้อยละ 92 ของผู้บริโภคทั่วโลก ไว้วางใจข้อมูลและคำแนะนำจากผู้มีอิทธิพลทางสื่อสังคมออนไลน์มากกว่าการโฆษณา (Jan Wielki, 2020)

จากการศึกษาค้นคว้าแนวโน้มการเติบโตของผลิตภัณฑ์บำรุงผิวหน้า ทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาปัจจัยส่วนประสมการตลาดบริการ และปัจจัยผู้มีอิทธิพลทางสื่อสังคมออนไลน์ ที่มีอิทธิพลต่อการกระบวนกาตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์บำรุงผิวหน้านำเข้าจากประเทศเกาหลีใต้ในเขตกรุงเทพมหานคร

โดยการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ จะนำมาซึ่งประโยชน์ที่สามารถสร้างกลยุทธ์ในการแข่งขันในเชิงธุรกิจ ใช้เป็นแนวทางในการวางแผนการพัฒนาการตลาด และการใช้สื่อสังคมออนไลน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

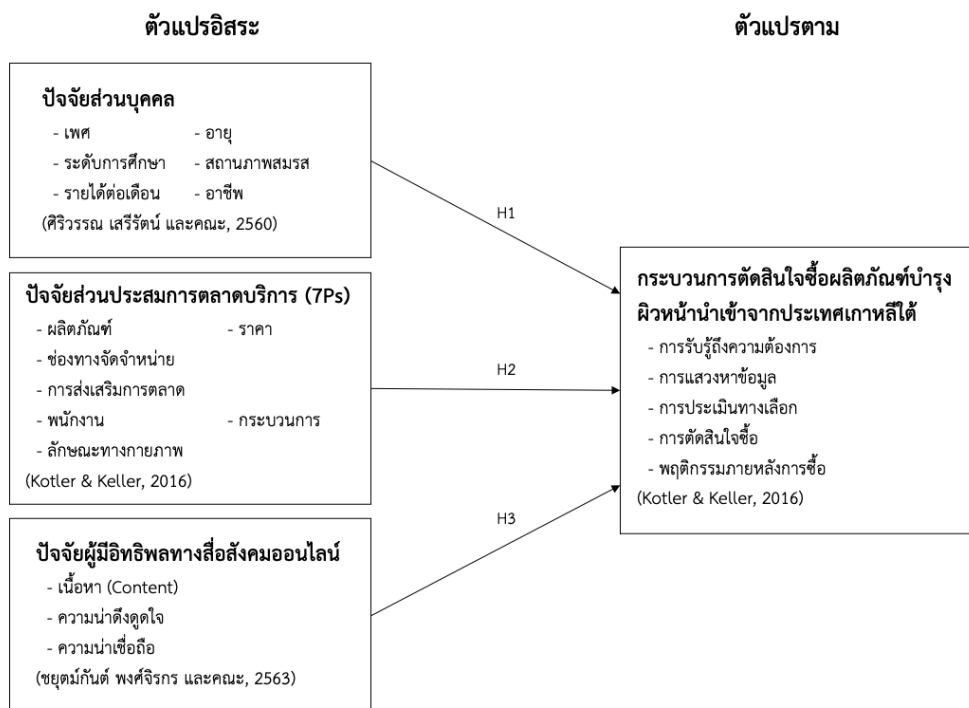
1. เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนบุคคล ที่มีผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์บำรุงผิวนำเข้าจากประเทศเกาหลีใต้ในเขตกรุงเทพมหานคร
2. เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนประสมการตลาดบริการ ที่มีอิทธิพลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์บำรุงผิวนำเข้าจากประเทศเกาหลีใต้ในเขตกรุงเทพมหานคร
3. เพื่อศึกษาปัจจัยผู้มีอิทธิพลทางสื่อสังคมออนไลน์ ที่มีอิทธิพลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์บำรุงผิวนำเข้าจากประเทศเกาหลีใต้ในเขตกรุงเทพมหานคร

สมมติฐานของการวิจัย

1. สมมติฐานที่ 1 ปัจจัยส่วนบุคคลที่แตกต่างกันมีผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์บำรุงผิวนำเข้าจากประเทศเกาหลีใต้ในเขตกรุงเทพมหานคร แตกต่างกัน
2. สมมติฐานที่ 2 ปัจจัยส่วนประสมการตลาดบริการ มีอิทธิพลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์บำรุงผิวนำเข้าจากประเทศเกาหลีใต้ในเขตกรุงเทพมหานคร
3. สมมติฐานที่ 3 ปัจจัยผู้มีอิทธิพลทางสื่อสังคมออนไลน์ มีอิทธิพลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์บำรุงผิวนำเข้าจากประเทศเกาหลีใต้ในเขตกรุงเทพมหานคร

กรอบแนวคิดการวิจัย

ในการศึกษาวิจัย “ปัจจัยส่วนประสมการตลาดบริการ และปัจจัยผู้มีอิทธิพลทางสื่อสังคมออนไลน์ ที่มีอิทธิพลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์บำรุงผิวนำเข้าจากประเทศเกาหลีใต้ในเขตกรุงเทพมหานคร” ผู้วิจัยได้สรุปความสัมพันธ์ของตัวแปรต่าง ๆ ทฤษฎี แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ทำการศึกษาในครั้งนี้ คือ บุคคลทั่วไปทั้งเพศชายและเพศหญิง ที่มีอายุระหว่าง 20–50 ปี มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 10,000 บาทขึ้นไป ที่เคยซื้อผลิตภัณฑ์บำรุงผิวหน้านำเข้าจากประเทศเกาหลีใต้ในเขตกรุงเทพมหานครอย่างน้อย 1 ครั้ง ภายในระยะเวลา 12 เดือนที่ผ่านมา ที่ใช้สื่อสังคมออนไลน์ และติดตามผู้มีอิทธิพลทางสื่อสังคมออนไลน์ที่มียอดผู้ติดตามมากกว่า 1,000 คนขึ้นไป ผู้วิจัยได้ใช้การคำนวณจำนวนกลุ่มตัวอย่าง โดยการประมาณการค่าสัดส่วนของประชากร (π) ในกรณีที่ไม่ทราบค่า (π) ตามสูตรของ W.G. Cochran ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และค่าความคลาดเคลื่อนที่ระดับร้อยละ 5 (Cochran W.G., 1997) โดยเมื่อใช้สูตรคำนวณจะได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างเป็นจำนวน 385 คน ซึ่งผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามที่มีความครบถ้วนและสมบูรณ์ได้จำนวน 409 ชุด

การสุ่มกลุ่มตัวอย่าง

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยจะใช้วิธีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi-Stage Sampling) ตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 ทำการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) โดยการจับสลากชื่อเขตจากการแบ่งเขตพื้นที่ ตามการแบ่งกลุ่มการปฏิบัติงานของสำนักงานเขต (ศูนย์ข้อมูลกรุงเทพมหานคร, 2564) แต่ละกลุ่มใช้วิธีจับสลาก จากทั้งหมด 6 กลุ่ม มีรายละเอียดดังนี้ 1) กลุ่มกรุงเทพมหานครกลาง มีจำนวน 9 เขต จับสลากจำนวน 1 เขต ได้แก่ เขตดินแดง 2) กลุ่มกรุงเทพมหานครใต้ มีจำนวน 10 เขต จับสลากจำนวน 1 เขต ได้แก่ เขตปทุมวัน 3) กลุ่มกรุงเทพมหานครเหนือ มีจำนวน 7 เขต จับสลากจำนวน 1 เขต ได้แก่ เขตจตุจักร 4) กลุ่มกรุงเทพมหานครตะวันออก มีจำนวน 9 เขต จับสลากจำนวน 1 เขต ได้แก่ เขตบางกะปิ 5) กลุ่มกรุงเทพมหานครกรุงเทพมหานครเหนือ มีจำนวน 8 เขต จับสลากจำนวน 1 เขต ได้แก่ เขตบางกอกน้อย 6) กลุ่มกรุงเทพมหานครกรุงเทพมหานครใต้ มีจำนวน 7 เขต จับสลากจำนวน 1 เขต ได้แก่ เขตภาษีเจริญ

ขั้นตอนที่ 2 เมื่อได้ตัวแทนกลุ่ม ๆ ละ 1 เขต เพื่อให้ได้มาซึ่งจำนวนของกลุ่มตัวอย่างของแต่ละเขต ผู้วิจัยคัดเลือกตามสัดส่วนประชากร (PPS) และคำนวณตามสัดส่วนประชากรในแต่ละเขตของกรุงเทพมหานคร เพื่อกำหนดกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการเก็บข้อมูลจากการคัดเลือกตัวแทนกลุ่มตัวอย่างของแต่ละเขต ซึ่งจะดำเนินการเก็บแบบสอบถามจากจำนวนแต่ละเขต ดังตารางที่ 1

ขั้นตอนที่ 3 ผู้วิจัยจะทำการเลือกตัวอย่างด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง เป็นบุคคลทั่วไปทั้งเพศชายและเพศหญิง ที่มีอายุระหว่าง 20–50 ปี มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 10,000 บาทขึ้นไป ที่เคยซื้อผลิตภัณฑ์บำรุงผิวหน้าเข้ามาจากประเทศเกาหลีใต้ในเขตกรุงเทพมหานคร อย่างน้อย 1 ครั้ง ภายในระยะเวลา 12 เดือนที่ผ่านมา ที่ใช้สื่อสังคมออนไลน์ และติดตามผู้มีอิทธิพลทางสื่อสังคมออนไลน์ที่มียอดผู้ติดตามมากกว่า 1,000 คนขึ้นไป

ตารางที่ 1 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

ตัวแทนกลุ่มเขต ในกรุงเทพมหานคร	จำนวนประชากร (คน)	% สัดส่วน	จำนวนกลุ่ม ตัวอย่าง
1. เขตดินแดง	114,220	16.8%	69
2. เขตปทุมวัน	42,727	6.3%	26
3. เขตจตุจักร	154,613	22.7%	93
4. เขตบางกะปิ	143,820	21.1%	86
5. เขตบางกอกน้อย	102,800	15.1%	62
6. เขตภาษีเจริญ	123,636	18.1%	74
รวมทั้งสิ้น	681,816	100%	409

หมายเหตุ. จาก สถิติประชากรกรุงเทพมหานคร, โดย ศูนย์สารสนเทศกรุงเทพมหานคร, (2563)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการทำวิจัยในครั้งนี้ คือ แบบสอบถาม ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการศึกษาจากทฤษฎีแนวคิด การศึกษาเชิงประจักษ์ และการทบทวนวรรณกรรมของงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาและสร้างเป็นแบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 4 ส่วน โดยไม่รวมคำถามคัดกรอง ดังต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 คำถามเกี่ยวกับข้อมูลทางด้านประชากรศาสตร์ ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส รายได้ต่อเดือน และอาชีพ ลักษณะคำถามเป็นคำถามปลายปิด จำนวน 6 ข้อ

ส่วนที่ 2 คำถามที่ใช้วัดระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับส่วนประสมการตลาดบริการ ได้แก่ ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านช่องทางจัดจำหน่าย ด้านการส่งเสริมการตลาด ด้านพนักงาน ด้านกระบวนการ และด้านลักษณะทางกายภาพ โดยใช้มาตรวัดประเมินค่า เริ่มจากระดับเห็นด้วยอย่างยิ่ง คือระดับ 5 คะแนน ไปจนถึงไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง คือระดับ 1 คะแนน มีคำถามจำนวน 28 ข้อ

ส่วนที่ 3 คำถามที่ใช้วัดระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับผู้มีอิทธิพลทางสื่อสังคมออนไลน์ ได้แก่ ด้านเนื้อหา (Content) ด้านความน่าดึงดูดใจ และด้านความน่าเชื่อถือ โดยใช้มาตรวัดประเมินค่า เริ่มจากระดับเห็นด้วยอย่างยิ่ง คือระดับ 5 คะแนน ไปจนถึงไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง คือระดับ 1 คะแนน มีคำถามจำนวน 12 ข้อ

ส่วนที่ 4 คำถามที่ใช้วัดระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการตัดสินใจซื้อ ได้แก่ ด้านการรับรู้ถึงความต้องการ ด้านการแสวงหาข้อมูล ด้านการประเมินทางเลือก ด้านการตัดสินใจซื้อ และด้านพฤติกรรมภายหลังการซื้อ โดยใช้มาตรวัดประเมินค่า เริ่มจากระดับเห็นด้วยอย่างยิ่ง คือระดับ 5 คะแนน ไปจนถึงไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง คือระดับ 1 คะแนน มีคำถามจำนวน 15 ข้อ

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

การวิจัยในครั้งนี้ ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือการวิจัย ดังนั้น ผู้วิจัยได้ทำการทดสอบเพื่อหาความเที่ยงตรงและความเชื่อมั่น โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. การทดสอบความเที่ยงตรง โดยการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา รวมถึงความชัดเจนในการใช้ภาษา และการสื่อสารของข้อคำถาม หลังจากนั้นนำมาหาดัชนีความสอดคล้อง (IOC) (ธีระกุลสวัสดิ์, 2558) โดยผู้วิจัยนำเครื่องมือที่สร้างขึ้นไปปรึกษาผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน เพื่อทำการประเมิน โดยผลรวมหลังจากการตรวจสอบค่า IOC ของแบบสอบถามในงานวิจัยนี้ เท่ากับ 0.9646

2. การหาความเชื่อมั่น ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบจากผู้ทรงคุณวุฒิและมีการแก้ไขเรียบร้อยแล้วไปทดลองใช้ โดยการสำรวจทางออนไลน์ ได้แบบสอบถามที่สมบูรณ์จำนวน 30 ชุด หลังจากนั้นนำมาหาค่าความเชื่อมั่นโดยการวิเคราะห์หาค่าสัมประสิทธิ์ แอลฟา ผลลัพธ์ค่าแอลฟาที่ได้จะแสดงถึงระดับความคงที่ของแบบสอบถาม แอลฟาไม่ต่ำกว่า 0.70 จึงจะอยู่ในเกณฑ์ที่มีความเชื่อถือได้ ซึ่งทำการวิเคราะห์แบบสอบถามด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ (ธีระกุลสวัสดิ์, 2558) โดยหลังจากตรวจสอบค่าสัมประสิทธิ์ แอลฟา ของแบบสอบถามในงานวิจัยนี้ เท่ากับ 0.909

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยและทีมงานเก็บแบบสอบถามในบริเวณศูนย์การค้าหรือบริเวณใกล้เคียง ที่ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ ๆ กำหนด รวบรวมแบบสอบถามที่มีความถูกต้องและครบถ้วน และสามารถนำมาวิเคราะห์ได้เป็นจำนวนทั้งสิ้น 409 ตัวอย่าง จากนั้นจึงนำแบบสอบถามทั้งหมดมาดำเนินการประมวลผล

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้สถิติที่เกี่ยวข้องเพื่อพรรณนาข้อค้นพบจากการวิจัย และทดสอบสมมติฐานการวิจัยโดยแยกสถิติออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา ใช้อธิบายลักษณะของการกระจายตัวของข้อมูล ได้แก่ ด้านลักษณะทางประชากรศาสตร์ของผู้ตอบแบบสอบถาม ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยส่วนประสมการตลาดบริการ และผู้มีอิทธิพลทางสื่อสังคมออนไลน์ โดยนำเสนอข้อมูลในรูปแบบตารางแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

2. การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงอนุมาน ใช้เพื่อทดสอบสมมติฐานการวิจัย ได้แก่ F-test (One Way Anova) การหาค่าสัมประสิทธิ์เพียร์สัน และการวิเคราะห์การถดถอยเชิงเส้นแบบพหุคูณ (MRA) ด้วยวิธี Stepwise

ผลการวิจัย

จากผลการศึกษาวิจัย มีผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมดจำนวน 409 คน เป็นเพศชาย ร้อยละ 33 เพศหญิง ร้อยละ 64.40 และเพศอื่น ๆ ร้อยละ 6.60 ส่วนใหญ่อยู่ในช่วงอายุ 20–30 ปี ร้อยละ 40.30 มีระดับการศึกษาปริญญาตรี ร้อยละ 69.70 มีสถานภาพสมรส โสด ร้อยละ 56 มีอาชีพ พนักงานบริษัท ร้อยละ 32.80 และมีรายได้ต่อเดือน 10,000–19,999 บาท ร้อยละ 25.20 ตามลำดับ

สมมติฐานที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยส่วนบุคคล ผลการวิเคราะห์ข้อมูลของปัจจัยส่วนบุคคล ที่มีผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์บำรุงผิวนำเข้าจากประเทศเกาหลีใต้ โดยใช้สถิติทดสอบ F-test (One Way Anova) จากภาพรวมของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร ปัจจัยส่วนบุคคลที่ต่างกัน มีผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์บำรุงผิวนำเข้าจากประเทศเกาหลีใต้ ไม่แตกต่างกัน กล่าวคือ ค่า Sig. ของทุกตัวแปรแตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 ($p > 0.05$) ได้แก่ เพศ $p = 0.069$ อายุ $p = 0.863$ ระดับการศึกษา $p = 0.151$ สถานภาพสมรส $p = 0.194$ รายได้ต่อเดือน $p = 0.263$ และอาชีพ $p = 0.331$ ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยส่วนประสมการตลาดบริการ ผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) ของตัวแปรในงานวิจัยนี้อยู่ระหว่าง 0.447–0.646 (ค่าต่ำสุดและค่าสูงสุด) โดยไม่เกิน 0.8 ซึ่งแสดงว่าตัวแปรปัจจัยส่วนประสมการตลาดบริการไม่สัมพันธ์กัน จึงสามารถนำไปวิเคราะห์หาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ MRA ด้วยวิธี Stepwise และผลการทดสอบสัมประสิทธิ์การถดถอยของปัจจัยส่วนประสมการตลาดบริการที่มีอิทธิพลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อ พบว่า มีส่วน

ประสมการตลาดบริการ จำนวน 5 ด้าน คือ ด้านลักษณะทางกายภาพ ($\beta=0.246$) ด้านกระบวนการ ($\beta=0.211$) ด้านผลิตภัณฑ์ ($\beta=0.123$) ด้านราคา ($\beta=0.118$) และ ด้านพนักงาน ($\beta=0.109$) มีอิทธิพลต่อการกระบวนการตัดสินใจซื้อ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 มีค่าสัมประสิทธิ์ของการพยากรณ์ (R Square) เท่ากับ ร้อยละ 43.2 และมีค่าความคาดเคลื่อนมาตรฐานของการพยากรณ์ เท่ากับ 0.27649 ซึ่งสามารถอธิบายได้ว่าปัจจัยส่วนประสมการตลาดบริการ ด้านลักษณะทางกายภาพ ด้านกระบวนการ ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา และด้านพนักงาน มีอิทธิพลต่อการกระบวนการตัดสินใจซื้อ ผลิตภัณฑ์บำรุงผิวหน้านำเข้าจากประเทศเกาหลีใต้ในเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐาน

สมมติฐานที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยผู้มีอิทธิพลทางสื่อสังคมออนไลน์ ผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) ของตัวแปรในงานวิจัยนี้อยู่ระหว่าง 0.655–0.675 (ค่าต่ำสุดและค่าสูงสุด) โดยไม่เกิน 0.8 ซึ่งแสดงว่าตัวแปรปัจจัยผู้มีอิทธิพลทางสื่อสังคมออนไลน์ไม่สัมพันธ์กัน จึงสามารถนำไปวิเคราะห์หาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ MRA ด้วยวิธี Stepwise และผลการทดสอบสัมประสิทธิ์การถดถอยของปัจจัยผู้มีอิทธิพลทางสื่อสังคมออนไลน์ ที่มีอิทธิพลต่อการกระบวนการตัดสินใจซื้อ พบว่า ปัจจัยทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านความน่าดึงดูดใจ ($\beta=0.258$) ด้านความน่าเชื่อถือ ($\beta=0.237$) และด้านเนื้อหา (Content) ($\beta=0.219$) มีอิทธิพลต่อการกระบวนการตัดสินใจซื้อ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 มีค่าสัมประสิทธิ์ของการพยากรณ์ (R Square) เท่ากับ ร้อยละ 39.4 และมีค่าความคาดเคลื่อนมาตรฐานของการพยากรณ์เท่ากับ 0.28470 ซึ่งสามารถอธิบายได้ว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลทางสื่อสังคมออนไลน์ มีอิทธิพลต่อการกระบวนการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์บำรุงผิวหน้านำเข้าจากประเทศเกาหลีใต้ในเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐาน

อภิปรายผล

จากการศึกษาปัจจัยส่วนประสมการตลาดบริการ และปัจจัยผู้มีอิทธิพลทางสื่อสังคมออนไลน์ ที่มีอิทธิพลต่อการกระบวนการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์บำรุงผิวหน้านำเข้าจากประเทศเกาหลีใต้ในเขตกรุงเทพมหานคร สามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

ปัจจัยส่วนบุคคลในทุกด้าน ที่แตกต่างกันมีอิทธิพลต่อการกระบวนการตัดสินใจซื้อ ซึ่งสอดคล้องกับ ศีลาทิพย์ วงษ์สำราญจริง ที่ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างส่วนประสมทางการตลาดสำหรับธุรกิจบริการ กับกระบวนการตัดสินใจซื้อเครื่องสำอางที่มีตราสินค้าจากต่างประเทศในกรุงเทพมหานคร (ศีลาทิพย์ วงษ์สำราญจริง, 2561) และ ชิกณา ศรีบุญนาค และอุมาพร พงษ์สัตยา ที่ได้ศึกษาส่วนประสมการตลาด ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อเครื่องสำอางเกาหลีผ่านแอปพลิเคชันออนไลน์ ที่ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลของงานวิจัยเหล่านี้มีค่า Sig. ที่มากกว่าระดับนัยสำคัญทางสถิติ ($p<0.05$) (ชิกณา ศรีบุญนาค และ อุมาพร พงษ์สัตยา, 2562) ดังนั้น จึงอภิปรายผลได้ว่า ปัจจัยส่วนบุคคลที่แตกต่างกัน มีอิทธิพลต่อการกระบวนการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์บำรุงผิวหน้านำเข้าจากประเทศเกาหลีใต้ในเขต

กรุงเทพมหานคร ไม่แตกต่างกัน เพราะผลิตภัณฑ์บำรุงผิวหน้านำเข้าจากประเทศเกาหลีใต้ นั้น มีความหลากหลาย ซึ่งแสดงให้เห็นว่ากลุ่มผู้บริโภคเป้าหมายนั้นมีมาก

จากการทดสอบค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ (MRA) ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อ พบว่า ปัจจัยด้านลักษณะทางกายภาพ ด้านกระบวนการ ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา และด้านพนักงาน มีอิทธิพลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์บำรุงผิวหน้านำเข้าจากประเทศเกาหลีใต้ ในเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งอธิบายเพิ่มเติมได้ ดังนี้

1. ปัจจัยส่วนประสมการตลาดบริการ ด้านลักษณะทางกายภาพ มีอิทธิพลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อ จากการทดสอบสมมติฐาน พบว่ามีค่า Sig. เท่ากับ 0.000 ซึ่งน้อยกว่าสมมติฐานที่ระดับ 0.05 สอดคล้องกับศิลาทิพย์ วงษ์สำราญจริง ที่ได้ศึกษา ความสัมพันธ์ระหว่างส่วนประสมทางการตลาดสำหรับธุรกิจบริการกับกระบวนการตัดสินใจซื้อเครื่องสำอางที่มีตราสินค้าจากต่างประเทศในกรุงเทพมหานคร พบว่า ปัจจัยด้านลักษณะทางกายภาพ มีอิทธิพลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อเครื่องสำอางที่มีตราสินค้าจากต่างประเทศในกรุงเทพมหานคร กล่าวคือ เมื่อผู้บริโภคมองเห็นผลิตภัณฑ์ได้ชัดเจน สินค้าถูกจัดเรียงไว้ในตำแหน่งที่หาและหยิบง่าย และมีเคาน์เตอร์จัดจำหน่ายเฉพาะ รวมถึงการตกแต่งภายในที่สวยงาม ดึงดูดสายตาผู้บริโภค จะทำให้ผู้บริโภคตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ได้ง่าย (ศิลาทิพย์ วงษ์สำราญจริง, 2561)

2. ปัจจัยส่วนประสมการตลาดบริการ ด้านกระบวนการ มีอิทธิพลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อ จากการทดสอบสมมติฐาน พบว่า มีค่า Sig. เท่ากับ 0.000 ซึ่งน้อยกว่าสมมติฐานที่ระดับ 0.05 สอดคล้องกับอริศศยานันท์ เจริญพูล ที่ได้ศึกษา กลยุทธ์ทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อเครื่องสำอางผ่านระบบโมบายคอมพิวเตอร์ พบว่า ปัจจัยด้านกระบวนการ มีอิทธิพลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อเครื่องสำอางผ่านระบบโมบายคอมพิวเตอร์ กล่าวคือ ผู้บริโภคต้องการได้รับสินค้าที่ถูกต้อง การได้รับแจ้งข้อมูลเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ หรือรายการส่งเสริมการขาย และเมื่อเกิดปัญหาสามารถติดต่อพนักงานได้ตลอดเวลา (อริศศยานันท์ เจริญพูล, 2561)

3. ปัจจัยส่วนประสมการตลาดบริการ ด้านผลิตภัณฑ์ มีอิทธิพลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อ จากการทดสอบสมมติฐาน พบว่า มีค่า Sig. เท่ากับ 0.015 ซึ่งน้อยกว่าสมมติฐานที่ระดับ 0.05 สอดคล้องกับพิมพจี ฌ เชียงใหม่ และบุญญรัตน์ สัมพันธ์วัฒน์ ที่ได้ศึกษา ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อเครื่องสำอางเคาน์เตอร์แบรนด์ทางออนไลน์ของผู้หญิงในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า ปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์ มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อเครื่องสำอางเคาน์เตอร์แบรนด์ทางออนไลน์ของผู้หญิงในเขตกรุงเทพมหานคร กล่าวคือ ผลิตภัณฑ์ที่มีส่วนประกอบสารออกฤทธิ์สำคัญที่ช่วยแก้ไขปัญหาและเห็นผลลัพธ์ บรรจุภัณฑ์ดูสวยงาม และผ่านการพัฒนาสูตรด้วยนวัตกรรมในการผลิตระดับสูง (พิมพจี ฌ เชียงใหม่ และ บุญญรัตน์ สัมพันธ์วัฒน์, 2562)

4. ปัจจัยส่วนประสมการตลาดบริการ ด้านราคา มีอิทธิพลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อ จากการทดสอบสมมติฐาน พบว่า มีค่า Sig. เท่ากับ 0.026 ซึ่งน้อยกว่าสมมติฐานที่ระดับ 0.05 สอดคล้องกับ

เมิ่ง หยิว ที่ได้ศึกษา การศึกษาส่วนประสมทางการตลาดและกลุ่มอ้างอิงที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อเครื่องสำอางไทยของนักท่องเที่ยวชาวจีนในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า ปัจจัยด้านราคา มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อเครื่องสำอางไทยของนักท่องเที่ยวชาวจีนในเขตกรุงเทพมหานคร กล่าวคือ ผู้บริโภคจะเปรียบเทียบจากระดับราคาที่มาให้เลือก และจะตัดสินใจเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ที่มีราคาเหมาะสม (เมิ่ง หยิว, 2560)

5. ปัจจัยส่วนประสมการตลาดบริการ ด้านพนักงาน มีอิทธิพลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อจากการทดสอบสมมติฐาน พบว่ามีค่า Sig. เท่ากับ 0.036 ซึ่งน้อยกว่าสมมติฐานที่ระดับ 0.05 ทั้งนี้ เพราะว่า ปัจจัยด้านพนักงาน ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นด้วยว่า เมื่อพนักงานมีความเต็มใจที่จะให้บริการจะสามารถตอบสนองความต้องการได้ทันทั่วทั้งที่ การแต่งกายอย่างเรียบร้อย และมีบุคลิกภาพที่ดีของพนักงาน รวมถึงพนักงานมีทักษะ ความรู้ การพูด เทคนิคในการนำเสนอ และความสามารถในการให้บริการ จะทำให้ผู้บริโภคกลุ่มเป้าหมายเกิดความน่าเชื่อถือ รู้สึกไว้วางใจ และตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์

จากการทดสอบค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ (MRA) ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อ พบว่า ปัจจัยทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ด้านความน่าดึงดูดใจ ด้านความน่าเชื่อถือ และด้านเนื้อหา มีอิทธิพลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์บำรุงผิวหน้านำเข้าจากประเทศเกาหลีใต้ในเขตกรุงเทพมหานคร ($p < 0.05$) โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ของการพยากรณ์ (R Square) เท่ากับ ร้อยละ 39.4 และมีค่าความคาดเคลื่อนมาตรฐานของการพยากรณ์เท่ากับ 0.28470 ซึ่งอธิบายเพิ่มเติมได้ ดังนี้

1. ปัจจัยผู้มีอิทธิพลทางสื่อสังคมออนไลน์ ด้านความน่าดึงดูดใจ มีอิทธิพลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อ จากการทดสอบสมมติฐาน พบว่า มีค่า Sig. เท่ากับ 0.000 ซึ่งน้อยกว่าสมมติฐานที่ระดับ 0.05 สอดคล้องกับอาทิตยา ดาวประทีป ที่ได้ศึกษา การรับรู้ตราสินค้าและผู้มีอิทธิพลต่อตราสินค้าบนสื่อสังคมออนไลน์ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อเครื่องสำอางประเทศเกาหลีของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า ปัจจัยด้านความน่าดึงดูดใจ มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อเครื่องสำอางประเทศเกาหลีของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร กล่าวคือ ผู้บริโภคให้ความสนใจติดตามผู้มีอิทธิพลทางสื่อสังคมออนไลน์ ที่มีความน่าดึงดูดใจทางร่างกาย เช่น รูปร่างหน้าตาดี หรือการแสดงออกที่ทำให้รู้สึกชื่นชอบ และมีประสบการณ์ร่วมกับเขา จะตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ที่ได้ถูกนำเสนอ (อาทิตยา ดาวประทีป, 2559)

2. ปัจจัยผู้มีอิทธิพลทางสื่อสังคมออนไลน์ ด้านความน่าเชื่อถือ มีอิทธิพลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อ จากการทดสอบสมมติฐาน พบว่ามีค่า Sig. เท่ากับ 0.000 ซึ่งน้อยกว่าสมมติฐานที่ระดับ 0.05 สอดคล้องกับวสุธิดา นุริตมนต์ และคณะ ที่ได้ศึกษา อิทธิพลของการสื่อสารทางการตลาดโดยผู้มีอิทธิพลบนสื่อสังคมออนไลน์ ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางของผู้บริโภควัยทำงาน พบว่า ปัจจัยด้านความน่าเชื่อถือ มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางของผู้บริโภควัยทำงาน กล่าวคือ ผู้มีอิทธิพลทางสื่อสังคมออนไลน์ที่มีความน่าเชื่อถือ ผู้บริโภคจะให้ความสนใจติดตาม

โดยเฉพาะเทคนิคในการนำเสนอ รวมถึงมีความรู้ และความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ (วสุธิดา นุริตมนต์และคณะ, 2563)

3. ปัจจัยผู้มีอิทธิพลทางสื่อสังคมออนไลน์ ด้านเนื้อหา มีอิทธิพลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อจากการทดสอบสมมติฐาน พบว่า มีค่า Sig. เท่ากับ 0.000 ซึ่งน้อยกว่าสมมติฐานที่ระดับ 0.05 สอดคล้องกับงานศึกษา ฤทธิ์วีระเดช ที่ได้ศึกษากลยุทธ์ผู้ทรงอิทธิพลไมโครอินฟลูเอนเซอร์ (Influencers) ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อเครื่องสำอางออร์แกนิกผ่านสื่อออนไลน์ของเพศหญิงในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า ปัจจัยด้านเนื้อหา มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อเครื่องสำอางออร์แกนิกผ่านสื่อออนไลน์ของเพศหญิงในเขตกรุงเทพมหานคร กล่าวคือ เนื้อหาที่ได้นำเสนอนั้น จะทำให้ผู้บริโภคที่ติดตามเกิดความน่าเชื่อถือที่มีต่อผลิตภัณฑ์ และส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ (กานติมา ฤทธิ์วีระเดช, 2560)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลของปัจจัยส่วนบุคคล ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ เป็นเพศหญิง ร้อยละ 64.40 อยู่ในช่วงอายุ 20–30 ปี ร้อยละ 40.30 มีระดับการศึกษาปริญญาตรีหรือเทียบเท่า ร้อยละ 69.70 มีสถานภาพสมรส โสด ร้อยละ 56 มีอาชีพ พนักงานบริษัท ร้อยละ 32.80 และมีรายได้ต่อเดือน 10,000–19,999 บาท ร้อยละ 25.20
2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลของระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยส่วนประสบการณ์ตลาดบริการ ในภาพรวมอยู่ในระดับ เห็นด้วย ทุกข้อ โดยมีค่าเฉลี่ย $\bar{X}=4.13$ และมีค่า S.D.=0.37
3. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลของระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยผู้มีอิทธิพลทางสื่อสังคมออนไลน์ ในภาพรวมอยู่ในระดับ เห็นด้วย ทุกข้อ โดยมีค่าเฉลี่ย $\bar{X}=4.11$ และมีค่า S.D.=0.42

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัยและการนำผลการวิจัยไปใช้

ผู้วิจัยขอสรุปข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย โดยสรุปตามปัจจัยที่ได้ศึกษา ดังนี้

ปัจจัยส่วนประสบการณ์ตลาดบริการ (7Ps)

1. ปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์ ควรให้ความสำคัญของผลิตภัณฑ์ที่มีคุณสมบัติที่หลากหลาย เช่น ผลิตภัณฑ์ที่เหมาะสมกับสภาพผิวที่แตกต่างกัน ควรเลือกผลิตภัณฑ์ที่มีสารออกฤทธิ์สำคัญที่กำลังเป็นที่นิยม และควรทดสอบผลิตภัณฑ์นั้น ๆ ว่าเห็นผลลัพธ์ที่ดีที่ภายหลังการใช้ที่ครอบคลุมทุกความต้องการ
2. ปัจจัยด้านราคา ควรให้ความสำคัญในการกำหนดราคาขายที่เหมาะสมเมื่อเปรียบเทียบกับคุณภาพ และคุณประโยชน์ของผลิตภัณฑ์ที่จะได้รับ โดยเฉพาะการกำหนดราคาขายที่หลากหลาย
3. ปัจจัยด้านพนักงาน ควรให้ความสำคัญกับพนักงาน ตั้งแต่ความเต็มใจในการให้บริการ การตอบสนองความต้องการของลูกค้าได้ในทันที มีทักษะและความรอบรู้ในผลิตภัณฑ์ ตลอดจนมีเทคนิคในการนำเสนอที่มีประสิทธิภาพ เพราะองค์ประกอบเหล่านี้ จะทำให้ลูกค้าตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์

4. ปัจจัยด้านกระบวนการ ควรให้ความสำคัญกับกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานขาย เพราะสิ่งที่ถูกค่าให้ความสำคัญมากที่สุด คือการได้รับสินค้าอย่างถูกต้อง การได้รับข้อมูลเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ ควรจัดทำพิมพ์เขียวสำหรับการขายและการบริการ เพื่อให้กระบวนการมีประสิทธิภาพ

5. ปัจจัยด้านลักษณะทางกายภาพ ควรให้ความสำคัญกับร้านค้าหรือเคาน์เตอร์จำหน่ายผลิตภัณฑ์ เช่น การออกแบบที่สวยงาม กล่าวคือ ควรออกแบบให้ง่ายต่อการค้นหา มีป้ายแสดงราคา และรายการส่งเสริมการขายที่ชัดเจน มีการจัดแสดงสินค้า (Product Display) ได้อย่างสวยงาม

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรทำการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ เช่น การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่ม เพื่อศึกษาความแตกต่างของปัจจัยส่วนบุคคล ใช้เป็นแนวทางในการวางกลยุทธ์ธุรกิจ

2. ควรทำการศึกษาพฤติกรรมของผู้บริโภค ที่มีอิทธิพลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์บำรุงผิวหน้านำเข้าจากต่างประเทศ เช่น ผลิตภัณฑ์ที่นำเข้าจากทวีปยุโรป ก่อนการจัดจำหน่าย

3. ควรทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยการสื่อสารการตลาดในยุคดิจิทัล ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ความงาม เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดกลยุทธ์ทางการตลาดได้อย่างครอบคลุม

เอกสารอ้างอิง

- กรุงเทพธุรกิจ. (2564). เปิดสถิติคนไทยเสพติด ‘ออนไลน์ โซเชียล’ สูงติดอันดับโลก. เรียกใช้เมื่อ 25 กรกฎาคม 2564 จาก <https://www.bangkokbiznews.com/tech/950958>.
- กานติมา ฤทธิ์วีระเดช. (2560). กลยุทธ์ผู้ทรงอิทธิพลไมโครอินฟลูเอนเซอร์ (Influencers) ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อเครื่องสำอางออร์แกนิกผ่านสื่อออนไลน์ของเพศหญิงในเขตกรุงเทพมหานคร. ใน *การค้นคว้าอิสระปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- ไทยรัฐออนไลน์. (2564). “โลกแห่งความงาม” เปลี่ยนไป? เจาะตลาด มองเทรนด์ ภายใต้วิกฤติโควิด. เรียกใช้เมื่อ 2 กรกฎาคม 2564 จาก <https://www.bangkokbiznews.com/news/946592>.
- ธิดา ศรีบุญนาท และ อุมพร พงษ์สัตยา. (2562). ส่วนประสมการตลาดที่ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อเครื่องสำอางเกาหลีผ่านแอปพลิเคชันออนไลน์. *วารสารบริหารธุรกิจและสังคมศาสตร์*, 2(3), 88-100.
- ธีระ กุลสวัสดิ์. (2558). *การหาคุณภาพของเครื่องมือในการวิจัย*. ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- พิมพ์จิษฐ์ ณ เชียงใหม่ และ บุญญรัตน์ สัมพันธ์วัฒนชัย. (2562). ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อเครื่องสำอางเคาน์เตอร์แบรนด์ทางออนไลน์ของผู้หญิงในเขตกรุงเทพมหานคร. *วารสารมหาวิทยาลัยพายัพ*, 28(2), 129-42.
- เม้ง หยิว. (2560). การศึกษาส่วนประสมทางการตลาดและกลุ่มอ้างอิงที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อเครื่องสำอางไทยของนักท่องเที่ยวชาวจีนในเขตกรุงเทพมหานคร. ใน *ปริญญานิตยศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการสื่อสารเชิงกลยุทธ์*. มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.

- วสุธิดา นฤตมนต์และคณะ. (2563). อิทธิพลของการสื่อสารทางการตลาดโดยผู้มีอิทธิพลบนสื่อสังคมออนไลน์ ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางของผู้บริโภควัยทำงาน. *วารสาร มทร.อีสาน ฉบับมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 7(1), 82-98.
- ศิลาทิพย์ วงษ์สำราญจริง. (2561). ความสัมพันธ์ระหว่างส่วนประสมทางการตลาดสำหรับธุรกิจบริการกับกระบวนการตัดสินใจซื้อเครื่องสำอางที่มีตราสินค้าจากต่างประเทศในกรุงเทพมหานคร. ใน *วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต วิชาการตลาด*. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- ศูนย์ข้อมูลกรุงเทพมหานคร. (2557). *คำสั่งสภากรุงเทพมหานคร เรื่องการแบ่งพื้นที่รับผิดชอบประจำกลุ่มปฏิบัติงานของสำนักงานเขต (คำสั่งที่ 44/2557)*. เรียกใช้เมื่อ 1 สิงหาคม 2564 จาก <http://www.oic.go.th/FILEWEB/CABINFOCENTER9/DRAWER041/GENERAL/DATA0005/00005882.PDF>.
- ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร. (2564). *สถิติการนำเข้าเครื่องสำอางจากต่างประเทศ*. เรียกใช้เมื่อ 1 มีนาคม 2564 จาก <http://www.customs.go.th/>.
- อลิศศยานันท์ เจริญพูล. (2561). กลยุทธ์ทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อเครื่องสำอางผ่านระบบโมบายคอมพิวเตอร์. ใน *วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการการตลาด*. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- อาทิตยา ดาวประทีป. (2559). การรับรู้ตราสินค้าและผู้มีอิทธิพลต่อตราสินค้าบนสื่อสังคมออนไลน์ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อเครื่องสำอางเกาหลีของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร. ใน *การค้นคว้าอิสระปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- Cochran W.G. (1997). *Sampling Techniques*. (3rd ed). New York: John Wiley and Sons Inc.
- Jan Wielki. (2020). *Analysis of the Role of Digital Influencers and Their Impact on The Functioning of Contemporary On-Line Promotional System and Its Sustainable Development*. Doctoral dissertation: Opole University of Technology.
- Marketing Oops!. (2563). *อัปเดตมูลค่า-เทรนด์ ‘ตลาดความงาม’ ในยุคที่คน(ต้อง)สวຍ ภายใต้งานหนัก*. เรียกใช้เมื่อ 23 พฤษภาคม 2564 จาก <https://www.marketingoops.com/reports/industry-insight/value-and-trend-beauty-market-2020/>.

ภูมิปัญญาช่างศิลป์พื้นถิ่นไทใหญ่และชาติพันธุ์ในจังหวัดแม่ฮ่องสอน*

LOCAL WISDOMS OF SHAN AND ETHNIC ARTISTS IN MAE HONG SON PROVINCE

บุษกร สืบตระกูล

Bussakorn Suebtrakul

วัชร วิระแก้ว

Watcharee Weerakaew

กันทนา ใจสุวรรณ

Kanthana Jaisuwan

วิทยาลัยชุมชนแม่ฮ่องสอน, ประเทศไทย.

Mae Hong Son community college, Thailand.

E-mail: ajkanthana@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยเรื่อง ภูมิปัญญาช่างศิลป์พื้นถิ่นไทใหญ่และชาติพันธุ์ในจังหวัดแม่ฮ่องสอนนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาภูมิปัญญา สืบค้น และจัดทำแผนที่ข้อมูลช่างศิลป์พื้นถิ่นในจังหวัดแม่ฮ่องสอน ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีผู้ให้ข้อมูลการวิจัยคือ ช่างศิลป์พื้นถิ่นภูมิปัญญาท้องถิ่นในพื้นที่ 7 อำเภอ คืออำเภอเมือง อำเภอปางมะผ้า อำเภอปาย อำเภอแม่ลาน้อย อำเภอขุนยวม อำเภอแม่สะเรียง และอำเภอสบเมย สมาชิกวิสาหกิจชุมชนที่มีคุณสมบัติโดดเด่น หน่วยงานภาครัฐ ใช้เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม

ผลการวิจัยพบว่า ช่างศิลป์ในพื้นที่เป้าหมายที่ปรากฏตามประเภทงานช่างศิลป์และภูมิปัญญาประกอบด้วย 1) งานจิตรกรรม 2) งานเครื่องดนตรี 3) งานโลหะศิลป์ 4) งานเครื่องจักสาน 5) งานผ้าและสิ่งถักทอ 6) งานปูนปั้น-งานไม้ 7) งานศาสตราวุธ 8) งานเครื่องสด และ 9) เครื่องรัก เครื่องเงิน ช่างศิลป์ท้องถิ่นแต่ละประเภทนั้น ยังคงมีผู้สืบทอดจำนวน 52 คน (83.87%) และไม่มีผู้สืบทอดจำนวน 10 คน (16.13%) โดยช่างศิลป์ท้องถิ่นบางประเภทเครื่องสด งานเครื่องดนตรี โลหะศิลป์ จักสาน และปูนปั้น มีความเสี่ยงต่อการสูญหาย การสำรวจข้อมูลช่างศิลป์พื้นถิ่นในจังหวัดแม่ฮ่องสอน มีประวัติชุมชน ศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของชุมชน ข้อมูลช่างศิลป์ รวมถึงงานด้านพุทธศิลป์ มีความแตกต่างจากพุทธศิลป์ในพื้นที่ล้านนา เนื่องจากมีความผสมผสานกับศิลปวัฒนธรรมของชาติพันธุ์ต่าง ๆ ที่อยู่ในพื้นที่ จุดมุ่งหมายในการสร้างและฝึกหัดงานด้านช่างศิลป์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา รวมถึงเป็นงานที่เกี่ยวข้องปัจจัยที่จำเป็นต้องใช้ในชีวิตประจำวัน

คำสำคัญ: ช่างศิลป์พื้นถิ่น, ภูมิปัญญา, ไทใหญ่, ชาติพันธุ์แม่ฮ่องสอน

Abstract

The objectives of this study are to study the wisdom, survey, and map the information of local artisans in Mae Hong Son Province by using qualitative research. The sample group used in the research was artisans with local wisdom of 7 districts; Muang, Pang Mapha, Pai, Mae La Noi, Khun Yuam, Mae Sariang, and Sop Moei, and together with the outstanding qualified community enterprises members and government personnel. The research tools consisted of a document analysis, questionnaire, interview, and focus group discussion approach.

The results showed that each type of artisan in the targeted area, according to the types of artisans and local pearls of wisdom, consisted of 1) Painting, 2) Musical Instruments, 3) Metal Arts, 4) Basketry, 5) Textiles and Textiles, 6) Stucco-woodworking, 7) Arts and Crafts Rawut, 8) Fresh Wares, and 9) Love Wares, Lacquerware. The local artisan still had successors of 52 persons (83.87%), and there were no successors of 10 persons (16.13 %). The results shown that some types of local artisans, such as Live Instruments, Musical Instruments, Metal Arts, Basketry, and Stucco, may be at risk of being lost in the future. The survey of local artisans in Mae Hong Son Province with community history, and community settlement information about artisans, including works on Buddhist art, is different from the Buddhist art in the Lanna area because it blends with the arts and cultures of different ethnic groups. address in the area but it is expected that the purpose of creating and practicing artisan works is to offer as an offering to the Lord Buddha including work related to factors that are needed in daily life.

Keywords: Local Artisans, Local Wisdom, Tai Yai, Mae Hong Son Ethnicity

บทนำ

ประเทศไทยมีวัฒนธรรมชุมชนที่ถ่ายทอดจากชนรุ่นหนึ่งไปสู่รุ่นหนึ่ง โดยความรู้ที่เป็นส่วนสำคัญในการดำเนินชีวิตและแก้ไขปัญหาของมนุษย์เพื่อคุณภาพชีวิตที่เรียกว่า ภูมิปัญญา ได้แก่ การกินอยู่ อาหาร การรักษาสุขภาพ การทอผ้า การจักสาน การละเล่นพื้นบ้าน ดนตรี และความเชื่อต่าง ๆ (พิทยา ว่องสกุล, 2559) แต่ในสภาพปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงไปสู่สังคมทุนนิยม ทำให้เกิดผลกระทบต่องานวิถีการดำเนินชีวิตของท้องถิ่น เกิดการเปลี่ยนแปลงจากการผลิตเพื่อยังชีพมาเป็นการผลิตเพื่อขายส่งผลต่อค่านิยมและภูมิปัญญาต่าง ๆ ปัจจุบันแผนการพลิกโฉมสถาบันวิทยาลัยชุมชนระยะเวลา 5 ปี (พ.ศ. 2566 – 2570) สถาบันวิทยาลัยชุมชน มุ่งสร้างกำลังคนเพื่อความเป็นเลิศในพื้นที่ที่มีศักยภาพใน

การพัฒนาศักยภาพบุคลากร ให้มีจิตสำนึกและความรู้ความสามารถ เพื่อเป็นหลักในการขับเคลื่อนการพัฒนา และสร้างการเปลี่ยนแปลงในระดับพื้นที่ ยกระดับและสร้างมูลค่าเพิ่มจากผลิตภัณฑ์ชุมชน และร่วมพัฒนาชุมชน เพื่อการบรรลุเป้าหมายการสร้างและพัฒนาคนในศตวรรษที่ 21 และการสร้างองค์ความรู้และนวัตกรรม เพื่อขับเคลื่อนประเทศตามแนวทาง Value-based economy รวมถึงเป้าหมายของกลุ่มการพัฒนาชุมชนเชิงพื้นที่ ที่มุ่งเน้นการสร้างและพัฒนาบุคลากรที่มีทักษะสูง ตามความต้องการของท้องถิ่น และพัฒนาท้องถิ่นด้วยองค์ความรู้และนวัตกรรม ประสบความสำเร็จโดยมีจุดเน้นเชิงกลยุทธ์สำคัญประการหนึ่งคือ “การสร้างมูลค่าเพิ่มจากมรดกทางภูมิปัญญาด้านช่างศิลป์ท้องถิ่น” เพื่อรวบรวมองค์ความรู้เกี่ยวกับงานช่างศิลป์ท้องถิ่นที่โดดเด่นและสำคัญ แตกต่างกันไปตามบริบทของพื้นที่สำรวจและวิเคราะห์จัดกลุ่มช่างศิลป์ท้องถิ่นและครูท้องถิ่นในพื้นที่ ก่อนที่องค์ความรู้จะสูญหายหรือบิดเบือนไป เพื่อสร้างระบบการฟื้นฟูอนุรักษ์ สืบสาน และพัฒนา ยกย่องวิชาชีพช่างศิลป์ท้องถิ่นให้ยั่งยืน ให้เป็นความภูมิใจ และรักษารากเหง้าทางวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่น และผลักดันให้ทุนทางวัฒนธรรมช่างศิลป์ท้องถิ่น สามารถเป็นกลไกหนึ่งในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของชุมชน ท้องถิ่น เมือง และประเทศ

จังหวัดแม่ฮ่องสอน เป็นจังหวัดที่มีกลุ่มชาติพันธุ์ที่หลากหลาย มีความโดดเด่นทางอัตลักษณ์วิถีชีวิต วัฒนธรรมประเพณี องค์ความรู้และภูมิปัญญา เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ โดยในแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์มีช่างศิลป์ท้องถิ่นและครูภูมิปัญญา ที่มีทักษะและความชำนาญเฉพาะด้านที่โดดเด่น ประกอบด้วยไทใหญ่ กะเหรี่ยง ลahu ม้ง ลีซู ลเวีอะ ปะโอ จีนยูนนาน และคนเมือง แต่ในปัจจุบันภายใต้ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี สารสนเทศ ส่งผลให้ช่างศิลป์พื้นถิ่นและครูภูมิปัญญาขาดภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต แบบดั้งเดิม ทำให้ประเพณีที่ดึงดูดมาจากการสำรวจและวิเคราะห์จากกลุ่มช่างศิลป์อย่างเป็นระบบ รวมทั้งขาดการสืบทอดภูมิปัญญาจากรุ่นต่อรุ่น เริ่มสูญหายและบิดเบือนไป จึงควรมีการอนุรักษ์และฟื้นฟูวัฒนธรรมในชุมชน ที่มีความรู้แบบคู่ขนานกันระหว่างคนนอก-คนใน (Outsider & Insider) โดยนักวิจัยทำหน้าที่จัดระบบความรู้และกระตุ้นให้ชุมชนเห็นความสำคัญในภาษาและวัฒนธรรมของตน และใช้วิธีวิจัยเพื่อท้องถิ่น (Community based research) และรูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) ทำให้ชุมชนตัดสินใจและหาแนวทางในการอนุรักษ์และฟื้นฟูด้วยตนเองได้ (มยุรี ถาวรพัฒน์, 2557) คณะผู้วิจัยจึงได้ทำการสำรวจภูมิปัญญา สำรวจ และจัดทำแผนที่ข้อมูลช่างศิลป์พื้นถิ่นในจังหวัดแม่ฮ่องสอน เพื่อเป็นการรวบรวมองค์ความรู้ด้านช่างศิลป์พื้นถิ่น รวมตามกลุ่มประเภทช่างศิลป์ที่มีความสอดคล้องกับวิถีด้านศาสนา ความเชื่อ และภูมิปัญญาของชุมชนที่น่าสนใจ ที่จะศึกษาการยกระดับและพัฒนาต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาภูมิปัญญา สำรวจ และจัดทำแผนที่ข้อมูลช่างศิลป์พื้นถิ่นในจังหวัดแม่ฮ่องสอน

วิธีการดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยใช้การจัดสนทนากลุ่มตัวแทนจากชาติพันธุ์ไทใหญ่ กะเหรี่ยง ลาหู่ และม้ง โดยใช้การพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive analysis) และการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) โดยมีผู้ให้ข้อมูลคือ (1) ช่างศิลป์ท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่นในพื้นที่ 7 อำเภอ คือ อำเภอเมือง อำเภอปางมะผ้า อำเภอปาย อำเภอแม่ลาน้อย อำเภอขุนยวม อำเภอแม่สะเรียง และอำเภอสบเมย (2) สมาชิกวิสาหกิจชุมชนประเภทผ้าและเครื่องแต่งกายไทใหญ่ ลาหู่แดง ลาหู่ดำ กะเหรี่ยง (ปกากะญอ) และม้ง อย่างละ 1 กลุ่ม โดยเป็นวิสาหกิจที่มีคุณสมบัติโดดเด่น เช่น วิสาหกิจชุมชนที่เป็น OTOP หรือที่ได้รับรางวัลชนะเลิศหรือรองชนะเลิศ หรือที่เป็นวิสาหกิจชุมชนต้นแบบจังหวัดแม่ฮ่องสอน (3) บุคลากรจากหน่วยงานภาครัฐ ทั้งในระดับจังหวัด อำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย แบบวิเคราะห์เอกสาร แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ และแนวทางการสนทนากลุ่ม

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาข้อมูลภูมิปัญญา สํารวจและจัดทำแผนที่ข้อมูลช่างศิลป์ท้องถิ่นจังหวัดแม่ฮ่องสอน พบว่า ภูมิปัญญาของช่างศิลป์ในจังหวัดแม่ฮ่องสอน เมื่อแยกตามประเภทตามสถาบันช่างศิลป์ท้องถิ่นนั้น จังหวัดแม่ฮ่องสอนมีช่างศิลป์ท้องถิ่นจำนวน 9 ประเภท ประกอบด้วย 1) งานจิตรกรรม 2) งานเครื่องดนตรี (ช่างทำและซ่อมเครื่องดนตรีพื้นบ้าน) 3) งานโลหะศิลป์ (ช่างทำเครื่องเงิน-ทอง ช่างฉลุลาย) 4) งานเครื่องจักสาน (จักสานจากไม้ไผ่และไม้ค้ำหรือไม้บอง) 5) งานผ้าและสิ่งถักทอ 6) งานปูนปั้น-งานไม้ 7) งานศาสตราวุธ (ตีมีด) 8) งานเครื่องสด (งานใบตอง เครื่องสักการะ) และ 9) เครื่องรักเครื่องเงิน (ปรากฏภูมิปัญญาเกี่ยวกับการกรัดยางรัก) ด้านสัดส่วนของช่างศิลป์ในจังหวัดแม่ฮ่องสอนในระดับชั้นครุมีจำนวน 62 คน สามารถจำแนกตามประเภทช่างศิลป์ ช่างศิลป์ท้องถิ่นในจังหวัดแม่ฮ่องสอน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 53.22 เพศชาย ร้อยละ 46.78 สอดคล้องกับสัดส่วนจำนวนช่างศิลป์ที่เป็นประเภทผ้าและสิ่งถักทอเป็นอันดับแรก มีช่วงอายุ 41 – 60 ปี คิดเป็นร้อยละ 53.23 ช่วงอายุ 61 – 80 ปี คิดเป็นร้อยละ 33.87 ช่วงอายุ 81 – 100 ปี คิดเป็นร้อยละ 8.07 และช่วงอายุ 20 – 40 ปี คิดเป็นร้อยละ 4.83

ช่างศิลป์ท้องถิ่นแต่ละประเภทนั้น ยังคงมีผู้สืบทอดจำนวน 52 คน คิดเป็นร้อยละ 83.87 และไม่มีผู้สืบทอดจำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 16.13 หากวิเคราะห์จากผลการวิจัยนั้น จะเห็นว่า ช่างศิลป์ท้องถิ่นบางประเภท ได้แก่ เครื่องสด งานเครื่องดนตรี โลหะศิลป์ จักสาน และปูนปั้น อาจมีความเสี่ยงต่อการสูญหายในอนาคต โดยงานช่างศิลป์ที่มีความเสี่ยงดังกล่าว มีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตชาวไทใหญ่ในพื้นที่จังหวัดแม่ฮ่องสอน ที่มีความโดดเด่นและเป็นอัตลักษณ์ด้านวัฒนธรรมไทใหญ่ในจังหวัดแม่ฮ่องสอนในอดีตจังหวัดแม่ฮ่องสอนมีชุมชนชาวไทใหญ่ ซึ่งเป็นผู้มีศรัทธาในพระพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก มีลักษณะนิสัยชอบทำบุญทำทาน ถวายภัตตาหาร มีวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่อิงตามเดือนต่าง ๆ ซึ่งผล

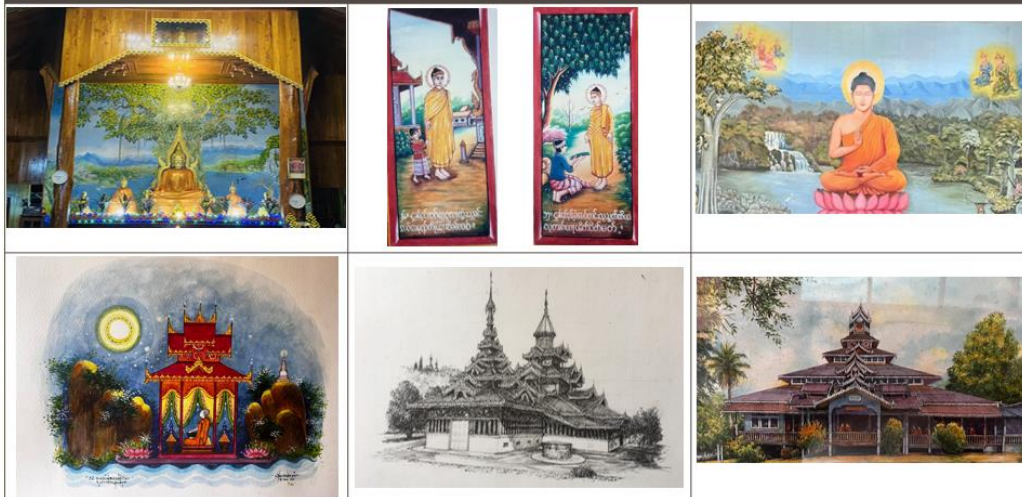
การสำรวจข้อมูลช่างศิลป์พื้นถิ่นในจังหวัดแม่ฮ่องสอน ที่มีประวัติชุมชนศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของชุมชน ข้อมูลช่างศิลป์ รวมถึงงานด้านพุทธศิลป์ มีความแตกต่างจากพุทธศิลป์ในพื้นที่ล้านนา เนื่องจากมีความผสมผสานกับศิลปวัฒนธรรมของชาติพันธุ์ต่าง ๆ ที่อยู่ในพื้นที่ แต่คาดว่าจุดมุ่งหมายในการสร้างและฝึกหัดงานด้านช่างศิลป์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา (เมธาวิ ธรรมชัย พระครูธีรสุตพจน์ พระสถิตย โปธิญา โณ อภากร ปัญโญ และจิตรเทพ ปิ่นแก้ว, 2562) รวมถึงเป็นงานที่เกี่ยวกับปัจจัยที่จำเป็นต้องใช้ใน ชีวิตประจำวัน และการจัดทำแผนที่ข้อมูลช่างศิลป์พื้นถิ่นในจังหวัดแม่ฮ่องสอน เพื่อนำเสนอผลการ รวบรวมข้อมูลช่างศิลป์ของแต่ละอำเภอในจังหวัดแม่ฮ่องสอน

รูป 1 แผนที่แสดงข้อมูลช่างศิลป์พื้นถิ่นในอำเภอต่าง ๆ ของจังหวัดแม่ฮ่องสอน

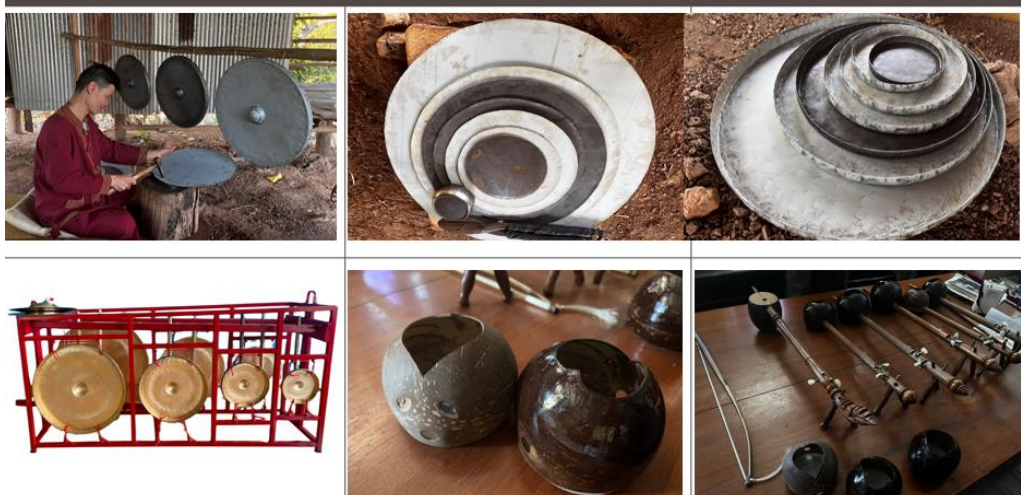

งานพุทธศิลป์ (จิตรกรรม)

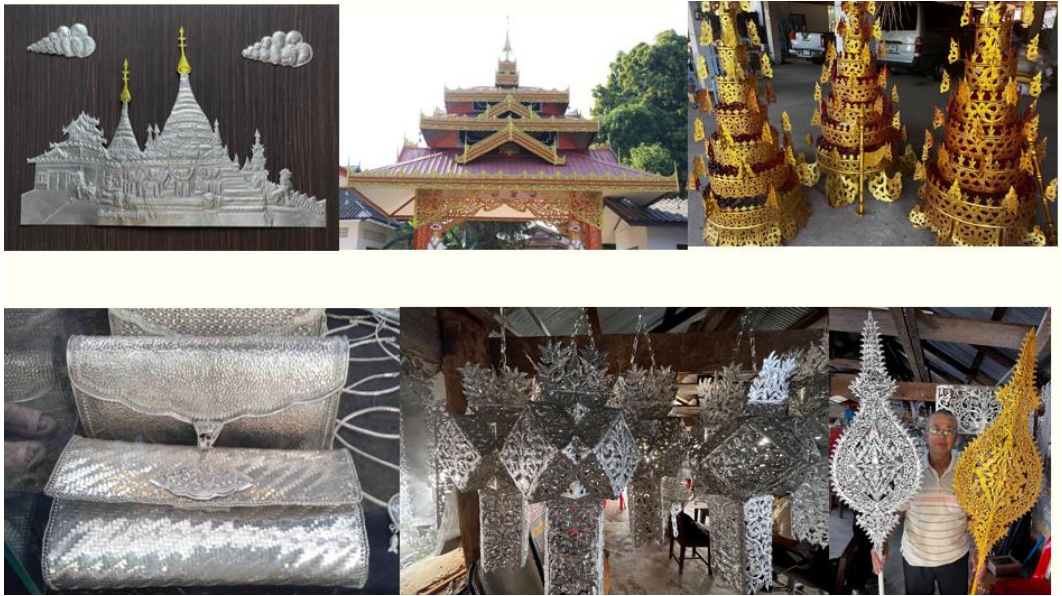

รูป 2 ผลงานช่างศิลป์ท้องถิ่นประเภทศาสนศิลป์ พุทธศิลป์ และจิตรกรรม (งานจิตรกรรม)

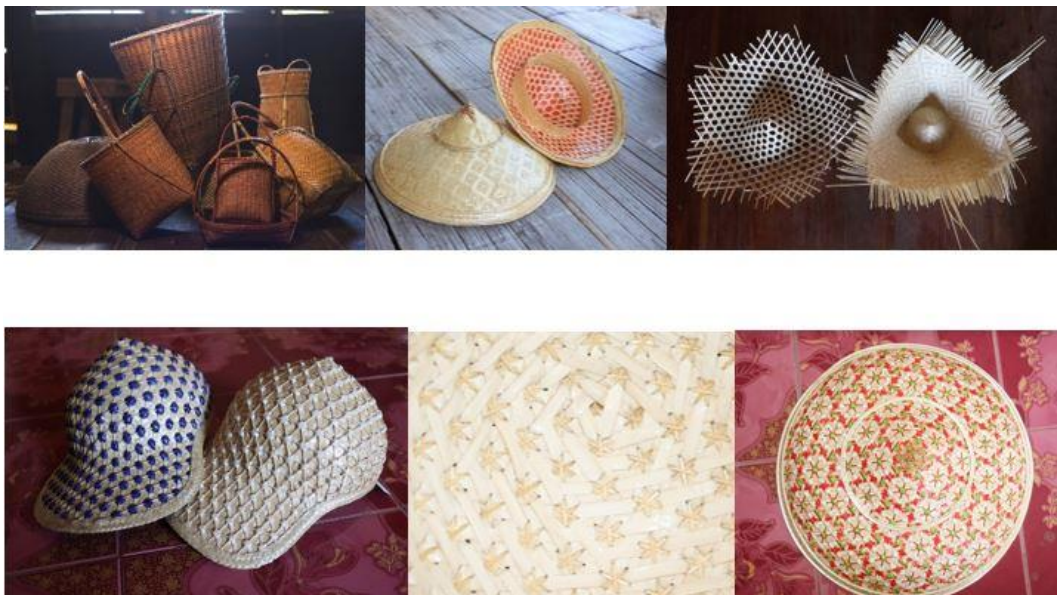
งานเครื่องดนตรี

รูป 3 ผลงานช่างศิลป์ท้องถิ่นประเภทเครื่องดนตรี (ช่างซ่อมและทำเครื่องดนตรีพื้นบ้าน)

รูป 4 ผลงานช่างศิลป์ท้องถิ่นประเภทโลหะศิลป์ (ช่างทำเครื่องเงิน-ทอง และช่างฉลุลาย)

รูป 5 ผลงานช่างศิลป์ท้องถิ่นประเภทเครื่องจักสาน

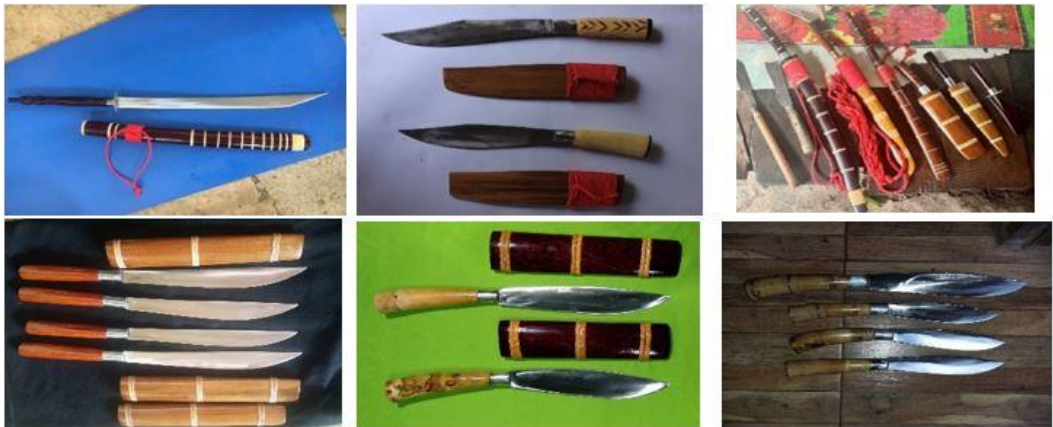

รูป 6 ผลงานช่างศิลป์ท้องถิ่นประเภทงานผ้าและสิ่งถักทอ

รูป 7 ผลงานช่างศิลป์ท้องถิ่นประเภทงานปูนปั้น-งานไม้

รูป 8 ผลงานช่างศิลป์ท้องถิ่นประเภทงานศาสตราวุธ (งานศาสตราวุธ : ตีมีด)

รูป 9 ผลงานช่างศิลป์ท้องถิ่นประเภทงานเครื่องสด (งานเครื่องสด/งานใบตอง)

รูป 10 ผลงานช่างศิลป์ท้องถิ่นประเภทงานเครื่องรัก เครื่องเงิน เกี่ยวกับการกริดยางรัก

ช่างศิลป์ในจังหวัดแม่ฮ่องสอน เมื่อแยกตามประเภทตามสถาบันช่างศิลป์ท้องถิ่นนั้น จังหวัดแม่ฮ่องสอนมีภูมิปัญญาของช่างศิลป์ท้องถิ่นจำนวน 9 ประเภท ประกอบด้วย 1) งานจิตรกรรมซึ่งจะมีอัตลักษณ์ของชาติพันธุ์ไทใหญ่ 2) งานเครื่องดนตรี (ช่างทำและซ่อมเครื่องดนตรีพื้นบ้าน) เป็นงานเครื่องดนตรีพื้นบ้านที่ใช้ในงานประเพณี 3) งานโลหะศิลป์ (ช่างทำเครื่องเงิน-ทอง, ช่างฉลุลาย) มีจุดเด่นและมีอัตลักษณ์ของจังหวัดแม่ฮ่องสอน เรียกว่า “ปานซอย” ปัจจุบันมีการประยุกต์จากการทำงานโลหะศิลป์เฉพาะในวัด เป็นงานตกแต่งสถานที่และหน่วยงาน รวมถึงของใช้ตกแต่งบ้านเรือน 4) งานเครื่องจักสาน มีความโดดเด่นเกือบทุกชาติพันธุ์ เนื่องจากมีภูมิปัญญาการจักสานเพื่อใช้ในชีวิตประจำวัน แต่จะมีเทคนิค วัสดุ (ไม้ไผ่ หวาย และไม้ค้ำหรือไม้บอง) รวมถึงวิธีการที่จักสานแตกต่างกันตามชาติพันธุ์และทักษะที่ถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ 5) งานผ้าและสิ่งถักทอ ถือเป็นงานที่มีความโดดเด่นทุกชาติพันธุ์ เนื่องจากเครื่องแต่งกายของแต่ละชาติพันธุ์ที่ต่างกัน การใช้เทคนิคในงานผ้าและสิ่งถักทอจึงถือเป็นภูมิปัญญาที่ยังคงถ่ายทอดมาถึงปัจจุบันนี้ และสามารถใช้เป็นอาชีพที่ใช้เลี้ยงชีพได้ 6) งานปูนปั้น-งานไม้ จากการศึกษภูมิปัญญาด้านงานปูนปั้น-งานไม้ ที่เป็นงานทักษะที่ต้องฝึกฝน จึงพบเฉพาะส่วนใหญ่เป็นชาติพันธุ์ไทใหญ่ 7) งานศาสตราวุธ เป็นงานภูมิปัญญาที่ช่างศิลป์ยังคงมีทักษะงานศาสตราวุธ โดยมีจุดเด่นด้านงานตีมีดเพื่อใช้ในครัวเรือน 8) งานเครื่องสด มีจุดเด่นด้านงานใบตองเพื่อใช้เป็นเครื่องสักการะในงานประเพณีต่าง ๆ และ 9) เครื่องรัก เครื่องเงิน มีจุดเด่นที่ปรากฏภูมิปัญญาเกี่ยวกับการกริดยางรัก ซึ่งเป็นต้นไม้ที่มีมากในพื้นที่

อภิปรายผล

การสำรวจและจัดเก็บข้อมูลช่างศิลป์พื้นถิ่นจังหวัดแม่ฮ่องสอน พบว่า จังหวัดแม่ฮ่องสอนมีช่างศิลป์ท้องถิ่นจำนวน 9 ประเภท ประกอบด้วย ศาสนาศิลป์ (จิตรกรรม) ช่างทำและซ่อมเครื่องดนตรีพื้นบ้าน งานโลหะศิลป์ (เครื่องเงิน-ทอง ต่อกลาย) งานเครื่องจักสาน (จักสานจากไม้ไผ่และไม้ค้ำหรือไม้บอง) งานเครื่องปั้นดินเผา (ไม่ปรากฏในปัจจุบัน) งานผ้าและสิ่งถักทอ งานปูนปั้น-งานไม้

งานศาสตราวุธ (ตีมีด) เครื่องสด (งานใบทอง เครื่องสักการะ) และเครื่องรัก เครื่องเงิน (ปรากฏภูมิปัญญาเกี่ยวกับการกริดยางรัก) และยังพบว่า งานหัตถกรรมผ้าและเครื่องแต่งกายในจังหวัดแม่ฮ่องสอนของทั้ง 4 ชาติพันธุ์นั้น ยังคงความเป็นดั้งเดิมในรูปแบบของแต่ละชาติพันธุ์ โดยหากวิเคราะห์แล้วจะเห็นว่า ชาติพันธุ์กะเหรี่ยงยังคงมีการทอผ้าเอง และเริ่มมีการส่งเสริมการปลูกฝ้ายในบางพื้นที่ แต่ชาติพันธุ์อื่นนั้นนิยมซื้อผ้าเป็นชิ้นมาตัด/ปัก/เย็บ ให้คงความเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง ในจังหวัดแม่ฮ่องสอนมีความหลากหลายของชาติพันธุ์ ตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์จนถึงปัจจุบัน (รัศมี ชูทรงเดช และคณะ, 2564) โดยแต่ละชาติพันธุ์มีประวัติศาสตร์ วิถีชีวิต วัฒนธรรมประเพณีที่โดดเด่นแตกต่างกันไป แต่สามารถอยู่ร่วมกันได้ และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน นอกจากนั้นแล้ว แต่ละชาติพันธุ์ยังมีช่างศิลป์ท้องถิ่นแต่ละประเภทที่ยังคงความเป็นชาติพันธุ์ของตนเอง โดยพบว่า ช่างศิลป์ในจังหวัดแม่ฮ่องสอนเมื่อแยกตามประเภทตามสถาบันช่างศิลป์ท้องถิ่นนั้น จังหวัดแม่ฮ่องสอนมีช่างศิลป์ท้องถิ่นจำนวน 9 ประเภท ประกอบด้วย 1) งานจิตรกรรม 2) งานเครื่องดนตรี (ช่างทำและซ่อมเครื่องดนตรีพื้นบ้าน) 3) งานโลหะศิลป์ (ช่างทำเครื่องเงิน-ทอง ช่างฉลุลาย) 4) งานเครื่องจักสาน (จักสานจากไม้ไผ่และไม้คล้า) 5) งานผ้าและสิ่งถักทอ 6) งานปูนปั้น-งานไม้ 7) งานศาสตราวุธ (ตีมีด) 8) งานเครื่องสด (งานใบทอง เครื่องสักการะ) และ 9) เครื่องรัก เครื่องเงิน (การกริดยางรัก) ในด้านดนตรีที่มีความเสี่ยงในการสูญหายในด้านช่างทำและซ่อมเครื่องดนตรีพื้นฐาน โดยในการศึกษาดนตรีกับวิถีชีวิตชาวไทใหญ่ ตำบลทุ่งยาว อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอนของมณฑิรา ศิริสว่าง พบว่า ยังมีประชากรส่วนใหญ่ตำบลทุ่งยาว อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน เป็นชาวไทใหญ่ ตั้งรกรากกว่า 200 ปี ที่มีวิถีชีวิตที่นิยมบรรเลงเพลงในงานประเพณีต่าง ๆ มากที่สุดคือ วงกลองกันยาว ซึ่งประกอบด้วย กลองกันยาว มอังก้า (ฆ้องชุด) และฉาบ มีการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีในรูปแบบการบูรณาการวัฒนธรรมดนตรีไทใหญ่กับการเรียนการสอนในระบบโรงเรียน ทั้งรูปแบบเสริมหลักสูตรและรูปแบบกิจกรรมชมรม แต่ยังไม่ปรากฏแนวคิดในการพัฒนาบุคลากรด้านช่างเพื่อประดิษฐ์ ซ่อม และพัฒนารูปแบบเครื่องดนตรีแต่อย่างใด ดังงานวิจัยแนวทางการยกระดับพันธุ์ไทใหญ่ กะเหรี่ยง ลาหู่ และม้ง พบว่า แต่ละชาติพันธุ์มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของตนเอง สอดคล้องกับความคิดสร้างสรรค์ด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์ผ้าและเครื่องแต่งกายตามสมัยนิยม โดยกำหนด “ไลฟ์สไตล์” เพื่อประยุกต์ใช้ในการพัฒนา ผลิตภัณฑ์สิ่งทอ จำแนกออกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ Eco Lifestyle (ไลฟ์สไตล์ของคนรักธรรมชาติ) Sport Lifestyle (ไลฟ์สไตล์ของคนรักการออกกำลังกาย) Wellness Lifestyle (ไลฟ์สไตล์ของคนรักสุขภาพ) และ Cultural Style (ไลฟ์สไตล์ของคนรักวัฒนธรรม) (มณฑิรา ศิริสว่าง, 2563) รวมทั้งสอดคล้องกับงานวิจัยของศุภฤกษ์ ธาราพิทักษ์วงศ์ และคณะ ที่ได้ทำการศึกษาแนวทางการยกระดับผลิตภัณฑ์และสร้างเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน เพื่อสนับสนุนการพัฒนาอย่างยั่งยืนของจังหวัดแม่ฮ่องสอน ซึ่งพบว่า ผลการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนมี 4 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 วิเคราะห์แนวคิดในการพัฒนาผลิตภัณฑ์งานหัตถกรรมชุมชน ขั้นตอนที่ 2 นำผลความต้องการของกลุ่มผู้บริโภคมาวิเคราะห์ มาเป็นโจทย์ในการวางแผนการพัฒนาสินค้าให้สอดคล้องกับความต้องการมากที่สุด ขั้นตอนที่ 3 พัฒนาผลิตภัณฑ์ร่วมกับชุมชนตามแนวทางการยกระดับคุณภาพของสินค้า และ

ขั้นตอนที่ 4 การทดสอบตลาดและการประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์หัตถกรรม โดยการออกงานสินค้าในและต่างประเทศ (ศภฤกษ์ ธาราพิทักษ์วงศ์ และคณะ, 2562) นอกจากนั้น ยังสอดคล้องกับการอธิบายลักษณะของภูมิปัญญาใน 2 ลักษณะคือ ลักษณะที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม ลักษณะที่เป็นนามธรรมได้แก่ เป็นโลกทัศน์ชีวิตทัศน์ เป็นปรัชญาในการดำเนินชีวิตเรื่องเกี่ยวกับการเกิดแก่เจ็บตาย และคุณค่าความหมายในทุกสิ่งทุกอย่างในชีวิตประจำวัน ส่วนลักษณะที่เป็นรูปธรรมนั้น ได้แก่ จะเป็นเรื่องเฉพาะด้าน เช่น การทำมาหากิน การเกษตร ดนตรี หัตถกรรม ศิลปะ และอื่น ๆ ที่มีความสัมพันธ์กัน และสะท้อนออกมาเป็นกระบวนการทัศน์ ซึ่งทางรูปธรรม ได้แก่ ภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมผ้าไหมและเครื่องเงิน การนำเสนออื่น ๆ ภูมิปัญญาย่อย ๆ ที่เกี่ยวเนื่องนั้น จะเป็นการแสดงถึงกระบวนการหรือกรรมวิธีการผลิตขึ้นมาของหัตถกรรมทั้งสองอย่างนี้ ที่มีแนวคิดที่ว่าภูมิปัญญาเป็นปรัชญาชีวิต เป็นศาสตร์และศิลป์แห่งการดำเนินชีวิตของชาวบ้าน เป็นฐานคิดและหลักเกณฑ์การกำหนดคุณค่าและจริยธรรมที่มีการสั่งสมสืบทอดกันมาช้านาน จากพ่อแม่ปู่ย่าตายายสู่ลูกหลาน จากคนรุ่นหนึ่งสู่อีกรุ่นหนึ่ง จากอดีตจนถึงปัจจุบัน ภูมิปัญญาเป็นศาสตร์คือความรู้เกี่ยวกับการดำเนินชีวิต ปัจจัยสี่ การทำมาหากิน การอยู่ร่วมกับธรรมชาติสิ่งแวดล้อม และการอยู่ร่วมกันในสังคม ภูมิปัญญาเป็นศิลป์คือเป็นความรู้ที่มีคุณค่าดีงามที่ผู้คนได้คิดขึ้นมา ไม่ใช่เพียงด้วยสมองอย่างเดียว แต่ด้วยอารมณ์ความรู้สึกทัศนะและจิตวิญญาณ ภูมิปัญญาเป็นความรู้ที่เชื่อมโยงทุกอย่างทุกด้านทุกมิติเข้าด้วยกัน จึงเป็นความรู้ที่มีคุณธรรม ความรู้ที่เป็นรอบด้านและเป็นองค์รวม เพราะเป็นความรู้ที่มาจากชีวิตและสัมพันธ์กับชีวิตการเรียนรู้ในอดีต จึงเป็นการเรียนรู้ไม่ได้เพียงเพื่อความรู้ แต่ให้เกิด “ปัญญา” อันเป็นที่มาของชีวิตพอเพียง ไม่โลภและอยู่เย็นเป็นสุขอีก (สามารถ จันทรสุรีย์, 2534; เสรี พงศ์พิศ, 2534) โดยการจัดการความรู้ข้อมูลดังกล่าวควรให้คนในชุมชนตระหนักและเห็นคุณค่าแก่การดูแลรักษา ให้เข้าใจรากเหง้าและตัวตนของคนในชุมชน เกิดจากจิตใจที่อยากจะทำ ผนวกกับกระบวนการทำงานแบบคู่ขนาน ระหว่างนักวิชาการภายนอกกับคนภายในชุมชน (มยุรี ถาวรพัฒน์, 2557) นอกจากนั้น การพัฒนาแนวคิดในการนำภูมิปัญญาพื้นถิ่นมาใช้ในลักษณะของการจัดการเรียนการสอน ก็จะทำให้มีการอนุรักษ์และพัฒนารูปแบบงานช่างศิลป์ได้อย่างต่อเนื่องได้ สอดคล้องกับปติมา โฆษิตเกษม ที่กล่าวว่า วิธีในการจัดการพัฒนารูปแบบงานเครื่องปั้นดินเผาจังหวัดสุพรรณบุรีนั้น วิทยาลัยฯ สามารถจัดการเรียนรู้งานช่างศิลป์ในชุมชนด้วยการประสานช่างปั้น ช่างในท้องถิ่น ศิลปินพื้นบ้าน ร่วมถ่ายทอดความรู้และความเชื่อ อุดมคติการทำงานเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และผู้เรียนได้เข้าใจบทบาทงานช่าง นับเป็นการเรียนรู้ถึงบริบทสังคมชุมชนอย่างลึกซึ้ง และแรงบันดาลใจ อาจเกิดขึ้นเมื่อได้รับรู้จากประสบการณ์ตรง การให้ความรู้และร่วมกันพัฒนารูปแบบงานเครื่องปั้นดินเผาสุพรรณบุรี ในรูปแบบเฉพาะบุคคลขึ้นทุกปีการศึกษา เพื่อให้ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงและพัฒนางาน ให้มีความประณีตตามความคิดสร้างสรรค์หรือความชำนาญของช่างศิลปิน หรือตามความสนใจของสังคมอย่างต่อเนื่อง ควรมีการเผยแพร่และจัดการเรียนรู้ด้านช่างศิลป์ โดยใช้รูปแบบลวดลายงานเครื่องปั้นดินเผาสุพรรณบุรี ในสถานศึกษาของจังหวัดสุพรรณบุรีทุกระดับการศึกษา เพื่อสร้างพื้นฐานความรู้ และความเข้าใจร่วมกันแก่เยาวชน นักเรียน นักศึกษา เพื่อให้

เกิดความภาคภูมิใจ ในท้องถิ่น หรือศิลปวัฒนธรรมไทยที่เป็นอัตลักษณ์สุพรรณบุรี เกิดการยอมรับกันโดยทั่วไป (ปติมา โฆษิตเกษม, 2559)

องค์ความรู้ใหม่

ฐานข้อมูลช่างศิลป์ท้องถิ่นไทใหญ่และชาติพันธุ์แม่ฮ่องสอน และองค์ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาพื้นถิ่น ควรมีการรวบรวม พื้นฟู อนุรักษ์ ส่งเสริม สืบสาน และมีแนวทางการพัฒนา รวมทั้งยกระดับภูมิปัญญาพื้นถิ่น หัตถกรรมผ้า และเครื่องแต่งกายชาติพันธุ์แม่ฮ่องสอนอย่างต่อเนื่อง นำไปสู่การขับเคลื่อนเศรษฐกิจของชุมชน ทำให้ชุมชนเกิดรายได้ภายใต้ทุนทางวัฒนธรรมที่ดึงมของกลุ่มชาติพันธุ์ตนเอง นอกจากนั้น ข้อมูลช่างศิลป์พื้นถิ่นในจังหวัดแม่ฮ่องสอน หากมีการจัดการความรู้อย่างเป็นระบบ เพื่อให้เกิดแนวทางการฟื้นฟู สืบสาน และถ่ายทอดต่อไป สามารถนำข้อมูลไปใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการยกย่อง ครูช่างศิลป์ท้องถิ่นให้เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลาย และนำไปเผยแพร่ด้วยการจัดนิทรรศการ เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้และจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชาติพันธุ์ รวมทั้งนำไปพัฒนาเป็นหลักสูตรเพื่อจัดการเรียนการสอนหรือฝึกอบรมให้กับเด็กและเยาวชนทุกช่วงวัย ตลอดจนนำไปเป็นแนวทางในการวิจัยครั้งต่อไปได้อีกด้วย

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จังหวัดแม่ฮ่องสอนเป็นจังหวัดที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ จึงควรมีการรวบรวมองค์ความรู้ในงานช่างศิลป์พื้นถิ่นในจังหวัดแม่ฮ่องสอน เพื่อให้เกิดความตระหนักต่อความสำคัญของงานช่างศิลป์พื้นถิ่น ตามประเภทงานช่างศิลป์และภูมิปัญญา ประกอบด้วย 1) งานจิตรกรรม 2) งานเครื่องดนตรี 3) งานโลหะศิลป์ 4) งานเครื่องจักสาน 5) งานผ้าและสิ่งถักทอ 6) งานปูนปั้น-งานไม้ 7) งานศาสตราวุธ 8) งานเครื่องสด และ 9) เครื่องรัก เครื่องเงิน โดยการจัดทำแผนที่ข้อมูลช่างศิลป์พื้นถิ่นเพื่อแสดงให้เห็นสถานะของงานช่างศิลป์ที่ยังคงมีอยู่ในพื้นที่ ในด้านผู้สืบทอดงานช่างศิลป์พบว่า มีผู้สืบทอดจำนวน 52 คน (83.87%) และไม่มีผู้สืบทอดจำนวน 10 คน (16.13%) โดยช่างศิลป์ท้องถิ่นบางประเภท เช่น เครื่องสด งานเครื่องดนตรี โลหะศิลป์ จักสาน และปูนปั้น มีความเสี่ยงต่อการสูญหาย การสำรวจข้อมูลช่างศิลป์พื้นถิ่นในจังหวัดแม่ฮ่องสอน มีประวัติชุมชน ศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของชุมชน ข้อมูลช่างศิลป์ รวมถึงงานด้านพุทธศิลป์ มีความแตกต่างจากพุทธศิลป์ในพื้นที่ล้านนา เนื่องจากมีความผสมผสานกับศิลปวัฒนธรรมของชาติพันธุ์ต่าง ๆ ที่อยู่ในพื้นที่ จุดมุ่งหมายในการสร้างและฝึกหัดงานด้านช่างศิลป์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา รวมถึงเป็นงานที่เกี่ยวกับปัจจัยที่จำเป็นต้องใช้ในชีวิตประจำวัน

ข้อเสนอแนะ

ข้อมูลครูช่างศิลป์พื้นถิ่นในจังหวัดแม่ฮ่องสอน ไม่มีการจัดการความรู้อย่างเป็นระบบ ควรมีการจัดการความรู้ให้เป็นระบบ เพื่อให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นแต่ละประเภท มีการฟื้นฟู สืบสาน และถ่ายทอดรุ่นต่อรุ่นสืบต่อไป ข้อมูลที่รวบรวมได้จากการวิจัยสามารถไปขยายผลให้เป็นประโยชน์หรือสร้างคุณค่า

ให้กับผลิตภัณฑ์ ด้วยการนำองค์ความรู้เรื่องลวดลายไปเขียนเป็นเรื่องเล่าประกอบชิ้นงานหรือผลิตภัณฑ์ เพื่อให้ดูน่าสนใจและเพิ่มมูลค่าให้กับชิ้นงานต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- ปัทมา โฆษิตเกษม. (2559). แนวทางการพัฒนารูปแบบงานเครื่องปั้นดินเผาจังหวัดสุพรรณบุรี. *วารสารศิลป์ พีระศรี*, 3(2), 127-149.
- พิทยา ว่องสกุล. (2559). *เอ็นจิโอไทยกับปัญหาสิ่งแวดล้อม*. กรุงเทพมหานคร: นิตยสารโลกสีเขียว.
- มณฑิรา ศิริสว่าง. (2563). ดนตรีกับวิถีชีวิตชาวไทใหญ่ ตำบลทุ่งยาว อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน. *วารสารวิจัยราชภัฏเชียงใหม่*, 21(2), 219-231.
- มยุรี ถาวรพัฒน์. (2557). การอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน: กรณีศึกษากลุ่มชาติพันธุ์เลอเวือะ (ละว้า) บ้านป่าแป๋ อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน. *กระแสวิวัฒนาการ*, 15 (28), 59-66.
- เมธาวี ธรรมชัย พระครูธีรสุตพจน์ พระสถิตย โปธิญาโณ อากาศ ปญโญ และจิตรเทพ ปิ่นแก้ว. (2562). การสืบทอดและการสร้างงานช่างพุทธศิลป์ล้านนา: กรณีศึกษางานช่างฝีมือพระเบญจมิน สุตา จากงานพุทธศิลป์วัดหาดนาคร ตำบลสบเตี๊ยะ อำเภोजอมทอง จังหวัดเชียงใหม่. *วารสารพุทธศาสตร์ศึกษา*, 10(1), 51-66.
- รัศมี ชูทรงเดช และคณะ. (2564). *โครงการมนุษย์ก่อนประวัติศาสตร์และพลวัตทางวัฒนธรรมบนพื้นที่สูงในอำเภอบางมะฝ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน (เล่มที่ 9: พิพิธภัณฑสถานศึกษา) มนุษย์ก่อนประวัติศาสตร์และพลวัตทางวัฒนธรรมบนพื้นที่สูงในอำเภอบางมะฝ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน (เล่มที่ 9: พิพิธภัณฑสถานศึกษา) พิพิธภัณฑ*. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาโบราณคดี คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ศกฤกษ์ ธาราพิทักษ์วงศ์ และคณะ. (2562). *การยกระดับผลิตภัณฑ์และสร้างเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเพื่อสนับสนุนการพัฒนาอย่างยั่งยืนของจังหวัดแม่ฮ่องสอน*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม.
- สามารถ จันทร์สุรย์. (2534). *ภูมิปัญญาชาวบ้านรากฐานการพัฒนาบ้านเมือง*. กรุงเทพมหานคร: วัฒนธรรมไทย.
- เสรี พงศ์พิศ. (2534). *คืนสู่รากเหง้า : ทางเลือกและทัศนวิจารณ์ว่าด้วยภูมิปัญญาชาวบ้าน*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ชาวบ้าน.

การเปรียบเทียบความพึงพอใจต่อการระหว่างผู้บริหารกับผู้ปฏิบัติงานของ
เทศบาลตำบลบ้านเตื่อ อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย*

THE COMPARISON OF ORGANIZATION SATISFACTION BETWEEN
EXECUTIVES AND OFFICERS OF BAN DUEA SUBDISTRICT MUNICIPALITY,
MUEANG NONG KHAI DISTRICT, NONG KHAI PROVINCE

ณัฐธัญญาณี จันทพลาบูรณ์

Natthayanee Chantaplaboon

พัทธนันท์ ตลาดทรัพย์

Phattanan Taladsub

มหาวิทยาลัยขอนแก่น วิทยาเขตหนองคาย, ประเทศไทย

Khon Kaen University, Nong Khai Campus, Thailand.

E-mail: natthcha@kku.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความพึงพอใจต่อการของบุคลากรเทศบาลตำบลบ้านเตื่อ ประกอบด้วย ก) ด้านลักษณะส่วนบุคคล ครอบคลุมถึงความรู้สึกของบุคคลต่องานและองค์กร ข) ด้านความสัมพันธ์ของคนในองค์กร ครอบคลุมถึงความสัมพันธ์กับผู้ร่วมงานในระดับต่าง ๆ ค) ด้านภาวะผู้นำ ครอบคลุมถึงความรู้สึกต่อการบริหารงานของผู้นำ คุณลักษณะของผู้บังคับบัญชา ง) ด้านนโยบายขององค์กร ครอบคลุมถึงสิทธิและสวัสดิการต่าง ๆ ที่องค์กรมีให้กับบุคลากร จ) ด้านสภาพแวดล้อมขององค์กร ครอบคลุมถึงสภาพการทำงาน 2) เปรียบเทียบความพึงพอใจระหว่างผู้บริหาร/หัวหน้าส่วนงานกับพนักงาน/ผู้ปฏิบัติงาน เป็นการศึกษาเชิงปริมาณ เก็บข้อมูลจากบุคลากรเทศบาลตำบลบ้านเตื่อ จำนวน 48 คน เป็นผู้บริหารจำนวน 10 คน และผู้ปฏิบัติงาน 38 คน ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ยประชากร ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานประชากร และการทดสอบที (t-test)

* Received: 14 April 2024; Revised: 8 June 2024; Accepted: 18 June 2024

ผลการศึกษาพบว่า 1) ความพึงพอใจโดยรวมของบุคลากรเทศบาลตำบลบ้านเตื่อ อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย ต่อองค์การอยู่ในระดับมาก ($\mu = 2.64$, $\sigma = 0.54$) โดยความพึงพอใจด้านความสัมพันธ์ของคนในองค์การมากที่สุด ด้านสภาพแวดล้อมขององค์การน้อยที่สุด ผู้บริหารและหัวหน้าส่วนงานมีความพึงพอใจด้านลักษณะส่วนบุคคลสูงสุด ในขณะที่พนักงานและผู้ปฏิบัติงานมีความพึงพอใจด้านความสัมพันธ์ของคนในองค์การสูงสุด ทั้งสองกลุ่มมีความพึงพอใจด้านสภาพแวดล้อมขององค์การน้อยที่สุด 2) ผลการเปรียบเทียบความพึงพอใจระหว่างกลุ่มผู้บริหารกับกลุ่มพนักงาน พบว่า โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าด้านลักษณะส่วนบุคคล มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

คำสำคัญ: ผู้บริหาร, ผู้ปฏิบัติงาน, ความพึงพอใจ, เทศบาลตำบลบ้านเตื่อ

Abstract

This research article aimed to 1) study personnel organization satisfaction in terms of personal characteristics including a) personal feelings toward their work and organization; b) relationship with co-workers at various levels; c) leadership including their leader's characters and leading styles; d) organization policy including compensation and welfare that the organization provided for their employees, and e) organization environment including the work atmosphere, tools, and equipment. 2) To compare satisfaction between executives and officers. This is a quantitative approach. Data were collected from 48 Ban Duea Subdistrict Municipality staff, with 10 executives and 38 officers. A questionnaire was used as a data collection tool. The statistics used for data analysis were population mean, population standard deviation, and t-test.

The results of the study found that 1) the overall satisfaction of Ban Duea Subdistrict Municipality, Mueang Nong Khai District, Nong Khai Province personnel, was at a high level ($\mu = 2.64$, $\sigma = 0.54$) with the relationship aspect was at the highest and environment aspect was at the lowest. Executives had the highest satisfaction in personal characteristics, while officers had the highest satisfaction in relationships. Both groups had the lowest satisfaction in the organization environment. 2) The satisfaction

comparison results between the executive group and the officer group demonstrated that overall was a statistically significant difference at the 0.05 level. When considering each aspect, it was found that personal characteristics had a statistically significant difference at the 0.01 level.

Keywords: Executives, Officers, Satisfaction, Ban Dua Subdistrict Municipality

บทนำ

ความพึงพอใจในงาน หมายถึง ความพึงพอใจที่บุคลากรรู้สึกต่องานของตนเอง ครอบคลุมถึง ประสบการณ์และการรับรู้เกี่ยวกับการทำงานและสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการทำงานต่าง ๆ ความพึงพอใจในการทำงาน (Heathfield, S.M, 2023) มีงานชิ้นสำคัญโดย Frederick Herzberg ที่เสนอ ทฤษฎีสองปัจจัย ประกอบด้วย 1) ปัจจัยจูงใจ (Motivators) คือ ปัจจัยที่ทำให้ผู้ปฏิบัติงานรู้สึกพึงพอใจ และมีแรงบันดาลใจในการทำงาน เช่น ความสำเร็จ การยอมรับ โอกาสเติบโตในงาน ปัจจัยเหล่านี้เมื่อตอบสนองได้ดี จะนำไปสู่ความพึงพอใจและเพิ่มผลผลิต 2) ปัจจัยค้ำจุนหรือปัจจัยสนับสนุน (Demotivators) คือ ปัจจัยที่จำเป็นต่อการหลีกเลี่ยงความไม่พึงพอใจในการทำงาน (Herzberg, F, 1959) แต่ไม่สามารถสร้างความพึงพอใจได้จริงแม้จะมีอย่างเพียงพอ เช่น นโยบายขององค์กร ความปลอดภัยในงาน ค่าตอบแทนและสวัสดิการ แต่หากปัจจัยเหล่านี้มีไม่เพียงพอหรือมีปัญหา จะนำไปสู่ความไม่พึงพอใจในการทำงาน ซึ่งการศึกษาเกี่ยวกับความพึงพอใจเริ่มขยายวงกว้างขึ้น โดยได้มีการสำรวจปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจในงาน รวมถึงการออกแบบงาน ความเป็นผู้นำ วัฒนธรรมองค์กร ความสมดุลระหว่างชีวิตและการทำงาน ฯลฯ ซึ่งพบว่า มีความสำคัญต่อประสิทธิภาพการทำงาน ลดอัตราการลาออก ลดความเครียด เพิ่มการมีส่วนร่วมของพนักงาน และคุณภาพชีวิตที่ดีในการทำงาน ซึ่งสิ่งเหล่านี้ส่งผลโดยตรงต่อการเติบโตและความสำเร็จขององค์กรในระยะยาว (Judge, T. A. et al, 2001; Locke, E. A, 1976)

ความพึงพอใจมีการศึกษามากมายมาหลายมิติ สำหรับงานวิจัยฉบับนี้ คำว่า ความพึงพอใจต่อองค์กร หมายความว่า ความพึงพอใจของผู้ปฏิบัติงาน ประสบการณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการทำงานในองค์กรนั้น ๆ ประกอบด้วยปัจจัยต่าง ๆ ดังนี้

1. ด้านลักษณะส่วนบุคคล หมายความว่าถึงทั้งลักษณะทางกายภาพ และจิตใจ เช่น การศึกษาของ Nguyen และ Nguyen อธิบายว่า คุณลักษณะส่วนบุคคล ประกอบด้วย อายุ เพศ ระดับการศึกษา

เป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน รวมถึงคุณลักษณะทางด้านจิตใจ เช่น ความต้องการในความก้าวหน้า (Nguyen, A. D., & Nguyen, C. D, 2021)

2. ด้านความสัมพันธ์ของคนในองค์กร หมายถึง ความสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนร่วมงานและผู้บังคับบัญชา การสนับสนุนและการทำงานเป็นทีมที่ดี มีผลบวกต่อความรู้สึกเกี่ยวกับองค์กร รวมถึงสามารถเพิ่มความพึงพอใจในงานได้ (Rousseau, D. M, 1998; Lee, H., & Kim, J, 2022)

3. ด้านภาวะผู้นำ หมายถึง ภาวะผู้นำและรูปแบบการจัดการที่มีผลต่อความพึงพอใจในงาน การศึกษาของ Bass แสดงให้เห็นว่าผู้นำที่มีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Transformational leadership) สามารถสร้างแรงบันดาลใจให้กับผู้ปฏิบัติงานหรือผู้ใต้บังคับบัญชาได้ (Bass, B. M, 1999) นอกจากนี้ การนำที่เป็นประโยชน์ และภาวะผู้นำที่มีความสามารถในการสื่อสารและมีวิสัยทัศน์ที่ชัดเจน จะช่วยให้ผู้ปฏิบัติงานรู้สึกพึงพอใจกับงานมากขึ้น (Chen, Y., & Li, S, 2023)

4. ด้านนโยบายขององค์กร หมายถึง การที่องค์กรมีนโยบายที่เข้าใจง่ายและเหมาะสม ซึ่งรวมถึงนโยบายการประเมินผลการปฏิบัติงาน นโยบายการจ่ายค่าตอบแทน นโยบายการฝึกอบรม นโยบายการพัฒนาอาชีพ นโยบายสวัสดิการ และความยืดหยุ่นในการทำงานสามารถเพิ่มความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน (Brown, G. K, 2022)

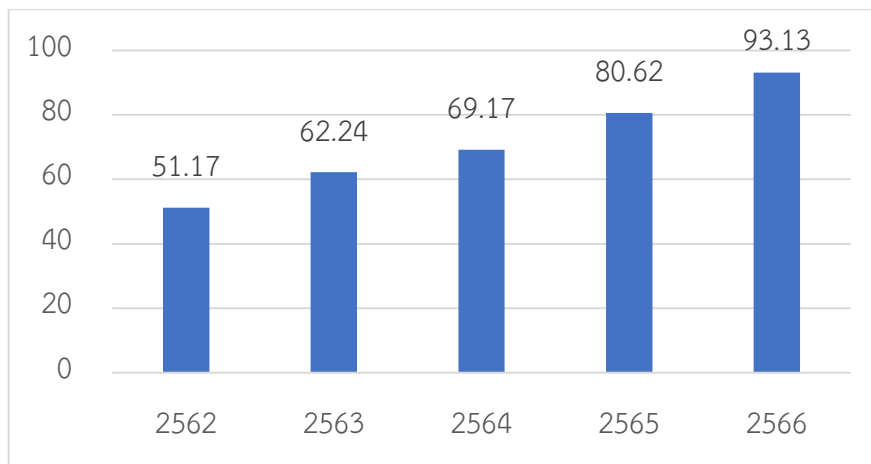
5. ด้านสภาพแวดล้อมขององค์กร หมายถึง สภาพแวดล้อมที่สนับสนุนการปฏิบัติงาน เช่น การมีอุปกรณ์และทรัพยากรที่เหมาะสม การมีพื้นที่ทำงานที่เหมาะสม ปลอดภัย สิ่งเหล่านี้สามารถเพิ่มความพึงพอใจในงาน (Elsbach, K. D., & Pratt, M. G, 2007; Zhang, X., & Zhao, L, 2020)

ความพึงพอใจอันจะทำให้การทำงานมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผลนั้น ประกอบด้วยปัจจัยที่สรุปรวม 5 ด้านดังกล่าว แต่เมื่อสมาชิกในองค์กรต่างมีบทบาทหน้าที่ที่แตกต่างกันไป ทำให้ความรู้สึกในงานอาจมีความแตกต่างกันด้วย ทำให้คณะผู้วิจัยประสงค์จะเปรียบเทียบความพึงพอใจ 2 กลุ่ม คือ 1) ผู้บริหารหรือหัวหน้าส่วนงาน หมายถึง ผู้ที่มีอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบในการสั่งการ กำกับดูแล ให้งานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย มีตำแหน่งเป็นหัวหน้าส่วนงาน หรือเป็นผู้บริหารขององค์กร มีผู้ใต้บังคับบัญชา และ 2) พนักงานหรือผู้ปฏิบัติงาน หมายถึง ผู้ปฏิบัติงานในส่วนงานต่าง ๆ มีผู้บังคับบัญชา และไม่มีผู้ใต้บังคับบัญชา

เทศบาลตำบลบ้านเตื่อ ซึ่งตั้งอยู่ในอำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ดูแล 16 หมู่บ้าน มีประชากรทั้งหมด 7,275 คน นับเป็นหน่วยงานท้องถิ่นที่มีความน่าสนใจในการศึกษาความพึงพอใจของบุคลากร โดยมีพื้นฐานจากผลการดำเนินงานที่หลากหลายขององค์กร ตัวอย่างเช่น การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

เช่น ศูนย์เรียนรู้ชุมชนบ้านเตื่อ ซึ่งเป็นแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชาวบ้านเตื่อ ตลาดน้ำบ้านเตื่อที่จำหน่ายสินค้าพื้นเมืองและอาหารท้องถิ่น การจัดงานเทศบาลบุญบังไฟในช่วงเดือนพฤษภาคม และการแข่งขันเรือยาวในช่วงเดือนตุลาคม นอกจากนี้ องค์การยังได้ดำเนินโครงการต่าง ๆ เพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิตให้กับประชาชนในท้องถิ่น ได้แก่ โครงการส่งเสริมสุขภาพชุมชน โดยการจัดกิจกรรมการออกกำลังกาย การตรวจสุขภาพ และการให้ความรู้ด้านสุขภาพ โครงการส่งเสริมอาชีพโดยการจัดฝึกอบรมอาชีพให้ผู้สนใจ โครงการส่งเสริมการศึกษาด้วยการมอบทุนการศึกษา และโครงการพัฒนาสิ่งแวดล้อมโดยการจัดการขยะมูลฝอยอย่างมีประสิทธิภาพ และการปลูกต้นไม้เพื่อเพิ่มพื้นที่สีเขียว (เทศบาลตำบลบ้านเตื่อ, 2566) สิ่งเหล่านี้เป็นการสะท้อนผลลัพธ์ที่ดีจากการดำเนินงานขององค์การ นอกจากนี้ เทศบาลฯ ยังได้รับการประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงาน และมีผลการดำเนินงานดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง 5 ปีซ้อนหลัง (ปีงบประมาณ 2562 – 2566) ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 ผลการประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสของเทศบาลตำบลบ้านเตื่อ อ.เมือง จ.หนองคาย ในภาพรวม ปีงบประมาณ 2562 – 2566 (ที่มา: สำนักงาน ป.ป.ช., ม.ป.ป.)

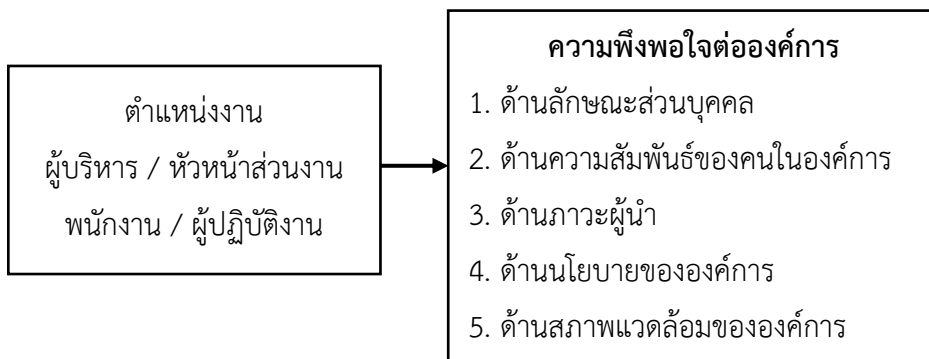
จากภาพที่ 1 จะเห็นได้ว่า ในปีงบประมาณ 2566 มีผลการประเมินสูงถึงร้อยละ 93.13 (สำนักงาน ป.ป.ช, 2566) แสดงให้เห็นถึงการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพขององค์การ โครงสร้างเทศบาลตำบลบ้านเตื่อ ประกอบด้วยปลัดเทศบาล หน่วยตรวจสอบภายใน สำนักปลัด กองคลัง กองช่าง และกองการศึกษา มีบุคลากรของเทศบาลจำนวน 48 คน เป็นระดับผู้บริหาร จำนวน 10 คน ประกอบด้วย ปลัดเทศบาล หัวหน้าสำนัก หัวหน้าฝ่าย และผู้อำนวยการกองต่าง ๆ และระดับผู้ปฏิบัติงาน จำนวน 38 คน ประกอบด้วย ข้าราชการประจำ พนักงานราชการ ลูกจ้างประจำ พนักงานจ้างตามภารกิจ และพนักงานจ้างทั่วไป (เทศบาลตำบลบ้านเตื่อ, 2566) คณะผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะ

ศึกษาความพึงพอใจของบุคลากรของเทศบาลตำบลบ้านเตื่อ ทั้งในระดับผู้บริหาร หัวหน้าส่วนงาน และระดับพนักงาน และผู้ปฏิบัติงานทั่วไป ซึ่งเชื่อว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่สะท้อนให้เห็นถึงผลการดำเนินงานขององค์กรที่มีประสิทธิภาพ และประสงค์จะเปรียบเทียบความพึงพอใจของระดับหัวหน้า และระดับปฏิบัติงาน เพื่อเสนอแนะแนวทางการดำเนินงานร่วมกันที่ดีต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความพึงพอใจต่อองค์กรของบุคลากรเทศบาลตำบลบ้านเตื่อ
 2. เพื่อเปรียบเทียบความพึงพอใจระหว่างผู้บริหาร/หัวหน้าส่วนงานกับพนักงาน/ผู้ปฏิบัติงาน
- การศึกษาเปรียบเทียบความพึงพอใจต่อองค์กรระหว่างผู้บริหารกับผู้ปฏิบัติงานของเทศบาลตำบลบ้านเตื่อ อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย โดยมีกรอบแนวคิดดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 กรอบแนวคิดของการวิจัยการเปรียบเทียบความพึงพอใจต่อองค์กรระหว่างผู้บริหารกับผู้ปฏิบัติงานของเทศบาลตำบลบ้านเตื่อ อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยเป็นเชิงปริมาณ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ประชากรที่ศึกษา

บุคลากรเทศบาลตำบลบ้านเตื่อ มีทั้งหมด 48 คน แบ่งเป็นผู้บริหาร ได้แก่ ปลัดเทศบาล หัวหน้าสำนัก และผู้อำนวยการกองและฝ่ายต่าง ๆ จำนวน 10 คน และผู้ปฏิบัติงานในแต่ละฝ่าย รวม

จำนวน 38 คน (เทศบาลตำบลบ้านเตื่อ, 2566) งานวิจัยฉบับนี้เก็บข้อมูลจากประชากร ซึ่งก็คือบุคลากร เทศบาลตำบลบ้านเตื่อทั้ง 48 คน

2. เครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถาม มีส่วนประกอบ 2 ส่วน ประกอบด้วย ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย เพศ อายุ การศึกษา ตำแหน่ง และอายุงาน เป็นแบบเลือกตอบ และส่วนที่ 2 แบบสอบถามความคิดเห็นต่อองค์การ จำนวน 20 ข้อ ประกอบด้วย ลักษณะส่วนบุคคล ความสัมพันธ์ของคนในองค์การ ภาวะผู้นำ นโยบายขององค์การ และสภาพแวดล้อมขององค์การ ประเด็นละ 4 ข้อ เป็นมาตรวัดลิเคอร์ท (Likert Scale) 3 ระดับ น้อย ปานกลาง มาก

เครื่องมือดังกล่าวได้รับการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน มีค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ รายข้อมากกว่า 0.5 และเมื่อนำเครื่องมือไปเก็บกับกลุ่มที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มประชากรที่จะเก็บจริง จำนวน 20 คน มีค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.946

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

คณะผู้วิจัยทำหนังสือขอความอนุเคราะห์และขอเข้าไปชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัยให้กับบุคลากรเทศบาลตำบลบ้านเตื่อ ฝากแบบสอบถาม และรับกลับคืนในภายหลัง ซึ่งการเก็บรวบรวมข้อมูลนี้จะไม่สามารถระบุถึงตัวตนของผู้ให้ข้อมูลได้

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อได้รับข้อมูลกลับคืนจากผู้ตอบแบบสอบถามแล้ว คณะผู้วิจัยทำการตรวจสอบความครบถ้วนสมบูรณ์ของคำตอบก่อนนำไปวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล มีดังนี้

1. การวิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนา ประกอบด้วย ความถี่ ค่าเฉลี่ยประชากร (μ) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานประชากร (σ) มีการแปลผลค่าเฉลี่ยของมาตรวัดลิเคอร์ท 3 ระดับ ได้แก่ ระดับน้อย (1.00 – 1.66) ระดับปานกลาง (1.67 – 2.33) และระดับมาก (2.34 – 3.00) (Best, J.W, 1981)

2. การทดสอบที (t-test) ใช้เพื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความพึงพอใจของบุคลากร 2 กลุ่ม โดยกลุ่มที่ 1 คือ กลุ่มผู้บริหาร/หัวหน้าส่วนงาน กับกลุ่มที่ 2 คือ กลุ่มพนักงาน/ผู้ปฏิบัติงาน และด้วยประชากร 2 กลุ่มมีจำนวนไม่เท่ากัน กลุ่มประชากรมีขนาดไม่ใหญ่มาก (น้อยกว่า 100) การแจกแจงไม่มีค่าเบี่ยงเบนที่แน่ชัดหรือไม่เป็นการแจกแจงแบบปกติ จึงใช้การทดสอบแบบ 2 กลุ่มมีอิสระจากกัน (independent samples t-test) (Smith, J. D., & Jones, A. B, 2020; Delacre, M. et al, 2017)

และการวิเคราะห์ขนาดอิทธิพล (Effect size) ของ Cohen (Cohen's d) มีการแปลผล 3 ระดับ ได้แก่ ระดับน้อย (0.20 – 0.50) ระดับปานกลาง (0.50 – 0.80) และระดับมาก (มากกว่า 0.80) (Cohen, J, 1988)

ผลการวิจัย

คณะผู้วิจัยได้รับข้อมูลคืนทั้งหมด 48 ชุดซึ่งมีความครบถ้วนสมบูรณ์ครบทั้ง 48 ชุด จึงนำไปวิเคราะห์ข้อมูลต่อ มีรายละเอียด ดังนี้

1. การวิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนา

การวิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา สามารถสรุปได้เป็น 2 ส่วน ประกอบด้วย ข้อมูลทั่วไป และระดับความพึงพอใจ มีรายละเอียด ดังนี้

1.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 28 คน (ร้อยละ 58.30) อายุมากกว่า 55 ปี จำนวน 17 คน (ร้อยละ 35.40) การศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่า จำนวน 25 คน (ร้อยละ 52.10) ตำแหน่งพนักงาน/ผู้ปฏิบัติงาน จำนวน 38 คน (ร้อยละ 79.20) และอายุนานน้อยกว่า 1 ปีและอายุนานมากกว่า 10 ปี จำนวน 13 คน (ร้อยละ 27.10)

1.2 ระดับความพึงพอใจ พบว่า ความพึงพอใจของบุคลากรเทศบาลตำบลบ้านเดื่อต่อองค์การอยู่ในระดับมาก ($\mu = 2.64$, $\sigma = 0.54$) โดยผู้บริหาร/หัวหน้าส่วนงานมีความพึงพอใจต่อองค์การอยู่ในระดับมาก ($\mu = 2.81$, $\sigma = 0.39$) และพนักงาน/ผู้ปฏิบัติงานมีความพึงพอใจต่อองค์การอยู่ในระดับมาก ($\mu = 2.59$, $\sigma = 0.56$) เมื่อพิจารณารายด้าน โดยรวมบุคลากรมีความพึงพอใจด้านความสัมพันธ์ของคนในองค์การสูงที่สุด อยู่ในระดับมาก ($\mu = 2.73$, $\sigma = 0.50$) ผู้บริหารและหัวหน้าส่วนงานมีความพึงพอใจด้านลักษณะส่วนบุคคลสูงที่สุด อยู่ในระดับมาก ($\mu = 3.00$, $\sigma = 0.00$) และพนักงานและผู้ปฏิบัติมีความพึงพอใจด้านความสัมพันธ์ของคนในองค์การสูงที่สุด อยู่ในระดับมาก ($\mu = 2.69$, $\sigma = 0.53$)

2. การทดสอบทีแบบเป็นอิสระกัน (independent samples t-test)

การทดสอบทีแบบกลุ่มตัวอย่างเป็นอิสระกัน (independent samples t-test) เพื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความพึงพอใจระหว่างกลุ่มที่ 1 กลุ่มผู้บริหาร/หัวหน้าส่วนงาน กับกลุ่มที่ 2 กลุ่มพนักงาน/ผู้ปฏิบัติงาน อธิบายได้ ดังนี้

2.1 การเปรียบเทียบความพึงพอใจรวมระหว่างกลุ่มผู้บริหาร/หัวหน้าส่วนงาน กับกลุ่มพนักงาน/ผู้ปฏิบัติงาน พบว่า แตกต่างกัน ($p\text{-value} = 0.02$) โดยมีขนาดอิทธิพลในระดับน้อย (Cohen's d = 0.32) ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการทดสอบที การเปรียบเทียบความพึงพอใจรวมระหว่างกลุ่มผู้บริหาร/หัวหน้าส่วนงาน กับกลุ่มพนักงาน/ผู้ปฏิบัติงาน

กลุ่ม	ค่าเฉลี่ย	ส่วน เบี่ยงเบน มาตรฐาน	t	df	p-value	Cohen's d
กลุ่มที่ 1: ผู้บริหาร/หัวหน้าส่วนงาน	2.81	0.39	3.26	44.59	0.02*	0.32
กลุ่มที่ 2: พนักงาน/ผู้ปฏิบัติงาน	2.59	0.56				

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

2.2 ผลการเปรียบเทียบความพึงพอใจรายด้าน ระหว่างกลุ่มผู้บริหาร/หัวหน้าส่วนงาน กับกลุ่มพนักงาน/ผู้ปฏิบัติงาน พบว่า ด้านที่แตกต่างกัน คือ ด้านลักษณะส่วนบุคคล (p-value = 0.00) มีขนาดอิทธิพลในระดับน้อย (Cohen's d = 0.36) รายละเอียดปรากฏดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการทดสอบที การเปรียบเทียบความพึงพอใจรายด้านระหว่างกลุ่มผู้บริหาร/หัวหน้าส่วนงาน กับกลุ่มพนักงาน/ผู้ปฏิบัติงาน

ความพึงพอใจ	กลุ่ม	ค่าเฉลี่ย	ส่วน เบี่ยงเบน มาตรฐาน	t	df	p-value	Cohen's d
ลักษณะส่วนบุคคล	1	3.00	0.00	5.92	37	0.00**	0.36
	2	2.62	0.57				
ความสัมพันธ์ของคนในองค์กร	1	2.87	0.35	1.93	38.79	0.61	0.40
	2	2.69	0.53				
ภาวะผู้นำ	1	2.80	0.41	1.29	25.34	0.21	0.34
	2	2.66	0.56				
นโยบายขององค์กร	1	2.70	0.46	1.28	25.61	0.21	0.33
	2	2.56	0.60				
สภาพแวดล้อมขององค์กร	1	2.67	0.48	2.19	26.72	0.06	0.56
	2	2.46	0.55				

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

หมายเหตุ: กลุ่ม 1 หมายถึง ผู้บริหาร/หัวหน้าส่วนงาน และกลุ่ม 2 หมายถึง พนักงาน/ผู้ปฏิบัติงาน

อภิปรายผล

การศึกษาการเปรียบเทียบความพึงพอใจต่อองค์การระหว่างผู้บริหารกับผู้ปฏิบัติงานของเทศบาลตำบลบ้านเตื่อ อำเภอมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย มีประเด็นที่สามารถนำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. ความพึงพอใจของบุคลากรเทศบาลตำบลบ้านเตื่อ อำเภอมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย ต่อองค์การอยู่ในระดับมาก อธิบายได้ว่า บุคลากรมีความพึงพอใจต่อองค์การ ทั้งในด้านงานที่ทำ ความรู้สึกส่วนตัวต่องานและองค์การ มีความสัมพันธ์อันดีกับคนในองค์การทุกระดับ มีผู้นำที่มีคุณลักษณะที่สร้างความพึงพอใจ องค์การมีนโยบายที่เป็นธรรม และมีสภาพแวดล้อมในการทำงานที่ดี ทำให้บุคลากรมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับการสำรวจความสุขในการทำงานของบุคลากรทุกระดับจำนวน 40 คน โดยสำนักงาน ป.ป.ช. ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 พบว่า บุคลากรมีความสุขอยู่ในระดับมาก (สำนักงาน ป.ป.ช., 2566) แสดงให้เห็นว่า บุคลากรมีความพึงพอใจ และมีความสุขในการปฏิบัติงาน นอกจากนี้ ผลการศึกษายังสอดคล้องกับการศึกษาความพึงพอใจของผู้รับบริการที่มีต่อการให้บริการสาธารณะของเทศบาลตำบลสะบาย้อย ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 ที่พบว่า ประชาชนมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด มีระบบการให้บริการสาธารณะให้แก่ประชาชนแบบมีส่วนร่วม ทำให้ได้รับการประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (Local Performance Assessment: LPA) อยู่ในระดับดีเด่น และผลการประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ (Integrity and Transparency Assessment: ITA) อยู่ในระดับ AA (ธีรพร ทองชะโชค และกรกฎ ทองชะโชค, 2566) และสอดคล้องกับการศึกษาของ ณรงค์ ใจเที่ยง และคณะ ที่พบว่า ความพึงพอใจและแรงจูงใจในการทำงานของบุคลากรเทศบาลตำบลท่าวังทอง อำเภอมืองพะเยา จังหวัดพะเยา อยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง 6 ด้าน ประกอบด้วย งานที่ได้รับมอบหมาย สภาพแวดล้อมในการทำงาน ภาวะผู้นำ ค่าตอบแทนและสวัสดิการ โอกาสในการพัฒนาตนเองและความก้าวหน้าในอาชีพ ความสมดุลระหว่างชีวิตการทำงานกับส่วนตัว (ณรงค์ ใจเที่ยง และคณะ, 2563)

2. การเปรียบเทียบความพึงพอใจระหว่างผู้บริหารกับผู้ปฏิบัติงาน โดยรวม พบว่า ผู้บริหารกับพนักงานมีความพึงพอใจต่อองค์การแตกต่างกัน โดยมีอิทธิพลในระดับน้อย อธิบายได้ว่า ผู้บริหารมีความพึงพอใจต่อองค์การสูงกว่าพนักงานเล็กน้อยอย่างมีนัยสำคัญ สอดคล้องกับการศึกษาของ Smith et al. ที่ศึกษาความพึงพอใจในมุมมองของผู้จัดการและพนักงานในหลากหลายอุตสาหกรรม พบว่า โดยรวมผู้จัดการมีความพึงพอใจสูงกว่าพนักงาน เนื่องจากผู้จัดการมีอำนาจในการตัดสินใจ มีความรับผิดชอบ และมีโอกาสในการพัฒนาตนเองมากกว่าพนักงาน เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านลักษณะ

ส่วนบุคคลระหว่างผู้บริหารกับผู้ปฏิบัติงานมีความแตกต่างกัน อธิบายได้ว่า ปัจจัยส่วนบุคคลที่ต่างกัน ส่งผลต่อความพึงพอใจที่ต่างกัน (Smith, A., et al, 2023) สอดคล้องกับการศึกษาของ Brislin et al. ที่ศึกษาเกี่ยวกับแรงจูงใจในการทำงานของญี่ปุ่น ซึ่งมีการรับรู้ที่เปลี่ยนแปลงไป คณะผู้วิจัยเรื่องดังกล่าว อธิบายถึงแรงจูงใจภายใน และแรงจูงใจภายนอก ซึ่งเดิมญี่ปุ่นเน้นแรงจูงใจภายนอก ไม่ว่าจะเป็นสภาพแวดล้อมขององค์กร ค่าตอบแทน สิทธิและสวัสดิการต่าง ๆ ที่พยายามจะให้บุคลากรเพื่อให้เกิดความพึงพอใจ แต่การศึกษานี้ค้นพบว่า แรงจูงใจภายในมีความสำคัญกว่า ซึ่งครอบคลุมถึงปัจจัยส่วนบุคคล ลักษณะงานที่ตรงกับความรู้ความสามารถ หรือความชอบส่วนบุคคล จะทำให้บุคคลเกิดความพึงพอใจ ทั้งนี้ ปัจจัยส่วนบุคคลก็ย่อมแตกต่างกันไป ไม่ว่าจะเป็นเพศ อายุ สถานภาพ ตำแหน่ง ไปจนถึงทัศนคติส่วนบุคคล (Brislin, R.W. et al, 2005) คล้ายคลึงกับการศึกษาของ Garcia et al. ที่ศึกษาความพึงพอใจในพนักงานระดับต่าง ๆ ตั้งแต่ระดับหัวหน้างานสูงสุด ผู้จัดการในระดับต่าง ๆ และระดับปฏิบัติงานทั่วไป พบว่า บุคลากรที่มีตำแหน่งสูงกว่าจะมีความพึงพอใจสูงกว่า ซึ่งมีปัจจัยมาจากการรับรู้สภาพการบริหารขององค์กรมากกว่า ไม่ว่าจะเป็นความยุติธรรม การสื่อสาร หรือแม้แต่การได้รับการยอมรับ โดยที่พนักงานทั่วไปอาจไม่ทราบข้อมูลเหล่านี้ ทำให้ความพึงพอใจอยู่ในระดับที่ต่ำกว่า (Garcia, E., et al, 2022)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ผลการศึกษาในครั้งนี้ สามารถสรุปได้ว่า เทศบาลตำบลบ้านเตือ อำเภอมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย มีประสิทธิภาพการดำเนินงานที่ดีขึ้นเรื่อย ๆ จากการประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงาน อธิบายได้ว่า เป็นเพราะบุคลากรในองค์กรมีความพึงพอใจและมีความสุขในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับมาก ส่งผลให้องค์การมีผลการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตาม งานวิจัยฉบับนี้ได้ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของลักษณะส่วนบุคคล ไม่ว่าจะเป็นความสอดคล้อง ความเหมาะสมระหว่างปัจเจกบุคคลในด้าน เพศ อายุ ระดับการศึกษา และความต้องการส่วนบุคคลกับงานที่ได้รับมอบหมาย แต่รวมไปถึงความท้าทาย ผลงาน หรือขยายผลไปยังการกำหนดระบบค่าตอบแทน ระบบการพัฒนาศักยภาพที่เหมาะสมกับบุคคล เพื่อส่งเสริมให้บุคลากรปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพในแบบของตน นอกจากนี้ ยังแสดงให้เห็นว่าผู้ปฏิบัติงานในระดับบริหาร กับระดับปฏิบัติงานมีความพึงพอใจแตกต่างกัน นั่นหมายความว่า ในองค์กรอาจยังมีการรับรู้ หรือความยึดหยุ่นในการตัดสินใจ

ดำเนินงานของระบบราชการแตกต่างกัน หน่วยงานควรให้ความสำคัญกับการสื่อสาร ทำความเข้าใจกับบุคลากรทุกระดับให้มากขึ้น

ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาในอนาคต

เนื่องจากงานวิจัยฉบับนี้ ได้ศึกษาองค์การเพียงแห่งเดียว และได้พบว่า ลักษณะส่วนบุคคลมีส่วนสำคัญต่อความพึงพอใจของบุคลากร และประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน งานวิจัยในอนาคต อาจมุ่งศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลว่ามีปัจจัยอะไรบ้าง ด้วยวิธีการทั้งเชิงคุณภาพ หรือเชิงปริมาณ เพื่อจัดกลุ่มให้เหมาะสม อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาระบบการจัดการทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- ณรงค์ ใจเที่ยง และคณะ. (2563). การเพิ่มประสิทธิภาพของบุคลากรในการทำงานยุค New Normal ของเทศบาลตำบลท่าวังทอง อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา. *วารสารจันทรเกษมสาร*, 26(2), 149-163.
- เทศบาลตำบลบ้านเตือ. (2565). *เทศบาลตำบลบ้านเตือ*. เรียกใช้เมื่อ 11 เมษายน 2566 จาก <http://www.tumbonbanduea.go.th>.
- ธีรพร ทองชะโชค และกรกฎ ทองชะโชค. (2566). ความพึงพอใจของผู้รับบริการที่มีต่อการให้บริการสาธารณะของเทศบาลตำบลสะบ้าย้อย ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565. *วารสารวิชาการวิทยาลัยบริหารศาสตร์*, 6(4), 192-209.
- สำนักงาน ป.ป.ช. (ม.ป.ป.). *การประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 เทศบาลตำบลบ้านเตือ*. เรียกใช้เมื่อ 4 มิถุนายน 2566 จาก <https://shorturl.asia/c9Daf>.
- Bass, B. M. (1999). Two decades of research and development in transformational leadership. *European Journal of Work and Organizational Psychology*, 8(1), 9-32.
- Best, J.W. (1981). *Research in education*. 4th Edition. Prentice Hall: Inc.
- Brislin, R.W. et al. (2005). Evolving perceptions of Japanese workplace motivation: An employee-manager comparison. *International Journal of Cross Cultural Management*, 5(1), 87-104.

- Brown, G. K. (2022). The impact of organizational policies on job satisfaction. *Journal of Human Resources Management Research*, 58(4), 338-356.
- Chen, Y., & Li, S. (2023). Leadership and job satisfaction: A review of current practices. *Leadership and Organization Development Journal*, 44(1), 112-127.
- Cohen, J. (1988). *Statistical power analysis for the behavioral sciences*. (2nd ed.). Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Delacre, M. et al. (2017). Why psychologists should by default use Welch's t-test instead of Student's t-test. *International Review of Social Psychology*, 30(1), 92-101. doi:10.5334/irsp.82.
- Elsbach, K. D., & Pratt, M. G. (2007). The physical environment in organizations. *Academy of Management Annals*, 1(1), 181-224.
- Garcia, E., et al. (2022). Comparing job satisfaction across hierarchical levels: Insights from a multinational study. *Journal of International Management*, 37(2), 145-160.
- Heathfield, S.M. (2020). *How to foster employee satisfaction*. Retrieved on May 22, 2023 from <https://shorturl.asia/VspXm>.
- Herzberg, F. (1959). *The motivation to work*. New Jersey: John Wiley & Sons, Inc.
- Judge, T. A. et al. (2001). The job satisfaction-job performance relationship: A qualitative and quantitative review. *Psychological Bulletin*, 127(3), 376-407.
- Lee, H., & Kim, J. (2022). Workplace relationships and job satisfaction: An empirical study. *Journal of Organizational Behavior*, 43(6), 1034-1051.
- Locke, E. A. (1976). *The nature and causes of job satisfaction*. In M. D. Dunnette (Ed.), *Handbook of industrial and organizational psychology* (pp. 1297-1349). Chicago, IL: Rand McNally.
- Nguyen, A. D., & Nguyen, C. D. (2021). Personal characteristics and job satisfaction: An analysis of the relationship. *Journal of Organizational Psychology*, 39(2), 187-203.
- Rousseau, D. M. (1998). Why workers still identify with organizations. *Journal of Organizational Behavior*, 19(3), 217-233.

-
- Smith, A., et al. (2023). Exploring discrepancies in job satisfaction: A manager-employee perspective. *Journal of Organizational Psychology*, 48(3), 210-225.
- Smith, J. D., & Jones, A. B. (2020). Comparing population means with a t-test instead of a z-test: When to make the switch. *Journal of Statistical Methods*, 7(2), 123-135.
- Zhang, X., & Zhao, L. (2020). The impact of organizational environment on job satisfaction. *Journal of Workplace Psychology*, 36(3), 245-262.

พงศาวดารน่าน: ประวัติพัฒนาการและการพัฒนาสู่การเรียนรู้ชุมชนน่าน*

NAN CHRONICLE: HISTORY OF DEVELOPMENT AND DEVELOPMENT TOWARDS LEARNING OF NAN COMMUNITY

ฐิติพร สะสม

Thitiporn Sasom

อนันต์ จิตอารี

Anan Jitaree

สิทธิชัย อุ่นสวน

Sittichai Unsaun

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครน่าน, ประเทศไทย.

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Nan Buddhist College, Thailand.

E-mail: nanthai6309@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาประวัติความเป็นมาของวรรณกรรมพงศาวดารน่าน 2) ปರಿวรรตและวิเคราะห์คัมภีร์พงศาวดารน่าน 3) พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นการเรียนรู้พงศาวดารน่าน เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงปฏิบัติการ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการศึกษา ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิเชี่ยวชาญด้านปริวรรตและแปลภาษาล้านนา ผู้เชี่ยวชาญการพัฒนาหลักสูตรของพื้นที่ปฐมนิเทศน่าน ผู้เชี่ยวชาญประวัติศาสตร์ท้องถิ่นน่าน จำนวน 7 รูป/คน ผู้เชี่ยวชาญการพัฒนาหลักสูตรจำนวน 6 ท่าน ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบหลักสูตรท้องถิ่น จำนวน 5 ท่าน เครื่องมือการวิจัยได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก การจัดประชุมกลุ่มย่อย การปฏิบัติการในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1) ประวัติความเป็นมาของคัมภีร์พงศาวดารน่าน เกิดจากความประสงค์ของพระเจ้าล้านองค์ที่ 63 พระองค์ทรงได้มอบหมายให้แสนหลวงราชสมภาร เป็นผู้รวบรวมและเรียบเรียงจากเอกสารโบราณต่าง ๆ ให้ได้เนื้อหาที่สมบูรณ์มากที่สุด แล้วจดบันทึกด้วยอักษรธรรมล้านนา 2) การปริวรรตคัมภีร์พงศาวดารน่าน มีรูปแบบการปริวรรต 3 รูปแบบ คือ 1. การปริวรรตตามรูปอักษรตัวต่อตัว 2. การปริวรรตอักษรพื้นเมืองตามเสียงในภาษาท้องถิ่น 3. การปริวรรตคำในท้องถิ่นให้ตรงกับคำใน

* Received: 21 May 2024; Revised: 28 June 2024; Accepted: 29 June 2024

ภาษาไทยกลาง ในการปริวรรตคัมภีร์พงศาวดารน่านจากล้านนาไทยเป็นภาษาไทย ใช้หลักการปริวรรตคำในท้องถิ่นให้ตรงกับคำในภาษาไทยกลาง 3) การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นการเรียนรู้พงศาวดารน่าน เป็นการพัฒนาหลักสูตรจากองค์ความรู้ของการปริวรรตคัมภีร์พงศาวดารน่าน ผ่านกระบวนการวิเคราะห์ สังเคราะห์ให้มีเนื้อหาเหมาะสมกับผู้เรียน โดยมีกระบวนการพัฒนาหลักสูตรสามารถแบ่งออกเป็น 3 กระบวนการ คือ 1) วิเคราะห์เนื้อหาสาระสำคัญจากพงศาวดารน่าน 2) พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรียนรู้พงศาวดารน่าน 3) ตรวจสอบหลักสูตรท้องถิ่นการเรียนรู้พงศาวดารน่าน

คำสำคัญ: พงศาวดารน่าน, ประวัติพัฒนาการ, ชุมชนน่าน

Abstract

This research aims 1) to study the history and foundation of the Nan Literary Chronicle, 2) to transliterate and analyze the Nan Literary Chronicle, and 3) to develop the study of the Nan Chronicle's local curriculum. This is mixed-method research that consists of qualitative, documentary, and action research. The key informants include the experts in transliteration and translation in the Lanna language, experts in developing the curriculum of the Nan Primary Education Area, 7 experts in Nan local history, 6 experts in curriculum development, and 5 experts in examining the local curriculum. Data collection tools are in-depth interviews, small group meetings, and the model of operating in developing the local curriculum, and those data have been analyzed by descriptive means.

The research results found that 1) the history and foundation of recording the Nan Chronicles was created by the 63rd King Suriyapongpharitdet of Nan, who assigned Saen Luang Ratchasomphan to compose and compile from various Palm-leaf manuscripts to fully complete the contents into Dhamma Lanna script. 2) The transliteration of the Nan Chronicles has three forms of variation: (1) variation according to the letter-by-letter form, (2) variation of native letters according to the sounds in the local language, (3) variation of local words to match words of the Thai official language. The transliteration uses the principle of changing local words to match words in the Thai

official language. 3) Developing a local curriculum for learning Nan Chronicles is the development of a curriculum that transliterates the Nan Chronicles through the analysis process and synthesized content to be appropriate for students; it can be divided into three processes: (1) analyze the main content and essences from the Nan Chronicles, (2) develop the local curriculum for learning the Nan Chronicles, (3) check the local curriculum for learning.

Keywords: Nan Chronicle, Development of History, Nan Community.

บทนำ

จังหวัดน่านมีสภาพภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นภูเขา ซึ่งวางตัวในแนวเหนือ ใต้ โดยเฉพาะบริเวณชายแดนด้านเหนือและตะวันออก ซึ่งเป็นรอยต่อกับประเทศลาว มีภูเขาในเขตอำเภอบ่อเกลือ เป็นยอดเขาที่สูงที่สุดในจังหวัด คือมีความสูงถึง 2,079 เมตร และมีดอยภูคาในเขตอำเภอบัว เป็นยอดเขาที่สำคัญของจังหวัด มีความสูง 1,980 เมตร ส่วนพื้นที่ราบจะอยู่บริเวณตอนกลางของจังหวัด และตามลุ่มน้ำต่าง ๆ แหล่งน้ำที่สำคัญของจังหวัดคือแม่น้ำน่าน ซึ่งมีต้นกำเนิดทางตอนเหนือของจังหวัด แล้วไหลลงไปยังเขื่อนสิริกิติ์ในจังหวัดอุตรดิตถ์ และบรรจบกับแม่น้ำปิงที่จังหวัดนครสวรรค์ เป็นแม่น้ำเจ้าพระยานอกจากนี้ ยังมีลำน้ำสาขาต่าง ๆ ที่สำคัญ ได้แก่ ลำน้ำสา ลำน้ำว้า ลำน้ำสมุน ลำน้ำปัว ลำน้ำยาว ลำน้ำย่าง ลำน้ำแหง เป็นต้น มีพื้นที่กว้างใหญ่ พื้นที่เต็มไปด้วยภูเขาสูงสลับซับซ้อน ทั้งยังมีประชากรหลายชาติพันธุ์ (ชลดา สังวร, 2553) นับว่าเป็นดินแดนของความหลากหลายอีกแห่งหนึ่งของประเทศ น่านถือได้ว่าเป็นนครรัฐในหุบเขาพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นภูเขา มีที่ราบลุ่มแม่น้ำน่านทางตอนบนขนาดเล็ก เป็นตอน ๆ ในลักษณะแนวยาวทิศเหนือ-ใต้ขนาด โดยเทือกเขาผีปันน้ำทางตะวันตก และเทือกเขาหลวงพระบางทางตะวันออก ที่ราบแบ่งได้เป็นสองตอน คือตอนเหนือเป็นที่ราบขนาดเล็ก ต้นแม่น้ำน่านเป็นที่ตั้งของเมืองปัว และที่ราบตอนล่างอันเป็นที่ตั้งของเมืองน่านซึ่งมีความอุดมสมบูรณ์กว่า สามารถติดต่อค้าขายกับเมืองทางใต้ได้อย่างสะดวก นอกจากนี้ น่านยังมีที่ราบขนาดเล็กอีกหลายแห่งกระจายตัวในหุบเขาอีกด้วย

จังหวัดน่าน เมืองน่าน มีที่มาของชื่อปรากฏในตำนานพระอัมภาคว่า “นันทสุวรรณนคร” ในตำนานเก่า ๆ เรียกเมืองน่านอีกคำหนึ่งว่า “กาวน่าน” ต่อมามีการเรียกชื่อเมืองน่านว่า “นันทบุรี” หรือ “นันทบุรีศรีนครน่าน” ที่มาของชื่อเมืองน่าน มาจากชื่อแม่น้ำน่าน อันเป็นที่ตั้งของเมืองที่อยู่บน

สองฟากฝั่งแม่น้ำน่าน ชื่อของเมืองน่าน ได้ปรากฏในศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหง ตั้งแต่แรกตั้งเมืองใหม่ ณ ฝั่งตะวันออกของแม่น้ำน่าน ซึ่งเรียกเมืองแห่งนี้ว่า “เมืองน่าน” เมืองน่าน แม้จะมีการเรียกว่า “นันทบุรี” หรือ “นันทบุรีศรีนครน่าน” ซึ่งใช้กันในทางราชการในสมัยโบราณ และศุภอักษรนาม นันทบุรี เป็นนามที่ไพเราะ และมีความหมายมงคลนาม แต่ก็มีหลายพยางค์และเรียกยาก จึงกลับมานิยมเรียก นามเมืองตามเดิมว่า “เมืองน่าน” ตลอดจนถึงปัจจุบัน (จังหวัดทหารบกน่าน, 2552) เมืองน่านในอดีตเป็นนครรัฐเล็ก ๆ ก่อตัวขึ้นราวกลางพุทธศตวรรษที่ 18 บริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำน่าน และแม่น้ำสาขาในหุบเขาทางตะวันออกของภาคเหนือ

ด้วยสภาพภูมิประเทศของจังหวัดน่าน ถึงจะเป็นเมืองเล็ก ๆ แต่มากด้วยอารยธรรมที่เก่าแก่ที่มีเอกลักษณ์เป็นของตัวเอง ในอดีตจังหวัดน่านถือได้ว่าเป็นนครรัฐที่มีการปกครองโดยเจ้าผู้ครองนครน่านสืบเชื้อสายมาแต่ต้นตระกูล มีรูปแบบการปกครองและกฎหมายปกครองเป็นของตัวเอง ที่เรียกกันว่ากฎหมายอาณาจักรหลักคำ จังหวัดน่านนั้นมีประวัติศาสตร์ความเป็นมาที่ยาวนาน มีลำดับชั้นการปกครองทั้งที่เคยตกอยู่ใต้ของอาณาจักรที่ยิ่งใหญ่ในยุคก่อน ตัวอย่างเช่น เป็นเมืองขึ้นของอาณาจักรสุโขทัย ล้านนา อีกทั้งยังเป็นเมืองที่เป็นที่หมายปองของประเทศพม่าที่เข้ามารุกรานอยู่ตลอด จนมีประวัติศาสตร์เล่าสืบต่อกันมาถึงการสู้รบด้วยยุทธวิธีชาญฉลาด คือการสร้างพระธาตุแข่งกันเป็นต้น รวมถึงการตั้งรกรากของนครรัฐน่านในอดีตมีการย้ายเมืองหลวงของน่าน จากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่งทั้งหมดนี้ ได้ถูกบันทึกลงในพงศาวดารน่าน เป็นการบันทึกถึงเรื่องราวประวัติศาสตร์การสืบเชื้อสายของเจ้าผู้ครองนครน่าน การย้ายเมืองและสร้างเมืองน่านรวมถึงความเจริญรุ่งเรืองทางพระพุทธศาสนาที่เป็นส่วนสำคัญอย่างยิ่งต่อการสร้างบ้านแปงเมืองให้เจริญรุ่งเรือง จึงถือได้ว่า พงศาวดารน่านเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของล้านนาในอดีต ปรากฏสืบมาถึงปัจจุบัน ที่ผ่านมามีการปริวรรตพงศาวดารน่านออกเป็นอักษรไทยล้านนา และเป็นที่ถกเถียงกันในวงวิชาการในเรื่องของการเทียบเคียงกับภาษาไทยกลางในปัจจุบัน ทั้งที่เป็นลายลักษณ์อักษร แต่นับวันคนรุ่นหลังยังไม่สามารถทำความเข้าใจได้ เนื่องจากตลอดศตวรรษที่ผ่านมา ระบบการศึกษาสมัยใหม่ได้ละเลยการศึกษาวัฒนธรรมของท้องถิ่นเกือบสิ้นเชิง โดยเฉพาะหลักฐานที่เป็นลายลักษณ์อักษรซึ่งบันทึกด้วยอักษรพื้นเมืองมีจำนวนหลายแสนผูก การเก็บรักษาและถูกทำลายไปทั้งทางตรงและทางอ้อมตลอดมา ผู้ที่มีความสามารถอ่านและปริวรรตได้ก็มีจำนวนน้อยลง องค์ความรู้ที่มีอยู่ในคัมภีร์ใบลานจำนวนมากเหล่านั้น ก็ขาดหายไปอย่างน่าเสียดาย เหมือนกระแสน้ำปิง วัง ยม น่าน น้ำเก่าไหลไปน้ำใหม่ไหลตามมา เหมือนวัฒนธรรมเก่าและวัฒนธรรมใหม่ที่ไหลตามกันไป

จากเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยได้เล็งเห็นความสำคัญของพงศาวดารน่านที่ถูกเก็บไว้ ในรูปของการบันทึกเป็นอักษรภาษาล้านนาหรืออักษรตัวเมือง ทำให้เป็นอุปสรรคต่อการศึกษาและเข้าถึงของผู้ที่สนใจเรื่องราวความเป็นมาของนครรัฐแห่งนี้รวมถึงองค์ความรู้ของความเป็นนครน่านที่ถูกบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร จึงมีความต้องการที่จะทำการปริวรรตคัมภีร์พงศาวดารน่าน ให้เป็นอักษรไทยกลาง และแปลเป็นภาษาไทยกลางที่ทำให้ผู้สนใจและนิสิตนักศึกษา รวมถึงนักเรียนในระบบการศึกษาปฐมศึกษา และมัธยมศึกษา สามารถเข้าถึงองค์ความรู้ในพงศาวดารน่าน และมีความภาคภูมิใจในความเป็นอัตลักษณ์และเอกลักษณ์น่าน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของวรรณกรรมพงศาวดารน่าน
2. เพื่อปริวรรตและวิเคราะห์คัมภีร์พงศาวดารน่าน
3. เพื่อพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นการเรียนรู้พงศาวดารน่าน

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) โดยทีมวิจัยจากวิทยาลัยสงฆ์นครน่านเป็นผู้ออกแบบกระบวนการร่วมกันกำหนดกิจกรรมการวิจัย แล้วดำเนินงานวิจัยตามแผนที่จัดทำไว้ โดยมีคณะนักวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดน่านให้การสนับสนุนการดำเนินงานวิจัย ซึ่งมีวิธีการดำเนินงานโดยมีขั้นตอนการวิจัย ดังนี้

1. การศึกษาในเชิงเอกสาร (Documentary Study) ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้องหนังสือ รายงานการวิจัย รายงานการประชุม ภาพถ่าย เอกสารแสดงความสัมพันธ์ที่แสดงให้เห็นถึงแนวคิด หลักการ ประวัติความเป็นมาเกี่ยวกับพงศาวดารน่าน การบันทึกประวัติศาสตร์ รวมทั้งแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

2. การศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ในภาคสนาม (Field Study) เพื่อทราบถึงแนวคิด หลักการ ประวัติความเป็นมาของพงศาวดารน่าน พร้อมทั้งการแปลพงศาวดาร การออกแบบและพัฒนาหลักสูตรการเรียนรู้ท้องถิ่นจากพงศาวดารน่าน ร่วมกับสำนักงานพื้นที่ปฐมนิเทศน่าน และมัธยมศึกษา

3. การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) เพื่อนำไปสู่การได้ข้อมูลเชิงลึกของประวัติความเป็นมาของพงศาวดารน่าน การปริวรรต การแปลและการวิเคราะห์ รวมถึงการพัฒนาหลักสูตรเรียนรู้ท้องถิ่นจากพงศาวดารน่าน และการส่งเสริมการเรียนรู้

พื้นที่และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant)

1. พื้นที่ทำการวิจัยประกอบด้วย

พื้นที่ในการศึกษาประวัติความเป็นมาของพงศาวดารน่าน การปริวรรตและการแปล รวมถึงการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นการเรียนรู้พงศาวดารน่าน ได้แก่

1. วัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน
2. สำนักงานเขตพื้นที่ประถมศึกษาจังหวัดน่าน
3. วิทยาลัยสงฆ์นครน่าน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เฉลิมพระเกียรติ

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

พื้นที่ในการนำหลักสูตรท้องถิ่นการเรียนรู้พงศาวดารน่าน เพื่อการถ่ายทอดและการประเมินหลักสูตรท้องถิ่น ได้แก่

1. โรงเรียนพระปริยัติธรรมในจังหวัดน่าน
2. โรงเรียนน่านนคร
3. โรงเรียนศรีนครน่าน
4. โรงเรียนน่านประชาอุทิศ

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัย

1. แบบสัมภาษณ์ (Inter View) โดยผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) สำหรับผู้นำชุมชน ผู้นำทางธรรมชาติ ตัวแทนคณะสงฆ์ ผู้เชี่ยวชาญทางประวัติศาสตร์ของจังหวัดน่าน ที่มีบทบาทด้านการอนุรักษ์คัมภีร์ การปริวรรต และการแปลโดยพัฒนาเป็นแบบสัมภาษณ์ที่พัฒนาจากเอกสาร รายงานที่เกี่ยวข้อง โดยมีเนื้อหาที่สำคัญคือ ประวัติความเป็นมาของพงศาวดารน่าน การถอดบทเรียนจากพงศาวดารน่าน ที่จะเป็รรูปแบบให้เกิดการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นการเรียนรู้พงศาวดารน่าน

2. การจัดประชุมกลุ่มย่อย โดยดำเนินการร่วมกับผู้นำชุมชน ผู้นำทางธรรมชาติ ตัวแทนคณะสงฆ์ นักวิชาการทางศาสนา และวัฒนธรรมที่มีบทบาทด้านการอนุรักษ์คัมภีร์โบราณ มีความเชี่ยวชาญด้านภาษาล้านนา และวรรณกรรมล้านนา โดยมีประเด็นสนทนา เช่น ประวัติความ

เป็นมาของพงศาวดารน่าน การจัดบันทึกประวัติศาสตร์น่าน การปริวรรตและการแปล การติดตามผลการดำเนินการ อย่างเป็นรูปธรรม

ผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง “พงศาวดารน่าน : ประวัติพัฒนาการและการพัฒนาสู่การเรียนรู้ชุมชนน่าน” สามารถสรุปผลการวิจัย ได้ดังนี้

1) ประวัติความเป็นมาของวรรณกรรมพงศาวดารน่าน

จากการวิจัยพบว่า ประวัติความเป็นมาของการบันทึกคัมภีร์พงศาวดารน่านเกิดจากความประสงค์ของพระเจ้าสุริยพงษ์ผริตเดช พระเจ้าน่านองค์ที่ 63 พระองค์ทรงได้มอบหมายให้ให้แสนหลวงราชสมภาร แต่งขึ้นและเป็นผู้รวบรวมและเรียบเรียงจากเอกสารโบราณต่าง ๆ เพื่อให้ได้เนื้อหาที่สมบูรณ์มากที่สุด แล้วจัดบันทึกเขียนด้วยอักษรธรรมล้านนา (ตัวเมือง) เป็นการบันทึกกล่าวถึงราชวงศ์ภูคาสร้างที่อำเภอปัว ลำดับเจ้าผู้ปกครองของนครน่านจากเริ่มต้นจนถึงเจ้าผู้ปกครองนครน่านองค์ที่ 63 รวมถึงมีเนื้อหาของคัมภีร์พงศาวดารน่านที่กล่าวถึงเรื่องการสร้างเมืองน่าน การศึกสงครามสมัยต่าง ๆ ความเจริญรุ่งเรืองทางพระพุทธศาสนา การบูรณปฏิสังขรณ์พระธาตุแช่แห้ง ความสัมพันธ์ไมตรีกับกรุงรัตนโกสินทร์ การสร้างคัมภีร์พระไตรปิฎกและคัมภีร์ นิบาต นิยายต่าง ๆ ทางพระพุทธศาสนา และเรื่องราวอื่น ๆ ที่มีความสำคัญทางด้านประวัติศาสตร์ของจังหวัดน่าน มีความเป็นมาของการปกครองที่สืบทอดกันมา นับตั้งแต่เมือง วรรณคร หรือเมืองพลัว (พัว หรือ ปัว) จนถึงรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 มีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง โดยนับตั้งแต่เป็นนครรัฐอิสระและเข้ามาอยู่ภายใต้การปกครองของเมืองสุโขทัย กรุงศรีอยุธยา เชียงใหม่ พม่า กรุงธนบุรี และกรุงรัตนโกสินทร์ โดยเฉพาะในยุคของพระเจ้าสุริยพงษ์ผริตเดชฯ ซึ่งเป็นเจ้าผู้ปกครองนครน่านองค์ที่ 63 เป็นผู้ปกครองที่ได้มีวิสัยทัศน์กว้างไกล ทรงมีพระราชประสงค์ให้แสนหลวงราชสมภารได้ทำการรวบรวมและบันทึกประวัติความเป็นมาของนครน่าน จากเอกสารสำคัญทั้งคัมภีร์โบราณ ปี่สาและการบอกเล่าของผู้คนในอดีต เพื่อถ่ายทอดออกมาเป็นพงศาวดารน่าน ไว้ให้อนุชนคนรุ่นหลังได้ศึกษาเรียนรู้ประวัติศาสตร์ความเป็นมาและการสร้างเมืองน่านจากอดีตจนถึงปัจจุบัน จากประวัติศาสตร์การสร้างนครน่าน และการพัฒนานครรัฐขึ้นตามลำดับนั้น นักประวัติศาสตร์ได้กำหนดแบ่งเป็นยุคต่าง ๆ ตามการปกครองออกเป็น 5 ยุค และเป็นไปตามการโยกย้ายถิ่นฐานบ้านเมือง และศูนย์กลางของการปกครองตามลำดับ ทั้ง 5 ยุคนั้น ประกอบด้วย ยุคสร้างวรรณคร (เมืองพัว (ปัว) หรือเมืองพลัว) ยุคที่สอง

คือ ยุคเวียงภูเพียงแซ่แห่ง ยุคที่สาม คือ ยุคเวียงใต้ ยุคที่สี่ ยุคเวียงเหนือ ยุคที่ห้า ยุคเมืองน่าน จนถึงปัจจุบัน

2) การศึกษาการปริวรรตและวิเคราะห์คัมภีร์พงศาวดารน่าน

จากการวิจัยพบว่า จากการวิจัยพบว่า การปริวรรตคัมภีร์พงศาวดารน่าน มีรูปแบบการปริวรรตอยู่ด้วยกัน 3 รูปแบบ คือ 1) การปริวรรตตามรูปอักษรตัวต่อตัว 2) การปริวรรตอักษรพื้นเมืองตามเสียงในภาษาท้องถิ่น 3) การปริวรรตคำในท้องถิ่นให้ตรงกับคำในภาษาไทยกลาง ในการปริวรรตเนื้อหา คัมภีร์พงศาวดารน่าน อาจจะมีคำที่มาจากภาษาพม่าบ้าง ก็ยังคงการสะกดคำแบบเดิมเอาไว้แบบเดิมตามต้นฉบับที่ถูกบันทึกไว้ เนื่องจากเมืองน่านในอดีตเคยได้เป็นเมืองขึ้นกับพม่า การปริวรรตคัมภีร์พงศาวดารน่าน ฉบับวัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร สามารถแปลเนื้อหาที่ถูกบันทึกไว้ได้ว่า พงศาวดารน่าน เป็นการบันทึกเรื่องราวประวัติศาสตร์ของจังหวัดน่าน ตั้งแต่เริ่มต้นตระกูลเจ้าผู้ปกครองเมืองน่านจากพระยาภูคาปฐมต้นเจ้าผู้ครองเมืองน่าน เรียงลำดับเหตุการณ์ที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ในแต่ละช่วงยุคของผู้ครองเมืองน่าน การเป็นเมืองขึ้นของอาณาจักรล้านนาเชียงใหม่ พม่า และกรุงรัตนโกสินทร์ บันทึกเหตุการณ์สำคัญในการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา การสร้างพระธาตุเจ้าภูเพียงแซ่แห่ง ตลอดจนการย้ายบ้านเมืองตามยุคสมัย การทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา ด้วยการสร้างคัมภีร์ทางศาสนาเพื่อสืบทอดอายุพระพุทธศาสนาให้อยู่นาน เป็นต้น

3) การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นการเรียนรู้พงศาวดารน่านจังหวัดน่าน

จากการวิจัยพบว่า หลักสูตรท้องถิ่น เกิดจากการสร้างหลักสูตรขึ้นใหม่ หรืออาจเกิดจากการนำหลักสูตรท้องถิ่นเดิมที่มีอยู่ มาปรับปรุง เพิ่มเติมเนื้อหาให้มีความสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและความต้องการของท้องถิ่น โดยจะต้องเปิดโอกาสให้ท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร เพื่อก่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ ในเนื้อหาที่ชุมชนเห็นคุณค่าและให้ความสำคัญและเป็นประโยชน์กับประชากรในชุมชน สาระความสำคัญของการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น จะประกอบไปด้วยจุดประสงค์ของหลักสูตร เน้นให้ผู้เรียนเรียนรู้ประวัติ ความเป็นมา คุณค่าความสำคัญ ของหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนให้เกิดความตระหนัก เห็นคุณค่า และภาคภูมิใจในความเป็นเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ของตนเอง นำไปสู่ความรัก ห่วงแหน และเป็นส่วนหนึ่งในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น เนื้อหาสาระ ได้เรียนรู้ประวัติความเป็นมา ความหมาย คุณค่าความสำคัญ รวมไปถึงการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ และเผยแพร่องค์ความรู้ของประวัติศาสตร์ที่มีมาอย่างยาวนาน ผลการวิจัยนี้ นำไปใช้กับกลุ่มนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรมศึกษา ในพื้นที่จังหวัดน่าน ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

กิจกรรมการเรียนการสอน จะเป็นลักษณะการเรียนรู้ตามลำดับขั้นตอนตามความเหมาะสมของเนื้อหา เช่น การบรรยาย การอภิปราย การทัศนศึกษา เป็นต้น สื่อการสอน พัฒนาให้เป็นสื่อในรูปแบบของมัลติมีเดีย รูปภาพ วีดีโอ สารคดี ครูผู้สอน จะเป็นผู้รู้ ผู้ทรงภูมิปัญญา หรือปราชญ์ท้องถิ่น ที่มีความรู้ความชำนาญในเรื่องนั้น และใช้ประสบการณ์ในการถ่ายทอดไปสู่ผู้เรียน โดยวิธีการบรรยายควบคู่ไปกับการให้ผู้เรียนได้เห็นสภาพและบริบทสถานที่จริงที่เคยปรากฏในประวัติศาสตร์ที่ถูกบันทึกไว้ และคุณค่าทางจิตใจ แหล่งการเรียนรู้เป็นแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ ซึ่งเป็นสถานที่สำคัญเป็นหลัก โดยมีการเรียนรู้จากห้องเรียน ผ่านครูผู้สอนบรรยายภาพทางประวัติศาสตร์ประกอบ และสถานที่ทางประวัติศาสตร์จริงที่ยังคงหลงเหลือร่องรอยให้ศึกษาอยู่ในปัจจุบัน การประเมินผล วัตถุประสงค์ของผู้เรียน เกิดการเรียนรู้ประวัติ รู้ความหมายคุณค่าและความสำคัญ ของประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเกิดความภาคภูมิใจ สามารถบอกเล่าและเผยแพร่องค์ความรู้ให้กับผู้อื่นได้รู้จัก การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นการเรียนรู้พงศาวดารน่านมีกระบวนการ การมีส่วนร่วมที่สำคัญสำหรับการพัฒนาหลักสูตร สามารถแบ่งออกเป็น 3 กระบวนการโดยกระบวนการแรกคือการวิเคราะห์เนื้อหาสาระสำคัญจากพงศาวดารน่าน ส่วนของประวัติความเป็นมาสาระสำคัญของเนื้อหาที่ปรากฏในคัมภีร์พงศาวดารน่าน ถึงเรื่องราวการก่อสร้างบ้านแปงเมืองลำดับเจ้าผู้ปกครองของน่านตั้งแต่อดีตเริ่มก่อตั้ง จนถึงเจ้าผู้ครองนครน่านองค์ที่ 63 ซึ่งเป็นข้อมูลสำคัญของการพัฒนาไปสู่กรอบการหลักสูตรการเรียนรู้ กระบวนการที่สองคือ การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรียนรู้พงศาวดารน่าน แบบมีส่วนร่วมดำเนินการจัดทำบนแนวทางของการจัดทำกรอบหลักสูตรระดับท้องถิ่นตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 โดยได้นำเอาเนื้อหาสาระสำคัญของพงศาวดารน่าน แยกออกเป็นหน่วยของการเรียนรู้ ซึ่งได้แยกออกเป็นส่วนสำคัญของการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นการเรียนรู้พงศาวดารน่าน แบ่งออกเป็นส่วนสำคัญ 4 ส่วนคือ ส่วนนำ ส่วนเป้าหมายจุดเน้น ส่วนสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น ส่วนการประเมินคุณภาพผู้เรียนหลักสูตรท้องถิ่น กระบวนการที่สามการตรวจสอบหลักสูตรท้องถิ่นการเรียนรู้พงศาวดารน่าน

อภิปรายผล

จากผลการวิเคราะห์ คัมภีร์พงศาวดารน่านและเอกสารสำคัญทางประวัติศาสตร์ประกอบ มีข้อค้นพบว่า นครน่าน ประวัติความเป็นมาของวรรณกรรมพงศาวดารน่าน เกิดจากความประสงค์ของพระเจ้าสุริยพงษ์ผริตเดช พระเจ้าน่านองค์ที่ 63 พระองค์ทรงได้มอบหมายให้ให้แสนหลวงราชสมภารแต่งขึ้น และเป็นผู้รวบรวมและเรียบเรียงจากเอกสารโบราณต่าง ๆ เพื่อให้ได้เนื้อหาที่สมบูรณ์มากที่สุด

แล้วจดบันทึกเขียนด้วยอักษรธรรมล้านนา (ตัวเมือง) เป็นการบันทึกกล่าวถึงราชวงศ์ภูคาสร้างที่อำเภอปัว ลำดับเจ้าผู้ปกครองของนครน่านจากเริ่มต้นจนถึงเจ้าผู้ปกครองนครน่านองค์ที่ 63 รวมถึงมีเนื้อหาของคัมภีร์พงศาวดารน่านที่กล่าวถึงเรื่องการสร้างเมืองน่าน การศึกสงครามสมัยต่าง ๆ ความเจริญรุ่งเรืองทางพระพุทธศาสนา การบูรณปฏิสังขรณ์พระธาตุแช่แห้ง ความสัมพันธ์ไมตรีกับกรุงรัตนโกสินทร์ การสร้างคัมภีร์พระไตรปิฎกและคัมภีร์ นิบาต นิกาย นิยายต่าง ๆ ทางพระพุทธศาสนา และเรื่องราวอื่น ๆ ที่มีความสำคัญทางด้านประวัติศาสตร์ของจังหวัดน่าน มีประวัติความเป็นมาในการสร้างเมือง การศึกษาประวัติความเป็นมาของพงศาวดารน่าน เป็นการศึกษาผ่านการวิเคราะห์คัมภีร์ใบลานที่ถูกบันทึกด้วยอักษรภาษาล้านนา นำมาปริวรรตเพื่อถอดความให้ได้เนื้อหาสาระที่ถูกต้องแม่นยำ สอดคล้องกับวรรณวิทย์ เหลืองประภัสร์ ได้วิจัยเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์คัมภีร์ใบลานเรื่องสตราอภิธรรมกำเนิด” ผลการวิจัยพบว่า วรรณกรรมเรื่องสตราอภิธรรมกำเนิดโดยศึกษาจากคัมภีร์ใบลานจำนวน 1 ผูก 32 หน้าลาน ฉบับวัดคันธารมย์ อำเภอกระสัง จังหวัดบุรีรัมย์ (วรรณวิทย์ เหลืองประภัสร์, 2547) ปรากฏชื่อผู้จารคือพระภิกษุภุชในปี พ.ศ. 2487 ผลจากการศึกษาทำให้ทราบว่าอักษรและอักษรวิธีในใบลานเป็นอักษรขอมรูปแบบอักษรคล้ายกับอักษรเขมรสมัยปัจจุบัน แต่รูปแบบอักษรวิธีนั้นมีลักษณะหลายอย่างเหมือนกับอักษรวิธีในสมัยหลังพระนครวรรณกรรมสตราอภิธรรมกำเนิด น่าจะได้เค้าโครงเรื่องในส่วนพุทธประวัติมาจากคัมภีร์อัฐสาลินีและคัมภีร์ปฐมสมโพธิ เนื้อหากล่าวถึงพุทธประวัติและหลักคำสอนที่เกี่ยวข้องกับพระอภิธรรม แต่ในวรรณกรรมเรื่องสตราอภิธรรมกำเนิด มีการแต่งนิทานประกอบคำสอนเพิ่มขึ้น โดยมีจุดมุ่งหมายของเรื่องเพื่อให้ผู้ฟังและผู้อ่านได้เห็นความสำคัญการสร้างกุศลกรรมดีเพื่อให้ได้รับผลกรรมดีนั้นลักษณะคำประพันธ์ในส่วนที่เป็นภาษาบาลี ใช้รูปแบบร้อยกรอง ในส่วนภาษาเขมรแต่งเป็นร้อยแก้ว การใช้ถ้อยคำสำนวนนั้น นิยมเล่นคำซ้อนและคำพ้องความหมายเป็นจำนวนมาก อีกทั้งนิยมใช้โวหารเพื่อดำเนินเรื่องรูปแบบการใช้ถ้อยคำสำนวน โดยเล่นคำจำนวนมาก และการใช้โวหารเป็นรูปแบบอย่างหนึ่งที่นักประพันธ์เขมรนิยมใช้ ส่วนภาพสะท้อนจากวรรณกรรมนั้น สะท้อนให้เห็นในเรื่องค่านิยม ความเชื่อประเพณีหลักคำสอน ภาพสะท้อนจากวรรณกรรมส่วนใหญ่ ล้วนเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาทั้งสิ้น

การปริวรรต มีรูปแบบการปริวรรตอยู่ด้วยกัน 3 รูปแบบ คือ 1) การปริวรรตตามรูปอักษรตัวต่อตัว 2) การปริวรรตอักษรพื้นเมืองตามเสียงในภาษาท้องถิ่น 3) การปริวรรตคำในท้องถิ่นให้ตรงกับคำในภาษาไทยกลาง การแปลคัมภีร์พงศาวดารน่าน ฉบับวัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหารที่ถูกบันทึกไว้บนใบลานด้วยอักษรภาษาล้านนา ให้เป็นอักษรไทยแล้วตรวจชำระให้ถูกต้องตามหลักของการเทียบเคียง

อักษรไทยกับอักษรภาษาล้านนา ให้มีใจความคงเดิมตามแบบต้นฉบับของคัมภีร์พงศาวดารน่าน ทั้งการสะกดและการใช้การปริวรรตอักษรภาษาล้านนาเป็นอักษรไทย การสะกดคำอาจจะไม่ได้ตรงกับหลักของภาษาไทยโดยทั้งหมดเพื่อให้เห็นถึงคำเฉพาะท้องถิ่น ที่เป็นภาษาล้านนา ในการปริวรรตเนื้อหา คัมภีร์พงศาวดารน่าน อาจจะมีคำที่มาจากภาษาพม่าบ้าง ก็ยังคงการสะกดคำแบบเดิมเอาไว้แบบเดิมตามต้นฉบับที่ถูกบันทึกไว้ เนื่องจากเมืองน่านในอดีตเคยได้เป็นเมืองขึ้นกับพม่า การปริวรรตคัมภีร์พงศาวดารน่าน ฉบับวัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร สามารถแปลเนื้อหาที่ถูกบันทึกไว้ได้ว่า พงศาวดารน่าน เป็นการบันทึกเรื่องราวประวัติศาสตร์ของจังหวัดน่าน ตั้งแต่เริ่มต้นตระกูลเจ้าผู้ปกครองเมืองน่าน จากพระยาภูคาปฐมต้นเจ้าผู้ครองเมืองน่านเรียงลำดับเหตุการณ์ที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ในแต่ละช่วงยุคของผู้ครองเมืองน่าน การเป็นเมืองขึ้นของอาณาจักรล้านนาเชียงใหม่ พม่า และกรุงรัตนโกสินทร์ บันทึกเหตุการณ์สำคัญในการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา การสร้างพระธาตุเจ้าภูเพียงแช่แห้ง ตลอดจนการย้ายบ้านเมืองตามยุคสมัย สอดคล้องกับรัตน จันทรเทว ได้ศึกษางานวิจัยเรื่อง “การปริวรรตใบลานอีสาน : ตำรายา” พบว่า อักษรที่ใช้ในการจาร หรือเขียน ใบลาน ส่วนใหญ่เป็นอักษรธรรม บางภูมิภาคใช้ทั้งอักษรธรรมและอักษรไทน้อย และมีวิธีการสะกดการันต์แตกต่างกัน หนังสือผูกใบลานไม่สมบูรณ์ ชำรุด และตัวอักษรเลือนราง ไม่ชัดเจนทำให้การอ่านลำบากมากยิ่งขึ้น เนื้อหาเกี่ยวกับยา ส่วนใหญ่เป็นการบันทึกสูตรยาพื้นบ้านที่มีการสืบทอดจากบรรพบุรุษ โดยโรคที่พบมากที่สุด ได้แก่ โรคไข้ต่าง ๆ อาการปวดเมื่อยตามร่างกายที่เกิดจากการทำงานหนักและโรคผิวหนัง ผื่นคัน รองลงมาได้แก่ โรคที่เกิดจากแมลงมีพิษกัดต่อย ตลอดจนวิธีบันทึกรักษาบาลแผลต่าง ๆ การปริวรรตใบลาน เอกสารที่เกี่ยวข้องกับปริวรรตอักษรโบราณอีสาน เช่น อักษรไทน้อย และอักษรธรรมนั้น มีจำนวนไม่มากนัก ส่วนมากเป็นเอกสารประเภทหนังสือที่ใช้เรียน การอ่านใบลานอักษรธรรมและการสัมภาษณ์หมอยาที่มีประสบการณ์เพื่อเผยแพร่ลงในวารสาร ธรรมทรรศน์ ซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาเขตขอนแก่น โดยเริ่มเผยแพร่ตั้งแต่ปี พ.ศ.2544 เป็นต้นมา (รัตนา จันทรเทว, 2548)

จากผลการวิเคราะห์การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นการเรียนรู้พงศาวดารน่านนั้น อภิปรายได้ว่า การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นการเรียนรู้พงศาวดารน่านนั้น ต้องจัดทำบนแนวทางของการจัดทำกรอบหลักสูตรระดับท้องถิ่นตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 โดยได้นำเอาเนื้อหาสาระสำคัญของพงศาวดารน่านแยกออกเป็นหน่วยของการเรียนรู้ ซึ่งได้แยกออกเป็นส่วนสำคัญของการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น การเรียนรู้พงศาวดารน่าน ดังนี้ 1) ส่วนนำ เป็นส่วนที่ได้กล่าวถึงความ เป็นมาและความสำคัญของการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นการเรียนรู้พงศาวดารน่าน จากคัมภีร์พงศาวดาร

น่าน ฉบับวัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร ที่ถูกบันทึกไว้เป็นอักษรภาษาล้านนา (ตัวเมือง) ทำการปริวรรตเป็นอักษรไทยกลาง พร้อมทั้งแปลเป็นสำนวนไทยกลาง ที่สามารถทำให้ผู้สนใจได้ศึกษาและรู้ความหมายของอักษรล้านนาที่ถูกบันทึกเอาไว้ ผ่านกระบวนการวิเคราะห์จากผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านภาษา ถ่ายทอดออกมาเป็นภาษาที่สามารถเข้าใจได้ในปัจจุบัน 2) เป้าหมายและจุดเน้น การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรียนรู้พงศาวดารน่าน มีเป้าหมายของการพัฒนาหลักสูตรนี้ขึ้นมาเพื่อต้องการให้ผู้เรียนคือ นักเรียนและเยาวชนที่อาศัยอยู่ในจังหวัดน่านได้เรียนรู้ถึงประวัติศาสตร์ความเป็นมาและความสำคัญของการก่อสร้างเมืองน่าน อดีตกาลของบ้านเมืองและการได้มาซึ่งความมีอิสรภาพของเมืองน่านก่อนจะมาเป็นจังหวัดน่านในปัจจุบัน ควบคู่ไปกับการสังเคราะห์จากหลักสูตรแกนกลางศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรียนรู้พงศาวดารน่าน จึงเป็นหลักสูตรที่มุ่งเน้นด้านความรู้ของผู้เรียน ที่ต้องการให้ผู้เรียนได้ตระหนักถึงความสำคัญของประวัติศาสตร์ความเป็นมาของบ้านเกิดเมืองนอนของตนเอง 3) สารการเรียนรู้ท้องถิ่น เนื้อหาของพงศาวดารน่านเป็นเนื้อหาที่กล่าวถึงลำดับผู้ปกครองเมืองน่าน เหตุการณ์สำคัญต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นภายในเมืองน่านในช่วงระหว่างของการปกครอง รวมถึงการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา สารสำคัญของเนื้อหาในพงศาวดารน่าน ถอดความออกมาเป็นสาระของการเรียนรู้ท้องถิ่นการเรียนรู้พงศาวดารน่าน โดยได้พิจารณาจากการวิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัดและสาระของการเรียนรู้แกนกลางตามหลักสูตรแกนกลางศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับชุมชนและท้องถิ่น นำมากรอบของการจัดทำสาระของการเรียนรู้ รวมถึงสภาพบริบทของสังคมการเรียนรู้ในปัจจุบัน 4) การประเมินคุณภาพผู้เรียนหลักสูตรท้องถิ่นได้ให้กรอบของการวัดผลประเมินผลความรู้ของผู้เรียน ด้วยวิธีการและเครื่องมือที่มีความหลากหลายที่มีคุณภาพ เชื่อถือได้ เพื่อให้ใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนาคุณภาพของการศึกษาในหลักสูตรท้องถิ่น โดยกำหนดการประเมินคุณภาพของผู้เรียนตามเป้าหมายและจุดเน้นซึ่งเป็นความรู้ทางประวัติศาสตร์ของเมืองน่าน พร้อมทั้งได้ระบุกลุ่มเป้าหมายและสาระการเรียนรู้ วิธีการถ่ายทอดความรู้ เครื่องมือที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนในหลักสูตรท้องถิ่นการเรียนรู้พงศาวดารน่าน เพื่อให้เกิดการครอบคลุม สอดคล้องและเหมาะสมกับเป้าหมายโดยได้เน้นการถ่ายทอดความรู้แบ่งเป็นระดับ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของกนกวรรณ รุกขชาติ ได้ทำการวิจัยเรื่อง แนวโน้มการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นการศึกษานอกโรงเรียนสายอาชีพจากภูมิปัญญาชาวบ้าน ในศตวรรษที่ 21 (กนกวรรณ รุกขชาติ, 2541) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวโน้มการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นการศึกษานอกโรงเรียนสายอาชีพ จากภูมิปัญญาชาวบ้านในศตวรรษที่ 21 ใน 4 ด้าน คือ ด้านจุดมุ่งหมาย ด้านเนื้อหาและ

ประสบการณ์ ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการวัดและประเมินผล เป็นการวิจัยอนาคตโดยใช้เทคนิคเดลฟาย กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้และประสบการณ์ ทางด้านภูมิปัญญาชาวบ้านที่เป็นปราชญ์ชาวบ้าน และที่เป็นนักวิชาการ พร้อมทั้งผู้เชี่ยวชาญ ที่มีความรู้และประสบการณ์ ทางด้านการพัฒนาหลักสูตร จำนวน 20 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถามที่พัฒนาโดยการถามผู้เชี่ยวชาญ 3 รอบ ข้อมูลที่ได้วิเคราะห์หาค่ามัธยฐาน และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้ หลักสูตรท้องถิ่นการศึกษานอกโรงเรียนสายอาชีพจากภูมิปัญญาชาวบ้าน ในศตวรรษที่ 21 มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้เรียนมีทักษะในการจัดการต่อชีวิตและทรัพยากร ที่มีอยู่ในท้องถิ่น เกิดความตระหนัก และเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาไทยที่มีความสัมพันธ์ต่อชีวิต สังคม ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพิ่มขึ้น และจะเป็นหลักสูตรที่ห้องครุชุมชนมีส่วนร่วมมากขึ้น ตั้งแต่การกำหนดวัตถุประสงค์ไปจนถึงการประเมินผลเนื้อหาความรู้ จะเป็นเนื้อหาที่มีการเชื่อมโยงกับวิถีชีวิตของผู้เรียน สอดคล้องกับชุมชนอย่างแท้จริงลักษณะการเรียน การสอนเป็นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ให้ผู้เรียนปฏิบัติจริง เพื่อให้เกิดประสบการณ์ตรง บทบาทของผู้สอนจะเป็นผู้นำด้านวิธีคิด วิธีการเรียนรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาชาวบ้านการเรียนการสอนมีการใช้สื่อที่เป็นของจริง สื่อที่ให้ผู้เรียนปฏิบัติได้จริง การวัดและประเมินผลเป็นการประเมินจากการปฏิบัติได้จริง หลังจากเรียนรู้ไปแล้วสามารถนำสิ่งที่เรียนไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การศึกษาพงศาวดารน่าน: ประวัติพัฒนาการและการพัฒนาสู่การเรียนรู้ชุมชนน่าน สรุปได้ดังนี้

1) ประวัติความเป็นมาของการบันทึกคัมภีร์พงศาวดารน่านเกิดจากความประสงค์ของพระเจ้าสุริยพงษ์ผริตเดช พระเจ้าน่านองค์ที่ 63 พระองค์ทรงได้มอบหมายให้ให้แสนหลวงราชสมภาร แต่งขึ้นและเป็นผู้รวบรวมและเรียบเรียงจากเอกสารโบราณต่างๆ เพื่อให้ได้เนื้อหาที่สมบูรณ์มากที่สุดแล้วจดบันทึกเขียนด้วยอักษรธรรมล้านนา (ตัวเมือง) เป็นการบันทึกกล่าวถึงราชวงศ์ภูคาสร้างที่อำเภอปัว กล่าวถึงลำดับเจ้าผู้ปกครองของนครน่านจากเริ่มต้นจนถึงเจ้าผู้ปกครองนครน่านองค์ที่ 63

2) การปริวรรตคัมภีร์พงศาวดารน่าน มีรูปแบบการปริวรรตอยู่ด้วยกัน 3 รูปแบบ คือ 1. การปริวรรตตามรูปอักษรตัวต่อตัว 2. การปริวรรตอักษรพื้นเมืองตามเสียงในภาษาท้องถิ่น 3. การปริวรรตคำในท้องถิ่นให้ตรงกับคำในภาษาไทยกลาง

3) การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นการเรียนรู้พงศาวดารน่าน โดยมีกระบวนการพัฒนาหลักสูตรสามารถแบ่งออกเป็น 3 กระบวนการ คือ 1) วิเคราะห์เนื้อหาสาระสำคัญจากพงศาวดารน่าน 2) พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรียนรู้พงศาวดารน่าน 3) ตรวจสอบหลักสูตรท้องถิ่นการเรียนรู้พงศาวดารน่าน

ข้อเสนอแนะ

1. ควรนำผลการวิจัยนี้ได้เผยแพร่ ในรูปของการจัดพิมพ์เป็นรูปเล่ม จัดพิมพ์ลงตามสื่อต่าง ๆ เช่น เว็บไซต์ หนังสือ วารสาร นิตยสาร ในรูปของบทความวิชาการ
2. หน่วยงานภาครัฐ และเอกชนที่เกี่ยวข้องกับบทบาทการส่งเสริมการเรียนรู้ท้องถิ่นของจังหวัดน่านในด้านของประวัติศาสตร์น่าน ควรนำไปเป็นเอกสารประกอบการพิจารณา การดำเนินการในการนำกระบวนการจัดการด้านการพัฒนาการศึกษาท้องถิ่นให้ครอบคลุมทุกพื้นที่จัดการศึกษา
3. ควรให้ชุมชนที่มีแหล่งสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ได้ศึกษาทำความเข้าใจ ในประวัติความเป็นมาของสถานที่ทางประวัติศาสตร์ที่มีความสำคัญกับชุมชน สามารถบรรยายให้กับผู้ที่สนใจศึกษาและนักท่องเที่ยวได้อย่างถูกต้อง รวมถึงสร้างเครือข่ายเพื่อการเรียนรู้ท้องถิ่นการเรียนรู้พงศาวดารน่าน ผ่านรูปแบบสื่อตามยุคสมัย

เอกสารอ้างอิง

- กนกวรรณ รุกขชาติ. (2541). แนวโน้มการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นการศึกษานอกโรงเรียนสายอาชีพจากภูมิปัญญาชาวบ้านในศตวรรษที่ 21. ใน *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต*. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จังหวัดทหารบกน่าน. (2552). *พระเจ้านครน่าน*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เอบอย.
- ชลดา สังวร. (2553). *เอกลักษณ์น่าน*. เชียงใหม่: สำนักพิมพ์แม็ก.
- รัตนา จันท์เทาว์. (2548). การปริวรรตใบลานอีสาน : ตำรายา. ใน *รายงานการวิจัย*. สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- วรรณวิทย์ เหลืองประภัสร์. (2547). การศึกษาวิเคราะห์คัมภีร์ใบลานเรื่องสัตราอิทธิธรรมาเนติ. ใน *สารนิพนธ์หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยศิลปากร.

การพัฒนาเครือข่ายการบริหารจัดการขยะเพื่อผลสำเร็จของโครงการ
กรุงเก่าเมืองสะอาด อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา*
THE WASTE MANAGEMENT NETWORK DEVELOPMENT FOR SUCCESS
OF THE OLD CAPITAL-CLEAN CITY PROJECT, PHRA NAKHON SI AYUTTHAYA
DISTRICT, PHRA NAKHON SI AYUTTHAYA PROVINCE

ภัทรกร จำเริญ

Phatharaporn Jaipheng

วัชรพิพัฒน์ ศิลปรัตน์

Watcharawipat silaparatana

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม, ประเทศไทย.

Nakhon Pathom Rajabhat University, Thailand.

E-mail: thian2524@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) ระดับองค์ประกอบของเครือข่ายในการบริหารจัดการขยะของโครงการกรุงเก่าเมืองสะอาด (2) ระดับผลสำเร็จในการดำเนินกิจกรรมของโครงการกรุงเก่าเมืองสะอาด และ (3) แนวทางการยกระดับประสิทธิภาพการบริหารจัดการขยะของโครงการกรุงเก่าเมืองสะอาด การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงผสมผสาน โดยการวิจัยเชิงปริมาณมีกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชาชนที่เป็นผู้นำชุมชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมจำนวน 252 คน ใช้แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูล สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สำหรับผู้ให้ข้อมูลเชิงคุณภาพ ได้แก่ ผู้แทนภาคเอกชน ผู้บริหารส่วนราชการ และผู้แทนภาคเครือข่าย รวมจำนวน 5 คน ใช้แบบสัมภาษณ์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผลการวิจัยพบว่า 1) องค์ประกอบของเครือข่ายในการบริหารจัดการขยะพบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับองค์ประกอบตามค่าเฉลี่ยคือ เป้าหมายในการเข้าร่วมเครือข่าย รองลงมาคือ ระบบบริหารจัดการภายในเครือข่าย ประโยชน์ของเครือข่าย และปฏิสัมพันธ์ภายในเครือข่าย

* Received: 10 May 2024; Revised: 29 June 2024; Accepted: 30 June 2024

2) ผลสำเร็จในการดำเนินกิจกรรมของโครงการกรุงเก่าเมืองสะอาดพบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับตามค่าเฉลี่ย คือ ปริมาณขยะมูลฝอยในชุมชนลดลง รองลงมาคือ การสร้างเครือข่ายอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และจุดเรียนรู้การบริหารจัดการขยะแบบครบวงจรในชุมชน และ 3) ข้อเสนอแนะในการการบริหารจัดการขยะของโครงการกรุงเก่าเมืองสะอาดในอนาคต คือ การลดปริมาณขยะในชุมชน ได้แก่ การขยายพื้นที่ดำเนินการในชุมชนต่าง ๆ ที่สนใจเข้าร่วมโครงการให้ครบทุกตำบล และการประสานขอความร่วมมือจากตลาดชุมชน เพื่อเข้าร่วมกิจกรรมตลาดปลอดโฟมพัฒนาจุดเรียนรู้การบริหารจัดการขยะแบบครบวงจร โดยจัดตั้งกองทุนธนาคารขยะระดับอำเภอ

คำสำคัญ: เครือข่าย, การบริหารจัดการขยะ, กรุงเก่าเมืองสะอาด, การพัฒนา

Abstract

The research's objectives were (1) to study the level of network factor in waste management of the Old Capital-clean City Project, (2) to study the level of success in carrying out activities of the Old Capital-clean City Project, and (3) to study the guidelines for improving the waste management efficiency the Old Capital-clean City Project. This research was mixed-method. The quantitative research consisted of a sample group of people who were community leaders; subdistrict headmen; village headmen; and representatives of local administrative organizations, a total of 252 people. Data was collected by questionnaire and the data was statistically analyzed by mean and standard deviation. For the qualitative informants including the representatives of the private sector; government executives; and networks and associations, a total of 5 people, the interview form was used for collecting information.

The research results found that 1) components of the network in waste management were overall at a high level, sorted by average; the goal of joining the network, the management system within the network, network benefits, and interactions within the network. 2) The successful results in activities of the Old Capital-clean City Project were overall at a high level, sorted by average; the amount of solid waste in the community decreased, the creation of a network to conserve natural

resources and the environment, and a learning point for integrated waste management in the community. 3) Suggestions for waste management of the Old Capital-clean City Project in the future were to reduce the amount of waste in the community; expand the area of operation wider to those new participants to complete subdistricts, coordinate and request cooperation from community markets to join in foam-free market activities, and develop learning points for comprehension waste management by setting up a district-level garbage bank fund.

Keywords: Network, Waste Management, Old Capital-Clean City, Development

บทนำ

จากแผนพัฒนาอำเภอพระนครศรีอยุธยา ปีพุทธศักราช 2566-2567 ระบุว่า มีการขยายตัวของชุมชน และเป็นที่ตั้งของโรงงานอุตสาหกรรม รวมถึงมีแรงงานต่างด้าวเข้ามาอาศัยและทำงานในพื้นที่เป็นจำนวนมาก นอกจากนี้ ยังมีถนนสายหลักและสายรอง ซึ่งเป็นทางผ่านก่อนเดินทางเข้าสู่กรุงเทพมหานคร และไปสู่จังหวัดทางภาคเหนือ จึงทำให้มีจุดเสี่ยงการเกิดอุบัติเหตุบนท้องถนน สำหรับประเด็นปัญหาของพื้นที่อำเภอพระนครศรีอยุธยามีหลากหลายประการ ได้แก่ ความเจริญของสังคมเมือง และการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรม และการเป็นแหล่งท่องเที่ยวได้ก่อให้เกิดปัญหาด้านมลภาวะต่าง ๆ รวมถึงปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติด ปัญหาน้ำท่วมในพื้นที่ และปัญหากลุ่มเปราะบางในพื้นที่ ทั้งนี้ จากการจัดทำแผนพัฒนาอำเภอซึ่งมาจากความเห็นของทุกภาคส่วนในพื้นที่ มีความเห็นสอดคล้องกันว่า ปัญหาที่มีความสำคัญและเร่งด่วนที่สุดในปัจจุบันคือ ปัญหาการจัดการขยะ ซึ่งเป็นไปในแนวทางเดียวกับผลการประเมินศักยภาพตามตัวชี้วัดระดับจังหวัด ของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่ระบุว่า จังหวัดพระนครศรีอยุธยาควรให้ความสำคัญในการรักษาศักยภาพการเจริญเติบโต และการสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจจากฐานทรัพยากรที่มีอยู่ โดยเน้นการเติบโตทุกด้านอย่างสมดุลและยั่งยืน โดยคำนึงผลกระทบด้านคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อม และเร่งรัดจัดการปัญหาขยะ คุณภาพน้ำ มลพิษทางอากาศ ซึ่งกระทบต่อคุณภาพชีวิตและแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นมรดกโลก รวมทั้งส่งเสริมการพัฒนากลุ่มเกษตรกร SMEs และวิสาหกิจชุมชน เพื่อยกระดับการกระจายรายได้ ซึ่งทำให้การจัดทำแผนพัฒนาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา (พ.ศ. 2566-2570) ได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมควบคู่การรักษาสิ่งแวดล้อม ทั้งการดูแล

คุณภาพน้ำ ปริมาณขยะ มลพิษทางอากาศ และเตรียมพร้อมภัยธรรมชาติต่าง ๆ ซึ่งกำหนดไว้ใน ประเด็นการพัฒนาที่ 1 ด้านการพัฒนาเมืองและชุมชนน่าอยู่สู่เมืองแห่งความสุข ที่กำหนดให้มีตัวชี้วัดที่สำคัญคือ การมีส่วนร่วมขยะมูลฝอยชุมชนที่นำไปใช้ประโยชน์เพิ่มขึ้น (จังหวัดพระนครศรีอยุธยา, 2565)

นอกจากนี้ เป้าหมายดังกล่าวมีความสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีพื้นที่ และภารกิจทับซ้อนกัน ได้แก่ แผนพัฒนาขององค์การบริหารส่วนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ที่กำหนดให้ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 5 ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีเป้าประสงค์ที่ 1 อยุธยาเมืองสะอาดและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม โดยกำหนดแนวทางที่เกี่ยวข้องไว้ อย่างน้อย 2 แนวทางคือ ให้มีการเฝ้าระวัง ควบคุม และจัดการมลพิษทางน้ำ ทางอากาศ ขยะมูลฝอย สิ่งปฏิกูล และสร้างจิตสำนึก รณรงค์ ส่งเสริมและสร้างเครือข่ายอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เครือข่ายการเฝ้าระวัง ควบคุม และจัดการมลพิษทางน้ำ ทางอากาศ ขยะมูลฝอย สิ่งปฏิกูล รวมถึงเทศบาลนครพระนครศรีอยุธยา ได้กำหนดให้ประเด็นยุทธศาสตร์การพัฒนาที่ 4 ด้านการส่งเสริมบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อเมืองสะอาดและมีการบริหารจัดการด้านทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมอย่างคุ้มค่าและยั่งยืน ด้วยการสร้างจิตสำนึกความตระหนักในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และการบำบัด จัดการขยะ รวมถึงให้มีการเฝ้าระวัง ป้องกัน บำบัด และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม (อำเภอพระนครศรีอยุธยา, 2565)

จากเป้าหมายและแนวทางดังกล่าวจะเห็นว่า การเริ่มต้นพัฒนาอำเภอพระนครศรีอยุธยาด้วยการจัดทำโครงการกรู่งเก่าเมืองสะอาด จึงเป็นแนวทางที่ช่วยแก้ไขปัญหาได้หลากหลายมิติคือ เพราะมีการวางกิจกรรมที่ร้อยเรียงกันไปอย่างเป็นระบบ ตั้งแต่การเชื่อมโยงภาคีเครือข่ายเข้าร่วมกิจกรรมทั้งในชุมชน สถานศึกษา ศาสนสถาน ส่วนราชการ องค์กรภาคเอกชน และเป็นการสร้างเครือข่ายเพื่อเข้ามาบริหารจัดการขยะในแหล่งชุมชน พื้นที่สาธารณะ และแหล่งท่องเที่ยว รวมถึงในส่วนราชการต่าง ๆ โดยเริ่มต้นจากหมู่บ้านนำร่องเพื่อทำให้เกิดการคัดแยกขยะที่สามารถนำกลับมาใช้ซ้ำ หรือแปรรูปเป็นของใช้ในบ้าน ซึ่งเป็นการลดรายจ่ายของครัวเรือน และนำขยะที่คัดแยกไปขายเพื่อสร้างรายได้เพิ่ม รวมถึงมีการจัดทำถังขยะเปียกในครัวเรือน โดยนำเศษอาหารมาหมักให้เป็นปุ๋ยอินทรีย์ ซึ่งจะช่วยบำรุงดิน และนำไปใช้ในแปลงผักสวนครัวได้ สำหรับผลผลิตที่ได้อาจเก็บไว้บริโภคในครัวเรือน หรือแบ่งปันให้เพื่อนบ้าน รวมถึงสามารถนำไปจำหน่ายในตลาดได้ ทำให้ได้ทั้งในเรื่องการลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ และส่งเสริมให้ชุมชนมีความเข้มแข็งจากการแบ่งปัน พึ่งพาอาศัยกันนั่นเอง

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาถึงองค์ประกอบของเครือข่ายในการบริหารจัดการขยะของโครงการกรุงเก่าเมืองสะอาด เพื่อให้ได้ข้อมูลสำคัญในการพัฒนาเครือข่าย และนำมาซึ่งการได้รับการสนับสนุนทั้งในด้านงบประมาณ และองค์ความรู้จากภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง ทั้งจากภาคประชาชน ส่วนราชการในพื้นที่ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคเอกชน รวมถึงเป็นการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนให้สามารถไปจัดการปัญหาอื่น ๆ ในพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับองค์ประกอบของเครือข่ายในการบริหารจัดการขยะของโครงการกรุงเก่าเมืองสะอาด
2. เพื่อศึกษาระดับผลสำเร็จในการดำเนินกิจกรรมของโครงการกรุงเก่าเมืองสะอาด
3. เพื่อศึกษาแนวทางการยกระดับประสิทธิภาพการบริหารจัดการขยะของโครงการกรุงเก่าเมืองสะอาด

วิธีดำเนินการวิจัย

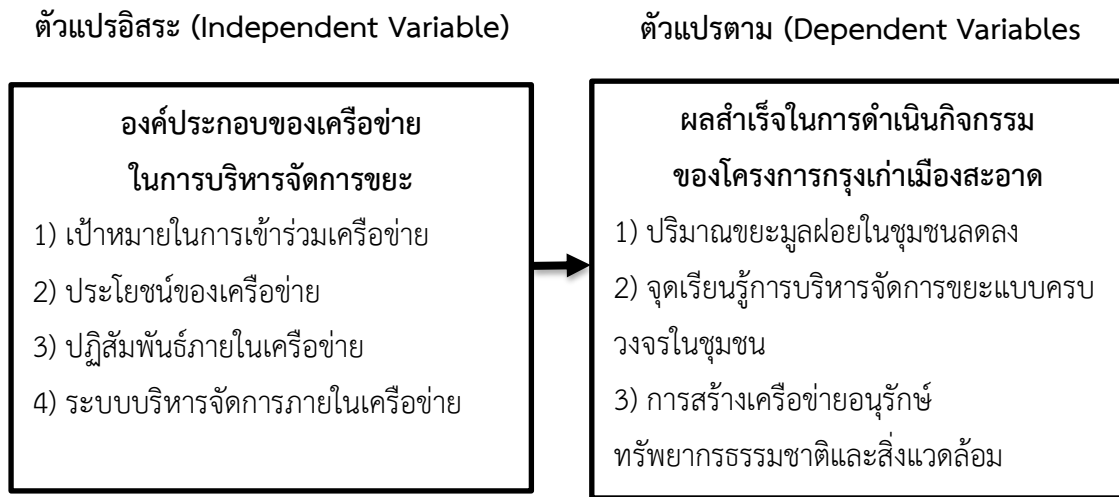
การวิจัยเรื่องนี้ใช้การวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed methods research) ซึ่งเป็นการผนวกรวมเอาระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) เข้าด้วยกัน โดยมีขั้นตอนการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยเชิงปริมาณ ประชากร ได้แก่ ประชาชนที่เป็นผู้นำชุมชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมจำนวน 678 คน (อำเภอพระนครศรีอยุธยา, 2565) และมีขนาดของกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 252 คน โดยได้จากการคำนวณด้วยสูตรของ Yamane (Yamane, Taro, 1973)

การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้แทนภาคเอกชน จำนวน 1 คน ผู้บริหารส่วนราชการ จำนวน 2 คน และผู้แทนภาคเครือข่าย จำนวน 2 คน รวมจำนวน 5 คน

2. ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย คือ ตัวแปรอิสระ และตัวแปรตาม แสดงเป็นกรอบแนวคิดการวิจัย ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) และแบบสัมภาษณ์ (Individual Interview) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

3.1 แบบสอบถาม (Questionnaire) โดยตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) หาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Item-Objective Congruences Index : IOC) จากการสอบถามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน มีค่าระดับระหว่าง 0.60-1.00 และตรวจสอบความเที่ยง (Reliability) ด้วยค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา (Alpha coefficient: α) ของครอนบาค (Cronbach) มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.943

3.2 แบบสัมภาษณ์ (Individual Interview) เก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษา และผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ และดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้แทนภาคเอกชน จำนวน 1 คน ผู้บริหารส่วนราชการ จำนวน 2 คน และผู้แทนภาคเครือข่าย จำนวน 2 คน รวมจำนวน 5 คน กำหนดผู้ให้สัมภาษณ์ด้วยวิธีการเฉพาะเจาะจง

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

4.1 จัดทำหนังสือถึงนายอำเภอพระนครศรีอยุธยา เพื่อขอความอนุเคราะห์และอำนวยความสะดวกในการจัดเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง เพื่อรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง

4.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการแจกและเก็บแบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่าง

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้รวบรวมแบบสอบถามและได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

5.1 ตรวจสอบความสมบูรณ์ และความถูกต้องของแบบสอบถามที่ได้รับคืนทั้งหมด

5.2 ลงรหัสตามแบบการลงรหัส (Coding Form)

5.3 กำหนดเกณฑ์การวัดแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ตามวิธีการของ Likert

5.4 นำแบบสอบถามที่ลงคะแนนเรียบร้อยแล้วไปประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้ค่าความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

6. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยนี้ ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์โดยใช้สถิติ ดังนี้

6.1 การวิจัยเชิงปริมาณ โดยการวิเคราะห์ระดับองค์ประกอบของเครือข่ายในการบริหารจัดการขยะ และระดับผลสำเร็จในการดำเนินกิจกรรมของโครงการกรุงเทพมหานคร เมืองสะอาด สถิติที่ใช้ คือ ค่าเฉลี่ย (Mean) และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

6.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) เพื่อวิเคราะห์ข้อเสนอแนะต่อแนวทางการยกระดับประสิทธิภาพการบริหารจัดการขยะของโครงการกรุงเทพมหานคร เมืองสะอาด

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาเครือข่ายในการบริหารจัดการขยะเพื่อผลสำเร็จของโครงการกรุงเทพมหานคร เมืองสะอาด อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. ระดับองค์ประกอบของเครือข่ายในการบริหารจัดการขยะ

ตารางที่ 1 ระดับตัวประกอบองค์ประกอบของเครือข่ายในการบริหารจัดการขยะ โดยรวมและจำแนกเป็นรายด้าน

องค์ประกอบของเครือข่ายในการบริหารจัดการขยะ	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
1) เป้าหมายในการเข้าร่วมเครือข่าย	3.94	0.45	มาก
2) ประโยชน์ของเครือข่าย	3.81	0.47	มาก
3) ปฏิสัมพันธ์ภายในเครือข่าย	3.70	0.62	มาก
4) ระบบบริหารจัดการภายในเครือข่าย	3.84	0.62	มาก
	3.83	0.46	มาก

จากตารางที่ 1 องค์ประกอบของเครือข่ายในการบริหารจัดการขยะพบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับตามค่าเฉลี่ย เป้าหมายในการเข้าร่วมเครือข่าย รองลงมาคือ ระบบบริหารจัดการภายในเครือข่าย ประโยชน์ของเครือข่าย และปฏิสัมพันธ์ภายในเครือข่าย

2. ระดับผลสำเร็จในการดำเนินกิจกรรมของโครงการรณรงค์เมืองสะอาด

ตารางที่ 2 ระดับผลสำเร็จในการดำเนินกิจกรรมของโครงการรณรงค์เมืองสะอาด โดยรวมและจำแนกเป็นรายด้าน

ผลสำเร็จในการดำเนินกิจกรรมของโครงการรณรงค์เมืองสะอาด	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
1) ปริมาณขยะมูลฝอยในชุมชนลดลง	3.94	0.45	มาก
2) จุดเรียนรู้การบริหารจัดการขยะแบบครบวงจร	3.81	0.47	มาก
3) การสร้างเครือข่ายอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	3.70	0.62	มาก
	3.90	0.59	มาก

จากตารางที่ 2 ผลสำเร็จในการดำเนินกิจกรรมของโครงการรณรงค์เมืองสะอาดพบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยได้ดังนี้ ปริมาณขยะมูลฝอยในชุมชนลดลง รองลงมาคือ การสร้างเครือข่ายอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และจุดเรียนรู้การบริหารจัดการขยะแบบครบวงจรในชุมชน

3. ผลการวิเคราะห์ข้อเสนอแนะต่อแนวทางการยกระดับประสิทธิภาพการบริหารจัดการขยะของโครงการกรุงเทพมหานครเมืองสะอาด

3.1 องค์ประกอบของเครือข่ายในการบริหารจัดการขยะ

3.1.1 เป้าหมายในการเข้าร่วมเครือข่าย สรุปได้ดังนี้ ทุกการทำงานต้องมีเป้าหมายที่สามารถวัดผลได้อย่างเป็นรูปธรรมเป็นเกณฑ์ในการทำงาน ซึ่งการทำให้ทุกภาคส่วนเข้าร่วมเป็นเครือข่ายในการบริหารจัดการขยะของโครงการกรุงเทพมหานครเมืองสะอาด ย่อมต้องมีความชัดเจน และเป็นไปได้ทั้งเป้าหมายความสำเร็จ และวิธีการที่เหมาะสมกับพื้นที่ ซึ่งจะช่วยให้เกิดการรวมพลังเพื่อทำงานให้เกิดประสิทธิภาพ

3.1.2 ประโยชน์ของเครือข่าย สรุปได้ดังนี้ การทำงานแบบเครือข่ายเป็นการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งในภาคเอกชนมักเป็นความร่วมมือระหว่างองค์กรที่ได้รับประโยชน์ร่วมกัน ซึ่งสามารถสนองตอบต่อเป้าหมายความต้องการขององค์กรได้ ทั้งนี้ อาจมองได้ว่าการทำงานแบบเครือข่ายเป็นเครื่องมือสำคัญที่ก่อให้เกิดการสร้างความร่วมมือจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง และเป็นการระดมทรัพยากรที่จำเป็นจากหน่วยงานที่มีศักยภาพเพื่อดำเนินกิจกรรมให้บรรลุผลสำเร็จ

3.1.3 ปฏิสัมพันธ์ภายในเครือข่าย สรุปได้ดังนี้ การทำงานแบบเครือข่ายต้องให้ความสำคัญกับแลกเปลี่ยนความร่วมมือระหว่างสมาชิกเครือข่าย ซึ่งจะช่วยให้เครือข่ายเกิดความเข้มแข็งยิ่งขึ้น โดยอาจดำเนินการแลกเปลี่ยนความร่วมมือในลักษณะที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการควบคู่กันไป ซึ่งทั้งส่วนราชการ และภาคเอกชนที่มีศักยภาพในการบริหารจัดการขยะต้องให้การช่วยเหลือในด้านความรู้ และพัฒนาทักษะเกี่ยวกับการคัดแยกขยะในลักษณะของพี่เลี้ยง

3.1.4 ระบบบริหารจัดการภายในเครือข่าย สรุปได้ดังนี้ การดำเนินกิจกรรมของเครือข่ายต้องมีความต่อเนื่อง โดยใช้การติดต่อสื่อสารที่ทุกคนสามารถเข้าถึงได้เป็นหลัก เช่น ไลน์กลุ่ม เสียงตามสาย เพื่อสื่อสารข้อมูล และสร้างความเชื่อมั่นให้คนในชุมชนเข้าร่วมกิจกรรม นอกจากนี้ ยังต้องมีการพัฒนาความรู้ในการจัดการขยะในชุมชนให้แก่ผู้นำชุมชนที่ขับเคลื่อนกิจกรรม เพื่อให้สามารถให้คำแนะนำกับลูกบ้านได้

3.2 ผลสำเร็จในการดำเนินกิจกรรมของโครงการกรุงเทพมหานครเมืองสะอาด

3.2.1 ปริมาณขยะมูลฝอยในชุมชนลดลง โดยโครงการกรุงเทพมหานครเมืองสะอาดเริ่มต้นจากหมู่บ้านการเคหะแห่งชาติอยุธยา ตำบลหันตรา และชุมชนหมู่ 4 ตำบลสวนพริก ของอำเภอบางบาล

พระนครศรีอยุธยา ซึ่งผู้ให้ข้อมูลทั้ง 3 กลุ่มให้ความเห็นตรงกันว่า ปริมาณขยะในชุมชนมีจำนวนลดลง เนื่องจากคนในชุมชนมีความรู้ในการคัดแยกขยะ การสร้างมูลค่าเพิ่มให้ขยะ และการแปรรูปขยะได้

3.2.2 จุดเรียนรู้การบริหารจัดการขยะแบบครบวงจร โดยเริ่มต้น ณ ที่ว่าการอำเภอพระนครศรีอยุธยา ซึ่งมีการจัดทำฐานการเรียนรู้ประกอบด้วย (1) การคัดแยกขวดพลาสติก (2) การจัดทำถังขยะเปียกในรูปแบบคีย์โฮล (3) แพลงผักสวนครัว (4) แพลงปุ๋ยหมัก โดยได้รับการสนับสนุนโดยส่วนราชการที่อยู่ในที่ว่าการอำเภอพระนครศรีอยุธยา และศูนย์การเรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่ สวนไผ่ by ยายลี ซึ่งการดูแลรักษาได้มอบหมายให้สมาชิกอาสาสมัครกาดินแดน (อส.) ประจำอำเภอ และผู้ใหญ่บ้านที่เข้าเฝ้าบริการประชาชนประจำวัน ให้ร่วมดูแลและความเรียบร้อยของจุดเรียนรู้ เช่น รดน้ำแปลงผัก สนับสนุนขวดแก้วกับกระป๋องอลูมิเนียม

3.2.3 การสร้างเครือข่ายอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยต้องมีการประสานหน่วยงานที่สนใจเข้าร่วมเครือข่าย (1) สำนักงานศิลปกรที่ 3 อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา และโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลสวนพริก สนใจเข้าร่วมอบรมการจัดการขยะและการขายวัสดุรีไซเคิล (2) ศูนย์ประสานงานองค์การชุมชนอำเภอพระนครศรีอยุธยา ร่วมสนับสนุนกิจกรรมจุดเรียนรู้การบริหารจัดการขยะแบบครบวงจรระดับอำเภอ โดยแลกเปลี่ยนเมล็ดพันธุ์พืช และสนับสนุนสารเร่งซูเปอร์ พด.2 เพื่อทำปุ๋ยหมักจากซากพืช และประสานชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมขายวัสดุรีไซเคิล (3) ศูนย์เรียนรู้สวนไผ่ by ยายลี สนับสนุนองค์ความรู้แก่เครือข่ายที่สนใจ ได้แก่ การนำผักตบชวาทำเป็นปุ๋ยหมัก และบรรจุถุงจำหน่าย การจัดทำถังขยะเปียกลดโลกร้อน การคัดแยกขยะในครัวเรือน

3.3 ข้อเสนอแนะในการการบริหารจัดการขยะของโครงการบูรณาการเมืองสะอาดในอนาคตสามารถจำแนกตามเป้าหมายในการดำเนินงานได้ดังนี้

3.3.1 การลดปริมาณขยะในชุมชน (1) ขยายพื้นที่ดำเนินการ โดยประสานชุมชนต่างๆ ที่สนใจเข้าร่วมโครงการ โดยใช้เวทีการประชุมประจำเดือนของที่ว่าการอำเภอพระนครศรีอยุธยา และองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อคัดเลือกชุมชนที่มีความพร้อมเข้าร่วมโครงการให้ครบทุกตำบล (2) ประสานของความร่วมมือจากตลาดชุมชนเพื่อเข้าร่วมกิจกรรมตลาดปลอดโฟม โดยให้ผู้ประกอบการงดใช้กล่องโฟมเป็นภาชนะบรรจุอาหาร

3.3.2 จุดเรียนรู้การบริหารจัดการขยะแบบครบวงจร ดำเนินการจัดตั้งกองทุนธนาคารขยะระดับอำเภอ โดยประสานให้ภาคเอกชนดำเนินการรับซื้อขวดพลาสติก ขวดแก้ว

และกระป๋องอลูมิเนียมที่ส่วนราชการที่อยู่ในที่ว่าการอำเภอพระนครศรีอยุธยา และกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน นำมาบริจาค เพื่อแลกเป็นแต้มสะสมนำเข้าบัญชีของกองทุนฯ

3.3.3 การสร้างเครือข่ายอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยนำตัวอย่างความสำเร็จในการขยายเครือข่ายในโรงเรียนวัดสว่างอารมณ์ เพื่อดำเนินกิจกรรมในโรงเรียนอื่น ๆ รวมถึงกิจกรรมในลักษณะเด็กนำผู้ใหญ่หนุน กิจกรรมจิตอาสาในพื้นที่

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยเรื่องการพัฒนาเครือข่ายในการบริหารจัดการขยะเพื่อผลสำเร็จของโครงการกรุงเก่าเมืองสะอาด อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผู้วิจัยได้นำมาอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ได้ดังนี้

1. ระดับองค์ประกอบของเครือข่ายในการบริหารจัดการขยะของโครงการกรุงเก่าเมืองสะอาด โดยรวมอยู่ในระดับมาก และมีเป้าหมายในการเข้าร่วมเครือข่ายมีค่าเฉลี่ยมากกว่าทุกองค์ประกอบ ซึ่งอาจเป็นเพราะการรวมตัวกันเป็นเครือข่ายเพื่อดำเนินโครงการกรุงเก่าเมืองสะอาด จะต้องมียุทธศาสตร์หลักในการดำเนินงานร่วมกันในนามของอำเภอพระนครศรีอยุธยา ซึ่งสอดคล้องกับที่ George H. Frederickson กล่าวว่า เครือข่ายต้องมีเป้าหมาย หรือมีอุดมการณ์ในการดำเนินการกิจกรรมร่วมกัน (Frederickson, George H, 1989) ซึ่งเสรี พงศ์พิศ และนันทิยา หุตานุวัตรและณรงค์ หุตานุวัตร ได้กล่าวไว้สอดคล้องกันว่า เครือข่ายเป็นการรวมตัวกันของกลุ่มที่มีวัตถุประสงค์ร่วมกัน (เสรี พงศ์พิศ, 2548; นันทิยา หุตานุวัตร และณรงค์ หุตานุวัตร, 2547) ซึ่งปาริชาติ สถาปิตานนท์ และชัยวัฒน์ ธีระพันธ์ เห็นว่า การมีจุดมุ่งหมายร่วมจะช่วยให้การทำงานแบบเครือข่ายเกิดประสิทธิภาพสูง ดังนั้นหากทุกฝ่ายสามารถกำหนดจุดหมายร่วมกันได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจุดหมายที่ทุกฝ่ายเห็นและต้องการให้เกิดขึ้น ย่อมช่วยให้การทำงานเกิดประสิทธิภาพ (ปาริชาติ สถาปิตานนท์ และชัยวัฒน์ ธีระพันธ์, 2546) ซึ่งสอดคล้องกับที่เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ ได้กล่าวว่า การรวมตัวกันเป็นเครือข่ายจะเป็นการนำเอาจุดแข็งของแต่ละฝ่ายมาสนับสนุนกันในการทำงาน ทำให้เกิดการผนึกกำลัง (Synergy) ซึ่งจะช่วยให้เกิดผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นดีกว่าผลลัพธ์ของการทำงานที่ต่างคนต่างทำแล้วนำมารวมกัน (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2543)
2. ระดับผลสำเร็จในการดำเนินกิจกรรมของโครงการกรุงเก่าเมืองสะอาด โดยรวมอยู่ในระดับมาก และมีปริมาณขยะมูลฝอยในชุมชนลดลงมีค่าเฉลี่ยมากกว่าทุกด้าน ซึ่งสอดคล้องกับ ซึ่งสอดคล้องกับแผนปฏิบัติการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน “จังหวัดสะอาด” ของกระทรวงมหาดไทย ที่กำหนดให้มี

การจัดการขยะต้นทาง โดยมีเป้าหมายให้มีการลดปริมาณและคัดแยกขยะมูลฝอย ณ แหล่งกำเนิด โดยใช้หลักการ 3 Rs : Reduce Reuse และ Recycle หรือ 3 ช: ใช้น้อย ใช้ซ้ำ และนำกลับมาใช้ใหม่ รวมถึงสนับสนุนและขยายผลให้ประชาชนมีการจัดการขยะมูลฝอยที่ต้นทางตั้งแต่ระดับครัวเรือน (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2565)

3. แนวทางการยกระดับประสิทธิภาพการบริหารจัดการขยะของโครงการกรุงเทพมหานครเมืองสะอาด พบว่า มีประเด็นที่น่าสนใจ คือ (1) การลดปริมาณขยะในชุมชน มีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ มีความสอดคล้องกับงานวิจัยของณฤทัย ทองมี ที่ได้กล่าวถึงปัจจัยที่ส่งเสริมความสำเร็จในการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนนำไปสู่การเป็นจังหวัดสะอาดไว้ว่า การได้รับรางวัลชนะเลิศชุมชนปลอดขยะ ประจำปี 2560 ประเภทชุมชนขนาดเล็ก เป็นต้น ทำให้ได้รับความสนใจจากหน่วยงานภายนอกขอเข้ามาศึกษาดูงานภายในพื้นที่ เพื่อศึกษาวิธีการจัดการภายในชุมชนที่สามารถส่งเสริมให้ชุมชนประสบความสำเร็จในการจัดการขยะ (3) การสร้างเครือข่ายอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (ณฤทัย ทองมี, 2566) มีความสอดคล้องกับแผนปฏิบัติการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน “จังหวัดสะอาด” ของกระทรวงมหาดไทย ที่กำหนดให้มีการจัดการขยะโดยเครือข่าย “อาสาสมัครท้องถิ่นรักษ์โลก (อถล.)” ซึ่งเป็นเครือข่ายที่สร้างความร่วมมือกันในการวางแผนและเลือกวิธีการจัดการมูลฝอยในหมู่บ้าน/ชุมชนที่เหมาะสมและบริบทของแต่ละพื้นที่ (กระทรวงมหาดไทย, 2566)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การศึกษาการพัฒนาเครือข่ายการบริหารจัดการขยะเพื่อผลสำเร็จของโครงการกรุงเทพมหานครเมืองสะอาด อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

- 1) องค์ประกอบของเครือข่ายในการบริหารจัดการขยะพบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก
- 2) ผลสำเร็จในการดำเนินกิจกรรมของโครงการกรุงเทพมหานครเมืองสะอาดพบว่า โดยรวมอยู่ในระดับ

มาก

3) ข้อเสนอแนะในการการบริหารจัดการขยะของโครงการกรุงเทพมหานครเมืองสะอาดในอนาคต คือ การลดปริมาณขยะในชุมชน ได้แก่ การขยายพื้นที่ดำเนินการในชุมชนต่าง ๆ ที่สนใจเข้าร่วมโครงการให้ครบทุกตำบล และการประสานขอความร่วมมือจากตลาดชุมชนเพื่อเข้าร่วมกิจกรรมตลาดปลอดโฟม พัฒนาจุดเรียนรู้การบริหารจัดการขยะแบบครบวงจร โดยจัดตั้งกองทุนธนาคารขยะระดับอำเภอ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

1.1 ต้องมีการสื่อสารถึงเป้าหมายและวิธีการดำเนินกิจกรรมของโครงการกรุงเทพมหานคร ให้กลุ่มเป้าหมายรับรู้อย่างต่อเนื่อง

1.2 ต้องมีกิจกรรมที่การสนับสนุนให้ภาคีเครือข่ายทุกฝ่ายได้รับประโยชน์ เพื่อสร้างความร่วมมือในอนาคต

1.3 ต้องมีการสร้างปฏิสัมพันธ์อันดีภายในเครือข่าย เช่น การให้ความร่วมมือกับหน่วยงานอื่น ๆ ที่ขอรับการสนับสนุน

1.4 ต้องมีการบริหารจัดการภายในเครือข่ายอย่างต่อเนื่อง เช่น การลดขั้นตอนที่ไม่จำเป็น ออก การรายงานความก้าวหน้าของโครงการ

1.5 ต้องมีการกำหนดเป้าหมายพื้นที่ในการลดปริมาณขยะในชุมชน โดยมอบหมายให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อคัดเลือกชุมชนที่มีความพร้อมเข้าร่วมโครงการให้ครบทุกตำบล

1.6 ต้องมีการจัดตั้งกองทุนธนาคารขยะระดับอำเภอ โดยประสานให้ภาคเอกชนดำเนินการรับซื้อขวดพลาสติก ขวดแก้ว และกระป๋องอลูมิเนียมที่ส่วนราชการที่อยู่ในที่ว่าการอำเภอ พระนครศรีอยุธยา และก้านัน ผู้ใหญ่บ้านนำมาบริจาค เพื่อแลกเปลี่ยนแต้มสะสมนำเข้าบัญชีของกองทุนฯ

1.7 ต้องมีการขยายเครือข่ายอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนอื่น ๆ โดยมีกิจกรรมในลักษณะเติมนำผู้ใหญ่หนุน กิจกรรมจิตอาสาในพื้นที่

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาปัจจัยสาเหตุอื่น ๆ ที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารจัดการขยะของโครงการกรุงเทพมหานคร อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เช่น การมีส่วนร่วมของประชาชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การพัฒนาบุคลากรและทีมงาน เป็นต้น

2.2 ควรมีการศึกษาโครงการที่มีลักษณะคล้ายกันในพื้นที่จังหวัดอื่น ๆ หรือโครงการที่จัดทำโดยส่วนราชการอื่น ๆ ที่ประสบผลสำเร็จ

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงมหาดไทย. (2566). แผนปฏิบัติการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน “จังหวัดสะอาด” ประจำปี พ.ศ. 2566. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงมหาดไทย.
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2543). การจัดการเครือข่าย: กลยุทธ์สำคัญสู่ความสำเร็จของการปฏิรูปการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: ชัคเชส มีเดีย.
- จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. (2565). แผนพัฒนาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา (พ.ศ. 2566-2570). พระนครศรีอยุธยา: จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.
- ณฤทัย ทองมี. (2566). การบริหารจัดการขยะมูลฝอยชุมชนต่อการส่งเสริมการเป็นจังหวัดสะอาด: กรณีศึกษา บ้านป่าดิงงาม เทศบาลตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน. *Procedia of Multidisciplinary Research*, 1(5), 45.
- นันทิยา หุตานวัตร และณรงค์ หุตานวัตร. (2547). การพัฒนาองค์กรชุมชน. กรุงเทพมหานคร: เคล็ดไทย.
- ปาริชาติ สถาปิตานนท์ และชัยวัฒน์ ธีระพันธ์. (2546). สื่อสารกับสังคมเครือข่าย. กรุงเทพมหานคร: สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา.
- สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2565). จัดการขยะที่ต้นทางสู่ปลายทางที่ยั่งยืน. กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพมหานคร: บริษัท สำนักพิมพ์สื่อตะวัน จำกัด.
- เสรี พงศ์พิศ. (2548). เครือข่าย : ยุทธวิธีเพื่อประชาคมเข้มแข็ง ชุมชนเข้มแข็ง. กรุงเทพมหานคร: สถาบันส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน.
- อำเภอพระนครศรีอยุธยา. (2565). โครงการบูรณาการอำเภอเมืองสะอาด อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. พระนครศรีอยุธยา: อำเภอพระนครศรีอยุธยา.
- อำเภอพระนครศรีอยุธยา. (2565). แผนพัฒนาอำเภอพระนครศรีอยุธยา ปี 2566-2567. พระนครศรีอยุธยา: อำเภอพระนครศรีอยุธยา.
- Frederickson, George H. (1989). Minnowbrook II: Changing Epochs of Public Administration. *Public Administration Review*, 49(2), pp.95-100.
- Yamane, Taro. (1973). *Statistics; An Introduction Analysis*. Harper International Edition: Tokyo.

ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสุขในชีวิตของบุคลากรทหาร
กรมเสมียนตรา สำนักงานปลัดกระทรวงกลาโหม*

FACTORS AFFECTING THE HAPPINESS IN LIFE OF MILITARY PERSONNEL,
DEPARTMENT OF CLERK TRAK OFFICE OF THE PERMANENT
SECRETARY FOR DEFENSE

ปฐมพงษ์ อินทนจินท์

Pathompong Inchan

วัชรินทร์ สุทธิชัย

Watcharin Sutthisai

รังสรรค์ อินทนจินท์

Rungsun Inchan

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, ประเทศไทย.

Rajabhat Maha Sarakham University, Thailand.

E-mail: isingsoongnoen@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาระดับปัจจัย 2) เพื่อศึกษาระดับความสุข 3) เพื่อศึกษาสมการปัจจัยที่ส่งผลต่อความสุข 4) เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะสิ่งเสริมสร้างความสุข และ 5) เพื่อศึกษารูปแบบปัจจัยที่ส่งผลต่อความสุขในชีวิตของบุคลากรทหาร กรมเสมียนตรา สำนักงานปลัดกระทรวงกลาโหม ใช้วิจัยแบบผสม การวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ บุคลากรทหาร จำนวน 218 คน โดยคำนวณได้จากสูตรของทาโร ยามาเน่ ใช้แบบสอบถามเก็บรวบรวมข้อมูล สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน และวิเคราะห์สถิติถดถอยพหุคูณเชิงเส้นตรง โดยวิธี Stepwise และการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์ จำนวน 16 คน ใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลโดยการจัดกลุ่มเนื้อหา สรุปประเด็น และพรรณนาความ

* Received: 10 May 2024; Revised: 27 June 2024; Accepted: 28 June 2024

ผลการวิจัยพบว่า 1) ระดับปัจจัย โดยรวมอยู่ในระดับมาก 2) ระดับความสุข โดยรวมอยู่ในระดับมาก 3) ความสัมพันธ์ของปัจจัย โดยรวมมีอยู่ในระดับสูง ค่าเท่ากับ .901 สามารถอธิบายการผันแปรของตัวแปรตามได้เท่ากับร้อยละ 87.40 มีค่า $R^2 = .874$ มีค่า $F = 5.332$ มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งแสดงว่า ตัวแปรอิสระส่งผลต่อความสุขของบุคลากรทหาร 4) ข้อเสนอแนะต่อปัจจัยที่เสริมสร้างความสุข คือ ควรมีการบรรจุแต่งตั้งบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถตรงตามสายงาน ควรส่งเสริมความร่วมมือและการประสานงานภายในองค์กร และกัน 5) รูปแบบปัจจัยที่ส่งผลต่อความสุข ประกอบด้วย ปัจจัยคุณภาพชีวิต ปัจจัยความสำเร็จในงาน ปัจจัยวัฒนธรรมองค์กร ปัจจัยเพื่อนร่วมงาน ปัจจัยความสัมพันธ์ในองค์กร ปัจจัยความก้าวหน้าในงาน ปัจจัยสภาพแวดล้อม ปัจจัยสวัสดิการ ปัจจัยวินัยทหาร ปัจจัยศาสนา และปัจจัยความสมดุลในชีวิต

คำสำคัญ: ปัจจัยที่ส่งผล, ความสุขในชีวิต, บุคลากรทหาร, กรมเสมียนตรา, สำนักงานปลัดกระทรวงกลาโหม

Abstract

The article's objectives were 1) to study the level of factors, 2) to study the level of happiness, 3) to study the equation of factors that affect happiness, 4) to study suggestions for things that enhance happiness, and 5) to study the pattern of factors that affect towards the happiness in the lives of military personnel, Department of the Clerk of Badges, Office of the Permanent Secretary for Defense. It was mixed methods research. The sample group consisted of 218 military personnel calculated from Taro Yamane's formula. A questionnaire was used to collect data. Statistics for data analysis include frequency distribution, percentage, mean, and standard deviation. Pearson's correlation coefficient and analyzed linear multiple regression statistics using the stepwise method by interviewing 16 people through a semi-structured interview form. Data were analyzed by grouping content, summarizing issues, and describing differences.

The results of the study were as follows: 1) the overall of factors was at a high level. 2) The overall of happiness was at a high level. 3) The relationship of factors overall was a high level, the value is .901, able to explain the variation of the dependent

variable equal to 87.40 percent, has a value of $R^2 = .874$, has a value of $F = 5.332$, is statistically significant at the .01 level, which shows that the independent variables have an effect to the happiness of military personnel. 4) Suggestions for factors that enhance happiness are that personnel with knowledge and abilities in line with the line of work should be appointed. Cooperation and coordination within the organization and each other should be promoted. 5) The factors affecting happiness includes: quality of life, success in work, organizational culture, colleague officemate, organizational relationship, work progress, environmental atmosphere, social welfare, military discipline, religion, and life balance.

Keywords: Factors Affecting Happiness in Life, Military Personnel, Department of Badge Clerk, Office of the Permanent Secretary for Defense

บทนำ

การบริหารทรัพยากรมนุษย์ถือเป็นเรื่องที่สำคัญมากยิ่งขึ้น เนื่องจากการเล็งเห็นว่า “คน” เป็นปัจจัยหลักประการหนึ่งที่มีผลต่อความสำเร็จขององค์กร และเมื่อ “คน” ถือได้ว่าเป็นปัจจัยหรือทรัพยากรหลักที่มีความสำคัญเป็นอย่างมาก องค์กรจึงต้องพบกับความท้าทายใหม่ในการดึงดูดและรักษา “คน” ที่มีค่าให้อยู่กับองค์กร ดังนั้น การสร้างความผูกพันของบุคลากรต่อองค์กร (Employee Engagement) จึงเป็นประเด็นที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง ต่อองค์กรต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน ความผูกพันของบุคลากรต่อองค์กรจึงได้ถูกยกระดับขึ้นมาเป็นปัจจัยหนึ่ง ที่มีความสำคัญต่อการนำพาองค์กรไปสู่ความสำเร็จ ตามจุดมุ่งหมายอย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งยังสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการพยากรณ์พฤติกรรมของบุคลากรได้ เช่น พฤติกรรมการขาดงาน (Absenteeism) และพฤติกรรมการลาออกของบุคลากร (Employee Turnover) เพราะบุคลากรที่มีความผูกพันต่อองค์กรในระดับสูง จะมีแนวโน้มในการปฏิบัติงานกับองค์กรนานกว่าและเต็มใจที่จะทำงานอย่างเต็มความรู้ ความสามารถมากกว่าบุคลากรที่มีความผูกพันต่อองค์กรในระดับต่ำ (กรรณิการ์ สุวรรณศรี, 2566) การบริหารงานขององค์กรในยุคปัจจุบันนั้น ในทุก ๆ องค์กรจะเน้นเรื่องของประสิทธิภาพและประสิทธิผลเป็นหลัก เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ ทั้งนี้ เพื่อให้องค์กรมีความเจริญก้าวหน้าและให้ทันกับองค์กรอื่น ๆ ดังนั้น จึงมีความจำเป็นเป็นอย่างยิ่งที่องค์กรจะต้องให้ความสำคัญและสนใจในด้านความสุขในการ

ทำงานของบุคลากร ซึ่งเป็นทรัพยากรที่มีค่าและเป็นกำลังสำคัญ โดยองค์กรจะต้องใส่ใจและส่งเสริมให้บุคลากรรู้สึกทำงานได้อย่างมีความสุข ด้วยเหตุนี้ องค์กรที่ต้องการให้บุคลากรมีความสุขในการทำงาน มีความรักในงานที่ทำ มีความรักในองค์กรที่ทำอยู่ จึงได้พยายามส่งเสริมและพัฒนาในด้านต่าง ๆ ให้กับบุคลากร อันจะก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดทั้งแก่ตนเองและผู้อื่น รวมทั้งสังคมรอบข้างด้วย (ชินกร น้อยคำยางและปภาดา น้อยคำยาง, 2555)

แนวคิดความสุขในการทำงานดำเนินการโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ที่ส่งเสริมแนวคิด Happy workplace หรือความสุข 8 ประการ โดยจัดให้มีแผนงานการสร้างเสริมสุขภาพในองค์กรของรัฐ เพื่อให้องค์กรภาครัฐมีความสามารถในการบริหารจัดการให้เกิดการสร้างเสริมสุขภาพในองค์กร ที่มีผลกระทบต่อสุขภาวะของบุคลากร ครอบครัว และผู้ที่เกี่ยวข้องในองค์กรได้อย่างยั่งยืน Happy workplace หรือความสุข 8 ประการ ประกอบด้วย สุขภาพดี การผ่อนคลาย น้ำใจงาม คุณธรรม ครอบครัวดี สังคมดี การหาความรู้ และใช้เงินเป็น (กองทุนสนับสนุน การสร้างเสริมสุขภาพ, 2551) และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ ยังได้สนับสนุนให้มีแบบสำรวจความสุขสำหรับใช้วัดความสุขของคนทำงาน คือ แบบสำรวจความสุขด้วยตนเอง: HAPPINOMETER ซึ่งเป็นคู่มือและเครื่องมือในการวัดคุณภาพชีวิตและความสุขด้วยตนเองของคนทำงานในองค์กรต่าง ๆ อย่างเป็นรูปธรรมและมีประสิทธิภาพ สามารถนำผลที่ได้มาสร้างเสริมคุณภาพชีวิตและความสุขของตนเองได้ทันที HAPPINOMETER ประกอบด้วยการวัดความสุข 8 มิติตามแนวคิด Happy workplace หรือความสุข 8 ประการ แต่ได้เพิ่มอีก 1 มิติ เป็นความสุข 9 คือ Happy work-life เป็นมิติที่เน้นการวัดผลความรู้สึกและประสบการณ์ของคนทำงานกับองค์กรความสุข 9 มิติของ HAPPINOMETER มีตัวชี้วัดทั้งหมดรวม 56 ตัวชี้วัด (ศิรินันท์ กิตติสุขสถิต และคณะ, 2555)

เช่นเดียวกันกับกรมเสมียนตรา สำนักงานปลัดกระทรวงกลาโหม ที่มีหน้าที่เกี่ยวกับงานนโยบายและยุทธศาสตร์ ซึ่งเปรียบเสมือนหน่วยงานที่เป็นมันสมองของกระทรวงกลาโหม โดยทำหน้าที่กำหนดเป้าหมาย ยุทธศาสตร์ และแผนการดำเนินงานที่เชื่อมโยงจากรัฐบาลไปยังหน่วยปฏิบัติ รวมถึงการกำกับดูแลและตรวจสอบการปฏิบัติราชการของหน่วยงานในสังกัดกระทรวงกลาโหมให้เป็นไปด้วยความถูกต้อง มีประสิทธิภาพ บรรลุผลสัมฤทธิ์และเป็นไปตามนโยบาย (กรมเสมียนตรา สำนักงานปลัดกระทรวงกลาโหม, 2561) มีหน้าที่พิจารณาเสนอแนะนโยบาย อำนาจการ ประสานงาน และดำเนินการเกี่ยวกับนโยบายและแผนงานการกำลังพล ตลอดจนการดำเนินการกำลังพลที่อยู่ในอำนาจของปลัดกระทรวงกลาโหมและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม การควบคุม กำกับดูแลการปฏิบัติงานของ

ส่วนราชการในกระทรวงกลาโหม ให้เป็นไปตามนโยบายด้านกำลังพลที่กระทรวงกลาโหมกำหนด การศึกษาอบรมในประเทศ การสวัสดิการของข้าราชการสำนักงานปลัดกระทรวง และการสารบรรณ โดยมีเจ้ากรมเสมียนตราเป็นผู้บังคับบัญชารับผิดชอบ ซึ่งถือว่าเป็นหน่วยงานที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อภาพรวมด้านกำลังพลของข้าราชการทหารทุกเหล่าทัพ ในการปฏิบัติงานในหน้าที่ให้ถูกต้องอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล และเพื่อหาแนวทางในการพัฒนาการทำงานของข้าราชการทหารกรมเสมียนตรา เป็นองค์กรหลักในการกำหนดนโยบายและบริหารงานบุคคลระดับ กระทรวงกลาโหมที่มีระบบบริหารจัดการที่สามารถสนับสนุนให้กองทัพ มีความพร้อมต่อการกิจอย่างมีประสิทธิภาพ จากนโยบายและบริหารงานบุคคลของกรมเสมียนตรา สำนักงานปลัดกระทรวงกลาโหม ที่มีระบบบริหารจัดการที่สามารถสนับสนุนให้กองทัพ มีความพร้อมต่อการกิจอย่างมีประสิทธิภาพนั้น ย่อมต้องอาศัยสมรรถนะในการปฏิบัติของกำลังพล ในการขับเคลื่อนภารกิจต่าง ๆ ให้ดำเนินไปตามพันธกิจของกรมเสมียนตราได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ผู้วิจัย ในฐานะบุคลากรทหาร สังกัดกรมเสมียนตรา สำนักงานปลัดกระทรวงกลาโหม มีความสนใจในการศึกษาความสุขในชีวิตของบุคลากรทหาร ที่มีภาระความรับผิดชอบในการปฏิบัติงานและภาระความรับผิดชอบต่อครอบครัวว่า มีความสุขในชีวิตอย่างไรบ้าง แต่จากการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความสุขในชีวิตของบุคลากรทหาร ปรากฏว่ายังไม่พบผลการวิจัยอย่างเป็นทางการเกี่ยวกับการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสุขในชีวิตของบุคลากรทหาร กรมเสมียนตรา สำนักงานปลัดกระทรวงกลาโหม แต่พบผลการศึกษาวิจัยที่เป็นทางการของหน่วยงานราชการอื่น จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจทำการวิจัยปัจจัยที่ส่งผลต่อความสุขในชีวิตของบุคลากรทหาร กรมเสมียนตรา สำนักงานปลัดกระทรวงกลาโหม เพื่อนำผลการวิจัยมาเป็นสารสนเทศในการพัฒนา เสริมสร้างความสุขในชีวิตสำหรับบุคลากรทหาร กรมเสมียนตรา สำนักงานปลัดกระทรวงกลาโหม ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับปัจจัยที่ส่งผลต่อความสุขในชีวิตของบุคลากรทหาร กรมเสมียนตรา สำนักงานปลัดกระทรวงกลาโหม
2. เพื่อศึกษาระดับความสุขในชีวิตของบุคลากรทหาร กรมเสมียนตรา สำนักงานปลัดกระทรวงกลาโหม

3. เพื่อศึกษาสมการปัจจัยที่ส่งผลต่อความสุขในชีวิตของบุคลากรทหาร กรมเสมียนตรา สำนักงานปลัดกระทรวงกลาโหม

4. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะสิ่งเสริมสร้างความสุขในชีวิตของบุคลากรทหาร กรมเสมียนตรา สำนักงานปลัดกระทรวงกลาโหม

5. เพื่อศึกษารูปแบบปัจจัยที่ส่งผลต่อความสุขในชีวิตของบุคลากรทหาร กรมเสมียนตรา สำนักงานปลัดกระทรวงกลาโหม

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยในรูปแบบการวิจัยแบบผสม (Mix Method Research) โดยมีขั้นตอนการวิจัย ดังนี้

1. การวิจัยเชิงปริมาณ

1.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1.1 บุคลากรทหาร กรมเสมียนตรา สำนักงานปลัดกระทรวงกลาโหม จำนวน 478 คน (กรมเสมียนตรา, 2565)

1.1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บุคลากรทหาร กรมเสมียนตรา สำนักงานปลัดกระทรวงกลาโหม จำนวน 218 คน คำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตร Yamane (1973) ทำการหากลุ่มตัวอย่างโดยวิธีสุ่มกลุ่มตัวอย่าง อย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยการจับสลาก

1.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยแบ่งออกเป็น 4 ตอนประกอบด้วย

ตอนที่ 1 คำถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบสำรวจรายการ เพื่อให้เลือกตอบ

ตอนที่ 2 เป็นคำถามปลายปิดเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความสุขในชีวิตของบุคลากรทหาร กรมเสมียนตรา สำนักงานปลัดกระทรวงกลาโหม แบบเลือกตอบโดยใช้แบบเลือกตอบมาตราส่วนประมาณค่า (Likert Scale)

ตอนที่ 3 เป็นคำถามปลายปิดเกี่ยวกับเกี่ยวกับความสุขในชีวิตของบุคลากรทหาร กรมเสมียนตรา สำนักงานปลัดกระทรวงกลาโหม แบบเลือกตอบโดยใช้แบบเลือกตอบมาตราส่วนประมาณค่า (Likert Scale)

ตอนที่ 4 เป็นคำถามปลายเปิดเกี่ยวกับข้อเสนอแนะต่อการเสริมสร้างความสุขในชีวิตของบุคลากรทหาร กรมเสมียนตรา สำนักงานปลัดกระทรวงกลาโหม

1.3 การหาประสิทธิภาพเครื่องมือ

1.3.1 นำแบบสอบถามพบที่ปรึกษาและดำเนินการปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำ

1.3.2 นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วเสนอนำเสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของเนื้อหาโดยหาค่าความสอดคล้องของวัตถุประสงค์กับข้อคำถาม (Item of Objective Congruence : IOC) (ล้วน สายยศและอังคณา สายยศ, 2539)

1.3.3 ทดลองใช้เครื่องมือ โดยการนำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (try out) กับประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 40 ชุด โดยจะนำมาทำการทดสอบหาค่าอำนาจจำแนกของแบบสอบถาม และการหาค่าสัมประสิทธิ์อย่างง่ายระหว่างรายข้อกับรวมทุกข้อ (Item-total Correlation) โดยวิธีของ Cronbach (Cronbach, L.J, 1951) ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ เท่ากับ .983

1.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1.4.1 ขออนุญาตรับรองและแนะนำตัวผู้วิจัย จากคณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม ถึง เจ้ากรมเสมียนตรา สำนักงานปลัดกระทรวงกลาโหม เพื่อขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูล

1.4.2 ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยตนเองจากกลุ่มตัวอย่าง

1.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้รวบรวมแบบสอบถามและได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1.5.1 ตรวจสอบความสมบูรณ์ และความถูกต้องของแบบสอบถามที่ได้รับคืนทั้งหมด

1.5.2 ลงรหัสตามแบบการลงรหัส (Coding Form)

1.5.3 กำหนดเกณฑ์การวัดแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ตามวิธีการของ Likert

15.4 นำแบบสอบถามที่ลงคะแนนเรียบร้อยแล้วไปประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

1.5.5 วิเคราะห์ความสัมพันธ์ โดยเกณฑ์การบอกระดับหรือขนาดของความสัมพันธ์ (Walter. 1971)

1.6 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยนี้ ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์โดยใช้สถิติ ดังนี้

1.6.1 การวิเคราะห์ระดับปัจจัย/ระดับความสุข สถิติที่ใช้ คือ ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

1.6.2 สถิติเชิงตีความ (Inference Statistics) จะใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งผู้วิจัยจะใช้สถิติหลักเพื่อการทดสอบสมมติฐาน ได้แก่ สถิติการหาความสัมพันธ์ด้วยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อย่างง่ายของเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation) และการวิเคราะห์ถดถอยเชิงพหุ (Multiple Regression) โดยวิธี Stepwise เนื่องจากเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อทำการทดสอบสมมติฐานของการวิจัยประกอบการพิจารณาความสัมพันธ์ของตัวแปรทุกตัว

1.6.3 การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามปลายเปิดที่แสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่อการเสริมสร้างความสุขในชีวิตของบุคลากรทหาร กรมเสมียนตรา สำนักงานปลัดกระทรวงกลาโหม ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) และพรรณนาความ

2. การวิจัยเชิงคุณภาพ

2.1 กลุ่มเป้าหมายในการสัมภาษณ์ ได้แก่ ผู้ที่เกี่ยวข้องกับบุคลากรทหาร กรมเสมียนตรา สำนักงานปลัดกระทรวงกลาโหม จำนวน 16 คน โดยเป็นการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง

2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ เพื่อสัมภาษณ์ ที่เกี่ยวข้องกับบุคลากรทหาร กรมเสมียนตรา สำนักงานปลัดกระทรวงกลาโหม เป็นแบบสัมภาษณ์แบบกำหนดแนวทางไว้ (The Interview Guide)

2.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม (Field Survey) ตามขั้นตอนดังนี้

2.3.1 ขออนุญาตเก็บข้อมูลจากคณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม ถึงเจ้ากรมเสมียนตรา สำนักงานปลัดกระทรวงกลาโหม

2.3.2 ดำเนินการสัมภาษณ์ โดยผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการสัมภาษณ์ด้วยตนเอง โดยใช้แบบสัมภาษณ์พร้อมบันทึกเสียงการสัมภาษณ์ไว้

2.4 ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูล

2.4.1 สรุปประเด็นและเรียบเรียงข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ที่เกี่ยวข้องกับบุคลากรทหาร กรมเสมียนตรา สำนักงานปลัดกระทรวงกลาโหม

2.4.2 จัดกลุ่มข้อเสนอแนะในการเสริมสร้างความสุขในชีวิตของบุคลากรทหาร กรมเสมียนตรา สำนักงานปลัดกระทรวงกลาโหม

2.4.3 สรุปการวิเคราะห์ข้อมูลข้อเสนอแนะในการเสริมสร้างความสุขในชีวิตของบุคลากรทหาร กรมเสมียนตรา สำนักงานปลัดกระทรวงกลาโหม

ผลการวิจัย

การวิจัย ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสุขในชีวิตของบุคลากรทหาร กรมเสมียนตรา สำนักงานปลัดกระทรวงกลาโหม ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. ระดับปัจจัยที่ส่งผลต่อความสุขในชีวิตของบุคลากรทหารกรมเสมียนตรา โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน มีระดับปัจจัยที่ส่งผลต่อความสุขของบุคลากรทหารกรมเสมียนตราอยู่ในระดับมาก จำนวน 9 ด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อยคือ ปัจจัยความสำเร็จในงาน รองลงมาคือ ปัจจัยเพื่อนร่วมงาน ปัจจัยผู้บังคับบัญชา ปัจจัยลักษณะงาน ปัจจัยความสัมพันธ์ในองค์กร ปัจจัยวัฒนธรรมองค์กร ปัจจัยการมีส่วนร่วม ปัจจัยสภาพแวดล้อม และอยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 3 ปัจจัย เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย คือ ปัจจัยคุณภาพชีวิต รองลงมาคือ ปัจจัยความก้าวหน้าในงาน และปัจจัยเงินเดือน

2. ระดับความสุขในชีวิตของบุคลากรทหาร กรมเสมียนตรา สำนักงานปลัดกระทรวงกลาโหม โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ความสุขในชีวิตของบุคลากรทหาร อยู่ในระดับมาก จำนวน 8 ด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย คือ ด้านคุณธรรม รองลงมาคือ ด้านน้ำใจงาม ด้านความสุขขององค์กรและสังคม ด้านความสุขของครอบครัว ด้านความรื่นรมย์ในงาน ด้านความพึงพอใจในงาน ด้านการหาความรู้ ด้านการผ่อนคลาย และอยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 2 ด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย คือ ด้านสุขภาพดี และด้านการใช้เงินเป็น

3. ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของปัจจัยที่ส่งผลต่อความสุขในชีวิตของบุคลากรทหาร กรมเสมียนตรา สำนักงานปลัดกระทรวงกลาโหม พบว่า โดยรวมมีความสัมพันธ์กันอยู่ในระดับสูง ค่าเท่ากับ .901 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และมีปัจจัยที่ส่งผลต่อความสุขในชีวิตของบุคลากรทหาร กรมเสมียนตรา สำนักงานปลัดกระทรวงกลาโหม จำนวน 7 ปัจจัย สามารถอธิบายตัวแปรตาม ในภาพรวมได้ร้อยละ 87.40 มีค่า $R^2 = .874$ มีค่า $F = 5.332$ ซึ่งมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สามารถเขียนสมการทำนายจากการวิเคราะห์ถดถอยพหุความสุขในชีวิตของบุคลากรทหาร กรมเสมียนตรา สำนักงานปลัดกระทรวงกลาโหม พบว่า มีตัวแปรที่สำคัญที่เข้าสู่สมการ ตัวแปรประกอบด้วย ปัจจัยคุณภาพชีวิต ปัจจัยความสำเร็จในงาน ปัจจัยวัฒนธรรมองค์กร ปัจจัยเพื่อนร่วมงาน ปัจจัยความสัมพันธ์ในองค์กร ปัจจัยความก้าวหน้าในงาน และปัจจัยสภาพแวดล้อม โดยสามารถเขียนสมการถดถอยในรูปคะแนนดิบและคะแนนมาตรฐานได้ดังต่อไปนี้

$$\text{สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ } Y = .614 + .170 X_2 + .193 X_4 + .166 X_6 + .059 X_8 + .150 X_9 + .302 X_{10} + .148 X_{11}$$

$$\text{สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน } Z_r = .373 Z_{10} + .225 Z_4 + .204 Z_6 + .201 Z_{11} + .199 Z_2 + .197 Z_9 + .059 Z_8$$

4. ข้อเสนอแนะต่อปัจจัยที่เสริมสร้างความสุขในชีวิตของบุคลากรทหาร กรมเสมียนตรา สำนักงานปลัดกระทรวงกลาโหม มีดังนี้ ควรมีการบรรจุแต่งตั้งบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถตรงตามสายงาน ควรส่งเสริมความร่วมมือและการประสานงานภายในองค์กรเพื่อให้เกิดความสำเร็จในงาน ควรมีการสร้างกิจกรรมการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันระหว่างเพื่อนร่วมงานที่เข้าใจกัน

5. รูปแบบปัจจัยที่ส่งผลต่อความสุขในชีวิตของบุคลากรทหาร กรมเสมียนตรา สำนักงานปลัดกระทรวงกลาโหม ประกอบด้วย ปัจจัย 11 ปัจจัย นั่นคือ ปัจจัยคุณภาพชีวิต ปัจจัยความสำเร็จในงาน ปัจจัยวัฒนธรรมองค์กร ปัจจัยเพื่อนร่วมงาน ปัจจัยความสัมพันธ์ในองค์กร ปัจจัยความก้าวหน้าในงาน ปัจจัยสภาพแวดล้อม ปัจจัยสวัสดิการ ปัจจัยวินัยทหาร ปัจจัยศาสนา และปัจจัยความสมดุลในชีวิต

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสุขในชีวิตของบุคลากรทหาร กรมเสมียนตรา สำนักงานปลัดกระทรวงกลาโหม ผู้วิจัยได้นำมาอภิปรายผล ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ได้ดังนี้

1. ศึกษาาระดับปัจจัยที่ส่งผลต่อความสุขในชีวิตของบุคลากรทหาร กรมเสมียนตรา สำนักงาน ปลัดกระทรวงกลาโหม ผลการวิจัยพบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะบุคลากรทหาร ให้ความสำคัญต่อปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับความสุขในชีวิตทุก ๆ ปัจจัย สอดคล้องกับธารินทร์ ระศร ศึกษา ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 21 ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษา เขต 21 อยู่ในระดับมาก ทั้งโดยรวมและรายปัจจัยทุกปัจจัย (ธารินทร์ ระศร, 2560) สอดคล้องกับงานวิจัยของจตุพร ไชยราช ศึกษา ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของ บุคลากรสายสนับสนุนมหาวิทยาลัยพะเยา ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงาน ของพนักงานสายสนับสนุน มหาวิทยาลัยพะเยา ประกอบด้วย ด้านลักษณะงาน ด้านความสัมพันธ์ในที่ ทำงาน และด้านสภาพแวดล้อมในการทำงาน ตามลำดับ (จตุพร ไชยราช, 2561)

2. ศึกษาาระดับระดับความสุขในชีวิตของบุคลากรทหาร กรมเสมียนตรา สำนักงาน ปลัดกระทรวงกลาโหม ผลการวิจัยพบว่า ศึกษาาระดับความสุขของบุคลากรทหาร โดยรวมอยู่ในระดับ มาก ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะบุคลากรทหาร รู้สึกมีความสุขในชีวิต จากการใช้ชีวิตประจำวันทั้งในส่วนของ การปฏิบัติงานและการใช้ชีวิตร่วมกับบุคคลในครอบครัว ในสังคม มีสุขภาพดี แข็งแรง ได้รับประทาน อาหารอย่างครบถ้วน ได้รับน้ำใจ ความเอื้อเฟื้อ ความเอื้ออาทรจากคนรอบข้าง สามารถจัดการต่อ ความเครียดที่เกิดจากการปฏิบัติงานได้ ได้รับคำแนะนำในการปฏิบัติงานจากผู้บังคับบัญชาและเพื่อน ร่วมงาน สามารถบริหารจัดการเกี่ยวกับการใช้จ่ายเงินได้อย่างเป็นระบบ สามารถดูแลครอบครัว สมาชิก ในครอบครัวได้อย่างเต็มที่ สอดคล้องกับงานวิจัยของธนิญ ใจวงศ์ ศึกษาปัจจัยความสุขในการทำงานที่มี ผลต่อประสิทธิภาพขององค์กร กรณีศึกษา : สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพะเยา ผลการวิจัยพบว่า ระดับ ความสุขในการทำงานเกี่ยวกับนโยบายการคุ้มครองแรงงานและการส่งเสริมความสุข ในภาพรวม อยู่ใน ระดับมาก (ธนิญ ใจวงศ์, 2565) ไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของฉัฐวิณ ฉายสุวรรณ ศึกษาปัจจัยที่มี ความสัมพันธ์ต่อความสุขในการทำงานของพนักงานองค์การบริหารส่วนตำบลเขาคันทรง อำเภอ ศรีราชา จังหวัดชลบุรี ผลการวิจัย พบว่า พนักงานมีความคิดเห็นเกี่ยวกับความสุขในการทำงานโดย ภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด (ฉัฐวิณ ฉายสุวรรณ, 2564)

3. ศึกษาความสัมพันธ์ของปัจจัยที่ส่งผลต่อความสุขในชีวิตของบุคลากรทหาร กรมเสมียนตรา สำนักงานปลัดกระทรวงกลาโหม ผลการวิจัย พบว่า โดยรวมมีความสัมพันธ์กันอยู่ในระดับสูง ค่าเท่ากับ .901 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และมีปัจจัยที่ส่งผลต่อความสุขในชีวิตของบุคลากรทหาร

จำนวน 7 ปัจจัย สามารถอธิบายตัวแปรตาม ในภาพรวมได้ร้อยละ 87.40 มีค่า $R^2 = .874$ มีค่า $F = 5.332$ ซึ่งมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งแสดงว่า ตัวแปรอิสระส่งผลต่อความสุขของบุคลากรทหาร ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะมีความรู้สึกว่าคุณภาพชีวิตของตนเองดีขึ้นจากการรับราชการทหาร สังกัดกรมเสมียนตรา ได้กระทำในสิ่งที่ตนเองรัก และพึงพอใจ ชอบและศรัทธาในงานที่ทำ สามารถใช้ความสามารถของตนเอง มาปฏิบัติงานจนก่อให้เกิดผลสำเร็จในงานปฏิบัติงาน ทำให้รู้สึกภูมิใจในตนเอง ในการปฏิบัติงานของบุคลากรร่วมกันในการให้เคารพและให้เกียรติซึ่งกันและกัน ความมีระเบียบวินัย มีความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ของตนเอง และการเป็นส่วนหนึ่งขององค์การ สอดคล้องกับงานวิจัยของเกสสินี หมื่นไธสง, สติมา มนต์ดี, ภาวิณี จันทรแจ่มและธีราภรณ์ ลิมานนท์วรไชย ศึกษาการเปรียบเทียบระดับความพึงพอใจในความสุขของประชาชนเขตเมืองและชนบท จังหวัดมหาสารคาม ผลการวิจัยพบว่า พบว่า ปัจจัยด้านรายรับ การออมและหนี้สิน มีความสัมพันธ์กับตัวแปรตามหรือระดับความพึงพอใจในความสุขของประชาชนจังหวัดมหาสารคามอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จากค่าสัมประสิทธิ์ระดับความพึงพอใจในความสุขของประชากรจังหวัดมหาสารคามอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ($F=2.729$, $p=0.00$) ค่าสัมประสิทธิ์ของการพยากรณ์ปรับปรุง ($Adj R^2$) เท่ากับ 0.026 (เกสสินี หมื่นไธสง, สติมา มนต์ดี, ภาวิณี จันทรแจ่มและธีราภรณ์ ลิมานนท์วรไชย, 2560)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

สรุป การวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสุขในชีวิตของบุคลากรทหาร กรมเสมียนตรา สำนักงานปลัดกระทรวงกลาโหม ผลการวิจัย พบว่า

1. ระดับปัจจัยที่ส่งผลต่อความสุขในชีวิตของบุคลากรทหารกรมเสมียนตรา สำนักงานปลัดกระทรวงกลาโหมโดยรวมอยู่ในระดับมาก
2. ระดับความสุขในชีวิตของบุคลากรทหาร กรมเสมียนตรา สำนักงานปลัดกระทรวงกลาโหมโดยรวมอยู่ในระดับมาก
3. ความสัมพันธ์ของปัจจัยที่ส่งผลต่อความสุขในชีวิตของบุคลากรทหาร กรมเสมียนตรา สำนักงานปลัดกระทรวงกลาโหม ผลการวิจัย พบว่า โดยรวมมีความสัมพันธ์กันอยู่ในระดับสูง ค่าเท่ากับ .901 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และมีปัจจัยที่ส่งผลต่อความสุขในชีวิตของบุคลากรทหาร กรมเสมียนตรา สำนักงานปลัดกระทรวงกลาโหม จำนวน 7 ปัจจัย สามารถอธิบายตัวแปรตาม ในภาพรวมได้ร้อยละ 87.40 มีค่า $R^2 = .874$ มีค่า $F = 5.332$ ซึ่งมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ซึ่งแสดงว่า ตัวแปรอิสระส่งผลต่อความสุขของบุคลากรทหาร กรมเสมียนตรา สำนักงานปลัดกระทรวงกลาโหม

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

1.1 ควรมีการเสนอเชิงนโยบายเกี่ยวกับอัตราเงินเดือนสำหรับทหารชั้นประทวนเพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์เศรษฐกิจในปัจจุบัน

1.2 ควรมีนโยบายในการส่งเสริมสนับสนุนคนดี คนเก่ง และคนขยัน ให้ได้รับความเจริญก้าวหน้าในงาน

1.3 ควรปลูกฝังเรื่องวัฒนธรรมองค์กรในสังคมทหารให้เคร่งครัดมากขึ้น เพื่อให้เกิดความเสถียรภาพในการทำงานในการสั่งการ

1.4 ควรมีนโยบายส่งเสริมการสร้างกำลังใจในการปฏิบัติงานสำหรับบุคลากร

1.5 ควรปลูกฝังวินัยทหารเรื่องการปฏิบัติตนและแสดงออกตามลำดับชั้น ให้เกียรติกัน

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อสมรรถนะในการปฏิบัติงานของบุคลากรทหาร กรมเสมียนตรา สำนักงานปลัดกระทรวงกลาโหม

2.2 ควรศึกษารูปแบบการพัฒนาเครือข่ายภาคสังคมในการบริหารจัดการระหว่างหน่วยงานภายในกระทรวงกลาโหม

เอกสารอ้างอิง

กรมเสมียนตรา. (2565). *ทำเนียบบุคลากรกรมเสมียนตรา*. กรุงเทพมหานคร: กรมเสมียนตรา สำนักงานปลัดกระทรวงกลาโหม.

กรมเสมียนตรา สำนักงานปลัดกระทรวงกลาโหม. (2561). *แผนการพัฒนากุศลกรของสำนักงานปลัดกระทรวงกลาโหม พ.ศ. 2562-2565*. กรุงเทพมหานคร: กรมเสมียนตรา สำนักงานปลัดกระทรวงกลาโหม.

กรรณิการ์ สุวรรณศรี. (2560). *การบริหารทรัพยากรมนุษย์*. เรียกใช้เมื่อ 20 มีนาคม 2566 จาก <http://www.pwa.npru.ac.th>.

- กองทุนสนับสนุน การสร้างเสริมสุขภาพ. (2551). *แผนหลัก สสส. 2551-2553*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ.
- เกสินี หมื่นไธสง, สุตินา มนต์ดี, ภาวณิ จันทร์แจ่มและธีราภรณ์ ลิมานนท์วรไชย. (2560). การเปรียบเทียบระดับความพึงพอใจในความสุขของประชาชนเขตเมืองและชนบท จังหวัดมหาสารคาม. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, 36 (6), 63-76.
- จตุพร ไชยราช. (2561). ปัจจัยที่มีผลต่อความสุขในการทำงานของบุคลากรสายสนับสนุน มหาวิทยาลัยพะเยา. ใน *วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*. มหาวิทยาลัยพะเยา.
- ฉัฐวิทย์ ฉายสุวรรณ. (2564). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อความสุขในการทำงานของพนักงานองค์การบริหารส่วนตำบลเขาคันทรง อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี. ใน *วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ชินกร น้อยคำยางและปภาดา น้อยคำยาง. (2555). ปัจจัยที่ส่งผลต่อดัชนีความสุขในการทำงานของบุคลากรในสำนักหอสมุดกลางมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ใน *รายงานการวิจัย*. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ธนิน ใจวงศ์. (2565). ปัจจัยความสุขในการทำงานที่มีผลต่อประสิทธิภาพขององค์กร กรณีศึกษา: สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพะเยา. ใน *วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขานโยบายสาธารณะ*. มหาวิทยาลัยพะเยา.
- ธารินทร์ ระสร. (2560). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 21. ใน *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*. มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.
- ล้วน สายยศและอังคณา สายยศ. (2539). *เทคนิคการวัดผลการเรียนรู้*. กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.
- ศิรินันท์ กิตติสุขสถิต และคณะ. (2555). *คู่มือการวัดความสุขด้วยตนเอง*. นครปฐม: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- Cronbach, L.J. (1951). Coefficient Alpha and the Internal Structure of Tests. *Psychometrika*, 16, 297 – 334.

รูปแบบการให้บริการสาธารณะด้านงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย
ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย*

MODEL OF PUBLIC SERVICE, DISASTER PREVENTION AND MITIGATION WORK
OF LOCAL GOVERNMENT ORGANIZATION IN MUENAG NONG KHAI DISTRICT
NONG KHAI PROVINCE

กัญทิลา น้อยเจริญ

Phunthila Noicharoen

พระครูปริยัตริตนาลงกรณ์ (สิงห์ มุ่งหมาย)

Phrakurpariyatratthanarongkron (Singha Mungmai)

พระครูสุตสารบัณฑิต (จ๋านงค์ ผมไผ่)

PhrakruSutasarabandit (Jumnong Pompai)

อริย์รัช เลิศรวมโชค

Arithat Loesruamchok

อภิวัฒน์ชัย พุทธจรรย์

Apiwatchai Phuttajorn

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย, ประเทศไทย.

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Nong Khai Campus, Thailand.

E-mail: jirawatsri95@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการให้บริการสาธารณะด้านงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย (2) ศึกษาข้อเสนอแนะต่อการให้บริการสาธารณะด้านงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย และ (3) สร้างรูปแบบการให้บริการสาธารณะด้านงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในอำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงผสม โดยการวิจัยเชิงปริมาณ มีกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชาชนผู้มีอายุ 18 ปีขึ้นไปในเขตอำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย จำนวน 400 คน ใช้แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูล สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล

* Received: 10 May 2024; Revised: 26 June 2024; Accepted: 27 June 2024

ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สำหรับผู้ให้ข้อมูลเชิงคุณภาพ ได้แก่ ผู้บริหารองค์กรปกครองท้องถิ่น ผู้นำชุมชนและบุคลากรผู้ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับการให้บริการสาธารณะด้านงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย จำนวน 12 คน ใช้แบบสัมภาษณ์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผลการวิจัยพบว่า 1) ปัจจัยที่มีผลต่อการให้บริการสาธารณะด้านงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย พบว่า โดยรวมมีค่าความสัมพันธ์อยู่ในระดับปานกลาง เท่ากับ .574 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยภาพรวม สามารถอธิบายได้ร้อยละ 35.5 มีค่า $R^2 = .355$ และมีค่า $F = 54.318$ มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 2) ข้อเสนอแนะต่อการให้บริการ คือ ควรจัดให้มีการซักซ้อมเสมือนจริงในการปฏิบัติตัว ในการอพยพเคลื่อนย้ายกรณีเกิดสาธารณภัยขึ้นจริง ควรมีระบบสัญญาณแจ้งเตือนในภาวะฉุกเฉิน หรือเกิดสาธารณภัยในพื้นที่ และ 3) รูปแบบการให้บริการสาธารณะ ประกอบด้วย ปัจจัยก่อนเกิดภัย ปัจจัยหลังเกิดภัย ปัจจัยบุคลากร และปัจจัยวัสดุอุปกรณ์

คำสำคัญ: องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น, บริการสาธารณะ, งานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย

Abstract

The objectives of this research were 1) to study the factors affecting public service provision in disaster prevention and relief work, 2) to study the suggestions for the provision of public services in the area of disaster prevention and relief, and (3) to create a model for providing public services in the area of disaster prevention and relief. and disaster relief of local administrative organizations in Mueang District, Nong Khai Province. This research is a mixed method. The quantitative research consisted of a sample group of 400 people aged 18 years and over in Mueang District. A questionnaire was used to collect data. Statistics for data analysis include mean and standard deviation. Those providing qualitative information, include executives of local government organizations. Community leaders and personnel performing public service duties in the area of disaster prevention and relief, totaling 12 people, used an interview form to collect data.

The research results found that 1) factors affecting public service provision in disaster prevention and relief work were found to have an overall relationship at a

moderate level equal to .574, with statistical significance at the .01 level overall. Image overall, 35.5 percent can be explained with an R^2 value = .355 and an F value = 54.318, with statistical significance at the .01 level. 2) A suggestion for management is that there should be a virtual rehearsal for how to behave in evacuation in the event of a real disaster occurring, there should be an emergency alarm system or a disaster that occurs in the area, and 3) the form of public service consists of factors before the disaster occurs, factors after the disaster, personnel factors, and equipment factors.

Keywords: local government organization, public services, disaster prevention and relief work

บทนำ

สถานการณ์สาธารณสุขโลก องค์การสหประชาชาติ (World Population Prospects : The 2012 Revision, UN) คาดว่าในปี พ.ศ. 2593 ประชากรโลกจะเพิ่มขึ้นเป็น 9,600 ล้านคน และ 19,000 ล้านคน ในปี พ.ศ. 2643 จากปัจจุบันที่มีประชากรอยู่ประมาณ 7,200 ล้านคน ซึ่งจะทำให้ความต้องการสิ่งจำเป็นขั้นพื้นฐานต่อการดำรงชีวิตในโลกยุคปัจจุบันมีสูงมากขึ้น กอปรกับการพัฒนาด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี การเติบโตทางเศรษฐกิจ อุตสาหกรรม การค้า และการลงทุน จึงต้องมีการแข่งขันและการขยายตัวตามเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชน ซึ่งผลที่จะตามมาคือทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ถูกใช้อย่างรวดเร็วและฟุ่มเฟือย การพัฒนาด้านต่าง ๆ ที่ไม่คำนึงถึงความยั่งยืนของทรัพยากร และสิ่งแวดล้อม ขีดจำกัดและศักยภาพในการฟื้นตัวของทรัพยากรลดลง จึงเป็นเหตุให้ระบบนิเวศถูกทำลายอย่างต่อเนื่อง (กระทรวงมหาดไทย, 2558) การจัดการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยนี้ ถือเป็นประเด็นที่ทุกภาคส่วนต้องให้ความสนใจร่วมกัน มีเป้าหมายร่วมกัน คือความพยายามในการลดความเสียหายของสาธารณภัยที่จะเกิดขึ้นต่อชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน มีการทำงานโดยองค์การหลาย ๆ องค์ การร่วมกันแก้ปัญหาโดยมีอิสระต่อกัน ซึ่งไม่สามารถทำได้โดยองค์การใดองค์การหนึ่ง เนื่องจากเหตุสาธารณภัยในสภาวะการณ์ฉุกเฉินนั้น จำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากหลายหน่วยงาน และการทำงานที่หลากหลาย ล้วนต้องการความร่วมมืออย่างมีประสิทธิภาพ ระหว่างภาคราชการ เอกชน อย่างมีบูรณาการ และมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลผ่านการบริหารจัดการ การติดต่อสื่อสาร การบูรณาการดังกล่าว จะทำให้หน่วยงานที่หลากหลาย สามารถทำหน้าที่ต่าง ๆ ของตนเองอย่างพร้อม

เพรียงกันได้ ทั้งยังเอื้อให้หน่วยงานเชื่อมโยงกันและแลกเปลี่ยนข้อมูล เพื่อใช้ในการตัดสินใจและปรับเปลี่ยนปฏิบัติการได้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์ (ทวิดา กมลเวช, 2554)

นอกจากนี้ รัฐยังมีหน้าที่พิเศษที่จะต้องใช้ความระมัดระวังไม่ให้ผู้ใดก่ออันตรายแก่ราษฎรของตน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่บุคคลผู้ก่อภัยนั้น มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์ใกล้ชิดกับรัฐหรือการดำเนินงานกิจการของรัฐ และในการระวังป้องกันสาธารณภัยอันอาจเกิดขึ้นนี้ รัฐจะต้องกระทำการต่าง ๆ อันได้แก่ การศึกษาประเภทและชนิดแห่งภัย การวางแผนป้องกันภัย การจัดวางกำลังคน จัดหาเครื่องมือ การวางมาตรการฝึกฝนอบรมบุคลากร และการกำหนดหน้าที่แก่บุคลากรของรัฐให้ปฏิบัติการตามที่วางมาตรการไว้ รวมตลอดไปจนถึงการให้บริการทางสาธารณสุขและการให้การสงเคราะห์อย่างอื่นด้วย และเมื่อถือว่ากิจการเหล่านี้เป็นหน้าที่ของรัฐแล้ว หากหน่วยงานของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐปฏิบัติหน้าที่ล้มเหลว ผิดพลาด ละเลยหรือบกพร่องต่อหน้าที่ของตน หน่วยงานของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐย่อมต้องรับผิดชอบต่อผู้เสียหาย และต่อสังคมโดยรวม ทั้งในทางการเมือง ในทางปกครอง ในทางแพ่ง และ/หรือ ในทางอาญา (อภิลิทธิ์ วิเศษกลิ่น, 2555)

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้ถูกกำหนดภารกิจให้ดูแลรับผิดชอบ ตามมาตรา 20 แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย พ.ศ. 2550 กำหนดให้องค์การบริหารส่วนตำบลหรือเทศบาล มีหน้าที่ในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยในเขตท้องถิ่นของตน โดยมีผู้บริหารท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแห่งพื้นที่นั้น เป็นผู้รับผิดชอบในฐานะผู้อำนวยการท้องถิ่นและมีหน้าที่ช่วยเหลือผู้อำนวยการจังหวัดและผู้อำนวยการอำเภอ ตามที่ได้รับมอบหมายในการปฏิบัติหน้าที่ของผู้อำนวยการท้องถิ่น ตามวรรคหนึ่ง ให้ผู้อำนวยการท้องถิ่นมีอำนาจสั่งการ ควบคุม และกำกับดูแลการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานและอาสาสมัคร ให้เป็นไปตามพระราชบัญญัตินี้ โดยให้ปลัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแห่งพื้นที่เป็นผู้ช่วยผู้อำนวยการท้องถิ่น รับผิดชอบและปฏิบัติหน้าที่ในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยในเขตท้องถิ่นของตน และมีหน้าที่ช่วยเหลือผู้อำนวยการท้องถิ่นตามที่ได้รับมอบหมาย (สำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ, 2552)

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอเมืองจังหวัดหนองคาย มีทั้งสิ้น จำนวน 17 แห่ง (สำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจังหวัดหนองคาย, 2565) ซึ่งถือว่าเป็นหน่วยงานที่มีความใกล้ชิดกับประชาชน และมีบทบาทภารกิจในการให้ความช่วยเหลือและบรรเทาภัยในลำดับแรกก่อนที่หน่วยงานภายนอกจะเข้าไปให้ความช่วยเหลือ โดยมีผู้บริหารท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแห่งพื้นที่นั้น เป็นผู้รับผิดชอบในฐานะผู้อำนวยการท้องถิ่น เป็นผู้ควบคุมและสั่งการเพื่อทำหน้าที่จัดการ

สาธารณสุขที่เกิดขึ้น จนกว่าสถานการณ์จะกลับเข้าสู่ภาวะปกติ พร้อมทั้งจัดทำแผนปฏิบัติการในการป้องกันและบรรเทาสาธารณสุขขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จึงถือเป็นภารกิจสำคัญขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

จากอำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่ต้องเป็นผู้รับผิดชอบในการจัดบริการด้านการป้องกันและบรรเทาสาธารณสุข จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จะต้องตระหนักและให้ความสำคัญกับการให้บริการสาธารณะเกี่ยวกับการป้องกันและบรรเทาสาธารณสุขแก่ประชาชน จึงทำให้ผู้วิจัยเกิดความสนใจว่า รูปแบบการให้บริการสาธารณสุขงานป้องกันและบรรเทาสาธารณสุขขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในอำเภอเมืองจังหวัดหนองคาย เป็นไปอย่างไร มีรูปแบบในการบูรณาการเครือข่ายการให้บริการสาธารณสุขงานป้องกันและบรรเทาสาธารณสุขขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อนำสารสนเทศที่ได้จากการวิจัยมาพัฒนาเครือข่ายการป้องกันและบรรเทาสาธารณสุขขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในอำเภอเมืองจังหวัดหนองคาย ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการให้บริการสาธารณสุขด้านงานป้องกันและบรรเทาสาธารณสุขขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในอำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย
2. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะต่อการให้บริการสาธารณสุขด้านงานป้องกันและบรรเทาสาธารณสุขขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในอำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย
3. เพื่อสร้างรูปแบบการให้บริการสาธารณสุขด้านงานป้องกันและบรรเทาสาธารณสุขขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในอำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ใช้การวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed methods research) ซึ่งเป็นการผนวกรวมเอาระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) เข้าด้วยกัน โดยมีขั้นตอนการวิจัย ดังนี้

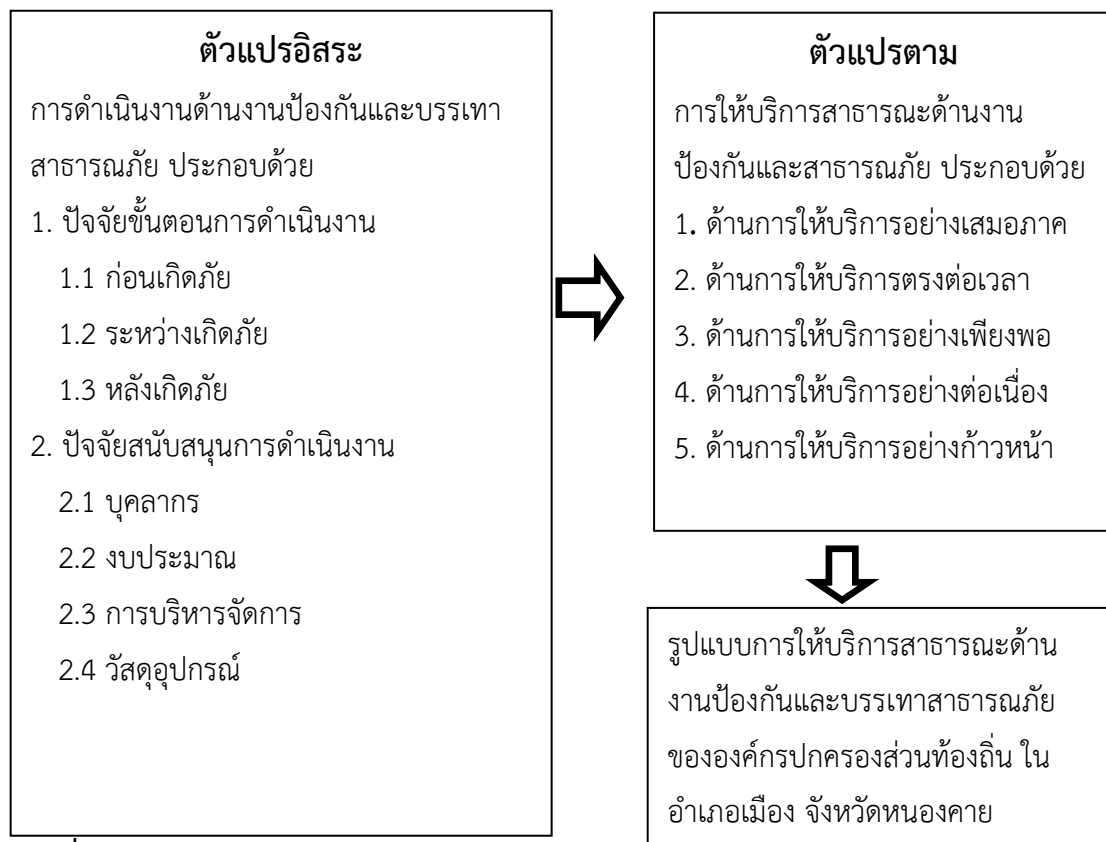

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยเชิงปริมาณ ประชาชนผู้มีอายุ 18 ปีขึ้นไปในเขตอำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย จำนวน 60,445 คน (กรมการปกครอง, 2565) และมีขนาดของกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 400 คน โดยใช้ระบบโควตา เพื่อให้ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างในแต่ละพื้นที่อย่างเท่า ๆ กัน ทั้ง 16 แห่ง ๆ ละ 25 คน

การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำชุมชนและบุคลากรผู้ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับการให้บริการสาธารณะด้านงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย จำนวน 12 คน เป็นการกำหนดกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง

2. ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย คือ รูปแบบการให้บริการสาธารณะด้านงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในอำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย แสดงเป็นกรอบแนวคิดการวิจัย ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) และแบบสัมภาษณ์ (Individual Interview) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

3.1 แบบสอบถาม (Questionnaire) แบ่งออกเป็น 4 ตอนประกอบด้วย ตอนที่ 1 คำถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการให้บริการสาธารณะ ตอนที่ 3 แบบสอบถามที่เกี่ยวกับการให้บริการสาธารณะ และตอนที่ 4 คำถามปลายเปิดเกี่ยวกับข้อเสนอแนะต่อการให้บริการสาธารณะด้านงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในอำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย เพื่อให้เกิดความเชื่อถือได้ (Reliability) โดยการหาความเชื่อมั่น (Reliability) ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นและปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (try out) กับประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 40 ชุด ตรวจสอบความเที่ยง (Reliability) ด้วยค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา (Alpha coefficient: α) ของครอนบาค (Cronbach) ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้ง ฉบับเท่ากับ .817

3.2 แบบสัมภาษณ์ (Individual Interview) เก็บข้อมูลเชิงนำผลสรุปจากการวิจัยระยะที่ 1 มาเป็นแนวทางในการสร้างแบบสัมภาษณ์ (Interview Guide) เพื่อยืนยันผลการวิจัยเชิงปริมาณ

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

4.1 จัดทำหนังสือถึงนายกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย เพื่อขอความอนุเคราะห์และอำนวยความสะดวกในการจัดเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง เพื่อรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง

4.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการแจกและเก็บแบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่าง

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้รวบรวมแบบสอบถามและได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

5.1 ตรวจสอบความสมบูรณ์ และความถูกต้องของแบบสอบถามที่ได้รับคืนทั้งหมด

5.2 ลงรหัสตามแบบการลงรหัส (Coding Form)

5.3 กำหนดเกณฑ์การวัดแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ตามวิธีการของ Likert

5.4 นำแบบสอบถามที่ลงคะแนนเรียบร้อยแล้วไปประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้ค่าความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

6. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยนี้ ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์โดยใช้สถิติ ดังนี้

6.1 การวิจัยเชิงปริมาณ โดยการวิเคราะห์ระดับปัจจัยและระดับการให้บริการสาธารณะ สถิติที่ใช้ คือ ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

6.2 วิเคราะห์ความสัมพันธ์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป ตามสถิติการหาความสัมพันธ์ด้วยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อย่างง่ายของเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation) โดยวิธี Step wise

6.3 การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) เพื่อวิเคราะห์ข้อเสนอแนะต่อการให้บริการสาธารณะด้านงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในอำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องรูปแบบการให้บริการสาธารณะด้านงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในอำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. ระดับปัจจัยที่มีผลต่อการให้บริการสาธารณะด้านงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในอำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.30$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน มีระดับปัจจัยอยู่ในระดับมากที่สุด ทุกปัจจัย เมื่อเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย คือ ปัจจัยขั้นตอนการดำเนินการและด้านการสนับสนุนการดำเนินงาน

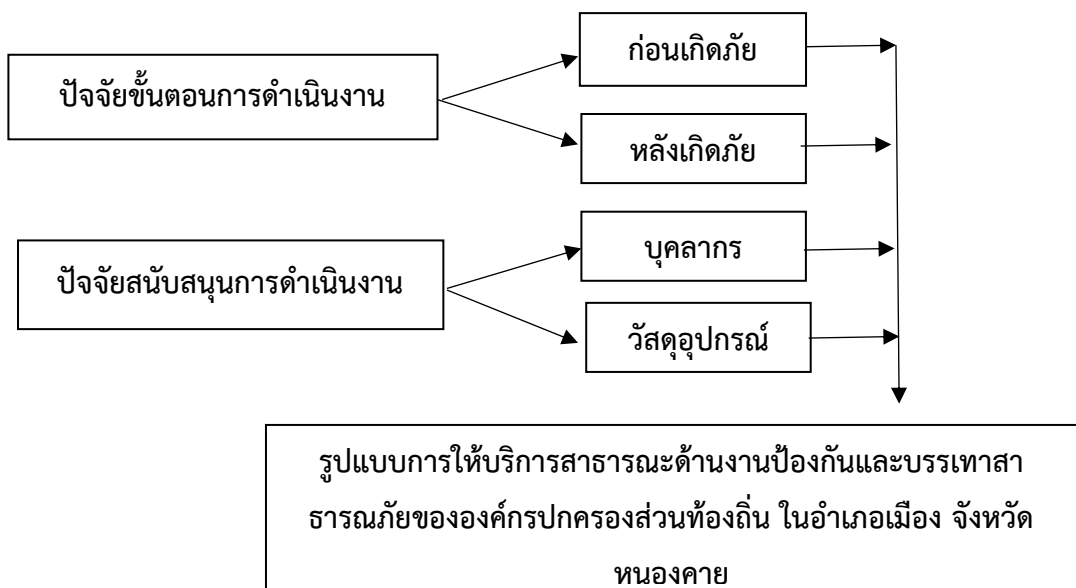
2. ระดับการให้บริการสาธารณะด้านงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในอำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.36$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน มีระดับปัจจัยอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน เรียงลำดับตามค่าเฉลี่ย คือ ด้านการให้บริการอย่างสม่ำเสมอ รองลงมา คือ ด้านการให้บริการตรงต่อเวลา ด้านการให้บริการอย่างเพียงพอ ด้านการให้บริการอย่างต่อเนื่อง และด้านการให้บริการอย่างก้าวหน้า

3. ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่มีผลต่อการให้บริการสาธารณสุขด้านงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในอำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย พบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการให้บริการสาธารณสุขด้านงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย โดยรวมมีค่าความสัมพันธ์อยู่ในระดับปานกลาง เท่ากับ .574 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยภาพรวมภาพรวม สามารถอธิบายได้ร้อยละ 35.5 มีค่า $R^2 = .355$ และมีค่า $F = 54.318$ มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

4. ข้อเสนอแนะต่อการให้บริการสาธารณสุขด้านงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในอำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ผู้ตอบแบบสอบถามมีข้อเสนอแนะดังนี้ ควรจัดให้มีการซักซ้อมเสมือนจริงในการปฏิบัติตัว ในการอพยพเคลื่อนย้ายกรณีเกิดสาธารณภัยขึ้นจริง ควรมีระบบสัญญาณแจ้งเตือนในภาวะฉุกเฉิน หรือเกิดสาธารณภัยในพื้นที่ ควรตรวจสอบสภาพ เครื่องมือ วัสดุอุปกรณ์ ให้อยู่ในสภาพที่พร้อมใช้งานเมื่อเกิดสาธารณภัยขึ้น

5. รูปแบบการให้บริการสาธารณสุขด้านงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในอำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย

แผนภาพที่ 2 รูปแบบการให้บริการสาธารณสุขด้านงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยเรื่อง รูปแบบการให้บริการสาธารณะด้านงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย สามารถอภิปรายผลการวิจัย ดังนี้

1. วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการให้บริการสาธารณะด้านงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ผลการวิจัยพบว่า

1.1 ระดับปัจจัยที่มีผลต่อการให้บริการสาธารณะด้านงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.30$) ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย มีขั้นตอนการให้บริการงานด้านป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยอย่างชัดเจน การให้การช่วยเหลือบรรเทาสาธารณภัยต่าง ๆ เป็นไปตามหลักการทางทฤษฎีและหลักการปฏิบัติที่ถูกต้อง กรณีที่เกิดสาธารณภัยขึ้นแล้ว ได้มีการสำรวจความเสียหายจากประชาชนที่ได้รับความเดือดร้อน ให้การช่วยเหลืออย่างเท่าเทียมกันและเสมอภาค มีจำนวนบุคลากรที่ปฏิบัติงานประจำอย่างเพียงพอในการปฏิบัติงานตลอด 24 ชั่วโมง มีวัสดุครุภัณฑ์ อุปกรณ์ในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย อย่างเพียงพอและพร้อมสำหรับการใช้งานได้อย่างทันท่วงที รวมถึงการบริหารงานมีการสนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของศูนย์ทั้งในส่วนของการวางแผน และมีการพัฒนาระบบการแจ้งเหตุสาธารณภัยให้ประชาชนได้ทราบอย่างทั่วถึง เมื่อมีสาธารณภัยเกิดขึ้น ไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของวิทยา สัตนาโค ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงานโครงการศูนย์ความร่วมมือด้านบรรเทาสาธารณภัย อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด ผลการวิจัยพบว่า ระดับปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงานตามโครงการศูนย์ความร่วมมือด้านบรรเทาสาธารณภัย อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมอยู่ในระดับมาก (วิทยา สัตนาโค, 2562)

1.2 ระดับการให้บริการสาธารณะด้านงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.36$) ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย มีการให้บริการสาธารณะแก่ประชาชนได้อย่างครอบคลุมในทุก ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นการให้บริการอย่างเสมอภาค โดยใช้หลักเกณฑ์ในการให้ความช่วยเหลือประชาชนเหมือนกันทุกคน การให้บริการที่มีความรวดเร็ว พร้อมด้วยเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานด้านการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยตลอด 24 ชั่วโมง หากมีเหตุสาธารณภัยขึ้น มีการแจกจ่ายสิ่งของเพื่อบรรเทาทุกข์อย่างเหมาะสม ตรงกับความต้องการของประชาชน มีการนำผลการประเมินการปฏิบัติงาน รวมถึงข้อบกพร่องในการปฏิบัติงานมาปรับปรุงการให้บริการประชาชน

สอดคล้องกับหลักการดำเนินงานตามมาตรฐานทางคุณธรรมและจริยธรรมเพื่อข้าราชการและลูกจ้างของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ เนื่องจากเป็นการให้บริการสาธารณะ เป็นกิจกรรมซึ่งจัดว่าเป็นบริการสาธารณะ ไม่ว่าจะเป็นบริการสาธารณะประเภทใดหรือเป็นบริการสาธารณะที่จัดทำโดยผู้ใด ย่อมจะต้องอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์หรือหลักเกณฑ์เดียวกัน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, 2547) สอดคล้องกับแนวคิดของ นันทวัฒน์ บรมานันท์ ให้ความเห็นว่า หลักเกณฑ์สำคัญในการจัดทำบริการสาธารณะ คือ หลักว่าด้วยความเสมอภาค หลักว่าด้วยความต่อเนื่อง (นันทวัฒน์ บรมานันท์, 2543) หลักว่าด้วยการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง และหลักความเป็นกลาง (โกคิน พลกุล, 2559) เป็นการยกระดับการให้บริการสาธารณะด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนที่จัดทำโดยส่วนท้องถิ่นนั้น เพื่อสนองความต้องการของประชาชนในเขตท้องถิ่นนั้น สำหรับผู้ดำเนินการจัดทำจะได้แก่เจ้าหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้ดำเนินการ ใช้งบประมาณและทรัพย์สินบางส่วนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดทำบริการสาธารณะที่ได้รับมอบหมาย มีอำนาจหน้าที่ดำเนินกิจการได้โดยอิสระ (สิริพร มณีพันธ์, 2558) เป็นมีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวข้องกับการให้บริการประชาชนในเขตพื้นที่หนึ่งพื้นที่ใดโดยเฉพาะ และหน่วยการปกครองดังกล่าวนี้ จัดตั้งและอยู่ในความดูแลของรัฐบาลกลาง (Clarke, John J, 1957)

1.3 ความสัมพันธ์ของปัจจัยที่มีผลต่อการให้บริการสาธารณะด้านงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย โดยรวมมีค่าความสัมพันธ์อยู่ในระดับปานกลาง เท่ากับ .574 สามารถอธิบายได้ร้อยละ 35.5 มีค่า $R^2 = .355$ และมีค่า $F = 54.318$ มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เมื่อพิจารณาตัวแปรย่อย พบว่า ปัจจัยการที่ส่งผลต่อการให้บริการสาธารณะด้านงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยมากที่สุดคือ ปัจจัยวัสดุอุปกรณ์ ได้ค่าร้อยละ 24.5 เมื่อเพิ่มปัจจัยบุคลากร ได้ค่าเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 32.1 เมื่อเพิ่มปัจจัยหลังเกิดภัย ได้ค่าเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 34.3 และตัวแปรตัวสุดท้ายที่เข้าสู่สมการที่ดีที่สุดของการวิเคราะห์ถดถอยพหุ ได้แก่ ปัจจัยก่อนเกิดภัย ได้ค่าเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 34.8 ตามลำดับ ทั้งนี้ เป็นเพราะประชาชนได้รับการบรรเทาสาธารณภัยจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้านบรรเทาสาธารณภัย มีการรับฟังเสนอข้อเสนอนะปัญหาและอุปสรรค เพื่อนำเสนอต่อผู้บริหาร รวมถึงการประสานงานกับหน่วยงาน องค์กรอื่น ในการฝึกซ้อมเสมือนเกิดสาธารณภัยขึ้นจริง ให้กับประชาชน นักเรียน นักศึกษา ได้เกิดความรู้ความชำนาญในการปฏิบัติตนเมื่อเกิดเหตุสาธารณภัยขึ้น มีการออกให้บริการบรรเทาและระงับเหตุสาธารณภัยได้อย่างทันเวลา สามารถลดความสูญเสียในชีวิตและทรัพย์สินได้ ตลอดจนมีการจัดทำผลการปฏิบัติงาน

ประจำปีงบประมาณของศูนย์ความร่วมมือ แสดงต่อสาธารณชนอย่างเปิดเผย ไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของวิทยา สัตนาโค ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลการดำเนินงานโครงการศูนย์ความร่วมมือด้านบรรเทาสาธารณภัย อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลการดำเนินงานไม่มีความสัมพันธ์ต่อการดำเนินงาน โดยรวมมีค่าความสัมพันธ์อยู่ในระดับต่ำมาก (วิทยา สัตนาโค, 2562)

2. วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะต่อการให้บริการสาธารณะด้านงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในอำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีข้อเสนอแนะดังนี้ ควรจัดให้มีการซักซ้อมเสมือนจริงในการปฏิบัติตัว ในการอพยพเคลื่อนย้ายกรณีเกิดสาธารณภัยขึ้นจริง ควรมีระบบสัญญาณแจ้งเตือนในภาวะฉุกเฉิน หรือเกิดสาธารณภัยในพื้นที่ ควรตรวจสอบสภาพเครื่องมือ วัสดุอุปกรณ์ ให้อยู่ในสภาพที่พร้อมใช้งานเมื่อเกิดสาธารณภัยขึ้น ควรให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานร่วมกับเจ้าหน้าที่ของโครงการ และควรให้บริการประชาชนอย่างรวดเร็ว ทันต่อเวลาและการเกิดสาธารณภัยขึ้นในพื้นที่ จากข้อเสนอแนะดังกล่าว อาจเป็นเพราะการให้บริการสาธารณะด้านงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ยังมีข้อบกพร่องในการปฏิบัติงาน ยังขาดการส่งสัญญาณเตือนภัย อุปกรณ์ที่ใช้ในการปฏิบัติงานอาจยังไม่มีสภาพที่ไม่พร้อมใช้งาน และประชาชนยังไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในด้านการให้บริการสาธารณะ

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยรูปแบบการให้บริการสาธารณะด้านงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย สรุปได้ดังนี้

1. ระดับปัจจัยที่มีผลการให้บริการสาธารณะด้านงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในอำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด
2. ระดับการให้บริการสาธารณะด้านงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในอำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด
3. ความสัมพันธ์ของปัจจัยที่มีผลการให้บริการสาธารณะด้านงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในอำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย พบว่า ปัจจัยที่มีผลการให้บริการสาธารณะด้านงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย โดยรวมมีค่าความสัมพันธ์อยู่ในระดับปาน

กลาง เท่ากับ .574 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยภาพรวม สามารถอธิบายได้ร้อยละ 35.5 มีค่า $R^2 = .355$ และมีค่า $F = 54.318$ มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

- 1.1 ควรจัดเตรียมบุคลากรผู้รับผิดชอบงานด้านการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย ให้มีศักยภาพและมีจำนวนเพียงพอกับการให้บริการประชาชน
- 1.2 ควรกำหนดแผนการปฏิบัติงานโดยการวิเคราะห์สาเหตุการเกิดสาธารณภัย เพื่อหาแนวทางป้องกันไม่ให้เกิดซ้ำขึ้นมาอีก
- 1.3 ควรสร้างเครือข่ายเพิ่มเติม เพื่อให้มีกำลังเจ้าหน้าที่เพียงพอเมื่อเกิดเหตุสาธารณภัยขนาดใหญ่
- 1.4 ควรจัดเตรียมและตรวจสอบสภาพวัสดุ อุปกรณ์ ครุภัณฑ์ ให้อยู่ในสภาพพร้อมใช้งาน เมื่อมีการร้องขอ กรณีเกิดสาธารณภัย
- 1.5 ควรสร้างจิตสำนึกเจ้าหน้าที่ตระหนักในการปฏิบัติงานด้วยความเต็มใจ ในการบริการให้มีความสำคัญกับประชาชนอย่างเท่าเทียม

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

- 2.1 ควรศึกษาถึงกลยุทธ์ในการบริหารจัดการการให้บริการสาธารณะด้านงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดหนองคาย
- 2.2 ควรมีการศึกษาการบูรณาการตามหลักพุทธธรรมในการให้บริการสาธารณะด้านงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในอำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย

เอกสารอ้างอิง

- กรมการปกครอง. (2565). จำนวนประชาชนที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไปในอำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย. เรียกใช้เมื่อ 20 พฤศจิกายน 2565 จาก <https://shorturl.asia/bNH3R>.
- กระทรวงมหาดไทย. (2558). กรมการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย. แผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ พ.ศ. 2558. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงมหาดไทย.
- ทวีดา กมลเวช. (2554). คู่มือการจัดการภัยพิบัติท้องถิ่น. กรุงเทพมหานคร: ธรรมดาเพลส.

- นันทวัฒน์ บรมานันท์. (2543). *หลักกฎหมายปกครองเกี่ยวกับบริการสาธารณะ*. กรุงเทพมหานคร: บริษัทสำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด.
- โกคิน พลกุล. (2559). *หลักกฎหมายมหาชนเบื้องต้น*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติธรรม.
- วิทยา สัตนาโค. (2562). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงานโครงการศูนย์ความร่วมมือด้านบรรเทาสาธารณภัย อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด. ใน *วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ. (2547). *องค์ประกอบของหลักธรรมาภิบาล*. กรุงเทพมหานคร: น้ำฝน.
- สำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ. (2552). *แผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ พ.ศ. 2553-2557*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย.
- สำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจังหวัดหนองคาย. (2565). *จำนวนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย*. หนองคาย: สำนักงานส่งเสริมการปกครองจังหวัด.
- สิริพร มณีพันธ์. (2558). การจัดทำบริการสาธารณะท้องถิ่นประเทศไทย: ศึกษาจากปัญหาที่เกิดขึ้นกรณีเทศบาลและกรุงเทพมหานคร. ใน *วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อภิสสิทธิ์ วิเศษกลิ่น. (2555). การศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการป้องกันภัยแล้งในเขตพื้นที่ตำบลบ้านวัง อำเภอโนนไทย จังหวัดนครราชสีมา. ใน *รายงานการวิจัย*. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี.
- Clarke, John J. (1957). *Outline of Local Government of the United Kingdom*. London: Sir Issac. Pitman.

ปัญหาความเหลื่อมล้ำและการใช้ดุลพินิจในการเรียกหลักประกัน
การปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยโดยใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์*

THE PROBLEM OF INEQUALITY AND THE USE OF DISCRETION IN CALLING
FOR COLLATERAL TEMPORARY RELEASE OF THE ACCUSED OR DEFENDANT
USING THE ELECTRONIC MONITORING

นิตยา อุดล้า

Nittaya Udla

วิชาญ จันทรอินทร์

Vichan Chanin

จันทรสม จันทรอินทร์

Chansom Chanin

วิทยาลัยนอร์ทเทิร์น, ประเทศไทย.

Northern College, Thailand.

E-mail: nittayaudla@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาความเหลื่อมล้ำและการใช้ดุลพินิจในการเรียกหลักประกันการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยโดยใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งพิจารณาจากการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย โดยให้มีประกัน หรือมีประกันและหลักประกัน การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาจากแนวคิด ทฤษฎี และเอกสารกฎหมาย

ผลการวิจัยพบว่า ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 106 ในการขอปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย ศาลจะพิจารณาโดยไม่ต้องมีประกัน หรือมีประกัน หรือมีประกันและหลักประกันด้วยก็ได้ มาตรา 110 ในการปล่อยชั่วคราวในคดีมีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกินสิบปีขึ้นไป ผู้ที่ถูกปล่อยชั่วคราวต้องมีประกัน และจะมีหลักประกันด้วยหรือไม่ก็ได้ ซึ่งทั้งสองกรณีนี้ศาลมักจะใช้ดุลพินิจในการอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว โดยมีประกันและหลักประกันด้วยเสมอ เพื่อให้เกิดความมั่นใจว่าจะไม่หลบหนี ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำแก่ผู้ต้องหาหรือจำเลยที่มีฐานะยากจน ไม่สามารถหาประกัน

* Received: 23 February 2024; Revised: 18 June 2024; Accepted: 24 June 2024

และหลักประกันในการปล่อยชั่วคราวได้ จึงเสนอแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 108 วรรคสี่ ในกรณีปล่อยชั่วคราวโดยใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์หรืออุปกรณ์อื่นใด ให้ศาล สืบเสาะ ประวัติ ความประพฤติ สถิติปัญญา การศึกษาอบรม สุขภาพ ภาวะแห่งจิต นิสัย อาชีพ และ สิ่งแวดล้อมของผู้นั้น หรือสภาพความผิด พร้อมทั้งความเห็นของพนักงานฝ่ายปกครองท้องถิ่นที่ผู้นั้น อาศัยอยู่ ประกอบการพิจารณาคำร้องขอปล่อยชั่วคราว โดยไม่มีประกัน หรือไม่มีประกันและ หลักประกัน และมาตรา 110 วรรคสี่ ในกรณีปล่อยชั่วคราวโดยใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์หรืออุปกรณ์ อื่นใด ให้นำมาตรา 108 วรรคสี่ มาบังคับใช้โดยอนุโลม

คำสำคัญ: ความเหลื่อมล้ำ, การใช้ดุลพินิจ, ปล่อยชั่วคราว, อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์

Abstract

This research article aims to study the problem of inequality and the use of discretion in calling for collateral for the temporary release of the accused or defendant by using electronic monitoring, which is determined by the temporary release of the accused or the defendant by providing insurance or having insurance and collateral. This research is qualitative by studying concepts, theories, and legal documents.

The results showed that section 106 of the Criminal Procedure Code. In applying for a temporary release of the accused or the defendant, the court may consider it without bail, with bail, or with bail and bail going up. Those temporarily released must have insurance and may or may not have collateral. In both cases, the court will always use its discretion to provide bail and collateral causing inequality for the accused or the poor defendant, who is unable to find bail and collateral for temporary release. Therefore proposed to amend the Code of Criminal Procedure, section 108, paragraph four, in the case of temporary release using electronic monitoring or any other devices. The court shall investigate the history, conduct, intelligence, education, training, health, mental state, habits, occupation, and environment of that person or fault condition together with the opinions of the local administrative staff where that person resides for consideration of the request for temporary release without bail or bail and security and

section 110 paragraph four, in the case of temporary release by using electronic monitoring or any other device, section 108 paragraph four shall apply *mutatis mutandis*.

Keywords: Inequality, Discretion, Temporary Release, Electronic Monitoring.

บทนำ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มีบทบัญญัติให้ความสำคัญในด้านศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคลจะต้องได้รับความคุ้มครอง ปวงชนชาวไทยย่อมได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญเสมอกัน (ราชกิจจานุเบกษา, 2560) การให้ความคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย การจับและการคุมขังบุคคลจะกระทำมิได้ เว้นแต่มีคำสั่งหรือหมายของศาล หรือมีเหตุอย่างอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ และการค้นตัวบุคคลหรือการกระทำใดอันกระทบกระเทือนต่อสิทธิหรือเสรีภาพในชีวิตหรือร่างกายจะกระทำมิได้ (ราชกิจจานุเบกษา, 2560) ในคดีอาญาให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด และก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้ การควบคุมหรือคุมขังผู้ต้องหาหรือจำเลยให้กระทำได้เพียงเท่าที่จำเป็น เพื่อป้องกันมิให้มีการหลบหนี (ราชกิจจานุเบกษา, 2560) แต่การคุมขังผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้นเป็นการจำกัดสิทธิเสรีภาพ การปล่อยชั่วคราวจึงเป็นมาตรการผ่อนคลายการจำกัดสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาหรือจำเลยในระหว่างพิจารณาคดี เพื่อให้สิทธิเสรีภาพแก่ผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่ต้องถูกควบคุมตัวหรือถูกกักขังก่อนมีคำพิพากษาว่าเป็นผู้กระทำความผิด ทั้งเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้นได้มีโอกาสต่อสู้คดีอย่างเต็มที่ การปล่อยชั่วคราวจึงเป็นหลักประกันถึงการมีตัวตนอยู่ของผู้ต้องหาหรือจำเลยว่าจะไม่หลบหนีการพิจารณาพิพากษาของศาล โดยผู้ต้องหาหรือจำเลยเหล่านั้นสัญญาว่าจะปฏิบัติตามนัดหรือหมายเรียกของเจ้าพนักงานหรือศาล (อริยพร โพธิ์ใส, 2560) ซึ่งถ้าผิดสัญญา ผู้ต้องหาหรือจำเลยหรือผู้ทำสัญญาประกันจะต้องรับผิดชอบประกันเป็นค่าปรับตามจำนวนที่ศาลกำหนดไว้

หลักเกณฑ์การปล่อยชั่วคราว ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา คือ 1) การปล่อยโดยไม่มีประกัน คือ การปล่อยชั่วคราวโดยไม่ต้องทำสัญญาประกันและไม่ต้องมีหลักประกัน เพียงแต่ให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยสาบานหรือปฏิญาณตนว่าจะมาตามหมายนัดหรือหมายเรียกเท่านั้น 2) การปล่อยโดยมีประกัน คือ การปล่อยชั่วคราวโดยผู้ต้องหาหรือจำเลยหรือผู้ประกันทำสัญญาประกัน และลงลายมือชื่อไว้ในสัญญาประกันว่าจะปฏิบัติตามนัดหรือตามหมายเรียกของศาล ถ้าไม่ปฏิบัติตามจะถูก

ปรับตามจำนวนเงินที่กำหนดไว้ในสัญญาประกัน 3) การปล่อยโดยมีประกันและหลักประกัน คือ การปล่อยชั่วคราวโดยผู้ประกันหรือผู้เป็นหลักประกันต้องลงลายมือชื่อในสัญญาประกันต่อศาลว่าจะปฏิบัติตามนัดหรือตามหมายเรียกของศาล และมีการวางหลักประกันไว้เพื่อที่จะสามารถบังคับเอาหลักประกันตามจำนวนที่ระบุไว้เมื่อมีการผิดสัญญา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 106 หลักเกณฑ์ในการขอปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย ศาลจะต้องเห็นสมควรและมีคำสั่งให้ปล่อยชั่วคราว หมายถึง ให้อำนาจศาลใช้ดุลพินิจในการปล่อยชั่วคราว และในคดีมีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกินสิบปีขึ้นไป ผู้ที่ถูกปล่อยชั่วคราวต้องมีประกัน และจะมีหลักประกันด้วยหรือไม่ก็ได้ ในคดีอย่างอื่นจะปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีประกันเลย หรือมีประกัน หรือมีประกันและหลักประกันด้วยก็ได้ การเรียกประกันหรือหลักประกันต้องคำนึงถึงเงื่อนไขและมาตรการป้องกันต่าง ๆ ที่ได้ใช้กับผู้ถูกปล่อยชั่วคราวประกอบด้วย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 110 ซึ่งหมายถึงศาลสามารถใช้ดุลพินิจในการปล่อยชั่วคราวที่จะเรียกให้มีหลักประกันหรือไม่ก็ได้ ในทางปฏิบัติในคดีที่มีอัตราโทษจำคุกเกินกว่า 10 ปี เป็นคดีที่มีความผิดร้ายแรง ศาลมักจะใช้ดุลพินิจมีคำสั่งให้ปล่อยชั่วคราวโดยมีประกันและหลักประกันเสมอ (ธัญญานุช ดันติกุล, 2562) โดยเกรงว่าผู้ต้องหาหรือจะเลยจะหลบหนี

นับแต่มีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ในการปล่อยชั่วคราว ศาลจะกำหนดเงื่อนไขเกี่ยวกับที่อยู่ หรือเงื่อนไขอื่นใดให้ผู้ถูกปล่อยชั่วคราวปฏิบัติ หรือในกรณีที่มีผู้นั้นยินยอมจะสั่งให้ใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์หรืออุปกรณ์อื่นใด ที่สามารถใช้ตรวจสอบหรือจำกัดการเดินทางของผู้ถูกปล่อยชั่วคราวก็ได้ ในกรณีนี้ศาลมีอำนาจในการกำหนดเงื่อนไขแก่ผู้ที่ใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งอาจจะต้องมีประกันและหลักประกันด้วยก็ได้ ซึ่งในกรณีที่ผู้ขอปล่อยชั่วคราวใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์จะมีประกัน และหลักประกันด้วยหรือไม่ จึงขึ้นอยู่กับดุลพินิจของเจ้าพนักงานหรือศาล ที่จะกำหนดเงื่อนไขอื่นใดให้ผู้ถูกปล่อยชั่วคราวปฏิบัติ ประกอบการพิจารณา (ราชกิจจานุเบกษา, 2478) ซึ่งเจ้าพนักงานหรือศาลจะใช้ดุลพินิจในการเรียกประกันและหลักประกันควบคู่กับการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) ในการปล่อยชั่วคราว โดยอาศัยเหตุผลเกรงว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยจะหลบหนีหรือไม่ไปรายงานตัวต่อศาล จึงเกิดความไม่เสมอภาคระหว่างผู้ต้องหาหรือจำเลยที่มีฐานะยากจนกับผู้มีฐานะร่ำรวย ซึ่งผู้มีฐานะยากจนไม่มีทรัพย์สินพอที่จะมาวางเป็นหลักประกันได้ แต่ผู้มีฐานะร่ำรวยย่อมจะมีทรัพย์สินเพียงพอที่จะวางเป็นหลักประกันได้ ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมในการปล่อยชั่วคราว

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิด และทฤษฎี เกี่ยวกับปัญหาความเหลื่อมล้ำและการใช้ดุลพินิจในการเรียกหลักประกันการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยโดยใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์
2. เพื่อศึกษาปัญหาความเหลื่อมล้ำและการใช้ดุลพินิจในการเรียกหลักประกันการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยโดยใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ โดยพิจารณาจากปัญหาการกำหนดเงื่อนไขในการเรียกหลักประกันการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย ซึ่งใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์
3. เพื่อศึกษามาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยโดยใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ของต่างประเทศและประเทศไทย
4. เพื่อศึกษาวิเคราะห์เอกสารกฎหมายที่เกี่ยวกับการใช้ดุลพินิจในการเรียกหลักประกันการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยโดยใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์
5. เพื่อเสนอแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายเกี่ยวกับการใช้ดุลพินิจในการเรียกหลักประกันการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยโดยใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยวิจัยจากเอกสาร (Documentary Research) ศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับปัญหาความเหลื่อมล้ำ และการใช้ดุลพินิจในการเรียกหลักประกันการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย โดยใช้ใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ ศึกษามาตรการทางกฎหมายของประเทศญี่ปุ่น สหรัฐอเมริกา ประเทศอังกฤษ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และประเทศไทย พร้อมทั้งสัมภาษณ์ความคิดเห็นของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการปล่อยชั่วคราว คือ ผู้พิพากษา พนักงานสอบสวน ทนายความ และเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานเกี่ยวกับการปล่อยชั่วคราว

ขอบเขตของการวิจัย

ศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับปัญหาความเหลื่อมล้ำและการใช้ดุลพินิจในการเรียกหลักประกันการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยโดยใช้ใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ ยึดหลักรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ตลอดจนหลักเกณฑ์ วิธีการ และ

เงื่อนไขเกี่ยวกับการเรียกประกันและหลักประกันควบคู่ไปกับการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ และศึกษากฎหมายเกี่ยวกับมาตรการปล่อยชั่วคราวของต่างประเทศ

ผลการวิจัย

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาความเหลื่อมล้ำและการใช้ดุลพินิจในการเรียกหลักประกันการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยโดยใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ สามารถสรุปผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. แนวคิดและทฤษฎีในการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย มาจากการผ่อนคลายการจำกัดสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาหรือจำเลยในระหว่างพิจารณาคดี ไม่ต้องถูกควบคุมตัวหรือถูกกักขังก่อนมีคำพิพากษาว่าเป็นผู้กระทำความผิด ทั้งเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้น ได้มีโอกาสต่อสู้คดีอย่างเต็มที่ การปล่อยชั่วคราวจึงเป็นหลักประกันถึงการมีตัวตนอยู่ของผู้ต้องหาหรือจำเลยว่าจะไม่หลบหนีการพิจารณาพิพากษาของศาล โดยผู้ต้องหาหรือจำเลยเหล่านั้นสัญญาว่าจะปฏิบัติตามนัดหรือหมายเรียกของเจ้าพนักงานหรือศาล (อริยพร โพธิ์ใส, 2560)

2. ปัญหาที่จะต้องมีการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย เนื่องจากผู้ต้องหาหรือจำเลยย่อมมีสิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาค และจะต้องได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ ในคดีอาญาให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด และจะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้ จนกว่าจะมีคำพิพากษาอันถึงที่สุด แสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด การควบคุมหรือคุมขังผู้ต้องหาหรือจำเลยให้กระทำได้เพียงเท่าที่จำเป็น เพื่อป้องกันมิให้มีการหลบหนี การคุมขังผู้ต้องหาหรือจำเลยจึงเป็นการจำกัดสิทธิเสรีภาพ

3. มาตรการในการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 106 ได้แก่ 1) การปล่อยโดยไม่มีประกัน 2) การปล่อยโดยมีประกัน และ 3) การปล่อยโดยมีประกันและหลักประกัน และตามมาตรา 110 ในคดีมีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกินสิบปีขึ้นไป ผู้ที่ถูกปล่อยชั่วคราวต้องมีประกัน และจะมีหลักประกันด้วยหรือไม่ก็ได้ และตามมาตรา 108 วรรคสาม การปล่อยชั่วคราวโดยใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์หรืออุปกรณ์อื่นใดที่สามารถใช้ตรวจสอบหรือจำกัดการเดินทางของผู้ถูกปล่อยชั่วคราว ซึ่งหลักเกณฑ์การปล่อยชั่วคราวดังกล่าวส่วนมากเจ้าพนักงานหรือศาลจะเรียกประกันและหลักประกัน โดยอาศัยเหตุผลเกรงว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยจะหลบหนี (ธัญญา นุชตันติกุล, 2562) จึงทำให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยที่มีฐานะยากจนไม่สามารถหาหลักประกันมาค้ำประกันได้

ในประเทศญี่ปุ่นการควบคุมตัวผู้ต้องหาต้องทำเพียงเท่าที่จำเป็นเท่านั้น ไม่มีการปล่อยชั่วคราวในชั้นฝากขัง มีแต่การปล่อยชั่วคราวในชั้นพิจารณาคดี ผู้ต้องหาถูกควบคุมตัวภายในอำนาจของตำรวจ 48 ชั่วโมง ภายในอำนาจของอัยการ 24 ชั่วโมง (ประยงค์ นบนอบ, 2558) ในสหรัฐอเมริกา ให้มีการประกันตัวผู้ต้องหาในคดีอาญาทุกคดี เว้นแต่คดีนั้นจะมีโทษประหารชีวิต ในรัฐจอร์เจีย กฎหมายบัญญัติให้นำอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในขั้นตอนก่อนมีคำพิพากษา (ปาลิดา มณีโชติ, 2559) การนำอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์มาใช้จะต้องเหมาะสมกับผู้กระทำผิดมากที่สุด แต่ก่อนที่จะศาลจะสั่งใช้มาตรการดังกล่าวนี้ จะต้องได้รับความยินยอมจากผู้กระทำผิดเสียก่อน (อรนิตย์ บุญยรัตพันธุ์, 2547) ในประเทศอังกฤษ กำหนดให้อำนาจผู้พิพากษามีอำนาจให้ปล่อยชั่วคราวในคดีอาญาทั้งปวง โดยให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยต้องให้คำรับรองต่อศาลหรือนายตำรวจว่าตนจะไปปรากฏตามที่กำหนด (ซีต้า ธนฐิติวงศ์, 2553) การนำอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์มาใช้ เป็นหลักการที่คุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ไม่จำเป็นต้องถูกควบคุมตัวหรือขังนานเกินสมควรหลังการถูกจับ หากมีการส่งตัวถึงศาลชั้นต้นแล้วต้องมีสิทธิที่จะได้รับการประกันตัวออกไปตามกฎหมาย (อารีย์พร กลั่นนุรักษ์, 2545) ในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี มีการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ติดตามตัว คือ 1) ความยินยอมของผู้ถูกใช้ และจะต้องมีที่อยู่อาศัยที่เหมาะสมต้องสามารถเชื่อมต่อกับเครือข่ายโทรศัพท์ได้ และต้องมีการงานอาชีพที่มีชั่วโมงทำงานอย่างน้อย 20 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ นอกจากนี้ ผู้ที่ถูกใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ติดตามตัว ยังสามารถใช้เวลารว่างนอกเขตที่อยู่อาศัยได้ 2) ความยินยอมของผู้อยู่อาศัยร่วมกัน หากผู้อยู่อาศัยร่วมกันได้เพิกถอนการให้ความยินยอม การเพิกถอนความยินยอมก็เป็นเหตุให้ยกเลิกการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ติดตามตัวได้ (ภัควรินทร์ พิษณุพงศ์สกุล และคณะ, 2562) ในสาธารณรัฐแคนาดา โดยมีหลักการในการปล่อยตัวว่า ในกรณีที่จำเลยถูกฟ้องด้วยความผิดอาญาที่ไม่ร้ายแรง ผู้ต้องหาหรือจำเลยจะต้องได้รับการปล่อยตัวภายใต้เงื่อนไขที่น้อยที่สุด (สิทธิพร บุญคุ้ม, 2550)

4. การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความแตกต่างด้านรายได้และฐานะทางเศรษฐกิจของผู้ที่มีฐานะยากจนกับผู้ที่มีฐานะร่ำรวย และการใช้ดุลพินิจในการเรียกหลักประกันการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยโดยใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงการปล่อยชั่วคราว เนื่องจากในการขอปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 106 ให้อำนาจศาลในการใช้ดุลพินิจพิจารณาว่า จะอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวโดยวิธีใด ซึ่งส่วนมากศาลจะอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวโดยมีประกันและหลักประกันด้วยเสมอ และมาตรา 110 ศาลสามารถใช้ดุลพินิจในการปล่อยชั่วคราวที่จะเรียกให้มีหลักประกันหรือไม่ก็ได้ ซึ่งในทางปฏิบัติในคดีที่มีอัตราโทษจำคุก

เกินกว่า 10 ปี เป็นคดีที่มีความผิดร้ายแรงศาล มักจะใช้ดุลพินิจมีคำสั่งให้ปล่อยชั่วคราว โดยมีประกัน และหลักประกันด้วย และมาตรา 108 วรรคสาม กำหนดให้เจ้าพนักงานซึ่งมีอำนาจสั่งให้ปล่อยชั่วคราว หรือศาล มีอำนาจในการกำหนดเงื่อนไขแก่ผู้ที่ใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ ว่าจะต้องมีประกัน และหลักประกันด้วยหรือไม่ ขึ้นอยู่ที่ดุลพินิจของเจ้าพนักงานหรือศาลที่จะกำหนดเงื่อนไขอื่นใดให้ผู้ถูกปล่อยชั่วคราวปฏิบัติ ประกอบการพิจารณาออกคำสั่ง เจ้าพนักงานหรือศาลจะใช้ดุลพินิจในการเรียกประกัน และหลักประกันควบคู่กับการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ ในการปล่อยชั่วคราวด้วยอีกเช่นกัน (สัญญาฯ ชุดนิติกุล, 2562) จึงเกิดความไม่เสมอภาคระหว่างผู้ต้องหาหรือจำเลยที่มีฐานะยากจนกับผู้ที่ฐานะร่ำรวย ซึ่งผู้ที่มีฐานะยากจนจึงไม่มีทรัพย์สินพอที่จะมาวางเป็นหลักประกันได้ แต่ผู้ที่มีฐานะร่ำรวยย่อมที่จะมีทรัพย์สินเพียงพอที่จะวางเป็นหลักประกัน ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงการปล่อยชั่วคราว

5. แนวทางการเสนอแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายในการใช้ดุลพินิจเรียกหลักประกันการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยโดยใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 106 มาตรา 110 และมาตรา 108 วรรคสาม กฎหมายกำหนดให้เจ้าพนักงานผู้มีอำนาจหรือศาล ใช้ดุลพินิจในการพิจารณาคำสั่งอนุมัติปล่อยชั่วคราว และศาลมักจะมีคำสั่งปล่อยชั่วคราว โดยมีประกัน และหลักประกันด้วยเสมอ จึงทำให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยที่มีฐานะยากจน ไม่สามารถหาหลักประกันหรือทรัพย์สินมาวางเป็นประกันได้ ถึงแม้จะปล่อยชั่วคราวโดยการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์หรืออุปกรณ์อื่นใดที่สามารถใช้ตรวจสอบหรือจำกัดการเดินทางของผู้ถูกปล่อยชั่วคราวก็ตาม จึงต้องมีการเสนอแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายให้มีความเสมอภาคยิ่งขึ้น

อภิปรายผล

จากการสรุปผลการวิจัย ปัญหาความเหลื่อมล้ำและการใช้ดุลพินิจในการเรียกหลักประกันการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยโดยใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 106 มาตรา 110 และมาตรา 108 วรรคสาม กำหนดให้อำนาจแก่เจ้าพนักงานหรือศาล ในการใช้ดุลพินิจในการปล่อยชั่วคราว โดยไม่ต้องมีประกัน หรือมีประกัน หรือมีประกันและหลักประกันด้วยก็ได้ หากเจ้าพนักงานหรือศาลใช้ดุลพินิจในการเรียกหลักประกันการปล่อยชั่วคราว โดยไม่พิจารณาถึงฐานะทางเศรษฐกิจและรายได้ของผู้ต้องหาหรือจำเลย ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำระหว่างผู้ต้องหาหรือจำเลยที่มีฐานะยากจน จะไม่สามารถเข้าถึงการปล่อยชั่วคราวได้ ในขณะที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยที่มีฐานะร่ำรวยสามารถหาประกันและหลักประกันได้โดยง่าย ทำให้มีหลักประกันมาวางต่อศาลได้ จึงเกิดความ

เหลื่อมล้ำ ความไม่เสมอภาคในการเข้าถึงการปล่อยชั่วคราว ซึ่งผู้วิจัยจะได้ทำการแยกเนื้อหาเพื่อทำการอภิปรายผล ดังต่อไปนี้

1. ปัญหาที่จะต้องมีการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย

ในคดีอาญาให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่า ผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด และจะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้ จนกว่าจะมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด การควบคุมหรือคุมขังผู้ต้องหาหรือจำเลย ให้กระทำได้เพียงเท่าที่จำเป็น เพื่อป้องกันมิให้มีการหลบหนี การคุมขังผู้ต้องหาหรือจำเลย จึงเป็นการจำกัดสิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

2. แนวคิดและทฤษฎีในการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย

ในการคุมขังผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้น เป็นการจำกัดสิทธิเสรีภาพ จึงได้มีมาตรการทางกฎหมายในการปล่อยชั่วคราว เพื่อผ่อนคลายการจำกัดสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาหรือจำเลยในระหว่างพิจารณาคดี ไม่ต้องถูกควบคุมตัวหรือถูกกักขังก่อนมีคำพิพากษาว่าเป็นผู้กระทำความผิด ทั้งเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้นได้มีโอกาสต่อสู้คดีอย่างเต็มที่

3. มาตรการทางกฎหมายในการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย

1) การปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา คือ 1) การปล่อยโดยไม่มีประกัน 2) การปล่อยโดยมีประกัน 3) การปล่อยโดยมีประกันและหลักประกัน ในการขอปล่อยชั่วคราวอยู่ที่ดุลพินิจของเจ้าพนักงานหรือศาลว่าจะต้องมีหลักประกันหรือไม่ และในคดีมีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกินสิบปีขึ้นไป ผู้ที่ถูกปล่อยชั่วคราวต้องมีประกัน และจะมีหลักประกันด้วยหรือไม่ก็ได้ ในคดีอย่างอื่นจะปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีประกันเลย หรือมีประกัน หรือมีประกันและหลักประกันด้วยก็ได้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 110 ในการปล่อยชั่วคราวโดยใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ ศาลมีอำนาจในการกำหนดเงื่อนไขแก่ผู้ใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งอาจจะต้องมีประกันและหลักประกันด้วยก็ได้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 108 วรรคสาม หลักเกณฑ์การปล่อยชั่วคราวส่วนมากเจ้าพนักงานหรือศาลจะเรียกประกันและหลักประกัน โดยอาศัยเหตุผลเกรงว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยจะหลบหนี (ธัญญานุช ตันติกุล, 2562) ทำให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยที่มีฐานะยากจนไม่สามารถหาหลักประกันมาวางได้

2) การปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยในต่างประเทศ การปล่อยชั่วคราวในประเทศญี่ปุ่น ไม่มีการกำหนดให้ใช้เครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ เพราะไม่มีการปล่อยชั่วคราวในชั้นฝากขัง มีแต่การปล่อย

ชั่วคราวในชั้นพิจารณา ซึ่งในชั้นสอบสวนผู้ต้องหาถูกควบคุมตัวภายในอำนาจของตำรวจ 48 ชั่วโมง ภายในอำนาจของอัยการ 24 ชั่วโมง (ประยงค์ นบนอบ, 2558) ผู้ต้องหาจะไม่มีสิทธิขอประกันตัว

ในสหรัฐอเมริกา ได้มีการประกาศอิสรภาพ จึงได้มีการปรับปรุงระบบประกันตัว ทั้งด้านแนวคิด และวิธีปฏิบัติ โดยเปลี่ยนลักษณะสัญญาที่นายประกันต้องรับผิดชอบผู้ถูกกล่าวหา มาเป็นการถูกริบเงิน หรือหลักทรัพย์แทน (อารีย์พร กลั่นนุรักษ์, 2545) รัฐธรรมนูญสหรัฐอเมริกา ให้มีการประกันตัวผู้ต้องหา ในคดีอาญาทุกคดี เว้นแต่คดีนั้นจะมีโทษประหารชีวิต ในรัฐจอร์เจีย กฎหมายบัญญัติให้นำอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ EM มาใช้ในชั้นตอนก่อนมีคำพิพากษา ซึ่งศาลอนุญาตให้ใช้ได้นั้น ต้องเป็นกรณีที่ผู้ต้องหาไม่มีความเสี่ยงที่จะหลบหนี ผู้ต้องหาไม่มีพฤติกรรมเป็นอันตรายต่อบุคคลใด ๆ ไม่มีความเสี่ยงที่จะกระทำความผิดร้ายแรงในระหว่างพิจารณา และไม่มีความเสี่ยงในการแสดงพฤติกรรมข่มขู่หรือยุ่งเหยิงกับพยาน (ปาไลดา มณีโชติ, 2559) การนำอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์มาใช้กับผู้ต้องโทษ เป็นมาตรการทางเลือกแทนการลงโทษจำคุก เป็นการลดปัญหาความแออัดในเรือนจำและงบประมาณค่าใช้จ่ายของรัฐได้เป็นจำนวนมาก มีรูปแบบและความรุนแรงที่หลากหลายแตกต่างกันไป เพื่อให้การลงโทษที่เหมาะสมกับผู้กระทำผิดมากที่สุด แต่ก่อนที่จะศาลจะสั่งใช้มาตรการดังกล่าวนี้ จะต้องได้รับความยินยอมจากผู้กระทำผิดเสียก่อน (อรนิตย์ บุญยรัตพันธุ์, 2547)

ในประเทศอังกฤษ The Bail Act 1976 (พ.ศ. 2519) มาตรา 4 กำหนดให้อำนาจผู้พิพากษามีอำนาจให้ปล่อยชั่วคราวในคดีอาญาทั้งปวง โดยให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยต้องให้คำรับรองว่าตนจะไปปรากฏตามที่กำหนด หรือไปรับการพิจารณาที่ศาลอาญา หรือจะประพฤติตนด้วยความเรียบร้อย และตนรับรองว่าหากฝ่าฝืนคำร้องจะต้องเสียเงินจำนวนหนึ่งเป็นค่าปรับ (ชีต้า ธนฐิติวงศ์, 2553) การนำอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์มาใช้กับผู้ถูกปล่อยชั่วคราว ตาม The Bail Act 1976 มาตรา 4 บัญญัติ “ว่าภายใต้บทบัญญัติของมาตรานี้บุคคลมีสิทธิได้รับการปล่อยชั่วคราว ” เป็นหลักการที่คุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ไม่จำเป็นต้องถูกควบคุมตัวหรือขังจนนานเกินสมควรหลังการถูกจับ หากมีการส่งตัวถึงศาลชั้นต้นแล้ว ต้องมีสิทธิที่จะได้รับการประกันตัวออกไปตามกฎหมาย (อารีย์พร กลั่นนุรักษ์, 2545)

ในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ประสบปัญหานักโทษล้นคุก มีการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ติดตามตัว คือ 1) ความยินยอมของผู้ถูกใช้ และจะต้องมีที่อยู่อาศัยที่เหมาะสม ต้องสามารถเชื่อมต่อกับเครือข่ายโทรศัพท์ได้ และต้องมีการงานอาชีพที่มีชั่วโมงทำงานอย่างน้อย 20 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ นอกจากนี้ ผู้ที่ถูกใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ติดตามตัว ยังสามารถใช้เวลาวางนอกเขตที่อยู่อาศัยได้

2) ความยินยอมของผู้อยู่อาศัยร่วมกัน หากผู้อยู่อาศัยร่วมกันได้เพิกถอนการให้ความยินยอมการเพิกถอนความยินยอม ก็เป็นเหตุให้ยกเลิกการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ติดตามตัวได้ (ภควรินทร์ พิษณุพงศ์สกุล และคณะ, 2562)

ในสาธารณรัฐแคนาดา มีหลักการในการปล่อยตัวว่าในกรณีที่จำเลยถูกฟ้องด้วยความผิดอาญาที่ไม่ร้ายแรง เว้นเสียแต่จำเลยจะให้การรับสารภาพ ศาลจะสั่งตามสภาพแห่งข้อหาให้จำเลยได้รับการปล่อยตัวไปด้วยตนเองโดยไม่มีเงื่อนไข เว้นแต่พนักงานอัยการจะโต้แย้งโดยแสดงให้เห็นว่า โดยสภาพแห่งข้อหา นั้นมีเหตุอันควรที่จะต้องคุมขังจำเลยไว้ หรือควรที่จะมีคำสั่งเป็นประการอื่นใด ตามที่มีกฎหมายบัญญัติไว้ในเรื่องนี้ โดยจำเลยจะต้องได้รับการปล่อยตัวภายใต้เงื่อนไขที่น้อยที่สุด และถ้าไม่อนุญาตให้ประกัน ศาลจะต้องระบุเหตุผลไว้ในกระบวนการพิจารณาด้วย และกฎหมายกำหนดให้ภาระการพิสูจน์ตกแก่โจทก์ โดยจะต้องพิสูจน์เหตุใดจึงไม่ควรให้ประกัน (สิทธิพร บุญคุ้ม, 2550)

4. การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความเหลื่อมล้ำและการใช้ดุลพินิจในการเรียกหลักประกันการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย โดยใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์

1) ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 106 ให้อำนาจศาลในการใช้ดุลพินิจว่าจะอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวโดยวิธีใด ส่วนมากศาลจะอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว โดยมีประกันและหลักประกันด้วยเสมอ จึงเกิดปัญหาแก่ผู้ต้องหาผู้ต้องหาหรือจำเลยที่มีฐานะยากจน และไม่สามารถหาหลักทรัพย์มาค้ำประกันได้ และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 110 ในคดีที่มีอัตราโทษจำคุกเกินกว่า 10 ปี เป็นคดีที่มีความผิดร้ายแรง ศาลมักจะใช้ดุลพินิจมีคำสั่งให้ปล่อยชั่วคราว โดยมีประกันและหลักประกันเสมอ (ธัญญานุช ดันติกุล, 2562) และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 108 วรรคสาม กำหนดให้เจ้าพนักงานซึ่งมีอำนาจสั่งให้ปล่อยชั่วคราว หรือศาลมีอำนาจในการกำหนดเงื่อนไขแก่ผู้ที่ใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ ว่าจะต้องมีประกัน และหลักประกันด้วยหรือไม่ ขึ้นอยู่ที่ดุลพินิจของเจ้าพนักงานหรือศาล ซึ่งเจ้าพนักงานหรือศาลจะใช้ดุลพินิจในการเรียกประกันและหลักประกันควบคู่กับการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ในการปล่อยชั่วคราวเสมอ ทำให้เกิดความไม่เสมอภาค เนื่องจากผู้ที่มีฐานะยากจนไม่มีทรัพย์สินพอที่จะมาวางเป็นหลักประกันได้ แต่ผู้ที่มีฐานะร่ำรวยยอมที่จะมีทรัพย์สินเพียงพอที่จะวางเป็นหลักประกัน ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำผู้ในการได้รับการปล่อยชั่วคราวเพื่อออกมาต่อสู้คดีได้

2) ข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขเกี่ยวกับการเรียกประกันหรือหลักประกันในการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2548 และที่แก้ไข

เพิ่มเติม ฉบับที่ 2 และ ฉบับที่ 3 ปี 2562 ข้อ 4 กำหนดให้ศาลพิจารณาคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวถ้าผู้ต้องหาหรือจำเลยใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์หรืออุปกรณ์อื่นใด ที่สามารถใช้ตรวจสอบหรือจำกัดการเดินทางของผู้ต้องหาหรือจำเลย ศาลอาจใช้ดุลพินิจเรียกหลักประกัน ตามข้อบังคับของประธานศาลฎีกา และในกรณีที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นคนยากจน ศาลจะใช้ดุลพินิจเรียกหลักประกันต่ำกว่าที่กำหนดก็ได้ ซึ่งถึงแม้ศาลจะใช้ดุลพินิจเรียกหลักประกันต่ำกว่าที่กำหนด แต่หากผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นคนยากจน ก็ยังไม่สามารถหาหลักประกันได้นั่นเอง

5. แนวทางการเสนอแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมาย ในการใช้ดุลพินิจเรียกหลักประกันการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยโดยใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์

1) ประมวลกฎหมายอาญากำหนดหลักเกณฑ์ ในการขอปล่อยชั่วคราวโดยใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์หรืออุปกรณ์อื่นใด ที่สามารถใช้ตรวจสอบหรือจำกัดการเดินทางของผู้ถูกปล่อยชั่วคราว โดยให้เจ้าพนักงานหรือศาลใช้ดุลพินิจในการพิจารณาคำสั่งอนุมัติปล่อยชั่วคราว โดยศาลจะมีคำสั่งปล่อยชั่วคราว โดยมีประกันและหลักประกันด้วยเสมอ ถึงแม้จะปล่อยชั่วคราวโดยใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ก็ตาม ทำให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยผู้ที่มีฐานะยากจน ไม่สามารถหาหลักประกันหรือทรัพย์สินมาวางเป็นประกันได้ จึงต้องการเสนอแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายเกี่ยวกับการกำหนดให้มีการพิจารณาสืบเสาะประวัติของผู้ต้องหาหรือจำเลย เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการใช้ดุลพินิจ ในการเรียกหลักประกันการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยให้มีความเสมอภาคยิ่งขึ้น

2) ผู้ทรงคุณวุฒิตอบแบบสัมภาษณ์ความคิดเห็นเกี่ยวกับการปล่อยชั่วคราว ส่วนใหญ่ให้ความเห็นว่า การปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยโดยใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ เป็นทางเลือกหนึ่งในการในการปล่อยชั่วคราวโดยไม่ต้องวางหลักประกัน เป็นประโยชน์กับผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ไม่สามารถหาหลักทรัพย์สินมาวางเป็นหลักประกันได้ การเรียกหลักประกันการปล่อยชั่วคราว ก็เพื่อให้เกิดความมั่นใจว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยจะไม่หลบหนีระหว่างการปล่อยชั่วคราว แต่ทั้งนี้ ก็แล้วแต่พฤติการณ์ อุปนิสัย ลักษณะของผู้ต้องหาหรือจำเลยแต่ละคน เพราะถึงแม้บางคนจะมีการวางหลักประกันในการปล่อยชั่วคราวไว้เป็นมูลค่าจำนวนมาก แต่ก็ยังพบว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยยังคงมีการหลบหนีการปล่อยชั่วคราวอยู่ ทำให้เห็นว่าการเรียกหลักประกันในการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย ไม่ได้เป็นหลักประกันหรือสร้างความมั่นใจได้ว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยจะไม่หลบหนี หลักประกันการปล่อยชั่วคราว จึงอาจไม่ใช่ทางแก้ปัญหาที่เพียงพอ และไม่ใช่ว่าสิ่งที่สามารถยืนยันได้ว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยจะไม่หลบหนี

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากการสรุปผล อภิปรายผลการวิจัย ในการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย ตามมาตรา 106 มาตรา 110 และมาตรา 108 วรรคสาม ขึ้นอยู่ที่ดุลพินิจของเจ้าพนักงานหรือศาลในการพิจารณาปล่อยชั่วคราวว่าจะอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวโดยไม่ต้องมีประกัน หรือมีประกัน หรือมีประกันและหลักประกัน จึงเกิดความเหลื่อมล้ำในการปล่อยชั่วคราวระหว่างผู้ที่มีฐานะยากจน จะไม่สามารถหาประกันและหลักประกันมาประกันตัวหรือขอปล่อยชั่วคราวได้ แต่ผู้ต้องหาหรือจำเลยที่มีฐานะร่ำรวย สามารถหาประกันและหลักประกันได้โดยง่าย

ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมาย ดังนี้

1) ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เพิ่มเติม มาตรา 108 วรรคสี่ “ในกรณีปล่อยชั่วคราวโดยใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์หรืออุปกรณ์อื่นใด ให้ศาลสืบเสาะ ประวัติ ความประพฤติ สติปัญญา การศึกษาอบรม สุขภาพ ภาวะแห่งจิต นิสัย อาชีพ และสิ่งแวดล้อมของผู้นั้น หรือสภาพความผิด พร้อมทั้งความเห็นของพนักงานฝ่ายปกครองท้องถิ่นที่ผู้นั้นอาศัยอยู่ ประกอบการพิจารณา คำร้องขอปล่อยชั่วคราว โดยไม่มีประกัน หรือ ไม่มีประกันและหลักประกัน”

เหตุผลในการให้ศาลสืบเสาะรายละเอียดเกี่ยวกับตัวผู้ต้องหาหรือจำเลย เพื่อให้เจ้าพนักงานหรือศาลทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับความประพฤติ นิสัย อาชีพ และสิ่งแวดล้อมของผู้ต้องหาหรือจำเลย พร้อมทั้งเข้าใจสภาพแวดล้อม ความเป็นอยู่ เกี่ยวกับตัวผู้ต้องหาหรือจำเลย เพื่อประกอบการใช้ดุลพินิจปล่อยชั่วคราว

2) ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เพิ่มเติม มาตรา 110 วรรคสี่ “ในกรณีปล่อยชั่วคราวโดยใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์หรืออุปกรณ์อื่นใด ให้นำมาตรา 108 วรรคสี่ มาบังคับใช้โดยอนุโลม”

เอกสารอ้างอิง

- ชีต้า ธนฐิติวงศ์. (2553). การควบคุมผู้ต้องโทษด้วยเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์. ใน *วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขากฎหมายอาญา*. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ธัญญานุช ดันติกุล. (2562). อิสรภาพราคาแพงสำหรับคนจน : การปล่อยชั่วคราว สภาพปัญหาและหนทางแก้ไข (ตอนที่ 1). *วารสารดุลพินิจ*, 61(3), 151-179.

- ประยงค์ นบনอบ. (2558). ปัญหาข้อกฎหมายในการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา. ใน *วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยปทุมธานี.
- ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. (2478). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 52 หน้าที่ 660 108 หน้า (10 มิถุนายน 2478).
- ปาลิตา มณีโชติ. (2559). ปัญหาการนำเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในการปล่อยชั่วคราวจำเลยในชั้นพิจารณาคดีของศาล. *วารสารวิจัยราชภัฏพระนคร*, 11(2), 65-83.
- ภัควรินทร์ พิษณุพงศ์สกุล และคณะ. (2562). โอกาสและข้อจำกัดในการนำอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ติดตามตัว (EM) มาใช้กับผู้กระทำผิดซึ่งเป็นเยาวชน. กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยและพัฒนา คักดี สำนักงานศาลยุติธรรม.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560. (2560). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 134 ตอนที่ 40 ก หน้า 4 (6 เมษายน 2560).
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560. (2560). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 134 ตอนที่ 40 ก หน้า 8 (6 เมษายน 2560).
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560. (2560). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 134 ตอนที่ 40 ก หน้า 9 (6 เมษายน 2560).
- สิทธิพร บุญคุ้ม. (2550). การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาและจำเลยในคดีอาญาโดยการปล่อยชั่วคราว. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- อรนิตย์ บุญยรัตพันธุ์. (2547). มาตรการทางกฎหมายในการใช้วิธีการคุมประพฤติแบบเข้ม. ใน *วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์*. มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์.
- อริยพร โพธิ์ใส. (2560). การปล่อยชั่วคราว : มาตรการติดตามจับกุมผู้หลบหนีจากการปล่อยชั่วคราว โดยศาล. *วารสารจุลนิติ*, 14(2), 139-152.
- อารีย์พร กลั่นนุรักษ์. (2545). การปล่อยตัวชั่วคราวโดยกำหนดเงื่อนไข. ใน *วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์*. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

ปัญหาความไม่เข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยในคดีครอบครัว*

PROBLEMS OF PARTIES NOT ENTERING THE MEDIATION PROCESS

IN FAMILY CASES

กนกวรรณ จ๊ะสุนา

Kanokwan Jasuna

จันทร์สม จันทร์อินทร์

Chansom Chanin

วิชาญ จันทร์อินทร์

Vichan Chanin

วิทยาลัยนอร์ทเทิร์น, ประเทศไทย.

Northern College, Thailand.

E-mail: kanokwan-ja1506@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาความไม่เข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยในคดีครอบครัว โดยพิจารณาจาก 1) ปัญหาความรุนแรงในครอบครัว 2) แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับกระบวนการไกล่เกลี่ยในคดีครอบครัว 3) มาตรการทางกฎหมายของต่างประเทศและของประเทศไทย 4) ทำการวิเคราะห์ข้อมูล 5) การเสนอแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมาย การวิจัยนี้เป็นการเชิงคุณภาพ โดยวิจัยจากเอกสารกฎหมาย และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผลการวิจัยพบว่า 1. ปัญหาความรุนแรงในครอบครัว นำไปสู่ปัญหาต่าง ๆ ในครอบครัว ทำให้สมาชิกในครอบครัวขาดความสัมพันธ์กัน 2. แนวคิด และทฤษฎี เกี่ยวกับกระบวนการไกล่เกลี่ยคดีครอบครัว ทำให้คู่พิพาทสามารถทำข้อตกลงกันได้ โดยผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยมีความเชี่ยวชาญในเรื่องนั้น ๆ 3. มาตรการทางกฎหมายในสหราชอาณาจักร ศาลจะกำหนดอัตราค่าธรรมเนียมในการดำเนินคดีจากพฤติกรรมและความพยายามในการระงับข้อพิพาทของคู่ความ ในประเทศไทยให้ศาลคำนึงถึงสภาพภาพของการสมรส โดยคำนึงถึงสวัสดิภาพและอนาคตของบุตร 4. การวิเคราะห์ปัญหาความไม่เข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยในคดีครอบครัว เกิดจากการไม่สร้างแรงจูงใจคู่พิพาทและผู้ไกล่เกลี่ย 5. ควรเสนอแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายให้คู่ความเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ย ดังนั้น จึงเสนอแก้ไขระเบียบ

* Received: 20 August 2023; Revised: 26 June 2024; Accepted: 27 June 2024

คณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรม ว่าด้วยค่าป่วยการของผู้ประนีประนอมคดีครอบครัว พ.ศ. 2555 ข้อ 4 ให้ศาลพิจารณาจ่ายค่าตอบแทนเป็นรายเรื่อง โดยพิจารณาจากจำนวนทุนทรัพย์จำนวนคู่กรณี จำนวนครั้ง ระยะเวลา และผลสำเร็จของการไกล่เกลี่ย ทั้งนี้ เรื่องละไม่เกิน 10,000 บาท และ ข้อ 4/1 ในกรณีคู่ความเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยและมีการตกลงประนีประนอมกันได้ ให้ศาลคืนค่าดำเนินคดี ตามที่ศาลจะเห็นสมควร

คำสำคัญ: การไม่เข้าสู่, กระบวนการไกล่เกลี่ย, คดีครอบครัว

Abstract

The purpose of this research article was to study the problems of the disputing parties not entering the mediation process in family cases by considering; 1) the problem of domestic violence, 2) concepts and theories about the mediation process in family cases, 3) legal measures of foreign countries and Thailand, 4) data analysis, and 5) proposal to amend the law. This research was qualitative by researching from legal documents.

The results showed that 1) the problem of family violence leads to problems in the family causing family members to lose their relationship enabling the disputing parties to agree. 2) The mediator had expertise in the matter. 3) Legal measures in the United Kingdom, courts will set litigation fees based on the behavior and efforts of the parties to settle disputes. 4) In Thailand, the court shall consider marital status that takes into account the welfare and future of the child. 5) Should propose amendments to the law for the parties to enter the mediation process. Therefore, it is proposed to amend the Rules of the Executive Committee of the Court of Justice on Compromise Fees of Family Case B.E.2012 by considering the amount of funds, the number of parties, the number of times, the duration, and the success of the mediation. However, each matter does not exceed 10,000 baht and Article 4/1 is in the case of the parties entering the mediation process and reaching a compromise. The court shall return the proceedings as the court deems appropriate.

Keywords: Disputing Parties, No Enter the Process, Mediation Process, Family Case.

บทนำ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มีบทบัญญัติให้บุคคลมีสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัว เกียรติยศ ชื่อเสียง และครอบครัว การกระทำความผิดเป็นการละเมิดหรือกระทบต่อสิทธิของบุคคลดังกล่าวจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ตราขึ้นเพียงเท่าที่จำเป็นเพื่อประโยชน์สาธารณะ (ราชกิจจานุเบกษา, 2560) สถาบันครอบครัว เป็นกลุ่มทางสังคมของบุคคลที่เกี่ยวข้องกันโดยความสัมพันธ์ทางสายโลหิต หรือโดยความสัมพันธ์ทางกฎหมาย ครอบครัวเป็นสถาบันที่สำคัญในการทำหน้าที่ขัดเกลาและปลูกฝังค่านิยมที่ถูกต้องให้สมาชิกในครอบครัว การสร้างความรักความผูกพันให้เกิดขึ้น การทำหน้าที่อบรมเลี้ยงดู ให้การศึกษา การหล่อหลอมและสร้างประชากรที่มีคุณภาพ มีคุณธรรม ครอบครัวที่สมบูรณ์สามารถสร้างภูมิคุ้มกันสิ่งเลวร้ายให้แก่สมาชิกทำให้เกิดเป็นพลังร่วมกันสร้างสันติสุขขึ้นในสังคม แต่ปัจจุบันพบว่า ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวมีความหลากหลาย ตั้งแต่ความรุนแรงระหว่างสามีภรรยา บิดามารดากับบุตร หรือระหว่างเครือญาติ (บุญเสริม หุตะแพทย์, 2545)

เมื่อเกิดปัญหาต่าง ๆ ในครอบครัวและไม่มีคนกลางช่วยในการไกล่เกลี่ยปัญหาความขัดแย้ง ขาดการควบคุมอารมณ์และทักษะในการแก้ไข ความขัดแย้งย่อมจะรุนแรงขึ้น ซึ่งสาเหตุของปัญหาความขัดแย้งในครอบครัวเป็นเรื่องละเอียดอ่อน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง พื้นฐานของแต่ละครอบครัวนั้นแตกต่างกัน ทำให้ไม่เข้าใจกัน จึงไม่สามารถยุติปัญหาในครอบครัวได้ เมื่อปล่อยความขัดแย้งทิ้งไว้โดยไม่ได้รับการแก้ไข อาจกลายเป็นการทะเลาะวิวาท ทำร้ายร่างกาย และจิตใจ บางคู่อาจต้องทนอยู่ด้วยกัน แต่บางคู่ต้องแยกทางกัน (อุมาพร ตรังคสมบัติ, 2545) การจัดการความขัดแย้งที่ไม่เหมาะสม นอกจากจะไม่สามารถแก้ปัญหได้แล้ว ยังทำให้เกิดผลเสียต่อความสัมพันธ์ในครอบครัว ซึ่งในที่สุดเมื่อเกิดความขัดแย้งรุนแรงมากขึ้น ก็จะมีการหย่าขาดจากกัน อาจจะเป็นการหย่าด้วยความยินยอมของคู่สมรส ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1514 และการหย่าโดยคำพิพากษาของศาล ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1516 (นันทนัช สิมะโชคดี, 2559) หากเกิดกรณีปัญหาที่คู่สมรสต้องการจะหย่า แต่ไม่มีเหตุหย่าตามที่กฎหมายกำหนด ส่งผลให้ทั้งคู่จำต้องใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันต่อไป ทำให้เกิดปัญหาความรุนแรงในครอบครัวตามมาอีกมากมายในขณะที่อยู่ร่วมกัน และอาจเป็นแนวทางนำไปสู่ปัญหาอาชญากรรม ยาเสพติด และการพนัน ต่อไปได้ (พระพรหมคุณาภรณ์, 2556)

ศาลเยาวชนและครอบครัวเป็นศาลพิเศษ ซึ่งจัดตั้งขึ้นตามกฎหมายเฉพาะ เพื่อให้มีอำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดีบุคคลบางกลุ่ม เช่น เด็กหรือเยาวชน หรือคดีบางประเภท เช่น คดีครอบครัว

คดีคุ้มครองเด็ก หรือคดีคุ้มครองผู้ถูกระทำความรุนแรงในครอบครัว โดยวิธีพิจารณาคดีแตกต่างจาก ศาลธรรมดา แต่ลักษณะของข้อกฎหมายไม่สลับซับซ้อนเหมือนศาลชั้นอุทธรณ์พิเศษ คดีครอบครัวที่มีข้อพิพาทขึ้นสู่กระบวนการพิจารณาของศาลเยาวชนและครอบครัว ก่อนเริ่มพิจารณาให้ศาลตั้งผู้ประนีประนอมคดีครอบครัว เพื่อไกล่เกลี่ยให้คู่ความในคดีครอบครัวได้ประนีประนอมกัน ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 148 (สุรศักดิ์ ยศสิงห์, 2562) ซึ่งจะเห็นได้ว่าพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ให้ความสำคัญคุ้มครองสถานภาพของครอบครัว แต่การที่จะเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยจะต้องเป็นความสมัครใจของคู่ความทั้งสองฝ่าย จึงเป็นปัญหาที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งอาจไม่ยอมเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาปัญหาความรุนแรงในครอบครัว
- 2) เพื่อศึกษาแนวคิด และทฤษฎี เกี่ยวกับปัญหาคู่ความไม่เข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยในคดีครอบครัว
- 3) เพื่อศึกษามาตรการทางกฎหมายในกระบวนการไกล่เกลี่ยในคดีครอบครัวของต่างประเทศ และของประเทศไทย
- 4) เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารเกี่ยวกับปัญหาคู่ความไม่เข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยในคดีครอบครัว
- 5) เพื่อเสนอแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติของกฎหมายเกี่ยวกับกระบวนการไกล่เกลี่ยในคดีครอบครัว

สมมุติฐานของการวิจัย

พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ได้มีบทบัญญัติในการพิจารณาคดีครอบครัวที่มีข้อพิพาท ก่อนเริ่มพิจารณาให้ศาลตั้งผู้ประนีประนอมคดีครอบครัว เพื่อไกล่เกลี่ยให้คู่ความในคดีครอบครัวได้ประนีประนอมกัน แต่คู่ความบางรายอาจไม่เข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ย ซึ่งควรมีการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายเพื่อให้คู่ความเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยวิจัยจากเอกสาร (Documentary Research) ศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับปัญหา ความไม่เข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยในคดีครอบครัว ศึกษามาตรการทางกฎหมายของสหราชอาณาจักร และของประเทศไทย พร้อมทั้งศึกษาข้อมูลจากบทความในวารสาร ตำรา ทั้งของสหราชอาณาจักรและของประเทศไทย

ขอบเขตของการวิจัย

ศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับปัญหาความไม่เข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยในคดีครอบครัว โดยศึกษาจากประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยครอบครัว พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ข้อกำหนดประธานศาลฎีกาว่าด้วยการไกล่เกลี่ย พ.ศ. 2554 ข้อกำหนดประธานศาลฎีกาว่าด้วยการไกล่เกลี่ย พ.ศ. 2560

ผลการวิจัย

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลสภาพปัญหา แนวคิด ทฤษฎี และมาตรการทางกฎหมายของต่างประเทศและของประเทศไทย เกี่ยวกับปัญหาความไม่เข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยในคดีครอบครัว สามารถสรุปผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. ปัญหาความรุนแรงในครอบครัว เนื่องจากครอบครัวเป็นสถาบันที่ทำหน้าที่ในการสร้างความรักความผูกพันให้เกิดขึ้น ทำหน้าที่อบรมเลี้ยงดู ให้การศึกษา การหล่อหลอม ขัดเกลาและปลูกฝังสมาชิกในครอบครัว ให้มีคุณธรรม ครอบครัวที่สมบูรณ์สามารถสร้างภูมิคุ้มกันสิ่งเลวร้ายให้แก่สมาชิก ทำให้เกิดเป็นพลังร่วมกันสร้างสันติสุขขึ้นในสังคม (บุญเสริม หุตะแพทย์, 2545) เมื่อเกิดปัญหาในครอบครัว และยังขาดผู้คอยให้คำปรึกษาหรือไกล่เกลี่ย ส่งผลให้สมาชิกในครอบครัวได้รับความกดดันด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะทางด้านจิตใจทั้งการควบคุมอารมณ์ และทักษะในการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งอย่างสร้างสรรค์ (สุภาวดี น้อยมณี, 2558) ผลกระทบที่เกิดจากความขัดแย้งในครอบครัว นำไปสู่ปัญหาต่าง ๆ ในครอบครัว เช่น การหย่าร้าง เด็กและเยาวชนจะขาดความสัมพันธ์ทางครอบครัวที่เกิดความขัดแย้ง (อรปรียา วสุมพันธ์, 2553)

2. แนวคิด และทฤษฎี เกี่ยวกับกระบวนการใกล้เคียงคดีครอบครัว คดีที่เข้าสู่กระบวนการใกล้เคียงข้อพิพาทในศาลเยาวชนและครอบครัว 1) ข้อพิพาททางแพ่ง ได้แก่ ข้อพิพาทที่เกี่ยวกับเรื่องครอบครัว เช่น หย่า อำนาจปกครองบุตร แบ่งสินสมรส ฯลฯ 2) ข้อพิพาททางอาญาที่สามารถยอมความกันได้ การเข้าสู่กระบวนการใกล้เคียงข้อพิพาท 1) คู่ความประสงค์ขอเข้าใกล้เคียงข้อพิพาท โดยแสดงความประสงค์ที่ศูนย์ประนีประนอมคดีครอบครัวประจำศาล 2) ศาลส่งคดีให้ศูนย์ประนีประนอมประจำศาลดำเนินการ การใกล้เคียงทำให้ประหยัดเวลาและค่าใช้จ่าย คู่พิพาทสามารถเลือกทำข้อตกลงได้ บุคคลที่เกี่ยวข้องต้องรักษาความลับข้อมูลที่ได้จากการใกล้เคียง ควบคุมกระบวนการใกล้เคียงได้มากกว่าการดำเนินคดีในศาล รักษาความสัมพันธ์ระหว่างกันได้ บุคคลที่มาทำหน้าที่ใกล้เคียงเป็นบุคคลที่มีความเชี่ยวชาญในเรื่องนั้น ๆ และคู่พิพาทยังคงใช้สิทธิในการดำเนินคดีในศาลได้ (ประคอง เตกฉัตร, 2556)

3. มาตรการทางกฎหมายในการใกล้เคียงคดีครอบครัว ในสหราชอาณาจักร กระบวนการใกล้เคียงข้อพิพาทในศาลจะมีจุดเด่นสำคัญคือ การกำหนดค่าใช้จ่ายที่ผู้แพ้คดีต้องชำระแทนผู้ชนะคดี ศาลจะต้องพิจารณาถึงพฤติกรรมและความพยายามในการระงับข้อพิพาทของคู่ความ ตั้งแต่ก่อนและระหว่างการดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาล ข้อกำหนดดังกล่าวเป็นการสร้างแรงจูงใจให้คู่ความเข้าสู่กระบวนการใกล้เคียงข้อพิพาท เพราะคู่ความจะเกิดความตระหนักว่าหากแพ้คดี ก็อาจได้รับการลดหย่อนค่าใช้จ่ายที่ต้องชำระแทนผู้ชนะคดี อัตราค่าตอบแทนผู้ไกล่เกลี่ยโดยเก็บตามสัดส่วนทุนทรัพย์ที่พิพาท (สรวิศ ลิ้มปริงชี, 2550) ในประเทศไทยการพิจารณาพิพากษาคดีครอบครัว ให้ศาลคำนึงถึงสภาพของการสมรส โดยคำนึงถึงสวัสดิภาพและอนาคตของบุตรเป็นสำคัญ ช่วยเหลือครอบครัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งการคุ้มครองสิทธิของบุตรและส่งเสริมสวัสดิภาพของบุตร มาตรการต่าง ๆ เพื่อช่วยเหลือสามีภริยาให้ปรองดองกัน (ราชกิจจานุเบกษา, 2553) ค่าตอบแทนในการใกล้เคียงคดีครอบครัวในประเทศไทย กำหนดให้ผู้ประนีประนอมคดีครอบครัวได้รับค่าป่วยการเป็นรายคดี คดีละ 1,000 บาท ในคดีที่มีการใกล้เคียงรวมกันแล้วเกินกว่า 6 ชั่วโมง อาจได้รับเกินกว่า 1,000 บาท แต่ต้องไม่เกินคดีละ 6,000 บาท ในกรณีใกล้เคียงหลายเรื่องพร้อมกันให้จ่ายค่าป่วยการเป็นรายคดี แต่เมื่อรวมกันแล้วต้องไม่เกิน 6,000 บาท (ระเบียบคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมว่าด้วยค่าป่วยการของผู้ประนีประนอมคดีครอบครัว พ.ศ. 2555, 2555) ค่าตอบแทนในการใกล้เคียงคดีครอบครัวในสหราชอาณาจักร เก็บตามสัดส่วนทุนทรัพย์พิพาท จึงสร้างแรงจูงใจให้ผู้ไกล่เกลี่ยที่จะได้ค่าตอบแทนสูง ๆ

4. การวิเคราะห์ปัญหาคู่ความไม่เข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยในคดีครอบครัว การพิจารณาพิพากษาคดีครอบครัวนั้น ไม่ว่าจะการพิจารณาคดีจะได้ดำเนินไปแล้วเพียงใด ให้ศาลพยายามเปรียบเทียบให้คู่ความได้ตกลงกัน หรือประนีประนอมกันในข้อพิพาท โดยคำนึงถึงความสงบสุขและการอยู่ร่วมกันในครอบครัว (ราชกิจจานุเบกษา, 2553) ในสหราชอาณาจักร ศาลพิจารณาถึงพฤติกรรมและความพยายามในการระงับข้อพิพาทของคู่ความ เป็นการสร้างแรงจูงใจให้คู่ความเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ซึ่งอาจได้รับการลดหย่อนค่าใช้จ่ายที่ต้องชำระแทนผู้ชนะคดี ในทางกลับกัน หากชนะคดีแต่ไม่ให้ความร่วมมือในการเข้าสู่กระบวนการทั้งที่น่าจะตกลงกันได้ ศาลก็อาจลดจำนวนค่าใช้จ่ายชำระแทนที่ฝ่ายแพ้คดีต้องจ่าย (สรวิศ ลิมปรั้งชี, 2550)

5. การเสนอแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายกระบวนการไกล่เกลี่ยในคดีครอบครัว จากสภาพปัญหาคู่ความไม่เข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยในคดีครอบครัว จะต้องเป็นอำนาจหน้าที่ของรัฐที่จะต้องหาวิธีการที่เหมาะสมให้คู่ความที่มีข้อพิพาทได้รับความพึงพอใจ เนื่องจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มีบทบัญญัติคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ดังนั้น เมื่อเกิดความขัดแย้งรุนแรงขึ้น ทำให้ไม่สามารถยุติปัญหาในครอบครัวได้ กลายเป็นการทะเลาะวิวาท ทำร้ายร่างกาย และจิตใจ (อุมาพร ตรังคสมบัติ, 2545) ในที่สุดก็จะมีการนำคดีขึ้นฟ้องร้องยังศาลเยาวชนและครอบครัว ซึ่งเป็นศาลที่มีอำนาจในพิจารณาพิพากษา แต่คดีครอบครัวที่มีข้อพิพาท ก่อนเริ่มพิจารณาให้ศาลตั้งผู้ประนีประนอมคดีครอบครัว เพื่อไกล่เกลี่ยให้คู่ความในคดีครอบครัวได้ประนีประนอมกันตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 148 (สุรศักดิ์ ยศสิงห์, 2562) แต่การที่จะเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยจะต้องเป็นความสมัครใจของคู่ความทั้งสองฝ่าย ปัญหาจึงเกิดขึ้นเมื่อคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ยอมเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ย การแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายในด้านนี้ ต้องมีการพิจารณาอย่างรอบคอบและครอบคลุม เพื่อให้การไกล่เกลี่ยคดีครอบครัวเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในการแก้ไขปัญหา และสร้างความเป็นธรรมให้แก่คู่ความอย่างแท้จริง

อภิปรายผล

จากการได้สรุปผลการวิจัยเกี่ยวกับปัญหาคู่ความไม่เข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยในคดีครอบครัว ตามที่ได้ทำการวิเคราะห์มา สามารถอภิปรายผลการวิจัย เพื่อประกอบการเสนอแนวทางในการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมาย ดังนี้

1. สภาพปัญหาที่ทำให้เกิดข้อพิพาทจากความรุนแรงในครอบครัว ความขัดแย้งที่เป็นความรุนแรงในครอบครัว ส่วนใหญ่เกิดจากสามิกระทำต่อภรรยา ได้แก่ 1) การบังคับข่มขู่ การคุกคามหรือขู่ว่าจะทำร้าย โดยวิธีการต่าง ๆ 2) การคุกคาม กริยา ท่าทาง 3) การบีบคั้นทางอารมณ์ การทำให้ภรรยารู้สึกเลวร้ายรู้สึกตกต่ำ 4) การควบคุมการดำเนินชีวิต บังคับให้ทำในสิ่งที่ไม่อยากทำ 5) ไม่รับผิดชอบต่อเหตุการณ์ใด ๆ ที่เกิดขึ้น 6) ใช้ลูก ๆ เป็นเครื่องมือ เพื่อให้ภรรยาไม่สบายใจ 7) การใช้ความเป็นอภิสิทธิ์ของความเป็นผู้ชาย กำหนดบทบาททุกคนในครอบครัวผูกขาดการตัดสินใจ 8) การบีบบังคับทางเศรษฐกิจ จัดการเกี่ยวกับการใช้จ่ายด้วยตนเอง (อริยา คัมภี, 2543) ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการปัญหาความรุนแรงในครอบครัว ได้แก่ 1) ด้านความไม่เท่าเทียมกันระหว่างหญิงกับชาย 2) ด้านความไม่พร้อมที่จะมีครอบครัว 3) เศรษฐกิจตกต่ำ การเลิกจ้าง 4) การเสพของมีนเมา และการเที่ยวในสถานเริงรมย์ต่าง ๆ มีส่วนย่วยให้เกิดความรู้สึกทางเพศ อาจชักจูงไปในทางที่ไม่เหมาะสม 5) ระบบการศึกษายังไม่ให้ความสำคัญในการบรรจุหลักสูตรการเรียนการสอนเรื่องจริยธรรม (อังคณา ช่วยคำชู, 2555)

เมื่อความขัดแย้งเกิดขึ้น ต่างคนต่างคิดว่าตนเองเป็นฝ่ายถูก ทั้งสามิ ภรรยา มีการเน้นในเรื่องผลประโยชน์ และความพอใจส่วนตัวเป็นเรื่องสำคัญ สภาพการดำเนินชีวิตเต็มไปด้วยความเห็นแก่ตัว มีการเกี่ยวข้องในบริบทอื่น ๆ ตามแนวโน้มในทางสังคมที่ขาดการปฏิบัติแบบสร้างสรรค์ในครัวเรือน (พูนสุข มาศรีรังสรรค์, 2554) ปัญหาสำคัญคือการล่วงละเมิดทางเพศ หรือที่เรียกว่าการนอกใจ ความขัดแย้งนำไปสู่ปัญหาเด็กและเยาวชน เนื่องจากการดำเนินชีวิตประจำวัน เด็กและเยาวชนจะขาดความสัมพันธ์ทางครอบครัว ที่เกิดความขัดแย้ง จึงปล่อยปละละเลยไม่เอาใจใส่ ขาดความเข้าใจในการฝึกฝนอบรม หรือการให้การศึกษาตามวัย รวมทั้งสภาพครอบครัวที่มีความขัดแย้งในตัว (อมร อำไพรุ่งเรือง, 2554) สมาชิกในครอบครัว ที่มีความหลากหลาย ความขัดแย้งจึงทำให้มีการแก้ไขปัญหาแบบผิด ๆ ประกอบกับปัญหาอาชญากรรมซึ่งได้ทวีความรุนแรงมากขึ้น มีการกระทำผิดต่อกฎหมาย ต่อวินัยของเด็กและเยาวชนหรือผู้ใหญ่ในวัยต่าง ๆ ในครอบครัวที่มีพฤติกรรมการใช้ความรุนแรง (อรปรียา วสุมพันธ์, 2553)

2. แนวคิด และทฤษฎี เกี่ยวกับกระบวนการไกล่เกลี่ยคดีครอบครัว การไกล่เกลี่ยประนีประนอมข้อพิพาทในประเทศไทย เป็นกระบวนการระงับข้อพิพาทระหว่างคู่ความ โดยมีบุคคลที่สาม ที่เป็นคนกลางเข้าช่วยเหลือแนะนำในการเจรจาต่อรองของคู่ความเพื่อระงับข้อพิพาท เพราะการที่คู่ความเจรจาต่อรองกันเองจะมีอารมณ์โกรธ ความไม่เชื่อถือ ไม่ไว้วางใจกัน ความไม่เข้าใจปัญหา จึงทำให้ไม่ได้เจรจาตรงตามประเด็นปัญหาที่พิพาทกันได้เลย การไกล่เกลี่ยตามความเห็นสากล เป็นการ

ดำเนินการใด ๆ เพื่อเป็นการช่วยเหลือเพื่อเสาะแสวงหาวิธีการ หรือแนะนำแนวทางเพื่อให้การเจรจาสามารถหาข้อยุติร่วมกัน โดยความยินยอมของคู่กรณีซึ่งเป็นประโยชน์ต่อคู่กรณีทุกฝ่ายร่วมกัน (ชลากร เทียนส่องใจ, 2553) คดีที่สามารถเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาลเยาวชนและครอบครัว

- 1) ข้อพิพาททางแพ่งและพาณิชย์ ได้แก่ ข้อพิพาทเกี่ยวกับเรื่องครอบครัว เช่น หย่า อำนาจปกครองบุตร แบ่งสินสมรส ฯลฯ
- 2) ข้อพิพาททางอาญาที่สามารถยอมความกันได้ คือความผิดที่ไม่ใช่ความผิดอาญาแผ่นดิน การเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท มี 2 ทาง คือ 1) คู่ความประสงค์ขอเข้าไกล่เกลี่ยข้อพิพาท คือ คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือทั้งสองฝ่าย มีความประสงค์ขอเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท โดยแสดงความประสงค์ที่ศูนย์ประนีประนอมคดีครอบครัวประจำศาล 2) ศาลส่งคดีให้ศูนย์ประนีประนอมประจำศาลดำเนินการ เนื่องจากศาลเห็นสมควรให้มีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท (ประคอง เดกฉัตร, 2556)

3. มาตรการทางกฎหมายในการไกล่เกลี่ยคดีครอบครัว ในสหราชอาณาจักร กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาลจะมีจุดเด่นสำคัญคือ 1) การกำหนดค่าใช้จ่ายที่ผู้แพ้คดีต้องชำระแทนผู้ชนะคดี ศาลจะต้องพิจารณาถึงพฤติกรรมและความพยายามในการระงับข้อพิพาทของคู่ความ ตั้งแต่ก่อนและระหว่างการดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาล ข้อกำหนดดังกล่าวเป็นการสร้างแรงจูงใจให้คู่ความเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท เพราะคู่ความจะเกิดความตระหนักว่าหากแพ้คดี ก็อาจได้รับการลดหย่อนค่าใช้จ่ายที่ต้องชำระแทนผู้ชนะคดี ในทางกลับกัน หากชนะคดีแต่ไม่ให้ความร่วมมือในการเข้าสู่กระบวนการทั้งที่น่าจะตกลงกันได้ ศาลก็อาจลดจำนวนค่าใช้จ่ายชำระแทนที่ฝ่ายแพ้คดีต้องจ่าย เนื่องจากถือว่าค่าใช้จ่ายเหล่านี้ส่วนหนึ่งเป็นต้นทุนที่ผู้ชนะคดีก่อขึ้นเอง 2) กำหนดอัตราค่าตอบแทนผู้ไกล่เกลี่ยโดยเก็บตามสัดส่วนทุนทรัพย์ที่พิพาท ส่งผลให้สหราชอาณาจักร สามารถสนับสนุนให้หน่วยงานผู้ให้บริการไกล่เกลี่ยภายนอก เข้ามาดำเนินงานด้านการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทแทนรัฐบางส่วน ศาลสหราชอาณาจักร ยังได้กำหนดกรอบระยะเวลาดำเนินการตามสัดส่วนทุนทรัพย์พิพาทอีกด้วย และค่าตอบแทนศาลสหราชอาณาจักร กำหนดอัตราค่าตอบแทนผู้ไกล่เกลี่ยโดยเก็บจากค่าบริการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ตามสัดส่วนทุนทรัพย์พิพาท เช่น หากทุนทรัพย์พิพาทน้อยกว่า 5,000 ปอนด์ จะเก็บค่าบริการ 250 ปอนด์ หรือหากทุนทรัพย์พิพาทอยู่ระหว่าง 15,000-50,000 ปอนด์ จะเก็บค่าบริการ 750 ปอนด์ การกำหนดเช่นนี้ต่างจากในประเทศไทย ที่ค่าตอบแทนผู้ไกล่เกลี่ยมีลักษณะไม่ได้สัดส่วนกับภาระงาน ความเครียด และค่าใช้จ่ายในการดำเนินการ (เทียบเงินไทย 1 ปอนด์สเตอร์ลิง เท่ากับ 44.19 บาท 26 ก.ค. 21:00 UTC) นอกจากนี้ ศาลสหราชอาณาจักร ยังได้กำหนดกรอบระยะเวลาดำเนินการ

ตามสัดส่วนทุนทรัพย์พิพาทอีกด้วย โดยหากทุนทรัพย์พิพาทไม่เกิน 5,000 ปอนด์ ให้ใช้เวลาได้ไม่เกิน 2 ชั่วโมง หากทุนทรัพย์พิพาทอยู่ระหว่าง 5,000-15,000 ปอนด์ ให้ใช้เวลาได้ไม่เกิน 3 ชั่วโมง และหากทุนทรัพย์พิพาทอยู่ระหว่าง 15,000-50,000 ปอนด์ ให้ใช้เวลาได้ไม่เกิน 4 ชั่วโมง (สรวิศ ลิ้มปริงซี, 2550)

ในประเทศไทยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 มีบทบัญญัติกำหนดให้ศาลเยาวชนและครอบครัวมีอำนาจพิจารณาพิพากษาหรือมีคำสั่งในคดีดังต่อไปนี้ (1) คดีอาญาที่มีข้อหาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด (2) คดีอาญาที่ศาลซึ่งมีอำนาจพิจารณาคดีธรรมดาได้โอนมาตามมาตรา 97 วรรคหนึ่ง (3) คดีครอบครัว (4) คดีคุ้มครองสวัสดิภาพ (5) คดีอื่นที่มีกฎหมายบัญญัติให้เป็นอำนาจหน้าที่ของศาลเยาวชนและครอบครัว (มาตรา 10) และกำหนดให้ผู้ประนีประนอมคดีครอบครัวได้รับค่าป่วยการเป็นรายคดี คดีละ 1,000 บาท ในคดีที่มีความยุ่งยากซับซ้อนหรือใช้เวลาในการไกล่เกลี่ยรวมกันแล้วเกินกว่า 6 ชั่วโมง ผู้รับผิดชอบราชการศาลอาจกำหนดค่าป่วยการให้แก่ผู้ประนีประนอมคดีครอบครัวเกินกว่า 1,000 บาท ก็ได้ แต่ต้องไม่เกินคดีละ 6,000 บาท ในกรณีที่ผู้รับผิดชอบราชการศาลเห็นสมควรให้ผู้ประนีประนอมคดีครอบครัวไกล่เกลี่ยคดีหลายเรื่องไปพร้อมกัน ให้จ่ายค่าป่วยการเป็นรายคดี แต่เมื่อรวมกันแล้วต้องไม่เกิน 6,000 บาท (ระเบียบคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมว่าด้วยค่าป่วยการของผู้ประนีประนอมคดีครอบครัว พ.ศ. 2555, 2555)

4. การวิเคราะห์ปัญหาคู่ความไม่เข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยในคดีครอบครัว ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 146 กำหนดให้คดีครอบครัวที่มีข้อพิพาท ให้ศาลตั้งผู้ประนีประนอมคดีครอบครัวเพื่อไกล่เกลี่ยให้คู่ความได้ประนีประนอมกัน แต่คู่ความบางรายไม่เข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยในคดีครอบครัว ซึ่งอาจมีสาเหตุ ดังนี้ 1) ด้านแรงจูงใจคู่พิพาทในการเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ย การพิจารณาพิพากษาคดีครอบครัวนั้น ไม่ว่าจะการพิจารณาคดีจะได้ดำเนินไปแล้วเพียงใด ให้ศาลพยายามเปรียบเทียบให้คู่ความได้ตกลงกัน หรือประนีประนอมกันในข้อพิพาท โดยคำนึงถึงความสงบสุขและการอยู่ร่วมกันในครอบครัว ในการกำหนดให้คู่ความเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยประนีประนอมข้อพิพาท โดยกำหนดให้ศาลเยาวชนและครอบครัวหามาตรการต่าง ๆ เพื่อช่วยเหลือสามีภริยาให้ปรองดองกันและปรับปรุงความสัมพันธ์ระหว่างกันเองและกับบุตร (ราชกิจจานุเบกษา, 2553) และคำตอบแทนในการไกล่เกลี่ยคดีครอบครัวในประเทศไทย กำหนดให้ผู้ประนีประนอมคดีครอบครัวได้รับค่าป่วยการเป็นรายคดี คดีละ 1,000 บาท

(ระเบียบคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมว่าด้วยค่าป่วยการของผู้ประนีประนอมคดีครอบครัว พ.ศ. 2555, 2555) แต่ก็ยังมีคู่พิพาทบางรายไม่เข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ย

ในสหราชอาณาจักร ศาลพิจารณาถึงพฤติกรรมและความพยายามในการระงับข้อพิพาทของคู่ความ เป็นการสร้างแรงจูงใจให้คู่ความเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ซึ่งอาจได้รับการลดหย่อนค่าใช้จ่ายที่ต้องชำระแทนผู้ชนะคดี ในทางกลับกัน หากชนะคดีแต่ไม่ให้ความร่วมมือในการเข้าสู่กระบวนการ ทั้งที่น่าจะตกลงกันได้ ศาลก็อาจลดจำนวนค่าใช้จ่ายชำระแทนที่ ฝ่ายแพ้คดีต้องจ่ายค่าตอบแทนในการไกล่เกลี่ยคดีครอบครัว ในสหราชอาณาจักรเก็บตามสัดส่วนทุนทรัพย์พิพาท หากทุนทรัพย์พิพาทน้อยกว่า 5,000 ปอนด์ จะเก็บค่าบริการ 250 ปอนด์ หากทุนทรัพย์อยู่ระหว่าง 15,000-50,000 ปอนด์ จะเก็บค่าบริการ 750 ปอนด์ ระยะเวลาดำเนินการหากทุนทรัพย์พิพาทไม่เกิน 5,000 ปอนด์ ให้ใช้เวลาได้ไม่เกิน 2 ชั่วโมง หากทุนทรัพย์พิพาทอยู่ระหว่าง 5,000-15,000 ปอนด์ ให้ใช้เวลาได้ไม่เกิน 3 ชั่วโมง และหากทุนทรัพย์พิพาทอยู่ระหว่าง 15,000-50,000 ปอนด์ ให้ใช้เวลาได้ไม่เกิน 4 ชั่วโมง จึงส่งผลให้คดีที่เข้าสู่กระบวนการมีแนวโน้มเป็นคดีที่มีทุนทรัพย์พอสมควร ในญี่ปุ่นจะยึดโยงโดยศาลเป็นผู้กำกับดูแลระบบการไกล่เกลี่ย จึงเกิดความยุติธรรมในค่าธรรมเนียม ซึ่งมีราคาถูกกว่าเอกชน ซึ่งค่าธรรมเนียมประมาณ 2,000 เยน ในสหรัฐอเมริกา มีค่าธรรมเนียมในการดำเนินการไกล่เกลี่ยของผู้ไกล่เกลี่ย จะคิดค่าธรรมเนียมในอัตรา 200 \$ – 375\$ ต่อชั่วโมง โดยคู่กรณีทั้งสองฝ่ายจะช่วยกันชำระคนละครึ่ง (สรวีศ ลิ้มปริงซี, 2550)

5. การเสนอแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายกระบวนการไกล่เกลี่ยในคดีครอบครัว จากสภาพปัญหา คู่ความไม่เข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยในคดีครอบครัว ซึ่งมีสาเหตุมาจากการที่คู่ความไม่เข้าใจ หรือไม่เชื่อมั่นในกระบวนการไกล่เกลี่ยของประเทศไทย หรือการขาดแรงจูงใจจากผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในด้านค่าตอบแทนที่น้อยเกินไป เมื่อเปรียบเทียบกับในสหราชอาณาจักร จึงเป็นอำนาจหน้าที่ของรัฐที่จะต้องหาวิธีการที่เหมาะสมให้คู่ความที่มีข้อพิพาทได้รับความพึงพอใจ (เจษฎา นาคะรัมย์, 2564)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่อง ปัญหาคู่ความไม่เข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยในคดีครอบครัว สรุปได้ว่า การเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยในคดีครอบครัว ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ให้ศาลหามาตรการต่าง ๆ เพื่อให้สามีกฎหมายปรองดองกัน

และก่อนเริ่มพิจารณา ให้ศาลตั้งผู้ประนีประนอมคดีครอบครัวเพื่อไกล่เกลี่ยซึ่งเป็นบทบังคับ แต่มาตรการทางกฎหมายดังกล่าว ไม่เป็นการสร้างแรงจูงใจ และความมั่นใจให้คู่ความเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ย ซึ่งต่างประเทศศาลจะกำหนดผู้แพ้คดีต้องชำระค่าธรรมเนียมแทนผู้ชนะคดี โดยพิจารณาถึง พฤติกรรมและความพยายามในการระงับข้อพิพาทของคู่ความ เป็นการสร้างแรงจูงใจให้คู่ความเข้าสู่ กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท และคำตอบแทนผู้ไกล่เกลี่ยของประเทศไทยคิดเป็นรายคดี ในสหราชอาณาจักร คิดสัดส่วนทุนทรัพย์พิพาท ในสหรัฐอเมริกา คิดค่าดำเนินการไกล่เกลี่ยเป็นรายชั่วโมงจาก คู่กรณีทั้งสองฝ่าย

ข้อเสนอแนะ

เสนอให้แก้ไขระเบียบคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมว่าด้วยค่าปวยการของผู้ ประนีประนอมคดีครอบครัว พ.ศ. 2555 เพื่อให้มีความเหมาะสม ดังนี้

ข้อ 4 “ให้ศาลพิจารณาการจ่ายค่าตอบแทนเป็นรายเรื่อง โดยพิจารณาจากจำนวนทุนทรัพย์ จำนวนคู่กรณี จำนวนครั้ง ระยะเวลา และผลสำเร็จของการไกล่ ทั้งนี้เรื่องละไม่เกิน 10,000 บาท”

ข้อ 4/1 “ในกรณีคู่ความเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยและมีการตกลงประนีประนอมกันได้ ให้ ศาลคืนค่าดำเนินการคดีตามที่ศาลจะเห็นสมควร”

เหตุผลในการแก้ไขเพิ่มเติม เป็นการสร้างแรงจูงใจให้คู่ความและผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยเข้าสู่ กระบวนการไกล่เกลี่ย ซึ่งจะทำได้ดียิ่งขึ้นด้วยความสมานฉันท์ ประหยัดเวลาและค่าใช้จ่ายในการ ดำเนินคดีในศาล

เอกสารอ้างอิง

- เจษฎา นากระรัมย์. (2562). สิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทยภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย. เรียกใช้เมื่อ 6 กันยายน 2564 จาก <https://www.constitutionalcourt.or.th> > ewt_dl_link. PDF.
- ชลกร เทียนส่องใจ. (2553). การเจรจาไกล่เกลี่ยคนกลางเชิงพุทธ: หลักการและเครื่องมือสำหรับการ จัดการความขัดแย้ง. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นันทนัช สิมะโชคดี. (2559). เหตุหย่าเพราะครอบครัวแตกร้าง : ศึกษาเปรียบเทียบกฎหมาย ต่างประเทศ. ใน วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- บุญเสริม หุตะแพทย์. (2545). *ลักษณะการให้บริการของหน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องกับปัญหาความรุนแรงในครอบครัว*. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช: นนทบุรี.
- ประคอง เตกฉัตร. (2556). การดำเนินคดีและการประนีประนอมคดีครอบครัว. *วารสารวิชาการนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ*, 4(6), 1-14.
- พระพรหมคุณาภรณ์. (2556). *เจอภิฎติจิติไม่วิบัติ*. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ที่โรงพิมพ์บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).
- พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 (แก้ไขปรับปรุงตาม ฉบับที่ 2 ฉบับที่ 3 พ.ศ. 2558 ฉบับที่ 4 และฉบับที่ 5 พ.ศ. 2559). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 127/ตอนที่ 72 ก/หน้า 12 (วันที่ 22 พฤศจิกายน 2553)
- พูนสุข มาตังสรณ์. (2554). การจัดการความรุนแรงในครอบครัวเชิงพุทธบูรณาการ. ใน *พุทธศาสตร์คุณูปกตติต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา*. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ระเบียบคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมว่าด้วยค่าป่วยการของผู้ประนีประนอมคดีครอบครัว พ.ศ.2555. (2555). *ระเบียบคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมว่าด้วยค่าป่วยการของผู้ประนีประนอมคดีครอบครัว พ.ศ. 2555*. (ประกาศ ณ วันที่ 9 พฤศจิกายน พ.ศ. 2555).
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560. (2560). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 134 ตอนที่ 40 ก หน้า 9 (6 เมษายน 2560).
- สรวิต ลิ้มปริงชี. (2550). *การจัดการความขัดแย้งกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท: ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท*. กรุงเทพมหานคร: สำนักกระงับข้อพิพาท สำนักงานศาลยุติธรรม.
- สุภาวดี น้อยมณี. (2558). การสำรวจสถานการณ์เสี่ยงต่อความรุนแรงในครอบครัว ในตำบลแม่ยางฮ่อ อำเภอร่องขวาง จังหวัดแพร่. ใน *สังคมสงเคราะห์ศาสตร์มหาบัณฑิต คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์*. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุศักดิ์ ยศสิงห์. (2562). กระบวนการไกล่เกลี่ยคดีครอบครัว: ศึกษาการฟ้องหย่าในประเทศไทย. ใน *วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (การจัดการความขัดแย้ง)*. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- อมร อำไพรุ่งเรือง. (2554). การศึกษาพฤติกรรมการรักษาและการล่วงละเมิดศีล 5 ของพุทธศาสนิกชน กรุงเทพมหานคร. ใน *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา*. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- อรปรียา วสุมหันต์. (2553). พุทธวิธีจัดการความขัดแย้งในทัศนะของพระไพศาล วิสาโล. ใน *พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา*. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- อริยา คุ่มภัย. (2543). ภูมิหลังบุคลิกลักษณะ และสภาวะทางจิตใจของผู้หญิงที่ถูกสามีทำร้าย: กรณีศึกษา. ใน *วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล*. มหาวิทยาลัยมหิดล.
- อังคณา ช่วยคำชู. (2555). ความรุนแรงในครอบครัว: สาเหตุ ผลกระทบ และแนวทางการช่วยเหลือ. *วารสารธรรมศาสตร์*, 31(3), 130-145.
- อุมาพร ตรังคสมบัติ. (2545). *จิตวิทยาชีวิตคู่และการบำบัดคู่สมรส*. ศูนย์วิจัยและพัฒนาครอบครัว: กรุงเทพมหานคร.

การถ่วงดุลในงานสอบสวนของพนักงานสอบสวน*

CHECKS AND BALANCES IN THE INVESTIGATIVE WORK OF INVESTIGATORS

กชพร ทรัพย์โสม

Kochapon Subsom

บัณฑิต ขวายุธา

Bandit Khawyota

มหาวิทยาลัยขอนแก่น วิทยาเขตหนองคาย, ประเทศไทย.

Khon Kaen University NongKhai Campus, Thailand.

E-mail: kochapon.s@kkumail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี ในการถ่วงดุลงานสอบสวนของพนักงานสอบสวนตามหลักนิติธรรมในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน 2. ศึกษากระบวนการถ่วงดุลอำนาจสอบสวนคดีอาญาของตำรวจในระบบกฎหมายต่างประเทศ ทั้งระบบซivil ลอว์และระบบคอมมอน ลอว์ 3. ศึกษาแนวทางหรือกระบวนการกฎหมายในประเทศและต่างประเทศ เปรียบเทียบข้อดีและข้อเสียการถ่วงดุลงานสอบสวนคดีอาญาของตำรวจในประเทศไทย การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาจากหนังสือ บทความ และเอกสารวิชาการ ทั้งในและต่างประเทศ

ผลการศึกษาพบว่า 1. การจัดการโครงสร้างขององค์กรตำรวจและพัฒนางานสอบสวนเป็นแบบอำนาจรวมศูนย์ ทำให้มีโอกาสแทรกแซงจากผู้มีอิทธิพลและการเมืองได้ การตรวจสอบและลงโทษที่ไม่รุนแรง มีผลต่อการทำผิดของตำรวจ และทำให้ประชาชนไม่ได้รับการคุ้มครองตามหลักนิติธรรม 2. การสอบสวนของไทยมีกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาให้อำนาจแบบเบ็ดเสร็จ ไม่มีการถ่วงดุลที่เพียงพอ จึงเป็นช่องทางการทุจริตของเจ้าหน้าที่ตำรวจเพื่อหาประโยชน์ส่วนตน 3. เปรียบเทียบการถ่วงดุลงานสอบสวนในประเทศไทยกับประเทศอังกฤษแล้ว พบว่า ประเทศอังกฤษจะมีองค์กรภายนอกที่มาจากการเลือกตั้งมาถ่วงดุลการสอบสวนของตำรวจ ประเทศฝรั่งเศส พนักงานอัยการและผู้พิพากษา สอบสวนร่วมกับตำรวจตั้งแต่เกิดเหตุ ประเทศสหรัฐอเมริกา แม้ตำรวจมีอำนาจมากแต่มีพนักงานอัยการทำหน้าที่

* Received: 20 August 2023; Revised: 26 June 2024; Accepted: 27 June 2024

ถ่วงดุลตำรวจอย่างเข้มงวด และประเทศญี่ปุ่นมีการบัญญัติกฎหมายไว้ให้พนักงานอัยการถ่วงดุลอำนาจสอบสวน การถ่วงดุลการสอบสวนอาชญากรรมและเทคโนโลยี เช่น การจัดตั้งศูนย์กลางข้อมูลเพื่อประโยชน์ในทางคดี หรือองค์กรอิสระมาถ่วงดุลการสอบสวนคดีอาญา เพื่อป้องกันการแทรกแซงในกระบวนการยุติธรรม น่าจะเหมาะสมกับสังคมไทย

คำสำคัญ: กระบวนการยุติธรรมทางอาญา, การสอบสวนคดีอาญา, พนักงานสอบสวน, การถ่วงดุล

Abstract

This research article has the following objectives 1) to study concepts and theories in balancing employee investigation according to the rule of law in protecting people's rights and liberties, 2) to study the check and balance process of police criminal investigation in the international legal system, both civil law and common law, and 3) to study approaches or legal processes in the country and abroad, comparing the advantages and disadvantages of counter-balancing police criminal investigation in Thailand. This research is qualitative by studying books, articles, and academic documents both inside and abroad.

The study found that 1) the structure of the police organization and the development of investigation work are centralized. This allows for the possibility of interference from influential people and politics. Mild scrutiny and punishment are effective for police offenses and deprive citizens of the rule of law's protection. 2) Thailand's investigations have comprehensive authorization under the Criminal Procedure Law. There isn't enough counter-balance. Therefore, it is a corrupt channel for police officers to seek personal benefits. 3) Compare the checks and balances of investigation work in Thailand and abroad and find that England will have an outside body elected to counterbalance police investigations, France's prosecutor and judge have the power to investigate together with the police since the incident, United States part although the police are very powerful, prosecutors have a strict counter-balance to the police, and Japan has a law for the prosecutor to balance the investigation power.

Counter-balances in investigations may bring innovation and technology, such as the establishment of an information center for the benefit of litigation or independent organizations to balance criminal investigations to prevent interference in the justice process that should be appropriate for Thai society.

Keywords: criminal justice process, criminal investigation, employee investigation, balance.

บทนำ

การเรียกร้องให้ปฏิรูปประเทศด้านกระบวนการยุติธรรมในประเทศไทย ให้มีการดูแลอำนาจระหว่างพนักงานสอบสวนกับพนักงานอัยการอย่างเหมาะสม จากข่าวอาชญากรรมรุนแรง การวิพากษ์วิจารณ์ทางสังคมในเรื่องขั้นตอนการสอบสวน การมุ่งหาหลักฐาน หรือค้นหาความจริง หลายคนยังไม่สามารถพิสูจน์การกระทำ หรือนำผู้ก่อเหตุมาลงโทษได้ การทำหลักฐานเท็จ บิดเบือนข้อมูลทำให้คดีผิดพลาด เป็นเหตุให้ผู้กระทำหลุดรอดจากกฎหมาย เช่น คดีที่ DSI (department of special investigation) เข้าจับกุมสอบสวนมีเรื่องของประโยชน์จากการไม่ทำหน้าที่ตามกฎหมาย เพื่อแลกกับการปล่อยตัวไม่ดำเนินคดี การรีดทรัพย์นักท่องเที่ยงและผู้กระทำผิด การละเลยให้มีการเปิดบัญชีหลังพอกเงิน ยาเสพติด ซึ่งมีการเปิดธุรกิจสีเทามาเป็นเวลานาน เจ้าหน้าที่ไม่ดำเนินคดีเนื่องจากพัวพันเรื่องผลประโยชน์หรือสินบน คดีเว็บพนันออนไลน์ที่มีเจ้าหน้าที่ตำรวจระดับสูงเข้าไปเกี่ยวข้องในเรื่องผลประโยชน์ (ไทยโพสต์ออนไลน์, 2565) คดีเหล่านี้ปรากฏภาพไม่โปร่งใสในการทำหน้าที่ของตำรวจด้านหลักฐาน ในงานสอบสวนของพนักงานสอบสวนไม่มีหน่วยงานภายนอกเข้าไปตรวจสอบถ่วงดุลอำนาจสอบสวนได้ พนักงานสอบสวนที่มีอำนาจเข้ามาควบคุมในขั้นตอนทางอาญา โดยเฉพาะคดีพอกเงินและยาเสพติดของนายทุนจีน และการพนันออนไลน์ ที่มีเจ้าหน้าที่ตำรวจระดับสูงเข้าไปเกี่ยวข้องด้วย มีการเสนอข่าวออกไปสู่ภายนอกทั้งในและนอกประเทศถึงมุมมองการทำงานของตำรวจ จากสถิติการสั่งไม่ฟ้องของพนักงานอัยการและศาลอุทธรณ์พิพากษายกฟ้องตั้งแต่ปี พ.ศ. 2563 – 2564 โดยสรุป

1. คดีที่ศาลยกฟ้องอย่างน้อย 69 คดี เช่น คดีทุ่งศรีเมือง มีการชุมนุมเมื่อวันที่ 24 กรกฎาคม 2563 ศาลอุทธรณ์ยกฟ้องเนื่องจากโจทก์ไม่มีพยานหลักฐานยืนยันความผิดของจำเลย คดีชุมนุม 21 ตุลาคม 2563 กิจกรรมรำลึกการถูกยิงเสียชีวิตของเสธฯ แดง เมื่อวันที่ 13 พฤษภาคม 2563 เป็นต้น

2. คดีที่พนักงานอัยการสั่งไม่ฟ้องอย่างน้อย 48 คดี เช่น คดีคาร์มีอบจังหวัดตาก 15 สิงหาคม 2564 คดีมือบะลุแก๊สดินแดง 24 สิงหาคม 2564 เป็นต้น แม้ว่าสถิติดังกล่าวจะเป็นคดีทางการเมือง และการชุมนุมเป็นหลักแต่แสดงถึงการรวบรวมหลักฐานที่ไม่ครบถ้วน ทำให้ไม่อาจลงโทษผู้กระทำผิดได้ และนอกจากนี้ หากพยานโจทก์ไม่พอหรือไม่มีน้ำหนัก หรือต้องห้ามตามกฎหมายศาลจะยกฟ้องโจทก์ ปปล่อยจำเลย (ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน, 2565)

จากการศึกษาสถิติบัญชีคดีอาญาทั่วประเทศของสำนักงานอัยการสูงสุด รายการบัญชีความอาญาอุทธรณ์ สำนักงานอัยการทั่วประเทศ ปี พ.ศ. 2564 พบว่า คดีอาญาในชั้นอุทธรณ์ 55,277 เรื่อง มีคดีที่พิจารณาเสร็จไป 23,203 เรื่อง (รวมคดีที่เสร็จไปด้วยเหตุอื่น เช่น ถอนฟ้อง หรือยุติคดี) มีคดีที่อัยการชนะจำนวน 17,402 เรื่อง และคดีที่อัยการแพ้ 4,473 เรื่อง ซึ่งคิดเป็นอัตราส่วนต่อคดีที่อัยการชนะ 25.70 เปอร์เซ็นต์ จะเห็นว่ามีคดีที่อัยการแพ้ถึง 1 ใน 4 ของคดีที่ชนะซึ่งเป็นอัตราที่สูง เมื่อพิจารณาคดีอาญาชั้นฎีกา รวม 12,279 เรื่อง อัยการชนะ 2,001 เรื่อง อัยการแพ้ 736 เรื่อง คิดเป็น 36.8 เปอร์เซ็นต์ (สำนักงานอัยการสูงสุด, 2565)

จากสภาพปัญหาที่กล่าวมา ผู้เขียนซึ่งปฏิบัติงานในกระบวนการยุติธรรม ได้ศึกษากระบวนการสอบสวน สถิติและคำพิพากษาศาลดังกล่าว พบว่า สิ่งสำคัญในการสอบสวนคดีอาญา คือ พยานหลักฐานในคดีอาญา เนื่องจากระบบการดำเนินคดีอาญาของประเทศไทยเป็นระบบกล่าวหา เริ่มจากงานสอบสวนของพนักงานสอบสวนเป็นหลัก จากสถานการณ์สังคมในปัจจุบันที่มีการแทรกแซงอำนาจสอบสวนและการทำผิดต่อหน้าที่เพื่อช่วยผู้กระทำผิดแลกกับผลประโยชน์ การเลือกปฏิบัติในกระบวนการและขั้นตอนยุติธรรม สร้างความเหลื่อมล้ำในระบบงานยุติธรรม เกิดช่องว่างในการปฏิบัติระหว่างคนจนกับคนรวย ผู้มีอิทธิพล ทำให้กระบวนการยุติธรรมถูกบิดเบือน การศึกษาระบบการสอบสวนและถ่วงดุล พัฒนาระบบการสอบสวน เทคโนโลยี ตลอดจนการบริหารงานบุคคลผู้มีหน้าที่สอบสวน และระบบถ่วงดุลงานสอบสวนของประเทศไทย เปรียบเทียบกับระบบการถ่วงดุลตรวจสอบงานสอบสวนคดีอาญาของต่างประเทศแล้ว นำไปวิเคราะห์หาแนวทางที่เหมาะสมกับระบบการสอบสวนของประเทศไทย ที่สามารถนำไปปรับปรุงการสอบสวน ให้มีการทำงานถูกต้องตามหลักนิติธรรม หลักสิทธิมนุษยชนในเรื่องความเท่าเทียม สิทธิในการคุ้มครองทางกฎหมายจากรัฐ ไม่กระทำการรุนแรงละเมิด ได้รับการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรม มีสิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่ามีความผิด มีสิทธิได้รับหลักประกันเพื่อต่อสู้คดี (คณะกรรมการสิทธิมนุษยชน

แห่งชาติ, 2550) เพื่อให้กระบวนการยุติธรรมเป็นไปตามหลักนิติธรรมในการคุ้มครองประชาชนและสังคมให้เป็นปกติ จึงเป็นเรื่องเร่งด่วนและเป็นประโยชน์ต่อกระบวนการยุติธรรม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎี ในการถ่วงดุลงานสอบสวนของพนักงานสอบสวนตามหลักนิติธรรม ในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน
2. เพื่อศึกษากระบวนการถ่วงดุลอำนาจงานสอบสวนคดีอาญาของพนักงานสอบสวนในระบบกฎหมายต่างประเทศ ทั้งระบบกฎหมายแบบซิวิล ลอร์และระบบกฎหมายแบบคอมมอน ลอร์
3. เพื่อศึกษาแนวทางหรือกระบวนการทางกฎหมายในประเทศและต่างประเทศ เปรียบเทียบ ข้อดีและข้อเสียเกี่ยวกับการถ่วงดุลงานสอบสวนคดีอาญาของพนักงานสอบสวนในประเทศไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ศึกษาค้นคว้าด้านเอกสาร (Research Documentary) เป็นหลัก โดยศึกษาจากหนังสือและตำราทางกฎหมาย วารสารทางกฎหมายทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ รายงานการประชุมทางวิชาการ งานวิจัยและวิทยานิพนธ์ รายงานการวิเคราะห์กฎหมายและระเบียบและข้อบังคับที่บัญญัติเกี่ยวกับการถ่วงดุลงานสอบสวนใน คดีอาญา

ผลการวิจัย

จากการศึกษาพบว่า การสอบสวนคดีอาญาของตำรวจ และระบบการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ ของประเทศไทยใช้ระบบกล่าวหา (Accusatorial System) มีการแยกอำนาจการสอบสวนออกจาก อำนาจการพิจารณาตัดสินเหมือนประเทศอังกฤษ ซึ่งเป็นระบบกฎหมายแบบคอมมอน ลอร์ (Common Law System) เป็นไปตามทฤษฎีการถ่วงดุลอำนาจ โดยศาลจะวางตัวเป็นกลาง ผู้กล่าวหาทำหน้าที่ ค้นหาและนำสืบ ศาลควบคุมการต่อสู้คดีระหว่างผู้กล่าวหาและผู้ถูกกล่าวหาตามกติกาคือวิธีพิจารณา เป็นการแก้ไขข้อบกพร่องของระบบไต่สวน (สำนักงานอัยการสูงสุด, 2565) เพื่อคุ้มครองสิทธิของ ประชาชน หากการสอบสวนไม่เป็นไปตามหลักกฎหมายหรือหลักนิติธรรม หรือผู้สอบสวนไม่มีคุณธรรม

ไม่ปฏิบัติตามหลักกฎหมาย (สรวิชัย วงษ์สอาด, 2562) ย่อมทำให้การสอบสวนบกพร่อง บิดเบือนข้อมูล ศาลจะยกฟ้องและปล่อยจำเลย โดยการตรวจสอบถ่วงดุลอำนาจสอบสวนของตำรวจ มีดังนี้

1. การสอบสวนคดีอาญาของตำรวจ การดำเนินคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทยเริ่มต้นที่การสอบสวน ในกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาไม่มีบทบัญญัติเรื่องหลักการดำเนินคดีอาญาของพนักงานสอบสวนไว้โดยตรง ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 121 วางหลักไว้เพียงว่า ใครเป็นผู้สอบสวน ซึ่งเป็นหลักการดำเนินคดีอาญาตามกฎหมาย (สำนักงานอัยการสูงสุด, 2566) การดำเนินการตรวจสอบการทำผิดของตำรวจ การใช้กำลังเกินกว่าเหตุในการจับและการสอบสวน ตำรวจไม่มีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 157 เนื่องจากไม่มีเจตนาพิเศษคือเป็นการกลั่นแกล้งให้ผู้อื่นเสียหาย กรณีกระทำให้อื่นบาดเจ็บ หรือถึงแก่ความตายต้องรับผิดชอบในฐานะบุคคลธรรมดาตามความในประมวลกฎหมายอาญา การกระทำละเมิดในการปฏิบัติหน้าที่นั้นเป็นไปตามพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 ในประเทศไทยไม่มีการรายงานการจับกุมเพื่อให้ผู้บังคับบัญชาพิจารณาว่ากระทำเกินกว่าเหตุหรือไม่เหมือนต่างประเทศ แนวปฏิบัติอยู่ในดุลพินิจของผู้บังคับบัญชาพิจารณาว่าตำรวจทำเกินกว่าเหตุหรือไม่ การที่ตำรวจถูกดำเนินคดีอาญา ผู้บังคับบัญชาอาจใช้ดุลพินิจไม่ลงโทษทางวินัย คือไม่ตั้งคณะกรรมการสอบสวนวินัยให้ข้าราชการตำรวจรับราชการจนกว่าคดีจะถึงที่สุดก็ได้ ทำให้มีช่องว่างในการดำเนินการทางวินัยของตำรวจ ที่เอื้อประโยชน์ต่อการกระทำผิด (ณัฐวรรณ สิตวรเวชย์, 2561)

2. การถ่วงดุลอำนาจสอบสวนของพนักงานสอบสวนเป็นไปโดยองค์กรที่กำหนดไว้ตามกฎหมาย ดังนี้

2.1 องค์กรอัยการ ถ่วงดุลอำนาจสอบสวนของตำรวจตามที่กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 140 – 147 ด้านการสอบเพิ่มเติม การนำพยานมาให้พนักงานอัยการสอบถาม คำสั่งไม่ฟ้อง ซึ่งกระบวนการดังกล่าวดำเนินการเมื่อมีการสอบสวนและหาหลักฐานทางคดีเสร็จสิ้นแล้ว จึงส่งสำนวนให้พนักงานอัยการ จึงเป็นช่องว่างหากมีการทำลายหลักฐานหรือบิดเบือนข้อมูล เพื่อช่วยผู้กระทำผิดทางพนักงานอัยการจะไม่ทราบข้อมูล การร่วมสอบสวนพนักงานอัยการอาจมอบอำนาจให้ตำรวจหรือพนักงานอัยการร่วมสอบสวน กรณีที่มีกฎหมายกำหนดหรือกฎหมายพิเศษกำหนดไว้เท่านั้น

2.2 ฝ่ายปกครอง ควบคุมการสอบสวนได้ตามกฎกระทรวง ในความผิด 16 ประเภท ตามกฎกระทรวง กำหนดการสอบสวนความผิดอาญาบางประเภทในจังหวัดอื่นนอกจากกรุงเทพมหานครโดยพนักงานสอบสวนฝ่ายปกครอง พ.ศ. 2554 ทำให้นายอำเภอและผู้ว่าราชการ

จังหวัดไม่มีอำนาจเข้าไปสอบสวนคดีอาญาทั่วไปของตำรวจ เว้นแต่เป็นนโยบายหรือข้อสั่งการของกระทรวงมหาดไทย เช่น คดีป่าไม้ คดีที่ประชาชนร้องขอความเป็นธรรม และตำรวจกับฝ่ายปกครองได้ปฏิบัติงานร่วมกันตามข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการดำเนินคดีอาญา พ.ศ. 2523 (ศิริภาสมภาร, 2561)

จากข่าวคดีอาชญากรรมหลายเรื่อง พบว่า การสอบสวนไม่ได้กระทำโดยครบถ้วน เช่น คดีหมอศุภระโดดติก มารดาของนายแพทย์ที่เสียชีวิต ยังติดใจสาเหตุการตายของนายแพทย์ศุภระ และใช้เวลาในการทดสอบ และหาหลักฐานอยู่ถึง 11 ปี และมีการฟ้องคดีเมื่อวันที่ 18 เมษายน 2558 การที่มารดาผู้ตายสงสัยเหตุการณ์ตายและลงทุนสืบคดี ทดลองจ้างผู้เชี่ยวชาญสาขาต่าง ๆ เพื่อหาหลักฐานทางคดีด้วยตนเอง จึงนำมาสู่การฟ้องและลงโทษผู้กระทำความผิด แสดงให้เห็นถึงการสอบสวนที่บกพร่องด้านข้อมูลเพื่อพิสูจน์ความจริง (วิศรุต สีนพพร, 2565) ควรมีองค์กรหรือหน่วยงานภายนอกในการตรวจสอบเพื่ออุดช่องว่างของกฎหมาย ปัญหาสังคมที่เพิ่มขึ้นจากขั้นตอนคดีอาญาที่ขาดการถ่วงดุลที่เหมาะสม (สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล และคณะ, 2551) ทำให้มีข้าราชการทำผิดเพิ่มขึ้นจากการหาประโยชน์จากคดี ทำให้งานสอบสวนเสียไป เป็นเหตุให้ศาลยกฟ้อง การสอบสวนบิดเบือนเพื่อช่วยเหลือผู้กระทำด้วยเหตุผลประการต่าง ๆ สร้างหลักฐานเท็จขึ้นมาปกป้องผู้อื่น การซื้อหรือทรมานผู้ต้องหา การที่ตำรวจเป็นผู้ทำผิดเองจากคดีสารวัตรชิว (ไทยโพสต์ออนไลน์, 2565) การมีกฎหมายอาจไม่ใช่ว่าพัฒนางานยุติธรรมเพราะผู้สร้างกฎหมายขึ้นมา อาจใช้กฎหมายในทางผิดเป็นเครื่องมือทำลายฝ่ายตรงข้าม การบังคับใช้จึงควรมีหลัก ซึ่งก็คือ “หลักนิติธรรม” (The Rule OF Law) (กำชัย จงจักรพันธ์, 2565) คำว่า “หลักนิติธรรม หรือนิติรัฐ” เป็นหลักการรากฐานของรัฐเสรีประชาธิปไตย และยังใช้ตีความรัฐธรรมนูญและกฎหมาย มีสถานะเป็น “หลักกฎหมายทั่วไป” (general principle of public law) ที่ศาลใช้แก้ช่องว่างกฎหมายในกรณีไม่มีบทกฎหมายที่จะใช้บังคับในเรื่องนั้น (บรรเจิด สิงคะเนติ, 2564) การมีกฎหมาย แต่หากองค์กรหรือบุคคลมีอำนาจในงานสอบสวนคดีอาญาแบบเบ็ดเสร็จปราศจากการถ่วงดุลหรือคานอำนาจจากองค์กรอื่นแล้ว ไม่เป็นไปตามรัฐธรรมนูญที่รับรองสิทธิประชาชนเอาไว้ จากสภาพปัญหาด้านการบังคับใช้กฎหมาย แนวทางปฏิบัติขององค์กรในกระบวนการยุติธรรมผู้ศึกษาได้ศึกษาและค้นคว้าเรื่องการถ่วงดุลอำนาจสอบสวนของตำรวจ ดังนี้

1. ปัญหาด้านการบังคับใช้กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่ให้อำนาจสอบสวนแบบเบ็ดเสร็จ ไม่มีการถ่วงดุลเป็นช่องว่างให้มีการใช้อำนาจโดยไม่ชอบเพื่อแลกรับผลประโยชน์

1.1 ประเด็นปัญหาการถ่วงดุลอำนาจสอบสวนตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง ผลการศึกษา พบว่า มีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการถ่วงดุลอำนาจสอบสวนของตำรวจ มีดังนี้

1.1.1 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ด้านการสอบสวนเพิ่มเติมของอัยการตามมาตรา 140- 147 อำนาจสอบสวนในความผิดนอกราชอาณาจักร ตามมาตรา 20 คดีชั้นสูตรพลิกศพ เป็นต้น

1.1.2 กฎกระทรวงกำหนดการสอบสวนความผิดอาญาบางประเภทในจังหวัดอื่นนอกจากกรุงเทพมหานคร โดยพนักงานสอบสวนฝ่ายปกครอง พ.ศ. 2554 โดยกำหนดให้พนักงานฝ่ายปกครอง ปลัดอำเภอ ผู้ว่าราชการจังหวัด มีอำนาจควบคุมการสอบสวนในฐานะหัวหน้าพนักงานสอบสวนในความผิด 16 ประเภท ได้แก่ ความผิดเกี่ยวกับกองอาสารักษาดินแดน บัตรประชาชน กฎหมายว่าด้วยการเรียไร เป็นต้น ส่วนความผิดที่ไม่ได้กำหนดไว้ในกฎหมายฝ่ายปกครอง ไม่มีอำนาจควบคุมการสอบสวน

1.1.3 พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำให้นุคคลสูญหาย พ.ศ. 2565 มีผลให้อัยการตรวจสอบการจับและส่งเอกสารให้อัยการตรวจสอบทันทีเมื่อมีการจับกุมโดยไม่ได้กำหนดฐานความผิดไว้ และไม่ได้กำหนดโทษของการไม่ทำตามกฎหมายฉบับนี้ไว้ (กรมสอบสวนคดีพิเศษ, 2566)

2. ปัญหาด้านการบริหารจัดการในองค์กรที่ไม่มีระบบถ่วงดุลจากหน่วยงานภายนอกที่มีผลต่อการออกกฎหมายด้านสอบสวน การบริหารและสายการบังคับบัญชาของพนักงานสอบสวน ไม่มีการพัฒนางานถ่วงดุลสอบสวนโดยภาคประชาชนหรือหน่วยงานภายนอก นักวิชาการได้เคยเสนอให้มีการแยกงานสืบสวนกับงานสอบสวนออกจากกัน โดยให้งานสอบสวนเป็นอิสระเช่นเดียวกับหน่วยงานยุติธรรมมีหน้าที่ทำสำนวนเสนอให้พนักงานอัยการสั่งฟ้องให้งานสอบสวนเป็นอิสระ ไม่ถูกแทรกแซงจากสายงานบังคับบัญชาของพนักงานสอบสวน (กิติพงศ์ สุนทรวิภาต, 2562) การออกพระราชบัญญัติตำรวจแห่งชาติ พ.ศ. 2565 การบริหารจัดการองค์กรยังเป็นแบบรวมศูนย์เช่นเดิม ที่แทบจะไม่พบการพัฒนาด้านสอบสวนและถ่วงดุล และประชาชนไม่ได้รับประโยชน์จากกฎหมายดังกล่าวตามที่คาดหวัง มีการเสนอใช้เทคโนโลยีทางดิจิทัลแบบ VAR (VDO Assistant Referee) วิธีการนี้หากนำไปใช้กับที่เกิด

เหตุ พยาน และหลักฐานในทุกคดี จะเป็นประโยชน์ในชั้นสอบสวน ชั้นพนักงานอัยการ และศาลอย่างยิ่ง และได้เสนอแนะว่า “การปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมทั้งระบบเป้าหมายการค้นหาความจริงบนพื้นฐานการคุ้มครองสิทธิของประชาชน การนำเทคโนโลยีมาใช้ในการสอบสวนเพื่อหลีกเลี่ยงการเค้นข้อมูลจากพยาน โดยวิธีการที่มีชอบด้วยกฎหมายพยานหลักฐาน” (สถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย (องค์การมหาชน), 2566)

3. มาตรการทางกฎหมายต่างประเทศเกี่ยวกับการถ่วงดุลตรวจสอบการสอบสวน

3.1 ประเทศญี่ปุ่น ได้กำหนดไว้โดยชัดแจ้งในเรื่องของงานสอบสวนคดีอาญา โดยให้พนักงานอัยการมีอำนาจสอบสวนร่วมกับพนักงานสอบสวนในทุกคดี ตั้งแต่การตรวจสอบการจับกุม และรวบรวมหลักฐานต่าง ๆ เสนอแนะแนวทางในแก่พนักงานสอบสวนในคดี ซึ่งกรณีดังกล่าวในทางปฏิบัติพนักงานอัยการมีอำนาจใช้เท่าที่จำเป็นเท่านั้น ซึ่งข้อดีของการร่วมสอบสวนนี้ ทำให้คดีอาญาของญี่ปุ่นกระทบสิทธิของประชาชนและผิดพลาดลดน้อยลงมาก ซึ่งเป็นไปตามหลักนิติธรรมด้านการบังคับใช้กฎหมาย (อติวัชร สายสอิ่ง และ Atiwat Saisaing, 2566)

3.2 ประเทศฝรั่งเศส พนักงานอัยการมีอำนาจ สืบสวน สอบสวน รวบรวมหลักฐานต่าง ๆ เพื่อใช้ประกอบการพิจารณาว่าการกระทำดังกล่าวมีมูล ควรฟ้องหรือไม่ควรฟ้องต่อศาล โดยพนักงานอัยการจะทำงานเองหรือร่วมกับตำรวจ หรือให้ตำรวจฝ่ายคดีเป็นผู้ช่วยพนักงานอัยการ การสอบสวนคดีอาญาในประเทศฝรั่งเศส ผู้ที่ถูกกล่าวหาจะถูกสอบสวนโดยหน่วยงานของรัฐ คือ ตำรวจและพนักงานอัยการ มีการเก็บหลักฐานรวบรวมไว้ในแฟ้มคดี (Dossier) ตั้งแต่เริ่มต้นภายใต้การกลั่นกรองและสั่งคดีจากพนักงานอัยการ หน่วยงานตรวจสอบของสาธารณรัฐฝรั่งเศสส่วนใหญ่ให้อำนาจแก่คณะกรรมการตุลาการฝ่ายพิจารณาคดีและฝ่ายอัยการตรวจสอบการสอบสวน ประเทศฝรั่งเศสนั้น พนักงานอัยการและผู้พิพากษาจะสอบสวนและรวบรวมหลักฐาน โดยพนักงานอัยการสามารถไปที่เกิดเหตุได้ทันที จึงสามารถเก็บหลักฐานและกำหนดแนวทางได้อย่างรวดเร็ว มีผู้พิพากษาสอบสวนได้ ลักษณะการทำงานต่างฝ่ายต่างร่วมมือ มีลักษณะถ่วงดุลอำนาจกันอยู่ในตัว โดยองค์กรใดองค์กรหนึ่งไม่ได้มีอำนาจแบบเบ็ดเสร็จ (ภาวินี หาญธงชัย, 2563)

3.3 สหราชอาณาจักร ในสหราชอาณาจักรนั้นมีการแยกงานสอบสวนคดีอาญาคลายประเทศไทย แต่จะมีข้อที่ไม่เหมือนกับประเทศไทย คือ หน่วยงานอื่นที่มีอำนาจสอบสวนที่สำคัญที่แตกต่างจากประเทศไทยคือ พนักงานอัยการที่มีอำนาจสืบสวนสอบสวนด้วยซึ่งเรียกว่า Attorney General และ Director of public Prosecutions (DPP) ภารกิจหน้าที่ของ DPP คือ สอบสวนและ

ฟ้องคดีอาญาที่สำคัญ เช่น คดีฆ่าคนตายที่มีความยุ่งยาก (คณิง ภาไชย, 2536) คดีที่กระทบถึงกระบวนการยุติธรรม สำหรับคดีอาญาธรรมดาทั่วไปตำรวจด้านการสอบสวนจะเป็นผู้ฟ้อง สหราชอาณาจักรยังมียุติธรรมในท้องถิ่น มีศูนย์บริการ (Service Center) ขึ้น เพื่อช่วยเหลือพนักงานอัยการในระดับภูมิภาคทั้งฝ่ายคดีและงานธุรการ ตลอดจนมีการประสานงานกับตำรวจเพื่อแก้ไขปัญหาในการนำคดีขึ้นสู่ศาล ตำรวจรับผิดชอบงานสอบสวนคดีอาญาเป็นหลัก แต่จะมีหน่วยงานพิเศษ เช่น DPP และคณะกรรมการตำรวจมาตรวจสอบถ่วงดุลอำนาจสอบสวนโดยบุคคลที่อยู่ในองค์กร DPP และคณะกรรมการตรวจสอบตำรวจนั้น เป็นบุคคลจากภายนอกองค์กรตำรวจ (ภาวินี หาญธงชัย, 2563)

3.4 สหรัฐอเมริกา การสอบสวนของสหรัฐอยู่ในอำนาจตำรวจเป็นหลัก แต่มีการแบ่งอำนาจและการบังคับใช้กฎหมายในหลายระดับ เช่น รัฐบาลกลาง และมลรัฐ บางคดีอาจเป็นความผิดต่อรัฐบาลกลางด้วยก็สามารถลงโทษได้ ตำรวจจึงมีอำนาจสอบสวนเต็มและมีการตรวจสอบโดย หน่วยงานภายในของตำรวจเอง ระบบการถ่วงดุลจะมีพนักงานอัยการคอยให้คำแนะนำเท่านั้น ซึ่งระบบพนักงานอัยการที่มาจากการเมือง เป็นการประกันการใช้อำนาจที่ได้จากประชาชนโดยตรง เมื่อมีการทำผิดหรือไม่ชอบ จะไม่ได้รับการยอมรับจากประชาชน หรือไม่ได้รับการเลือกเข้ามาเป็นพนักงานอัยการอีก (ภาวินี หาญธงชัย, 2563)

อภิปรายผล

ผู้ศึกษาทำการวิเคราะห์แนวทางแก้ไขปัญหาการถ่วงดุลอำนาจสอบสวนคดีอาญาของพนักงานสอบสวน ทั้งกฎหมายของประเทศไทยและต่างประเทศ ทั้งประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแบบซีวิลล์ ลอว์ หรือระบบประมวลกฎหมาย เช่น ประเทศญี่ปุ่น ประเทศฝรั่งเศส และระบบกฎหมายแบบคอมมอน ลอว์ หรือระบบจารีตประเพณี เช่น สหราชอาณาจักร สหรัฐอเมริกา โดยวิเคราะห์เปรียบเทียบการถ่วงดุลตรวจสอบงานสอบสวน ซึ่งเป็นหลักสำคัญของการหาหลักฐานในคดีของกระบวนการสอบสวนของไทย พบว่า การถ่วงดุลตรวจสอบงานสอบสวนไม่เพียงพอต่อการประกันและคุ้มครองสิทธิของประชาชนมาจากสาเหตุ ดังนี้

1. จากการบังคับใช้กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งกำหนดอำนาจและหน้าที่ให้ทำการสอบสวนอย่างเบ็ดเสร็จ ไม่มีองค์กรภายนอกมาถ่วงดุล ทำให้ไม่มีการถ่วงดุลด้านการตรวจสอบและเก็บหลักฐานตั้งแต่เริ่มคดี ทำให้เป็นช่องทางในการบิดเบือนข้อมูลและหลักฐานและเอื้อต่อการทุจริตและ

เรียกรับผลประโยชน์ ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางในรายงานการวิจัยของสุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล และคณะ เห็นควรให้มีการพัฒนาระบบการตรวจสอบถ่วงดุลในกระบวนการยุติธรรม โดยนำหน่วยงานภายนอก หรือประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อแก้ไขปัญหาและคุ้มครองสิทธิของประชาชน ในด้านการบังคับใช้กฎหมายตามหลักนิติธรรม (สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล และคณะ, 2551)

2. ปัญหาด้านการบริหารจัดการองค์กรที่เป็นการรวมศูนย์อำนาจสั่งการ ทำให้การทำงานไม่เป็นอิสระ มีการแทรกแซงทางการเมือง และผู้มีอิทธิพล หรือแม้กระทั่งพนักงานสอบสวนเป็นผู้กระทำผิดเอง เป็นขบวนการอย่างคดีสารวัตรชิว การเรียกรับเงินจากคดีพนันออนไลน์ของตำรวจระดับสูง การแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มีขั้นตอนในการร่างและตรากฎหมายใช้ระยะเวลานาน การแก้ไขที่น่าสนใจนำไปพัฒนา ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของสถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย ที่มีการจัดเสวนาและนำเสนอแนวความคิดด้านการใช้เทคโนโลยีทางดิจิทัล มาแก้ไขปัญหาเรื่องการทำงานและความโปร่งใสของเจ้าหน้าที่รัฐ (สถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย (องค์การมหาชน), 2566) โดยเสนอให้แก้ไขระเบียบการทำงานของเจ้าหน้าที่รัฐในดำเนินคดีอาญา อาจนำมาใช้ได้ทั้งในระบบบริหารจัดการทำงาน ตลอดจนการจัดตั้งศูนย์การเก็บข้อมูลกลางงานสอบสวน ที่มีระบบรักษาความปลอดภัยขั้นสูงในการเก็บหลักฐานข้อมูล เพื่อหลีกเลี่ยงการแทรกแซงงานสอบสวนจากผู้มีอิทธิพล และประกันความโปร่งใสและตรวจสอบได้ในกระบวนการยุติธรรม

3. ระบบการตรวจสอบถ่วงดุลการสอบสวนของต่างประเทศทั้งระบบกฎหมายแบบซิวิล ลอว์ และระบบกฎหมายแบบคอมมอน ลอว์ พบว่า แต่ละประเทศต่างมีระบบตรวจสอบถ่วงดุล Check and Balances ที่แตกต่างกันตามระบบกฎหมายของประเทศ เช่น ในประเทศญี่ปุ่นใช้ระบบกฎหมายแบบซิวิล ลอว์ มีประมวลกฎหมายกำหนดให้พนักงานอัยการมีอำนาจสอบสวนโดยชัดเจน มีการพิจารณาคดีในระบบกล่าวหา เช่นเดียวกับประเทศไทย แต่จะมีการร่วมกันตรวจสอบและค้นหาหลักฐานร่วมกันระหว่างตำรวจและพนักงานอัยการอย่างเข้มงวด ประเทศฝรั่งเศสใช้ระบบไต่สวน มีการร่วมกันในระหว่างตำรวจ พนักงานอัยการ ศาลในการสืบสวนสอบสวนเป็นการถ่วงดุลตรวจสอบระหว่างองค์กรอย่างเข้มงวด เพื่อให้การสอบสวนเป็นไปโดยยุติธรรม ส่วนประเทศอังกฤษมีการตั้งองค์กรมาตรวจสอบการฟ้องคดีของประชาชนและองค์กรของรัฐอย่าง Director of public Prosecutions (DPP) สอบสวนและฟ้องคดีอาญาที่สำคัญ เช่น คดีฆ่าคนตายที่มีความยุ่งยาก คดีที่กระทบถึงกระบวนการยุติธรรม มียุติธรรมในท้องถิ่นให้สอดคล้องกับแนวนโยบายชาติ โดยมีศูนย์บริการ (Service Center) เพื่อช่วยเหลือพนักงานอัยการในระดับภูมิภาค ตลอดจนมีการประสานงานกับตำรวจเพื่อแก้ไขปัญหาใน

การนำดีขึ้นสู่ศาล ส่วนประเทศสหรัฐอเมริกาตำรวจมีอำนาจเต็ม แต่มีระบบการตรวจสอบการทำงานที่เข้มงวด ระบบพนักงานอัยการมาจากพรรคการเมืองได้รับเลือกตั้งจากประชาชน จากระบบการถ่วงดุลตรวจสอบของต่างประเทศ อาจนำข้อดีของระบบของประเทศต่าง ๆ มาปรับใช้ในการตรวจสอบถ่วงดุลการสอบสวนของประเทศไทย ที่น่าจะกระทบต่อองค์กรหลายองค์กรน้อยที่สุด น่าจะเป็นการนำระบบเทคโนโลยีด้านการควบคุมข้อมูลสอบสวน หรือหน่วยศูนย์กลางเก็บข้อมูลสอบสวนตั้งแต่เริ่มคดีของประเทศฝรั่งเศสมาปรับใช้ในการถ่วงดุลการสอบสวนได้ สอดคล้องกับแนวคิดของสถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย ซึ่งมีการนำเสนอเทคโนโลยีด้านการบันทึกข้อมูลเพื่อแก้ไขปัญหาการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเจ้าหน้าที่ เป็นต้น (สถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย (องค์การมหาชน), 2566)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การถ่วงดุลในงานสอบสวนของพนักงานสอบสวนที่ไม่เพียงพอ ทำให้กระบวนการยุติธรรมไม่เป็นไปตามหลักนิติธรรมในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ดังนี้

1. การสอบสวนของพนักงานสอบสวนไม่มีองค์กรภายนอกตรวจสอบถ่วงดุลด้านการสอบสวน คดีอาญาของพนักงานสอบสวนที่เพียงพอ ก่อให้เกิดปัญหาการสอบสวนที่บิดเบือน การเลือกปฏิบัติในกระบวนการยุติธรรม ตั้งแต่การจับกุม สอบสวน ไม่ได้เป็นไปอย่างเหมาะสมที่ให้ผู้ถูกละเมิดสิทธิปกป้องตนเองเมื่อสิทธิเสรีภาพถูกระทบ การไม่ถูกบังคับให้ให้ถ้อยคำที่ทำให้ตนเองถูกดำเนินคดีอาญา สิทธิในการต่อสู้คดี มีหลักประกันเสรีภาพจากการถูกควบคุมและจำกัดเสรีภาพจากการบังคับใช้กฎหมาย การกระทำดังกล่าวไม่เป็นไปตามหลักนิติธรรมในการบังคับใช้กฎหมายที่บุคคลทุกคนต้องมีความเสมอภาคทางกฎหมาย

2. การสอบสวนของต่างประเทศมีการควบคุมการใช้อำนาจรัฐตามหลักนิติธรรม ซึ่งทั้งระบบกฎหมายแบบซิวิล ลอว์และระบบกฎหมายแบบคอมมอน ลอว์ ต่างมีระบบถ่วงดุลตรวจสอบการสอบสวนจากองค์กรภายนอกหรือประชาชน ส่วนการสอบสวนของประเทศไทยวางหลักเรื่องการใช้อำนาจรัฐ ไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ไว้ คือ “การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐ หรือองค์กรอิสระต้องเป็นไปตามหลักนิติธรรม” คือ เจ้าหน้าที่รัฐ ซึ่งเป็นผู้รับมอบอำนาจจากรัฐต้องไม่ละเมิดสิทธิเสรีภาพของราษฎรตามอำเภอใจ อันเป็นหลักการที่คุ้มครองสิทธิเสรีภาพของ

ประชาชน แต่ไม่มีกระบวนการตรวจสอบป้องกันการทุจริตของเจ้าหน้าที่ในระบบยุติธรรมที่เข้มงวดและเพียงพอเหมือนกับต่างประเทศ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

การถ่วงดุลเรื่องการตรวจสอบการจับกุมของตำรวจตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำให้อับชญา พ.ศ. 2565 ซึ่งกำหนดให้ตำรวจแจ้งการจับต่ออัยการและส่งเอกสาร ตลอดจนวิดีโอบันทึกภาพและเสียงในการจับต่ออัยการ ไม่ได้กำหนดข้อหาหรือฐานความผิดไว้ ควรมีการศึกษากฎหมายและการเก็บข้อมูลจากการบังคับใช้กฎหมายดังกล่าวว่าเพียงพอต่อการถ่วงดุลอำนาจสอบสวนหรือไม่ต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กรมสอบสวนคดีพิเศษ. (2565). พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำให้อับชญา พ.ศ. 2565. เรียกใช้เมื่อ 19 สิงหาคม 2566 จาก <https://shorturl.asia/xYfz>.
- กำชัย จงจักรพันธ์. (2555). หลักนิติธรรม. เรียกใช้เมื่อ 25 ตุลาคม 2565 จาก https://k-rc.net/imageupload/21576/_1.pdf.
- กิตติพงศ์ สุนทรวิภาต. (2562). การแย่งงานสอบสวนเพื่อความเป็นเอกภาพของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ. ใน *การค้นคว้าอิสระหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต (การเมืองการปกครอง) สาขาวิชาการเมืองการปกครอง สำหรับนักบริหาร คณะรัฐศาสตร์*. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ. (2550). *ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน Universal Declaration of Human Rights*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ.
- คณิง ภาไชย. (2536). *อัยการสูงสุดของศาล 100 ปีแห่งการสถาปนาสถาบันอัยการสูงสุด*. กรุงเทพมหานคร: ฌลองรัตน์.
- ณัฐวรรณ สิตวรเวศย์. (2561). ขอบเขตและสภาพบังคับทางกฎหมายในกรณีที่เจ้าพนักงานตำรวจใช้กำลังจับกุมความเหมาะสม. ใน *วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ไทยโพสต์ออนไลน์. (2565). ชัดตาวันเครือข่ายเว็บพนัน 'สารวัตรชั่ว' ยึดทรัพย์แล้วกว่า 7 พันล้าน. เรียกใช้เมื่อ 26 มิถุนายน 2565 จาก <https://shorturl.asia/yNQVh>.

- ภาวินี หาญธงชัย. (2563). เอกภาพการสอบสวนในคดีอาญา:ศึกษาอำนาจการสอบสวนคดีอาญาของพนักงานฝ่ายปกครอง. ใน *วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขากฎหมายอาญา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*.
- วิศรุต สีนพพร. (2564). *แม่ขอลู 11 ปี เพื่อความยุติธรรม อธิบายคดีนายแพทย์ตกลาคร. เรียกใช้เมื่อ 26 มิถุนายน 2565 จาก <https://www.thairath.co.th>*.
- ศิริินภา สมภาร. (2561). ปัญหาอำนาจการสอบสวนคดีอาญาของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ. *วารสารรัชต์ภาคย์*, 12(26), 211-228.
- ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน. (2566). *สถิติ พรก.ฉุกเฉินที่ศาลยกฟ้อง-อัยการสั่งไม่ฟ้อง. เรียกใช้เมื่อ 25 มิถุนายน 2565 จาก <https://tlhr2014.com/archives/41328>*.
- สถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย (องค์การมหาชน). (2564). *Way Out อำนาจเชิงโครงสร้างในกระบวนการยุติธรรม. เรียกใช้เมื่อ 25 มิถุนายน 2566 จาก <https://shorturl.asia/thG3Y>*.
- สรวิชัย วงษ์สอาด. (2562). คุณธรรมในทัศนะของเพลโต. *วารสารรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา*, 2(2), 23-38.
- สำนักงานอัยการสูงสุด. (2540). *รวมบทความด้านวิชาการของศาสตราจารย์ ดร. คณิต ณ นคร อัยการสูงสุด. เรียกใช้เมื่อ 19 สิงหาคม 2566 จาก <https://shorturl.asia/DLfUJ>*.
- สำนักงานอัยการสูงสุด. (2564). *สถิติคดี – สำนักงานอัยการสูงสุด. เรียกใช้เมื่อ 25 มิถุนายน 2565 จาก <http://www3.ago.go.th>*.
- สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล และคณะ. (2551). ระบบการตรวจสอบถ่วงดุลในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา. ใน *รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์. โครงการเพื่อพัฒนา กระบวนการยุติธรรม สำนักงานกิจการยุติธรรม*.
- อติวัชร สายสอั้ง และ Atiwat Saisaing (2556). *อำนาจสอบสวนของพนักงานฝ่ายปกครอง. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. เรียกใช้เมื่อ 19 สิงหาคม 2566 จาก https://digital.library.tu.ac.th/tu_dc/frontend/Info/item/dc:100856*.

ปัญหาทางกฎหมายในเรื่องการกำหนดผู้ทำหน้าที่แทนกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน
กรณีการยกฐานะท้องถิ่นเป็นเทศบาลเมือง หรือเทศบาลนคร*

LEGAL PROBLEMS RELATED TO REPLACING DUTIES AND FUNCTIONS OF
A VILLAGE CHIEF AND A VILLAGE HEADMAN REGARDING THE PROMOTION
OF LOCAL ADMINISTRATIVE ORGANIZATION TO CITY MUNICIPAL OR
TOWN MUNICIPAL

อัญชา สุริยะ

Anchana Suriya

อัครพร สีหวัฒน์

Acharaporn Seehawattana

มหาวิทยาลัยขอนแก่น วิทยาเขตหนองคาย, ประเทศไทย.

Khon Kaen University Nongkhai Campus, Thailand.

E-mail: nook_anchana@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงความเป็นมา เจตนารมณ์ ที่เกี่ยวข้องกับการพ้นจากตำแหน่งและการยกเลิกตำแหน่งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และปัญหาที่เกิดขึ้น วิเคราะห์เปรียบเทียบพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช 2457 และพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 และเปรียบเทียบกฎหมายต่างประเทศ และเพื่อเสนอแนะแนวทางการปรับปรุงหรือแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายเกี่ยวกับการพ้นจากตำแหน่งและการยกเลิกตำแหน่งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เพื่อให้มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงเชิงคุณภาพ โดยศึกษาข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ ทั้งในประเทศ และต่างประเทศ

ผลการวิจัยพบว่า การที่ตำแหน่งของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านถูกกำหนดให้พ้นไปเมื่อเขตพื้นที่นั้นยกฐานะเป็นเทศบาลเมืองหรือเทศบาลนคร ส่งผลกระทบกับทั้งตัวดีตกำนัน ผู้ใหญ่บ้านที่ถูกกำหนดให้พ้นจากตำแหน่งเอง และประชาชน ในเรื่องของการติดต่อ ประสานงาน รับบริการกับราชการ ส่วนภูมิภาคที่ยังมีอยู่เป็นจำนวนมาก และราชการส่วนภูมิภาคเองที่ขาดกำลังหลักสำคัญระดับพื้นที่

* Received: 25 May 2024; Revised: 27 June 2024; Accepted: 28 June 2024

ที่ใกล้ชิดประชาชนที่สุด ในการขับเคลื่อนนโยบายแห่งรัฐ โดยที่ยังไม่มีมาตรการใด ๆ แห่งการพ้นจากตำแหน่งมารองรับ จึงเห็นปัญหาสำคัญ 2 ประการ คือ 1) ไม่มีมาตรการเยียวยาตัวผู้ถูกให้พ้นจากตำแหน่ง 2) ไม่มีผู้ใดมากระทำการหน้าที่แทนกำนัน ผู้ใหญ่บ้านได้ ตามระเบียบกฎหมายบางเรื่อง ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหา คือ กำหนดผู้ทำหน้าที่แทนโดยกำหนดให้การใดที่กำนัน ผู้ใหญ่บ้านมีหน้าที่ แต่ต้องพ้นจากตำแหน่งเพราะการยกฐานะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้ผู้นำชุมชนมีอำนาจ หน้าที่แทน และกำหนดมาตรการเยียวยา โดยกำหนดให้พ้นจากตำแหน่งและได้รับค่าตอบแทนจนกว่าจะถึงรอบการประเมิน 4 ปี ของบุคคลนั้น

คำสำคัญ: กำนัน, ผู้ใหญ่บ้าน, การยกฐานะ, การปกครองท้องถิ่น, องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

Abstract

The purpose of this research article is to study the history and intentions related to the resignation and termination of the positions of Subdistrict Headman and Village Headman, including the problems that arise as a result. Comparative analysis of The Local Administration Act B.E. 2457 and The Municipality Act B.E. 2496 and compare foreign laws and to suggest guidelines for improving or amending the law regarding retirement and termination of the position of Subdistrict Headman and Village Headman to be appropriate and in line with the context of this research area, it is qualitative research by studying information from various documents both domestic and foreign.

The research results found that Resignation from the position of Subdistrict Headman and Village Headman when a locality is raised to the status of city municipality or town municipality, affects all parties, whether it is the Subdistrict Headman or Village Headman. Including people who need to contact the provincial government. The provincial government itself lacks key personnel in the areas closest to the people to drive state policy while no measures have been taken to accommodate the said problem. Therefore, two important problems were found: (1) there was no remedy for the Subdistrict Headman and Village Headman who must leave their positions, and (2) There were no government personnel able to perform duties on behalf of the Subdistrict Headman and Village

Headman following certain legal regulations. The researcher therefore has a proposal for community leaders according to the law of the city municipality or town municipality to have authority and duties on their behalf and determine remedial measures for the Subdistrict Headman and Village Headman will remain in position and continue to receive compensation until that person's 4-year evaluation period.

Keywords: Subdistrict Headman, Village Headman, Status Enhancement, Local Government, Local Government Organization

บทนำ

กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ถือเป็นตำแหน่งหรือหน่วยของการปกครองที่สำคัญ และใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุดตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน เป็นกำลังสำคัญที่จะพัฒนาประเทศและขับเคลื่อนนโยบายแห่งรัฐ เป็นผู้แทนที่มาจาก การเลือกโดยตรงของประชาชน และเป็นกลไกสำคัญในการสนับสนุน และประสานงานการทำงานของทุกหน่วยภาครัฐ ภาคเอกชน (ประมวล รุจนเสรี, 2541) แสดงให้เห็นว่า ตำแหน่งดังกล่าวนี้ มีความสำคัญมากต่อการบริหารงานของประเทศ

จนกระทั่งต่อมา มีแนวคิดของการกระจายอำนาจเข้ามา โดยรัฐบาลกลางจะไม่รวมศูนย์อำนาจในการจัดการ แต่จะเปิดโอกาสให้ท้องถิ่นมีอำนาจในการจัดการดูแลกิจการของตนเอง ทำให้ปัญหาในแต่ละท้องถิ่นได้รับการแก้ไขปรับปรุงได้อย่างมีประสิทธิภาพ และตรงตามความต้องการของคนในท้องถิ่นนั้น ๆ ซึ่งการกระจายอำนาจเริ่มปรากฏขึ้นอย่างชัดเจนนับแต่มีรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 (ภิรมย์พร ไชยยนต์, 2557) ที่ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความเป็นอิสระในการกำหนดนโยบาย การปกครอง การบริหารงานบุคคล การเงิน และการคลัง (ดาวณา เกตุทอง, 2563) ทั้งยังพัฒนาการกระจายอำนาจอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้ปี พ.ศ. 2546 มีการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 มาตรา 4 กำหนดให้เมื่อพ้นกำหนดหนึ่งปีนับแต่วันที่ให้มีประกาศกระทรวงมหาดไทยยกฐานะท้องถิ่นใดเป็นเทศบาลเมืองหรือเทศบาลนครแล้ว ห้ามมิให้ใช้กฎหมายว่าด้วยลักษณะปกครองท้องที่ในส่วนที่บัญญัติถึงการแต่งตั้งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล และสารวัตรกำนันในท้องถิ่นนั้น และให้บรรดาบุคคลที่เป็นกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล และสารวัตรกำนันพ้นจากตำแหน่งและหน้าที่เฉพาะในเขตท้องถิ่นนั้น (ราชกิจจานุเบกษา, 2546)

ในพื้นที่จังหวัดบึงกาฬ เป็นตัวอย่างของพื้นที่ที่มีการยกฐานะเป็นเทศบาลเมืองบึงกาฬได้ไม่นาน (ราชกิจจานุเบกษา, 2564) ส่งผลเมื่อพ้นกำหนดหนึ่งปีบรรดาบุคคลที่เป็นกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล และสารวัตรกำนันในเขตเทศบาลเมืองบึงกาฬต้องพ้นจากตำแหน่ง จึงส่งผลกระทบต่อทั้งตัวอดีตกำนัน ผู้ใหญ่บ้านที่ถูกกำหนดให้พ้นจากตำแหน่งเองทั้งในด้านการปฏิบัติหน้าที่ และด้านสภาพจิตใจ ประชาชนในเรื่องของการติดต่อ ประสานงาน และเข้ารับบริการ กับการขอส่วนภูมิภาค และราชการส่วนภูมิภาคขาดกำลังหลักสำคัญระดับพื้นที่ที่ใกล้ชิดประชาชนที่สุด ผู้ศึกษาจึงได้ศึกษาเกี่ยวกับการพ้นจากตำแหน่งและการยกเลิกตำแหน่งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ว่าจะมีปัญหาเกิดขึ้นหรือไม่อย่างไร หากเกิดปัญหาแล้วมีมาตรการหรือหลักเกณฑ์ใดมารองรับที่ให้ความเป็นธรรมกับทุกฝ่ายหรือไม่อย่างไร เพื่อให้กฎหมายเป็นเครื่องมือที่มีความเหมาะสม สอดคล้องกับบริบทพื้นที่ และสภาพสังคมในปัจจุบันที่สุด

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาถึงความเป็นมา แนวคิด เจตนารมณ์ และปัญหาที่เกิดขึ้นจากการพ้นจากตำแหน่ง และการยกเลิกตำแหน่งกำนัน ผู้ใหญ่บ้านของประเทศไทย
2. เพื่อศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช 2457 และพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 และกฎหมายต่างประเทศ ในส่วนที่เกี่ยวกับการปกครองระดับหมู่บ้าน ตำบล
3. เพื่อเสนอแนะแนวทางการปรับปรุงหรือแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมาย ให้มีความเหมาะสม และสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่

วิธีดำเนินการศึกษา

การศึกษาวิจัยนั้น ผู้ศึกษาได้ดำเนินการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ โดยค้นคว้าข้อมูลจากบทความ วารสาร หนังสือ วิทยานิพนธ์ เอกสารในเชิงวิชาการ กฎหมายที่เกี่ยวข้อง ทั้งในประเทศ และต่างประเทศ รวมทั้งข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์จากสื่อต่าง ๆ รวบรวมศึกษาอย่างเป็นระบบ เพื่อให้ทราบถึง ปัญหาการพ้นจากตำแหน่งและการยกเลิกตำแหน่งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ไปจนถึงการกำหนดหลักเกณฑ์ที่ให้ความเป็นธรรมกับทุกฝ่าย เพื่อให้กฎหมายเป็นเครื่องมือที่มีความเหมาะสม สอดคล้องกับบริบทพื้นที่ และสภาพสังคมในปัจจุบันที่สุด

ผลการวิจัย

กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ถือเป็นตำแหน่งทางการปกครองที่สำคัญ ทั้งยังใกล้ชิดกับราษฎรมากที่สุด เป็นกำลังสำคัญที่พัฒนาประเทศและขับเคลื่อนนโยบายแห่งรัฐ (ประมวล รุจนเสรี, 2541) การกำหนดให้เมื่อพ้นหนึ่งปีนับแต่วันที่ได้ยกฐานะท้องถิ่นใดเป็นเทศบาลเมืองหรือเทศบาลนครแล้วนั้น มิให้ใช้กฎหมายเกี่ยวกับการแต่งตั้งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน พ้นจากตำแหน่ง อาจก่อให้เกิดปัญหาตามมา จึงสามารถแยกประเด็นศึกษาได้ ดังนี้

1. กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ถือได้ว่าเป็นผู้นำโดยธรรมชาติ มีบทบาทสำคัญเป็นอย่างมากทั้งในอดีต ตั้งแต่สมัยสุโขทัยที่เรียกว่านายแคว้น นายบ้าน จนกระทั่งในปัจจุบันที่เรียกว่ากำนัน ผู้ใหญ่บ้าน (ปริญ นิทัศน์เอก, 2553) จากการศึกษาพบว่า อำนาจและหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ได้แก่ ด้านการปกครองและรักษาความสงบเรียบร้อยของราษฎร ด้านการอันเกี่ยวด้วยความอาญา ด้านที่ดิน ด้านงานทะเบียน ด้านป้องกันภัย ด้านภาษีอากร ด้านการรักษาสิ่งแวดล้อม ด้านการพาณิชย์ ด้านการแพทย์ และด้านการอำนวยความสะดวกอื่น ๆ (นครินทร์ เมฆไตรรัตน์, 2546) ต่อมาเมื่อแนวคิดของการกระจายอำนาจเข้ามา รัฐบาลกลางเปิดโอกาสให้ท้องถิ่นมีอำนาจในการจัดการดูแลกิจการของตนเอง ประชาชนในพื้นที่สามารถที่จะร่วมตัดสินใจในการแก้ไขปัญหาชุมชน ซึ่งอาจจะผ่านตัวแทนของประชาชน (โกวิทย์ พวงงาม, 2554) ที่เกี่ยวข้องกับการจัดสรรทรัพยากรภายในท้องถิ่น โดยมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรองรับอำนาจที่กระจายออกไป (วุฒิสาร ตันไชย และธีรพรณ ใจมั่น, 2547) ซึ่งเป็นแนวคิดสำคัญที่นำมาสู่การมีพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 ที่มีการกำหนดให้มีการพ้นจากตำแหน่งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในท้องที่ที่ยกฐานะเป็นเทศบาลเมือง หรือเทศบาลนคร และยกเลิกตำแหน่งหากไม่จำเป็น ซึ่งเจตนารมณ์ คือ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เป็นตำแหน่งหน้าที่ที่เกิดขึ้นและมีอยู่ตามกฎหมายลักษณะปกครองท้องที่ที่มีมานาน เป็นตำแหน่งสำคัญในการช่วยเหลือจังหวัด และอำเภอ ในการบริหารราชการส่วนภูมิภาค ที่สามารถนับได้เลยว่าเป็นการบริหารราชการของแผ่นดินตามหลักการแบ่งอำนาจ แต่กฎหมายที่กำหนดให้พ้นจากตำแหน่ง เป็นกฎหมายเทศบาล เป็นการบริหารราชการแผ่นดินในรูปแบบการกระจายอำนาจ จึงเห็นว่ามีเจตนารมณ์ที่จะลดบุคลากรของราชการส่วนภูมิภาคลง แต่ทั้งนี้ หากไม่มีกำนันผู้ใหญ่บ้านจะก่อให้เกิดผลกระทบตามมาเป็นอย่างมาก อย่างพื้นที่จังหวัดบึงกาฬ ที่ยกสถานะของท้องถิ่นได้ไม่นาน มีผลวันที่ 5 สิงหาคม พ.ศ. 2563 (ราชกิจจานุเบกษา, 2563) ทำให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้านต้องพ้นจากตำแหน่ง แต่ในปัจจุบันแม้จะล่วงเลยกำหนด 1 ปีมาแล้ว ในพื้นที่จังหวัดบึงกาฬ ยังคงมีกำนันผู้ใหญ่บ้านอยู่ทุกหมู่บ้าน รวมถึงหมู่บ้านที่อยู่เขตเทศบาลเมืองบึงกาฬเช่นกัน และในทาง

ปฏิบัติเทศบาลเมืองบึงกาฬ ก็ยังคงขอความร่วมมือกันนั้น ผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งเป็นตำแหน่งที่ใกล้ชิดประชาชน ดำเนินการสนับสนุนภารกิจของตนอยู่ อย่างเช่น (1) การรับหน้าที่เป็นนายทะเบียนผู้รับแจ้ง ประจำ ตำบล หมู่บ้าน มีหน้าที่รับแจ้งการเกิด การตาย การย้ายที่อยู่ การสร้างบ้านใหม่ การรื้อบ้าน และการ กำหนดเลขประจำบ้านนั้น ยังคงใช้และยอมรับเอกสารที่ผู้ใหญ่บ้านรับแจ้งมา (2) งานเกี่ยวกับการรักษา ความสงบเรียบร้อย หรือการที่เกี่ยวกับความอาญา จะไม่ค่อยเห็นภาพที่เทศบาลเมืองหรือนครไปจับ ผู้กระทำความผิด เช่น ยาเสพติด เล่นการพนัน หรือคดีลักขโมย เช่นภาพที่จะเห็นกำนัน ผู้ใหญ่บ้านทำ เป็นประจำ (3) การอันเกี่ยวกับการรักษาสิ่งแวดล้อมในพื้นที่จังหวัดบึงกาฬที่มีทรัพยากรธรรมชาติ และแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติมากมาย จะมีหน้าที่ดูแล รักษา และป้องกันปราบปรามการทำลาย สิ่งแวดล้อม ในขณะที่ทางเทศบาลเมืองบึงกาฬจะดูแลเรื่องของสิ่งแวดล้อมในเชิงของการบริการ สาธารณะ จากที่กล่าวมาแสดงให้เห็นว่า กำนัน ผู้ใหญ่บ้านยังคงมีความสำคัญเป็นอย่างมาก

2. พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช 2457 และพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 เหมือนตัวแทนหลักการแนวความคิดการปกครองทั้ง 2 แนวคิด กล่าวคือ พระราชบัญญัติลักษณะ ปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช 2457 เป็นกฎหมายเกี่ยวกับการปกครองท้องที่ที่มีการปกครองเป็น ระดับหมู่บ้าน ตำบล จังหวัด เป็นลักษณะของการปกครองแบบแบ่งอำนาจ ในขณะที่พระราชบัญญัติ เทศบาล พ.ศ. 2496 เป็นกฎหมายที่ออกมาจากแนวความคิดการปกครองแบบกระจายอำนาจ ที่ต้องการ กระจายอำนาจการตัดสินใจในการแก้ไขปัญหาลงไปยังพื้นที่ในระดับเทศบาล เพื่อให้ตอบสนอง ความต้องการของคนในพื้นที่นั้น ๆ ให้ตรงตามวัตถุประสงค์ และรวดเร็ว ซึ่งแนวความคิดการปกครอง และกฎหมายทั้ง 2 ฉบับ ต่างก็มีข้อดี ข้อเสียแตกต่างกันออกไป โดยพระราชบัญญัติลักษณะปกครอง ท้องที่ พระพุทธศักราช 2457 เป็นวิธีการปกครองที่อำนาจประโยชน์ จัดทำบริการสาธารณะแก่ ประชาชนผู้อยู่ใต้การปกครองอย่างเสมอภาคกัน กรณีนี้เราอาจเห็นได้จากกรมการปกครองมักมีหนังสือ สั่งการหรือมอบหมายกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผ่านช่องทางผู้ว่าราชการจังหวัดและนายอำเภอให้ดำเนินการ ที่มีลักษณะเหมือนกันทั่วประเทศ เช่น การส่งแนวทางเพื่อแก้ไขปัญหาสถานการณ์โควิด - 19 และ การสั่งการให้สำรวจข้อมูลประชาชนเพื่อลงทะเบียนรับสวัสดิการจากรัฐ เป็นต้น แต่จะทำให้อำนาจ การตัดสินใจรวมอยู่ที่ส่วนกลาง ทำให้ไม่อาจแก้ไขปัญหาได้อย่างทันทั่วถึงและไม่ทั่วถึง ซึ่งบางพื้นที่ มีสภาพปัญหาแตกต่างกัน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ไม่สามารถแก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง ต้องส่งเรื่องผ่าน ช่องทางอำเภอ จังหวัด ไปจนถึงกรมการปกครอง ซึ่งใช้เวลานาน (วสันต์ เหลืองประภัสร์, 2558) ในขณะที่พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 มีการให้อำนาจการตัดสินใจในปัญหาด้านต่าง ๆ

ที่เกี่ยวกับการจัดทำบริการสาธารณะเป็นไปอย่างรวดเร็ว แต่จะทำให้อำนาจของส่วนกลางลดน้อยลง ซึ่งอาจทำลายเอกภาพความมั่นคงของรัฐได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงที่มีศึกสงครามหรือภาวะฉุกเฉิน และถ้าผู้บริหารท้องถิ่นที่ได้รับการเลือกตั้งเป็นผู้ขาดความรู้การบริหารองค์กรแล้ว อาจทำให้บริการสาธารณะที่อยู่ในขอบอำนาจหน้าที่ของท้องถิ่นขาดประสิทธิภาพ (โกคิน พลกุล, 2536)

3. เมื่อพิจารณากฎหมายเกี่ยวกับการปกครองของประเทศทั้ง 3 ประเทศแล้วพบว่า การยกฐานะของหน่วยการปกครองท้องถิ่นจากระดับหนึ่งไปสู่อีกระดับหนึ่งของฟิลิปปินส์ มีผลทำให้หน่วยการปกครองท้องถิ่นนั้น ๆ สิ้นสภาพไป และก่อให้เกิดหน่วยการปกครองท้องถิ่นอีกประเภทหนึ่งขึ้นมาทำหน้าที่แทนที่แทนที่นั้น แต่เมื่อฟิลิปปินส์ไม่มีการบริหารราชการส่วนภูมิภาค ที่อาจมีการก้ำกึ่งซ้อนทับกับหน่วยการปกครองท้องถิ่น อยู่ภายในพื้นที่เดียวกันแล้ว การยกฐานะจากท้องถิ่นในระดับหนึ่งไปสู่ท้องถิ่นในอีกระดับหนึ่ง จึงไม่มีประเด็นปัญหาทางกฎหมายหรือในทางปฏิบัติในทำนองเดียวกันกับในประเทศไทย (ณัฐธิดา บุญธรรม, 2556) **ประเทศญี่ปุ่น** มีสถานะเป็นรัฐเดี่ยว มีการจัดโครงสร้างการบริหารราชการแผ่นดินออกเป็น 2 ส่วน คือ การบริหารราชการส่วนกลาง และการบริหารราชการส่วนท้องถิ่น สำหรับการจัดตั้งหน่วยการปกครองส่วนท้องถิ่นในระดับต่าง ๆ จัดตั้งขึ้นตามระดับความเจริญทางเศรษฐกิจ สังคม และภูมิหลังทางประวัติศาสตร์เป็นสำคัญ ดังนั้น เทศบาลในระดับล่างสามารถยกฐานะเป็นเทศบาลประเภทที่สูงกว่าได้ตามหลักเกณฑ์ของเทศบาลในแต่ละประเภทที่กำหนดไว้ เทศบาลหมู่บ้านจะเป็นเทศบาลที่เล็กที่สุด จะมีหัวหน้าหมู่บ้าน หรือ นายกเทศมนตรีและสภาเทศบาลซึ่งมาจากการเลือกตั้งดำรงตำแหน่ง 4 ปี (ประเสริฐ จิตติพัฒน์พงศ์, 2532) **ประเทศฝรั่งเศส** จัดโครงสร้างการบริหารราชการส่วนท้องถิ่นแบบ 3 ชั้น คือ ภาค (Region) จังหวัด (Department) และเทศบาล (Commune) นายกเทศมนตรีมี 2 ฐานะ คือ ผู้บริหารของเทศบาล และตัวแทนของรัฐ จึงมีบทบาทอำนาจหน้าที่ ดังนี้ (1) ในฐานะผู้บริหารของเทศบาล มีบทบาทและอำนาจหน้าที่ในการบริหารงานประจำวันของเทศบาลในด้านต่าง ๆ ได้แก่ การบริหารงานบุคคล การเงิน การคลัง การดูแลและใช้ประโยชน์ในทรัพย์สินของเทศบาล ตลอดจนการทำสัญญาจัดซื้อจัดจ้างต่าง ๆ (2) ในฐานะตัวแทนของรัฐ มีหน้าที่รับผิดชอบในด้านการรักษาความสงบเรียบร้อย เป็นนายทะเบียนรับแจ้งเกิด แต่งงานและตาย การจัดทำบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งและดูแลการเลือกตั้ง การสำรวจสำมะโนประชากร งานบางอย่างที่เกี่ยวข้องกับกองทัพ การออกใบอนุญาตล่าสัตว์ (พรหมศักดิ์ แสงโพธิ์, 2566)

4. ปัญหาการกำหนดผู้ทำหน้าที่แทน กรณีกำหนด ผู้ใหญ่บ้านพ้นจากตำแหน่ง เมื่อยกฐานะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นเทศบาลเมือง และเทศบาลนครนั้น ได้ศึกษาโครงสร้างบุคลากรของ

เทศบาลเมือง และเทศบาลนคร ว่ามีบุคคลใดบ้างที่จะสามารถทำการเหล่านี้แทนกำนัน ผู้ใหญ่บ้านได้ พบว่า จะมีนายกเทศมนตรีเป็นหัวหน้าฝ่ายบริหาร และสมาชิกสภาเทศบาล มาจากการเลือกตั้งของประชาชน มีหน้าที่กำหนดนโยบายโดยไม่ขัดต่อกฎหมายและรับผิดชอบในการบริหารราชการของเทศบาล ถือว่านายกเทศมนตรีเป็นผู้บริหารที่เป็นผู้บังคับบัญชาของข้าราชการในเทศบาล และสมาชิกสภาเทศบาล มีหน้าที่ในการสะท้อนความต้องการของประชาชนในพื้นที่ เป็นองค์กรทางนิติบัญญัติในเทศบาล พิจารณา กลั่นกรอง และอนุมัติกฎหมายต่าง ๆ ว่าควรบังคับใช้ในเขตเทศบาลหรือไม่ และตรวจสอบถ่วงดุลการทำงานของฝ่ายบริหาร **โครงสร้างภายในของเทศบาล** จะมีตำแหน่ง บุคลากร หน้าที่ตามที่พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 ซึ่งกำหนดโครงสร้างภายในเทศบาลไว้อย่างกว้าง ๆ และกระทรวงมหาดไทยโดยคณะกรรมการกลางเทศบาล แบ่งโครงสร้างส่วนราชการในเทศบาล รายละเอียดและหลักเกณฑ์ในการแบ่งส่วนราชการไว้เพิ่มเติม โดยอาจเปลี่ยนแปลงได้ตามความจำเป็น และเหมาะสมของเทศบาล (มรุต วันทนากร และดรุณี หมั่นสมัคร, 2566) ซึ่งตัวอย่างหน้าที่ และโครงสร้างภายในที่จะยกขึ้นมา คือเทศบาลเมืองบึงกาฬ ดังนี้ (1) สำนักปลัดเทศบาล มีหน้าที่เกี่ยวกับราชการทั่วไป กำกับและเร่งรัดการปฏิบัติราชการของเทศบาล (2) กองคลัง มีหน้าที่เกี่ยวกับการเงิน และพัสดุของเทศบาล (3) กองช่าง มีหน้าที่ด้านวิศวกรรม งานการควบคุมอาคารตามระเบียบกฎหมาย (4) การสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม มีหน้าที่เกี่ยวกับสาธารณสุขชุมชน (5) กองวิชาการและแผนงาน มีหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน (6) กองการศึกษา มีหน้าที่บริหารและพัฒนาศึกษา (7) กองสวัสดิการสังคม มีหน้าที่พัฒนาชุมชน สังคมสงเคราะห์การส่งเสริมสวัสดิการเด็กและเยาวชน (8) หน่วยงานตรวจสอบภายใน (เทศบาลเมืองบึงกาฬ, 2566) เทศบาลเมืองและเทศบาลนครยังมีบุคคลที่คอยสนับสนุนภารกิจของเทศบาลในระดับหมู่บ้าน คล้ายกับกำนัน ผู้ใหญ่บ้านด้วย โดยจะมีการประกาศจัดตั้งชุมชน และมีผู้นำชุมชนอย่าง **ประธานชุมชน** ขึ้นมา

5. ผู้นำชุมชนหรือประธานชุมชน เกิดขึ้นจากการประกาศจัดตั้งชุมชน และมีผู้นำชุมชนอย่างประธานชุมชนขึ้นมา ซึ่งจะเห็นได้ว่าชุมชนจะต้องมีผู้นำเพื่อเป็นตัวแทน ประธานชุมชนในเขตเทศบาลเมือง และเทศบาลนคร ก็เป็นตัวแทนของชาวบ้าน เช่นเดียวกับผู้ใหญ่บ้าน กำนัน ในเขตท้องที่อื่น แต่ทั้งนี้ การได้มาซึ่งประธานชุมชนอาจได้มาโดยวิธีลับ หรือวิธีเปิดเผยโดยการยกมือเลือก ในขณะที่กำนัน ผู้ใหญ่บ้านมีระเบียบกฎหมายกำหนดวิธีการได้อย่างละเอียดและชัดเจนทุกขั้นตอน ทั้งหน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้านมีมากมายหลายหน้าที่ แต่หน้าที่ของประธานชุมชน หรือคณะกรรมการชุมชนนั้นมีเพียงในเรื่องของการประสานการดำเนินงานระหว่างชุมชนกับเทศบาล และหน่วยงานต่าง ๆ

(ราชกิจจานุเบกษา, 2564) และภาระหน้าที่ต่าง ๆ ที่กำนันผู้ใหญ่บ้านต้องทำ จะมีประธานชุมชนเข้ามาทำแทน แม้ยังไม่มิกฎหมายใดมารองรับ เช่น งานด้านทะเบียนที่กำหนดให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้านเป็นนายทะเบียนผู้รับแจ้ง ทำโดยอนุโลมในทางปฏิบัติ อีกทั้งเห็นว่าในอนาคตเมื่อภารกิจของประธานชุมชนมีมากขึ้น มีกฎหมายออกมารองรับบทบาทหน้าที่ของประธานชุมชนมากขึ้น การกำหนดให้ประธานชุมชนมีค่าตอบแทนเช่นกำนัน ผู้ใหญ่บ้านจะมีขึ้น จึงเห็นว่าการมีผู้นำในระดับหมู่บ้านยังคงจำเป็นอยู่

6. เมื่อมีการพ้นจากตำแหน่งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน กรณีฐานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นเทศบาลเมือง และเทศบาลนคร มาตรการเยียวยาบุคคลผู้พ้นจากตำแหน่งเป็นสิ่งที่พึงมี เนื่องจากการพ้นจากตำแหน่งดังกล่าวเป็นการพ้นไปโดยผลของกฎหมาย มิใช่ความผิดของผู้ที่ดำรงตำแหน่ง ดังนั้นจึงควรบรรเทาทุกข์ และเยียวยาสภาพจิตใจให้แก่บุคคลผู้พ้นจากตำแหน่ง ซึ่งมาตรการเยียวยาเช่นนี้ในประเทศไทย จะเห็นได้จากการเยียวยาข้าราชการพลเรือนในกรณีสั่งให้ออกจากราชการ แต่เมื่อมีการอุทธรณ์แล้ว มีคำวินิจฉัยให้แก้ไขหรือยกเลิกคำสั่งลงโทษ และให้เยียวยาความเสียหาย หรือให้ดำเนินการอื่นใดเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม แต่ข้อเท็จจริงปรากฏว่าไม่อาจกลับเข้ารับราชการได้ด้วยเหตุเกษียณอายุราชการหรือถึงแก่ความตาย ให้ได้รับเงินเดือน สิทธิและประโยชน์ที่พึงได้รับถึงวันสิ้นปีงบประมาณที่เกษียณหรือวันที่ถึงแก่ความตาย (ราชกิจจานุเบกษา, 2565) หากเทียบเคียงกับตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน หรือกำนัน จะหมายถึงการเยียวยาเป็นค่าตอบแทนที่ให้ถึงกำหนดจนครบวาระ 60 ปีบริบูรณ์ ซึ่งหากหมู่บ้านใดวาระของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านยังคงเหลือระยะเวลานาน การเยียวยาจะเป็นภาระของทางราชการมากเกินไป และเมื่อพิจารณาถึงพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช 2457 กำหนดให้ผู้ใหญ่บ้านต้องพ้นจากตำแหน่ง เนื่องจากไม่ผ่านการประเมินผลการปฏิบัติหน้าที่ ซึ่งต้องทำอย่างน้อยทุก 5 ปี นับแต่วันที่ได้รับการแต่งตั้ง ซึ่งกระทรวงมหาดไทยกำหนดต้องให้มีการประเมินทุก 4 ปี ภายหลังการดำรงตำแหน่ง ดังนั้น หากเอากำหนดแห่งรอบการประเมินมาเป็นเกณฑ์ในการเยียวยา จึงเห็นว่ามีความเหมาะสม

อภิปรายผล

กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน คือกำลังสำคัญที่ขับเคลื่อนนโยบายแห่งรัฐและพัฒนาประเทศมาเป็นเวลานาน การที่ตำแหน่งของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านถูกกำหนดให้พ้นไปเมื่อเขตพื้นที่นั้นยกฐานะเป็นเทศบาลเมืองบึงกาฬ ส่งผลกระทบกับทั้งตัวอดีตกำนัน ผู้ใหญ่บ้านที่ถูกกำหนดให้พ้นจากตำแหน่งเองทั้งในด้านของการปฏิบัติหน้าที่ และด้านสภาพจิตใจประชาชนในเรื่องของการติดต่อประสานงานกับราชการส่วน

ภูมิภาคที่ยังมีอยู่เป็นจำนวนมาก และราชการส่วนภูมิภาคเองที่ขาดกำลังหลักสำคัญระดับพื้นที่ที่ใกล้ชิดประชาชนที่สุดในการขับเคลื่อนนโยบายแห่งรัฐ (ประมวล รุจนเสรี, 2541)

ดังนั้น จึงได้ดำเนินการศึกษา หลักการเกี่ยวกับรูปแบบการปกครองในรูปแบบการรวมศูนย์อำนาจ กระจายอำนาจ และการแบ่งอำนาจการปกครอง ซึ่งถือเป็นแนวคิดของการบัญญัติพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช 2457 และพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 ศึกษาความเป็นมาของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ที่มีมาตั้งแต่สมัยสุโขทัยโดยการแต่งตั้งของเจ้าเมือง จนมาถึงสมัยที่มาจากกาเลือกของประชาชนในพื้นที่ ใน พ.ศ. 2435 (ปริญ นิทัศน์เอก, 2553) ส่วนอำนาจหน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้าน ในปัจจุบัน แบ่งออกเป็น 10 ด้าน (นครินทร์ เมฆไตรรัตน์, 2546) ส่วนอำนาจหน้าที่ขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น จะเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวกับท้องถิ่นโดยเฉพาะ และเพื่อตอบสนองความต้องการของคนในท้องถิ่น โดยจะมีลักษณะเป็นกิจกรรมที่ตอบสนองคนในท้องถิ่น ซึ่งแต่ละท้องถิ่น อาจมีความแตกต่างกันออกไป โดยส่วนใหญ่จะสอดคล้องกับชีวิตประจำวันของคนในท้องถิ่น ได้ศึกษาถึงโครงสร้างภายในของท้องถิ่น และบุคลากร ตำแหน่งหน้าที่ของแต่ละคน (มรุต วันทนกร และดรุณี หมั่นสมักร, 2566) เพื่อมาพิจารณาประกอบประเด็นปัญหาที่ว่าหากตำแหน่งกำนัน ผู้ใหญ่บ้านพ้นไป ใครจะเป็นผู้ทำหน้าที่ต่าง ๆ ที่กำนัน ผู้ใหญ่บ้านนี้มีหน้าที่แทน รวมถึงศึกษาไปถึงกฎหมายต่างประเทศ ทั้งหมด 3 ประเทศ เกี่ยวกับรูปแบบการปกครองของประเทศสาธารณรัฐฟิลิปปินส์ ประเทศญี่ปุ่น และประเทศฝรั่งเศส ซึ่งจะได้สรุปการอภิปรายผล ดังนี้

1. กำนัน ผู้ใหญ่บ้านยังคงมีความสำคัญเป็นอย่างมากในสังคมที่ความเป็นเมืองยังไม่สูงมากในหลายพื้นที่ ตัวอย่างเช่น จังหวัดบึงกาฬ และการที่ตำแหน่งของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านถูกกำหนดให้พ้นไปเมื่อเขตพื้นที่นั้นยกฐานะเป็นเทศบาลเมืองหรือเทศบาลนคร จะส่งผลกระทบเป็นอย่างมากกับการปกครองในพื้นที่ที่มีรากฐานะขึ้น การกำหนดให้ตำแหน่งดังกล่าวไม่มีผู้ดำรงตำแหน่งในพื้นที่เทศบาลเมืองหรือเทศบาลนคร ควรมีมาตรการที่ต่าง ๆ เกี่ยวกับเรื่องของผู้ทำหน้าที่แทนเพื่อไม่ให้ขาดผู้ทำหน้าที่ที่กำนันผู้ใหญ่บ้านเคยได้ทำ ระยะเวลาการพ้นจากหน้าที่ที่เหมาะสมเนื่องจากการกำหนดระยะเวลา 1 ปี อาจจะน้อยเกินไป และมาตรการเยียวยาบุคคลที่พ้นจากตำแหน่งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน

2. การยกฐานะท้องถิ่นเป็นเทศบาลเมืองหรือเทศบาลนคร ก่อให้เกิดผลกระทบทางราชการส่วนภูมิภาคที่เกิดการปฏิบัติราชการที่ไม่ต่อเนื่อง และไม่ชัดเจน เช่น งานด้านทะเบียนที่กำหนดให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้านเป็นนายทะเบียนผู้รับแจ้ง ในขณะที่พื้นที่ที่ไม่มีกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน จะมีประธานชุมชนทำหน้าที่แทนโดยอนุโลมในทางปฏิบัติ แม้ยังไม่มียกกฎหมายใดมารองรับ ทั้งประชาชนในพื้นที่ยังได้รับ

ผลกระทบเกี่ยวกับการติดต่อประสานงานการเข้ารับบริการกับราชการส่วนภูมิภาค เพราะเมื่อต้องการที่จะติดต่อราชการ ประชาชนส่วนมากจะสอบถาม กำนัน ผู้ใหญ่บ้านก่อน และเมื่อราชการมีข้อราชการใดต้องการประชาสัมพันธ์ กำนัน ผู้ใหญ่บ้านมักจะเป็นผู้นำข้อราชการต่าง ๆ นี้ไปส่งต่อให้แก่ประชาชนได้รับรู้โดยทั่วกัน

3. ปัญหาการกำหนดผู้ทำหน้าที่แทน กรณีที่มีการพ้นจากตำแหน่งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เมื่อมีการยกสถานะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นเทศบาลเมืองนั้น สำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในระดับเทศบาลเมือง และเทศบาลนครนั้น จะมี**นายกเทศมนตรี**เป็นหัวหน้าฝ่ายบริหารเป็นผู้บริหารที่เป็นผู้บังคับบัญชาของข้าราชการในเทศบาล สำหรับ**สมาชิกสภาเทศบาล** มีหน้าที่ในการสะท้อนความต้องการของประชาชนในพื้นที่นั้น และหน้าที่ในการตรวจสอบและถ่วงดุลการทำงานของฝ่ายบริหาร **โครงสร้างภายในของเทศบาล** จะมีตำแหน่ง บุคลากร และรับผิดชอบหน้าที่ที่ต่างกันออกไป และได้กำหนดเรื่องโครงสร้างภายในของเทศบาลไว้อย่างกว้าง ๆ ให้เทศบาลอาจเปลี่ยนแปลงส่วนราชการต่าง ๆ ได้ตามความ จำเป็นและเหมาะสมของเทศบาลแต่ต้องเป็นไปตามภารกิจหน้าที่ที่เทศบาลมี (มรุต วันทนกร และดรุณี หมั่นสมักร, 2566)

4. ผู้นำชุมชนหรือประธานชุมชน เทศบาลเมืองและเทศบาลนครยังมี**ผู้นำชุมชน**ที่เป็นผู้นำคอยสนับสนุนภารกิจของเทศบาลในระดับหมู่บ้าน แต่มีจำนวนมิติน้อยกว่ากำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในขณะที่อำนาจ หน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้านมีอยู่เป็นจำนวนมาก การกำหนดให้ตำแหน่งกำนัน ผู้ใหญ่บ้านต้องพ้นไปเฉกเช่นว่าตำแหน่งนี้ไม่จำเป็นอีกต่อไป แต่กลับมีการจัดตั้งคณะกรรมการการชุมชน และประธานชุมชนขึ้นมาซึ่งมีลักษณะคล้ายคลึงกันกับผู้นำในระดับหมู่บ้านชุมชน เพียงแต่วิธีการได้มายังคงไม่ละเอียด ชัดเจน และเป็นขั้นตอนเท่ากับกำนันผู้ใหญ่บ้าน และอำนาจหน้าที่ยังน้อยกว่าอยู่มาก

เมื่อพิจารณากฎหมายเกี่ยวกับการปกครองของประเทศทั้ง 3 ประเทศแล้วพบว่า การยกฐานะของหน่วยการปกครองท้องถิ่นจากระดับหนึ่งไปสู่อีกระดับหนึ่งของ**ฟิลิปปินส์** ในระดับตำบลหรือหมู่บ้าน จะมีหัวหน้าบารังไก ทำหน้าที่เป็นหัวหน้าฝ่ายบริหาร ส่วนฝ่ายนิติบัญญัติหรือสภาบารังไก จะมีสมาชิกสภาหมู่บ้าน ที่มาจากการเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชน มีหน้าที่เกี่ยวกับบริการสนับสนุนงานบริการสาธารณะ คล้ายเทศบาลในประเทศไทย (ณัฐธิดา บุญธรรม, 2556) **ประเทศญี่ปุ่น** เทศบาลในระดับล่างสามารถยกฐานะเป็นเทศบาลประเภทที่สูงกว่าได้ตามหลักเกณฑ์ของเทศบาลในแต่ละประเภทที่กำหนดไว้ เทศบาลหมู่บ้านจะเป็นเทศบาลที่เล็กที่สุด จะมีหัวหน้าหมู่บ้าน หรือ นายกเทศมนตรีมาจากการเลือกตั้ง ดำรงตำแหน่ง 4 ปี (ประเสริฐ จิตติพัฒน์พงศ์, 2532) **ประเทศฝรั่งเศส** มีราชการส่วนท้องถิ่น

3 ชั้น คือภาค จังหวัด และเทศบาล มีนายกเทศมนตรีที่มี 2 สถานะ (1) ผู้บริหาร (2) ตัวแทนของรัฐ (พรหมศักดิ์ แสงโพธิ์, 2566) จะเห็นได้ว่าทั้ง 3 ประเทศ หัวหน้าหน่วยการปกครองที่เล็กที่สุดจะเป็นรูปแบบของนายกเทศมนตรี ซึ่งเป็นการปกครองในรูปแบบท้องถิ่น ขณะที่ประเทศไทยนอกจากนายกเทศมนตรีแล้ว ยังมีตำแหน่งผู้นำชุมชนที่ใกล้เคียงกับตำแหน่งกำนัน ผู้ใหญ่บ้านมากที่สุด ควรให้ทำหน้าที่ หรือการใดแทนกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในพื้นที่ที่กำนันผู้ใหญ่บ้านได้พ้นจากตำแหน่งไป

สรุป/ข้อเสนอแนะ

1. การศึกษาปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการพ้นจากตำแหน่ง และการยกเลิกตำแหน่งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน กรณีการยกฐานะท้องถิ่นเป็นเทศบาลเมือง หรือเทศบาลนคร แสดงให้เห็นว่ากำนัน ผู้ใหญ่บ้านยังคงมีความสำคัญเป็นอย่างมากในสังคมที่ความเป็นเมืองยังไม่สูงมากในหลายพื้นที่ ดังนั้น การที่ตำแหน่งของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านถูกกำหนดให้พ้นไป เมื่อเขตพื้นที่ได้มีการยกฐานะเป็นเทศบาลเมือง หรือมีการยกฐานะเป็นเทศบาลนคร จะส่งผลกระทบต่อสิ่งต่าง ๆ เป็นอย่างมากเกี่ยวกับกับการปกครองในพื้นที่ที่มีการยกฐานะของการปกครองแบบท้องถิ่นขึ้น แม้จะมีการกำหนดให้มีผู้นำชุมชนขึ้นมา แต่บทบาทหน้าที่ของผู้นำชุมชนยังคงมีขอบเขตน้อยกว่ากำนัน ผู้ใหญ่บ้านเป็นอย่างมาก

2. การศึกษาเกี่ยวกับบทบาท หน้าที่ รูปแบบของผู้นำระดับตำบล หมู่บ้าน ของทั้ง 3 ประเทศ อย่างประเทศฟิลิปปินส์ ประเทศญี่ปุ่น และประเทศฝรั่งเศส แสดงให้เห็นว่าการมีผู้นำระดับตำบล หมู่บ้านยังคงมีความจำเป็น ในทุกประเทศ เพียงแต่บทบาทหน้าที่แตกต่างกันออกไป

3. จากการศึกษา หากมีการพ้นจากตำแหน่งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน กรณียกฐานะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นเทศบาลเมือง และเทศบาลนคร ควรมีการกำหนดผู้ทำหน้าที่แทน และกำหนดมาตรการเยียวยาบุคคลที่พ้นจากตำแหน่งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน

ข้อเสนอแนะ

(1) กำหนดผู้ทำหน้าที่แทน กรณีที่มีการพ้นจากตำแหน่งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน กรณียกฐานะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นเทศบาลเมือง และเทศบาลนคร โดยกำหนดบทบัญญัติไว้ในระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยคณะกรรมการชุมชนของเทศบาล พ.ศ. 2564 ให้อำนาจ หน้าที่ และการใดที่กำนัน ผู้ใหญ่บ้านมีหน้าที่ แต่ต้องพ้นจากตำแหน่งเพราะการยกฐานะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้ผู้นำชุมชนมีอำนาจ หน้าที่แทน

(2) กำหนดมาตรการเยียวยาบุคคลที่พ้นจากตำแหน่งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน กรณียกฐานะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นเทศบาลเมือง และเทศบาลนคร โดยเห็นว่าการให้พ้นจากตำแหน่งหลังยกฐานะท้องถิ่นขึ้นเป็นเทศบาลเมืองหรือเทศบาลนครภายใน 1 ปีไม่เหมาะสม ควรกำหนดระยะเวลาแห่งการพ้นจากตำแหน่งดังกล่าว และให้ค่าตอบแทนชดเชยตามกำหนดแห่งรอบการประเมินทุก 4 ปี มาเป็นเกณฑ์ในการเยียวยา จึงเห็นว่าน่าจะมีความเหมาะสม เช่น ดำรงตำแหน่ง หรือได้รับการประเมินรอบก่อน ไปแล้ว 2 ปี เหลือเวลาการประเมินรอบต่อไป 2 ปี ให้ได้รับเงินเดือนตามระยะเวลาที่เหลือดังกล่าว

เอกสารอ้างอิง

- โกวิทย์ พวงงาม. (2554). *การปกครองท้องถิ่นไทย หลักการและมิติใหม่ในอนาคต*. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.
- ณัฐธิดา บุญธรรม. (2556). *ระบบการปกครองท้องถิ่นของประเทศสาธารณรัฐฟิลิปปินส์*. กรุงเทพมหานคร: สถาบันพระปกเกล้า.
- ดาวนภา เกตุทอง. (2563). การกระจายอำนาจสู่องค์กรปกครองท้องถิ่น. *วารสาร มจร เพชรบุรีปริทรรศน์*, 3(2), 46 - 57.
- เทศบาลเมืองบึงกาฬ. (2565). *บทบาทและอำนาจหน้าที่*. เรียกใช้เมื่อ 1 สิงหาคม 2566 จาก <https://www.buengkhanml.go.th/obt/duty>.
- นครินทร์ เมฆไตรรัตน์. (2546). *บทบาทอำนาจหน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้านและการปกครองท้องถิ่น*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา.
- ประกาศกระทรวงมหาดไทย. (2563). เรื่อง ยุบเลิกเทศบาลตำบลวิศิษฐ์ รวมองค์การบริหารส่วนตำบลบึงกาฬกับเทศบาลตำบลบึงกาฬ อำเภอเมืองบึงกาฬ จังหวัดบึงกาฬ และเปลี่ยนแปลงเขตและฐานะเป็นเทศบาลเมืองบึงกาฬ. ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 137 ตอนพิเศษ 179 ง หน้า 3 (5 สิงหาคม 2563).
- ประมวล รุจนเสรี. (2541). *นายอำเภอในฝัน*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มติชน.
- ประเสริฐ จิตติพัฒน์พงศ์. (2532). การปกครองท้องถิ่นและการเลือกตั้งท้องถิ่นในญี่ปุ่น. *วารสารพัฒนาบริหารศาสตร์*, 29(2), 145 - 155.
- ปริญ นิทัศน์เอก. (2553). พัฒนาการของการปกครองท้องถิ่นไทยในพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องถิ่น. ใน *วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- พรหมศักดิ์ แสงโพธิ์. (2554). *การกระจายอำนาจแบบฝรั่งเศส*. เรียกใช้เมื่อ 15 กรกฎาคม 2566 จาก <https://www.facebook.com/notes/เชียงใหม่จัดการตนเอง/การกระจายอำนาจแบบฝรั่งเศส>.
- พระราชบัญญัติเทศบาล (ฉบับที่ 12). (2546). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 120 ตอนที่ 124 ก หน้า 1 (22 ธันวาคม 2546).
- ภิรมย์พร ไชยยนต์. (2557). การกระจายอำนาจการปกครองท้องถิ่น: ศึกษากรณีการปกครองตนเองตามเจตนารมณ์ของประชาชนในระดับจังหวัด. ใน *วิทยานิพนธ์หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขานิติศาสตร์*. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- โกคิน พลกุล. (2536). *หลักเกี่ยวกับการจัดระเบียบบริหารราชการ*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- มรุต วันทนากร และดรุณี หมั่นสมักร. *โครงสร้างการบริหารงานของเทศบาล*. เรียกใช้เมื่อ 1 สิงหาคม 2566 จาก <http://wiki.kpi.ac.th/index.php?title=โครงสร้างการบริหารงานของเทศบาล>.
- ระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยคณะกรรมการชุมชนของเทศบาล. (2564). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 138 ตอนพิเศษ 45 ง หน้า 1 (25 กุมภาพันธ์ 2564)
- วสันต์ เหลืองประภัสร์. (2558). *การรวมศูนย์อำนาจและการกระจายอำนาจกับการบริหารราชการแผ่นดินไทย: ทบทวนแนวคิด ข้อถกเถียง และข้อพิจารณาเพื่อการปฏิรูป*. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ชัน แพนเคจจิ้ง (2014) จำกัด.
- วุฒิสาร ตันไชย และธีรพรรณ ไชมัน. (2547). *สารานุกรมการปกครองท้องถิ่นไทยสถาบันพระปกเกล้า*. นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า.

มาตรการทางกฎหมายในการเยียวยาประชาชนผู้ได้รับผลกระทบ
จากการสร้างทางไม่แล้วเสร็จตามสัญญา*

LEGAL MEASURES AFFECTING ROAD CONSTRUCTION NOT COMPLETED
ACCORDING TO THE CONTRACT

กริชแก้ว แก้วพรม

Krichkaew kaewprom

เพิ่ม หลวงแก้ว

Pherm Luangkaew

มหาวิทยาลัยขอนแก่น วิทยาเขตหนองคาย, ประเทศไทย.

Khon Kaen University, Nong Khai Campus, Thailand.

E-mail: krichkaew096@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และมาตรการทางกฎหมายในการเยียวยาประชาชนผู้ได้รับผลกระทบจากการสร้างทางไม่แล้วเสร็จตามสัญญา 2. ศึกษากฎหมายที่มีผลกระทบกับการผิดสัญญาเปรียบเทียบกับต่างประเทศ 3. เสนอแนวทางแก้ไขปัญหามาตรการทางกฎหมายในการเยียวยาประชาชนผู้ได้รับผลกระทบจากการสร้างทางไม่แล้วเสร็จตามสัญญา เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ ศึกษาข้อมูลและบททวนเอกสาร บทความ คำอธิบาย วารสาร รายงาน วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์ ตำบกฎหมาย และจากสื่อสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ของสถาบันการศึกษาและหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องจากภายในประเทศไทยและต่างประเทศ

ผลการวิจัยพบว่า 1. จากการวิเคราะห์ผลกระทบจากการสร้างทางไม่แล้วเสร็จ พบว่ามีผลกระทบหลายด้าน ดังนี้ 1) ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม 2) ผลกระทบทางสังคม 3) ผลกระทบทางเศรษฐกิจ และ 4) ผลกระทบต่อประชาชน 2. กฎหมายสัญญาของไทยได้รับอิทธิพลมาจากกฎหมายแพ่งเยอรมัน ขณะที่กฎหมายของประเทศอังกฤษและอเมริกาได้รับอิทธิพลมาจากกฎหมายจารีตประเพณี โดยยึดถือหลักสุจริตใจในการทำสัญญา สัญญาที่สร้างขึ้นโดยไม่สุจริตจะเป็นโมฆะ ผู้ผิดสัญญาต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายให้แก่คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่ง และศาลไทยมีอำนาจพิจารณาข้อพิพาทสัญญา ระหว่างประเทศที่มีข้อตกลงเลือกศาลไทย 3. แนวทางการแก้ไขและการเยียวยาประชาชนที่ได้รับผลกระทบ 1) ควรมีการประเมินผลกระทบ วางแผนแก้ไข สื่อสารกับประชาชน บังคับใช้กฎหมาย และตรวจสอบความคืบหน้า เพื่อแก้ไขปัญหาอย่างเป็นระบบ 2) ควรมีการเยียวยาประชาชน โดยการชดเชยทางการเงิน สนับสนุนด้านสุขภาพ ปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐาน พื้นฟูสิ่งแวดล้อม และให้การสนับสนุน

* Received: 21 May 2023; Revised: 26 June 2024; Accepted: 27 June 2024

ทางสังคม และมีข้อเสนอแนะ คือ ควรปรับปรุงกฎหมายให้รัฐต้องรับผิดชอบชดใช้ค่าเสียหายเมื่อรัฐผิดสัญญา เพื่อความเป็นธรรมและนิติธรรม

คำสำคัญ: มาตรการทางกฎหมาย, การเยียวยา, การสร้างทาง, สัญญา

Abstract

The objectives of this research are 1) to study concepts, theories, and legal measures for providing compensation to people affected by road construction that was not completed according to the contract, 2) to study laws that affect contract breaches in comparison with those in other countries, and 3) to propose solutions to the problem, and legal measures to provide compensation to people affected by road construction that was not completed according to the contract. It is a qualitative study. From studying information and reviewing documents, articles, explanations, journals, reports, theses, dissertations, legal texts, electronic information media of educational institutions, and various agencies related from within Thailand and abroad.

The results of the research found that: 1) regarding the analysis of the impacts of the uncompleted road construction, it was found that there are many impacts as follows: (1) environmental impacts, (2) social impacts, (3) economic impacts, and (4) impacts on the people. 2) Thai contract law is influenced by German civil law meanwhile English and American law is influenced by common law by adhering to the principle of good faith in making contracts that contracts made in bad faith are void, the person who breaks the contract is liable to compensate the other party for damages, and Thai courts have the authority to consider international contract disputes that have an agreement to choose Thai courts. 3) Guidelines for solving problems and providing remedies to affected people: (1) there should be an impact assessment, planning for solutions, and communication with the people, enforce the law and check progress to solve the problem systematically, (2) there should be compensation for the people by financial compensation, health support, improve infrastructure, environmental restoration, and provide social support. There is a suggestion that the law should be improved to make the state responsible for compensation when the state breaches a contract for fairness and the rule of law

Keywords: Legal Measures, Remedies, Road Construction, Contracts

บทนำ

โครงการการก่อสร้างทางหลวง เป็นหนึ่งในโครงการการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจที่สำคัญและสามารถส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจและสังคมโดยรวม ไม่ว่าจะเป็นขั้นตอนการเวนคืนที่ดินเพื่อสร้างทาง ที่กระทบต่อชุมชนใกล้เคียงผู้ถูกเวนคืนที่ดิน เช่น เนื่องจากเวนคืนทำให้บ้านอันเป็นที่ทำเคยประกอบกรรบ้านค้า ทำกินทุกวันต้องถูกรื้อถอน หรืออาจจะมีขั้นตอนการขุดหน้าดินปรับหน้าดินเพื่อสร้างทาง ซึ่งทำให้เกิดฝุ่นละอองอันกระทบต่อวิถีชีวิตของชุมชนใกล้เคียง หรือแม้กระทั่งการออกแบบรูปแบบของทางที่ไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิตตามประเพณีดั้งเดิมของท้องถิ่น ปัญหาดังกล่าวสามารถนำไปสู่การทำลายความสงบสุขของการดำรงชีวิตประจำวันของชุมชนใกล้เคียงได้ และรวมถึงความขัดแย้งที่อาจจะเกิดขึ้นระหว่างหน่วยงานภาครัฐ ที่กำหนดให้มีการสร้างทางหลวงกับชุมชนใกล้เคียงได้ (สำนักงานการวางผังและพัฒนาเมือง กรุงเทพมหานคร, 2567) ประเทศไทยเป็นอีกประเทศหนึ่งที่ได้นำระบบการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมนี้มาบังคับใช้กับการพัฒนาในประเทศ การบังคับใช้ดังกล่าวอยู่ทั้งในรูปแบบของนโยบาย กำหนดในพระราชบัญญัติอันเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ กฎหมายรัฐธรรมนูญ และพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ ประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นต้น (เครือข่ายธรรมาภิบาลสิ่งแวดล้อมประเทศไทย, 2557)

งานก่อสร้างในประเทศไทยในหลายโครงการ ประสบปัญหาการฟ้องร้อง ไม่ว่าโครงการจะสำเร็จหรือไม่ บางโครงการประสบความสำเร็จ แต่อาจมีการฟ้องร้องเป็นคดีความภายหลัง ซึ่งปัญหาการฟ้องร้องที่เกิดขึ้น มีสาเหตุทั้งจากผู้ว่าจ้างและผู้รับจ้างแล้วแต่กรณี การพิจารณาตีความในชั้นศาลหากเป็นคู่ความระหว่างภาคเอกชนด้วยกัน ใช้วิธีการพิจารณาความตามหลักประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเป็นหลัก บางกรณีเป็นการฟ้องร้องระหว่างภาคเอกชนกับภาครัฐ จะเป็นไปตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 โดยทั่วไปการฟ้องร้องคดีมีทั้งฝ่ายผู้ว่าจ้างหรือผู้รับจ้างเป็นผู้ฟ้องคดี ทั้งจากโครงการของภาคเอกชนและโครงการของภาครัฐ ทั้งนี้ความเป็นจริงการเกิดความผิดพลาด ข้อพิพาทในงานก่อสร้างจนนำไปสู่การฟ้องร้องคดีได้ ทั้งจากทั้งสองฝ่ายเป็นสาเหตุ (สัญญาชัย เผือกโสภณ, 2549)

อนึ่ง จากการศึกษาสาเหตุในการเรียกร้องชดเชยพบว่า สาเหตุหลักเกิดจากการประสานงานและการติดต่อสื่อสาร อีกทั้งมีสาเหตุจากผู้รับเหมาช่วง โดยมีองค์ประกอบขึ้นอยู่กับอายุขององค์กรทั้งผู้ว่าจ้างและผู้รับจ้าง จำนวนชั้นของอาคารที่ทำการก่อสร้าง ปัจจัยที่สำคัญคือเงินทุนหมุนเวียนของผู้รับจ้าง ซึ่งมีผลอย่างมากต่อการก่อสร้าง นอกจากนี้ ยังศึกษาสาเหตุในการฟ้องร้องคดีในงานก่อสร้างระหว่างภาคเอกชนกับภาครัฐ (จเรวัต สาริชีวิน และคณะ, 2554) โดยศึกษาสาเหตุจากคดีความในช่วง 6 ปีจำนวน 115 คดี ได้สรุปมูลเหตุไว้ 11 มูลเหตุ แบ่งเป็นการเกิดตามช่วงเวลา ทั้งก่อนทำสัญญา ระหว่างสัญญา และหลังสิ้นสุดสัญญา ซึ่งมูลเหตุทั้ง 11 มูลเหตุเกิดจากทั้งฝ่ายผู้ว่าจ้างและผู้รับจ้าง

การพิจารณาคดีความที่เกี่ยวกับงานก่อสร้างในประเทศไทยมี 2 กรณี 1) พิจารณาในศาลยุติธรรม 2) พิจารณาในศาลปกครอง ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับสถานะของคู่ความและลักษณะของงานก่อสร้าง โดยส่วนใหญ่หากเป็นกรณีระหว่างเอกชนกับเอกชน เป็นลักษณะทางแพ่ง จะพิจารณาในศาลยุติธรรม แต่หากเป็นกรณีระหว่างภาครัฐกับภาคเอกชน มักจะเป็นคดีทางปกครอง จะพิจารณาในศาลปกครอง อย่างไรก็ตาม ยังคงมีความสับสนแก่คู่ความในการเสนอข้อพิพาทต่อศาลใด ระหว่างศาลยุติธรรมหรือศาลปกครอง เจียมจิต สุวรรณน้อย ได้สรุปเรื่องอำนาจการพิจารณาสัญญาทางแพ่งระหว่างภาคเอกชนกับหน่วยงานของรัฐกรณีความรับผิดชอบสัญญา ว่าควรอยู่ในอำนาจของศาลยุติธรรมเนื่องจากรัฐได้สละเอกสิทธิ์บางประการที่มีอยู่และทำสัญญาทางแพ่งกับเอกชนในฐานะเท่าเทียมกัน ดังนั้น การศึกษาสาเหตุที่นำไปสู่การฟ้องร้องของคดีความในงานก่อสร้าง เป็นประเด็นสำคัญสำหรับการวางแผนทางป้องกันก่อนการเกิดกรณีพิพาทนำไปสู่การฟ้องร้อง และลดความเสี่ยงต่อผลกระทบต่อผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในโครงการ (เจียมจิต สุวรรณน้อย, 2546)

จากการศึกษาผลกระทบจากการก่อสร้างโครงการทางยกระดับบนทางหลวงหมายเลข 35 สายธนบุรี-ปากท่อ (ทางพระราม 2) และโครงการทางหลวงพิเศษระหว่างเมืองสายบางขุนเทียน-บ้านแพ้ว (M82) ซึ่งขณะนี้อยู่ระหว่างการก่อสร้าง คาดว่าจะแล้วเสร็จภายในปี 2570 พบว่า มีอุบัติเหตุ 2 ครั้งใน 1 เดือน ปี 65 เกิดเหตุอุปกรณ์ก่อสร้างหล่น จนทำให้มีรถยนต์เสียหาย 6 คัน เสียชีวิต 1 คน บาดเจ็บอีก 6 คน (Thai PBS, 2567) นอกจากนี้ ยังพบปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม ประชาชนในพื้นที่ก็ได้รับผลกระทบจากมลพิษต่าง ๆ เช่นกัน ทั้งเครื่องจักรที่ส่งเสียงดัง ปัญหาฝุ่นละอองจากการก่อสร้าง ปัญหาน้ำท่วมขังชุมชนป่าแดง และจากการลงพื้นที่ของสภาผู้บริโภคร่วมกับตัวแทนของพรรคการเมือง 3 พรรค ประกอบด้วย นายไชยามพวาน มั่นเพียรจิตต์ พรรคก้าวไกล นายสุรจิตต์ พงษ์สิงห์วิทยา สก.เขตลาดกระบัง พรรคเพื่อไทย นายสารัช ม่วงศิริ สมาชิกสภากรุงเทพมหานคร เขตบางขุนเทียน พรรคประชาธิปัตย์ เพื่อรับฟังปัญหาจากชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบก่อสร้างทางพระราม 2 พบว่า การก่อสร้างล่าสุดตัดท่อนระบายน้ำ เพื่อวางท่อใหม่ ทำให้น้ำท่วมขังในชุมชน และมีการเสนอมาตรการระยะยาวไว้ว่า ข้อที่ 1 อยากเห็นการก่อสร้างแล้วมีแผนในเรื่องความปลอดภัยอย่างไร หรือหากเป็นไปได้จะสามารถก่อสร้างได้ทีละครั้งเพื่อให้สามารถใช้ทางร่วมกันและมีทางเบี่ยงที่ชัดเจนได้ เพราะอยากเห็นการเดินทางของคนใช้ทางไม่มีความเสี่ยงตลอด 24 ชั่วโมงได้อย่างไร ข้อที่ 2 เร่งรัดการก่อสร้างให้แล้วเสร็จโดยเร็ว ไม่ยืดเยื้อ ไม่ขยับเวลาก่อสร้าง และข้อที่ 3 อยากเห็นการเยียวยาที่ทันทั่วถึง หากมีการเสียชีวิตชาวบ้านไม่ต้องไปฟ้องคดี แต่ต้องมีกลไกอัตโนมัติจากสัญญาก่อสร้างให้ผู้มารับผิดชอบเยียวยา หรือมีประกันชีวิตในบุคคลที่ 3 ได้ทันที เช่น หากมีผู้เสียชีวิตต้องชดเชยเยียวยาเป็นจำนวนเงิน 7.5 ล้านบาทขึ้นไป (ฐานเศรษฐกิจ, 2567) นอกจากผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการสร้างทางเหล่านี้แล้ว ยังพบว่าประชาชนที่อยู่บริเวณการก่อสร้าง ได้รับผลกระทบจากการดำเนินชีวิต เช่น ร้านค้าไม่สามารถค้าขายสินค้าและบริการได้ในเวลาที่มีการก่อสร้างทาง ทำให้ต้องปิดกิจการชั่วคราว ขาดรายได้จากการค้าขาย เป็นต้น หากการก่อสร้างทางดำเนินการแล้วเสร็จตามสัญญาที่กำหนดไว้ จึงจะสามารถกลับมาเปิดให้บริการ

ได้ตามเดิม แต่ถ้าหากการก่อสร้างทางไม่แล้วเสร็จตามสัญญา ย่อมส่งผลกระทบมากยิ่งขึ้น ซึ่งจากการศึกษาสาเหตุของความล่าช้าในการก่อสร้างทางและการผิดสัญญา มีสาเหตุหลายประการ คือ ปัญหาความไม่สงบในพื้นที่, ติตสาธารณูปโภค, ผลกระทบจาก COVID-19, สิ่งปลูกสร้างติดขัดในพื้นที่ก่อสร้าง, กรรมสิทธิ์ที่ดิน และภัยทางธรรมชาติ เป็นต้น

ดังนั้น จากการศึกษาผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการก่อสร้างทางไม่แล้วเสร็จตามสัญญาของกรมทางหลวง ไม่กระทบแค่เพียงในด้านความเสียหายของภาครัฐเท่านั้น ยังส่งผลกระทบไปสู่ประชาชนในพื้นที่ใกล้เคียงอีกด้วย ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหาทางกฎหมายที่มีผลกระทบจากการก่อสร้างทางไม่แล้วเสร็จตามสัญญาของกรมทางหลวงและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมทั้งศึกษามาตรการในการกำกับดูแลการก่อสร้างที่ปลอดภัย มีมาตรฐาน ไม่กระทบต่อชุมชนและสิ่งแวดล้อมต่อไป โดยศึกษาในประเด็นปัญหาดังต่อไปนี้ 1) กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมการก่อสร้างทาง 2) ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการก่อสร้างทางกับประชาชน และ 3) การเยียวยาประชาชนผู้ได้รับผลกระทบจากการก่อสร้างทาง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และมาตรการทางกฎหมายในการเยียวยาประชาชนผู้ได้รับผลกระทบจากการสร้างทางไม่แล้วเสร็จตามสัญญา
2. เพื่อศึกษากฎหมายที่มีผลกระทบกับการผิดสัญญาเปรียบเทียบกับต่างประเทศ
3. เพื่อเสนอแนวทางแก้ไขปัญหามาตรการทางกฎหมายในการเยียวยาประชาชนผู้ได้รับผลกระทบจากการสร้างทางไม่แล้วเสร็จตามสัญญา

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยฉบับนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ จากการศึกษาข้อมูลและบทวนเอกสาร บทความ คำอธิบาย วารสาร รายงาน วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์ ตำบทยกฎหมาย และจากสื่อสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ของสถาบันการศึกษาและหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง จากภายในประเทศไทยและต่างประเทศ แล้วจึงสรุปและวิเคราะห์ปัญหา

1. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตำบทยกฎหมาย บทความ และสื่อสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ โดยการจัดหมวดหมู่ของข้อมูลนำมาวิเคราะห์และสรุปเชิงพรรณนา

2. การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลการจัดหมวดหมู่ของข้อมูลนำมาวิเคราะห์และสรุปเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

1. แนวคิด ทฤษฎี และมาตรการทางกฎหมายในการเยียวยาประชาชนผู้ได้รับผลกระทบจากการสร้างทางไม่แล้วเสร็จตามสัญญา มีรายละเอียดดังนี้

1.1 วิเคราะห์การบริการของรัฐในการสร้างทาง

หน่วยงานทางปกครองมีหน้าที่ตามกฎหมายในการจัดทำบริการสาธารณะ หากหน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐละเลยต่อหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนดให้ต้องปฏิบัติ หรือปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวล่าช้าเกินสมควร ทำให้ประชาชนได้รับความเดือดร้อนหรือเสียหายหรืออาจจะเดือดร้อนหรือเสียหายโดยมิอาจหลีกเลี่ยงได้ ประชาชนมีสิทธิที่จะฟ้องคดีต่อศาลปกครองได้ตามมาตรา 9 วรรคหนึ่ง (2),(3) แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองฯ และขอให้ศาลกำหนดค่าบังคับโดยการสั่งให้ใช้เงินหรือให้ส่งมอบทรัพย์สินหรือให้กระทำการหรืองดเว้นกระทำการได้ตามมาตรา 72 วรรคหนึ่ง (3) แห่งพระราชบัญญัติดังกล่าว รวมถึงการที่เจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำความผิดต่อประชาชนทำให้ประชาชนได้รับความเสียหาย ประชาชนสามารถฟ้องหน่วยงานของรัฐให้รับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทน ในความเสียหายที่เกิดขึ้นตามมาตรา 420 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้

1.2 วิเคราะห์ผลกระทบจากการสร้างทางไม่แล้วเสร็จ

การสร้างโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ถนนและทางหลวง เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม อย่างไรก็ตาม โครงการก่อสร้างเหล่านี้ อาจส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและชุมชนในบริเวณใกล้เคียงได้ หากโครงการไม่แล้วเสร็จตามกำหนด อาจส่งผลกระทบที่ร้ายแรงยิ่งขึ้น จากการวิเคราะห์ผลกระทบจากการสร้างทางไม่แล้วเสร็จ พบว่า มีผลกระทบหลายด้าน ดังนี้

1.2.1 ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม การสร้างทางมักต้องมีการตัดต้นไม้จำนวนมาก ซึ่งอาจนำไปสู่การสูญเสียถิ่นที่อยู่ของสัตว์ป่าและการลดลงของความหลากหลายทางชีวภาพ ส่งผลให้เกิดการกัดเซาะดิน ซึ่งอาจนำไปสู่การสูญเสียดินและการเสื่อมโทรมของแหล่งน้ำ หากควบคุมการก่อสร้างที่ไม่ได้มาตรฐาน อาจส่งผลกระทบต่อมลพิษทางอากาศจากกรรมกรก่อสร้าง เช่น การใช้เครื่องจักรและการขนส่งวัสดุ อาจปล่อยมลพิษทางอากาศ ปัญหาฝุ่นและควัน ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อสุขภาพของผู้อยู่อาศัยในบริเวณใกล้เคียง และการก่อสร้างอาจก่อมลพิษทางเสียง ซึ่งรบกวนชุมชนในบริเวณใกล้เคียงและส่งผลกระทบต่อสัตว์ป่า

1.2.2 ผลกระทบทางสังคม การสร้างทางนั้นอาจต้องมีการเวนคืนที่ดิน ซึ่งอาจทำให้ผู้อยู่อาศัยสูญเสียบ้านและที่ดินทำกิน อาจทำให้ธุรกิจและธุรกิจในบริเวณใกล้เคียงสูญเสียรายได้ เนื่องจากการเข้าถึงถนนที่ยากขึ้นและการรบกวนจากการก่อสร้าง และส่งผลกระทบต่อสุขภาพของผู้อยู่อาศัยในบริเวณใกล้เคียงเนื่องจากมลพิษทางอากาศและเสียง

1.2.3 ผลกระทบทางเศรษฐกิจ การสร้างทางที่ไม่แล้วเสร็จ อาจทำให้ความล่าช้าในการพัฒนาเศรษฐกิจในพื้นที่ เนื่องจากการเข้าถึงที่ยากขึ้นและการขนส่งสินค้าที่ล่าช้า อาจนำไปสู่ต้นทุนที่เพิ่มขึ้นสำหรับรัฐบาลและผู้รับเหมา เนื่องจากความล่าช้าและความจำเป็นในการซ่อมแซม และอาจ

ส่งผลให้นักลงทุนอาจลังเลที่จะลงทุนในพื้นที่ที่มีโครงการก่อสร้างที่ไม่แล้วเสร็จ เนื่องจากความเสี่ยงที่เพิ่มขึ้น

1.2.4 ผลกระทบต่อประชาชน การก่อสร้างที่ไม่แล้วเสร็จ อาจทำให้เกิดความไม่สะดวกอย่างมากต่อประชาชนในพื้นที่ เช่น การปิดถนน การจราจรติดขัด และเสียงรบกวน เป็นต้น ส่งผลต่อความเสี่ยงด้านความปลอดภัย พื้นที่ก่อสร้างที่ไม่แล้วเสร็จอาจเป็นอันตรายต่อประชาชน โดยเฉพาะเด็ก ๆ และอาจทำให้ประชาชนเกิดความเครียดและความวิตกกังวล เนื่องจากความไม่แน่นอนเกี่ยวกับระยะเวลาในการก่อสร้างและผลกระทบที่อาจเกิดขึ้น

1.2.5 สาเหตุของการก่อสร้างทางไม่แล้วเสร็จ อาจเกิดจากปัจจัยหลายประการ เช่น การวางแผนที่ไม่ดี การวางแผนที่ไม่ดีอาจนำไปสู่ความล่าช้าในการก่อสร้าง เช่น การประเมินเวลาและค่าใช้จ่ายที่ไม่ถูกต้อง ปัญหาทางการเงิน ผู้รับเหมาอาจประสบปัญหาทางการเงิน ซึ่งอาจทำให้การก่อสร้างล่าช้าหรือหยุดชะงัก ปัญหาสภาพอากาศ สภาพอากาศที่ไม่เอื้ออำนวย เช่น ฝนตกหนักหรือหิมะตก อาจทำให้การก่อสร้างล่าช้า ปัญหาแรงงาน การขาดแคลนแรงงานที่มีทักษะหรือการประท้วงของแรงงาน อาจทำให้การก่อสร้างล่าช้า และปัญหาการเปลี่ยนแปลงการออกแบบ การเปลี่ยนแปลงการออกแบบระหว่างการก่อสร้าง อาจทำให้เกิดความล่าช้าและค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้น

1.2.6 การป้องกันและการแก้ไข เพื่อป้องกันและแก้ไขผลกระทบจากการสร้างทางไม่แล้วเสร็จ จำเป็นต้องมีการดำเนินการ เช่น การวางแผนอย่างรอบคอบ การวางแผนโครงการอย่างรอบคอบ รวมถึงการประเมินเวลาและค่าใช้จ่ายที่แม่นยำ เป็นสิ่งสำคัญเพื่อหลีกเลี่ยงความล่าช้า การจัดการทางการเงินที่เหมาะสม ที่ผู้รับเหมาต้องจัดการการเงินของตนเองอย่างเหมาะสม เพื่อให้แน่ใจว่ามีเงินทุนเพียงพอสำหรับการก่อสร้าง การสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพระหว่างผู้รับเหมา ประชาชน และเจ้าของโครงการเป็นสิ่งสำคัญ เพื่อจัดการกับปัญหาและความกังวลที่อาจเกิดขึ้น การบังคับใช้กฎหมายและข้อบังคับอย่างเหมาะสม สามารถช่วยป้องกันความล่าช้าและความไม่ปลอดภัยในการก่อสร้าง การสร้างความตระหนักในหมู่ประชาชนเกี่ยวกับผลกระทบ ที่อาจเกิดขึ้นจากการสร้างทางไม่แล้วเสร็จ สามารถช่วยให้เกิดการสนับสนุนสำหรับมาตรการป้องกันและการแก้ไข

กล่าวโดยสรุป การสร้างทางที่ไม่แล้วเสร็จ อาจส่งผลกระทบร้ายแรงต่อสิ่งแวดล้อม ชุมชน และเศรษฐกิจในบริเวณใกล้เคียง จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะต้องวางแผนโครงการก่อสร้างอย่างรอบคอบ และจัดสรรทรัพยากรที่เพียงพอ เพื่อให้โครงการแล้วเสร็จตามกำหนดเวลา การติดตามและประเมินโครงการอย่างสม่ำเสมอเป็นสิ่งจำเป็น เพื่อระบุและแก้ไขปัญหาใด ๆ ที่อาจเกิดขึ้นและลดผลกระทบที่อาจเกิดขึ้น

2. ศึกษากฎหมายที่มีผลกระทบกับการผิดสัญญาเปรียบเทียบกับกฎหมายไทยกับต่างประเทศ

กฎหมายประเทศไทยตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 25 วรรค 4 รับรองสิทธิของประชาชนที่ได้รับความเสียหาย จากการถูกละเมิดสิทธิเสรีภาพหรือจากการกระทำความผิดทางอาญา ให้ได้รับการเยียวยาหรือช่วยเหลือตามกฎหมาย โดยผู้กระทำความผิดต้องรับผิดชอบใช้

ค่าสินไหมทดแทน โดยประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 420 วางหลักความรับผิดทางแพ่งว่า ผู้ใดจงใจหรือประมาทเลินเล่อ ทำให้ผู้อื่นเสียหาย ต้องใช้ค่าสินไหมทดแทน และหากการกระทำนั้น เกิดจากเจ้าหน้าที่ให้นำพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 ที่กำหนดให้ หน่วยงานของรัฐต้องรับผิดชอบต่อการละเมิดของเจ้าหน้าที่ในการปฏิบัติหน้าที่ โดยกำหนดอำนาจของ ศาลปกครอง ในการพิจารณาพิพากษาคดีเกี่ยวกับการกระทำของหน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ ของรัฐ ตามพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539

ดังนั้น ความรับผิดของเจ้าหน้าที่รัฐจะอยู่ในเขตอำนาจของศาลปกครอง ส่วนสิทธิของ ประชาชนที่ได้รับความเสียหาย จะได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับกฎหมายสัญญาของไทยกับกฎหมายของประเทศอังกฤษและอเมริกา ที่รับอิทธิพลมาจากกฎหมายจารีตประเพณี โดยยึดถือหลักสุจริตใจในการทำสัญญา สัญญาที่สร้างขึ้นโดย ไม่สุจริตจะเป็นโมฆะ ผู้ผิดสัญญาต้องรับผิดชอบใช้ค่าเสียหายให้แก่คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่ง และศาลไทยมี อำนาจพิจารณาข้อพิพาทสัญญาระหว่างประเทศที่มีข้อตกลงเลือกศาลไทย

ประเทศอังกฤษมีความเหมือนกันกับประเทศไทย คือ ทั้งสองประเทศต่างยึดหลักเสรีภาพใน การทำสัญญา โดยสัญญาที่สร้างขึ้นอย่างสมัครใจมีผลผูกพันตามกฎหมาย ทั้งสองประเทศกำหนดให้ สัญญาต้องมีความสมบูรณ์ คือ มีคู่สัญญา มีวัตถุประสงค์สัญญา และมีค่าตอบแทน ทั้งสองประเทศยอมรับ หลักผลแห่งสัญญา คือ สัญญาที่สร้างขึ้นอย่างถูกต้องสมบูรณ์มีผลผูกพันคู่สัญญา และมีความแตกต่าง คือ ประเทศไทยมีประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บัญญัติเรื่องสัญญาไว้โดยเฉพาะ ส่วนอังกฤษใช้หลัก กฎหมายจารีตประเพณีเป็นหลัก นอกจากนี้ ประเทศไทยมีบทบัญญัติเรื่องสัญญาที่ค่อนข้างละเอียด ส่วนอังกฤษกำหนดหลักการทั่วไป และประเทศไทยมีหลักเกณฑ์เรื่องการตีความสัญญาที่ชัดเจนกว่า ขณะที่อังกฤษให้อำนาจศาลตีความมากกว่า

เมื่อนำกฎหมายสัญญาของไทยมาเปรียบเทียบกับประเทศสหรัฐอเมริกา มีความแตกต่างกันใน ประเด็นต่อไปนี้

1. หลักความสุจริตใจ (Good Faith) ในกฎหมายสัญญาของสหรัฐอเมริกา มีบัญญัติเรื่องหลัก ความสุจริตใจอย่างชัดเจน ในขณะที่กฎหมายไทยไม่มีบทบัญญัติเฉพาะ
2. ค่าปรับ กฎหมายสัญญาของสหรัฐอเมริกา ยอมรับการกำหนดค่าปรับไว้ในสัญญา แต่กฎหมายไทยถือว่าข้อตกลงเรื่องค่าปรับเป็นโมฆะ
3. ค่าเสียหาย กฎหมายสหรัฐอเมริกา จำกัดความรับผิดชอบเพียงแค่ค่าเสียหายที่คาดหมายได้ ในขณะที่กฎหมายไทยไม่จำกัด

นอกจากนี้ กฎหมายสัญญาของสหรัฐอเมริกา ยังเน้นเรื่องหลักเสรีภาพในการทำสัญญามากกว่า กฎหมายไทยที่เน้นเรื่องความเป็นธรรมระหว่างคู่สัญญา

3. แนวทางการแก้ไขและการเยียวยาประชาชนที่ได้รับผลกระทบ

การสร้างทางที่ไม่แล้วเสร็จ อาจส่งผลกระทบอย่างรุนแรงต่อประชาชนในพื้นที่ โดยก่อให้เกิดความไม่สะดวก ความเสี่ยงด้านความปลอดภัย และผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม เพื่อแก้ไขปัญหาเหล่านี้ และเยียวยาผู้ที่ได้รับผลกระทบ จำเป็นต้องมีแนวทางการแก้ไขและการเยียวยาที่ครอบคลุม

3.1 แนวทางการแก้ไข

ควรมีการประเมินผลกระทบทั้งหมดที่เกิดขึ้นกับประชาชน จากการสร้างทางที่ไม่แล้วเสร็จ รวมถึงความไม่สะดวกด้านการจราจร ความเสี่ยงด้านความปลอดภัย และผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม รวมทั้งมีการวางแผนการแก้ไข พัฒนากลยุทธ์ที่ครอบคลุม เพื่อแก้ไขผลกระทบที่ประเมินได้ โดยพิจารณาถึงความต้องการเฉพาะของชุมชนที่ได้รับผลกระทบ และมีการสื่อสารกับประชาชนอย่างชัดเจนและสม่ำเสมอ เพื่อให้ประชาชนรับทราบถึงความคืบหน้า และมาตรการที่ดำเนินการเพื่อบรรเทาผลกระทบ รวมทั้งตรวจสอบและประเมินความคืบหน้าของแผนการแก้ไขอย่างสม่ำเสมอ และปรับเปลี่ยนตามความจำเป็น เพื่อให้แน่ใจว่ามีการบรรลุผลลัพธ์ที่ต้องการ และสิ่งสำคัญที่สุดควรมีการบังคับใช้กฎหมายและข้อบังคับที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้แน่ใจว่าผู้รับเหมาปฏิบัติตามมาตรฐานด้านความปลอดภัยและสิ่งแวดล้อม และดำเนินการตามแผนการแก้ไข หากผู้รับเหมาผิดสัญญาไม่สามารถสร้างทางให้แล้วเสร็จตามสัญญาได้ ต้องจ่ายค่าปรับเพื่อเยียวยาประชาชนที่ได้รับผลกระทบ โดยอาศัยกฎหมายรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560 มาตรา 25 วรรค 4 ที่ให้สิทธิประชาชนที่ได้รับความเสียหายจากการถูกละเมิดหรือจากการกระทำความผิดทางอาญา ให้ได้รับการเยียวยาหรือช่วยเหลือตามกฎหมาย โดยผู้กระทำความผิดต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทน และหากการกระทำนั้นเกิดจากเจ้าหน้าที่ให้หน่วยงานของรัฐต้องรับผิดชอบต่อการละเมิดของเจ้าหน้าที่ในการปฏิบัติหน้าที่ โดยให้ศาลปกครองพิจารณาพิพากษาคดีเกี่ยวข้อง

3.2 การเยียวยา

การเยียวยาความเสียหายต่อผลกระทบจากการสร้างทางที่ไม่แล้วเสร็จ มีความแตกต่างจากความเสียหายในคดีละเมิดทั่วไป การเยียวยาการละเมิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เป็นการเยียวยาสิทธิของบุคคลทั่วไป จึงไม่สามารถที่จะนำมาชดเชยให้แก่ผู้เสียหายในคดีละเมิดได้อย่างเหมาะสม ดังนั้น สมควรมีการตรากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการการเยียวยาประชาชนที่ได้รับผลกระทบโดยตรง เพื่อให้ผู้ที่ได้รับผลกระทบได้รับการเยียวยาความเสียหายอย่างเหมาะสมและเป็นธรรม และควรส่งเสริมให้มีการตรวจสอบการทำงานของหน่วยงานรัฐโดยเอกชน ด้วยการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีสิทธิฟ้องร้องหน่วยงานของรัฐที่ละเลยต่อการปฏิบัติหน้าที่ในการสร้างทาง โดยไม่จำเป็นต้องมีความเสียหายโดยตรง รวมถึงควรส่งเสริมให้มีมาตรการทางแพ่ง มาตรการทางปกครอง และมาตรการการเยียวยาโดยรัฐตามหลักความรับผิดชอบ โดยปราศจากความผิด หากมีความเสียหายที่มีผลกระทบต่อมหาชน

3.3 ข้อเสนอแนะ

การดำเนินการตามแนวทางการแก้ไขและการเยียวยาเหล่านี้อย่างมีประสิทธิภาพ จะช่วยบรรเทาผลกระทบจากการสร้างทางไม่แล้วเสร็จที่เกิดขึ้นกับประชาชน และช่วยให้ชุมชนที่ได้รับผลกระทบฟื้นฟูและเจริญเติบโตได้ โดยให้หน่วยงานของรัฐเป็นผู้รับผิดชอบในการดำเนินการ ดังนี้

1. การที่รัฐผิดสัญญาก่อให้เกิดความเสียหายแก่ประชาชน เมื่อรัฐกระทำละเมิดหรือผิดสัญญาตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 420 มาตรา ที่ระบุไว้ว่า “ผู้ใดจงใจหรือประมาทเลินเล่อ ทำต่อบุคคลอื่นโดยผิดกฎหมายให้เขาเสียหายถึงแก่ชีวิตก็ดี แก่ร่างกายก็ดี อนามัยก็ดี เสรีภาพก็ดี ทรัพย์สินหรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดก็ดี ท่านว่าผู้นั้นทำละเมิด จำต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อการนั้น” ประชาชนผู้ได้รับผลกระทบจึงควรมีสติในการเรียกร้องการเยียวยาจากหน่วยงานของรัฐที่รับผิดชอบ หากพบว่าหน่วยงานของรัฐเป็นผู้ผิดสัญญา ตามพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 มาตรา 5 ที่ระบุไว้ว่า “หน่วยงานของรัฐต้องรับผิดชอบต่อผู้เสียหายในผลแห่งละเมิดที่เจ้าหน้าที่ของตนได้กระทำการในการปฏิบัติหน้าที่ ในกรณีนี้ผู้เสียหายอาจฟ้องหน่วยงานของรัฐดังกล่าวได้โดยตรง แต่จะฟ้องเจ้าหน้าที่ไม่ได้ ถ้าการละเมิดเกิดจากเจ้าหน้าที่ซึ่งมิได้สังกัดหน่วยงานของรัฐแห่งใดให้ถือว่ากระทรวงการคลังเป็นหน่วยงานของรัฐที่ต้องรับผิดตามวรรคหนึ่ง” และในมาตรา 8 ที่ระบุไว้ว่า “ในกรณีที่หน่วยงานของรัฐต้องรับผิดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหายเพื่อการละเมิดของเจ้าหน้าที่ให้หน่วยงานของรัฐมีสิทธิเรียกให้เจ้าหน้าที่ทำละเมิดชดใช้ค่าสินไหมทดแทนดังกล่าว แก่หน่วยงานของรัฐได้ ถ้าเจ้าหน้าที่ได้กระทำการนั้นไปด้วยความจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง” เพื่อเป็นการเยียวยาประชาชนผู้ได้รับผลกระทบ

2. ให้รัฐเยียวยา ในกรณีที่คู่สัญญาผิด และให้รัฐไปฟ้องเรียกร้องจากคู่สัญญา ในกรณีที่เกิดสัญญาระหว่างรัฐกับเอกชน เช่น สัญญาจ้างเอกชนดำเนินโครงการสร้างทางไม่แล้วเสร็จ ภายหลังปรากฏว่าเอกชนผิดสัญญา ทำให้โครงการล่าช้า หรือไม่เป็นไปตามข้อตกลง จนทำให้ประชาชนเดือดร้อนเสียหาย รัฐบาลควรมีมาตรการเยียวยาความเสียหายให้กับประชาชนด้วย ไม่ปล่อยให้ประชาชนเป็นฝ่ายเสียหายโดยลำพัง เช่น จ่ายค่าชดเชย หรือจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกทดแทนให้ในขณะเดียวกัน รัฐบาลต้องใช้มาตรการทางกฎหมายฟ้องร้องเอกชนผู้ผิดสัญญา เพื่อเรียกค่าเสียหายคืนด้วย การดำเนินการดังกล่าว จะเป็นหลักประกันให้ประชาชนผู้ได้รับความเดือดร้อนได้รับการเยียวยาอย่างรวดเร็ว รวมทั้งเป็นการป้องกันไม่ให้เอกชนกระทำความผิดสัญญาซ้ำอีกในอนาคต

3. ควรมีการปรับปรุงกฎหมายไทย ให้รัฐต้องรับผิดชอบชดใช้ค่าเสียหายเมื่อรัฐผิดสัญญา ในปัจจุบันกฎหมายไทยยังมีช่องว่าง ที่ทำให้รัฐไม่จำเป็นต้องรับผิดชอบชดใช้ค่าเสียหายให้แก่เอกชน หากรัฐผิดสัญญาที่ทำไว้กับเอกชน ซึ่งไม่เป็นธรรมและขัดต่อหลักนิติธรรม ดังนั้น จึงควรมีการแก้ไขปรับปรุงกฎหมาย โดยกำหนดให้รัฐมีหน้าที่ต้องรับผิดชอบชดใช้ค่าเสียหายให้แก่เอกชน เช่นเดียวกับที่เอกชนจะต้องรับผิดหากผิดสัญญาที่ทำไว้กับรัฐ ซึ่งจะทำให้เกิดความเสมอภาคและเป็นธรรมมากขึ้น การปรับปรุงกฎหมายดังกล่าว จะช่วยสร้างความเชื่อมั่นให้ภาคเอกชนในการทำสัญญากับภาครัฐ

รวมทั้งส่งเสริมให้เกิดการแข่งขันอย่างเสรีและเป็นธรรม ซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศโดยรวม ด้วยเหตุนี้ จึงควรผลักดันให้มีการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้รัฐต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายให้แก่เอกชนอย่างเสมอภาคและเป็นธรรม เพื่อประโยชน์สูงสุดของประเทศชาติและประชาชนต่อไป

อภิปรายผล

1. แนวคิด ทฤษฎี และมาตรการทางกฎหมายในการเยียวยาประชาชนผู้ได้รับผลกระทบจากการสร้างทางไม่แล้วเสร็จตามสัญญา

1.1 วิเคราะห์การบริการของรัฐในการสร้างทาง รัฐมีบทบาทสำคัญในการกำกับดูแลการสร้างทางเพื่อให้โครงการเหล่านี้ดำเนินการอย่างปลอดภัย มีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับผลประโยชน์สาธารณะ รัฐมีบทบาทหลักของรัฐในการกำกับดูแลการสร้างทาง ในการอนุมัติโครงการ การกำกับดูแลการก่อสร้าง การตรวจสอบและบำรุงรักษา การจัดหาเงินทุน และการแก้ไขข้อพิพาท นอกจากนี้ รัฐยังมีความสำคัญของการกำกับดูแลการสร้างทางมีประสิทธิภาพ ในด้านความปลอดภัยของสาธารณชน การคุ้มครองสิ่งแวดล้อม การพัฒนาเศรษฐกิจ การสร้างทางที่ปลอดภัยและมีประสิทธิภาพช่วยอำนวยความสะดวกในการขนส่งสินค้าและบริการ ซึ่งกระตุ้นการพัฒนาเศรษฐกิจและสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจ และการพัฒนาสังคม หากการก่อสร้างไม่แล้วเสร็จตามสัญญาอาจก่อให้เกิดความเสียหายต่อรัฐ ดังการศึกษาของพงษ์ศักดิ์ วิริยา (2562) ที่ระบุว่า ต้นทุนโครงการปี 2547 เท่ากับ 26,522.60 ล้านบาท ปัจจุบันมูลค่าโครงการก่อสร้างจริง เท่ากับ 74,078.46 ล้านบาท เพิ่มขึ้น 1.96 เท่า ผลประโยชน์ของโครงการปี 2547 เท่ากับ 1,054,555.30 ล้านบาท จากการศึกษาใหม่ เท่ากับ 1,618,663.79 ล้านบาท (พงษ์ศักดิ์ วิริยา, 2562)

1.2 วิเคราะห์ผลกระทบจากการสร้างทางไม่แล้วเสร็จ ถนนและทางหลวง เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม อย่างไรก็ตาม โครงการก่อสร้างเหล่านี้อาจส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและชุมชนในบริเวณใกล้เคียงได้ หากโครงการไม่แล้วเสร็จตามกำหนด อาจส่งผลกระทบที่ร้ายแรงยิ่งขึ้น จากการวิเคราะห์ผลกระทบจากการสร้างทางไม่แล้วเสร็จ พบว่า มีผลกระทบหลายด้าน ดังนี้ 1) ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม 2) ผลกระทบทางสังคม 3) ผลกระทบทางเศรษฐกิจ และ 4) ผลกระทบต่อประชาชน สอดคล้องกับผลการศึกษาของอภิเศก บัณสุวรรณ ที่พบว่า แม้ว่าถนนมอเตอร์เวย์ทั้งสองฝั่งจะช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจนอกภาคการเกษตรและสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน แต่ชุมชนก็ต้องเผชิญกับปัญหาที่ตามมา อาทิ คนอพยพต่างถิ่น สิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม และมลพิษต่าง ๆ (อภิเศก บัณสุวรรณ, 2559) นอกจากนี้ จากการศึกษาของอานนท์ ปัดพี ที่พบว่า ผลกระทบโครงการก่อสร้างและบูรณะทางหลวง มีผลกระทบด้านเศรษฐกิจ ด้านสุขภาพ ด้านสังคม ด้านสิ่งแวดล้อม (อานนท์ ปัดพี, 2560)

2. ศึกษากฎหมายที่มีผลกระทบกับการผิดสัญญาเปรียบเทียบกับต่างประเทศ กฎหมายสัญญาของไทยได้รับอิทธิพลมาจากกฎหมายแพ่งเยอรมัน ขณะที่อังกฤษและอเมริกาได้รับอิทธิพลจากกฎหมายจารีตประเพณี ทั้งประเทศไทย ประเทศอังกฤษ และประเทศอเมริกา ต่างยึดหลักเสรีภาพในการทำสัญญา และหลักผลผูกพันของสัญญาที่ทำอย่างถูกต้อง ข้อแตกต่างของประเทศไทย คือ มีประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ส่วนประเทศอังกฤษนั้นใช้หลักกฎหมายจารีตประเพณี ส่วนประเทศสหรัฐอเมริกาเน้นหลักความสุจริตใจ ยอมรับค่าปรับ จำกัดความรับผิดชอบค่าเสียหาย และเน้นเสรีภาพในการทำสัญญา ซึ่งมีข้อแตกต่างจากกฎหมายไทย สอดคล้องกับหลักการตีความ “The Proferentem Rule” ที่ระบุว่า ถ้ามีการทำผิดสัญญาในส่วนที่เป็นสาระสำคัญของสัญญา และหากคู่สัญญาทำผิดสัญญาในส่วนที่เป็นสาระสำคัญของสัญญาคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งมีสิทธิบอกเลิกสัญญา (Nicolai, L, 2007) และเรียกค่าเสียหายได้ แต่ถ้าผิดสัญญาในส่วนที่เป็นการรับประกัน คู่สัญญาสิทธิเรียกค่าเสียหายได้ นอกจากนี้ รัฐยังมีบทบาทในการควบคุมสัญญาตามกฎหมาย The Fair Trading Act 1973 ซึ่งเป็นกฎหมายที่ให้อำนาจฝ่ายบริหารเข้าไปควบคุมการทำสัญญาที่มีข้อยกเว้นหรือจำกัดความรับผิดชอบด้วย (Fair Trading Act, 1973)

3. แนวทางการแก้ไขและการเยียวยาประชาชนที่ได้รับผลกระทบ การสร้างทางที่ไม่แล้วเสร็จอาจส่งผลกระทบอย่างรุนแรงต่อประชาชนในพื้นที่ โดยก่อให้เกิดความไม่สะดวก ความเสี่ยงด้านความปลอดภัย และผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม เพื่อแก้ไขปัญหาเหล่านี้และเยียวยาผู้ที่ได้รับผลกระทบ จำเป็นต้องมีแนวทางการแก้ไขและการเยียวยาที่ครอบคลุม โดยกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิและเยียวยาประชาชน ที่ได้รับผลกระทบจากการสร้างทางไม่แล้วเสร็จตามสัญญา ประกอบด้วย กฎหมายรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560 มาตรา 25 วรรค 4 กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 420 พรบ.ความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 พรบ.วิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 ที่วางหลักไว้ให้ประชาชนผู้ได้รับผลกระทบมีสิทธิในการเรียกร้องค่าเสียหายที่เกิดจากผลกระทบได้ สอดคล้องกับผลการศึกษาของอภิเศก ปันสุวรรณ ที่เสนอว่า ภาครัฐจึงต้องเข้ามาช่วยกำหนดมาตรการการใช้ประโยชน์ที่ดินให้สอดคล้องกับถนนมอเตอร์เวย์ทั้งสองฝั่งอย่างยั่งยืน (อภิเศก ปันสุวรรณ, 2559) และดังที่วนิดา พรหมหล้า เสนอว่า ปัญหากฎหมายกับระบบรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อมมีข้อจำกัดด้านกฎหมายกล่าวคือการขาดบทบัญญัติของกฎหมายที่ชัดเจน ถึงการกำหนดให้ทางหลวงท้องถิ่นเป็นหนึ่งในโครงการที่จะต้องประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม (วนิดา พรหมหล้า, 2564)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยสามารถสรุปได้ ดังนี้ 1) กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิและเยียวยาประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากการสร้างทางไม่แล้วเสร็จตามสัญญา ประกอบด้วย กฎหมายรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560 มาตรา 25 วรรค 4 กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 420 พรบ.ความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 พรบ.วิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 ที่วางหลักไว้ให้

ประชาชนผู้ได้รับผลกระทบมีสิทธิในการเรียกร้องค่าเสียหายที่เกิดจากผลกระทบได้ 2) กฎหมายที่มีผลกระทบกับการผิดสัญญาเปรียบเทียบกับกฎหมายไทยกับต่างประเทศ พบว่า กฎหมายไทยรับรองสิทธิของประชาชนที่ได้รับค่าเสียหาย จากการถูกละเมิดสิทธิเสรีภาพหรือจากการทำความผิดทางอาญา ให้ได้รับการเยียวยาหรือช่วยเหลือตามกฎหมาย ผู้กระทำละเมิดมีหน้าที่ต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหาย และความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่รัฐอยู่ในเขตอำนาจของศาลปกครอง เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับกฎหมายสัญญาของไทยกับอังกฤษและสหรัฐอเมริกา พบความแตกต่าง โดยสหรัฐอเมริกาเน้นหลักเสรีภาพในการทำสัญญามากกว่าของไทย 3) แนวทางการแก้ไขและการเยียวยาประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากการสร้างทางไม่แล้วเสร็จ ต้องมีการประเมินผลกระทบทั้งหมดที่เกิดขึ้นและวางแผนการแก้ไข พัฒนากลยุทธ์ที่ครอบคลุมเพื่อแก้ไขปัญหา โดยต้องสื่อสารกับประชาชน และต้องมีการเยียวยาความเสียหายให้กับผู้ที่ได้รับผลกระทบอย่างเหมาะสมและเป็นธรรม นอกจากการเยียวยาแล้ว เนื่องจากยังไม่มีบทบัญญัติทางกฎหมายที่ชัดเจนในเรื่องนี้ ควรมีการตรากฎหมายให้รัฐบาลต้องรับผิดชอบชดเชยค่าเสียหายเมื่อรัฐผิดสัญญา เพื่อให้เกิดความเสมอภาคและเป็นธรรม

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย ดังนี้

- 1) ควรมีการประเมินผลกระทบ วางแผนแก้ไข สื่อสารกับประชาชน บังคับใช้กฎหมาย และตรวจสอบความคืบหน้า เพื่อแก้ไขปัญหาอย่างเป็นระบบ
- 2) ควรมีการเยียวยาประชาชน โดยการชดเชยทางการเงิน สนับสนุนด้านสุขภาพ ปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐาน พื้นฟูสิ่งแวดล้อม และให้การสนับสนุนทางสังคม
- 3) ควรปรับปรุงกฎหมายให้รัฐต้องรับผิดชอบชดเชยค่าเสียหายเมื่อรัฐผิดสัญญา เพื่อความเป็นธรรมและนิติธรรม

เอกสารอ้างอิง

- เครือข่ายธรรมาภิบาลสิ่งแวดล้อมประเทศไทย. (2557). *คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม*. กรุงเทพมหานคร: เครือข่ายธรรมาภิบาลสิ่งแวดล้อมประเทศไทย.
- จเรวัต สาริชีวิน และคณะ. (2554). การศึกษาข้อพิพาทในงานก่อสร้างของหน่วยงานรัฐ: มูลเหตุและแนวทางแก้ไข. *วารสารวิศวกรรมศาสตร์ ราชชมงคลธัญบุรี*, 9(1), 41-52 .
- เจียมจิต สุวรรณน้อย. (2546). การศึกษาข้อพิพาทในงานก่อสร้างของหน่วยงานรัฐ : มูลเหตุและแนวทางแก้ไข. ใน *วิทยานิพนธ์วิศวกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิศวกรรมโยธา*. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- ฐานเศรษฐกิจ. (2566). สภาผู้บริโภคดี 7 วันแก้ไขการก่อสร้างไม่ปลอดภัยบนถนนพระราม 2. เรียกใช้เมื่อ 10 กุมภาพันธ์ 2567 จาก <https://shorturl.asia/Rf6tE>

- พงษ์ศักดิ์ วิริยา. (2562). ผลกระทบต่อความคุ้มค่าในการลงทุนจากการดำเนินการล่าช้า (กรณีศึกษา โครงการทางหลวงพิเศษระหว่างเมือง). ใน *วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา ยุทธศาสตร์และความมั่นคง*. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- วนิดา พรหมหล้า. (2564). โครงการก่อสร้างทางหลวงท้องถิ่น: ปัญหากฎหมายอันเกี่ยวกับระบบ รายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อมสำหรับโครงการก่อสร้างทางหลวงท้องถิ่น. *วารสารการเมืองการปกครอง*, 11(1), 63-84.
- สัญญาชัย เผือกโสภณ. (2549). สาเหตุความล่าช้าของผู้รับเหมาก่อสร้างในโครงการก่อสร้างอาคารขนาดใหญ่. ใน *วิทยานิพนธ์วิศวกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิศวกรรมโยธา*. สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.
- สำนักงานการวางผังและพัฒนาเมือง กรุงเทพมหานคร. (2560). สรุปประเด็นข้อคิดเห็น และข้อเสนอแนะ ของประชาชนจากการสนทนากลุ่มย่อย โครงการก่อสร้างและขยายทางหลวงท้องถิ่น สายซอย รามอินทรา 39 และถนนสุขาภิบาล 5. เรียกใช้เมื่อ 10 กุมภาพันธ์ 2567 จาก <https://shorturl.asia/JEdRi>.
- อภิเศก ปันสุวรรณ. (2559). *การวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาพื้นที่บริเวณถนนมอเตอร์เวย์สาย ตะวันตกภายใต้โครงการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษทวาย*. นครปฐม: สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- อานนท์ ปัดพี. (2560). ผลกระทบโครงการก่อสร้างและบูรณะทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 344 (ชลบุรี-แกลง) ตอน ชลบุรี-บ้านบึง ที่มีต่อประชาชนในเขตอำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี. ใน *วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน*. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- Fair Trading Act. (1973). First Published: London.
- Nicolai, L. (2007). *The Liability of classification societies*. German: University of Hamburg.
- Thai PBS. (2565). รู้จัก "ถนนพระราม 2" ถนนสายหลักสู่ภาคใต้ กับปัญหา "ซ่อม-สร้าง". เรียกใช้ เมื่อ 10 กุมภาพันธ์ 2567 จาก <https://www.thaipbs.or.th/news/content/318027>.

มาตรการทางกฎหมายเพื่อกำกับดูแลผู้ให้บริการอินเทอร์เน็ตในฐานะสื่อกลาง กรณีการกลั่นแกล้งออนไลน์*

LEGAL MEASURES TO REGULATE INTERMEDIARY SERVICE PROVIDERS IN CASE OF CYBERBULLYING

อุษณีย์ ต้นสูงเนิน

Ussanee Tunsungnain

สุมาลี วงษ์วิจิต

Sumalee Wongwittit

มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ประเทศไทย.

Ramkhamhaeng University, Thailand.

E-mail: Ussanee@kku.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการกำกับดูแลผู้ให้บริการอินเทอร์เน็ต วิเคราะห์เปรียบเทียบมาตรการทางกฎหมายของไทยและต่างประเทศ พร้อมทั้งเสนอร่างข้อเสนอแนะมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการกำกับดูแลผู้ให้บริการอินเทอร์เน็ตในฐานะสื่อกลางกรณีการกลั่นแกล้งทางออนไลน์ ดำเนินการศึกษาโดยการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้เทคนิคผสมผสานระหว่างวิจัยเอกสาร การสัมภาษณ์เจาะลึก การยกย่อง ประเมินร่าง จากการศึกษาพบว่า พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560 ไม่มีกฎหมายเฉพาะเกี่ยวกับการกลั่นแกล้งออนไลน์ ไม่ได้กำหนดข้อยกเว้นความรับผิดของผู้ให้บริการออกตามลักษณะและรูปแบบของการให้บริการ อีกทั้งมาตรการทางกฎหมายไม่ได้เปิดช่องให้เจ้าของข้อมูลคอมพิวเตอร์สามารถโต้แย้ง เพื่อให้ผู้ให้บริการใช้ยกเลิกการระงับข้อมูล และนำเนื้อหาที่ถูกกระงับนำขึ้นมาใหม่ได้ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเสนอให้แก้ไขเพิ่มเติม พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560 ควรมีการระบุฐานความผิดเกี่ยวกับการกลั่นแกล้งออนไลน์ไว้โดยเฉพาะ อีกทั้งควรมีการกำหนดข้อยกเว้นความรับผิดของผู้ให้บริการออกตามลักษณะประเภทของการให้บริการ นอกจากนี้ ควรมีมาตรการทางกฎหมายที่เปิดช่องให้เจ้าของข้อมูลคอมพิวเตอร์สามารถโต้แย้ง เพื่อให้ผู้ให้บริการใช้ยกเลิกการระงับข้อมูล และนำเนื้อหาที่ถูกกระงับนำขึ้นมาใหม่ได้ พร้อมทั้งผล

* Received: 12 April 2024; Revised: 18 June 2024; Accepted: 25 June 2024

ที่ได้จากการสัมภาษณ์และการประเมินร่างกฎหมายพบว่า การเสนอให้แก้ไขเพิ่มเติม พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560 มีความเหมาะสม เนื่องจากการกำหนด คำนินยาม ลักษณะความผิด และโทษของการกระทำความผิด เกี่ยวกับการกลั่นแกล้งออนไลน์เพื่อให้ครอบคลุมการกลั่นแกล้งในทุกรูปแบบ ย่อมมีความจำเป็น

คำสำคัญ: การกักตุนข้อมูล, การกลั่นแกล้งออนไลน์, ผู้ให้บริการอินเทอร์เน็ต

Abstract

This research article aims to study legal issues concerning the regulation of internet service providers through a comparative analysis of legal measures in Thailand and abroad. It proposes a draft suggesting legal measures regarding the regulation of internet service providers as intermediaries in cases of online harassment. The study employs qualitative research methodology, utilizing a mixed-method approach that involves document analysis, in-depth interviews, drafting, and evaluation.

The study found that the Computer Crime Act B.E. 2550 and its amendment (No. 2) B.E. 2560 lack specific laws regulating cyberbullying, fail to define exceptions to the liability of service providers based on the nature and form of services, and do not provide avenues for computer data owners to challenge service providers' discretionary decisions to suspend data or repost suspended content. Therefore, the researchers suggest further amendments to the Computer Crime Act (No. 2) B.E. 2560 to specifically specify the basis of liability for online harassment, define exceptions to the liability of service providers based on the type of service provided and establish legal measures that allow computer data owners to challenge service providers' discretionary decisions to suspend data or repost suspended content. Along with the results from the interviews and evaluations of the drafting law, it was found the proposed amendments to the Computer Crime Act (No. 2) B.E. 2560 are appropriate due to the determination, definition, nature of the offense, and the punishment for committing an offense related to online bullying, covering all forms of bullying if deemed necessary.

Keywords: Blocking, Cyberbullying, Service Providers

บทนำ

ปัจจุบันมีการใช้งานอินเทอร์เน็ตเพิ่มมากขึ้น ดังเห็นได้จากข้อมูลสถิติดิจิทัลของประเทศไทยในปี พ.ศ. 2565 ผลสำรวจพบว่า จำนวนประชากรไทยมีมากกว่า 70 ล้านคน แต่จำนวนของโทรศัพท์มือถือกลับมีสูงถึง 95.6 ล้านเครื่อง คิดเป็นสัดส่วน 136.5% ของประชากรไทย แต่คนที่ออนไลน์จริง ๆ มี 54.5 ล้านคน สามารถคิดเป็นร้อยละ 77.8% ของประชากรทั้งประเทศ แต่ที่น่าสนใจคือจำนวนผู้ใช้งานโซเชียลมีเดียของไทยในปี 2565 กลับสูงกว่าผู้ใช้งานอินเทอร์เน็ต เพราะมีจำนวนคนไทยที่ใช้งานโซเชียลมีเดียมากถึง 56.85 ล้านคน หรือสามารถคิดเป็นร้อยละ 81.2% ของประชากรทั้งประเทศ (We Are Social, 2565) สถิติดังกล่าวเป็นหลักฐานเชิงประจักษ์ที่สะท้อนให้เห็นถึงอิทธิพลของโลกออนไลน์ที่ได้เข้ามามีบทบาทเป็นอย่างมากในการดำรงชีวิตประจำวันของคนในสังคม

ลักษณะพิเศษของอินเทอร์เน็ต นอกจากจะนำมาใช้ในทางสร้างสรรค์เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคมแล้ว มีบุคคลอีกจำนวนหนึ่งที่อาศัยนวัตกรรมดังกล่าวทำความเสียหายแก่บุคคลอื่น ฉะนั้น จึงเกิดแนวคิดในการกำหนดความรับผิดชอบทางกฎหมายแก่ผู้ให้บริการอินเทอร์เน็ต สำหรับการกระทำความผิดของบุคคลอื่นที่อยู่ภายในระบบเครือข่ายของตน ด้วยเหตุผลว่า ผู้ให้บริการอินเทอร์เน็ตเป็นผู้ควบคุมและดูแลระบบเครือข่ายที่ผู้กระทำความผิดใช้ในการกระทำความผิดนั้น (สราวุธ ปิตียาศักดิ์, 2555) โดยปัญหาทางออนไลน์ที่พบมากในปัจจุบันคือ คือการกลั่นแกล้งทางออนไลน์ ซึ่งหมายถึงการสื่อสารด้วยการส่งข้อมูลคอมพิวเตอร์ลักษณะต่าง ๆ เช่น ข้อความ ภาพ ต่อบุคคลใดบุคคลหนึ่งโดยเฉพาะเจาะจงทางสื่อออนไลน์ โดยมุ่งส่งผลกระทบทางจิตใจต่อผู้ถูกระทำ (คนาธิป ทองรวีวงศ์, 2558) หากเปรียบเทียบการกลั่นแกล้งรังแกทางอินเทอร์เน็ต กับการกลั่นแกล้งรังแกที่เกิดขึ้นในโลกกายภาพ จะเห็นว่า จากเดิมที่เด็กในโรงเรียนมีการกลั่นแกล้งรังแกโดยการกระทำการใด ๆ ให้อีกฝ่ายหนึ่งรู้สึกด้อยค่า อับอาย ด้วยการกระทำทางกายภาพ เช่น ใช้คำพูดดูถูก ล้อเลียน (Andrew M. Henderson, 2565) การรังแกเป็นสิ่งที่คนในสังคมส่วนใหญ่เริ่มตระหนักถึงผลกระทบที่เกิดขึ้น ที่ผ่านมามีในอดีต การข่มเหงรังแกไม่ได้ถูกมองเป็นภัยร้ายแรง โดยทั่วไปกลับถูกมองว่าเป็นประเพณีที่ปฏิบัติสืบทอดกันมา หรือเป็นเรื่องปกติ (Robert, JR. B. Walter, 2008) สำหรับการกลั่นแกล้งทางออนไลน์ เกิดขึ้นในประเทศไทยตั้งแต่ในราวปี 2002 แต่ยังไม่จัดให้อยู่ในกลุ่มประเทศที่ประสบปัญหาและน่าเป็นห่วง ซึ่งไทยเคยมีผลงานวิจัยชิ้นหนึ่ง คือการกลั่นแกล้งทางไซเบอร์ที่เกิดขึ้น ส่วนใหญ่มีมาจากนักเรียนที่พ่อแม่หย่าร้าง ซึ่งจะหันมากลั่นแกล้งเพื่อนคนอื่นทางอินเทอร์เน็ต เพื่อระบายความทุกข์ที่ตัวเองต้องประสบพบเจอในโลกไซเบอร์ (สาวตรี สุขศรี, 2561) และได้มีงานวิจัยพบว่า รูปแบบการถูกรังแกบนโลก

ไซเบอร์ ประกอบด้วย การถูกนินทา ตำหนิ ด้วยถ้อยคำที่หยาบคาย ถูกหมิ่นประมาท ถูกข่มขู่ และการถูกคุกคามทางเพศ ซึ่งส่งผลกระทบต่อให้นักศึกษารู้สึกโมโห โกรธ รู้สึกคับข้องใจ รู้สึกเครียด วิตกกังวล และรู้สึกอับอาย ทั้งนี้ ยังส่งผลกระทบทางอ้อม ทำให้สุขภาพจิตเสื่อมเสีย ร่างกายอ่อนแอ และเกิดภาวะซึมเศร้าจนไม่สามารถเข้าร่วมสังคมกับบุคคลอื่นได้ และมีสภาวะอยากคิดฆ่าตัวตาย (ธัญกร ตุดเกื้อ และมาลี สบายยิ่ง, 2560)

ปัญหากฎหมายไม่ครอบคลุมถึงการกลั่นแกล้งออนไลน์ กล่าวคือตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560 ที่กำหนดไว้ในมาตรา 14 ว่าการนำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ดังต่อไปนี้เป็นความผิด (1) โดยทุจริต หรือโดยหลอกลวงซึ่งข้อมูล คอมพิวเตอร์ที่บิดเบือนหรือปลอมไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วน (2) ข้อมูลอันเป็นเท็จโดยประการที่น่าจะเกิดความเสียหายต่อการรักษาความมั่นคงปลอดภัยในประเทศ (3) ความผิดเกี่ยวกับความมั่นคงแห่งราชอาณาจักรหรือความผิดเกี่ยวกับการก่อการร้าย หรือ (4) ข้อมูลลักษณะอันลามกที่ประชาชนทั่วไปอาจเข้าถึงได้ (ราชกิจจานุเบกษา, 2560) โดยผลของมาตรา 14 นั้น ได้มีการออกประกาศกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม เรื่องขั้นตอนการแจ้งเตือนการระงับการทำให้แพร่หลายของข้อมูลคอมพิวเตอร์ ในประกาศมีระบบ “แจ้งเตือนให้ลบเนื้อหา” ว่าผู้ให้บริการต้องจัดทำหนังสือแจ้งเตือน โดยมีแบบฟอร์มให้ผู้ให้บริการสามารถแจ้งให้ระงับการแพร่หลาย หรือลบเนื้อหาที่มีความผิดตามมาตรา 14 เมื่อพิจารณาถึงฐานความผิดตามมาตรา 14 มีเพียงบางอนุมาตราเท่านั้นที่สามารถนำมาปรับใช้กับกรณีการกลั่นแกล้งทางออนไลน์ได้ เช่น การกลั่นแกล้งรังแกโดยการเผยแพร่ภาพลามกอนาจารของผู้อื่น ทำให้ผู้นั้นอับอาย หรือถูกดูหมิ่น อาจปรับใช้มาตรา 14 (4) หรือหากมีการโพสต์ข้อความเกี่ยวกับผู้อื่นที่เป็นข้อมูลปลอมหรือเท็จ อาจเข้าองค์ประกอบความผิดมาตรา 14 (1) หรือ (2) ได้ แต่หากข้อความดังกล่าว มิได้มีลักษณะข้อมูลปลอมหรือเท็จ แม้ว่าจะส่งผลเหยียดหยามสบประมาทผู้อื่นทางออนไลน์ก็ไม่อาจปรับใช้ได้ (คนพล จันทน์หอม, 2558)

ปัญหาข้อยกเว้นความรับผิดของผู้ให้บริการมีลักษณะไม่เหมาะสม เพราะไม่ได้มีการจำแนกความรับผิดตามลักษณะและรูปแบบของการให้บริการ มาตรการทางกฎหมายตามมาตรา 15 พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560 (ราชกิจจานุเบกษา, 2560) กำหนดว่าผู้ให้บริการไม่ต้องรับโทษในฐานะให้ความร่วมมือให้ความยินยอม หรือรู้เห็นเป็นใจ หากพิสูจน์ได้ว่ามีมาตรการเพื่อการแจ้งเตือนและระงับการเผยแพร่ หรือนำข้อมูลออกจากระบบคอมพิวเตอร์ที่ตนควบคุมดูแล ทำให้ผู้ให้บริการอินเทอร์เน็ตต้องเผชิญกับความเสี่ยงในการรับผิด ตามที่

กฎหมายกำหนด แม้ไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดที่เกิดขึ้น กล่าวคือ ผู้ให้บริการบางประเภทมีสถานะเป็นเพียง “ตัวกลาง” ส่งผ่านข้อมูลในระบบคอมพิวเตอร์เท่านั้น แต่กฎหมายกำหนดให้ต้องรับผิดชอบเท่ากับตัวการ ในขณะที่หากพิจารณาตามกฎหมายอาญาแล้ว ลักษณะการกระทำของผู้ให้บริการอาจเข้าข่ายเป็นแค่เพียง “ผู้สนับสนุน” เท่านั้น ซึ่งมีโทษน้อยกว่า โดยผลของมาตรา 15 จึงเป็นประเด็นปัญหาว่า การกำหนดความรับผิดของผู้ให้บริการอินเทอร์เน็ตในฐานะสื่อกลาง ให้อำนาจรับผิดเช่นเดียวกับผู้ใช้บริการที่กระทำความผิด โดยไม่ได้มีการจำแนกความรับผิดตามประเภทของการให้บริการ จะเป็นการยุติธรรมต่อผู้ให้บริการอินเทอร์เน็ตที่ไม่ได้เป็นผู้กระทำความผิดนั้นโดยตรงมากเกินไป อีกทั้งเป็นการลดแรงจูงใจในการสร้างนวัตกรรมในเทคโนโลยีหรือไม่ อย่างไร

ปัญหาการไม่เปิดช่องให้มีการโต้แย้งในการนำเนื้อหาที่ถูกระงับนำขึ้นมาใหม่ มีผลกระทบต่อเจ้าของข้อมูล กล่าวคือ ประกาศกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม เรื่อง ขั้นตอนการแจ้งเตือนการระงับการทำให้แพร่หลายของข้อมูลคอมพิวเตอร์ และการนำข้อมูลคอมพิวเตอร์ออกจากระบบคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2565 (ประกาศเรื่อง ขั้นตอนการแจ้งเตือนฯ) ไม่ได้มีมาตรการเพื่อเปิดช่องให้เจ้าของข้อมูลคอมพิวเตอร์สามารถโต้แย้งให้ผู้ให้บริการยกเลิกการระงับข้อมูล และนำเนื้อหาที่ถูกระงับนำขึ้นมาใหม่ได้ ดังนั้น ประเด็นปัญหาจึงมีว่า การไม่มีมาตรการให้สิทธิเจ้าของข้อมูลคอมพิวเตอร์โต้แย้งผู้ให้บริการ ในการนำเนื้อหาที่ถูกระงับนำขึ้นมาใหม่นั้น มีผลกระทบในเชิงธุรกิจ รวมทั้งเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของเจ้าของข้อมูลคอมพิวเตอร์หรือไม่

จากประเด็นปัญหาข้างต้น จึงทำให้ผู้วิจัยศึกษาถึงมาตรการทางกฎหมาย วิเคราะห์เปรียบเทียบมาตรการของไทยและต่างประเทศ เกี่ยวกับการกำกับดูแลผู้ให้บริการอินเทอร์เน็ต กรณีการกลั่นแกล้งทางออนไลน์ โดยสมควรให้มีการกำหนดความรับผิดเกี่ยวกับการกลั่นแกล้งทางออนไลน์ไว้โดยเฉพาะ กำหนดข้อยกเว้นของผู้ให้บริการ โดยพิจารณาตามรูปแบบและลักษณะของการให้บริการ อีกทั้งควรมีมาตรการทางกฎหมายที่เปิดช่องให้เจ้าของข้อมูลคอมพิวเตอร์ สามารถโต้แย้งเพื่อให้ผู้ให้บริการยกเลิกการระงับข้อมูล และนำเนื้อหาที่ถูกระงับนำขึ้นมาใหม่ได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการกำกับดูแลผู้ให้บริการอินเทอร์เน็ตในฐานะสื่อกลาง กรณีการกลั่นแกล้งทางออนไลน์

2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการกำกับดูแลผู้ให้บริการอินเทอร์เน็ตในฐานะสื่อกลาง กรณีการกลั่นแกล้งทางออนไลน์ของไทย สหรัฐอเมริกา สหภาพยุโรป และแคนาดา
3. เพื่อร่างและประเมินร่างข้อเสนอแนะมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการกำกับดูแลผู้ให้บริการอินเทอร์เน็ตในฐานะสื่อกลาง กรณีการกลั่นแกล้งทางออนไลน์

สมมติฐานการวิจัย

ประเทศไทย ไม่มีกฎหมายเฉพาะในการกำกับดูแลผู้ให้บริการอินเทอร์เน็ตในฐานะสื่อกลาง กรณีความผิดเกี่ยวกับการกลั่นแกล้งออนไลน์ มีเพียงพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560 และประมวลกฎหมายอาญาที่สามารถนำมาปรับใช้ได้เป็นบางกรณี จึงต้องทำการวิจัย (Research problems) เกี่ยวกับการกำกับดูแลผู้ให้บริการอินเทอร์เน็ตในฐานะสื่อกลาง กรณีความผิดเกี่ยวกับการกลั่นแกล้งออนไลน์ เพื่อนำผลการวิจัยมาแก้ปัญหาดังกล่าว

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดระเบียบวิธีการวิจัย โดยการใช้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) วิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร (Documentary research) กระบวนการสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth interview) โดยผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) (สุมาลี วงษ์วิฑิต, 2562) ส่วนการยกร่างและประเมินร่าง ผู้วิจัยกำหนดกลุ่มเชี่ยวชาญในการประเมินร่างมาตรการทางกฎหมาย จำนวน 5 กลุ่ม เลือกกลุ่มตัวอย่างโดยใช้เทคนิคการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) คือ 1) ผู้พิพากษา จำนวน 1 คน 2) พนักงานอัยการ จำนวน 1 คน 3) ผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านการปราบปรามการกระทำความผิด เกี่ยวกับอาชญากรรมทางเทคโนโลยี จำนวน 1 คน 4) ผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านสิทธิเด็กและเยาวชน จำนวน 1 คน และ 5) นักวิชาการคอมพิวเตอร์ชำนาญการ จำนวน 1 คน

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ตามระเบียบวิธีการวิจัยที่ได้กำหนดไว้ โดยมีรายละเอียดนำเสนอที่ละประเด็น ดังนี้

1. ผลวิจัยจากการศึกษาปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการกำกับดูแลผู้ให้บริการอินเทอร์เน็ต กรณีการกลั่นแกล้งทางออนไลน์ พบว่า พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 แม้จะมีการแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) ในปี พ.ศ. 2560 ก็ยังไม่ครอบคลุมถึงความผิดเกี่ยวกับการกลั่นแกล้งออนไลน์ เนื่องจากกฎหมายนี้ เป็นกฎหมายเฉพาะที่กำหนดความผิดสำหรับการสื่อสาร ข้อมูลคอมพิวเตอร์ ซึ่งมีหลักการลงโทษการเผยแพร่ข้อมูลคอมพิวเตอร์สำหรับเนื้อหาบางประการ เท่านั้น

ทั้งนี้ ในปัจจุบันการกำหนดหน้าที่และความรับผิดชอบให้แก่ผู้ให้บริการอินเทอร์เน็ต มีลักษณะไม่เหมาะสม เพราะไม่ได้มีการจำแนกตามประเภทและรูปแบบของผู้ให้บริการ ผู้วิจัยเห็นว่าเป็นการ ยุติธรรมต่อผู้ให้บริการอินเทอร์เน็ต ที่ไม่ได้เป็นผู้กระทำความผิดในความผิดนั้นโดยตรง อีกทั้งเป็นการ ลดแรงจูงใจในการสร้างนวัตกรรมในเทคโนโลยีการสื่อสาร ฉะนั้น จึงควรมีกฎการคุ้มครองการ ให้บริการอินเทอร์เน็ตให้มีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น อีกทั้งการไม่เปิดช่องให้มีการโต้แย้งและระยะเวลาที่ ชัดเจน สำหรับการนำเนื้อหาของเจ้าของข้อมูลคอมพิวเตอร์ที่ถูกกระบบกลับขึ้นมาใหม่ ผู้วิจัยเห็นว่า มีผลกระทบในเชิงธุรกิจ รวมทั้งเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของเจ้าของข้อมูลคอมพิวเตอร์ ฉะนั้น จึงควรมีกฎการคุ้มครองเจ้าของข้อมูลคอมพิวเตอร์ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

2. ผลการศึกษาเปรียบเทียบมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการกลั่นแกล้งทางออนไลน์ พบว่า ประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศแคนาดา ทั้งสองประเทศต่างก็มีการวางหลักเกี่ยวกับการกลั่นแกล้ง ทางออนไลน์แตกต่างกันไป กล่าวคือ ในสหรัฐอเมริกามีกฎหมายระดับมลรัฐ เช่น รัฐแมริแลนด์ รัฐนอร์ท แคโรไลนา รัฐแคลิฟอร์เนีย โดยปรากฏทั้งในกฎหมายการสื่อสาร กฎหมายการศึกษา รวมทั้งมีปรากฏ ในลักษณะมาตรการของโรงเรียนที่มีหน้าที่ควบคุมดูแลอย่างเคร่งครัด ป้องกันการเกิดปัญหาการกลั่น แกล้งทางออนไลน์ ส่วนในระดับรัฐบาลกลางของอเมริกานั้น มีร่างพระราชบัญญัติการป้องกันการกลั่น แกล้งทางออนไลน์บัญญัติขึ้น เพื่อเป็นการป้องกันและคุ้มครองเด็กผู้ใช้บริการอินเทอร์เน็ต มิให้ตกเป็น เครื่องมือของการกลั่นแกล้งในลักษณะต่าง ๆ สำหรับประเทศแคนาดา มีกฎหมายรัฐบาลกลางเกี่ยวกับ เรื่องนี้ ได้แก่ พระราชบัญญัติปกป้องชาวแคนาดาจากอาชญากรรมออนไลน์ หรือ Protecting Canadians from Online Crime Act มีวัตถุประสงค์เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานของเจ้าหน้าที่ ตำรวจในการดำเนินการต่าง ๆ สำหรับการจับผู้กระทำความผิดฐานกลั่นแกล้งทางออนไลน์มาลงโทษ

เปรียบเทียบมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการกำหนดหน้าที่และความรับผิดชอบให้แก่ผู้ให้บริการ กฎหมายลิขสิทธิ์ของสหรัฐอเมริกา (Digital Millennium copyright Act 1998) ได้กำหนดหน้าที่โดยมี

การแบ่งแยกประเภทของผู้ให้บริการออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่ (1) ผู้ให้บริการเชื่อมต่อ (2) ผู้ให้บริการแคช (3) ผู้ให้บริการจัดเก็บข้อมูล และ (4) ผู้ให้บริการสืบค้น กฎหมายฉบับนี้มีการกำหนดหน้าที่ของผู้ให้บริการเหล่านี้อย่างชัดเจน โดยกำหนดให้ผู้ให้บริการเชื่อมต่อและผู้ให้บริการแคช ไม่ต้องมีหน้าที่ในการลบหรือให้นางานที่ละเมิดลิขสิทธิ์ออกจากระบบคอมพิวเตอร์ของผู้ให้บริการ ส่วนสหภาพยุโรป มีประกาศระเบียบการค้าอิเล็กทรอนิกส์ (EU Directive on Electronic Commerce) ซึ่งการออกกฎหมายฉบับดังกล่าว ไม่ได้จำกัดเฉพาะการลบออกเท่านั้น แต่อาจใช้วิธีการปิดกั้นช่องทางเข้าถึงก็ได้ (สาวตรี สุขศรี, 2563) โดยกำหนดหน้าที่ของผู้ให้บริการ ซึ่งมีการแบ่งแยกประเภทของผู้ให้บริการออกเป็น 3 ประเภทคือ (1) ผู้ให้บริการประเภทท่อ (2) ผู้ให้บริการเก็บข้อมูลชั่วคราว และ (3) ผู้ให้บริการรับฝากข้อมูล โดยผู้ให้บริการประเภทท่อทำหน้าที่เพียง “ส่งผ่าน” ข้อมูลในระบบเครือข่าย โดยหลักแล้วจึงไม่ต้องรับผิดชอบในข้อมูลที่ตนส่งผ่านให้ เว้นแต่เป็นผู้ริเริ่มการส่ง คัดเลือกหรือดัดแปลงข้อมูลนั้น ส่วนกฎหมายไทยไม่ได้กำหนดข้อยกเว้นความรับผิดของผู้ให้บริการออกตามลักษณะประเภทของการให้บริการ จึงทำให้ผู้ให้บริการทุกประเภทมีความรับผิดเป็นอย่างเดียวกัน แนวคิดเรื่องการเพิ่มภาระหน้าที่และความรับผิดชอบให้กับผู้ให้บริการอินเทอร์เน็ต จึงเริ่มเกิดขึ้นในหลาย ๆ ประเทศ ซึ่งรวมถึงประเทศไทยด้วย (ขวลิต อรรถศาสตร์, 2544)

เมื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบในบริบทของหน้าที่และความรับผิดของผู้ให้บริการในแต่ละประเทศ ได้มีการแยกประเภทของผู้ให้บริการอย่างชัดเจนว่า ผู้ให้บริการแต่ละประเภทยังมีหน้าที่อะไร และกำหนดข้อยกเว้นความรับผิดของผู้ให้บริการออกตามลักษณะประเภทของการให้บริการ ซึ่งจะเห็นว่า มีเพียงประเทศไทยที่ไม่ได้กำหนดข้อยกเว้นความรับผิดของผู้ให้บริการออกตามลักษณะประเภทของการให้บริการ จึงทำให้ผู้ให้บริการทุกประเภทมีความรับผิดเป็นอย่างเดียวกัน ถึงแม้จะไม่ได้เป็นผู้รับข้อมูล ส่งต่อข้อมูล จัดเก็บข้อมูล หรือมีส่วนในการเผยแพร่ข้อความที่มีการละเมิดนั้นเลยก็ตาม

ผลการศึกษาเปรียบเทียบประเด็นการเปิดช่องให้เจ้าของข้อมูล สามารถโต้แย้งในการนำเนื้อหาที่ถูกกระบบนำขึ้นมาใหม่ เมื่อศึกษาเปรียบเทียบกับกฎหมายลิขสิทธิ์ของสหรัฐอเมริกา (Digital Millennium copyright Act 1998) เจ้าของข้อมูลคอมพิวเตอร์สามารถโต้แย้ง ผู้ให้บริการอินเทอร์เน็ต โดยให้พิจารณาเอาเนื้อหาถูกระบบกลับคืนขึ้นบนเว็บไซต์ได้ภายใน 10-14 วัน อีกทั้งเมื่อพิจารณากระบวนการต่าง ๆ ของกฎหมายของอเมริกา ก็รองรับให้กระบวนการยุติธรรมทางศาลเข้ามาเกี่ยวข้อง แต่เมื่อพิจารณากฎหมายไทย ตามประกาศเรื่อง ขั้นตอนการแจ้งเตือนฯ การอัปโหลดข้อมูลขึ้นมาใหม่ ไม่มีการเปิดช่องให้เจ้าของข้อมูล สามารถโต้แย้งในการนำเนื้อหาที่ถูกกระบบนำขึ้นมาใหม่ได้

3. ผลการประเมินร่างข้อเสนอแนะมาตรการทางกฎหมาย ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่าเหมาะสม เนื่องจากหากมีการแก้ไขประเด็นปัญหาเกี่ยวกับการกำกับดูแลผู้ให้บริการอินเทอร์เน็ต กรณีการกลั่นแกล้งทางออนไลน์ ก็จะสามารถนำกฎหมายไปปรับใช้ในสถานการณ์ปัจจุบันได้ดียิ่งขึ้น คือ มีการกำหนดคำนิยาม ลักษณะความผิด และโทษของการกระทำความผิดเกี่ยวกับการกลั่นแกล้งออนไลน์ เพื่อให้ครอบคลุมการกลั่นแกล้งและคุกคามบนสื่อสังคมออนไลน์ทุกรูปแบบ อีกทั้งการกำหนดความรับผิดของผู้ให้บริการนั้นเป็นเรื่องที่สำคัญ แต่การพิจารณาต้องคำนึงถึงการกำหนดภาระหน้าที่และความรับผิดที่เหมาะสม และมีความเป็นไปได้มากที่สุด ฉะนั้น จึงควรจะมีการแยกประเภทข้อยกเว้นความรับผิดแตกต่างกันออกไปตามประเภทของผู้ให้บริการ พร้อมทั้งควรมีการกำหนดช่องทางโต้แย้งและระยะเวลาที่ชัดเจน ในระบบแจ้งเตือนให้ลบสำหรับการนำเนื้อหาของผู้ให้บริการข้อมูลคอมพิวเตอร์ที่ถูกระงับกลับขึ้นมาใหม่ เนื่องจากการระงับการเผยแพร่ข้อมูลคอมพิวเตอร์ เป็นการกระทบต่อเสรีภาพในการแสดงออกของผู้นำเสนอข้อมูล ฉะนั้น จึงควรให้เจ้าของข้อมูลที่ถูกกระงับมีสิทธิในการที่จะโต้แย้ง มีสิทธิในการอุทธรณ์และทราบบวัน เวลาที่ชัดเจนว่า ข้อมูลที่ถูกกระงับไปนั้นจะนำกลับมาเผยแพร่ได้อีกเมื่อใด

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการกำกับดูแลผู้ให้บริการอินเทอร์เน็ต โดยได้ศึกษาถึงพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) ในปี พ.ศ. 2560 รวมถึงได้ศึกษากฎหมายทั้งในประเทศและต่างประเทศ สามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. วิเคราะห์ความครอบคลุมของกฎหมาย กรณีการกลั่นแกล้งออนไลน์

การครอบคลุมของกฎหมายเกี่ยวกับการกลั่นแกล้งออนไลน์ เมื่อพิจารณาในบริบทของกฎหมายไทย พบว่า ไม่มีกฎหมายใดที่บัญญัติไว้เป็นการเฉพาะ หรือหากพิจารณาปรับใช้กฎหมายที่มีอยู่ ก็ยังไม่มี ความชัดเจน หรือครอบคลุมต่อลักษณะของปัญหา ซึ่งหากพิจารณาถึงพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) ในปี พ.ศ. 2560 มาตรา 14 และ มาตรา 16 ข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นอันเป็นการกลั่นแกล้งและคุกคามบนสื่อสังคมออนไลน์นั้น อาจไม่ครอบคลุมประกอบความรับผิดตามกำหนดในมาตรานั้น ๆ ได้ เนื่องจากการกลั่นแกล้งรังแกและคุกคามบนสื่อสังคมออนไลน์นั้น มีการกระทำหลายรูปแบบ ทำให้ไม่อาจนำกฎหมายที่มีอยู่ในปัจจุบันมาบังคับใช้กับการกลั่นแกล้งรังแกและคุกคามบนสื่อสังคมออนไลน์ได้อย่างครอบคลุม

หากพิจารณาตามกฎหมายอาญา ก็สามารถปรับใช้ได้เพียงบางกรณีเท่านั้น เช่น ความผิดฐานหมิ่นประมาท มาตรา 326 ความผิดฐานช่วยหรือยุยงให้ผู้อื่นฆ่าตัวตาย มาตรา 293 ความผิดฐานทำให้อื่นเกิดความกลัว หรือความตกใจโดยการขู่เข็ญ มาตรา 392 หรือความผิดฐานรังแกข่มเหงผู้อื่น หรือกระทำให้ผู้อื่นได้รับความอับอาย หรือเดือดร้อนรำคาญ มาตรา 397 เป็นต้น

2. วิเคราะห์การกำหนดรูปแบบและการให้บริการของผู้ให้บริการ ซึ่งมีประเด็นสำคัญที่รัฐควรกำกับดูแล ดังนี้

ความรับผิดของผู้ให้บริการ จากการศึกษาพบว่า การกำหนดความรับผิดของผู้ให้บริการของประเทศไทยมีลักษณะไม่เหมาะสม เพราะไม่ได้มีการจำแนกความรับผิดตามลักษณะและรูปแบบของการให้บริการ โดยเปรียบเทียบกับกฎหมายของประเทศอเมริกา แคนาดา และยุโรป พบว่า บริบทของหน้าที่และความรับผิดของผู้ให้บริการในแต่ละประเทศ ได้มีการแยกประเภทของผู้ให้บริการอย่างชัดเจนว่า ผู้ให้บริการแต่ละประเภทนั้นมีหน้าที่อะไร และกำหนดข้อยกเว้นความรับผิดของผู้ให้บริการออกตามลักษณะประเภทของการให้บริการ ซึ่งจะเห็นว่า มีเพียงประเทศไทยที่ไม่ได้กำหนดข้อยกเว้นความรับผิดของผู้ให้บริการออกตามลักษณะประเภทของการให้บริการ จึงทำให้ผู้ให้บริการทุกประเภทมีความรับผิดเป็นอย่างเดียวกัน ถึงแม้จะไม่ได้เป็นผู้รับข้อมูล ส่งต่อข้อมูล จัดเก็บข้อมูล หรือมีส่วนในการเผยแพร่ข้อความที่มีการละเมิดนั้นเลยก็ตาม

3. วิเคราะห์ประเด็นการเปิดช่องให้เจ้าของข้อมูลสามารถโต้แย้งในการนำเนื้อหาที่ถูกระงับนำขึ้นมาใหม่

ประเด็นการเปิดช่องให้เจ้าของข้อมูลสามารถโต้แย้งในการนำเนื้อหาที่ถูกระงับนำขึ้นมาใหม่ เมื่อพิจารณากฎหมายไทยจะเห็นว่า ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2565 ตามประกาศเรื่อง ขั้นตอนการแจ้งเตือนฯ ของการอัปโหลดข้อมูลขึ้นมาใหม่ ไม่มีการเปิดช่องให้เจ้าของข้อมูลสามารถโต้แย้งในการนำเนื้อหาที่ถูกระงับนำขึ้นมาใหม่ได้ ฉะนั้น เมื่อผู้ให้บริการได้รับข้อแจ้งเตือนจากผู้ใช้บริการว่ามีการเผยแพร่ข้อมูลคอมพิวเตอร์ที่เป็นความผิดตามมาตรา 14 หากผู้ให้บริการพิจารณาข้อแจ้งเตือนแล้ว และเห็นว่าข้อความนั้นผิดกฎหมายจริง จึงดำเนินการระงับในส่วนข้อมูลที่มีการบอกแจ้ง เพื่อไม่ให้ข้อมูลแพร่หลาย

เมื่อศึกษากฎหมายลิขสิทธิ์ของสหรัฐอเมริกา (Digital Millennium copyright Act 1998) มีการเปิดช่องให้เจ้าของข้อมูลคอมพิวเตอร์ สามารถโต้แย้งในการนำเนื้อหาที่ถูกระงับนำขึ้นบนเว็บไซต์

ได้ภายใน 10-14 คือในสหรัฐอเมริกา การคุ้มครองทางศาลแก่ผู้ใช้อินเทอร์เน็ตจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อมีการโต้แย้งการแจ้งเตือน และผู้กล่าวหาฟ้องร้องเป็นคดีต่อศาล อีกทั้งเมื่อพิจารณากฎหมายของอเมริกา กระบวนการต่าง ๆ รองรับให้กระบวนการยุติธรรมทางศาลเข้ามาเกี่ยวข้อง

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษามาตรการทางกฎหมายเพื่อกำกับดูแลผู้ให้บริการอินเทอร์เน็ตในฐานะสื่อกลางกรณีการกลั่นแกล้งออนไลน์ ทั้งของไทยและต่างประเทศ ผู้วิจัยได้ข้อสรุป ดังนี้

กฎหมายที่บังคับใช้อยู่ในปัจจุบัน คือ ประมวลกฎหมายอาญา และพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560 ยังไม่ครอบคลุมถึงความผิดเกี่ยวกับการกลั่นแกล้งออนไลน์ หน้าที่และความรับผิดชอบของผู้ให้บริการอินเทอร์เน็ตมีลักษณะไม่เหมาะสม เพราะไม่ได้มีการจำแนกความรับผิดชอบตามประเภทของการให้บริการ และการไม่เปิดช่องให้เจ้าของข้อมูลคอมพิวเตอร์มีสิทธิโต้แย้งในการนำเนื้อหาที่ถูกกระบบนำขึ้นมาใหม่มีผลกระทบต่อเจ้าของข้อมูล

ข้อเสนอแนะ

1. ประเด็นปัญหาความครอบคลุมของกฎหมาย การกลั่นแกล้งออนไลน์ ประเทศไทยควรมีการบัญญัติกฎหมายให้การกลั่นแกล้งออนไลน์เป็นความผิดเฉพาะ มีมาตรการเชิงนโยบายดังเช่นสหรัฐอเมริกา ที่ระบุไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษา คือ มีกำหนดให้คณะกรรมการโรงเรียนนั้นจะต้องนำนโยบายของมลรัฐมาบังคับใช้ เพื่อมิให้เกิดการกลั่นแกล้งภายในโรงเรียน อีกทั้งควรมีการจัดตั้งหน่วยงานสืบสวนสอบสวนการกลั่นแกล้งรังแกออนไลน์โดยเฉพาะ ซึ่งเรียกว่า “Cyber-SCAN” โดยกำหนดให้มีหน้าที่สืบสวนสอบสวน และเข้าช่วยเหลือแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างผู้กลั่นแกล้งและผู้ถูกกลั่นแกล้ง ดังเช่นประเทศแคนาดาด้วย โดยผู้วิจัยเสนอร่างมาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองบุคคลจากการกลั่นแกล้งออนไลน์โดยกำหนดค่านิยมของ “การกลั่นแกล้งออนไลน์” ดังนี้

“การกลั่นแกล้งออนไลน์” หมายถึง การสื่อสารใด ๆ ทางอิเล็กทรอนิกส์โดยใช้เทคโนโลยีเทคโนโลยีสารสนเทศ ซึ่งรวมถึงการสื่อสารโดยใช้คอมพิวเตอร์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์อื่น ๆ เว็บไซต์ เครือข่ายสังคม ข้อความตัวอักษร เว็บไซต์ จดหมายอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งเป็นการสื่อสารซ้ำ ๆ หรือต่อเนื่อง ทำให้ผู้อื่นเกิดความกลัว รบกวน ทำให้อับอาย หดหู่ ทำให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพ อารมณ์ โดยประการที่น่าจะทำให้ผู้อื่นนั้นเสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่นหรือถูกเกลียดชัง

2. ประเด็นการกำหนดช้อยกเว้นความรับผิดของผู้ให้บริการออกตามลักษณะประเภทของการให้บริการ ประเทศไทยควรแก้ไขกฎหมาย ดังเช่น กฎหมายลิขสิทธิ์ของสหรัฐอเมริกา คือ กฎหมายลิขสิทธิ์ดิจิทัล (Digital Millennium copyright Act 1998) คือมีการแยกประเภทของผู้ให้บริการอย่างชัดเจน ว่าผู้ให้บริการแต่ละประเภะนั้นมีหน้าที่อะไร และกำหนดช้อยกเว้นความรับผิดของผู้ให้บริการออกตามลักษณะประเภทของการให้บริการให้ชัดเจน อีกทั้งยังมีกฎหมายว่าด้วยการสื่อสารที่ไม่เหมาะสมในปี ค.ศ. 1996 (Communication Decency Act 1996) โดยกฎหมายฉบับนี้มุ่งคุ้มครองผู้ให้บริการอินเทอร์เน็ตไว้เป็นการเฉพาะ โดยไม่ต้องมารับผิดในข้อความของผู้ใช้บริการในฐานะ “ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา” (Digital Millennium copyright Act 1998) ผู้วิจัยเสนอร่างมาตรการทางกฎหมาย ดังนี้

มาตรา....ผู้ให้บริการผู้ใดให้ความร่วมมือ ยินยอม หรือรู้เห็นเป็นใจกับการเผยแพร่ข้อมูลที่ผิดกฎหมายที่อยู่ในการควบคุม หรือระบบคอมพิวเตอร์ของตนตามมาตรา 14 ต้องระวางโทษสองในสามของโทษที่กำหนดไว้สำหรับผู้กระทำความผิดตามมาตรา 14”

การพิจารณาความรับผิดของผู้ให้บริการตามวรรคหนึ่งนั้น ให้มีการพิจารณากำหนดช้อยกเว้นความรับผิดของผู้ให้บริการตามลักษณะและรูปแบบของการให้บริการ กล่าวคือ หากการเผยแพร่ข้อมูลที่ผิดกฎหมาย ไม่ได้อยู่ในความควบคุมของผู้ให้บริการ หรือผู้ให้บริการไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับผู้ใช้บริการ ไม่ต้องรับผิด

3. ประเด็นการกำหนดช่องทางโต้แย้งและระยะเวลาที่ชัดเจน ในระบบแจ้งเตือนให้ลบสำหรับการนำเนื้อหาของเจ้าของข้อมูลคอมพิวเตอร์ที่ถูกระงับกลับขึ้นมาใหม่ ไทยควรมีการบัญญัติกฎหมายที่คำนึงถึงสิทธิและเสรีภาพของผู้ใช้บริการอินเทอร์เน็ตเหมือนประเทศอเมริกา คือควรมีการเปิดช่องให้เจ้าของข้อมูลสามารถทำการโต้แย้ง และควรกำหนดระยะเวลาที่ชัดเจน สำหรับการนำเนื้อหาของเจ้าของข้อมูลคอมพิวเตอร์ที่ถูกระงับกลับขึ้นมานำเสนอใหม่ ว่าข้อมูลที่ถูกระงับไปนั้นจะนำกลับมาเผยแพร่ได้อีกเมื่อใด เช่น กฎหมายลิขสิทธิ์ดิจิทัล (Digital Millennium copyright Act 1998) ผู้วิจัยเสนอร่างมาตรการทางกฎหมาย ดังนี้

ข้อ) เจ้าของข้อมูลคอมพิวเตอร์ที่ถูกระงับการทำให้แพร่หลาย อาจโต้แย้งการระงับดังกล่าวไปยังผู้ให้บริการ เพื่อขอให้ยกเลิกการระงับการทำให้แพร่หลายข้อมูลคอมพิวเตอร์นั้น หรือ หากได้รับผลกระทบโดยตรงจากคำสั่งของพนักงานเจ้าหน้าที่ที่ออกตามประกาศฉบับนี้ อาจอุทธรณ์คำสั่ง ด้วยวิธีการ ดังต่อไปนี้

(...) ลงบันทึกประจำวัน หรือแจ้งความร้องทุกข์เพื่อเป็นหลักฐานต่อพนักงานสอบสวน หรือเจ้าหน้าที่ตำรวจ โดยแจ้งรายละเอียดที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลคอมพิวเตอร์ที่ถูกกระทำการเผยแพร่ ตามมาตรา 14 รายละเอียดของผู้ให้บริการ รายละเอียดความเสียหายที่เกิดขึ้นกับตนเอง พร้อมยื่น เอกสารหลักฐานที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นเจ้าของและความชอบด้วยกฎหมายของข้อมูลคอมพิวเตอร์ นั้น พร้อมด้วยเอกสารหลักฐานอื่น ที่เกี่ยวข้องแก่พนักงานสอบสวนหรือเจ้าหน้าที่ตำรวจ

(...) แจ้งรายละเอียดที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลคอมพิวเตอร์ของตนที่ถูกกระทำการเผยแพร่ตามมาตรา 14 ต่อผู้ให้บริการ พร้อมยื่นเอกสารหลักฐานตาม (4) (ก) รวมทั้งเอกสารหลักฐานอื่นที่เกี่ยวข้องแก่ผู้ให้บริการ

(...) เมื่อผู้ให้บริการได้รับการโต้แย้งตาม (...) แล้ว ให้ผู้ให้บริการดำเนินการยกเลิก การระงับ การทำให้แพร่หลายข้อมูลคอมพิวเตอร์ตามที่ได้รับแจ้ง ทั้งนี้ ให้ดำเนินการตามความเหมาะสมและ ขึ้นอยู่กับสภาพของการให้บริการแต่ละประเภท แต่ให้อยู่ในระหว่างระยะเวลาสิบสี่วัน นับแต่ผู้ให้บริการ ได้รับการโต้แย้ง หรือเว้นแต่มีเหตุอันสมควร

ในกรณีที่เห็นด้วยกับคำโต้แย้ง ไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วน ก็ให้ดำเนินการมีคำสั่งเพิกถอนคำสั่ง เดิมหรือเปลี่ยนแปลงคำสั่งนั้นตามความเห็นของตน ภายในกำหนดเวลาดังกล่าวด้วย

ในกรณีที่ไม่เห็นด้วย ให้มีคำสั่งยกคำโต้แย้งและแจ้งผู้โต้แย้งทราบภายในเจ็ดวัน นับแต่วันที่มี คำสั่ง

เอกสารอ้างอิง

- คณพล จันทน์หอม. (2558). *คำอธิบายกฎหมายอาญาภาคความผิด เล่ม 1*. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.
- คณาธิป ทองรวีวงศ์. (2558). *มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิบุคคลจากการกลั่นแกล้ง รังแกออนไลน์ ซึ่งนำไปสู่การฆ่าตัวตาย: ศึกษากรณีกฎหมายความปลอดภัยไซเบอร์*. ใน *รายงานการประชุมวิชาการระดับชาติ*. กรุงเทพมหานคร: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหาร ศาสตร์.
- ชลิต อรรถศาสตร์. (2544). *Cyberlaw กฎหมายกับอินเทอร์เน็ต*. กรุงเทพมหานคร: โปรวิชั่น.
- ธัญกร ตุดเกื้อ และมาลี สบายยิ่ง. (2560). *รูปแบบ ผลกระทบ และวิธีการจัดการเมื่อถูกรังแกบน โลกไซเบอร์ของนักศึกษาวิทยาลัยแห่งหนึ่งในภาคใต้ของประเทศไทย*. *วารสารพฤติกรรม ศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ*, 9(2), 220-236.

พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560 (24 มกราคม 2560). ราชกิจจานุเบกษา 134 (10 ก), 24-35

สราวุธ ปติยาศักดิ์. (2555). *กฎหมายเทคโนโลยีสารสนเทศ*. กรุงเทพมหานคร: นิติธรรม.

สาวตรี สุขศรี. (2561). อาชญากรรมความรุนแรงบนอินเทอร์เน็ต. *วารสารนิติศาสตร์*, 42(2), 291-292.

สาวตรี สุขศรี. (2563). *กฎหมายว่าด้วยอาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์และอาชญากรรมไซเบอร์*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอนคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สุมาลี วงษ์วิฑิต. (2562). *ระเบียบวิธีวิจัยทางกฎหมาย: แนวคิดและวิธีการ*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

Andrew M. Henderson. (2009). High-Tech Words Do Hurt : A Modern Makeover Expands Missouri's Harassment Law to Include Electronic Communications. เรียกใช้เมื่อ 21 ตุลาคม 2565 จาก <https://scholarship.law.missouri.edu/iss2/7/>.

Robert, JR. B. Walter. (2008). *Working with Parent of Bully and Victims*. Thousand Oak: Sage.

We Are Social. (2565). *รายงานสถิติ Thailand Digital Stat 2021*. เรียกใช้เมื่อ 4 สิงหาคม 2565 จาก <https://www.everydaymarketing.co/knowledge/Thailand-digital-stat-2021-we-are-social/>.

มาตรการทางกฎหมายสิ่งแวดล้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น : ศึกษากรณี
การป้องกันและควบคุมขยะมูลฝอยโดยเทศบาลเมืองวารินชำราบ
จังหวัดอุบลราชธานี*

ENVIRONMENTAL LEGAL MEASURES OF LOCAL ADMINISTRATIVE
ORGANIZATIONS: A CASE STUDY OF SOLID WASTE PREVENTION AND
CONTROL IN WARIN CHAMRAP MUNICIPALITY,
UBON RATCHATHANI PROVINCE

ดิเรก บวรสกุลเจริญ

Direk Borvornsakulcharoen

มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, ประเทศไทย.

Ubon Ratchathani University, Thailand.

E-mail: direkbw2506@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษามาตรการทางกฎหมายในการจัดการขยะมูลฝอย และผลกระทบของสภาพปัญหาการจัดการมูลฝอย 2) ศึกษาหามาตรการทางกฎหมายที่เหมาะสมในการเยียวยาประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากการจัดการขยะมูลฝอย โดยศึกษากรณีเทศบาลเมืองวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวิธีดำเนินการวิจัยโดยการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลเอกสาร

ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาในการจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลเมืองวารินชำราบ มีสาเหตุจากประชาชนส่วนใหญ่ยังไม่มีการคัดแยกขยะ และไม่มีมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการคัดแยกมูลฝอยตั้งแต่ต้นทาง รวมถึงในขั้นตอนของการขนส่ง เพราะแม้ประชาชนจะคัดแยกมูลฝอยไว้ก็ตาม แต่ไม่มีการคัดแยกในขั้นตอนการขนส่ง จึงทำให้มูลฝอยกลับไปปะปนรวมกันอีก ส่วนการจัดการปลายทาง ในการเลือกพื้นที่กำจัดขยะของเทศบาลเมืองวารินชำราบยังไม่เหมาะสม รวมถึงข้อพิจารณาของศาลในการกำหนดค่าเสียหายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม หลักเกณฑ์ในการรับฟังพยานผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับการคำนวณค่าเสียหายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม และค่าเสียหายในอนาคต ข้อเสนอแนะ เช่น การให้สิทธิประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมจัดการขยะ โดยให้ความรู้และความตระหนักแก่ประชาชนตั้งแต่คัดแยกขยะต้นทาง ส่งเสริมการลงทุนของเอกชนในการกำจัดขยะ ควรเพิ่มเติมในพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 เช่น วิธีการประเมินมูลค่าของความเสียหายของประชาชนที่ได้รับ

* Received: 10 June 2024; Revised: 25 June 2024; Accepted: 27 June 2024

มลพิษในเรืองสุขภาพอนามัย ความเจ็บป่วย ที่อาจเกิดขึ้นหลังจากคดีเสร็จสิ้นไปแล้ว และศาลสามารถที่จะสงวนสิทธิในการแก้ไขคำพิพากษาให้เหมาะสมกับความเสียหายในอนาคตด้วย

คำสำคัญ: มาตรการทางกฎหมาย, การจัดการขยะมูลฝอย, การเยียวยาผู้เสียหาย

Abstract

The objectives of this research were 1) to study legal measures for solid waste management and the impact of the problem of solid waste management, and 2) to investigate and find appropriate legal measures to provide relief for people affected in Warin Chamrap Municipality, Ubon Ratchathani Province. The documentary research was conducted through the collection and analysis of data.

The results found that the solid waste management problems in Warin Chamrap Municipality are caused by the fact that most people still do not have waste separation, and there are no legal measures regarding the separation of solid waste from the beginning as well as during the transportation process. Because even though people separate their waste, there is no separation in the transportation process, causing the waste to mix again. Moreover, the destination management section in selecting the waste disposal area of Warin Chamrap Municipality does not appear appropriate. Determination of environmental damages, including the court's consideration in determining environmental damages. Criteria for listening to expert witnesses regarding the calculation of environmental damages in the future. The suggestion is to give people the right to participate in waste management by providing knowledge and awareness to the people for separating waste at source, promoting private investment in waste disposal, etc. There should be additions to the National Environmental Quality Promotion and Preservation Act, B.E. 2535, such as methods for estimating the value of damage to people exposed to pollution in terms of health and illness that may occur after the case has been completed, and the court can determine and reserve the right to amend the judgment to suit future damages as well.

Keywords: legal measures, solid waste management, remedying

บทนำ

สิทธิในสิ่งแวดล้อม ถือเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่รัฐจะต้องให้แก่ประชาชนทุกคน เมื่อใดก็ตามหากมีบุคคลใดได้กระทำให้สิ่งแวดล้อมที่มีคุณภาพถูกทำลายลงไป การกระทำดังกล่าวย่อมถือได้ว่าเป็นการล่วงละเมิดต่อสิทธิของผู้อื่น ดังนั้น ผู้กระทำความผิดก็สมควรที่จะต้องรับผิดชอบหากมีความเสียหายเกิดขึ้น และมีความจำเป็นที่จะต้องฟื้นฟูบูรณะสิ่งแวดล้อมที่เสียหายไป รวมทั้งต้องรับผิดชอบในค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ในกรณีที่มีการกระทำละเมิดนั้นทำให้มีผู้ได้รับความเสียหายต่อชีวิต ร่างกาย อนามัย และทรัพย์สิน (สุนีย์ มัลลิกะมาลย์, 2543)

การจัดการมูลฝอย เป็นหลักการในการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมการทิ้งขยะมูลฝอย การเก็บกัก การรวบรวมมูลฝอย การขนถ่าย และการขนส่ง การแปรรูปเพื่อการใช้ประโยชน์จากขยะมูลฝอย และการกำจัดมูลฝอย รวมถึงในการเยียวยาประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากการจัดการขยะมูลฝอย ทำให้ปัญหาขยะมูลฝอยตกค้างน้อยลง แต่ยังมีปัญหาการกำจัดขยะมูลฝอยไม่ถูกสุขลักษณะอยู่มาก แม้จะมีการจัดสรรงบประมาณ เพื่อก่อสร้างระบบกำจัดที่ถูกสุขลักษณะมากขึ้น แต่ยังมีหลายพื้นที่ที่ยังไม่ได้รับการสนับสนุนงบประมาณ และยังมีท้องถิ่นหลายแห่งที่มีระบบแล้วก็ไม่สามารถกำจัดขยะมูลฝอยได้ถูกสุขลักษณะตามที่ได้ออกแบบไว้ได้ และบางแห่งได้รับการต่อต้านคัดค้านจากประชาชนจนไม่สามารถเข้าใช้พื้นที่ได้ (กรมควบคุมมลพิษ, 2566)

ในปัจจุบัน ขยะมูลฝอยที่มีจำนวนเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากการเจริญเติบโตด้านต่าง ๆ ในสังคม ทำให้ขยะมูลฝอยส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมเป็นอย่างมาก เพราะขยะมูลฝอยเป็นที่รวบรวมเชื้อโรคที่ทำให้เกิดโรคต่าง ๆ มีสารพิษและสารเคมีที่อยู่ในขยะอันตราย กลิ่นเหม็นจากขยะมูลฝอยสร้างความเดือดร้อนรำคาญแก่ผู้คนที่อยู่บริเวณใกล้เคียงเป็นอย่างมาก นอกจากนี้ปัญหาเกี่ยวกับดินและภาวะอากาศ อาจเกิดขึ้นได้จากควันและละอองเถ้าถ่านต่าง ๆ ที่เกิดจากการเผาไหม้ของขยะมูลฝอยเอง รวมทั้งการฟุ้งกระจายของเศษขยะมูลฝอยชิ้นเล็ก ๆ ต่อบริเวณใกล้เคียง สาเหตุเหล่านี้จะส่งผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชน ไม่ว่าจะเป็นการทำให้เกิดโรคทั้งระยะสั้นและระยะยาว หรือที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมเกี่ยวกับมลพิษทางพื้นดิน มลพิษทางน้ำ หรือมลพิษทางอากาศ ปัญหาจากมูลฝอยและสิ่งปฏิกูลเกิดจากการที่มีปริมาณของมูลฝอยและสิ่งปฏิกูลเป็นจำนวนมาก และกำจัดได้ยากหรือกำจัดได้ไม่ทันกับปริมาณที่เพิ่มขึ้นอย่างมากมา (สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม, 2564)

การจัดการมูลฝอย ณ แหล่งกำเนิด เป็นมาตรการในการกำหนดรูปแบบและวิธีการในการจัดการมูลฝอยจากเจ้าของหรือผู้ครอบครองอาคาร อาจแบ่งออกได้เป็น 2 วิธี คือ เจ้าของหรือผู้ครอบครองอาคารบ้านเรือน จัดให้มีภาชนะรองรับมูลฝอยของตนเองโดยตั้งไว้ที่ด้านหน้าของอาคารบ้านเรือน เพื่อรอให้ผู้มีหน้าที่จัดเก็บมาดำเนินการจัดเก็บมูลฝอยนั้น วิธีนี้ให้ความสะดวกแก่เจ้าของหรือผู้ครอบครองอาคารบ้านเรือนต่าง ๆ แต่สร้างภาระในเรื่องค่าใช้จ่ายแก่ผู้มีหน้าที่จัดเก็บ อีกวิธีหนึ่ง คือ การนำมูลฝอยไปทิ้งยังจุดรวบรวมมูลฝอยตามที่มีหน้าที่จัดการกำหนดไว้ โดยขนาดของภาชนะ

ระยะห่างระหว่างจุดต่าง ๆ และความถี่ในการจัดเก็บขึ้นอยู่กับปริมาณมูลฝอยของแต่ละท้องที่ (อุดมศักดิ์ สนธิพงษ์, 2554)

การกำจัดมูลฝอยอาจทำได้ 4 วิธี ดังนี้ 1) การเทกองกลางแจ้ง (open dumping) 2) การฝังกลบอย่างถูกสุขลักษณะ (sanitary landfill) 3) การหมักทำปุ๋ย (compositing) 4) การเผาในเตาเผาด้วยความร้อนสูง (incineration) เมื่อพิจารณาถึงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ไม่ว่าจะเป็นเรื่องแหล่งน้ำผิวดิน น้ำใต้ดิน อากาศ กลุ่มแมลง และสัตว์พาหะนำโรคแล้ว การใช้เตาเผาก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด ปัญหาที่อาจเกิดขึ้นได้แก่ มลพิษทางอากาศเท่านั้น ถ้าไม่ป้องกันให้ดี ส่วนวิธีการที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมรองลงมาได้แก่ การหมักทำปุ๋ย การฝังกลบ และที่ก่อปัญหามากที่สุด ได้แก่ การเทกองกลางแจ้ง แต่หากพิจารณาถึงการลงทุน การดำเนินการ การบำรุงรักษา และความรู้ของบุคลากรแล้ว ระบบเตาเผาจะใช้เงินทุนและความรู้ของบุคลากรมากที่สุด รองลงมาได้แก่ การหมักทำปุ๋ย การฝังกลบ และการเทกองกลางแจ้ง ซึ่งเกือบจะไม่ต้องลงทุนสิ่งใดนอกจากการจัดเตรียมที่ทิ้งมูลฝอยเท่านั้น (อำนาจ วงศ์บัณฑิต, 2550)

ปัญหาขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นในเขตเทศบาลที่ส่วนใหญ่เป็นชุมชนเมือง รวมถึงเทศบาลเมืองวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งแบ่งการปกครองเป็น 28 ชุมชน มีการบริหารจัดการขยะมูลฝอย 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 การเก็บขนขยะมูลฝอย โดยมอบหมายให้กองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อมจัดเก็บขยะมูลฝอยและรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง รวมทั้งรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม และส่วนที่ 2 การกำจัดขยะมูลฝอย โดยมอบหมายให้กองช่างสุขาภิบาลดำเนินการกำจัดขยะมูลฝอยที่โครงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ด้วยวิธีการฝังกลบแบบถูกหลักสุขาภิบาล (Sanitary Landfill) ปัจจุบันประสบปัญหาในการจัดการขยะมูลฝอยมากพอควร โดยเฉพาะมีปริมาณขยะมูลฝอยเกิดขึ้นวันละ 28 ตัน (รุ่งนภา ทับหนองฮี และจุฑามาส ชมผา, 2564) ซึ่งปัจจุบันไม่มีบทบัญญัติของกฎหมายที่กำหนดให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการคัดแยกขยะมูลฝอย ณ แหล่งกำเนิด การไม่มีกฎหมายหรือระเบียบที่จะมารองรับ และกำหนดแนวทางการร่วมมือกันระหว่างท้องถิ่น ในการจัดการและแก้ไขปัญหาขยะมูลฝอยในพื้นที่ ตลอดจนการกำหนดให้ใช้มาตรการเยียวยาประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากการจัดการขยะมูลฝอย ส่งผลให้เกิดเป็นปัญหาอุปสรรคในการจัดการขยะมูลฝอย จึงสมควรที่จะแก้ไขบทบัญญัติของกฎหมายดังกล่าวให้มีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษามาตรการทางกฎหมายในการจัดการขยะมูลฝอย และผลกระทบของสภาพปัญหาการจัดการมูลฝอย กรณีเทศบาลเมืองวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี
2. เพื่อศึกษาหามาตรการทางกฎหมายที่เหมาะสม ในการเยียวยาประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากการจัดการขยะมูลฝอย กรณีเทศบาลเมืองวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีการดำเนินการวิจัย เป็นการศึกษาค้นคว้าจากหนังสือ และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการจัดการมูลฝอย โดยเฉพาะกฎหมายหรือระเบียบที่เกี่ยวข้อง วิทยานิพนธ์ บทความต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการป้องกัน ควบคุม และจัดการมูลฝอย รวมทั้งเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ และจากการสังเกตการณ์ประกอบกับการสำรวจพื้นที่

ผลการวิจัย

จากการศึกษากฎหมายที่ให้อำนาจหน้าที่ราชการส่วนท้องถิ่นในการจัดการมูลฝอย พบว่ามีพระราชบัญญัติการสาธารณสุข (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550 มาตรา 18 กำหนดให้การเก็บ ขนมูลฝอยในเขตราชการส่วนท้องถิ่นใด ให้เป็นอำนาจของราชการส่วนท้องถิ่นนั้น ทั้งนี้ ตาม มาตรา 19 ราชการส่วนท้องถิ่น อาจดำเนินการเองหรือดำเนินการร่วมกับหน่วยงานของรัฐหรือราชการส่วนท้องถิ่นอื่น ภายใต้เงื่อนไขการดำเนินงานร่วมกันก็ได้ หรืออาจอนุญาตให้เอกชนดำเนินการโดยทำเป็นธุรกิจหรือโดยได้รับประโยชน์ตอบแทนด้วยการคิดค่าบริการ ภายใต้การกำกับดูแลของราชการส่วนท้องถิ่น และกำหนดให้อำนาจราชการส่วนท้องถิ่นในการออกข้อบัญญัติท้องถิ่น เพื่อประโยชน์ในการรักษาความสะอาดและการจัดระเบียบในการเก็บขนมูลฝอย เพื่อบังคับใช้ในราชการส่วนท้องถิ่นนั้น นอกจากนี้ ยังมีพระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560 มาตรา 34/1 กำหนดให้ราชการส่วนท้องถิ่นต้องดำเนินการการเก็บ ขน มูลฝอยให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดไว้ในประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่องการจัดการมูลฝอย พ.ศ. 2560 และในการดำเนินการดังกล่าวนี้ ราชการส่วนท้องถิ่นจะดำเนินการเองหรือดำเนินการร่วมกับหรือมอบหมายให้หน่วยงานของรัฐ หรือราชการส่วนท้องถิ่นอื่นรวมทั้งองค์การบริหารส่วนจังหวัด หรือเอกชนเป็นผู้ดำเนินการหรือทำร่วมกับราชการส่วนท้องถิ่นก็ได้ และหากไม่ปฏิบัติตามข้อกำหนดท้องถิ่นซึ่งออกตามความในมาตรา 34/3 (2) กำหนดวิธีการเก็บขนมูลฝอยแล้ว ถือเป็นการผิดและมีระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินห้าหมื่นบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ ทั้งนี้ เป็นไปตามมาตรา 58/2 วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560

หากผู้ใดไม่ปฏิบัติตามข้อกำหนดของท้องถิ่นซึ่งออกตามความในมาตรา 34/3 (1) กำหนดหลักเกณฑ์การจัดให้มีที่รองรับมูลฝอยในสถานที่เอกชนที่เปิดให้ประชาชนเข้าไปได้ และ (5) กำหนดการอื่นใดที่จำเป็นเกี่ยวข้องกับการจัดการมูลฝอยเพื่อให้ถูกต้องด้วยสุลักษณะ ถือเป็นการผิดและมีระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือนหรือปรับไม่เกินห้าหมื่นบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ ทั้งนี้ เป็นไปตามมาตรา 58/2 วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560

จากการพิจารณากฎหมายที่ให้อำนาจหน้าที่ราชการส่วนท้องถิ่นในการจัดการมูลฝอย พบว่ามีพระราชบัญญัติการสาธารณสุข (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550 กำหนดให้การเก็บ ขนมูลฝอยในเขตราชการส่วนท้องถิ่นใด ให้เป็นอำนาจของราชการส่วนท้องถิ่นนั้น ทั้งนี้ ราชการส่วนท้องถิ่นอาจดำเนินการเองหรือดำเนินการร่วมกับหน่วยงานของรัฐหรือราชการส่วนท้องถิ่นอื่น ภายใต้เงื่อนไขการดำเนินงานร่วมกันก็ได้ หรืออาจอนุญาตให้เอกชนดำเนินการ โดยทำเป็นธุรกิจหรือโดยได้รับประโยชน์ตอบแทนด้วยการคิดค่าบริการ ภายใต้การกำกับดูแลของราชการส่วนท้องถิ่น และกำหนดให้อำนาจราชการส่วนท้องถิ่นในการออกข้อบัญญัติท้องถิ่น เพื่อประโยชน์ในการรักษาความสะอาดและการจัดระเบียบในการเก็บขนมูลฝอยเพื่อบังคับใช้ในราชการส่วนท้องถิ่นนั้น

ในกรณีที่ราชการส่วนท้องถิ่นเห็นเป็นการสมควร ราชการส่วนท้องถิ่นอาจเปิดพื้นที่ให้เอกชนดำเนินการเก็บ ขนมูลฝอยในเขตราชการส่วนท้องถิ่นนั้น บางพื้นที่หรือทั้งหมดของราชการส่วนท้องถิ่นก็ได้ ทั้งนี้ เอกชนที่ประสงค์จะประกอบกิจการดังกล่าว รับทำการเก็บขนจะต้องยื่นคำขอใบอนุญาตต่อเจ้าพนักงานท้องถิ่นนั้น ตามที่กำหนดไว้ในข้อบัญญัติท้องถิ่น และต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ เงื่อนไข ด้านสุขลักษณะที่กำหนดไว้ในข้อบัญญัติท้องถิ่น หากไม่ขออนุญาตหรือไม่ปฏิบัติตามข้อบัญญัติท้องถิ่น ถือเป็นความผิดและมีระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินห้าหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับตามมาตรา 71 แห่งพระราชบัญญัติการสาธารณสุข (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2560 ส่วนค่าบริการที่เอกชนจะเรียกเก็บจากผู้ใช้บริการนั้น ราชการส่วนท้องถิ่นสามารถกำหนดอัตราที่เหมาะสมไว้ในข้อบัญญัติท้องถิ่น ซึ่งเอกชนจะเรียกเก็บเกินกว่าอัตราที่กำหนดไว้ไม่ได้ตามพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 มาตรา 20(5) หากฝ่าฝืนข้อบัญญัติท้องถิ่น ถือเป็นความผิดและมีระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินห้าหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับตามมาตรา 73 แห่งพระราชบัญญัติการสาธารณสุข (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2560

การคัดแยกขยะมูลฝอย เป็นแนวทางหนึ่งที่จะช่วยลดปริมาณของขยะมูลฝอยที่จะต้องนำไปกำจัดได้อย่างชัดเจน ซึ่งนอกจากจะช่วยลดปริมาณของขยะมูลฝอยแล้ว การคัดแยกขยะมูลฝอยยังส่งผลดีอีกหลายประการ เช่น ช่วยยืดอายุแหล่งกำจัดขยะมูลฝอยขั้นสุดท้ายให้ใช้งานได้นานขึ้น ช่วยลดค่าใช้จ่ายในการบริหารจัดการขยะมูลฝอยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นต้น

เมื่อพิจารณาพระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560 มาตรา 34/3 กำหนดให้ราชการส่วนท้องถิ่นมีหน้าที่ออกข้อกำหนดของท้องถิ่น กำหนดวิธีการคัดแยกมูลฝอย และประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่องการจัดการมูลฝอย พ.ศ. 2560 ที่ออกโดยอาศัยอำนาจตามความในมาตรา 5 วรรคหนึ่ง และมาตรา 34/1วรรคสอง วรรคสาม และวรรคเจ็ด แห่งพระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ. 2535 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560 ซึ่งเมื่อพิจารณาในประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่องการจัดการมูลฝอย พ.ศ. 2560 กล่าวถึงเรื่องให้ราชการส่วนท้องถิ่นต้องรณรงค์สร้างความรับรู้ ความเข้าใจและ

จิตสำนึก ให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการคัดแยกมูลฝอยเพื่อนำกลับมาใช้ใหม่ มีความตระหนักรู้และรับผิดชอบในการจัดการมูลฝอย ณ แหล่งกำเนิดมูลฝอย รวมตลอดทั้งเปิดเผยข้อมูล และรายงานผลการดำเนินงานให้ประชาชนทราบ และเพื่อประโยชน์ในการกำจัดมูลฝอย ให้คัดแยกมูลฝอยที่จัดเก็บได้ออกเป็นมูลฝอยที่ย่อยสลายง่าย มูลฝอยที่ย่อยสลายยาก และมูลฝอยที่ไม่ย่อยสลายก่อนนำไปกำจัด

จากการศึกษาพบว่า พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 ซึ่งเป็นกฎหมายหลักในการจัดการมูลฝอย มิได้มีบทบัญญัติในเรื่องนำมูลฝอยที่ใช้แล้วกลับมาใช้ซ้ำ และมาตรา 20(3) ไม่ได้กล่าวถึงการให้อำนาจราชการส่วนท้องถิ่นออกข้อบัญญัติในเรื่องการหมุนเวียนกลับมาใช้ประโยชน์ไว้อย่างชัดเจน แต่ในปัจจุบันเมื่อพิจารณาถึงมาตรการทางกฎหมายในการหมุนเวียนกลับมาใช้ประโยชน์ พบว่ามีกฎกระทรวงสุขลักษณะการจัดการมูลฝอยทั่วไป พ.ศ. 2560 กำหนดว่า “มูลฝอยนำกลับมาใช้ใหม่” หมายความว่า มูลฝอยทั่วไปที่สามารถนำกลับมาใช้ใหม่หรือนำมาผลิตเป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ได้ แต่ปัจจุบันมีกฎกระทรวงสุขลักษณะการจัดการมูลฝอยทั่วไป พ.ศ. 2560 กำหนดให้ผู้ซึ่งก่อให้เกิดมูลฝอย คัดแยกมูลฝอยนำกลับมาใช้ใหม่ออกจากมูลฝอยทั่วไปด้วย และได้กำหนดลักษณะของถุงหรือภาชนะสำหรับบรรจุมูลฝอยนำกลับมาใช้ใหม่ ส่วนสถานประกอบการ ตลาดหรือสถานที่ใด ๆ ที่มีปริมาณมูลฝอยทั่วไป ตั้งแต่สองลูกบาศก์เมตรต่อวัน ต้องจัดให้มีภาชนะรองรับมูลฝอยนำกลับมาใช้ใหม่ และได้กำหนดให้ราชการส่วนท้องถิ่นจัดให้มีภาชนะรองรับมูลฝอยนำกลับมาใช้ใหม่ ตามข้อ 10 กฎกระทรวงสุขลักษณะการจัดการมูลฝอยทั่วไป พ.ศ. 2560 สำหรับสถานประกอบการ ตลาดหรือสถานที่ใด ๆ ที่มีปริมาณมูลฝอยทั่วไป ตั้งแต่สองลูกบาศก์เมตรต่อวัน เป็นต้น หรือภาชนะรองรับมูลฝอยนำกลับมาใช้ใหม่ที่มีขนาดใหญ่ตามข้อ 11 กฎกระทรวงสุขลักษณะการจัดการมูลฝอยทั่วไป พ.ศ. 2560 ในที่หรือทางสาธารณะตามความเหมาะสม หรือตามที่ราชการส่วนท้องถิ่นกำหนด และหากผู้ใดฝ่าฝืนกฎกระทรวง ต้องระวางโทษปรับไม่เกินห้าหมื่นบาท ทั้งนี้ เป็นไปตามมาตรา 68 แห่งพระราชบัญญัติการสาธารณสุข (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2560

เมื่อพิจารณาพระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560 มาตรา 34/3(2)ให้อำนาจราชการส่วนท้องถิ่นออกข้อกำหนดของท้องถิ่นในการกำหนดวิธีการคัดแยกมูลฝอย ประกอบกับประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่องการจัดการมูลฝอย พ.ศ. 2560 กล่าวถึงเรื่องให้ราชการส่วนท้องถิ่นต้องรณรงค์สร้างความรับรู้ ความเข้าใจ และจิตสำนึกให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการคัดแยกมูลฝอย เพื่อนำกลับมาใช้ใหม่ มีความตระหนักรู้และรับผิดชอบในการจัดการมูลฝอย ณ แหล่งกำเนิดมูลฝอย รวมตลอดทั้งเปิดเผยข้อมูลและรายงานผลการดำเนินงานให้ประชาชนทราบ หากไม่ปฏิบัติตามข้อกำหนดของท้องถิ่นที่ได้กำหนดวิธีการคัดแยกเก็บ ขน และกำจัดมูลฝอยซึ่งออกตามความในมาตรา 34/3 (2) แล้ว ถือเป็นการผิด และมีระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินห้าหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ทั้งนี้ เป็นไปตามมาตรา 58/2 วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง

(ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560 จึงเห็นได้ว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สามารถออกข้อกำหนดของท้องถิ่น กำหนดให้มีการคัดแยกมูลฝอยที่ใช้แล้วกลับมาใช้ซ้ำออกจากมูลฝอยทั่วไปได้

พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 ให้อำนาจแก่ราชการส่วนท้องถิ่นออกข้อบัญญัติท้องถิ่น เพื่อให้ประชาชนหรือผู้ประกอบการใด ๆ หรือผู้ประกอบการสถานที่ใด ๆ ในเขตราชการส่วนท้องถิ่นนั้น ๆ ต้องปฏิบัติเกี่ยวกับการเก็บรวบรวมขนหรือกำจัดมูลฝอยชนิดต่าง ๆ ได้ตามมาตรา 20 กล่าวคือ กำหนดให้บริเวณที่ทางสาธารณะใดเป็นเขตห้ามถ่ายเท ทิ้งหรือทำให้มีขึ้นซึ่งสิ่งปฏิกูลหรือมูลฝอยได้ ประกอบกับกฎกระทรวงสุขลักษณะการจัดการมูลฝอยทั่วไป พ.ศ. 2560 ข้อ 3 กำหนดว่า ห้ามผู้ใดถ่าย เท ทิ้ง หรือทำให้มีขึ้นในที่หรือทางสาธารณะ ซึ่งมูลฝอยทั่วไปนอกจากถ่าย เท ทิ้ง หรือกำจัด ณ สถานที่ หรือตามวิธีที่ราชการส่วนท้องถิ่นกำหนดหรือจัดให้ และให้ราชการส่วนท้องถิ่นจัดให้มีสถานที่ถ่าย เท หรือทิ้งมูลฝอยทั่วไปในที่หรือทางสาธารณะ หรือกำหนดให้มีวิธีจัดการมูลฝอยทั่วไป ตามกฎกระทรวงนี้ หรือตามหลักเกณฑ์ที่รัฐมนตรีกำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา และข้อ 17(2) กำหนดว่า จัดให้มีมาตรการควบคุมกำกับการขนมูลฝอยทั่วไป เพื่อป้องกันการลักลอบทิ้งมูลฝอยทั่วไปตามที่รัฐมนตรีกำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา และหากผู้ใดฝ่าฝืนกฎกระทรวง ต้องระวางโทษปรับไม่เกินห้าหมื่นบาท ทั้งนี้เป็นไปตามมาตรา 68 แห่งพระราชบัญญัติการสาธารณสุข (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2560

มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการขนมูลฝอย ดังที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติรักษาความสะอาด และความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560 ประกอบกับประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่อง การจัดการมูลฝอย พ.ศ. 2560 มาตราไว้ในข้อบัญญัติท้องถิ่น โดยมีรายละเอียดดังนี้ กำหนดให้ราชการส่วนท้องถิ่นจัดภาชนะรองรับมูลฝอยไว้ในที่สาธารณะและสถานสาธารณะ และให้ผู้ครอบครองเจ้าของสถานที่เอกชนซึ่งเปิดให้ประชาชนเข้าไปได้จัดภาชนะรองรับมูลฝอย โดยอย่างน้อยต้องมีภาชนะรองรับมูลฝอยทั่วไป ภาชนะรองรับมูลฝอยต้องเหมาะสมกับการใช้งาน มีสีเฉพาะ ดังนี้ (1) สีน้ำเงิน สำหรับมูลฝอยทั่วไป (2) สีเขียว สำหรับมูลฝอยอินทรีย์ (3) สีเหลือง สำหรับมูลฝอยนำกลับมาใช้ใหม่ เป็นต้น และเพื่อความปลอดภัยอาจจัดภาชนะที่มีลักษณะโปร่งแสงได้ สำหรับการเก็บและขน ให้ราชการส่วนท้องถิ่นกำหนดวัน เวลา สถานที่ และเส้นทางการเก็บและขนมูลฝอย เพื่อให้ประชาชนทราบล่วงหน้า นอกจากนี้ ให้กำหนดการเก็บและขนมูลฝอยโดยให้บรรจู่ไว้ในอุปกรณ์หรือยานพาหนะซึ่งกันน้ำและปิดอย่างมิดชิด รวมทั้งจัดการป้องกันไม่ให้เกิดการตกหล่นรั่วไหล และต้องดำเนินการอย่างรวดเร็ว โดยระมัดระวังไม่ให้เกิดผลกระทบต่ออาการจราจร สุขภาพอนามัย หรือคุณภาพชีวิตของประชาชน (กรมควบคุมมลพิษ, 2563)

การขนส่งส่วนใหญ่จะใช้เป็นรถเก็บขยะเพื่อนำไปกำจัดให้เร็วที่สุด เพื่อป้องกันการเน่าเหม็น และให้มีขยะตกค้างยังสถานที่ต่าง ๆ ให้น้อยที่สุด เป็นรูปแบบบีบอัดขยะเพื่อให้ได้ปริมาณมูลฝอยจำนวนมากต่อเที่ยว และอาจมีการคัดแยกโดยมีพนักงานเก็บขยะผูกถุงหิ้วไว้ท้ายรถเพื่อคัดแยกขวด

พลาสติก และมูลฝอยรีไซเคิลประเภทที่ขายได้ เช่น กระดาษ เศษเหล็ก เป็นต้น ซึ่งไม่เป็นระบบระเบียบ ส่งผลให้ยังมีมูลฝอยรีไซเคิลจะปะปนไปกับขยะที่นำไปกำจัดที่บ่อฝังกลบ

ในการเรียกเก็บค่าธรรมเนียมในการจัดการมูลฝอย ซึ่งเป็นหลักในเรื่องผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่าย คือ ชุมชน ชาวบ้านที่รับบริการที่ทิ้งมูลฝอยต้องจ่าย แต่ก็มีชาวบ้านบางรายเข้าใจว่าไม่ต้องจ่าย เพราะเป็นการบริการของเทศบาลอยู่แล้ว แต่อย่างไรก็ตาม จากการสอบถามบุคคลที่เกี่ยวข้องในการเก็บค่าธรรมเนียม เมื่อชาวบ้านไม่จ่ายก็ไม่ได้ดำเนินการใด ๆ ต่อไป เพราะอาจเป็นเรื่องฐานเสียงทางการเมืองในการเลือกตั้งระดับท้องถิ่นในครั้งต่อไป ซึ่งจะทำให้ไม่มีรายได้เข้าเทศบาลเพื่อจะนำมาเป็นงบประมาณในการจัดการมูลฝอย

ข้อเท็จจริงในปัจจุบันพบว่า มีโครงการก่อสร้างบ่อฝังกลบขยะมูลฝอยและโรงเผาขยะ ส่วนใหญ่แล้วจะมาจากกระบวนการศึกษาและคัดเลือกพื้นที่ที่ไม่เหมาะสม ซึ่งประชาชนที่อาศัยอยู่บริเวณโครงการนั้น ขาดการมีส่วนร่วมในการประเมินผลกระทบ เช่น หากมีโครงการสร้างโรงกำจัดขยะ ประชาชนควรได้เข้ามามีส่วนร่วมในการคัดเลือกพื้นที่ก่อสร้างได้ ตั้งแต่ขั้นตอนการประเมินความเหมาะสมของโครงการ และขั้นตอนการวิเคราะห์ประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมและผลกระทบทางสังคม โดยให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการเป็นคณะกรรมการ ในการพิจารณาคัดเลือกพื้นที่ นอกจากนี้ประชาชนควรจะได้เข้าไปมีส่วนร่วม ในการแสดงความคิดเห็น เสนอแนะ ประเมินผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นต่อสิ่งแวดล้อมและชุมชนของตน

เมื่อพิจารณาบทบัญญัติ มาตรา 43 มาตรา 51 มาตรา 57 และ มาตรา 58 ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ฉบับนี้ เป็นการแสดงให้เห็นว่า บุคคลทุกคนย่อมมีสิทธิในการดำรงชีวิตอยู่อย่างปกติ ภายใต้สิ่งแวดล้อมที่จะไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพ อนามัย สวัสดิภาพ หรือคุณภาพชีวิตของตน หากมีบุคคลใดก่อให้เกิดความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อมขึ้น การกระทำของบุคคลนั้น ถือว่าเป็นการละเมิดสิทธิของผู้อื่นในการที่อยู่ภายใต้สิ่งแวดล้อมที่ดี นอกจากสิทธิดังกล่าวนี้แล้วประชาชนยังมีสิทธิที่จะฟ้องหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องได้ เพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องปฏิบัติหน้าที่ตามที่บัญญัติไว้ใน มาตรา 51ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2560 ซึ่งเมื่อพิจารณาเปรียบเทียบข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายแล้วพบว่า หลักการมีส่วนร่วมของประชาชนและหลักการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม ถึงแม้จะมีการรับรองสิทธิของประชาชนไว้ในรัฐธรรมนูญและกฎหมายที่เกี่ยวข้องก็ตาม แต่ในด้านการจัดการขยะมูลฝอยนั้น ถือได้ว่าเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมโดยตรงอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ซึ่งหน่วยงานของภาครัฐยังไม่ได้ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนเท่าที่ควร โดยเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งเป็นหน่วยงานที่ใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด มักจะมองข้ามและไม่ตระหนักถึงการมีส่วนร่วมของประชาชน จึงทำให้การจัดการขยะมูลฝอยในปัจจุบันยังเป็นปัญหาความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชน

ความรับผิดชอบทางแพ่ง พบว่า การนำหลักความรับผิดชอบโดยเคร่งครัดมาใช้ในคดีสิ่งแวดล้อมทางแพ่งนั้น แม้จะเป็นการลดภาระการพิสูจน์ของโจทก์หรือผู้เสียหาย แต่ก็ยังไม่มีประสิทธิภาพมากพอที่จะ

คุ้มครองหรือรักษาประโยชน์ของโจทก์หรือผู้เสียหายได้อย่างเต็มที่ เนื่องจากยังมีประเด็นเรื่องความเสียหายที่เกิดขึ้น จากสารพิษจากแหล่งกำเนิดใดในระหว่างหลายแหล่งกำเนิด ที่อาจเกิดจากสะสมของการได้รับมลพิษในแหล่งกำเนิดที่ต่อเนื่องกันหลาย ๆ ที่ หรือกรณีฟ้องเรียกค่าสินไหมทดแทนจากเจ้าของแหล่งมลพิษที่ระบายสารพิษออกมาได้นั้น ต้องมีความเสียหายเกิดขึ้นแล้ว ถ้าความเสียหายเกิดขึ้นภายหลัง อาจฟ้องร้องเรียกค่าสินไหมทดแทนเพิ่มอีกไม่ได้

ส่วนความรับผิดชอบทางแพ่งตามพระราชบัญญัติที่เป็นกฎหมายเฉพาะ ได้แก่ พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 มาตรา 96 มาตรา 97 ซึ่งพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 มาตรา 97 มีหลักเกณฑ์ว่า ผู้ใดกระทำให้หรือละเว้นการกระทำด้วยประการใดโดยมิชอบด้วยกฎหมาย อันเป็นการทำลายหรือทำให้สูญหายหรือเสียหายแก่ทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งเป็นของรัฐหรือเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน มีหน้าที่ต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายให้แก่อำนาจของรัฐ ตามมูลค่าทั้งหมดของทรัพยากรธรรมชาติที่ถูกทำลาย สูญหายหรือเสียหายไปนั้น และในมาตรา 96 วรรคท้าย มีหลักว่า ค่าสินไหมทดแทนหรือค่าเสียหาย ซึ่งเจ้าของหรือผู้ครอบครองแหล่งกำเนิดมลพิษ มีหน้าที่ต้องรับผิดชอบตามวรรคหนึ่ง หมายความว่ารวมถึงค่าใช้จ่ายทั้งหมดที่ทางราชการต้องรับภาระจ่ายจริงในการขจัดมลพิษที่เกิดขึ้นนั้นด้วย ซึ่งในความเห็นของผู้ศึกษาเห็นว่ามลพิษก่อให้เกิดความเสียหายต่อทรัพย์สินของทางราชการ ก็น่าจะไม่เป็นประเด็น แต่ถ้าเป็นเอกชนน่าจะต้องพิจารณาว่าเป็นเรื่องมลพิษที่กระทบต่อส่วนรวมหรือไม่ เช่น น้ำเสีย ขยะ สิ่งปฏิกูล ฝุ่น เพราะอาจเป็นเรื่องมลพิษทางน้ำ มลพิษทางอากาศ ที่น่าจะส่งผลกระทบต่อประชาชน หรือชุมชน แต่ถ้าเป็นเรื่องที่ส่งผลกระทบต่อบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ก็น่าจะเป็นเรื่องระหว่างเอกชนผู้เสียหายมีสิทธิที่จะเรียกร้องค่าเสียหายจากเจ้าของหรือผู้ครอบครองแหล่งกำเนิดมลพิษโดยตรง รัฐก็ไม่ควรเข้าไปแทรกแซง

การเรียกค่าสินไหมทดแทน การกำหนดค่าเสียหายของศาลในปัจจุบันยังไม่สามารถที่จะชดเชยความเสียหายที่เกิดขึ้นต่อบุคคลผู้ได้รับความเสียหาย เนื่องจากมีการคำนึงถึงความเสียหายที่เกิดขึ้นตามความเป็นจริง โดยอาศัยและตามหลักกฎหมายในเรื่องละเมิด ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าไม่สอดคล้องกับมูลค่าความเสียหายที่เกิดขึ้นต่อผู้เสียหาย จึงจำเป็นที่จะต้องนำหลักเกณฑ์ทางเศรษฐศาสตร์มาพิจารณาประกอบการกำหนดค่าเสียหายด้วยโดยอาจจะกำหนดให้มองค่าเสียหายในมุมกว้าง

การกำหนดค่าเสียหายในอนาคต ในกรณีความเสียหายในอดีตที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมนั้น จะแตกต่างจากคดีละเมิดทั่วไป จึงเกิดปัญหาว่าความเสียหายดังกล่าวนี้ อาจเกิดจากการสะสมของสารพิษในร่างกายโดยยังไม่ปรากฏอาการ ซึ่งบางกรณีอาจใช้เวลาานกว่าสองปีที่จะปรากฏอาการออกมาได้ เพราะสารพิษในร่างกายที่สะสมยังไม่ปรากฏอาการ

การพิสูจน์ความผิดว่าบุคคลหรือผู้ที่ถูกฟ้องร้องเป็นเจ้าของหรือผู้ครอบครองมลพิษ และตนเป็นผู้เสียหายจากมลพิษนั้น ซึ่งเป็นเรื่องที่ยาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากแหล่งกำเนิดมลพิษหลายแหล่ง เช่น มลพิษที่เกิดในนิคมอุตสาหกรรม เป็นต้น

การประเมินราคาความเสียหายของคดียิ่งแวดล้อม เช่น มีการปล่อยน้ำเสียลงแม่น้ำ ทำให้ปลาในแม่น้ำตาย จะเกิดความเสียหายเท่าใด เป็นต้น มีกรณีตัวอย่าง ในคดีการแพร่กระจายของสารตะกั่วกว่าผู้เสียหายจะทราบผลก็ต้องใช้เวลาหลายปี รวมทั้งปัญหาการกำหนดค่าเสียหายในกรณีได้รับความเสียหายแก่ชีวิต และร่างกายเพราะโรคบางชนิด อาจเรื้อรังหรือยังไม่ปรากฏผลร้ายในทันทีทันใดเมื่อได้รับมลพิษ ทำให้เกิดความล่าช้าผู้เสียหาย

อภิปรายผล

เทศบาลเมืองวารินชำราบไม่มีมาตรการทางกฎหมายที่กำหนดให้ประชาชนต้องคัดแยกมูลฝอยก่อนทิ้ง มีเพียงแต่การขอความร่วมมือจากประชาชนเท่านั้น และไม่มีมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการคัดแยกมูลฝอยในขั้นตอนของการขนส่ง ด้วยเหตุนี้ แม้ประชาชนจะคัดแยกมูลฝอยไว้ก็ตาม แต่ไม่มีการคัดแยกในขั้นตอนการขนส่ง จึงทำให้มูลฝอยกลับไปปะปนรวมกันอีก ซึ่งจะส่งผลให้มีมูลฝอยจำนวนมากเข้าสู่การฝังกลบ ดังนั้น เพื่อให้การบริหารจัดการมูลฝอยของเทศบาลเมืองวารินชำราบมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และควรที่จะมีนโยบายที่จะนำภาชนะรองรับมูลฝอยตามประเภทของมูลฝอยแต่ละชนิดวางไว้ตามบริเวณที่สาธารณะและถนน เพื่อให้ประชาชนทิ้งมูลฝอยตามประเภทของมูลฝอยให้อย่างทั่วถึง และในกรณีต้องขนส่ง ควรต้องมีรถที่สามารถขนส่งขยะประเภทต่าง ๆ แยกจากกันได้ ประกอบกับขาดกฎระเบียบบังคับเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอย เช่น เทศบัญญัติการเก็บขนขยะมูลฝอยแบบแยกประเภท เทศบัญญัติการกำหนดอัตราค่าธรรมเนียมการเก็บขนและกำจัดมูลฝอย

ปัญหาขยะมูลฝอยส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และเป็นอันตรายต่อสุขภาพอนามัยของประชาชน มักจะเป็นคดีที่เกี่ยวกับการเยียวยา ความเสียหายที่เกิดขึ้นต่อบุคคล ไม่ว่าจะเป็นการเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้น ต่อชีวิต ร่างกาย อนามัยจิตใจหรือความเดือดร้อนรำคาญ โดยมีสาเหตุมาจากภาวะมลพิษ โดยส่วนใหญ่ความเสียหายนั้น จะแพร่กระจายเป็นวงกว้าง ซึ่งจะได้รับความเดือดร้อนหรือผลกระทบตามมาเป็นจำนวนมาก อาจเป็นคนภายในชุมชน หมู่บ้าน ตำบล อำเภอ หรือจังหวัด เป็นต้น บางกรณีความเสียหายที่เกิดขึ้นต่อบุคคลอื่นเนื่องมาจากสารเคมีสารพิษ หรือวัตถุใดในกระบวนการอุตสาหกรรมมิได้เกิดขึ้นทันทีทันใด แต่ต้องอาศัยระยะเวลา การสะสมของสารนั้นในร่างกายหรืออาจจะต้องมีปริมาณการสะสมของสารจำนวนหนึ่ง จึงจะแสดงปฏิกิริยาต่อร่างกายของมนุษย์ ในกรณีเช่นนี้ปัญหาที่เกิดขึ้นในการพิจารณาดีของศาล คือการพิสูจน์ความสัมพันธ์ ระหว่างสารเคมีกับความเสียหายต่อสุขภาพร่างกายของโจทก์ เพราะบางครั้งผลเสียหายอาจเกิดขึ้นหลังจากคดีเสร็จสิ้นไปแล้ว ปัญหาว่าความเสียหายดังกล่าวนี้ อาจเกิดจากการสะสมของสารพิษในร่างกายโดยยังไม่ปรากฏอาการ ซึ่งบางกรณีอาจใช้เวลานานกว่าสองปีที่จะปรากฏอาการออกมาได้ เพราะสารพิษในร่างกายที่สะสมยังไม่ปรากฏอาการ

การเยียวยาผู้เสียหายซึ่งหลายกรณีอาจไม่สามารถทดแทนด้วยเงินหรือทรัพย์สินอย่างอื่นได้ เช่น การขจัดมลพิษหรือการฟื้นฟูรักษาสภาพแวดล้อมให้กลับมาดีดังเดิม อาจใช้เวลานานในการ

พันฟู ดังนั้น ปัญหาเกี่ยวกับข้อกฎหมายในการกำหนดค่าเสียหายทางสิ่งแวดล้อม ข้อพิจารณาของศาล ในการกำหนดค่าเสียหายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม หลักเกณฑ์ในการรับฟังพยานผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับการ คำนวณค่าเสียหายเกี่ยวกับ สิ่งแวดล้อม ค่าเสียหายในอนาคต

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ปัญหาการบริหารจัดการขยะของเทศบาลเมืองวารินชำราบ สามารถแยกได้เป็นปัญหาด้านทาง กลางทาง และปลายทาง ของเทศบาลเมืองวารินชำราบ อำเภовารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี โดย สรุปได้ ดังนี้

ปัญหาการบริหารจัดการขยะมูลฝอยชุมชนต้นทาง คือการคัดแยกขยะต้นทางมีสาเหตุจากประชาชน ในชุมชนส่วนมากขาดจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม ซึ่งชุมชนส่วนใหญ่ยังไม่มีมีการคัดแยกขยะ คือยังทิ้งขยะ รวมกันไม่แยกประเภทของขยะ กลางทางก็จะเป็นเรื่องการขนส่งขยะ แต่ไม่มีการคัดแยกขยะในขั้นตอน การขนส่ง จึงทำให้ขยะมูลฝอยกลับไปปะปนรวมกันอีก ส่วนการจัดการปลายทาง เช่น ในการเลือกพื้นที่ กำจัดขยะของเทศบาลเมืองวารินชำราบยังไม่เหมาะสม ส่วนในกรณีที่ประชาชนได้รับความเสียหายจาก มลพิษที่เกิดจากขยะมูลฝอย ยังไม่ได้รับการเยียวยาเท่าที่ควรจะได้รับ ซึ่งมีข้อพิจารณาได้จากความรับ ผิดทางแพ่งตามพระราชบัญญัติที่เป็นกฎหมายเฉพาะ และการเรียกค่าสินไหมทดแทนยังพบปัญหาและ อุปสรรค

ข้อเสนอแนะ

1) ควรปรับปรุงกฎหมายที่มีอยู่หรือออกกฎหมายใหม่ เพื่อรองรับสิทธิและหน้าที่ของประชาชน เกี่ยวกับการจัดการขยะอย่างเป็นรูปธรรม และส่งเสริมให้เกิดกลไกการคัดแยกขยะตั้งแต่ต้นทางเพื่อนำ กลับมาใช้ใหม่ให้มากที่สุด ใช้ภาชนะที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เร่งกำจัดขยะตกค้างสะสมในสถานที่ กำจัดขยะ โดยการฟื้นฟูสถานที่กำจัดขยะเพื่อจัดการขยะเก่าและรองรับขยะใหม่ ให้ถูกต้องตามหลัก วิชาการ

2) ควรมีการปรับปรุงกฎหมายเพื่อกำหนดค่าบริการเก็บขนและกำจัดมูลฝอยที่สะท้อน ค่าใช้จ่ายที่เป็นจริง เช่น มาตรการเพิ่มค่าธรรมเนียมในการเก็บขนขยะจากครัวเรือน ชุมชน และสถาน ประกอบการทั้งภาครัฐและเอกชนที่ไม่คัดแยกขยะ โดยการปรับปรุงกฎหมายเพื่อกำหนดให้มีการเก็บ ค่าธรรมเนียมการเก็บขนขยะที่ไม่ได้ทำการคัดแยกสูงกว่าขยะที่คัดแยก

3) ส่งเสริมการลงทุนของเอกชนในการกำจัดขยะ โดยเปิดโอกาสให้ผู้ประกอบการที่มีความ เชี่ยวชาญและเทคโนโลยีสูงเข้ามาลงทุนในธุรกิจกำจัดขยะมากขึ้น สนับสนุนให้ดำเนินการจัดการขยะ อย่างครบวงจร และอาจนำขยะมูลฝอยไปแปรรูปเป็นพลังงาน

4) ส่งเสริมมาตรการทางภาษี เช่น การเก็บภาษีบรรจุก๊าซที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมจาก บริษัทผู้ผลิต โดยเฉพาะบรรจุก๊าซที่ทำจากพลาสติก รวมถึงใช้มาตรการทางกฎหมายและการบังคับใช้

กฎหมายอย่างจริงจัง เนื่องจากปัจจุบันประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายและมาตรการจัดการอย่างเป็นระบบ รวมทั้งไม่มีกฎหมายกำหนดหน้าที่อย่างชัดเจน ในการจัดการและคัดแยกขยะมูลฝอย

5) เทศบาลเมืองวารินชำราบ ควรให้ความรู้และความตระหนักแก่ประชาชนในทุกกลุ่มเป้าหมาย เพื่อการแก้ไขปัญหาผลกระทบและพิษภัยของมูลฝอยอันตรายจากชุมชนที่มีต่อสุขภาพอนามัยของประชาชนและสิ่งแวดล้อม เช่น ให้มีการคัดแยกมูลฝอยอันตรายออกจากมูลฝอยทั่วไป และมีแนวทางในการควบคุมอัตราการผลิตมูลฝอยโดยรณรงค์ส่งเสริมให้ประชาชนให้ความร่วมมือในการลดปริมาณขยะมูลฝอยก่อนนำทิ้ง รวมถึงการนำขยะมูลฝอยที่สามารถหมุนเวียนนำกลับมาใช้ใหม่ได้ โดยจัดให้มีการประชาสัมพันธ์ด้วยสื่อทุกรูปแบบ และรัฐบาลควรจัดสรรงบประมาณในการสร้างแรงจูงใจในการลดปริมาณขยะในครัวเรือนและชุมชนท้องถิ่นทั่วประเทศ

6) ควรเพิ่มเติมในพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ว่าความเสียหายหรือผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมที่เป็นเรื่องประโยชน์สาธารณะ ประชาชนหรือชุมชนมีสิทธิฟ้องร้องคดี และเพิ่มเติมเป็นบทกฎหมายว่า “ถ้าความเสียหายเกิดขึ้นเพราะเหตุมลพิษ เนื่องจากควบคุมดูแล หรือบำรุงรักษาไม่เพียงพอก็ดี ท่านว่าผู้ครองแหล่งที่มาของมลพิษนั้น ๆ จำต้องใช้ค่าสินไหมทดแทน แต่ถ้าผู้ครองได้ใช้ความระมัดระวังตามสมควรเพื่อป้องกันมิให้เกิดความเสียหาย ฉะนั้นแล้ว ท่านว่าผู้เป็นเจ้าของจำต้องใช้ค่าสินไหมทดแทน”

7) ควรกำหนดให้ศาลสามารถที่จะสงวนสิทธิในการแก้ไขคำพิพากษาในอนาคตเพื่อเยียวยาความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นในภายหลัง โดยมีระยะเวลาในการสงวนสิทธิยาวนานพอเหมาะกับความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตด้วย

8) การประเมินราคาความเสียหาย เช่น เรื่องสุขภาพอนามัย ความเจ็บป่วย ที่อาจเกิดขึ้นหลังจากคดีเสร็จสิ้นไปแล้ว ควรมีการตั้งคณะกรรมการกลั่นกรองประเมินราคาเบื้องต้น โดยพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิจากสหวิชาชีพ เช่น แพทย์ศาสตร์ พยาบาลศาสตร์ วิทยาศาสตร์การแพทย์ เศรษฐศาสตร์ นิติศาสตร์ เป็นต้น

9) การประเมินราคาความเสียหาย เช่น เรื่องสุขภาพอนามัย ความเจ็บป่วย ที่อาจเกิดขึ้นหลังจากคดีเสร็จสิ้นไปแล้ว ควรมีการตั้งคณะกรรมการกลั่นกรองประเมินราคาเบื้องต้น โดยพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิจากสหวิชาชีพ เช่น แพทย์ศาสตร์ พยาบาลศาสตร์ วิทยาศาสตร์การแพทย์ เศรษฐศาสตร์ นิติศาสตร์ เป็นต้น

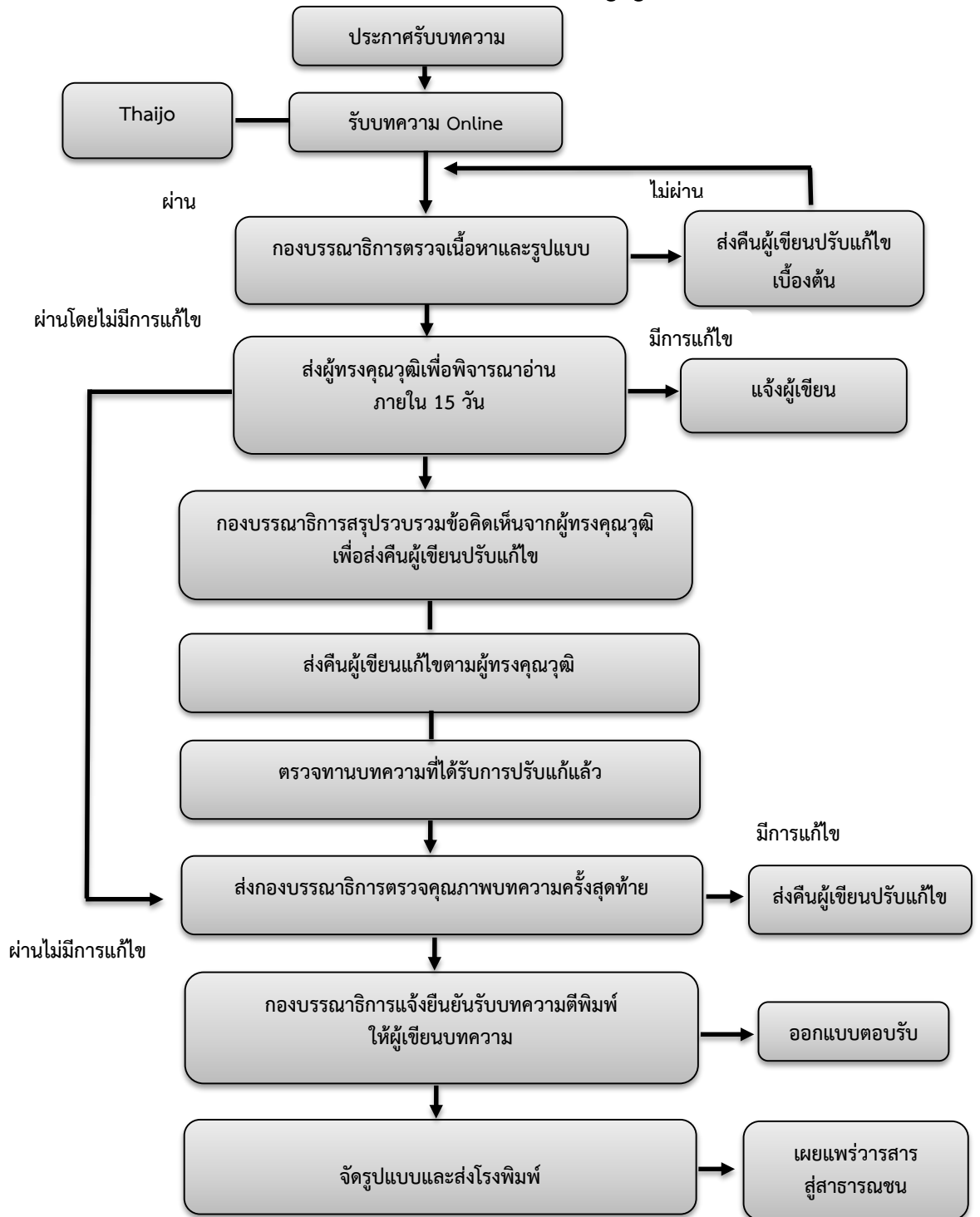
เอกสารอ้างอิง

กรมควบคุมมลพิษ. (2563). *แนวทางและข้อกำหนดเบื้องต้นการลดและใช้ประโยชน์ขยะมูลฝอย*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: บริษัท ฮีลท์ จำกัด.

- กรมควบคุมมลพิษ. (2566). *การจัดการขยะมูลฝอยชุมชน*. เรียกใช้เมื่อ 30 กรกฎาคม 2566 จาก www.pcd.go.th>waste_garbage.
- รุ่งนภา ทับหนองฮี และจุฑามาส ชมผา. (2564). การมีส่วนร่วมของอาสาสมัครท้องถิ่นรักโลกในการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน ภายในเขตเทศบาลเมืองวารินชำราบ. *วารสารสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม*, 5(2), 222-231.
- สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม. (2564). *คู่มือดำเนินงานตามแผนการปฏิบัติการเพื่อการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมระดับจังหวัด*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ.
- สุนีย์ มัลลิกะมาลย์. (2543). ทางเลือกหนึ่งในการเยียวยาผู้เสียหายจากปัญหามลพิษ. *จุลพาฬ*, 43(1), 98-111.
- อำนาจ วงศ์บัณฑิต. (2550). *กฎหมายสิ่งแวดล้อม*. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.
- อุดมศักดิ์ สนธิพงษ์. (2554). *กฎหมายสิ่งแวดล้อมว่าด้วยความเสียหายทางสิ่งแวดล้อม ความรับผิดชอบทางแพ่งการชดเชยเยียวยาและการระงับข้อพิพาท*. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ขั้นตอนการดำเนินงานวารสารปัญญาปณิธาน

คำแนะนำสำหรับผู้พิมพ์บทความ

1. หลักเกณฑ์การตีพิมพ์ในวารสารปัญญาปณิธาน

วารสารปัญญาปณิธาน เป็นวารสารวิชาการของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้า และเผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการแก่นักวิจัย และนักวิชาการ ในมิติทางด้านพระพุทธศาสนา ปรัชญา การศึกษา ภาษาศาสตร์ ศิลปศาสตร์ รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ นิติศาสตร์ การท่องเที่ยว และสหวิทยาการ ด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ทุกบทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อย 2 ท่าน ในลักษณะปกปิดรายชื่อ (Double blind peer-reviewed) เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยรับพิจารณาตีพิมพ์ต้นฉบับของบุคคลทั้งภายในและภายนอก มหาวิทยาลัย มีกำหนดออกวารสารปีละ 2 ฉบับคือ ฉบับที่ 1 เดือน มกราคม-มิถุนายน/ฉบับ ที่ 2 เดือน กรกฎาคม-ธันวาคม (ราย 6 เดือน) ผลงานที่ส่งมาจะต้องไม่เคยเสนอหรือกำลังเสนอตีพิมพ์ในวารสารวิชาการใดมาก่อน

2. ประเภทของบทความที่ตีพิมพ์ในวารสารปัญญาปณิธาน

2.1 บทความวิชาการ เป็นบทความที่เสนอเนื้อหาความรู้ ความคิดที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานทางวิชาการที่เชื่อถือได้ในเรื่องนั้น ๆ โดยมีหลักฐานทางวิชาการอ้างอิง

2.2 บทความวิจัย (Research article) ได้แก่ รายงานผลงานวิจัยใหม่ ที่มีองค์ความรู้อันเป็นประโยชน์ ซึ่งไม่เคยตีพิมพ์ในวารสารใด ๆ มาก่อน

3. การจัดเตรียมบทความ

วารสารปัญญาปณิธานได้พัฒนาและปรับปรุงรูปแบบของบทความ โดยได้ปฏิบัติตามคู่มือแนะนำการเตรียม Template สำหรับการสกัด Metadata ของวารสารตีพิมพ์ให้สอดคล้องกับเกณฑ์ที่ TCI กำหนด รวมถึงข้อควรระวังในการจัดเตรียมบทความด้วย เช่น ข้อควรระวังการจัดเตรียมบทความในส่วนของผู้แต่ง ไม่ใส่ตำแหน่งทางวิชาการ ยศ ตำแหน่งราชการ ทหาร ตำรวจ สถานภาพทางการศึกษา หรือคำนำหน้าชื่อ หรือท้ายชื่อ เช่น นาย, นาง, นางสาว, ผศ.ดร., PhD, ร.ต.ต., พ.ต.ท. และ ไม่ระบุสถานภาพผู้แต่ง เช่น นักศึกษาปริญญาเอก, อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์, ผศ.ดร., ผู้อำนวยการ ..., คณบดีคณะ..., พยาบาลวิชาชีพ สังกัดผู้แต่ง ต้องมีสังกัดเดียว (หากมีหลายสังกัดให้เลือกเพียง 1 สังกัด) และควรระบุ หน่วยงานระดับต้น เรียงไปจนถึง หน่วยงานหลัก จังหวัด รหัสไปรษณีย์ และประเทศ ดังตัวอย่างเช่น “ภาควิชาฟิสิกส์ คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้า

ธนบุรี” และระบุภาษาอังกฤษเป็น “Department of Physics, Faculty of Science, King Mongkut’s University of Technology Thonburi, Bangkok, 10140, Thailand” และตามด้วย E-mail ของผู้แต่งหลักทุกครั้งเป็นต้น โดยเมื่อผู้แต่งเขียนบทความตามรูปแบบที่วารสารกำหนดแล้วจึงเข้าสู่ขั้นตอนส่งบทความในระบบ Thaijo2 ต่อไป

อย่างไรก็ตาม เพื่อให้บทความที่ผู้เขียนได้ส่งมามีรายละเอียดที่กองบรรณาธิการสามารถเก็บข้อมูลไว้ในระบบได้ จึงกำหนดการเตรียมต้นฉบับไว้ ดังนี้

1) ต้นฉบับบทความต้องมีความยาว 12 – 14 หน้ากระดาษ A4 (รวมเอกสารอ้างอิง) พิมพ์บนกระดาษหน้าเดียว ใช้ตัวอักษรแบบ TH SarabunPSK ตั้งค่าหน้ากระดาษขอบบน 3.81 ซม. ขอบล่าง 2.54 ซม. ขอบซ้าย 2.54 ซม. ขอบขวา 1.5 ซม. กำหนดระยะห่างระหว่างบรรทัดเท่ากับ 1 การนำเสนอรูปภาพและตาราง ต้องนำเสนอรูปภาพและตารางที่มีความคมชัด พร้อมระบุหมายเลขกำกับรูปภาพไว้ด้านล่าง พิมพ์เป็นตัวหนา เช่น ตาราง 1 หรือ Table 1 และ รูป 1 หรือ Figure 1 รูปภาพที่นำเสนอต้องมีรายละเอียดของข้อมูลครบถ้วนและเข้าใจได้ โดยไม่จำเป็นต้องกลับไปอ่านที่เนื้อความอีก ระบุลำดับของรูปภาพทุกรูปให้สอดคล้องกับเนื้อหาที่อยู่ในต้นฉบับ โดยคำอธิบายต้องกระชับและสอดคล้องกับรูปภาพที่นำเสนอ

2) ชื่อเรื่องต้องมีภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พิมพ์ไว้หน้าแรกตรงกลาง

3) ชื่อผู้เขียน ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พร้อมระบุสังกัดหรือหน่วยงาน และ E-mail พิมพ์ด้วยตัวอักษรปกติอยู่ใต้ชื่อเรื่อง โดยเยื้องมาทางด้านขวา

4) มีบทคัดย่อภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ไม่เกิน 300 คำต่อบทคัดย่อ

5) กำหนดคำสำคัญ (Keywords) ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ไม่เกิน 5 คำ

6) การเรียงหัวข้อ หัวข้อใหญ่สุด ให้พิมพ์ชิดขอบด้านซ้าย หัวข้อย่อยเว้นห่างจาก หัวข้อใหญ่ 3-5 ตัวอักษร พิมพ์ตัวที่ 6 และหัวข้อย่อยขนาดเดียวกัน ต้องพิมพ์ให้ตรงกัน เมื่อขึ้นหัวข้อใหญ่ ควรเว้นระยะพิมพ์ เพิ่มอีก 0.5 ช่วงบรรทัด

7) การใช้ตัวเลขคำย่อ และวงเล็บ ควรใช้ตัวเลขอารบิกทั้งหมด ใช้คำย่อที่เป็นสากลเท่านั้น (ระบุคำเต็มไว้ในครั้งแรก) การวงเล็บภาษาอังกฤษ ควรใช้ดังนี้ (Student centred learning)

บทความวิจัย ให้เรียงลำดับสาระ ดังนี้

1) บทคัดย่อ (Abstract) เสนอวัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีการวิจัยและผลการวิจัยโดยสรุป มีความกะทัดรัด และสั้น

2) บทนำ (Introduction) ระบุความสำคัญของปัญหาการวิจัยกรอบแนวคิดและระบุวัตถุประสงค์การวิจัย

3) วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methodology) ระบุแบบแผนการวิจัยการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่างและการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล

4) ผลการวิจัย/ผลการทดลอง (Results) เสนอผลที่พบตามวัตถุประสงค์การวิจัยตามลำดับอย่างชัดเจน

5) สรุป (Conclusion) ระบุข้อสรุปที่สำคัญและข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้และประเด็นสำหรับการวิจัยต่อไป

6) ข้อเสนอแนะ (Suggestion) หมายถึง ประเด็นที่ผู้วิจัย เสนอแนะขึ้นมาจากผลการวิจัยหรือข้อค้นพบจากการวิจัย โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญ เพื่อให้ข้อมูล คำแนะนำแนวทาง หรือวิธีการใด ๆ แก่ผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำ ข้อเสนอแนะไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในด้านต่าง ๆ เช่น การพัฒนา การปรับปรุง การเปลี่ยนแปลง หรือเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงาน หรือการบริหารจัดการ เป็นต้น

7) เอกสารอ้างอิง (References) ต้องเป็นรายการที่มีการอ้างอิงไว้ในเนื้อเรื่องเท่านั้น ใช้การอ้างอิงแบบ APA

บทความวิชาการ ให้เรียงลำดับสาระ ดังนี้

- 1) บทคัดย่อ (Abstract)
- 2) บทนำ (Introduction)
- 3) เนื้อเรื่อง (Content) แสดงสาระสำคัญที่ต้องการนำเสนอตามลำดับ
- 4) สรุป (Conclusion)
- 5) เอกสารอ้างอิง (Reference) การอ้างอิงในเนื้อเรื่องใช้ระบบ APA

4. ระบบการอ้างอิงและเอกสารอ้างอิงทางวิชาการ

เอกสารที่นำมาอ้างอิงควรได้มาจากแหล่งที่มีการตีพิมพ์ชัดเจน อาจเป็นวารสาร หนังสือหรือข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต ทั้งนี้ ผู้เขียนบทความต้องเป็นผู้รับผิดชอบต่อความถูกต้องของเอกสารอ้างอิงทั้งหมดก่อนส่งต้นฉบับ ผู้เขียนบทความควรตรวจสอบถึงความถูกต้อง ของการอ้างอิงเอกสาร เพื่อป้องกันความล่าช้าในการตีพิมพ์บทความ เนื่องจากบทความที่มีการอ้างอิงไม่ถูกต้อง จะไม่ได้รับการส่งต่อเพื่อพิจารณาโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จนกว่าการอ้างอิงเอกสารจะได้รับการแก้ไขให้ถูกต้อง

การอ้างอิงในเนื้อหาบทความ

รูปแบบการอ้างอิงในเนื้อเรื่องและท้ายเล่มใช้วิธีการอ้างอิงระบบนาม – ปี ตามรูปแบบของ American Psychological Association (APA) ให้ใช้ระบบตัวอักษรโดยใช้วงเล็บ เปิด-ปิด แล้วระบุชื่อ-นามสกุลของผู้เขียน และปีที่พิมพ์ กำกับท้ายเนื้อความที่ได้อ้างอิง โดยการกรอกข้อมูลอ้างอิงในฟังก์ชันการอ้างอิง ของโปรแกรม Microsoft Word 2010 เป็นต้นไป เอกสารอ้างอิงที่ใช้อ้างอิงในบทความ จะต้องปรากฏในเอกสารอ้างอิงท้ายบทความทุกรายการ โดยรูปแบบของเอกสารอ้างอิง มีดังนี้

อ้างอิงจากเอกสารภาษาไทย

- 1) พระไตรปิฎกและอรรถกถาให้อ้างชื่อคัมภีร์/เล่มที่/ข้อที่/เลขหน้า มาด้วย ตัวอย่าง เช่น “ภิกษุทั้งหลาย เพราะอวิชาเป็นปัจจัย สังขารทั้งหลายจึงมี เพราะสังขารเป็นปัจจัย วิญญาณจึงมี ฯลฯ ความเกิดขึ้นแห่งกองทุกข์ทั้งหมดนี้ มีได้ด้วยประการ ฉะนี้” (ส.น. (ไทย) 16/35/75) เป็นต้น
- 2) ผู้แต่งหนึ่งราย ให้อ้างชื่อผู้แต่งแล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (สมภาร พรหมทา, 2555)
- 3) ผู้แต่งสองราย ให้อ้างชื่อของผู้แต่งทั้งสองรายโดยใช้คำว่า “และ” ในการเชื่อมผู้เขียนทั้งสอง แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) และ พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, 2550)
- 4) ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 รายให้อ้างชื่อของผู้แต่งรายแรกแล้วเพิ่มคำว่า “และคณะ” แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (พระมหาสุทิตย์ อาภาโรและคณะ, 2558)
- 5) กรณีที่เนื้อความเป็นเรื่องเดียวกัน หรือผลการวิจัยเหมือนกัน แต่มีผู้อ้างอิงหลายคน ให้ใช้รายการอ้างอิงที่ใกล้เคียงปัจจุบันมากที่สุด

อ้างอิงจากเอกสารภาษาอังกฤษ

- 1) ถ้ามีผู้แต่งหนึ่งรายให้อ้างนามสกุลของผู้แต่ง ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Keown, 2010)
- 2) ถ้ามีผู้แต่งสองรายให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งทั้งสองราย โดยใช้เครื่องหมายแอนด์ (&) คั่นกลางระหว่างนามสกุลของผู้แต่งทั้งสอง แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Hersey & Blanchard, 2010)
- 3) ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 รายให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งรายแรกตามด้วย et al. ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ (Kaiser et al., 2010)

เอกสารอ้างอิงท้ายเล่ม

1) พระไตรปิฎก อรรถกถา

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อพระไตรปิฎกอรรถกถา.// สถานที่พิมพ์:/สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

2) หนังสือ

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อหนังสือ.// (ครั้งที่พิมพ์).// สถานที่พิมพ์:/ สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

พระมหาทวี มหาปณฺโณ. (2557). *ดุสิตภาพชีวิตเชิงพุทธ เพื่อความมีอายุยืน*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด ภาพพิมพ์.

3) บทความในหนังสือ

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ใน ชื่อบรรณาธิการ (บรรณาธิการ).// ชื่อเรื่อง/(เลขหน้าที่อ้าง).// สถานที่พิมพ์:/ สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

สมพร รุ่งเรืองกลกิจ. (2553). พระพุทธศาสนากับงานสุขภาพจิต. ใน พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (บรรณาธิการ). *พระพุทธศาสนากับการฟื้นตัวจากวิกฤติการณ์โลก*. (หน้า 3-20). กรุงเทพมหานคร: บริษัท 21 เซ็นจูรี จำกัด.

4) บทความจากวารสาร

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ชื่อวารสาร, /ปีที่(ฉบับที่), /เลขหน้าแรก ที่ตีพิมพ์-เลขหน้าสุดท้ายที่ตีพิมพ์.

ตัวอย่าง :

บรรจบ บรรณรุจิ. (2557). พระวัคกลีในคัมภีร์บาลี : จุดเชื่อมโยงที่ยังไม่พบ. *วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์*, 10(2), 25-44.

5) บทความในสารานุกรม

รูปแบบ : ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ใน ชื่อสารานุกรม, / (เล่มที่อ้าง, หน้า เลขหน้าที่อ้าง).

สถานที่พิมพ์: / สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

ปรีชา พิณทอง. (2532). คะลำ. ใน *สารานุกรมภาษาอีสาน-ไทย-อังกฤษ*, (หน้า 173). อุบลราชธานี: ด้านสุทธาการพิมพ์ จำกัด.

6) หนังสือพิมพ์

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (วันที่ เดือน ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ชื่อหนังสือพิมพ์, / เลขหน้า.

ตัวอย่าง :

เปรียญ 10. (22 พฤษภาคม 2562). เหลียวหลังแลหน้ามหาจุฬาฯ ทางเลือกสำหรับคนชนบท. *เดลินิวส์*, น. 5.

7) สารนิพนธ์, วิทยานิพนธ์, ดุษฎีนิพนธ์, รายงานการวิจัย**รูปแบบ :**

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อวิทยานิพนธ์.// ใน ระดับวิทยานิพนธ์ สาขา.// ชื่อมหาวิทยาลัยที่พิมพ์.

ตัวอย่าง :

พระมหาประหยัด ปญญาโร (สุนนท์). (2542). จริยธรรมในลำกลอน. ใน *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์ มหาลัทธิสาขาวิชชาพระพุทธานุสา*. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

แม่ชีกฤษณา รักษาโณมและคณะ. (2556). รูปแบบและกระบวนการจัดการท่องเที่ยวทาง พระพุทธานุสาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ: กระบวนการเปลี่ยนแปลง “เส้นทางบุญ” สู่ “เส้นทางธรรม. ใน *รายงานการวิจัย*. สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ (วช).

8) สัมภาษณ์**รูปแบบ:**

ชื่อผู้ที่ได้รับการสัมภาษณ์.// (วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์).// ชื่อเรื่องที่สัมภาษณ์.// (ชื่อผู้สัมภาษณ์)

ตัวอย่าง :

โกเมทร์ อ่อนนุช. (5 พ.ย. 2560). ความเชื่อเรื่องนาคในพระพุทธศาสนา. (นางสาวเจนจิรา พุ่มแก้ว, ผู้สัมภาษณ์)

9) สื่อออนไลน์**รูปแบบ :**

ผู้แต่ง.// (ปีที่เผยแพร่).// ชื่อเรื่อง.// เรียกใช้เมื่อ/จาก แหล่งที่มาของข้อมูล (URL)

ตัวอย่าง :

เสฐียรพงษ์ วรรณปก. (2562). *สิ่งแรกในพระพุทธศาสนา (4)*. เรียกใช้เมื่อ 18 พฤษภาคม 2562 จาก https://www.matichonweekly.com/column/article_193297

10) ราชกิจจานุเบกษา**รูปแบบ:**

ชื่อกฎหมาย.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อเรื่อง (ถ้ามี).// ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่/ตอนที่/หน้า/(วันเดือนปี).

ตัวอย่าง:

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4). (2562). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอนที่ 57 ก หน้า 49 (1 พฤษภาคม 2562).

ประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2562). เรื่อง กำหนดประเภทและขนาดของโครงการหรือกิจการซึ่งต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม และหลักเกณฑ์วิธีการ ระเบียบปฏิบัติ และแนวทางการจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม. ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 129 ตอนพิเศษ 97 ง หน้า 1 (20 มิถุนายน 2555).

ตัวอย่างเอกสารอ้างอิง

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2535). พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2500. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2547). จาริกบุญ-จาริกธรรม. กรุงเทพมหานคร : บริษัท พิมพ์สวย จำกัด.

ประพันธ์ ศุภสร. (2554). อัมมสันตติ: วิธีการตอบปัญหาเรื่องกรรมกับอนัตตาของพระนาคเสน. วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์, 7(1), 54-61.

สมภาร พรหมทา. (2534). อดีตากับนัตติตาในพุทธปรัชญาเถรวาท. ใน ดุษฎีนิพนธ์อักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต ภาควิชาปรัชญา. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ปรีชา พินทอง. (2532). คอล่า. ใน สารานุกรมภาษาอีสาน-ไทย-อังกฤษ, (หน้า 173). อุบลราชธานี: ด้านสุขภาพการพิมพ์ จำกัด.

พระศรีคัมภีร์ญาณ (สมจินต์ สมมาปัญญา). (2555). การจัดการศาสนาและวัฒนธรรมในอุษาคเนย์เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ. เรียกใช้เมื่อ 4 กันยายน 2556 จาก <https://is.gd/zOr2aQ>

Boo Elizabeth. (1990). *Ecotourism: The Potentials and Pitfalls*. Vol. 1 and 2. World Wildlife Fund. Washington, D.C.

Kiarash, A. (2007). Human Dignity in Islamic Bioethics. *The Iranian Journal of Allergy*, 6 (5), 25-28.

5. การส่งบทความเข้าระบบ ThaiJO เพื่อได้รับการตีพิมพ์

การส่งในระบบ (Online Submission) สามารถส่งเข้าระบบออนไลน์ได้เว็บไซต์ ของวารสารปัญญาภิธานได้ที่ <https://www.tci-thaijo.org/index.php/PPJ/index> เมื่อส่งเข้าระบบสำเร็จให้แจ้งข้อมูลเพิ่มเติมทาง E-mail : ppj.mcunk@gmail.com

6. รูปแบบการนำบทความลงตีพิมพ์ลงในวารสารปัญญาปณิธาน

ต้นฉบับบทความที่เสนอเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารให้อยู่ในรูปแบบของไฟล์เอกสาร *.docx ของ Microsoft Word Version 2010 หรือมากกว่า หากต้นฉบับประกอบด้วยภาพ ตาราง หรือสมการ ให้ส่งแยกจากไฟล์เอกสาร ในรูปแบบไฟล์ภาพ สกุล *.PDF*.JPG*.GIF หรือ *.bmp ความยาวของต้นฉบับต้องไม่เกิน 15 หน้า (รวมบทคัดย่อ ภาพ ตารางและเอกสารอ้างอิง) กองบรรณาธิการจะพิจารณาบทความเบื้องต้น เกี่ยวกับความถูกต้องของรูปแบบทั่วไป ถ้าไม่ผ่านการพิจารณาจะส่งกลับไปแก้ไข ถ้าผ่านจะเข้าสู่การพิจารณาของผู้ทรงคุณวุฒิ เมื่อผลการประเมินผ่านหรือไม่ผ่านหรือมีการแก้ไข จะแจ้งผลให้ผู้เขียนทราบ โดยการพิจารณาบทความเพื่อลงตีพิมพ์ได้จะคำนึงถึงความหลากหลายและความเหมาะสม

7. เงื่อนไขของบรรณาธิการ

เมื่อผู้ทรงคุณวุฒิตรวจประเมินบทความแล้ว มีความเห็นให้แก้ไข กองบรรณาธิการจะส่งคืนเพื่อให้เจ้าของบทความแก้ไข โดยจะยึดถือข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิผู้ตรวจประเมินเป็นเกณฑ์หลัก และขอสงวนสิทธิ์ที่จะพิจารณาไม่ตีพิมพ์ หากรายงานการวิจัย บทความทางวิชาการหรือบทความวิจัยนั้น ไม่ตรงกับแนวทางของวารสารปัญญาปณิธาน หรือไม่ผ่านการประเมินของผู้ทรงคุณวุฒิหรือเชี่ยวชาญ เมื่อบทความที่ได้รับการตีพิมพ์แล้ว ผู้นิพนธ์บทความจะได้รับวารสาร ลังก์วารสาร ฉบับที่นำบทความลงตีพิมพ์ พร้อมกับหนังสือรับรองการตีพิมพ์บทความ

ตัวอย่างการเตรียมต้นฉบับบทความวิจัย

ชื่อบทความ (ไทย) (20 pt)

ชื่อบทความ (อังกฤษ) (18 pt)

ชื่อ-นามสกุล ผู้เขียนบทความ (ไทย) (14 pt)

ชื่อ-นามสกุล ผู้นิพนธ์บทความ (อังกฤษ) (12 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด (ไทย) (14 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด (อังกฤษ) (12 pt)

E-mail: (12 pt)

บทคัดย่อ (18 pt) (ไม่เกิน 300 คำ)

(16 pt) วัตถุประสงค์ของการวิจัย ระบุประเภทของวิจัย ประชากรกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผลการวิจัยที่พบ (เลือกนำเสนอเฉพาะผลการวิจัยที่มีความน่าสนใจมากที่สุด).....

คำสำคัญ : 3-5 คำ

Abstract (18 pt)

(16 pt) ให้ตรงตามบทคัดย่อภาษาไทย.....

Keywords: 3-5 words

บทนำ (18 pt)

(ไม่ควรเกิน 5 ย่อหน้า) (16 pt)

1. กล่าวถึงความเป็นมาแล้วความสำคัญของปัญหา โดยกว้าง ๆ (อ้างอิงนโยบาย กฎหมาย หรือแนวคิดทฤษฎีมารองรับ).....
2. กล่าวถึงสภาพปัญหาปัจจุบันที่เกิดขึ้น (อ้างอิงงานวิจัยหรือทฤษฎีมารองรับ).....
3. กล่าวถึงสภาพปัญหาของประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการศึกษา.....
4. สรุปความเป็นมาทั้งหมดชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการวิจัยและประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ..

วัตถุประสงค์ของการวิจัย (16 pt)

- 1.....(16 pt).....
- 2.....(16 pt).....
- 3.....(16 pt).....

วิธีดำเนินการวิจัย (18 pt)

(16 pt) ระบุรูปแบบของการวิจัย, ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง, วิธีการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่าง, การสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ, การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิเคราะห์ข้อมูล.....

.....

.....

.....

ผลการวิจัย (18 pt)

(16 pt) ผลการวิจัยต้องตอบวัตถุประสงค์ทุกข้อ.....

.....

.....

.....

.....

อภิปรายผล (18pt)

(16 pt) อภิปรายผลการวิจัยที่พบตามวัตถุประสงค์ ผลการวิจัยสอดคล้องหรือไม่สอดคล้องกับผลการวิจัยของใคร สามารถนำมาอภิปรายได้ทั้งหมด.....

.....

.....

องค์ความรู้ใหม่ (18pt) (ถ้ามี)

(16 pt) ระบุองค์ความรู้อันเป็นผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการวิจัย สังเคราะห์ออกมาในรูปแบบโมเดล พร้อมคำอธิบายรูปแบบ/โครงสร้างของโมเดลอย่างกระชับ เข้าใจง่าย.....

.....

.....

สรุป/ข้อเสนอแนะ (18pt)

(16pt) สรุปผลการวิจัยทั้งหมด สั้น ๆ กระชับรัดได้ใจความพร้อมข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย และการนำผลการวิจัยไปใช้ รวมถึงเสนอแนะแนวทางในการวิจัยครั้งต่อไป.....

.....

.....

เอกสารอ้างอิง : (18 pt) อ้างอิงแบบ APA ไม่น้อยกว่า 5 เล่ม

.....(16 pt).....

.....

.....(16 pt).....

.....

.....(16 pt).....

.....

.....(16 pt).....

.....

ตัวอย่างการเตรียมต้นฉบับบทความ วิชาการ

ชื่อบทความ(ไทย) (20 pt)

ชื่อบทความ(อังกฤษ) (18 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนบทความ(ไทย) (14 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้สนับสนุนบทความ (อังกฤษ) (12 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด(ไทย) (14 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด(อังกฤษ) (12 pt)

E-mail: (12 pt)

บทคัดย่อ (18 pt)

(16 pt).....

.....

.....

.....

คำสำคัญ: 3-5 คำ

Abstract (18 pt)

(16 pt).....

.....

.....

.....

Keywords: 3-5 words

บทนำ (18 pt)

(16 pt).....

.....

.....

.....

เนื้อหา (18 pt)

(16 pt).....

.....

สรุป (18 pt)

(16 pt).....

เอกสารอ้างอิง (18 pt) อ้างอิงแบบ APA

.....(16 pt).....

.....(16 pt).....

.....(16 pt).....

.....(16 pt).....

**แบบฟอร์มนำส่งบทความเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสาร ปัญญาปณิธาน
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย**

1. ชื่อ-ฉายา-นามสกุลของผู้นิพนธ์บทความ

(ภาษาไทย).....

ชื่อ-ฉายา-นามสกุลของผู้นิพนธ์บทความ

(ภาษาอังกฤษ).....

ตำแหน่ง :

() อาจารย์ มหาวิทยาลัย.....() บุคคลทั่วไป

() นิสิต/นักศึกษา มหาวิทยาลัย.....

ระดับ ☐ ปริญญาโท ☐ ปริญญาเอก

ประเภทบทความ () บทความวิจัย () บทความวิชาการ () วิจารณ์หนังสือ

(ภาษาไทย).....

(ภาษาอังกฤษ).....

2. สถานที่ติดต่อผู้นิพนธ์บทความ

ที่อยู่ติดต่อสะดวกที่สุด.....

.....โทรศัพท์.....E-mail.....

เมื่อคณะบรรณาธิการของวารสารพิจารณาแล้ว มีมติให้แก้ไขปรับปรุงบทความ ข้าพเจ้ามีความยินดีรับไปแก้ไขตามมติดังกล่าวนั้น และข้าพเจ้าขอรับรองว่า บทความนี้ไม่เคยลงตีพิมพ์ในวารสารใดมาก่อน และไม่ได้คัดลอกหรือดัดแปลงมาจากของผู้ใดทั้งสิ้น

ทั้งนี้ ข้าพเจ้าได้ชำระค่าธรรมเนียมขอตีพิมพ์บทความลงในวารสาร ปัญญาปณิธาน ตามอัตราที่ได้กำหนดไว้แล้ว

ลงชื่อ.....

(.....)

ผู้นิพนธ์บทความ

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

หมายเหตุ : กรุณาส่งแบบฟอร์มมาที่ วารสารปัญญาปณิธาน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย E-mail : ppj.mcunk@gmail.com